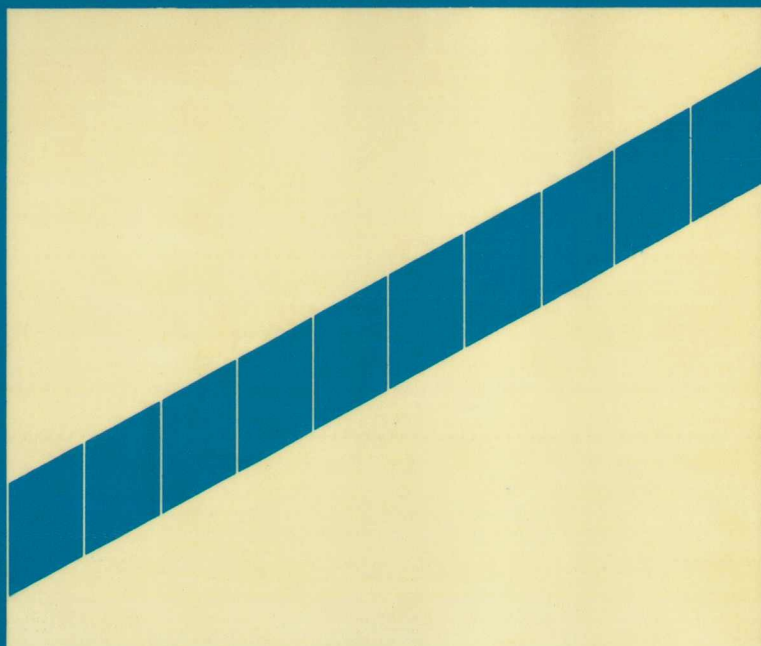

Kommunernas ekonomi 1960-1972

Ur KB:s samlingar

Digitaliserad år 2013

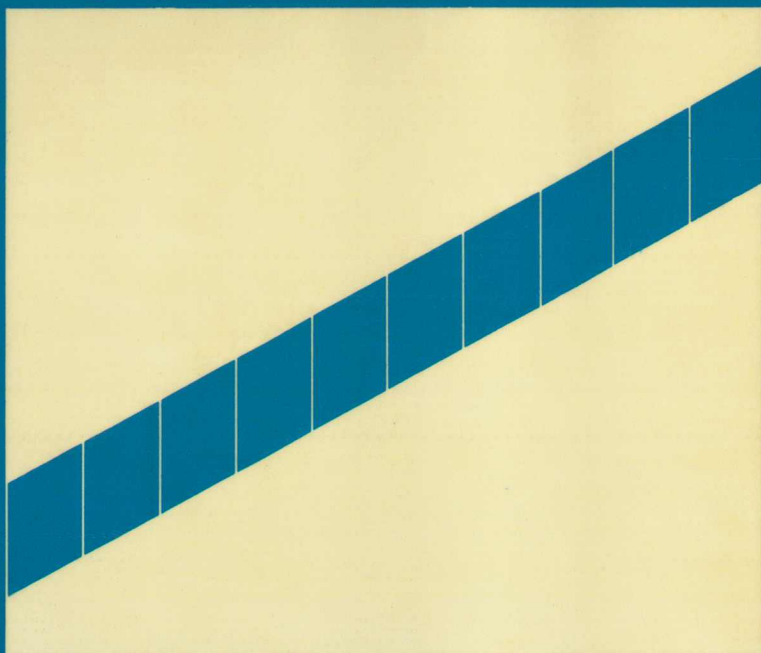
National Library
of Sweden

Betänkande av
kommunalekonomiska utredningen

SOU 1976:45

Kommunernas ekonomi

1960-1972

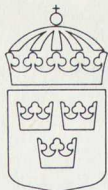

Betänkande av
kommunalekonomiska utredningen

SOU 1976:45

7
16

Statens offentliga utredningar
1976:45
Finansdepartementet

Kommunernas ekonomi 1960–1972

Betänkande av kommunalekonomiska utredningen
Stockholm 1976

Omslag Håkan Lindström
ISBN 91-38-03029-2
ISSN 0375-250X
Gotab, Stockholm 1976

Till Statsrådet och chefen för finansdepartementet

Genom beslut den 17 december 1971 och den 26 april 1974 bemyndigade Kungl Maj:t chefen för finansdepartementet att tillkalla sakkunniga med uppdrag att verkställa utredning om kommunernas ekonomi m m.

Chefen för finansdepartementet förordnade den 28 december 1971 som ledamöter, ledamoten av riksdagen, f d förvaltningschefen Sven Ekström, ledamoten av riksdagen, lektorn Nils Carlshamre, dåvarande ledamoten av riksdagen, barnavårdsmanen fru Mary Holmquist, ledamoten av riksdagen, dåvarande förbundsordföranden Knut Johansson, ledamoten av riksdagen, lantbrukaren Stig Josefson, direktören i Svenska kommunförbundet Sven Järdler, ledamoten av riksdagen, metallarbetaren Valter Kristenson, dåvarande ledamoten av riksdagen, direktören Sigvard Larsson, dåvarande förbundsdirektören i Landstingsförbundet Bengt Olsson samt numera planeringschefen i finansdepartementet Carl Johan Åberg. Ekström utsågs att som ordförande leda utredningsarbetet.

Till ledamot efter Olsson förordnades den 14 mars 1974 förbundsdirektören i Landstingsförbundet Rune Carlsson.

Till ledamot efter avlidna fru Holmquist förordnades den 26 augusti 1974 ledamoten av riksdagen, fru Gudrun Sundström.

Till sekreterare förordnades den 3 mars 1972 numera departementsrådet i finansdepartementet Odd Engström. Engström entledigades fr o m den 16 april 1974 och förordnades fr o m samma dag till expert.

Till ledamot och tillika sekreterare förordnades fr o m den 16 april 1974 dåvarande planeringschefen i finansdepartementet, professorn Erik Höök. Höök entledigades fr o m den 1 december 1975.

Till sekreterare förordnades fr o m den 1 december 1975 kanslirådet i finansdepartementet Ulf Wetterberg.

Utredningen har antagit benämningen kommunalekonomiska utredningen (KEU).

Genom beslut den 28 december 1973 uppdrog Kungl Maj:t åt kommunalekonomiska utredningen att med förtur behandla frågorna om storlek och utformning av statsbidragen till kommunernas sociala hemhjälp och familjedaghemverksamhet för tiden efter 1974 och att i samband därmed även behandla frågan om statsbidrag till den kommunala färdtjänsten. Detta arbete har redovisats i betänkandet Statsbidrag till kommunal färdtjänst, hemhjälp och familjedaghemverksamhet (SOU 1974:41).

Kommunalekonomiska utredningen har även avlämnat betänkandet Statsbidrag till kommunerna (SOU 1975:39). Detta betänkande behandlar statsbidragssystemets omfattning och inriktning budgetåren 1955/56–1972/73.

Vidare har kommunalekonomiska utredningen studerat kostnadsutvecklingen inom primärkommuner och landsting fram till 1985 under antagande om oförändrad ambitionsnivå. Detta första steg i KEU:s analys av kommunernas ekonomi under de närmaste 5–10 åren har avrapporterats i betänkandet Kommunal utveckling. Kostnader 1974–1985 vid oförändrad service (SOU 1976:40).

Inom utredningen har en särskild arbetsgrupp haft i uppdrag att utarbeta föreliggande betänkande. Denna arbetsgrupp har biträttats av ett antal experter. Dessa har varit sekreteraren Rune Alexandersson, Svenska kommunförbundet (fr o m den 2 juni 1972), förste sekreteraren Kjell Ericsson, Landstingsförbundet (fr o m den 2 juni 1972), statistikchefen Eric Esaieson, statistiska centralbyrån (fr o m den 2 juni 1972), departementssekreteraren i finansdepartementet Rein Hinno (fr o m den 18 juli 1972), avdelningsdirektören Bror Werbell, riksrevisionsverket (fr o m den 25 september 1972), samt universitetslektorn Lars Östman (fr o m den 1 juli 1974).

I sekretariatets arbete med detta betänkande har deltagit budgetchefen Gunnar Efraimsson, Örebro kommuns drätselkontor, byrådirektören Karin Gunther, statistiska centralbyrån, soc stud Nils-Hugo Johansson, byrådirektören Anders Jonsson, statistiska centralbyrån, förste byråsekreteraren Agneta Norén, statskontoret, samt kontoristen May Jägerland.

I föreliggande betänkande ges en samlad bild av den kommunala sektorns utveckling 1960–1972. Utvecklingen inom de olika kommunala verksamhetsområdena, inom primärkommuner respektive landsting, samt i den kommunala sektorn totalt, redovisas. Mot bakgrund av denna redovisning diskuteras de faktorer som legat bakom den kraftiga expansionen av den kommunala verksamheten under senare år. Kommunernas finansiering av verksamheten har därvid också analyserats.

Stockholm i augusti 1976

Sven Ekström

Nils Carlshamre

Stig Josefson

Sigvard Larsson

Rune Carlsson

Sven Järdler

Guðrun Sundström

Knut Johansson

Valter Kristensson

Carl Johan Åberg

/Ulf Wetterberg

Innehåll

1	<i>Inledning</i>	23
1.1	Utredningens direktiv	23
1.2	Undersökningens syfte och uppläggning	23
1.3	Studiens disposition	24
2	<i>Kommunernas ekonomi i sammandrag</i>	27
2.1	Kommunerna i det samhällsekonomiska perspektivet	27
2.1.1	Inledning	27
2.1.2	Produktion	28
2.1.3	Sysselsättning	29
2.1.4	Resursernas användning	31
2.1.5	Kostnader i löpande priser	33
2.2	Prisutvecklingen i kommunal verksamhet	35
2.2.1	Produktivitet	35
2.2.2	Löneandel	36
2.3	Faktorer bakom utgiftsutvecklingen	37
2.3.1	Befolkningsutveckling och urbanisering	37
2.3.2	Ålderssammansättning	38
2.3.3	Förvärvsfrekvens	39
2.3.4	Standardstegring	40
2.3.5	Forskning och teknisk utveckling	41
2.3.6	Förändringar i huvudmannskapet	42
2.3.7	Kommunindelningar	43
2.3.8	Obligatorisk respektive frivillig verksamhet	44
2.4	Utvecklingen inom verksamhetsområdena undervisning, socialvård och hälso- och sjukvård	46
2.4.1	Inledning	46
2.4.2	Undervisning och annan kulturell verksamhet	48
2.4.3	Socialvård och socialförsäkring	52
2.4.4	Hälso- och sjukvård	55
2.5	Finansiering	58
2.5.1	Inledning	58
2.5.2	Skatteintäkter	60
2.5.3	Bidrag från staten	61
2.5.4	Avgiftsinkomster m m	62
2.5.5	Långfristig nyupplåning	62

3	<i>Utvecklingen av utgifter och inkomster</i>	65
3.1	Inledning	65
3.2	Externa utgifter och inkomster	66
3.2.1	Primärkommuner och landsting	66
3.2.2	Primärkommuner	70
3.2.3	Landsting	73
3.3	Kostnader och intäkter	76
3.3.1	Primärkommuner och landsting	77
3.3.1.1	Externa kostnader och intäkter	77
3.3.1.2	Driftkostnader och driftintäkter	80
3.3.2	Primärkommuner	81
3.3.2.1	Externa kostnader och intäkter	81
3.3.2.2	Driftkostnader och driftintäkter	86
3.3.3	Landsting	92
3.3.3.1	Externa kostnader och intäkter	92
3.3.3.2	Driftkostnader och driftintäkter	96
3.4	Konsumtion	99
3.4.1	Primärkommuner och landsting	99
3.4.2	Primärkommuner	106
3.4.3	Landsting	107
3.5	Transfereringar	107
3.6	Investeringar	110
3.6.1	Primärkommuner och landsting	113
3.6.2	Primärkommuner	118
3.6.2.1	Utvecklingen 1960–1972	118
3.6.2.2	Förvaltning – affärsmässig verksamhet	122
3.6.2.3	Kommunägda företag	124
3.6.2.4	Planerade och genomförda investeringar	125
3.6.2.5	Investeringsutgifternas sammansättning	126
3.6.3	Landsting	127
3.6.3.1	Utvecklingen 1960–1972	127
3.6.3.2	Investeringsutgifternas sammansättning	130
3.7	Finansiering	131
3.7.1	Primärkommuner och landsting	132
3.7.2	Primärkommuner	145
3.7.3	Landsting	146
3.8	Personal	148
3.8.1	Primärkommuner och landsting	149
3.8.2	Primärkommuner	152
3.8.2.1	Sysselsättningsutvecklingen	152
3.8.2.2	Löneutvecklingen	154
3.8.3	Landsting	154
3.8.3.1	Sysselsättningsutvecklingen	154
3.8.3.2	Löneutvecklingen	155
4	<i>Utvecklingen i olika kommuntyper</i>	157
4.1	Indelning i kommuntyper	157
4.2	Utvecklingen 1968–1972	162
4.2.1	Primärkommuner	162

	4.2.1.1	Nettokostnader	162
	4.2.1.2	Kostnadsräntor	166
	4.2.1.3	Kapitalbildning	167
	4.2.1.4	Investeringar	169
	4.2.1.5	Lånefinansiering	170
	4.2.1.6	Amorteringar	172
	4.2.1.7	Skatteintäkter och skatteutjämningsbidrag	173
4.2.2	Landsting		176
	4.2.2.1	Nettokostnader	176
	4.2.2.2	Kostnadsräntor	177
	4.2.2.3	Kapitalbildning	178
	4.2.2.4	Investeringar	178
	4.2.2.5	Lånefinansiering	179
	4.2.2.6	Amorteringar	180
	4.2.2.7	Skatteintäkter och skatteutjämningsbidrag	180
5		<i>Utvecklingen inom olika verksamhetsområden</i>	183
5.1		Primärkommuner	183
	5.1.1	Indelning i verksamhetsområden	183
	5.1.2	Den relativa fördelningen på olika verksamhetsområden	183
		5.1.2.1 Driftkostnader	183
		5.1.2.2 Investeringsutgifter och investeringsbidrag	185
	5.1.3	Utvecklingen 1960–1972	186
		5.1.3.1 Central förvaltning	186
		5.1.3.2 Rätts- och samhällsskydd	187
		5.1.3.3 Fastighetsförvaltning och bostadsförsörjning	190
		5.1.3.4 Byggnads- och planväsen, gatu- och parkförvaltning samt fritidsförvaltning	194
		5.1.3.5 Undervisning och annan kulturell verksamhet	200
		5.1.3.6 Socialvård och socialförsäkring	213
		5.1.3.7 Hälso- och sjukvård	225
		5.1.3.8 Affärsmässig verksamhet	226
5.2		Landsting	235
	5.2.1	Indelning i verksamhetsområden	235
	5.2.2	Den relativa fördelningen på olika verksamhetsområden	235
		5.2.2.1 Driftkostnader	235
		5.2.2.2 Investeringsutgifter och investeringsbidrag	236
	5.2.3	Utvecklingen 1960–1972	237
		5.2.3.1 Hälso- och sjukvård	237
		5.2.3.2 Omsorgsverksamhet	254
		5.2.3.3 Socialvård	257
		5.2.3.4 Undervisning och annan kulturell verksamhet	260
		5.2.3.5 Övrig verksamhet	262

Bilaga 1	<i>Definitioner</i>	265
Bilaga 2	<i>Metodbeskrivning m m</i>	273
1	Primärmaterialet	273
1.1	Kommunal finansstatistik	273
1.2	Nationalräkenskapsstatistik	275
1.3	Löne- och personalstatistik från Svenska kommunförbundet och Landstingsförbundet	276
2	Materialets behandling samt speciella problem	276
2.1	Tabeller	276
2.2	Huvudmannaskapsförändringar	277
2.3	Avgiftsfinansiering	278
2.4	Övrigt	278
Bilaga 3	<i>Tabeller</i>	279

Tabeller i texten

2.1	Produktionen (förädlingsvärde till producentpris) inom olika näringsgrenar 1960–1972.	29
2.2	Antal arbetstimmar inom olika näringsgrenar 1960–1972.	30
2.3	Försörjningsbalansens utveckling 1960–1972.	32
2.4	Konsumtionens andel av bruttonationalprodukten 1960–1972.	32
2.5	Primärkommuner och landsting. Driftkostnader, konsumtion och bruttoinvesteringar 1960–1972.	34
2.6	Folkmängdens uppdelning på tätorter respektive glesbygd 1960, 1965 och 1970.	38
2.7	Befolkningens ålderssammansättning i tätorter, glesbygd samt riket 1960, 1965 och 1970.	39
2.8	Relativa arbetskraftstal för män och kvinnor 1965, 1968, 1970 och 1972.	40
2.9	Antalet primärkommuner i riket 1951–1974.	43
2.10	Primärkommuner och landsting. Konsumtion 1960, 1964, 1968 och 1972 enligt nationalräkenskaperna.	47
2.11	Primärkommuner och landsting. Driftkostnader brutto 1960–1972	47
2.12	Primärkommuner och landsting. Investeringsutgifter 1960–1972	48
2.13	Primärkommuner och landsting. Driftkostnader brutto och netto för undervisning och annan kulturell verksamhet 1960, 1964, 1968 och 1972.	49
2.14	Antal barn i åldern 7–15 år, antal elever och klasser i grundskola/folkskola 1960, 1964, 1968 och 1972.	51
2.15	Antal barn i åldern 16–18 år och antal elever i gymnasieskolan och tidigare jämförbara skolformer 1960, 1964, 1968 och 1972.	52
2.16	Primärkommuner och landsting. Driftkostnader brutto och netto för socialvård och socialförsäkring 1960, 1964, 1968 och 1972.	52
2.17	Folkmängd i landet i vissa åldersgrupper 1960, 1964, 1968 och 1972.	53

2.18	Primärkommuner och landsting. Driftkostnader brutto och netto samt investeringsutgifter för hälso- och sjukvård 1960, 1964, 1968 och 1972.	55
2.19	Finansieringskapitalets förändring 1962-1972.	59
2.20	Olika inkomstslag i procent av kommunernas externa inkomster 1960, 1964, 1968 och 1972.	60
2.21	Medelutdebitering 1960, 1964, 1968 och 1972.	60
3.1	Primärkommuner och landsting. Externa utgifter.	67
3.2	Primärkommuner och landsting. Externa inkomster	69
3.3	Primärkommuner. Externa utgifter	70
3.4	Primärkommuner. Externa inkomster.	72
3.5	Landsting. Externa utgifter.	74
3.6	Landsting. Externa inkomster.	75
3.7	Primärkommuner och landsting. Externa kostnader och intäkter, löne- och personalkostnader samt skatteintäkter.	77
3.8	Primärkommuner och landsting. Externa kostnader och intäkter. Årlig förändring i procent.	78
3.9	Primärkommuner och landsting. Driftkostnader brutto och netto samt driftintäkter.	80
3.10	Primärkommuner och landsting. Driftkostnader brutto och netto samt driftintäkter. Årlig förändring i procent.	80
3.11	Primärkommuner. Externa kostnader samt löne- och personalkostnader.	81
3.12	Primärkommuner. Externa kostnader samt löne- och personalkostnader. Årlig förändring i procent.	82
3.13	Primärkommuner. Externa intäkter och skatteintäkter.	84
3.14	Primärkommuner. Externa intäkter och skatteintäkter. Årlig förändring i procent.	84
3.15	Primärkommuner. Driftkostnader brutto och netto samt driftintäkter	86
3.16	Primärkommuner. Driftkostnader brutto och netto samt driftintäkter. Årlig förändring i procent.	87
3.17	Folkmängd i landet 1960, 1964, 1968 och 1972	88
3.18	Primärkommuner. Driftkostnader brutto och netto med uppdelning på förvaltning och affärsmässig verksamhet.	89
3.19	Primärkommuner. Vissa kostnadsslag i procent av driftkostnader brutto för förvaltning och affärsmässig verksamhet.	90
3.20	Primärkommuner. Vissa intäktsslag i procent av externa driftintäkter för förvaltning och affärsmässig verksamhet.	91
3.21	Landsting. Externa kostnader samt löne- och personalkostnader.	92
3.22	Landsting. Externa kostnader samt löne- och personalkostnader. Årlig förändring i procent.	93
3.23	Landsting. Externa intäkter och skatteintäkter.	95
3.24	Landsting. Externa intäkter och skatteintäkter. Årlig förändring i procent.	95
3.25	Landsting. Driftkostnader brutto och netto samt driftintäkter.	98
3.26	Landsting. Driftkostnader brutto och netto samt driftintäkter. Årlig förändring i procent.	98

3.27	Primärkommuner och landsting. Konsumtion. Löpande priser.	99
3.28	Primärkommuner och landsting. Konsumtion. Löpande priser. Årlig förändring i procent.	100
3.29	Primärkommuner och landsting. Konsumtion. 1968 års priser.	101
3.30	Primärkommuner och landsting. Konsumtion. 1968 års priser. Årlig förändring i procent	102
3.31	Kommunal, statlig och privat konsumtion samt BNP till marknadspris.	105
3.32	Primärkommuner och landsting. Konsumtionen fördelad på vissa ändamål.	105
3.33	Primärkommuner och landsting. Andelen löner inklusive arbetsgivaravgifter av den totala konsumtionen samt av konsumtionen inom undervisning, socialvård och hälso- och sjukvård.	106
3.34	Primärkommuner. Konsumtion.	106
3.35	Landsting. Konsumtion.	107
3.36	Primärkommuner och landsting. Transfereringsutgifter med uppdelning på transfereringsslag.	108
3.37	Primärkommuner och landsting. Transfereringsutgifter. Årlig förändring i procent.	109
3.38	Bruttoinvesteringar inom olika sektorer samt andel av summa bruttoinvesteringar. Löpande priser.	111
3.39	Bruttoinvesteringar inom olika sektorer. 1968 års priser.	111
3.40	Nybyggda lägenheter.	112
3.41	Primärkommuner och landsting. Investeringsutgifter och investeringsbidrag.	114
3.42	Primärkommuner och landsting. Investeringsutgifter och statliga investeringsbidrag. Årlig förändring i procent.	114
3.43	Primärkommuner. Investeringsutgifter och investeringsbidrag.	119
3.44	Primärkommuner. Investeringsutgifter fördelade på förvaltning och affärsmässig verksamhet.	123
3.45	Primärkommuner. Investeringsutgifter fördelade på förvaltning och affärsmässig verksamhet. Årlig förändring i procent.	124
3.46	Investeringsutgifter i primärkommunägda företag samt affärsmässig verksamhet.	125
3.47	Primärkommuner. Uppgifter om byggnads- och anläggningsarbeten.	126
3.48	Primärkommuner. Investeringsutgifter fördelade på utgiftslag.	127
3.49	Landsting. Investeringsutgifter och investeringsbidrag.	127
3.50	Landsting. Investeringsutgifter fördelade på utgiftslag.	130
3.51	Primärkommuner och landsting. Finansiering.	131
3.52	Primärkommuner. Kapitalbildning.	135
3.53	Landsting. Kapitalbildning.	135
3.54	Primärkommuner och landsting. Bidrag från staten.	138
3.55	Primärkommuner. Upplåning, amorteringar och räntor.	140
3.56	Landsting. Upplåning, amorteringar och räntor.	140
3.57	Primärkommuner. Finansieringskapital.	143

3.58	Landsting. Finansieringskapital.	144
3.59	Antalet sysselsatta i kommunala och statliga myndigheter samt näringslivet.	149
3.60	Kommunala myndigheter. Antalet sysselsatta totalt samt inom vissa verksamhetsområden.	150
3.61	Kommunala myndigheter. Sysselsättning i timmar.	151
3.62	Primärkommuner. Antal anställda.	152
3.63	Primärkommuner. Antal helårsarbetare.	153
3.64	Landsting. Antal anställda.	154
4.1	Primärkommunernas indelning i kommuntyper samt antalet kommuner och invånare i de olika grupperna.	158
4.2	Samband mellan indelningen av primärkommuner efter befolkningsstorlek och befolkningsutveckling.	159
4.3	Samband mellan indelningen av primärkommuner efter befolkningsstorlek och skattekraft i procent av medelskattekraften.	159
4.4	Samband mellan indelningen av primärkommuner efter befolkningsutveckling och skattekraft i procent av medelskattekraften.	160
4.5	Samband mellan indelningen av primärkommuner efter geografisk belägenhet och skattekraft i procent av medelskattekraften.	160
4.6	Landstingens indelning i kommuntyper och antalet invånare i de olika grupperna.	161
4.7	Medelutdebitering 1968 och 1972 för olika kommunstorlekar.	174
4.8	Medelutdebitering 1968 och 1972 för primärkommuner med olika befolkningsutveckling.	175
4.9	Medelutdebitering 1968 och 1972 för primärkommuner med olika skattekraft.	176
4.10	Medelutdebitering 1968 och 1972 för landsting indelade efter befolkningsstorlek.	182
4.11	Medelutdebitering 1968 och 1972 för landsting med olika skattekraft.	182
5.1	Den relativa fördelningen på olika verksamhetsområden av primärkommunernas driftkostnader, brutto, exklusive finansiering.	184
5.2	Den relativa fördelningen på olika verksamhetsområden av primärkommunernas driftkostnader, netto, exklusive finansiering.	184
5.3	Den relativa fördelningen på olika verksamhetsområden av primärkommunernas investeringsutgifter, brutto.	185
5.4	Den relativa fördelningen på olika verksamhetsområden av investeringsbidrag till primärkommunerna.	185
5.5	Primärkommuner. Driftkostnader, brutto och netto, samt investeringsutgifter för central förvaltning.	186
5.6	Primärkommuner. Driftkostnader, brutto och netto, investeringsutgifter och investeringsbidrag för Rätts- och samhällsskydd.	188

5.7	Primärkommuner. Driftkostnader, brutto och netto, investeringsutgifter och investeringsbidrag för Fastighetsförvaltning och bostadsförsörjning.	190
5.8	Primärkommuner. Driftkostnader, brutto och netto, investeringsutgifter och investeringsbidrag för Byggnads- och planväsen, gatu- och parkförvaltning samt fritidsförvaltning.	194
5.9	Antal konstisbanor och badanläggningar.	199
5.10	Primärkommuner. Driftkostnader, brutto och netto, investeringsutgifter och investeringsbidrag för Undervisning och annan kulturell verksamhet.	201
5.11	Statliga investeringsbidrag i procent av bruttoinvesteringar för skolväsendet.	203
5.12	Antalet klasser och elever i grundskola/folkskola samt antalet elever i realskola/flickskola.	207
5.13	Antal elever i gymnasieskola och kommunal vuxenutbildning.	209
5.14	Primärkommuner. Driftkostnader brutto och netto samt investeringsutgifter för övrig undervisning och kulturell verksamhet.	212
5.15	Primärkommuner. Driftkostnader, brutto och netto, investeringsutgifter och investeringsbidrag för Socialvård och socialförsäkring.	213
5.16	Primärkommuner. Driftkostnader, brutto och netto, investeringsutgifter och investeringsbidrag för barn- och ungdomsvård.	215
5.17	Antal platser inom kommunernas barnomsorg.	216
5.18	Antal ålderdomshem samt antalet platser och vård dagar på ålderdomshem.	218
5.19	Primärkommuner. Driftkostnader, brutto och netto, investeringsutgifter och investeringsbidrag för åldringvård.	219
5.20	Primärkommuner. Driftkostnader, brutto och netto, för övrig socialvård.	223
5.21	Primärkommuner. Driftkostnader, brutto och netto, investeringsutgifter och investeringsbidrag för Affärsmässig verksamhet.	226
5.22	Primärkommuner. Driftkostnader, brutto och netto, investeringsutgifter och investeringsbidrag för hyresfastigheter.	227
5.23	Primärkommuner. Driftkostnader, brutto och netto, investeringsutgifter och investeringsbidrag för hamnförvaltning.	228
5.24	Primärkommuner. Driftkostnader, brutto och netto, investeringsutgifter och investeringsbidrag för kommunikationsföretag.	228
5.25	Primärkommuner. Driftkostnader, brutto, nettointäkter, investeringsutgifter och investeringsbidrag för kraft- och värmeproduktionsverk, gasverk, elverk och värmeverk.	230
5.26	Primärkommuner. Driftkostnader, brutto och netto, investeringsutgifter och investeringsbidrag för vatten- och avloppsverk.	231
5.27	Primärkommuner. Driftkostnader, brutto och netto samt investeringsutgifter för renhållningsverk.	234

5.28	Primärkommuner. Driftkostnader, brutto och netto, investeringsutgifter och investeringsbidrag för övrig affärsmässig verksamhet.	234
5.29	Den relativa fördelningen på olika verksamhetsområden av landstingens driftkostnader brutto exklusive finansiering. . .	236
5.30	Den relativa fördelningen på olika verksamhetsområden av landstingens driftkostnader netto exklusive finansiering. . .	236
5.31	Den relativa fördelningen på olika verksamhetsområden av landstingens investeringsutgifter brutto.	236
5.32	Den relativa fördelningen på olika verksamhetsområden av investeringsbidrag till landstingen.	237
5.33	Landsting. Driftkostnader, brutto och netto, investeringsutgifter och investeringsbidrag för lasarett och sjukstugor. . .	242
5.34	Landsting. Driftkostnader, brutto och netto, investeringsutgifter och investeringsbidrag för vård av psykiskt sjuka. . .	244
5.35	Antal vårdplatser för långvarigt kroppssjuka 1960 och 1972. . .	246
5.36	Landsting. Driftkostnader, brutto och netto, investeringsutgifter och investeringsbidrag för långvarigt kroppssjuka. . . .	247
5.37	Landsting. Driftkostnader, brutto och netto, investeringsutgifter och investeringsbidrag för vissa specialsjukhus samt hälso- och sjukvård utanför sjukhus.	248
5.38	Antal läkartjänster och läkarstationer inom distriktsvården 1964 och 1972.	249
5.39	Antal distriktssköterskor, hembesök samt besök på distriktsköterskemottagningar 1960, 1966 och 1972.	249
5.40	Folktonvårdens omfattning 1960 och 1972.	252
5.41	Antal patienter och vård dagar inom akutvård respektive remissvård 1961 och 1972.	253
5.42	Landsting. Driftkostnader, brutto och netto, för vård på främmande sjukhus m m.	254
5.43	Antal platser vid vårdinstitutioner inom omsorgsverksamheten 1960, 1967 och 1972.	255
5.44	Landsting. Driftkostnader, brutto och netto, investeringsutgifter och investeringsbidrag för omsorgsverksamhet.	257
5.45	Landsting. Driftkostnader, brutto och netto, investeringsutgifter och investeringsbidrag för socialvård.	259
5.46	Landsting. Driftkostnader, brutto och netto, investeringsutgifter och investeringsbidrag för Undervisning och annan kulturell verksamhet.	261
5.47	Landsting. Driftkostnader, brutto och netto för Central förvaltning och Diverse verksamhet.	263

Tabeller i Bilaga 3

B 1	Primärkommuner och landsting. Externa utgifter och inkomster 1960-1972.	280
B 2	Primärkommuner. Externa utgifter och inkomster 1960-1972.	281

B 3	Landsting. Externa utgifter och inkomster 1960–1972.	282
B 4	Primärkommuner. Utgifter/kostnader brutto och netto per invånare 1960–1972.	283
B 5	Landsting. Utgifter/kostnader brutto och netto per invånare 1960–1972.	283
B 6	Primärkommuner och landsting. Driftkostnader och driftintäkter 1960–1972.	284
B 7	Primärkommuner. Driftkostnader och driftintäkter 1960–1972.	285
B 8	Landsting. Driftkostnader och driftintäkter 1960–1972.	286
B 9	Primärkommuner. Driftkostnader 1960–1972 fördelade på förvaltning och affärsmässig verksamhet.	287
B 10	Primärkommuner. Vissa kostnadsslag i procent av externa kostnader 1960–1972.	287
B 11	Landsting. Vissa kostnadsslag i procent av externa kostnader 1960–1972.	288
B 12	Landsting. Vissa intäktsslag i procent av externa driftintäkter 1960–1972.	288
B 13	Primärkommuner och landsting. Konsumtion 1960–1972 enligt nationalräkenskaperna.	289
B 14	Primärkommuner och landsting. Konsumtion 1960–1972 enligt nationalräkenskaperna totalt och inom vissa verksamhetsområden.	290
B 15	Primärkommuner och landsting. Lönekostnader i procent av konsumtionen inom vissa verksamhetsområden 1963–1972	291
B 16	Primärkommuner och landsting. Transfereringsutgifter 1960–1972 enligt nationalräkenskaperna.	292
B 17	Primärkommuner och landsting. Investeringsutgifter 1960–1972.	293
B 18	Primärkommuner. Investeringsutgifter 1960–1972.	293
B 19	Landsting. Investeringsutgifter 1960–1972.	294
B 20	Primärkommuner. Investeringsutgifter 1960–1972. Årlig förändring i procent.	294
B 21	Landsting. Investeringsutgifter 1960–1972. Årlig förändring i procent.	295
B 22	Primärkommuner. Investeringsutgifter 1960–1972 fördelade på förvaltning och affärsmässig verksamhet.	295
B 23	Primärkommuner. Investeringar 1960–1972 enligt nationalräkenskaperna fördelade på förvaltning och affärsmässig verksamhet.	296
B 24	Landsting. Investeringar 1960–1972 enligt nationalräkenskaperna.	297
B 25	Primärkommuner och landsting. Finansiering 1962–1972.	298
B 26	Primärkommuner. Finansiering 1960–1972 av bruttodriftbudgeten.	299
B 27	Primärkommuner. Finansiering 1960–1972 av bruttokapitalbudgeten.	300
B 28	Landsting. Finansiering 1962–1972 av bruttodriftbudgeten.	301
B 29	Landsting. Finansiering 1962–1972 av bruttokapitalbudgeten.	302
B 30	Primärkommuner och landsting. Skatteintäkter och skatte-	

	utjämningsbidrag m m 1960–1972.	303
B 31	Primärkommuner. Skatteintäkter och skatteutjämningsbidrag m m 1960–1972.	304
B 32	Landsting. Skatteintäkter och skatteutjämningsbidrag m m 1960–1972.	305
B 33	Primärkommuner och landsting. Bidrag från staten 1960–1972.	306
B 34	Primärkommuner. Bidrag från staten 1960–1972.	306
B 35	Landsting. Bidrag från staten 1960–1972.	307
B 36	Primärkommuner. Kapitalinkomster fördelade på förvaltning och affärsmässig verksamhet 1960–1972.	307
B 37	Landsting. Kapitalinkomster 1960–1972.	308
B 38	Primärkommuner. Lånefinansiering, låneskuld och lånekost- nader 1960–1972.	309
B 39	Landsting. Lånefinansiering, låneskuld och lånekostnader 1960–1972.	310
B 40	Primärkommuner. Kapitalbudgetens skattefinansiering 1960– 1972.	311
B 41	Landsting. Kapitalbudgetens skattefinansiering 1962–1972. .	311
B 42	Primärkommuner. Det egna kapitalets utveckling 1960–1972.	312
B 43	Landsting. Det egna kapitalets utveckling 1960–1972. . . .	312
B 44	Primärkommuner. Likviditet 1960–1972.	313
B 45	Landsting. Likviditet 1960–1972.	313
B 46	Primärkommuner. Balansräkning 1960–1972.	314
B 47	Landsting. Balansräkning 1960–1972.	316
B 48	Primärkommuner och landsting. Sysselsättning för kommu- nala myndigheter 1960–1972 enligt nationalräkenskaperna. .	318
B 49	Primärkommuner. Antal anställda 1965–1973 på heltid, deltid m m fördelade på förvaltning och affärsmässig verksamhet.	319
B 50	Landsting. Antal anställda 1965–1973 på heltid, deltid m m.	320
B 51	Primärkommuner. Löneutvecklingen för vissa avtalsgrupper 1967–1973.	321
B 52	Landsting. Löneutvecklingen för vissa avtalsgrupper 1967–1973.	322
B 53	Primärkommuner. Driftkostnader, investeringsutgifter och statsbidrag 1968–1972. Indelning efter befolkningsstorlek. .	324
B 54	Primärkommuner. Driftkostnader, investeringsutgifter och statsbidrag 1968–1972. Indelning efter befolkningsutveckling.	326
B 55	Primärkommuner. Driftkostnader, investeringsutgifter och statsbidrag 1968–1972. Indelning efter befolkningsstruktur. .	328
B 56	Primärkommuner. Driftkostnader, investeringsutgifter och statsbidrag 1968–1972. Indelning efter tätortsgrad.	330
B 57	Primärkommuner. Driftkostnader, investeringsutgifter och statsbidrag 1968–1972. Indelning efter skattekraft.	332
B 58	Primärkommuner. Driftkostnader, investeringsutgifter och statsbidrag 1968–1972. Indelning efter geografisk belägenhet.	334
B 59	Primärkommuner. Driftkostnader netto 1968–1972 enligt olika indelningsgrunder.	335
B 60	Primärkommuner. Kostnadsräntor 1968–1972 enligt olika in- delningsgrunder.	336

B 61	Primärkommuner. Kapitalbildning 1968–1972 enligt olika indelningsgrunder.	337
B 62	Primärkommuner. Investeringsutgifter efter avdrag av investeringsbidrag 1968–1972 enligt olika indelningsgrunder.	338
B 63	Primärkommuner. Nettoinvesteringar samt brutto- och nettouplåning sammanlagt för perioden 1968–1972 enligt olika indelningsgrunder.	339
B 64	Primärkommuner. Amorteringar 1968–1972 enligt olika indelningsgrunder.	340
B 65	Primärkommuner. Skatteintäkter och skatteutjämningsbidrag 1968–1972 enligt olika indelningsgrunder.	341
B 66	Primärkommuner. Medelutdebitering 1968–1972 enligt olika indelningsgrunder.	343
B 67	Landsting. Driftkostnader, investeringsutgifter och statsbidrag 1968–1972. Indelning efter befolkningsstorlek.	344
B 68	Landsting. Driftkostnader, investeringsutgifter och statsbidrag 1968–1972. Indelning efter befolkningsutveckling.	346
B 69	Landsting. Driftkostnader, investeringsutgifter och statsbidrag 1968–1972. Indelning efter befolkningsstruktur.	347
B 70	Landsting. Driftkostnader, investeringsutgifter och statsbidrag 1968–1972. Indelning efter tätortsgrad.	349
B 71	Landsting. Driftkostnader, investeringsutgifter och statsbidrag 1968–1972. Indelning efter skattekraft.	350
B 72	Landsting. Driftkostnader, investeringsutgifter och statsbidrag 1968–1972. Indelning efter geografisk belägenhet.	351
B 73	Landsting. Driftkostnader netto 1968–1972 enligt olika indelningsgrunder.	352
B 74	Landsting. Kostnadsräntor 1968–1972 enligt olika indelningsgrunder.	353
B 75	Landsting. Kapitalbildning 1968–1972 enligt olika indelningsgrunder.	354
B 76	Landsting. Investeringsutgifter efter avdrag av investeringsbidrag 1968–1972 enligt olika indelningsgrunder.	355
B 77	Landsting. Nettoinvesteringar samt brutto- och nettouplåning sammanlagt för perioden 1968–1972 enligt olika indelningsgrunder.	356
B 78	Landsting. Amorteringar 1968–1972 enligt olika indelningsgrunder.	357
B 79	Landsting. Skatteintäkter och skatteutjämningsbidrag 1968–1972 enligt olika indelningsgrunder.	358
B 80	Landsting. Medelutdebitering 1968–1972 enligt olika indelningsgrunder.	360
B 81	Primärkommuner. Driftkostnader, brutto och netto, för olika verksamhetsområden 1960–1972.	362
B 82	Primärkommuner. Investeringsutgifter brutto och investeringsbidrag för olika verksamhetsområden 1960–1972.	368
B 83	Primärkommuner. Driftkostnader, brutto och netto, för olika verksamhetsområden 1960, 1964, 1968 och 1972.	376
B 84	Primärkommuner. Investeringsutgifter brutto och efter avdrag	

	av investeringsbidrag för olika verksamhetsområden 1960, 1964, 1968 och 1972.	378
B 85	Primärkommuner. Driftkostnader, brutto och netto, för Rätts- och samhällsskydd 1960, 1964, 1968 och 1972.	380
B 86	Primärkommuner. Investeringsutgifter brutto och efter avdrag av investeringsbidrag för Rätts- och samhällsskydd 1960, 1964, 1968 och 1972.	380
B 87	Primärkommuner. Driftkostnader, brutto och netto, för Fastighetsförvaltning och bostadsförsörjning 1960, 1964, 1968 och 1972.	382
B 88	Primärkommuner. Investeringsutgifter brutto och efter avdrag av investeringsbidrag för Fastighetsförvaltning och bostadsförsörjning 1960, 1964, 1968 och 1972.	384
B 89	Primärkommuner. Driftkostnader, brutto och netto, för Byggnads- och planväsen, gatu-, park- och fritidsförvaltning 1960, 1964, 1968 och 1972.	386
B 90	Primärkommuner. Investeringsutgifter brutto och efter avdrag av investeringsbidrag för Byggnads- och planväsen, gatu-, park- och fritidsförvaltning 1960, 1964, 1968 och 1972.	386
B 91	Primärkommuner. Driftkostnader, brutto och netto, för Undervisning och annan kulturell verksamhet 1960, 1964, 1968 och 1972.	388
B 92	Primärkommuner. Investeringsutgifter brutto och efter avdrag av investeringsbidrag för Undervisning och annan kulturell verksamhet 1960, 1964, 1968 och 1972.	390
B 93	Primärkommuner. Driftkostnader, brutto och netto, för Socialvård och socialförsäkring 1960, 1964, 1968 och 1972.	390
B 94	Primärkommuner. Investeringsutgifter brutto och efter avdrag av investeringsbidrag för Socialvård och socialförsäkring 1960, 1964, 1968 och 1972.	392
B 95	Primärkommuner. Driftkostnader, brutto och netto, för Undervisning och annan kulturell verksamhet enligt olika indelningsgrunder 1968-1972.	394
B 96	Primärkommuner. Driftkostnader, brutto och netto, för Socialvård och socialförsäkring enligt olika indelningsgrunder 1968-1972.	397
B 97	Primärkommuner. Driftkostnader, brutto och netto, för barn- och ungdomsvård enligt olika indelningsgrunder 1968-1972.	400
B 98	Primärkommuner. Driftkostnader, brutto och netto, för äldreomsorg enligt olika indelningsgrunder 1968-1972.	403
B 99	Primärkommuner. Driftkostnader, brutto och netto, för affärs- mässig verksamhet enligt olika indelningsgrunder 1968-1972.	406
B 100	Landsting. Driftkostnader brutto och netto, för olika verksamhetsområden 1960-1972.	409
B 101	Landsting. Investeringsutgifter brutto och investeringsbidrag för olika verksamhetsområden 1960-1972.	412
B 102	Landsting. Driftkostnader, brutto och netto, för olika verksamhetsområden 1960, 1964, 1968 och 1972.	418
B 103	Landsting. Investeringsutgifter brutto och efter avdrag av in-	

	vesteringsbidrag för olika verksamhetsområden 1960, 1964, 1968 och 1972.	420
B 104	Landsting. Driftkostnader, brutto och netto, för Hälso- och sjukvårdens olika verksamhetsområden (inklusive de landstingsfria kommunerna, exklusive de statliga sjukhusen) 1960, 1964, 1968 och 1972.	422
B 105	Landsting. Investeringsutgifter brutto och efter avdrag av investeringsbidrag för Hälso- och sjukvårdens olika verksamhetsområden (inklusive de landstingsfria kommunerna, exklusive de statliga sjukhusen) 1960, 1964, 1968 och 1972.	424
B 106	Landstingsfria kommuner. Driftkostnader, brutto och netto, för Hälso- och sjukvård 1960, 1964, 1968 och 1972.	426
B 107	Landstingsfria kommuner. Investeringsutgifter brutto och efter avdrag av investeringsbidrag för Hälso- och sjukvård 1960, 1964, 1968 och 1972.	427
B 108	Landsting. Driftkostnader, brutto och netto, för vård av långvarigt kroppssjuka enligt olika indelningsgrunder 1968-1972.	428

Diagram

3.1	Primärkommuner och landsting. Externa utgifter.	67
3.2	Primärkommuner och landsting. Externa inkomster.	69
3.3	Primärkommuner. Externa utgifter.	71
3.4	Primärkommuner. Externa inkomster.	73
3.5	Landsting. Externa utgifter.	74
3.6	Landsting. Externa inkomster.	76
3.7	Primärkommuner. Vissa kostnadsslag i procent av externa kostnader.	83
3.8	Primärkommuner. Vissa intäktsslag i procent av externa intäkter.	85
3.9	Primärkommuner. Driftkostnader, brutto och netto, samt driftintäkter.	86
3.10	Primärkommuner. Driftkostnader brutto fördelade på förvaltning och affärsmässig verksamhet.	89
3.11	Landsting. Vissa kostnadsslag i procent av externa kostnader.	94
3.12	Landsting. Vissa intäktsslag i procent av externa intäkter.	96
3.13	Landsting. Driftkostnader, brutto och netto, samt driftintäkter.	97
3.14	Primärkommuner och landsting. Konsumtionens fördelning på ändamål.	101
3.15	Kommunal, statlig och privat konsumtion samt BNP till marknadspris.	102
3.16	Kommunal, statlig och privat konsumtion i procent av BNP till marknadspris.	103
3.17	Prisutveckling för kommunal, statlig och privat konsumtion samt BNP till marknadspris.	104
3.18	Primärkommuner och landsting. Vissa transfereringsutgifter.	108

3.19	Primärkommuner och landsting. Investeringsutgifter brutto och efter avdrag av investeringsbidrag.	115
3.20	Primärkommuner. Investeringsutgifter brutto och statliga investeringsbidrag. Årlig förändring i procent.	119
3.21	Primärkommuner. Investeringsutgifter brutto och efter avdrag av investeringsbidrag.	122
3.22	Landsting. Investeringsutgifter brutto. Samtliga verksamhetsgrenar och hälso- och sjukvård.	128
3.23	Primärkommuner och landsting. Vissa inkomstslag i procent av externa inkomster.	133
3.24	Primärkommuner. Skatteintäkter, skattekraft och medelutdebitering.	134
3.25	Landsting. Skatteintäkter, skattekraft och medelutdebitering.	134
3.26	Primärkommuner respektive landsting. Kapitalbildning.	136
3.27	Primärkommuner respektive landsting. Långfristig nyupplåning.	139
3.28	Primärkommuner respektive landsting. Finansieringskapital.	142
3.29	Primärkommuner respektive landsting. Finansieringskapital i procent av totala externa utgifter.	143
3.30	Primärkommuner respektive landsting. Likviditet.	144
3.31	Primärkommuner. Finansiering av driftbudgeten.	145
3.32	Primärkommuner. Finansiering av kapitalbudgeten.	146
3.33	Landsting. Finansiering av driftbudgeten.	147
3.34	Landsting. Finansiering av kapitalbudgeten.	148
3.35	Antal sysselsatta i olika sektorer i procent av totala antalet sysselsatta.	150
4.1	Nettokostnader 1968 och 1972 för olika kommunstorlekar.	163
4.2	Nettokostnader 1968 och 1972 för primärkommuner med olika befolkningsutveckling.	163
4.3	Nettokostnader 1968 och 1972 för primärkommuner med olika befolkningsstruktur.	164
4.4	Nettokostnader 1968 och 1972 för primärkommuner med olika tätortsgrad.	164
4.5	Nettokostnader 1968 och 1972 för primärkommuner med olika skattekraft.	165
4.6	Nettokostnader 1968 och 1972 för primärkommuner med olika geografisk belägenhet.	165
4.7	Kostnadsränder 1968 och 1972 för olika kommunstorlekar.	166
4.8	Kostnadsränder 1968 och 1972 för primärkommuner med olika befolkningsutveckling.	167
4.9	Kapitalbildning 1968 och 1972 för olika kommunstorlekar.	167
4.10	Kapitalbildning 1968 och 1972 för primärkommuner med olika befolkningsutveckling.	168
4.11	Kapitalbildning 1968 och 1972 för primärkommuner med olika skattekraft.	168
4.12	Nettoinvesteringar 1968-1972 för olika kommunstorlekar.	169
4.13	Nettoinvesteringar 1968-1972 för primärkommuner med olika befolkningsutveckling.	170
4.14	Nettoinvesteringar, långfristig nyupplåning och nettoupplåning	

	1968–1972 för olika kommunstorlekar.	171
4.15	Nettoinvesteringar, långfristig nyupplåning och nettoupplåning 1968–1972 för primärkommuner med olika befolkningsutveckling.	172
4.16	Amorteringar 1968 och 1972 för olika kommunstorlekar.	172
4.17	Amorteringar 1968 och 1972 för primärkommuner med olika befolkningsutveckling.	173
4.18	Skatteintäkter och skatteutjämningsbidrag 1968 och 1972 för olika kommunstorlekar.	174
4.19	Skatteintäkter och skatteutjämningsbidrag 1968–1972 för primärkommuner med olika befolkningsutveckling.	175
4.20	Skatteintäkter och skatteutjämningsbidrag 1968–1972 för primärkommuner med olika skattekraft.	175
4.21	Nettokostnader 1968 och 1972 för landsting indelade efter befolkningsstorlek.	177
4.22	Nettokostnader 1968 och 1972 för landsting med olika skattekraft.	177
4.23	Kapitalbildning 1968 och 1972 för landsting indelade efter befolkningsstorlek.	178
4.24	Nettoinvesteringar 1968–1972 för landsting indelade efter befolkningsstorlek.	179
4.25	Nettoinvesteringar, långfristig nyupplåning och nettoupplåning 1968–1972 för landsting indelade efter befolkningsstorlek.	180
4.26	Skatteintäkter och skatteutjämningsbidrag 1968 och 1972 för landsting indelade efter befolkningsstorlek.	181
4.27	Skatteintäkter och skatteutjämningsbidrag 1968 och 1972 för landsting med olika skattekraft.	182
5.1	Primärkommuner. Driftkostnader för Central förvaltning.	187
5.2	Primärkommuner. Driftkostnader för brandförsvaret.	188
5.3	Primärkommuner. Driftkostnader för Rätts- och samhällsskydd exklusive brandförsvaret.	189
5.4	Primärkommuner. Driftkostnader för allmän markreserv, reglerings- och saneringsfastigheter, exploateringsverksamhet samt tomträttsmark.	191
5.5	Primärkommuner. Fastighetsförvärv och fastighetsförsäljningar 1960–1972 (exklusive hyresfastigheter och förvaltningsfastigheter).	191
5.6	Primärkommuner. Driftkostnader för bostadspolitiska åtgärder.	193
5.7	Primärkommuner. Driftkostnader för gatu- och parkförvaltning.	196
5.8	Primärkommuner. Investeringsutgifter, brutto, och investeringsbidrag för gatu- och parkförvaltning.	197
5.9	Primärkommuner. Driftkostnader för fritidsförvaltning.	198
5.10	Primärkommuner. Investeringsutgifter och investeringsbidrag för skolväsendet 1960–1972.	202
5.11	Primärkommuner. Driftkostnader för sociala anordningar för skolväsendet.	204
5.12	Primärkommuner. Driftkostnader för grundskola/folkskola.	207
5.13	Primärkommuner. Driftkostnader för gymnasiala skolor.	210

5.14	Primärkommuner. Driftkostnader för barna- och ungdomsvård.	214
5.15	Primärkommuner. Driftkostnader för åldringsvård.	220
5.16	Primärkommuner. Driftkostnader för socialhjälp.	221
5.17	Primärkommuner. Driftkostnader för övrig socialvård.	224
5.18	Primärkommuner. Driftkostnader för kommunikationsföretag.	229
5.19	Primärkommuner. Bruttokostnader och investeringsutgifter för kraft- och värmeproduktionsverk, gasverk, elverk och värmeverk.	230
5.20	Primärkommuner. Driftkostnader för vatten- och avloppsverk.	232
5.21	Primärkommuner. Investeringsutgifter och investeringsbidrag för vatten- och avloppsverk.	233
5.22	Landsting. Driftkostnader för lasarett och sjukstugor.	241
5.23	Landsting. Investeringsutgifter och investeringsbidrag för lasarett och sjukstugor.	242
5.24	Landsting. Driftkostnader för vård av psykiskt sjuka.	245
5.25	Landsting. Driftkostnader för vård av långvarigt kroppssjuka.	247
5.26	Landsting. Driftkostnader för distriktsläkare och distriktsvård.	250
5.27	Landsting. Driftkostnader för folktandvård.	251
5.28	Landsting. Driftkostnader för övrig hälso- och sjukvård.	252
5.29	Landsting. Driftkostnader för omsorgsverksamhet.	256
5.30	Landsting. Driftkostnader för Socialvård.	259
5.31	Landsting. Driftkostnader för Undervisning och annan kulturell verksamhet.	262

1 Inledning

1.1 Utredningens direktiv

I direktiven till kommunalekonomiska utredningen (KEU) konstateras att de snabba ökningarna i kommunernas reala resursförbrukning, skattesatser och bidragsanspråk utgör ett växande problem. En fortsatt kommunal expansion av samma storlek som under 1960-talets senare del framstår på längre sikt som klart oförenlig med kravet på en balanserad samhällsutveckling. Enligt direktiven måste således takten i den kommunala utgifts-expansionen nedbringas till en nivå som står i bättre överensstämmelse med tillväxten i landets totala inkomster och produktionskapacitet.

Mot denna bakgrund gavs KEU i uppdrag att allsidigt utreda kommunernas aktuella och framtida ekonomiska situation. Utredningen skall avse såväl den primärkommunala som den landstingskommunala verksamheten. Däremot skall KEU inte behandla den kyrkokommunala verksamheten.

En av KEU:s huvuduppgifter är enligt direktiven att bedöma efterfrågeutvecklingen på de olika områden som har ett kommunalt huvudmannaskap. I direktiven diskuteras bl a utgiftsutvecklingen under 1960-talet inom de tre tunga utgiftsområden som kommunerna har ansvaret för, nämligen undervisning, hälso- och sjukvård samt social omvårdnad. KEU bör göra en fördjupad analys av efterfrågeutvecklingen på dessa och övriga kommunala tjänster.

Mot bakgrund av sådana undersökningar bör KEU genomföra en analys av vilka reala resurser som skulle behöva tas i anspråk för att tillgodose olika behov av kommunala tjänster. Med utgångspunkt i analyserna av alternativa efterfrågemönster och de därmed sammanhängande anspråken på reala resurser bör KEU enligt direktiven bedöma den framtida kommunala finansieringssituationen.

1.2 Undersökningens syfte och uppläggning

Som framgått ovan har KEU som central uppgift att förutom en genomlysning av kommunernas aktuella ekonomiska läge, även göra bedömningar av den framtida kommunalekonomiska utvecklingen i olika hänseenden. Det stod redan i ett tidigt skede av utredningsarbetet klart, att en grund-

läggande förutsättning för dessa bedömningar var en analys av kommunernas nuvarande verksamhet och ekonomiska situation. Det är KEU:s uppfattning, att de framtidsbedömningar som skall göras av utredningen förutsätter information om den utveckling som fört fram till den aktuella situationen. Därför har KEU funnit det nödvändigt att närmare studera den kommunala sektorns utveckling under tiden efter 1960.

Inom KEU har en särskild arbetsgrupp haft i uppdrag att analysera kommunernas verksamhet och ekonomi under åren efter 1960. Arbetsgruppens målsättning för arbetet har varit att dels beskriva, dels närmare studera förklaringar till den kommunala ekonomins utveckling och läge under perioden 1960–1972. Gruppens arbete har bl a omfattat en redovisning av de olika verksamheter som fn bedrivs av kommunerna. I denna beskrivning ingår en sammanställning av samtliga kommunala aktiviteter i nuläget av betydelse vid en analys av kommunernas ekonomiska situation, samt en mera detaljerad genomgång av de kommunala åliggandena inom respektive verksamhetsområde. Mot bakgrund av denna redovisning diskuteras de faktorer som legat bakom den kraftiga expansionen av den kommunala verksamheten under senare år. Arbetsgruppen har även studerat utvecklingen av kommunernas finansieringssituation med en fördelning på de skilda kommunala finansieringskällorna.

Till grund för gruppens beskrivning och analys av den kommunala ekonomin ligger i första hand den kommunala finansstatistik som under den studerade perioden inhämtats och sammanställts genom statistiska centralbyråns (SCB) försorg. Omfattande bearbetningar av den vid SCB tillgängliga statistiken har krävts för att tillgodose utredningens krav och syften. Vidare har även SCB:s nationalräkenskapsstatistik samt personal- och lönestatistik från Svenska kommunförbundet och Landstingsförbundet utnyttjats i denna studie. I bilaga 2 lämnas en utförligare redovisning av förutsättningarna för och metodiken vid sammanställningen och bearbetningen av statistiken.

I enlighet med direktiven omfattar studien landsting och borgerliga primärkommuner inklusive kommunalförbund. De kyrkliga kommunerna ingår således inte. I kapitel 4 *Utvecklingen i olika kommuntyper* ingår inte heller kommunalförbunden.

1.3 Studiens disposition

I kapitel 2 ges en samlad bild av den kommunala sektorns utveckling 1960–1972. I kapitlet ställs inledningsvis den kommunala utvecklingen i relation till utvecklingen i samhällsekonomin som helhet. Vidare diskuteras faktorerna bakom utgiftsutvecklingen och kommunernas finansiering av verksamheten kommenteras. Kapitel 2 utgör också en sammanfattning av de efterföljande kapitlen 3–5 och kan genom sin uppläggning läsas fristående från övriga kapitel.

Kapitel 3–5 ger en detaljerad information om olika speciella aspekter på den kommunala utvecklingen. Dessa kapitel har närmast karaktär av katalog eller uppslagsbok, där uppgifter och detaljer om kommunernas verksamhet och ekonomi under den studerade perioden återfinns. Redovisningen i kapitel 3–5 kompletteras också av en mycket omfattande tabellbilaga, bilaga

3, som ger uppgifter år för år för hela perioden 1960–1972.

Kapitel 3 behandlar kommunernas utveckling med utgångspunkt i olika utgifts- och inkomstbegrepp, hämtade från den kommunala finansstatistiken och nationalräkenskaperna. I denna mer övergripande analys av driftkostnads- och investeringsexpansionen 1960–1972 redovisas dels den kommunala sektorn totalt och dels primärkommuner och landsting var för sig. I detta kapitel kommenteras också personal- och löneutvecklingen i kommunerna.

I kapitel 4 studeras primärkommuner och landsting, grupperade efter olika indelningsgrunder. Denna analys av utvecklingen i olika kommuntyper avser endast perioden 1968–1972.

Kapitel 5 slutligen ger en utförlig beskrivning av verksamhetens innehåll i primärkommuner och landsting. Här redovisas utvecklingen 1960–1972 inom varje verksamhetsområde för sig. Förändringar i huvudmannaskap, ansvarsområden, organisation m. m. kommenteras liksom utgiftsutvecklingen.

Bilaga 1 innehåller en lista med definitioner av de termer och begrepp som använts i denna studie. I bilaga 2 ges som nämnts en beskrivning av källorna och den tillämpade metodiken vid statistikbearbetningen. I bilaga 3 presenteras i tabellform en mycket stor del av det omfattande datamaterial som legat till grund för denna studie.

It was the purpose of the present study to determine the effect of the various factors mentioned above on the rate of the reaction. The results are given in the following table. It is seen that the rate of the reaction is increased by the presence of the various factors mentioned above. The effect of the various factors is discussed in the following sections.

The effect of the various factors on the rate of the reaction is discussed in the following sections. It is seen that the rate of the reaction is increased by the presence of the various factors mentioned above. The effect of the various factors is discussed in the following sections.

The effect of the various factors on the rate of the reaction is discussed in the following sections. It is seen that the rate of the reaction is increased by the presence of the various factors mentioned above. The effect of the various factors is discussed in the following sections.

2 Kommunernas ekonomi i sammandrag

2.1 Kommunerna i ett samhällsekonomiskt perspektiv

2.1.1 Inledning

I föreliggande rapport beskrivs och analyseras de kommunala utgifternas och inkomsternas utveckling 1960–1972. Den kommunala sektorn får emellertid inte betraktas som en från samhällsekonomin i övrigt isolerad del. Genom sin snabba tillväxt har kommunerna fått en ökande betydelse för landets totala ekonomi och kommunerna är också för sin expansion beroende av tillväxten i samhällsekonomin. Kommunerna svarar för en betydande del av den samlade produktionen och de tar i anspråk en stor del av produktionsresultatet. I detta avsnitt redogörs för vissa huvuddrag i den samhällsekonomiska utvecklingen under perioden och för kommunernas roll i denna utveckling.

Kommunernas plats i totalekonomin kan bestämmas på flera olika sätt, beroende på vilka aspekter på den kommunala verksamheten man mäter. Ett mått avser – som inledningsvis antydde – kommunernas bidrag till landets samlade produktion, bruttonationalprodukten. Ibland mäter man också den kommunala sektorns omfattning genom att ange hur stor del av den totala sysselsättningen kommunerna svarar för. Detta mått är närbesläktat med det förstnämnda eftersom båda anknyter till produktionen. Den första mäter produktionsresultatet och den andra åtgången av produktionsfaktorn arbetskraft.

Ett annat mycket vanligt mått är den kommunala konsumtionens och de kommunala investeringarnas andel av bruttonationalprodukten. I detta fall ser man på den kommunala sektorn inte från produktions- utan från användningssidan genom att ange hur stor del av det totala produktionsresultatet som tas i anspråk av kommunerna.

Redovisningen av produktion, sysselsättning och resursernas användning görs i det följande i fasta priser. Man studerar därvid bl a den kommunala konsumtionens och de kommunala investeringarnas volymmässiga utveckling. Bland de kommunala kostnaderna ingår också transfereringsutgifter. Dessa anges dock inte i fasta priser eftersom SCB för närvarande inte gör någon fastprisberäkning för transfereringarna. Redovisningen av kommunernas totala utgifter måste därför göras i löpande priser. Detta sker i det avslutande delavsnittet.

2.1.2 *Produktion*

Den materiella välfärd som vi har kunnat bygga upp i vårt land är huvudsakligen resultatet av en ständigt stigande produktion av olika varor och tjänster. Också den period, åren 1960–1972, som behandlas i detta betänkande, har karakteriserats av en relativt hög ökningstakt i landets totalproduktion. Detta har varit en förutsättning för att många viktiga samhällsproblem har kunnat lösas. Bl a har den kommunala servicen kunnat byggas ut i betydande omfattning.

Kommunala verksamheter som undervisning, hälso- och sjukvård, socialvård osv syftar till att möta väsentliga behov i samhället. Den insats som de kommunalt anställda härvid gör registreras i nationalräkenskaperna som produktion av kommunala tjänster. Dessa inräknas i landets totalproduktion. På det viset deltar också kommunerna i produktionsprocessen.

När det gäller att mäta denna produktion, uppstår emellertid stora svårigheter. Orsaken är att de kommunala, liksom de statliga tjänsterna inte säljs till marknadspriser utan i stor utsträckning finansieras med skattemedel. Produktionen måste därför värderas med utgångspunkt i kommunernas kostnader för dessa tjänster.

Större delen av dessa kostnader består av löner och arbetsgivaravgifter. Av resten faller huvudparten på olika varor och tjänster som kommunerna köper från andra sektorer (mat, sjukvårdsartiklar, kontorsmaterial, bränsle, lyse osv). De totala produktionskostnaderna kallas med nationalräkenskapernas terminologi för kommunernas produktionsvärde.

Detta begrepp är emellertid inte likvärdigt med kommunernas bidrag till bruttonationalprodukten. För att få fram denna del, det s k förädlingsvärdet, görs avdrag för inköpta varor och tjänster (eftersom dessa producerats i andra sektorer). Kommunernas produktion, förädlingsvärde, består således till övervägande del av löner och arbetsgivaravgifter. Härtill kommer avskrivningarna på kapitalföremål, dvs kapitalets beräknande bidrag till produktionen. Uppgifterna om kommunal produktion i tabell 2.1 avser ett förädlingsvärde som beräknats på detta sätt. Det måste också nämnas att den kommunala tjänsteproduktionen omfattar endast de kommunala myndigheternas verksamhet. De kommunala affärsverken och aktiebolagen redovisas under andra näringsgrenar.

I tabell 2.1 anges produktionens utveckling inom olika näringsgrenar. Eftersom redovisningen av kommunernas ekonomi 1960–1972 i detta betänkande lämnas med uppdelning på delperioderna 1960–1964, 1964–1968 och 1968–1972, används samma tidsperioder också vid genomgången av den samhällsekonomiska utvecklingen. Den kommunala verksamheten kan då ställas i relation till andra aktiviteter.

Som redan nämnts har den totala produktionen ökat relativt snabbt under åren 1960–1972. Den sammanlagda ökningen var i genomsnitt 4,2 procent per år. Som framgår av tabell 2.1 har den årliga ökningstakten för landets produktion dock successivt reducerats under den studerade perioden.

För utvecklingen inom de olika näringsgrenarna gäller att den sammanlagda varu- och kraftproduktionen ökat något snabbare än produktionen av tjänster. För perioden 1960–1972 var de årliga ökningstakterna 4,6 procent respektive 3,8 procent. I den förstnämnda gruppen har kraftproduktionen

Tabell 2.1 Produktionen (förädlingsvärde till producentpris) inom olika näringsgrenar 1960–1972.

	Milj kr i löpande priser 1972	Procent av BNP 1968 års priser				Årlig volym- förändring i procent			
		1960	1964	1968	1972	1960– 1964	1964– 1968	1968– 1972	1960– 1972
Jordbruk och fiske	4 400	3,9	3,3	3,0	2,6	0,6	1,9	-0,5	0,7
Skogsbruk	3 300	2,6	2,3	1,9	2,0	1,6	-0,1	4,2	1,8
Industri	51 900	26,5	28,0	29,2	30,1	6,7	5,1	4,1	5,3
El-, gas-, värme- och vattenverk	4 300	2,1	2,1	2,3	2,6	6,0	6,3	6,8	6,4
Byggnadsverksamhet	15 700	10,4	10,9	10,9	10,3	6,6	3,9	1,8	4,1
<i>Summa varu- och kraft- produktion</i>	79 600	45,5	46,6	47,3	47,6	5,9	4,4	3,4	4,6
Varuhandel	18 800	11,9	11,8	11,4	11,0	4,9	3,3	2,3	3,6
Samfärdsl	10 900	6,9	6,7	6,8	6,6	4,2	4,6	2,7	3,8
Bostadsförvaltning	14 600	10,1	9,2	8,7	8,4	2,6	2,8	2,2	2,5
Privata tjänster	17 400	10,6	10,4	9,8	9,1	4,8	2,5	1,5	2,9
Offentliga tjänster	33 700	15,0	15,3	16,0	17,3	5,7	5,1	5,4	5,4
därav statliga	10 000	5,7	5,5	5,5	5,4	4,1	3,8	3,0	3,6
kommunala	23 700	9,3	9,8	10,5	11,9	6,6	5,8	6,6	6,3
<i>Summa tjänsteproduktion</i>	95 400	54,5	53,4	52,7	52,4	4,6	3,7	3,2	3,8
<i>Totalt (BNP till producentpris)</i>	175 000	100,0	100,0	100,0	100,0	5,2	4,1	3,3	4,2

Källa: SCB, nationalräkenskaperna.

och den tungt vägande industriproduktionen varit de mest expansiva, medan jordbruket och skogsbruket visat endast små ökningar.

Bland de olika tjänsteproducerande näringsgrenarna visar den offentliga sektorn den största ökningen (5,4 procent per år 1960–1972). De statliga tjänsterna ökade härvid med 3,6 procent per år och de kommunala med 6,3 procent per år. Kommunernas ökningstakt har också varit påfallande stabil under de här redovisade delperioderna. Den produktion som utförts inom de kommunala myndigheternas verksamhetsområde har således utgjort ett av de mest expansiva inslagen i landets totalproduktion. Kommunernas andel i totalproduktionen har därigenom stigit från 9,3 procent 1960 till 11,9 procent 1972 (räknat i 1968 års priser).

2.1.3 Sysselsättning

Produktionens utveckling bestäms i avgörande grad av tillgången på arbetskraft och av hur produktionen per arbetstimme, dvs arbetsproduktiviteten, utvecklas. Antalet sysselsatta i Sverige ökade från 1960 till 1972 med knappt 300 000 personer, vilket utgör i medeltal 0,6 procent per år. Mätt i antalet utförda arbetstimmar har dock sysselsättningsvolymen minskat med 0,5 procent per år.

Denna olikartade utveckling förklaras av att den ordinarie veckoarbets-

Tabell 2.2 Antal arbetstimmar inom olika näringsgrenar 1960–1972.

	Milj timmar 1972	Andel i procent				Årlig förändring i procent			
		1960	1964	1968	1972	1960– 1964	1964– 1968	1968– 1972	1960– 1972
Jordbruk och fiske	330	11,0	8,9	6,4	5,4	-5,2	-8,7	-5,1	-6,3
Skogsbruk	100	3,5	2,9	2,0	1,6	-3,8	-9,3	-6,9	-6,7
Industri	1 720	31,1	31,0	29,2	27,8	0,1	-2,6	-1,8	-1,4
El-, gas-, värme- och vattenverk	50	0,8	0,8	0,9	0,9	-0,2	1,1	-0,7	0,1
Byggnadsverksamhet	610	9,4	10,0	10,8	9,8	1,7	0,6	-2,2	-0,2
<i>Summa varu- och kraft- produktion</i>	2 810	55,8	53,6	49,3	45,5	-0,8	-3,2	-2,8	-2,2
Varuhandel	930	15,0	15,1	15,5	15,1	0,5	-0,6	-1,2	-0,5
Samfärdsel	440	7,3	7,2	7,5	7,1	-0,4	-0,1	-1,8	-0,8
Bostadsförvaltning	40	0,5	0,6	0,6	0,7	5,6	1,6	0,9	2,7
Privata tjänster	690	9,9	10,4	10,8	11,1	1,3	-0,2	0,0	0,4
Offentliga tjänster	1 270	11,5	13,1	16,3	20,5	3,7	4,3	5,2	4,4
därav statliga	400	5,0	5,3	6,0	6,5	1,9	1,6	1,6	1,7
kommunala	870	6,5	7,8	10,3	14,0	5,0	6,1	7,2	6,1
<i>Summa tjänsteproduktion</i>	3 370	44,2	46,4	50,7	54,5	1,4	1,0	1,2	1,2
<i>Totalt</i>	6 180	100,0	100,0	100,0	100,0	0,2	-1,2	-0,6	-0,5

Källa: SCB, nationalräkenskaperna.

tiden har förkortats under perioden. Dessutom har också deltidarbetet ökat i omfattning, framför allt bland de gifta kvinnorna, som utgjort en stor del av nytillskottet till arbetsstyrkan.

Sysselsättningens utveckling i antal arbetstimmar anges i tabell 2.2. Det mest iögonfallande draget i denna redovisning är de stora olikheterna mellan de varu- och tjänsteproducerande sektorerna. Medan praktiskt taget samtliga varuproducerande sektorer noterat minskad arbetsvolym, har sysselsättningen ökat i tjänstesektorn med undantag för varuhandel och samfärdsel. Denna ökning faller huvudsakligen på den offentliga sektorn, där statens sysselsättning steg med i genomsnitt 1,7 procent per år och kommunernas med 6,1 procent per år. Den kommunala sysselsättningens andel av landets totala sysselsättning steg härigenom från 6,5 procent 1960 till 14,0 procent 1972.

En betydande omfördelning av arbetskraften har således ägt rum under perioden. Dessa förändringar kan belysas med följande uppgifter om antalet sysselsatta personer.

Den sammanlagda ökningen i tjänsteproduktionen med 576 000 sysselsatta personer är ett resultat av ett nytillskott till sysselsättningen på 290 000 personer och av att 286 000 personer förts över från varuproduktionen till tjänsteområdena. Över 290 000 sysselsatta har lämnat jord- och skogsbruket och ca 30 000 industrin. Däremot har sysselsättningen ökat i byggnadsverksamheten. Inom tjänsteproduktionen har den antalsmässiga sysselsätt-

ningen ökat i alla sektorer. Den utan jämförelse starkaste ökningen, 443 000 sysselsatta personer, faller på den offentliga sektorn. Statens sysselsättning ökade härvid med 71 000 personer och kommunernas med 372 000 personer 1960–1972.

Mera detaljerade uppgifter om den kommunala sysselsättningen lämnas i avsnitt 3.8. Av redovisningen där framgår att den relativa ökningen har varit avsevärt större i landstigen än i primärkommunerna. De mindre skilljaktigheterna i sysselsättningsnivån mellan avsnitt 3.8 och denna redovisning beror på att här också kyrkliga kommuner inkluderats i den kommunala sektorn. Dessutom ingår här, i motsats till avsnitt 3.8, de värnpliktiga bland de statligt sysselsatta.

Överföringen av arbetskraft mellan olika sektorer är en följd av dels förändringar i produktionens inriktning, dels – och framför allt – olikheterna mellan näringsgrenar vad beträffar produktivitetens utveckling. Genom snabba produktivitetstegringar har produktionen inom de varu- och kraftproducerande näringsgrenarna kunnat öka med samtidigt minskad arbetsinsats. I tjänsteproduktionen är däremot möjligheterna till produktivitetstegringar mera begränsade. Ökad produktion kräver därför ofta mera arbetskraft.

Detta gäller i särskilt hög grad de offentliga tjänsterna. Som tidigare nämnts mäts denna produktion med kostnaderna, vilket innebär att ingen produktivitetstegring beräknas ske i dessa verksamheter enligt nationalräkenskaperna. Konsekvenserna av detta antagande behandlas i avsnitt 2.2.

2.1.4 Resursernas användning

Huvudparten av vår produktion är avsedd att användas för konsumtionsändamål, antingen i privat eller offentlig regi. En del måste emellertid avsättas för olika investeringar, vilka syftar till att upprätthålla eller bygga ut den befintliga produktionsapparaten för att på så vis möjliggöra framtida produktion och konsumtion. Ytterligare en del av produktionen exporteras till utlandet. Exportintäkterna kan sedan användas som betalning för de varor som vi importerar. Dessa olika användningar av de tillgängliga resurserna sammanfattas i tabell 2.3 i form av en sk försörjningsbalans för perioden 1960–1972.

Av de olika användningsområdena är den privata konsumtionen, dvs de privata hushållens inköp av konsumtionsvaror och tjänster, störst. Räknat i 1968 års priser var den privata konsumtionens andel av bruttonationalprodukten 1960 ca 59 procent. För den offentliga konsumtionen var motsvarande andel ca 19 procent. Med offentlig konsumtion avses värdet av den tjänsteproduktion som de offentliga myndigheterna svarar för, med avdrag för en mindre post som avser försäljningen av vissa tjänster mot marknadspriser. Av hushållen köpta tjänster registreras som privat konsumtion.

Som framgår av tabell 2.3 har den totala konsumtionen ökat något långsammare 1960–1972 än bruttonationalprodukten. Detta gäller både den pri-

Tabell 2.3 Försörjningsbalansens utveckling 1960–1972.

	Milj kr i löpande priser 1972	Årlig volymförändring i procent			
		1960– 1964	1964– 1968	1968– 1972	1960– 1972
Konsumtion totalt	152 400	4,4	3,9	2,7	3,7
Privat	106 100	4,1	3,5	2,0	3,2
Offentlig	46 300	5,5	5,3	4,6	5,2
Statlig	16 500	4,3	3,6	2,1	3,3
Kommunal	29 800	6,5	6,6	6,3	6,5
Bruttoinvestering totalt	44 600	7,3	4,0	3,0	4,8
Bostäder	11 200	9,5	4,2	0,5	4,6
Privat	17 100	5,8	1,8	3,9	3,8
Industri	7 400	2,7	4,6	3,0	3,4
Offentlig	16 300	7,5	6,6	3,9	6,0
Statlig	6 200	2,5	1,4	5,2	3,0
Kommunal	10 100	12,5	10,2	3,2	8,5
Lagerförändring	- 100	..	..	..	..
Export av varor och tjänster	48 700	8,1	6,3	9,8	8,0
Import av varor och tjänster	46 100	5,7	6,8	7,3	6,6
BNP till marknadspris	199 500	5,4	3,5	3,3	4,1

Källa: SCB, nationalräkenskaperna.

vata och den statliga konsumtionen, vilka båda visat ungefär lika stora förändringstal. Både den privata och den statliga konsumtionens årliga ökningstakt har successivt dämpats under perioden. Den kommunala konsumtionen har däremot ökat i en avsevärt högre takt, genomsnittligt 6,5 procent per år 1960–1972. Den kommunala konsumtionens ökningstakt har också varit påfallande stabil under de tre redovisade delperioderna.

I motsats till privat och statlig konsumtion har härigenom den kommunala konsumtionen ökat sin andel av bruttonationalprodukten. Andelsutvecklingen framgår av tabell 2.4.

Den kommunala konsumtionens relativa starka tillväxt sammanhänger med förändringar i efterfrågans inriktning, politiska prioriteringar och ändrat huvudmannaskap för vissa verksamheter. Dessa olika faktorer inverkan redovisas i avsnitt 2.3.

De totala investeringarnas andel av bruttonationalprodukten ökade från 21,4 procent 1960 till 23,2 procent 1972. En växande andel av våra resurser har således använts för att bygga ut produktionskapaciteten. Som framgår

Tabell 2.4 Konsumtionens andel av bruttonationalprodukten 1960–1972.

Andel i procent. 1968 års priser

	1960	1964	1968	1972
Privat konsumtion	58,8	55,9	55,8	53,0
Offentlig konsumtion	19,0	19,1	20,4	21,6
därav statlig	8,7	8,3	8,3	8,0
kommunal	10,3	10,8	12,1	13,6
Konsumtion totalt	77,8	75,0	76,2	74,6

av tabell 2.3 har dock investeringarnas ökningstakt avtagit under perioden. Särskilt markant har avsaktningen varit för bostadsbyggandets del. Däremot har de för den framtida produktionen så viktiga industriinvesteringarna hävdad sig väl. För de kommunala investeringarnas del karakteriserades perioden 1960–1968 av kraftiga ökning, genomsnittligt överstigande 10 procent per år. Denna mycket omfattande utbyggnad har varit förutsättningen för en fortsatt snabb ökning av den kommunala konsumtionen. Under perioden 1968–1972 sjönk de kommunala investeringarnas ökningstakt till i genomsnitt 3 procent per år. Avsaktningen får ses bl a mot bakgrund av bostadsbyggandets minskade omfattning fr o m 1970-talets början vilket påverkade behovet av kommunala följdinvesteringar. Det bör nämnas att de kommunala investeringarna enligt tabell 2.3 omfattar såväl myndigheter som affärsverk och bolag.

De kommunala investeringarnas andel av bruttonationalprodukten steg från 3,1 procent 1960 till 4,1 procent 1964 och till 5,2 procent både 1968 och 1972. Läger man tillsammans konsumtionens och investeringarnas andelar, erhålls följande serie över hur stor procentuell andel av bruttonationalprodukten kommunerna har tagit i anspråk.

1960	1964	1968	1972
13,4	14,9	17,3	18,8

Enligt tabell 2.1 utgjorde kommunernas bidrag till den totala produktionen 9,3 procent 1960 och 11,9 procent 1972. Kommunerna har således tagit i anspråk en större del av produktionen än vad de själva har bidragit med. Skillnaden beror på att kommunerna köper mer konsumtionsvaror och tjänster från andra sektorer än vad de säljer till dessa. Dessutom är investeringsvarorna i stor utsträckning producerade i andra sektorer. De kommunala företagens verksamhet ingår endast i investeringsredovisningen. Man kan därför säga att inget av dessa mått ger en heltäckande bild av kommunernas aktivitet i samhällsekonomin.

2.1.5 Kostnader i löpande priser

Genomgången i de föregående delavsnitten avsåg utvecklingen 1960–1972 i fasta priser. Den volymmässiga utvecklingen av kommunal verksamhet ställdes därvid i relation till andra delar av ekonomin. Det noterades bl a att den kommunala konsumtionens andel av bruttonationalprodukten hade ökat från 10,3 procent 1960 till 13,6 procent 1972, räknat i 1968 års priser.

Bilden blir emellertid en annan om jämförelsen i stället görs i löpande priser. Detta framgår av nedanstående sammanställning, där den kommunala konsumtionens andel av bruttonationalprodukten anges dels i 1968 års priser, dels i löpande priser.

	1960	1964	1968	1972
1968 års priser	10,3	10,8	12,1	13,6
löpande priser	7,9	9,1	12,1	14,9

Jämförelsen visar att andelsökningen från 1960 till 1972 räknat i löpande priser blev mer än dubbelt så stor (7,0 procentenheter) som när andelarna räknades i 1968 års priser (3,3 procentenheter). Detta beror på att den kommunala tjänsteproduktionen har haft en ogynnsammare prisutveckling än landets totalproduktion. Detta förhållande har varit av stor betydelse för kommunernas ekonomi. En viss real utveckling har genom den snabbare prisstegringen krävt avsevärt större finansiella resurser från kommunerna än vad samma utveckling hade inneburit för sektorer med förmånligare pristrend. Orsakerna till denna stegring i kommunernas relativpriser behandlas i avsnittet 2.2.

Det kan nämnas att den relativa fördyringen endast avser den kommunala konsumtionen. Prisutvecklingen för de kommunala investeringarna skiljer sig inte nämnvärt från vad som noteras för de privata investeringarna.

I kapitel 3 lämnas en mycket utförlig redovisning av bl a de kommunala kostnadernas utveckling 1960–1972. Den del av redovisningen som bygger på den kommunala finansstatistiken avser enbart utvecklingen i löpande priser.

I tabell 2.5 sammanfattas utvecklingen av kommunernas totala driftkostnader, brutto och netto, med uppdelning på primärkommuner och landsting. Med driftkostnader brutto avses de totala kostnaderna på driftbudgeten. Med driftkostnader netto avses driftkostnader brutto exklusive kostnadsräntor minus driftintäkter. Driftkostnader netto utgör med andra ord de kostnader som huvudsakligen skall finansieras med skatteintäkter och skatteutjämningsbidrag. Som jämförelse har i tabell 2.5 också den kommunala konsumtionen och de kommunala investeringarna medtagits (exklusive kyrkliga kommuner som inte heller ingår i de redovisade driftkostnaderna). En uppdelning av konsumtionsutgifterna på primärkommuner och landsting har dock endast kunnat göras från 1968.

Tabell 2.5 Primärkommuner och landsting. Driftkostnader, konsumtion och bruttoinvesteringar 1960–1972.

Löpande priser

	Milj kr 1972	Årlig förändring i procent			
		1960– 1964	1964– 1968	1968– 1972	1960– 1972
Driftkostnader brutto	49 100	13,4	15,8	15,7	15,0
därav primärkommuner	34 500	12,6	13,7	13,1	13,1
landsting	14 600	18,4	25,0	23,6	22,3
Driftkostnader netto	19 900	14,4	14,7	16,8	15,3
därav primärkommuner	11 900	13,3	12,4	14,0	13,2
landsting	8 000	17,3	19,9	21,7	19,6
Kommunal konsumtion	28 900	12,9	16,7	15,0	14,9
därav primärkommuner	18 900	..	..	13,2	..
landsting	10 000	..	..	18,8	..
Bruttoinvesteringar	9 800	17,1	14,1	8,0	13,0
därav primärkommuner	8 300	17,2	12,3	8,5	12,6
landsting	1 500	16,5	25,6	5,3	15,6

Källa: SCB, kommunal finansstatistik och nationalräkenskaperna.

Som framgår av tabell 2.5 har både brutto- och nettodriftkostnader samt den kommunala konsumtionen utvecklats i stort sett parallellt under den här studerade perioden. Det framgår också klart att kostnadsökningen har varit väsentligt snabbare inom landstingen än inom primärkommunerna. Också landstingens investeringar har – sett över hela perioden 1960–1972 – ökat något snabbare än primärkommunernas. Detta beror helt på den kraftiga uppgången av landstingens investeringar 1964–1968. Under perioderna 1960–1964 och 1968–1972 har den genomsnittliga ökningstakten varit något större för de primärkommunala investeringarna.

2.2 Prisutvecklingen i kommunal verksamhet

Den relativa fördyring som den kommunala konsumtionen undergått gentemot bl a landets totalproduktion illustreras längre fram i detta betänkande med en jämförelse av olika implicitprisindex (se avsnitt 3.4). Av där redovisade serier framgår att prisstegringen på kommunal konsumtion 1960–1972 uppgick till 145 procent. För statlig konsumtion var motsvarande prisstegring 97 procent, för privat konsumtion 67 procent och för bruttonationalprodukten 71 procent.

En av orsakerna till denna för kommunernas (och även för statens) del oförmånliga prisutveckling är att enligt nationalräkenskapernas redovisningsprinciper beräknas ingen produktivitsstegring ske i offentlig tjänsteproduktion. En annan orsak är lönekostnadernas relativt höga andel i dessa verksamheter.

2.2.1 Produktivitet

Såväl offentlig produktion som konsumtion mäts i nationalräkenskaperna via kostnaderna, detta eftersom marknadsprisbildning i stort sett saknas för offentliga tjänster. Något driftöverskott kan därför inte registreras och eventuella produktivitsförändringar kan inte beräknas.

Att någon produktivitsstegring inte registreras inom de offentliga myndigheternas verksamhet innebär sannolikt att den volymmässiga utvecklingen av deras tjänsteproduktion i viss mån underskattas. Därmed skulle också den relativa prisstegringen för dessa tjänster bli överskattad. Man anser nämligen allmänt att produktiviteten ökar också inom den offentliga sektorn, beroende bl a på de metodförbättringar och rationaliseringar som sker. Någon möjlighet att mäta denna produktivitsutveckling föreligger emellertid inte. För detta skulle krävas produktionsmått som inte relateras till kostnaderna utan till målen för verksamheten. Även om man för vissa begränsade områden lyckades ange sådana mått, skulle problemet återstå att finna värderingsprinciper med vilkas hjälp man skulle kunna väga ihop de olika produktionsmåten att avse tex all kommunal verksamhet.

Samtidigt verkar det också klart att de produktivitsförbättringar som med stor sannolikhet äger rum i kommunal och statlig verksamhet måste vara av en mera begränsad omfattning än i de olika varuproducerande näringarna. De offentliga tjänsternas karaktär gör det svårt att ersätta den

mänskliga arbetsinsatsen med maskiner. Följden kan lätt bli att prestationernas kvalitet då försämrans.

Att produktiviteten ökar långsammare i tjänsteproduktion än i varuproduktion gäller rent allmänt och inte enbart för offentligt producerade tjänster. Jämförs produktionstalen enligt tabell 2.1 med arbetskraftsinsatsen enligt tabell 2.2, finner man att den genomsnittliga ökningen av arbetsproduktiviteten uppgick för den samlade varu- och kraftproduktionen till 6,9 procent per år 1960–1972. För olika tjänsteproducerande sektorer erhålls följande årliga ökning: varuhandel 4,0 procent, samfärdsel 4,6 procent och privata tjänster 2,5 procent.

En motsvarande jämförelse avseende offentliga tjänster visar att också här har en mindre produktivetsförbättring registrerats, genomsnittligt 1,0 procent per år. Denna ökning sammanhänger i första hand med förskjutningar mellan delområden med olika lönekostnader per arbetstimme. Också om några tjänster flyttas till högre lönegrad registreras detta, enligt nationalräkenskapernas på kostnaderna baserade värderingsprinciper, som en produktionsökning.

Dessa effekter är emellertid endast resultatet av det tekniska beräknings sättet. Någon egentlig produktivetsmätning kan inte genomföras. Även om vissa överflyttningsvinster således har registrerats och också den verkliga produktivetsökningen kan förmodas vara relativt låg, torde dock en viss underskattning av kommunernas produktion och en motsvarande överskattning av dess prisutveckling ha ägt rum.

2.2.2 *Löneandel*

Den andra förklaringen till uppgången av kommunernas relativpriser sammanhänger med den höga löneandelen i denna verksamhet. Av kommunernas kostnader för sin tjänsteproduktion föll 1972 69 procent på löner och arbetsgivaravgifter, räknat i löpande priser. För staten var motsvarande andel 55 procent och för hela den privata delen av näringslivet 32 procent. Eftersom lönenivån i samhället har stigit snabbare än den allmänna prisnivån, har också de totala produktionskostnaderna kommit att öka snabbare i kommunerna än i andra verksamheter. Vissa år har denna effekt ytterligare förstärkts av låglönesatsningen i löneuppgörelserna. Detta har haft relativt starka konsekvenser just för kommunerna, där olika låglönegrupper utgör en betydande del av de anställda.

Olikheterna mellan löne- och prisstegringar kan för kommunernas del illustreras med följande uppgifter. Under perioden 1960–1972 steg den kommunala lönenivån med i genomsnitt 8,7 procent per år. Samtidigt steg konsumentprisindex med 4,6 procent per år.

Den högre löneandelen för kommunerna jämfört med den statliga sektorn bör också huvudsakligen förklara att de relativa priserna stigit snabbare i den förstnämnda sektorn.

Det kan också nämnas att de kommunala lönekostnadernas (löner inkl arbetsgivaravgifter) andel av de totala kostnaderna för den kommunala produktionen steg från 64,0 procent 1960 till 69,4 procent 1972, räknat i löpande priser. Under perioden 1968–1972 steg löneandelen något i landstingen medan den var oförändrad i primärkommunerna. För tidigare år har en upp-

delning på primärkommuner och landsting inte kunnat göras. 1972 var löneandelarna ungefär lika stora i primärkommunerna som i landstingen.

2.3 Faktorer bakom utgiftsutvecklingen

Kommunerna har genom lagar och förordningar ålagts att bedriva viss verksamhet vilket innebär att vissa utgifter är svåra att påverka i det kommunala beslutsfattandet. Det är dock viktigt att erinra om att kommunerna har möjlighet att inom ganska vida gränser variera volymen av eller standarden på och därmed även kostnaderna för de tjänster som produceras. Härtill kommer att det finns en icke obetydlig sektor, där kommunen har handelsfrihet att bedriva eller avstå från att bedriva viss verksamhet och där man helt självständigt bestämmer verksamhetens omfattning.

I detta avsnitt kommer ett antal faktorer, som påverkar variationerna i utgifter och inkomster mellan olika kommuner liksom förändringar i hela den kommunala ekonomins struktur att behandlas.

Många av förklaringsfaktorerna är relativt lätta att peka ut. Vi kommer därför att i tur och ordning behandla dessa faktors inverkan på den kommunala ekonomin. Svårigheter föreligger däremot att ange deras kvantitativa betydelse dvs i vilken omfattning de påverkar den kommunala utgiftsutvecklingen.

2.3.1 Befolkningsutveckling och urbanisering

Sveriges befolkning ökade från 1960 till 1972 med i genomsnitt ca 55 000 personer per år. Under 1960-talets sista hälft var den genomsnittliga årliga befolkningstillväxten över 60 000 personer men denna årliga tillväxt minskade till 23 000 personer 1970–1972. Födelseöverskottet svarade i genomsnitt för ca 35 000 personer av den årliga folkökningen 1960–1972. Födelseöverskottets storlek varierar från 25 000 personer 1969 till 45 000 1964 och 1965.

Nettoinvandringen förklarar den återstående befolkningsökningen, ca 20 000 personer per år 1960–1972. Nettoinvandringen har varierat kraftigt under perioden. 1968–1970 uppgick den till mellan 45 000 och 50 000 personer per år medan 1972 uppvisade ett invandringsunderskott om 12 000 personer.

1950- och 1960-talen har präglats av en betydande befolkningsomflyttning i landet som lett till en snabb tillväxt av landets största orter. Särskilt under 1960-talet inregistrerade Norrland en kraftig befolkningsminskning. Detta utvecklingsmönster har under 1970-talet brutits. Befolkningen i Stockholm och Göteborg minskar nu medan för Norrlands del områden med befolkningsökning återfinns både i inlandet och utmed kusten.

Av tabell 2.6 framgår klart den betydande omflyttning från glesbygd till tätorter som ägde rum under 1960-talet.

Utvecklingen har lett till att en betydande tätortsbebyggelse bildats kring Stockholm, Göteborg och Malmö. Stora sammanhängande tätortsområden återfinns också inom Mälardalen, Sundsvallsområdet, Norrköpingsområdet, Jönköpingsområdet och Örebroområdet.

Tabell 2.6 Folkmängdens uppdelning på tätorter^a respektive glesbygd 1960, 1965 och 1970.

År	Folk mängd i tätort	Folk mängd i glesbygd	Summa	Tätortsbefolk- ningens andel av totalbefolkningen i procent
1960	5 453 655	2 041 474	7 495 129	72,8
1965	6 011 495	1 754 486	7 765 981	77,4
1970	6 574 930	1 501 970	8 076 903	81,4

^a Folkräkningarnas tätortsbegrepp (se bilaga 1).

I kapitel 4 behandlas den kommunalekonomiska utvecklingen i olika typer av primärkommuner respektive landsting. Enligt detta kapitel var de totala nettokostnaderna per invånare 1968 och 1972 högst i kommuner med över 100 000 invånare medan de näst högsta kostnaderna registrerades för kommuner under 10 000 invånare. Något genomgående samband mellan nettokostnader och kommunstorlek kan därför ej påvisas. Inte heller med tätortsgraden visar nettokostnaderna följsamhet.

Under den period KEU har studerat har konsekvenserna av den stora befolkningsomflyttningen framträtt. Den har lett till ökad aktivitet i alla typer av kommuner. Koncentrationen av befolkningen har omvandlat kommunerna. De kommuner som snabbt expanderar har tvingats att kraftigt öka sin verksamhet. Den väldiga omflyttningen har inneburit ett mycket omfattande bostadsbyggande, som i sin tur medfört stora kommunala följdinvesteringar i bl a gator, vatten och avlopp samt elanläggningar. Vidare har expansionen för de växande kommunerna drivit fram fler nya skolor än vad reformerna på utbildningsområdet i och för sig motiverat. Av kapitel 4 framgår att kostnadsökningarna mellan 1968 och 1972 varit starkast i de kommuner som snabbast ökat invånarantalet. Dessa kommuner har också betydligt större nettoinvesteringar per invånare än övriga. Kommungruppen redovisar den högsta brutto- och nettoupplåningen liksom lånefinansieringsgraden. Detta har medfört högre kostnadsräntor för denna kommungrupp.

Även i avfolkningskommunerna satsar man på att förbättra servicen för att hålla kvar befolkningen och få industrier till avfolkningsbygderna. Det är kommuner med minskande befolkning och kommuner i de inre och allmänna stodområdena som har de högsta nettokostnaderna per invånare. Detta beror sannolikt främst på att det är svårt att anpassa verksamheten till en sjunkande befolkning. Befolkningsminskningen tvingar dessa kommuner, som har lägre investeringar än övriga, till viss återhållsamhet med nyupplåningen. Kommunerna med minskande befolkning uppvisar den lägsta lånefinansieringsgraden för investeringarna.

2.3.2 Ålderssammansättning

Befolkningsutvecklingen har, utöver en stor omflyttning från glesbygd till tätorter, kännetecknats av en förskjutning i ålderssammansättningen. Be-

Tabell 2.7 Befolkningens ålderssammansättning i tätorter^a, glesbygd samt riket 1960, 1965 och 1970.

Fördelning i procent

Ålder	1960			1965			1970		
	Tätort	Glesbygd	Riket	Tätort	Glesbygd	Riket	Tätort	Glesbygd	Riket
0-14	22,1	21,6	22,0	21,1	19,4	20,7	21,2	18,0	20,6
15-64	67,1	63,3	66,1	67,4	63,2	66,4	66,2	62,3	65,4
65-	10,8	15,1	11,9	11,5	17,4	12,9	12,6	19,7	14,0
Summa	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

^a Folkräkningarnas tätortsbegrepp (se bilaga 1).

folkningen i åldern 65 år och äldre har under perioden 1960-1970 ökat tre gånger snabbare än totalbefolkningen. Denna åldersgrupps andel av totalbefolkningen har därmed ökat från 12 procent 1960 till 14 procent 1970 som tabell 2.7 visar. Den procentuella ålderssammansättningen i tätorter respektive glesbygd samt riket framgår av tabell 2.7.

I glesbygdskommuner har således antalet personer i åldern 65 år och äldre ökat sin relativa andel från 15 procent 1960 till 20 procent 1970. Det betyder att förändringarna i åldersfördelningen varit ännu mer markanta i glesbygden än för riket som helhet.

Förändringarna i ålderssammansättningen ligger bl a bakom den snabba utbyggnaden av socialvården under perioden 1960-1972 med bl a snabbt stigande kostnader för åldringsvård och social hemhjälp. Kostnaderna för kommunala bostadstillägg till folkpensionärer har också ökat snabbt till följd av det ökade antalet pensionärer och beslutade höjningar av de utgående beloppen. Inom socialvårdsområdet har även kostnaderna för barnomsorgs- verksamheten ökat kraftigt under perioden.

Av kapitel 4 framgår att nettokostnaderna per invånare vid indelning av kommunerna efter befolkningsstruktur är lägst i kommuner som har låg andel personer i förvärsarbetande åldrar och stor andel pensionärer i förhållande till antalet barn. I övrigt föreligger inga klara samband mellan befolkningsstruktur och nettokostnader.

Förskjutningen i befolkningens åldersfördelning har verkat i riktning mot ett ökat behov av och en ökad efterfrågan på sjukvårdstjänster. Det ökade antalet äldre invånare med den därmed följande högre vårdkonsumtionen har i hög grad påverkat den landstingskommunala verksamheten. Mest markant är vårdbehovet i de allra högsta åldrarna. De som är över 70 år utgör bara en tiondel av befolkningen men svarar ändå för drygt 40 procent av alla förbrukade vård dagar. Den del av befolkningen som är över 80 år har ökat snabbast sedan 1960. 1974 utgjorde den 2,5 procent av den totala befolkningen men krävde nära 25 procent av vården. Nettokostnaderna per invånare i landstingen är som väntat högre när antalet pensionärer i förhållande till antalet barn ökar.

2.3.3 Förvävsfrekvens

Utvecklingen på arbetsmarknaden har under det senaste årtiondet i hög grad präglats av kvinnornas ökade deltagande i förvärvslivet. Under perioden

Tabell 2.8 Relativa arbetskraftstal för män och kvinnor 1965, 1968, 1970 och 1972.

Kön	1965	1968	1970	1972
Män	83,9	82,1	80,6	79,7
Kvinnor	48,7	50,5	52,8	54,7
<i>Totalt</i>	66,3	66,3	66,7	67,2

1965–1972 ökade antalet kvinnor på arbetsmarknaden med ca 300 000 personer. Det relativa arbetskraftstalet enligt AKU (statistiska centralbyråns arbetskraftsundersökningar), dvs den andel av hela befolkningen i åldern 16–74 år som befinner sig i arbetskraften, ökade med en procentenhet 1965–1972. Som framgår av tabell 2.8 förklaras denna ökning helt av kvinnornas kraftigt ökade förvärvsintensitet, medan männens relativa arbetskraftstal sjönk under samma period.

Det fanns under hela perioden betydande regionala skillnader i de relativa arbetskraftstalen. I skogslänen understeg männens arbetskrafttal riksgenomsnittet med 2 till 3 procentenheter flera år. De största regionala skillnaderna avsåg dock kvinnornas förvärvsfrekvens. I storstadslänen låg förvärvsintensiteten ca 4 procentenheter över riksgenomsnittet under perioden 1965–1972, medan motsvarande tal för kvinnor i skogslänen låg ca 4 procentenheter under genomsnittet.

När det gäller kvinnornas möjligheter på arbetsmarknaden utgör tillgången till barnomsorgsplatser en begränsande faktor. Därför råder, inte överraskande, en god överensstämmelse mellan tillgång på daghemsplatser och kvinnlig förvärvsintensitet. Det snabbt ökade antalet kvinnor på arbetsmarknaden under perioden 1960–1972 har också inneburit en mycket kraftigt ökad efterfrågan på kommunal barnomsorg. Denna efterfrågan har kommunerna endast delvis kunnat tillgodose under perioden.

En viktig aspekt av denna utveckling med ökad kvinnlig förvärvsintensitet är att många tjänster inte längre produceras i hushållen utan utförs av kommunala institutioner, särskilt vård i olika former. Detta är också en väsentlig förklaring till att den kommunala sektorn vuxit i omfattning.

Den ökade kvinnliga förvärvsfrekvensen kan också sägas ha varit en förutsättning för den snabba kommunala expansion som ägt rum. Antalet sysselsatta inom primärkommuner och landsting mer än fördubblades från 1960 till 1970, vilket inte varit möjligt utan det ökade antalet kvinnor i arbetskraften.

2.3.4 *Standardstegring*

Reformarbetet inom den kommunala sektorn kan delas in i två skilda grupper. Den första gruppen omfattar de stora politiska reformbesluten, som innebär betydande förändringar i verksamheten. På skolområdet hör t ex besluten om den nioåriga grundskolan och den nya gymnasieskolan till denna grupp. Den andra gruppen avser den successiva anpassningen från

år till år av den kommunala servicen. Denna form av standardstegring återfinns inom samtliga kommunala verksamheter.

Det torde finnas ett samband mellan standardutvecklingen inom den privata och den offentliga sektorn. En höjd privat levnadsstandard leder till högre krav även på de offentliga tjänsternas standard. Liksom medborgarna ökar sin privata standard vad gäller livsmedel, kläder, bostad, nöjen m m när inkomsterna stiger, så är man även villig att medverka till en förbättring av den offentliga servicenivån inom t ex utbildning, socialvård och hälsovård. Ett mått på den privata standarden kan utvecklingen av hushållens disponibla inkomster sägas vara. De reallt disponibla inkomsterna i hushållen ökade med i genomsnitt 3 procent per år 1960–1972. Denna relativt snabba ökning av hushållens reala inkomster bör därför också ha lett till en successiv höjning av standarden på det kommunala tjänsteutbudet under perioden.

På område efter område kan man också påvisa hur den allmänna välfärdstegringen påverkar den kommunala standarden. Genom större inkomster och ökad fritid ställer medborgarna exempelvis krav på anläggningar, som gör att man kan utnyttja fritiden bättre. Man vill ha simbad, sporthallar, ishockeybanor, idrottsplatser etc. Vidare har bilismens expansion ställt fordringar på gator och parkeringsplatser på ett helt annat sätt än tidigare. Det är även lätt att peka på att den kommunala standarden hållit jämn takt med den privata vid utformning och utrustning av sjukhus, ålderdomshem och andra vårdinstitutioner.

Det kan även hävdas att de ökade ekonomiska resurserna, till följd av tillväxten i vår ekonomi, fördelas mellan privat och offentlig sektor med utgångspunkt i politiska avvägningar och värderingar. En viss balans mellan ökningen av privat respektive offentlig konsumtion har eftersträfvats. De omfattande önskemålen om ökade offentliga insatser har endast kunnat tillgodoses i den takt som samhällets totala resurser har ökat. Den successiva höjningen av servicenivån har till en del möjliggjorts av olika slag av rationaliseringar av den kommunala verksamheten. Även om det är svårt att finna användbara mått för att fånga in produktivitetens utvecklingen i den offentliga sektorn, är det ändå klart att produktiviteten löpande förbättras, i varje fall inom vissa verksamheter. Denna höjda produktivitet har bl a kunnat ta sig uttryck i en ökad standard på de kommunala tjänsterna. Det är dock viktigt att hålla i minnet att rationaliseringar som leder till exempelvis en lägre personaltäthet kan innebära en försämrad standard för den enskilde medborgaren.

2.3.5 *Forskning och teknisk utveckling*

Den ökade informationen om tekniska och vetenskapliga framsteg har medfört ständigt ökade krav på den kommunala serviceapparatusens utbyggnad från såväl allmänhetens som politikernas sida.

Denna utveckling har kanske tydligast framträtt inom sjukvården, där ökade kunskaper i fråga om medicinskt behandlingsbara sjukdomar accelererat under de senaste årtiondena. Kraven på att praktiskt ta till vara nya medicinska framsteg är därför ständigt återkommande.

Forskningen har fört med sig en kraftig utbyggnad av de medicinska serviceenheterna i form av exempelvis utbyggda anestesi-, röntgen- och

laboratorieresurser. Forskningsresultaten har ibland haft en direkt rationaliseringseffekt på sjukvården. De har också ofta medfört förbättrade diagnos- och terapimöjligheter, vilka i sin tur lett till ökade krav på resurser. Den totala sjukdomsbilden har påverkats bl a genom minskningen av tbc och vissa infektionssjukdomar och genom ökningen av exempelvis trafikskador, allergier och hjärtinfarkter. Inom psykiatrin har de "tunga" sjukdomarna minskat något, medan kraven på narkoman- och alkoholistvård ökat.

Tonvikten i strävandena att förbättra sjukvårdsresultaten ligger främst på utveckling och tillämpning av ny och bättre diagnostik, nya metoder för behandling och vård, nya mediciner etc. Nya rön inom diagnostik och behandling kräver dock ny dyrbar apparatur och nya instrument för att omsättas i praktiken. I sammanhanget bör också påpekas att rationaliseringssträvanden och teknisk utveckling inom många andra kommunala verksamheter har bidragit till ökade investeringar i maskiner och apparatur.

Den snabba tekniska utvecklingen medför att nya krav ställs även på andra verksamhetsområden än hälso- och sjukvården. Detta gäller bl a skolväsendet, där utbildningen, inte minst den direkta yrkesutbildningen, hela tiden måste anpassas till den pågående utvecklingen i samhället.

Den kontinuerliga vidgningen av den kommunala sektorn är således inte bara en följd av förändringar i den ekonomiska, demografiska och sociala strukturen utan också i den teknologiska.

2.3.6 *Förändringar i huvudmannaskapet*

Den kommunala sektorns expansion har förstärkts av de nya arbetsuppgifter som kommuner och landsting fått genom överflyttningar av tidigare statliga verksamheter.

För primärkommunernas del har gymnasieskolans överflyttning från staten 1 juli 1966 haft stor betydelse. Kommunaliseringen har bl a påverkat bruttodriftkostnaderna för de gymnasiala skolorna. Dessa steg markant i och med att det nya gymnasiet infördes. Som framgår av avsnitt 5.1.3.5 har inte samma förändring kunnat märkas för nettokostnaderna. Detta förklaras av att kommunernas kostnader för lärarlöner täcks av statsbidrag.

Primärkommunerna har även under perioden 1960–1972 kunnat avlastas arbetsuppgifter genom att staten den 1 januari 1965 tog över polis-, åklagar- och exekutionsväsendet samt den 1 januari 1967 uppbördsväsendet i vissa städer. Staten övertog 1971 även lokalhållningen för underrätterna. Dessa överflyttningar har naturligen medfört ekonomiska lättnader för kommunerna.

För landstingskommunerna har tre stora huvudmannaskapsförändringar skett under perioden 1960–1972. Landstingen har nämligen tagit över provinsialläkarväsendet (1963 och 1968), sjuktransporter (1965) samt huvudmannaskapet för mentalsjukvården (1967).

Överförandet av distriktsläkarorganisationen till landstingen ökade naturligtvis landstingens nettokostnader för verksamheten. Den största kostnadsökningen kom dock inte förrän stadsdistriktsläkarna överfördes till landstingen 1968.

När det gäller mentalvårdsreformen innebar denna ingen principiell förändring av vårdskyldigheten, eftersom landstingen i stor utsträckning be-

drivit mentalsjukvård mot ersättning från staten. Som framgår av avsnitt 5.2.3.1 ökade driftkostnaderna brutto för verksamheten kraftigt vid överförandet 1967. Däremot minskade driftkostnader netto 1967 på grund av de betydande statsbidrag som utgick. Även nettokostnaderna har ökat under åren efter 1967 bl a beroende på att de statliga ersättningarna relativt sett minskat i betydelse sedan övertagandet.

2.3.7 Kommunindelningar

Sedan början av 1950-talet och fram till 1974 har antalet primärkommuner minskat från nära 2 500 till 278. De kraftigaste nedskärningarna i antalet under senare år skedde 1971 respektive 1974, vilket framgår av tabell 2.9. Syftet med kommunindelningsreformerna har varit att skapa kommuner med sådana ekonomiska och personella resurser att de effektivt skall kunna fullgöra sina uppgifter och tillgodose medborgarnas krav och önskemål i fråga om de kommunala tjänsterna.

Kommunindelningsreformerna har också ansetts ofrånkomliga på grund av den snabba omvandling samhället undergått de senaste decennierna. De kommunala uppgifterna har ökat kraftigare än någonsin tidigare.

Kommunsammanläggningarna har förmodligen bidragit till ökningen av de kommunala utgifterna under perioden 1960–1972. Inför en sammanläggning genomförs i många fall investeringar i serviceanläggningar generösare än tidigare. Detta bekräftades också i en särskild undersökning som statistiska centralbyrån har gjort. Undersökningen visade att det förelåg skillnader i investeringsverksamheten 1970 mellan kommuner som skulle upphöra 1971 respektive 1974 samt jämförbara kommuner som inte berördes av sammanläggningarna.

Själva sammanläggningen har också ofta lett till att man strävat efter att inom hela den nya kommunen få den standard på verksamheten som den största av de gamla kommunerna förut haft. Eftersom den största kommunen ofta var en stadskommun har härigenom en vidgad kommunal verksamhet förts ut till de tidigare landskommunerna.

Tabell 2.9 Antalet primärkommuner i riket 1951–1974.

År	Antal	År	Antal
1951	2 498	1963	1 006
1952	1 037	1965	995
1957	1 036	1967	900
1959	1 032	1969	848
1961	1 029	1971	464
1962	1 026	1974	278

2.3.8 *Obligatorisk respektive frivillig verksamhet*

Den kommunala verksamheten har formellt sett expanderat antingen genom att kommunerna tilldelats uppgifter av staten eller frivilligt startat verksamheter.

Staten har i många fall genom lagstiftning, som i större eller mindre grad inskränker den kommunala handlingsfriheten, ålagt kommunerna att fullgöra vissa uppgifter. Genom dessa lagar bestämmer staten i stort såväl verksamhetens kvantitativa som kvalitativa omfattning i syfte att garantera alla medborgare likvärdiga förmåner oberoende av bostadsort. I fråga om många uppgifter som staten ålagt kommunerna har ofta förloppet varit det att några kommuner börjat en verksamhet, som staten sedan gjort obligatorisk för alla kommuner.

Till den oreglerade eller fria sektorn brukar föras sådana angelägenheter, som kommunerna inom kommunallagarnas ram har full frihet att besluta om. Kommunerna avgör således om och i vilken omfattning de skall utnyttja de befogenheter som kommunallagarna ger dem, och de beslutar också utan statliga myndigheters inblandning om standarden på den kommunala verksamheten inom denna sektor. På vissa områden är den kommunala verksamheten frivillig, men staten understöder och stimulerar den genom ekonomiska bidrag. I sådana fall är bidragsgivningen ofta förbunden med villkor.

Kommunernas verksamhet är både omfattande och sammansatt. För vissa verksamhetsgrenar är det därför svårt att dra någon bestämd gräns mellan vad som är att hänföra till den statligt reglerade sektorn och vad som tillhör den fria. Inom en del verksamhetsområden förekommer det inslag av både obligatoriska och frivilliga uppgifter. Härtill kommer att kommunala insatser inom den fria sektorn kan förebygga eller begränsa behov av insatser inom den reglerade sektorn. Generösare regler för kommunala bostadstillägg till pensionärer kan t ex minska behovet av egentlig socialhjälp. På samma sätt kan en utbyggnad av kommunal barntillsyn och skyddade verkstäder eliminera eller minska behovet av socialhjälp till exempelvis ensamma mödrar och handikappade.

Vissa försök till gränsdragning och beskrivning av de två sektorernas verksamhet har gjorts inom KEU. Kommunernas verksamhet har indelats i aktivitetsområden. Med utgångspunkt häri har en klassificering skett med avseende på dels grad av obligatorium, dels grad av reglering.

Då det föreligger svårigheter att distinkt klassificera statens påverkan av kommunernas verksamhet har även en alternativ indelning skett av sådana aktiviteter som formellt sett är frivilliga men, som ovan framhållits, kan anses utgöra ersättning för obligatoriska verksamheter. Till den övervägande obligatoriska och reglerade sektorn har för perioden 1964–1972 hänförs följande.

- Alla utgifter inom huvudtiteln Rätts- och samhällsskydd.
- Utgifter inom huvudtiteln Byggnads- och planväsen som avser statsbyggnad, gator och vägar samt renhållning.
- Utgifter för flygplatser som avser perioden 1968–1972.
- Utgifter för vatten-, avlopps- och renhållningsverk.
- Alla utgifter för undervisning i samtliga förekommande skolformer med undantag för folkhögskolor.

- Alla utgifter inom huvudtiteln Socialvård och socialförsäkring förutom barnstugor, familjedaghem, fritidshem och social hemhjälp.
- Inom huvudtiteln Hälso- och sjukvård alla utgifter med undantag för distriktsvård, förebyggande mödra- och barnavård samt folk tandvård.
- Alla utgifter inom huvudtiteln Central förvaltning som kan anses betjäna denna sektor.

Enligt den alternativa indelningen har till den övervägande obligatoriska och reglerade sektorn hänförs utgifter som avser:

- bostadspolitiska åtgärder, då kommunala bostadstillägg kan medföra minskat behov av obligatorisk socialhjälp.
- Inom huvudtiteln Socialvård och socialförsäkring hänförs områdena barnstugor, familjedaghem och fritidshem till denna sektor. Även om dessa verksamheter formellt är frivilliga, utgör de ett led i den allmänt förebyggande barna- och ungdomsverksamheten och medför därför ett minskat behov av obligatorisk verksamhet inom andra områden av socialvården.
- Vidare behandlas social hemhjälp som övervägande obligatorisk enligt den alternativa indelningen då den för såväl handikappade, som för äldre och barnfamiljer kan innebära att behovet av socialhjälp elimineras eller minskar.

Till den övervägande frivilliga och fria sektorn har räknats följande:

- Inom huvudtiteln Fastighetsförvaltning och bostadsförsörjning: allmän markreserv, reglerings- och saneringsfastigheter och förvaltningsfastigheter.
- Alla utgifter för sport, friluftsliv och fritid samt vissa poster avseende gatu- och parkförvaltning.
- Utgifter för industriell verksamhet såsom kraft- och värmeproduktionsverk samt värmeverk.
- De utgifter som icke kan hänföras till den egentliga undervisningen inom huvudtiteln Undervisning och annan kulturell verksamhet. Hit hör sålunda skolmåltider, kulturell verksamhet såsom bibliotek, teater och museer, bidrag till bildningsorganisationer och andra kulturella organisationer.
- Alla utgifter inom huvudtiteln Central förvaltning som kan anses betjäna denna sektor.

Den av KEU genomförda undersökningen visar att av primärkommunernas driftkostnader 1964 avsåg 64,6 procent övervägande obligatorisk och reglerad verksamhet. 1972 hade denna andel sjunkit till 58,1 procent. I den alternativa indelningen har samma andel ökat från 65,4 till 70,2 procent mellan nämnda år. Förklaringen till skillnaden mellan de båda alternativen är att kommunerna med formellt sett frivilliga insatser minskat behovet av obligatorisk verksamhet.

För landstingen visar undersökningen att den övervägande obligatoriska och reglerade verksamheten ökat från 79,2 procent 1964 till 86,1 procent 1972.

KEU:s undersökning av de kommunala driftkostnadernas fördelning på

obligatorisk respektive frivillig verksamhet visar att svårigheter föreligger att dra klara gränser mellan vad kommunerna åläggs och vad de beslutar om på egen hand. Huvudintrycket är dock att kommunernas egna åtaganden hållit väl takt med de uppgifter staten ålagt dem genom lagstiftning.

Under perioden 1960–1972 har ett omfattande reformarbete genomförts. Inom så gott som alla kommunala verksamhetsområden har förändringar av lagar, regler och verksamheternas omfattning och inriktning skett. Av stor vikt i detta förändringsarbete är naturligtvis de ovan nämnda förändringarna i huvudmannaskapet.

Bland de reformer som riksdagen beslutade under perioden 1960–1972 har främst skolreformerna varit av avgörande betydelse för kommunerna. Den nioåriga grundskolan har införts och särskolan har reformerats. Vidare har fackskolan och det nya gymnasiet införts. I och med att det nya gymnasiet infördes, övertog kommunerna huvudmannaskapet för verksamheten. Under den senare delen av perioden har även den nya gymnasieskolan, som omfattar gymnasium, fackskola och yrkesskola, förverkligats.

Dessa reformer har medfört att primärkommunernas kostnader för skolverksamheten under perioden 1960–1972 har ökat snabbare än de totala driftkostnaderna i primärkommunerna. För landstingens del har undervisningskostnaderna ökat långsammare än kostnaderna för t ex hälso- och sjukvård vilket framför allt beror på att primärkommunerna har tagit över en stor del av den tidigare landstingskommunala undervisningen.

De stora reformerna på socialvårdssidan berör främst områdena barnomsorg och social hemhjälp. Kommunernas obligatoriska verksamhet har utvidgats genom att det från och med 1968 åligger kommunerna att ansvara för handikappfrågorna. Kommunerna har även fått lagstadgad skyldighet att bedriva uppsökande och förebyggande socialvård i kommunerna.

Den sociala sektorn är den sektor som haft den snabbaste utvecklingen av de primärkommunala verksamheterna under perioden 1960–1972. Utbyggnaden av barnomsorg och social hemhjälp har naturligtvis haft en stor betydelse för denna utveckling. Som framgått ovan kan det diskuteras hur dessa verksamheter skall klassificeras, eftersom det inom dessa områden finns ett klart utrymme för kommunernas egna åtaganden. Därför kan socialvården skilja sig ganska mycket från den ena kommunen till den andra t ex vad gäller barnomsorg och åldringsvård. Även i fråga om verksamheter som fungerar som förebyggande insatser på det sociala området t ex stöd åt föreningslivet och anläggningar för idrott och friluftsliv växlar omfattningen från kommun till kommun.

2.4 Utvecklingen inom verksamhetsområdena undervisning, socialvård och hälso- och sjukvård

2.4.1 *Inledning*

De kommunala konsumtionsutgifterna domineras av de tre tunga utgiftsområdena undervisning, socialvård samt hälso- och sjukvård, vilka står för ca 80 procent av de totala kommunala utgifterna för konsumtionsändamål. Samtliga dessa tre utgiftsändamål ökade kraftigt under perioden 1960–1972.

Tabell 2.10 Primärkommuner och landsting. Konsumtion 1960, 1964, 1968 och 1972 enligt nationalräkenskaperna.

Milj kr 1968 års priser

		1960	1964	1968	1972
Konsumtion totalt	milj kr	9 882	12 720	16 557	21 277
	index	100	128	167	215
därav					
Undervisning	milj kr	3 609	4 561	5 836	7 199
	index	100	126	162	199
Socialvård	milj kr	1 020	1 363	2 013	3 275
	index	100	134	197	321
Hälso- och sjukvård	milj kr	3 005	4 039	5 944	7 172
	index	100	134	198	239

För såväl socialvård som hälso- och sjukvård ökade tillväxttakten i fasta priser, som tabell 2.10 visar, snabbare än för utbildningsområdet och för den kommunala konsumtionen totalt. Utbildningsverksamheten ökade t o m något långsammare än den totala kommunala konsumtionen. Dessa relationer gäller även för konsumtion i löpande priser samt för den kommunala sektorns driftkostnader, brutto och netto.

Om man däremot jämför primärkommuner och landsting var för sig blir bilden något annorlunda. Som framgår av tabell 2.11 är ökningstakten för undervisningens bruttodriftkostnader 1960–1972 högre än totalkostnaderna för primärkommunerna. Detta gäller även nettodriftkostnaderna. Det innebär att både undervisnings- och socialvårdsverksamheten har ökat snabbare än genomsnittet för den primärkommunala verksamheten.

Den kommunala sektorns tillväxt förklaras som närmare berörts i avsnitt 2.3 delvis av förändringar i ansvarsfördelningen mellan stat och kommun, delvis av olika beslut som statsmakterna fattat och vilka har haft återverkningar på de kommunala utgifterna. Genom olika bidragskonstruktioner har dock staten tagit på sig en betydande del av de utgiftsökningar som kommunerna förorsakats. I avsnitt 2.3 har också berörts hur de kommunala

Tabell 2.11 Primärkommuner och landsting. Driftkostnader brutto 1960–1972.

Löpande priser

	Milj kr 1972	Årlig förändring i procent			
		1960– 1964	1964– 1968	1968– 1972	1960– 1972
Primärkommuner totalt	34 473	12,6	13,7	13,1	13,1
därav Undervisning	9 765	13,0	16,9	12,4	14,1
Socialvård	7 394	13,1	15,6	20,0	16,2
Landsting totalt	14 624	18,4	25,0	23,6	22,3
därav Hälso- och sjukvård	10 424	17,6	25,6	20,6	21,3

Tabell 2.12 Primärkommuner och landsting. Investeringsutgifter 1960–1972.
Löpande priser

	Milj kr 1972	Årlig förändring i procent			
		1960– 1964	1964– 1968	1968– 1972	1960– 1972
Primärkommuner totalt	7 308	21,7	12,4	2,9	12,1
därav Undervisning	1 126	17,7	12,0	–2,0	8,9
Socialvård	369	21,9	23,8	–5,7	12,5
Landsting totalt	1 741	16,5	26,7	8,2	16,9
därav Hälso- och sjukvård	1 385	18,7	28,1	6,3	17,4

utgifterna ökat genom frivilliga åtaganden från kommunernas sida. Vidare kan en del av utgiftsökningarna för dessa tre tunga sektorer förklaras med att befolkningens åldersstruktur markant förändrats under perioden 1960–1972.

Även de kommunala investeringsutgifterna uppvisar en betydande uppgång under perioden 1960–1972. Som tabell 2:12 visar, och som redan framgått av avsnitt 2.1, var det kraftiga investeringsökningar fram till 1970. Efter detta år dämpades investeringsverksamheten totalt vilket bl. a. hade samband med bostadsbyggandets stagnation. För perioden 1968–1972 ökade primärkommunernas investeringsutgifter med endast 3 procent per år och investeringarna inom undervisnings- och socialvårdsområdena minskade t o m i löpande priser under denna fyraårsperiod.

För primärkommunernas del är områdena undervisning och socialvård av något mindre intresse i investeringsavseende. Investeringarna inom dessa områden utgör endast ca 20 procent av de totala primärkommunala investeringsutgifterna. Här är det istället områden som bostadsförsörjning, gator och vägar samt framför allt den affärsmässiga verksamheten som utgör tunga poster.

Förhållandet för landstingskommunerna är annorlunda. Hälso- och sjukvårdens investeringar utgör merparten av landstingens totala investeringar. Investeringsutgifternas utveckling inom hälso- och sjukvårdsområdet kommenteras i avsnitt 2.4.4.

2.4.2 *Undervisning och annan kulturell verksamhet*

Den kommunala sektorns verksamhet inom området "undervisning och annan kulturell verksamhet" har markant förändrats under undersökningsperioden. Som redan nämnts i avsnitt 2.3 har primärkommunerna övertagit ansvaret för delar av skolväsendet som tidigare har haft statligt eller landstingskommunalt huvudmannaskap. Verksamheten har även utvidgats inom de olika skolformerna genom riksdagsbeslut och genom kommunernas egna åtaganden.

1960-talet och början av 1970-talet har kännetecknats av en omfattande reformverksamhet på skolväsendets område. Denna reformverksamhet har naturligen satt sina spår i kostnadsutvecklingen.

De viktigaste reformerna har berört följande skolformer.

- den nioåriga obligatoriska grundskolan. Denna reform var helt genomförd 1972/73
- fackskolan, som infördes genom beslut 1964. Denna skulle vara en frivillig påbyggnad på grundskolan
- det nya gymnasiet, som infördes 1966/67. Primärkommunerna övertog därigenom huvudmannaskapet från staten
- den kommunala vuxenutbildningen, som har expanderat fr o m 1968. Denna omfattar 1972 149 000 elever
- gymnasieskolan, som infördes 1971/72. Denna skolform ersatte gymnasium, fackskola och yrkesskola. Primärkommunerna övertog då huvudmannaskapet för de centrala verkstadsskolorna från landstingen. Landstingen är dock huvudmän för vårdutbildningen samt jordbruks-, lanthushålls- och skogsbruksutbildningen.
- särskolan, som har reformerats.
- sjuksköterskeutbildningen, som har utökats.

En utförligare beskrivning av dessa reformer och av de olika verksamheterna inom undervisningsområdet ges i avsnitt 5.1.3.5.

De största delområdena inom primärkommunernas undervisningsområde är grundskola/folkskola med 46,4 procent av undervisningens bruttodriftkostnader 1972, gymnasieskolan med 17,5 procent, lokaler och inventarier för skolväsendet med 12,5 procent samt sociala anordningar för skolväsendet med 10,6 procent.

Landstingen bedriver främst viss utbildning i gymnasieskolan samt sjuksköterskeutbildning, men även särskolan och vissa folkhögskolor har landstingskommunalt huvudmannaskap. Undervisningens bruttodriftkostnader utgör en mycket liten del av landstingens totala bruttodriftkostnader, ca 4 procent 1972.

Tabell 2.13 visar hur den kommunala sektorns driftkostnader för undervisningsändamål utvecklats under perioden 1960-1972.

Tabell 2.13 Primärkommuner och landsting. Driftkostnader brutto och netto för Undervisning och annan kulturell verksamhet 1960, 1964, 1968 och 1972.

Löpande priser

	Milj kr				Årlig förändring i procent			
	1960	1964	1968	1972	1960-1964	1964-1968	1968-1972	1960-1972
Primärkommuner								
brutto	2 009	3 272	6 110	9 765	13,0	16,9	12,4	14,1
netto	908	1 371	2 712	4 645	10,9	18,6	14,4	14,6
Landsting								
brutto	117	247	425	600	20,6	14,5	9,0	14,6
netto	48	131	217	349	28,5	13,4	12,6	18,0
Totalt								
brutto	2 126	3 519	6 535	10 365	13,4	16,7	12,2	14,1
netto	956	1 502	2 929	4 994	12,0	18,2	14,3	14,8

Som tabell 2.13 visar har den kommunala sektorns kostnader för undervisningsändamål, både brutto och netto, ökat kraftigt under perioden 1960–1972. Bruttokostnaderna för skolsektorn påverkas främst av elev- och klassantalet genom att dessa faktorer spelar stor roll för de tunga posterna i driftkostnaderna, nämligen lärarlöner och lokalkostnader. Elev- och klassantalens utveckling beror i sin tur framför allt på befolkningsförändringar och förändringar i de skolpolitiska målsättningarna. De genomförda reformerna har således varit av avgörande betydelse för kostnadsökningarna. Detta gäller både huvudmannaskapsförändringarna och besluten om införande av grundskolan och gymnasieskolan, bl a på grund av dess konsekvenser när det gäller elev- och klassantal.

Ytterligare kostnadshöjande faktorer inom skolsektorn är att den allmänna standardhöjningen i samhället driver fram bättre standard på hjälpmedlen i undervisningen, bättre standard på skolmåltider etc.

Det primärkommunala undervisningsområdet hade, som tabell 2.13 visar, sin kraftigaste ökning under perioden 1964–1968. Bruttodriftkostnaderna steg då med ca 17 procent per år. Denna markanta höjning av kostnadsnivån förklaras av att utbyggnaden av grundskolan var som mest intensiv samt att det nya gymnasiet infördes under denna period.

Även landstingens undervisningskostnader, både brutto och netto, visade en kraftig ökning under 1960-talet. För perioden 1970–1972 redovisade landstingen en relativt sett mindre kostnadsökning av bruttodriftkostnader för undervisning än de tidigare perioderna nämligen ca 8 procent per år mot 20,6 procent per år 1960–1964 och 14,5 procent per år 1964–1968. Denna dämpade ökningstakt beror till stor del på att primärkommunerna tog över huvudmannaskapet för de centrala verkstadsskolorna.

Eftersom en stor del av bruttodriftkostnaderna täcks av statliga bidrag, främst bidrag till lärarlöner, kan det vara intressant att studera nettokostnadernas utveckling inom undervisningen under denna period. De har uppvisat en något snabbare tillväxttakt än driftkostnader brutto i primärkommunerna. Den snabba expansionen kan därför delvis förklaras av kommunernas egna åtaganden inom undervisningssektorn. Hit hör bl a förbättringar av skolmåltider och skolskjutsar, som t o m 1965 delvis finansierades med statsbidrag. Att kostnaderna för kommunernas skolskjutsverksamhet har ökat hänger bl a samman med den snabba befolkningsomflyttningen i landet under 1960-talet. Genom urbaniseringen har många glesbygdsskolor lagts ned, vilket i stället har ökat kraven på skolskjutsar för de kvarvarande barnen i glesbygder.

Det förekommer stora variationer mellan de olika kommunerna när det gäller nettokostnaderna för undervisningsändamål. Kommuner med låg tätortsgrad har som exempel mycket högre kostnader per invånare för skolskjutsar än riksgenomsnittet. Kommuner inom stodområdet, kommuner som har mindre än 10 000 invånare, kommuner med minskande befolkning och kommuner med hög kvot barn/pensionärer har högre kostnader per invånare än riksgenomsnittet. När det gäller pedagogiska anordningar och området "övrig kulturell verksamhet" är det dock de stora kommunerna, kommuner med befolkningsökning och de kommuner som har god skattekraft som har de högsta kostnaderna per invånare.

Nedan kommer utvecklingen inom grundskolan och gymnasieskolan att

kommenteras. För de övriga delområdena under huvudtiteln "Undervisning och annan kulturell verksamhet" hänvisas till avsnitten 5.1.3.5 och 5.2.3.4.

Grundskola/folkskola

För kommunerna är grundskolan en obligatorisk och starkt reglerad verksamhet. Kommunernas möjlighet att påverka kostnadsutvecklingen är därför ofta mer begränsad när det gäller skolan än andra primärkommunala verksamheter.

De mest betydelsefulla faktorerna bakom kostnadsutvecklingen för grundskolan är klasstorleken och elevantalet. Dessa faktorer påverkar särskilt lärarlönkostnaderna, som är den tunga posten i undervisningens bruttodriftkostnader. Elevantalet men även klasstorleken, styrs främst av förändringar i befolkningsstrukturen. Utvecklingen av elevantalet har även ett starkt samband med de skolpolitiska reformerna och förändringarna i målsättningen för verksamheten.

Bruttodriftkostnaderna för grundskolan har endast ökat med ca 9 procent per år under perioden 1960–1972. Av tabell 2.13 framgick att primärkommunernas bruttodriftkostnader för undervisning totalt ökat med 14,1 procent per år under nämnda period. Detta har medfört att grundskolans andel av primärkommunernas undervisningskostnader brutto har minskat under perioden. Bruttokostnaderna för grundskolan uppgick 1972 till 4 532 milj kr. Att bruttokostnadsutvecklingen varit relativt långsam under perioden trots att den nioåriga grundskolan infördes beror på förändringar i åldersstrukturen. Antalet barn i åldern 7–15 år har minskat från 14,6 procent av totalbefolkningen till 12,2 procent under perioden 1960–1972. Genom utbyggnaden av grundskolan och genom den minskade klasstorleken har dock antalet klasser ökat markant under perioden 1960–1972 (se tabell 2.14).

Gymnasiala skolor

Den gymnasiala undervisningen är ingen obligatorisk uppgift för den enskilda kommunen, men kommunerna skall enligt skollagen se till att eleverna kan beredas plats i gymnasiala skolor. Detta gör att alla kommuner har utgifter för gymnasieskolan, antingen genom egna gymnasieskolor eller genom sk interkommunal ersättning till andra kommuners skolor.

Primärkommunerna övertog 1966 huvudmannaskapet för gymnasiet från staten. Genom den nya gymnasieskolans införande 1971/72 byggdes det

Tabell 2.14 Antal barn i åldern 7–15 år, antal elever och klasser i grundskola/folkskola 1960, 1964, 1968 och 1972.

	1960	1964	1968	1972
Antal barn i åldern 7–15 år	1 087 164	996 598	953 938	995 133
Antal elever	843 110	867 380	911 374	989 147
Antal klasser	37 007	40 940	42 270	44 622

Tabell 2.15 Antal barn i åldern 16–18 år och antal elever i gymnasieskolan och tidigare jämförbara skolformer 1960, 1964, 1968 och 1972.

	1960	1964	1968	1972
Antal barn i åldern 16–18 år	332 052	388 231	344 152	323 480
Antal elever	101 137	155 880	207 056	235 331

primärkommunala ansvaret ut ytterligare genom att de centrala verkstads-skolorna flyttades över från landstingen.

Även för gymnasieskolan är elevantal och klassantal av avgörande betydelse för kostnaderna för verksamheten genom att de påverkar lärarlönekostnaderna och lokalkostnaderna.

Genom de nämnda gymnasiereformerna har antalet utbildningslinjer ökat markant under undersökningsperioden. Yrkesutbildningen ges i den nya gymnasieskolan bl a på tvååriga linjer vilket har inneburit en förlängning av utbildningstiden och därmed ökade kostnader.

De gymnasiala skolorna har under perioden 1960–1972 ökat sin andel av den kommunala sektorns undervisningskostnader, brutto, från 13,5 till 19,5 procent. Bruttodriftkostnaderna för gymnasieskolan uppgick 1972 till 2 026 milj kr.

Som tabell 2.15 visar har antalet elever i gymnasieskolan ökat kraftigt 1960–1972 medan antalet barn i åldern 16–18 år varierat under perioden. Denna åldersgrupp var störst i mitten av perioden.

Denna kraftiga ökning av elevantalet påverkar inte endast lärarlönekostnaderna utan även de för kommunerna frivilliga verksamheterna. Som exempel kan nämnas den satsning kommunerna gjort för att införa fria läroböcker och fri undervisningsmateriel i övrigt i de gymnasiala skolorna. Vid slutet av undersökningsperioden hade omkring 90 procent av kommunerna infört dessa förmåner.

2.4.3 Socialvård och socialförsäkring

Som framgått av tabell 2:10 är socialvården den verksamhet inom den kommunala sektorn som uppvisat den snabbaste konsumtionsökningen under

Tabell 2.16 Primärkommuner och landsting. Driftkostnader brutto och netto för Socialvård och socialförsäkring 1960, 1964, 1968 och 1972.

Löpande priser

	Milj kr				Årlig förändring i procent			
	1960	1964	1968	1972	1960–1964	1964–1968	1968–1972	1960–1972
Driftkostnader								
brutto	1 256	2 056	3 723	7 925	13,0	16,1	20,8	16,6
netto	909	1 512	2 579	5 386	13,5	14,3	20,2	16,0

Tabell 2.17 Folkmängd i landet i vissa åldersgrupper 1960, 1964, 1968 och 1972.

Åldersgrupp	Antal				Andel av totalbefolkningen			
	1960	1964	1968	1972	1960	1964	1968	1972
0-6	736 506	734 506	809 812	800 903	9,9	9,6	10,3	9,6
65-	870 974	947 554	1 041 401	1 166 970	11,7	12,4	13,2	14,4

perioden 1960-1972. Socialvårdens driftkostnader utgör över 30 procent av den kommunala sektorns driftkostnader brutto 1972. Tabell 2.16 visar hur den kommunala sektorns driftkostnader för socialvård utvecklats under undersökningsperioden.

Den kraftiga ökningen av socialvårdskostnaderna har flera orsaker. Den kvantitativa utbyggnaden av socialvården är naturligtvis av avgörande betydelse för kostnadsutvecklingen. Både barnomsorgen och den sociala hemhjälpn har kraftigt expanderat under perioden. Detta beror dels på en medveten satsning på dessa verksamheter från kommunernas sida, dels på en kraftig ökning av befolkningen i åldersgruppen 65 år och äldre, se tabell 2.17.

Det primärkommunala ansvarsområdet har också utökats under perioden 1960-1972, bl a har kommunerna fått ansvaret för handikappfrågorna.

Vidare påverkar den allmänna standardutvecklingen i samhället kostnadsutvecklingen inom socialvårdsområdet. Exempel på detta förhållande är, att när levnadsstandarden höjs har också nivån på t ex socialhjälpn justerats upp. Den högre materiella standarden i samhället har likaså drivit fram en högre standard på t ex ålderdomshemsvården.

Socialvårdsområdet är mycket arbetsintensivt vilket gör att löneandelen av kostnaderna är mycket stor. Möjligheterna att hålla personalkostnaderna nere genom rationaliseringar är små inom denna verksamhet och detta är dessutom sällan önskvärt. En hög personaltäthet behövs för att kunna erbjuda konsumenterna en fullgod service på socialvårdsområdet.

Ytterligare en faktor som sannolikt har påverkat kostnadsutvecklingen under denna period är kommunsammanläggningarna. I en ny kommun har förmodligen den av de gamla kommunerna som haft den högsta servicenivån blivit målgivande.

Undantas den gemensamma administrationen kan socialvården delas in i fyra delområden, nämligen:

- barna- och ungdomsvård. Denna verksamhet svarade 1972 för ca 30 procent av socialvårdens bruttodriftkostnader.
- åldringsvård, ca 30 procent av bruttodriftkostnaderna
- socialhjälp, ca 7 procent av bruttodriftkostnaderna
- övrig socialvård, ca 20 procent av bruttodriftkostnaderna

Barna- och ungdomsvård

En växande del av kommunernas barna- och ungdomsvård utgör barnomsorgen, som omfattar daghem, lekskolor och fritidshem samt familjedaghem.

Primärkommunernas nettokostnader för barntillsynen har som framgår av avsnitt 5.1.3.6 ökat med mer än 30 procent per år under perioden 1968–1972. Antalet barn i åldrarna 0–6 år har som tabell 2.17 visar ökat något från 1960 till 1972 men andelen av totalbefolkningen har varit i stort sett konstant. Som framgått av avsnitt 2.3 har kvinnornas förvärvsintensitet ökat kraftigt under perioden. Detta påverkar starkt behovet av barntillsyn. För att möta denna ökade efterfrågan har kommunerna fyrdubblat antalet platser i daghem och familjedaghem under perioden 1960–1972. Den kommunala utbyggnaden av barntillsynen har under perioden stimulerats genom ökade statliga bidrag, såväl investeringsbidrag som driftbidrag. Statsbidragen till barnstugor infördes 1966 och till familjedaghem 1969.

Denna kraftiga utbyggnad av antalet platser har dock inte varit tillräcklig för att under den studerade perioden möta behovet. Därför har regeringen och Svenska kommunförbundet 1975 träffat en överenskommelse om ytterligare utbyggnad av antalet daghemsplatser och fritidshemsplatser. Barnomsorgen blir också en lagstadgad skyldighet för kommunerna från 1977.

Det förekommer naturligtvis stora variationer mellan kommunerna när det gäller barntillsynskostnader. Högst nettokostnad per invånare har kommuner med mer än 100 000 invånare och kommuner med stor befolkningstillväxt.

Ungdomshem, barnkolonier och feriebarnsverksamhet är exempel på andra typer av verksamheter som kommunerna bedriver inom barna- och ungdomsvården. Dessa områden har liten omfattning och kostnaderna har stagnerat under nämnda period. Under denna titel redovisas även bidragsförskotten.

Kostnaderna för barna- och ungdomsvården totalt har under perioden 1960–1972 ökat med över 20 procent per år, brutto och netto.

Åldringsvård

När det gäller åldringsvården har nettokostnaderna stigit med ca 22 procent per år under den undersökta perioden. Denna kostnadsökning beror till stor del på det ökade antalet personer i åldrarna över 65 år. Som framgår av tabell 2.17 har denna åldersgrupp ökat sin andel av totalbefolkningen från 11,7 procent till 14,4 under perioden 1960–1972. Verksamheten inom åldringsvården har förändrats under perioden. Vad gäller ålderdomshemmen har det under perioden skett en kontinuerlig ökning av antalet platser fram till början av 1970-talet, då en stagnation inträdde. Den öppna åldringsvården har ökat kraftigt genom utbyggnaden av den sociala hemhjälp, kollektivservice och dagcentraler. Dessa verksamheter inom socialvården är mycket arbetsintensiva vilket gör att personalkostnaderna utgör en stor andel av socialkostnaderna. De kommuner som har högst kostnad per invånare är de som har låg kvot barn/pensionärer och de som har mindre än 70 procent tätortsbefolkning.

Socialhjälp

Kostnaderna för den kommunala socialhjälpn förhöll sig relativt stabila under perioden 1960–1964 medan de under perioden 1964–1968 ökade med

ca 10 procent per år. 1968–1972 var kostnadsökningarna ca 18 procent per år. Om man jämför dessa med konsumentprisindex som kan tjäna som ett mått på prisstegringstakten inom denna sektor blir de årliga ökningstalen reallt 6 procent för åren 1964–1968 och 11 procent för perioden 1968–1972. Dessa ökade kostnader beror delvis på ett ökat antal socialhjälpstagare men också på en ökad kostnad per hjälptagare.

Övrig socialvård

Den övriga socialvården innefattar bl a kommunala bostadstillägg till folkpensionärer, nykterhetsvård, insatser för handikappade och färdtjänst. Verksamhetens omfattning har under undersökningsperioden som tidigare nämnts utökats genom att primärkommunerna har fått ansvar för handikappfrågorna, och färdtjänsten har byggts ut. Nettodriftkostnadsförändringen för "övrig socialvård" har dock stannat vid ca 10 procent per år.

Även inom dessa områden varierar kostnaderna kraftigt mellan olika kommuner. Det som främst förklarar dessa skillnader är de stora olikheterna i standard när det gäller de kommunala bostadstilläggen.

2.4.4 Hälso- och sjukvård

Hälso- och sjukvården har under undersökningsperioden svarat för ca 80 procent av kostnaderna för den totala landstingskommunala verksamheten. Återstående ca 20 procent av de totala kostnaderna avser bl a omsorger om psykiskt utvecklingsstörda, social verksamhet och utbildning.

1960-talet innebar för hälso- och sjukvården en period av kraftig expansion. Utvecklingen kan illustreras med uppgifterna i tabell 2.18.

Den reala utgiftsökningen (d v s volymutvecklingen) har som visats i avsnitt 2.4.1 varit betydligt långsammare. Ändå har hälso- och sjukvården under perioden 1960–1972 uppvisat en i relation till andra samhällssektorer mycket snabb volymutveckling.

Av stor betydelse har överföringen 1967 av mentalsjukhusen till landstingen varit. Den årliga förändringsprocenten i tabell 2.18 ligger därför högst för perioden 1964–1968 såväl i fråga om investeringsutgifter som driftkostnader brutto. Genom statsbidrag har dock ökningen av nettokostnaderna

Tabell 2.18 Primärkommuner och landsting. Driftkostnader brutto och netto samt investeringsutgifter för Hälso- och sjukvård 1960, 1964, 1968 och 1972.

Milj kr. Löpande priser

	1960	1964	1968	1972	Årlig förändring i procent			
					1960–1964	1964–1968	1968–1972	1960–1972
Driftkostnader								
brutto	1 663	2 938	6 896	12 663	15,3	23,7	16,4	18,4
netto	1 210	2 267	4 663	9 793	17,0	19,8	20,4	19,0
Investeringsutgifter								
brutto	250	469	1 359	1 501	17,0	30,5	2,5	16,1

stannat på en något lägre nivå, ca 20 procent per år, under denna period.

Bakom utgiftsutvecklingen inom sjukvården under de senaste decennierna ligger de i avsnitt 2.3 berörda förändringarna av åldersstrukturen, med ett ökat antal äldre invånare. Denna förskjutning i ålderssammansättningen har inneburit ökade krav på sjukvården med ökade driftkostnader som följd.

Bidragande orsaker till kostnadsutvecklingen har vidare varit arbetstidsförkortningen från 45 till 40 timmar under den studerade perioden som medfört behov av nyanställningar för att kvaliteten på vården skall kunna upprätthållas. I sammanhanget kan nämnas att antalet anställda i sjukvården ökat från 136 000 1968 till 186 000 1972. De allmänna låglönesatsningarna i avtalsuppgörelserna får också betydande verkningar på en arbetsintensiv verksamhet som sjukvården.

Den stegrade levnadsstandarden och ökade kunskaper om sjukdomar samt om möjligheter att förebygga dem har, som redan berörts i avsnitt 2.3, också medfört ökade krav på sjukvårdens tjänster.

Undersökningar utförda inom Landstingsförbundet visar att konsumtionen av vårddagar inom samtliga vårdgrenar varierar med såväl ålder som kön. Särskilt markant är den successiva ökningen av vårdkonsumtionen som sker med stigande ålder. Åldersgruppen 70 år och äldre som omfattar ca 9 procent av befolkningen, tar i anspråk mer än 40 procent av de totala vårdresurserna. En annan yttre faktor, för vilken sambandet med den kommunala servicen direkt kan anges, är tätortsgradens inverkan på sjukvårdskonsumtionen. Konsumtionen av vårddagar ökar successivt ju högre tätortsgraden blir. En jämförelse mellan exempelvis rena landsbygden och Stockholms kommun visar en skillnad på ca 2 vårddagar per invånare och år. Tätortsgradens inverkan på den totala vårdkonsumtionen är dock betydligt mindre än åldersfaktorns inverkan.

Efterfrågan på sjukvård är också beroende av bl a faktorer som utbildning, hälsouppläsning, arbetsförhållanden, inkomster, sjukvårdsavgifter etc. Det är dock lite känt om var och en av dessa faktorerers betydelse för sjukvårdsefterfrågan.

Hälso- och sjukvården brukar delas in i två huvudgrenar, öppen och slutna vård. Till den slutna vården räknas vården vid lasarett, sjukstugor och sjukhem. Den slutna vården kan delas upp i kroppslig akutvård, kroppslig långtidsvård och psykiatrisk vård. Den öppna vården förekommer i många olika former. Dit räknas den vård som ges vid distriktsläkarmottagningar och vårdcentraler men också vid sjukhusanslutna mottagningar. Till den öppna vården räknas också den förebyggande vården i skolan, på arbetsplatsen och i hemmet.

Kännetecknande för den av KEU undersökta perioden har varit att sjukvården i hög grad varit inriktad på kvalificerad slutna vård. Mot slutet av perioden har möjligheterna att klara av en rad olika vårduppgifter i öppna former uppmärksammats.

Det framgår av tabell 2.18 att investeringsverksamheten dämpades under åren efter 1968. Detta beror delvis på att man, efter den kraftiga utbyggnaden av framför allt den slutna vården under 1960-talet, som nämnts önskade prioritera den öppna vården där investeringarna är mindre kostsamma. Den dämpade investeringsutvecklingen får även ses mot bakgrund av de ständigt

stigande driftkostnaderna för den slutna vården och svårigheterna att finansiera en utbyggd verksamhet.

Statsmakterna och landstingen har gemensamt prioriterat långtidssjukvården tillsammans med den öppna vården och den psykiatriska vården. Statens främsta styrinstrument är tilldelningen av läkartjänster och fördelningen av investeringsutrymme. Nedanstående genomgång av vårdgrenarna visar att utbyggnaden av sjukvården följt de uppdragna riktlinjerna.

Lasarett och sjukstugor

Nettokostnaderna för lasarett och sjukstugor har för undersökningsperioden ökat med i genomsnitt 18 procent per år. Kostnadsutvecklingen för denna vårdform har emellertid varit långsammare än för andra verksamheter inom hälso- och sjukvården. Vid periodens början svarade lasarett och sjukstugor för 60 procent av nettokostnaderna. Vid slutet av perioden hade andelen minskat till 53 procent.

Vad utgiftsökningen för lasarett och sjukstugor motsvarar i fråga om ökad volym av sjukvårdstjänster är dock svårt att närmare fastställa. Data från sjukvårdsstatistiken tyder på att antalet intagna ökat något snabbare än antalet vårdplatser. Att antalet intagna ökar kan ha sin förklaring i ändrade vårdmetoder, framsteg i diagnostiken, i medicinska behandlingsmetoder etc. Det finns anledning anta att ökningen i antalet intagna delvis även sammanhänger med att man övergått från sängbunden vård till andra vårdformer. Det är således svårt att dra några entydiga slutsatser av hur sjukvårdstjänsternas volym förändrats med hjälp av statistiken över antal vårdplatser och intagna.

Vård av psykiskt sjuka

Bruttoutgifterna för vård av psykiskt sjuka har under perioden 1967–1972 ökat betydligt långsammare än för lasarett och sjukstugor. Till den från staten övertagna psykiatriska vården utgår statsbidrag till huvuddelen av kostnaderna för drift- och investeringsändamål. Landstingens nettokostnader för vården av psykiskt sjuka har likväl ökat markant efter 1967. Detta sammanhänger med att bidraget från staten relativt sett minskat i betydelse när verksamheten byggts ut. Vård av psykiskt sjuka har under undersökningsperioden svarat för ca 5 procent av de totala nettokostnaderna för hälso- och sjukvården. Antalet vårdplatser vid lasaretten för psykiatrisk vård har mellan 1960 och 1972 ökat obetydligt (några hundra platser). Antalet intagna har däremot ökat mycket kraftigt, från ca 24 000 1960 till ca 70 000 1972. Detta innebär att vårdtiden vad gäller psykiskt sjuka har sjunkit betydligt, också i jämförelse med kroppssjukvården. Det kan delvis vara en följd av ändrade och bättre vårdmetoder. En del av ökningen av antalet intagningar kan antas bero på att samma patienter intagits flera gånger under året, alltså att antalet vårdtillfällen per patient ökat.

Långtidsvård

För vård av långvarigt kroppssjuka har nettokostnaderna genomsnittligt ökat med 25 procent per år 1964–1972. Ökningen har varit snabbare än inom

övrig landstingsverksamhet. Andelen av hälso- och sjukvårdens totala nettokostnader har ökat från 8 procent 1960 till 11 procent 1972. Så gott som hela ökningen av antalet vårdplatser inom slutna vård ligger på långvårdssidan.

Vårdplatsbehovet har ökat dels på grund av den kraftiga tillväxten av befolkningen i högre åldrar dels på grund av en ökad efterfrågan på institutionsvård. Bakom den ökade efterfrågan på institutionsvård ligger strukturförändringar i samhället såsom urbaniseringen, förändrade bostadsförhållanden m m. Vidare har den fortgående ökningen av antalet gifta kvinnor på arbetsmarknaden haft till följd att en del av omvårdnaden flyttats över från hemmen till kommunala institutioner.

Distriktsläkare och distriktsvård

Det landstingskommunala ansvaret har utöver övertagandet av mentalvården 1967 utvidgats genom övertagandet från staten av provinsialläkarväsendet 1963 samt ambulansväsendet 1965.

Efter provinsialläkarväsendets överförande till landstingen utgick ett särskilt statsbidrag för distriktsläkarväsendet.

Nettokostnaderna för distriktsläkare och distriktsvård ökade genomsnittligt 1964–1968 med ca 25 procent och 1968–1972 med ca 30 procent per år. Under 1968–1972 ökade nettokostnaderna för distriktsläkarväsendet med i genomsnitt ca 50 procent beroende på att de f d städerna över 15 000 invånare under denna period överlämnade stadsdistriktsläkarväsendet till landstingen. Även 7-kronorsreformen som genomfördes 1970 har påverkat den öppna vårdens omfattning vad gäller kostnader och prestationer. Före reformen uppbar läkarna själva patientavgifterna som en del av sin lön. Efter reformen svarar landstingen för all sjukhusanslutna öppna vård liksom för läkarnas totallöner. Andelen av hälso- och sjukvårdens totala nettokostnader har för distriktsläkare och distriktsvård ökat från 3 till 5 procent under perioden 1960–1972.

Grundläggande för utgiftsutvecklingen har varit att huvudmännen och statsmakterna gemensamt accepterat prioriteringen av den öppna vårdens behov. Detta har resulterat i en kvantitativ och kvalitativ utbyggnad av verksamheten i form av bl a ett ökat antal läkare och distriktsköterskor. Expansionen återspeglas även i en ökning av antalet besök vid mottagningar.

2.5 Finansiering

2.5.1 *Inledning*

I tidigare avsnitt i detta kapitel har den kraftiga kommunala utgiftsexpansionen under perioden 1960–1972 analyserats och kommenterats. Som framgått av denna genomgång har den kommunala konsumtionen ökat betydligt snabbare än konsumtionen inom övriga samhällssektorer. Vid en jämförelse mellan utvecklingen i primärkommuner respektive landsting visar landstingens kostnader den klart snabbaste ökningstakten.

En grundläggande förutsättning för den kommunala expansion som kommit till stånd utgör det successivt ökade utrymme för finansiering av verk-

samheten som kommunerna haft möjlighet att ta i anspråk under 1960–1972. I detta avsnitt ges en kortfattad översikt över huvuddragen i utvecklingen av kommunernas finansiering av verksamheten 1960–1972. I avsnitt 3.7 ges en betydligt utförligare redovisning av finansieringsfrågorna.

Det ekonomiska utfallet för den kommunala sektorn ett visst år kan uttryckas som saldot mellan externa inkomster och utgifter. Detta saldo motsvaras av nettoförändringar i kommunernas finansieringskapital. Finansieringskapitalet definieras som skillnaden mellan omsättningstillgångar och kortfristiga skulder. Finansieringskapitalet utgör en likviditetsmässig buffert som tillåter en utjämning av över- och underskotten på drift- och kapitalbudgeten mellan olika år. Om de externa utgifterna överstiger de externa inkomsterna ett visst år leder detta således till en minskning av finansieringskapitalet på samma sätt som ett inkomstöverskott ökar finansieringskapitalet. I tabell 2.19 redovisas förändringarna i finansieringskapitalet 1962–1972 för kommunerna totalt samt uppdelat på primärkommuner och landsting.

Av tabellen framgår att kommunernas finansieringskapital omväxlande ökat och minskat under perioden även om åren med inkomstöverskott dominerat. Den största minskningen av finansieringskapitalet uppmättes 1970, ca 1,2 miljarder kr, medan det redovisade överskottet 1972, ca 1,9 miljarder kr, innebar den största ökningen av finansieringskapitalet under perioden. Utvecklingen i primärkommuner respektive landsting har på det hela taget varit parallell även om förändringarna i finansieringskapitalet har visat en större spännvidd för primärkommunerna.

Tabell 2.19 visar att de årliga förändringarna sammantaget har inneburit en klar ökning av kommunernas finansieringskapital från 1962 till 1972. Om finansieringskapitalet ställs i relation till kommunernas externa utgifter, vilket är ett vanligt mått på den kommunala likviditeten, visar det sig dock att varken primärkommuner eller landsting har kunnat öka finansieringskapitalet i takt med de ökade utgifterna. Landstingens finansieringskapital utgör under hela den studerade perioden en större andel av de externa utgifterna än motsvarande andel för primärkommunerna. Relationen mellan

Tabell 2.19 Finansieringskapitalets förändring 1962–1972.

Milj. kr. Löpande priser

År	Kommuner- na totalt	Primär- kommuner	Landsting
1962	426	346	80
1963	31	21	10
1964	65	12	53
1965	-422	-410	-12
1966	694	403	291
1967	917	546	371
1968	616	390	226
1969	243	28	215
1970	-1 205	-1 165	-40
1971	-559	-320	-239
1972	1 901	1 229	672

Tabell 2.20 Olika inkomstslag i procent av kommunernas externa inkomster 1960, 1964, 1968 och 1972.

Inkomstslag	1960	1964	1968	1972
Skatteintäkter	42,2	42,2	45,2	46,7
Bidrag från staten	20,8	19,5	21,3	21,9
Avgiftsinkomster m. m.	29,8	27,5	24,9	24,5
Långfristig nyupplåning	7,2	10,8	8,6	6,9
<i>Summa</i>	100,0	100,0	100,0	100,0

finansieringskapital och externa utgifter har dock stadigt visat lägre värden under perioden för både primärkommuner och landsting. Man skall dock vara medveten om att kommunernas likviditet, inte minst landstingens, var mycket god vid 1960-talets början.

För att finansiera de kommunala utgifterna finns ett antal skilda finansieringskällor att tillgå. De kommunala inkomsterna kan huvudsakligen sägas utgöras av kommunalskatter, statsbidrag, avgifter m m samt lån. Den relativa fördelningen av dessa finansieringskällor i förhållande till kommunernas totala externa inkomster framgår av tabell 2.20.

I den fortsatta framställningen i detta avsnitt diskuteras utvecklingen av var och en av dessa finansieringskällor.

2.5.2 Skatteintäkter

Skatteintäkterna utgör den dominerande kommunala inkomstkällan. Skattefinansieringen har ökat i betydelse under perioden 1960–1972 och uppgår 1972 till nära 47 procent av de totala externa inkomsterna. Till skatteintäkterna räknas i första hand den allmänna kommunalskatten till primärkommuner och landsting. Även sjömansskatten och primärkommunernas hundskatt ingår i begreppet skatteintäkter. Den allmänna kommunalskatten utgör dock mer än 99 procent av skatteintäkterna.

Tabell 2.21 Medelutdebitering 1960, 1964, 1968 och 1972.

Kr/skkr	1960	1964	1968	1972
Kommunerna totalt				
inkl församlingar	14,62	16,49	19,34	23,79
Index	100	113	132	163
Primärkommuner ^a	10,85	11,69	13,24	14,67
Index	100	100	122	135
Landsting	4,38	5,63	7,16	9,27
Index	100	129	163	212

^a Inklusiva landstingsfria kommuner.

Skatteintäkterna varierar med utvecklingen av skatteunderlaget och utdebiteringen. Skatteunderlaget, mätt som antal skattekronor per invånare, har ökat med i genomsnitt 9 procent per år räknat över hela perioden medan den totala kommunala utdebiteringshöjningen varit i genomsnitt 4 procent per år. I tabell 2.21 redovisas medelutdebiteringen vissa år 1960–1972.

Av tabellen framgår att medelutdebiteringen för kommunerna totalt har ökat med över 9 kr/skkr från 1960 till 1972. Medelutdebiteringen uppgick därmed till nära 24 kr/skkr 1972. Både procentuellt och i absoluta tal har landstingssektorns utdebitering visat den snabbaste ökningen. Detta är inte överraskande mot bakgrund av den redovisning av utgiftsutvecklingen som lämnats tidigare i detta kapitel.

Slutsatsen måste bli att ökningen av skatteunderlaget inte på långt när räckt till för att finansiera den kommunala utgiftsexpansionen 1960–1972. Mycket kraftiga utdebiteringshöjningar har därför blivit nödvändiga för att klara finansieringen av kommunernas verksamhet.

Den allmänna kommunalskatten har en större betydelse för landstingen än för primärkommunerna. Medan primärkommunerna finansierat ca 40 procent av driftbudgetens bruttokostnader med kommunalskatt har motsvarande andel för landstingen varierat mellan 55 och 70 procent 1962–1972. En likartad bild framkommer om kapitalbudgetens finansiering studeras. För primärkommunerna varierar de överförda skattemedlens (avskrivningar och överföringspost) andel av kapitalbudgetens utgifter mellan 37 och 47 procent. Skattefinansieringen av kapitalbudgeten var under hela perioden 1962–1972 högre för landstingen än för primärkommunerna. Landstingen finansierade närmare 70 procent av kapitalbudgetens utgifter med skatte-medel 1965–1968.

2.5.3 Bidrag från staten

Under denna rubrik redovisas de statliga drift- och investeringsbidragen som utgår till bestämda kommunala ändamål samt skatteutjämningsbidragen som kommunerna fritt kan disponera. De statliga bidragens andel av de externa inkomsterna minskade under periodens första år. Denna andel ökade dock kraftigt 1967, vilket huvudsakligen berodde på mentalvårdens överförande till landstingen och gymnasieskolans överförande till primärkommunerna. 1972 svarade bidragen från staten för ca 22 procent av de externa inkomsterna, vilket var den högsta bidragsandelen under den studerade perioden.

Av de statliga bidragen har driftbidragen ökat snabbast, vilket bl a sammanhänger med att kommunernas driftkostnader under perioden 1960–1972 uppvisat en högre ökningstakt än investeringsutgifterna. Driftbidragens andel av de totala bidragen från staten har ökat från ca 65 till närmare 70 procent.

De statliga driftbidragen och skatteutjämningsbidragen täckte nära 20 procent av primärkommunernas driftkostnader 1972. Denna andel har stigit något från 1960-talets början. Motsvarande andel 1972 för landstingen var lägre, ca 15 procent. 1967, i samband med mentalvårdsreformen, finansierades drygt 20 procent av landstingens driftbudget med statliga bidrag, vilket var den högsta siffran under perioden.

De statliga investeringsbidragen svarade för ungefär 10 procent av finansieringen av primärkommunernas kapitalutgifter under större delen av perioden. 1972 steg andelen till 13 procent i samband med den kraftiga höjningen av statsbidragen bl a av konjunkturskäl detta år. För landstingen ökade investeringsbidragens betydelse under perioden. Detta gäller framförallt från 1968. För 1972 redovisas en speciellt kraftig höjning. Detta år finansierade de statliga bidragen 15 procent av landstingens kapitalbudget.

Huvudintrycket av de statliga bidragens utveckling 1960–1972 är att den statliga finansieringen av kommunal verksamhet i stort sett har hållit takt med den kommunala utgiftsexpansionen. De statliga bidragens andel av externa utgifter brutto har ökat med en procentenhet till nära 23 procent mellan 1960 och 1972, vilket är den högsta siffran under perioden. Eftersom statsbidragen ingick som ett medel i den statliga stimulanspolitiken 1972 bör denna andelsökning dock inte tillmätas alltför stor vikt.

2.5.4 *Avgiftsinkomster m m*

Enligt tabell 2.20 har inkomsterna under denna rubrik minskat sin andel av kommunernas externa inkomster från ca 30 till ca 25 procent 1960–1972.

Avgiftsinkomsterna kan vara av två slag, kostnadstäckande avgifter och avgifter som är av mer eller mindre symbolisk karaktär. Till den första gruppen hör främst avgifter under primärkommunernas affärsmässiga verksamhet. Även den interkommunala ersättningen och hyresinkomster kan hänföras till de kostnadstäckande avgifterna. Den andra typen av avgifter, som endast täcker en del av de verkliga kostnaderna, bestäms ofta av t ex sociala hänsyn. Exempel på sådana avgifter är daghemsavgifter, avgifter avseende åldringsvården samt patientavgifter.

Till försäljningsmedel räknas i driftbudgeten inkomster av försäljning av varor och material av olika slag. Försäljningsmedlen och de kostnadstäckande avgifterna sammanförs ibland till rörelseintäkter. Rörelseintäkterna har minskat sin andel av de externa inkomsterna från 13 procent 1962 till 10 procent 1972.

I primärkommunernas affärsmässiga verksamhet har rörelseintäkterna haft en förhållandevis långsammare tillväxt än driftkostnaderna brutto under perioden 1960–1972. Detta är ett klart tecken på att kostnadstäckningen i den affärsmässiga verksamheten har försämrats under perioden.

Något enhetligt avgiftsbegrepp redovisas inte i den kommunala finansstatistiken, vilket har försvårat analysen av avgiftsinkomsternas utveckling. Det tillgängliga materialet ger emellertid vid handen att avgiftsinkomsterna inte ökat i samma takt som de kommunala utgifterna 1960–1972. Detta faktum har medfört en övervältring av en del av finansieringsbördan från avgifter till skatter.

2.5.5 *Långfristig nyupplåning*

Tabell 2.20 ger en uppfattning om nyupplåningens omfattning under perioden. De nya lånen utgjorde 1960 7 procent av de externa inkomsterna och samma andel gällde från 1969 till periodens slut. 1962, då kreditmarknaden var lätt och kommunernas investeringar expanderade, var andelen

nya lån 11 procent av de externa inkomsterna. Detta gällde även 1964, då kommunerna prioriterades på kreditmarknaden. Även 1966 var kommunernas nyupplåning betydande. Primärkommunernas nyupplåning ökade framför allt under början av perioden, medan landstingen uppvisar kraftiga ökningar även vissa år under slutet av perioden. Det sammanhänger med att primärkommunernas investeringsverksamhet var mest intensiv under början av perioden medan investeringsökningarna för landstingen hänför sig till hela perioden.

Upplåningen i primärkommunerna har en helt annan omfattning än i landstingen. Primärkommunernas upplåning har under hela perioden finansierat ungefär 40 procent av investeringsutgifterna. Motsvarande andel var för landstingen 28 procent 1972 och mindre än 20 procent under början av 1960-talet. Lånen har alltså fått ökad betydelse som finansieringskälla för landstingen, vilket också framgår av att deras låneskuld ökat kraftigt under perioden.

Den kommunala långfristiga nyupplåningen har således varierat kraftigt under perioden 1960–1972 beroende på den aktuella kreditmarknadssituationen. Lånefinansieringen tycks i stora drag ha följt investeringsutvecklingen. För landstingen har som nämnts finansieringen av investeringarna med lånade medel t o m ökat något.

3 Utvecklingen av utgifter och inkomster

3.1 Inledning

I kapitel 3 behandlas utvecklingen hos primärkommuner (inkl kommunalförbund) och landsting under perioden 1960–1972 genom studium av olika kommunalekonomiska utgifts- och inkomstbegrepp.

Den statistik som huvudsakligen kommit till användning är SCB:s kommunala finansstatistik. Denna är en sammanställning av uppgifter från primärkommunernas, kommunalförbundens och landstingens bokslut som varje år samlas in av SCB. Innehållet i de sk räkenskapsammandragen är anpassat till de redovisningssystem som större delen av kommunerna och landstingen tillämpar. Den kommunala finansstatistiken ligger till grund för avsnitt 3.2, 3.3, 3.6 och 3.7.

Förutom den kommunala finansstatistiken har också nationalräkenskapsstatistik från SCB samt personalstatistik från Svenska kommunförbundet och Landstingsförbundet använts.

Nationalräkenskapsstatistik har utnyttjats för att göra jämförelser med andra sektorer. Dessutom är nationalräkenskapsstatistiken den enda som möjliggör studium av den volymmässiga utvecklingen av den kommunala verksamheten. Denna statistik har använts i avsnitt 3.4, 3.5, del av 3.6 samt del av 3.8.

Den personalstatistik från kommun- och landstingsförbunden som använts innehåller uppgifter om antal anställda i kommuner och landsting samt löneutvecklingen för de kommunalanställda, vilket redovisas i avsnitt 3.8.

De tre statistikserier som använts arbetar delvis med olika begrepp. Förklaringar till använda begrepp ges i respektive avsnitt samt i bilaga 1. De kommunalekonomiska begreppens inbördes samband belyses i schema 1 och 2 i denna bilaga.

Kapitlet har disponerats på följande sätt. I avsnitt 3.2 *Externa utgifter och inkomster* lämnas en sammanfattande redovisning av den ekonomiska utvecklingen i primärkommuner och landsting 1960–1972 genom studium av de externa utgifternas och inkomsternas utveckling. Med externa poster avses sådana som föranleder ut- eller inbetalningar. Interna poster ingår alltså ej. (Se vidare metodbeskrivningen i bilaga 2.) Redovisningen avser således både kostnader och kapitalutgifter samt intäkter och kapitalinkom-

ster, dvs både driftbudgeten och kapitalbudgeten.

Avsnitt 3.3 *Kostnader och intäkter* behandlar driftbudgetens kostnader och intäkter. Förutom de externa kostnaderna och intäkterna behandlas också driftkostnaderna som även innefattar interna poster. Avsnittet ger en kortfattad redovisning av vissa faktorer som påverkat utvecklingen samt en kommentar till de viktigaste kostnads- och intäktslagen.

I avsnitt 3.4 *Konsumtion* behandlas nationalräkenskapsbegreppet kommunal konsumtion. I detta avsnitt görs också vissa jämförelser mellan kommunernas utveckling och utvecklingen i andra delar av ekonomin. Här redovisas också den kommunala konsumtionens volymutveckling.

Avsnitt 3.5 *Transfereringar* behandlar transfereringsutgifterna enligt nationalräkenskaperna. För definition av transfereringar se avsnitt 3.5 och bilaga 1. Analysen avser huvudsakligen utvecklingen av vissa transfereringar till hushållen.

I avsnitt 3.6 *Investeringar* redovisas vissa faktorer som påverkat investeringsutvecklingen. Utvecklingen inom olika verksamhetsområden behandlas kortfattat liksom investeringarnas sammansättning.

Finansieringsanalysen i avsnitt 3.7 *Finansiering* omfattar såväl drift- som kapitalbudgeten. De olika inkomstposternas relativa betydelse samt förändringar på grund av bl a kreditmarknads- och konjunkturförhållanden behandlas.

Avsnitt 3.8 *Personal* omfattar sysselsättningsutveckling såväl i form av antal anställda som utförda arbetstimmar. Dessutom lämnas en kortfattad redovisning av de kommunalanställdas löneutveckling.

3.2 Externa utgifter och inkomster

I detta avsnitt redovisas primärkommunernas och landstingens externa utgifter och inkomster. Med externa utgifter och inkomster avses samtliga utgifter och inkomster på såväl drift- som kapitalbudget som föranleder ut- eller inbetalningar. (Se bilaga 1.)

I avsnittet behandlas de externa utgifternas och inkomsternas utveckling totalt. De viktigaste utgifts- och inkomstslagets utveckling kommenteras också. I avsnitt 3.2.1 redovisas primärkommuner och landsting sammantagna. Detta innebär att de huvudmannaskapsförändringar som skett i form av bl a kommuners inträde i landsting ej påverkar studien. Däremot har naturligtvis överflyttningar av statliga verksamheter till primärkommuner och landsting bidragit till den redovisade expansionen.

I avsnitt 3.2.2 och 3.2.3 redovisas utvecklingen inom primärkommuner och landsting var för sig.

3.2.1 Primärkommuner och landsting

De externa utgifternas och inkomsternas utveckling år för år framgår av tabell B 1 i bilaga 3.

Tabell 3.1 Primärkommuner och landsting. Externa utgifter.

Löpande priser

		1960	1964	1968	1970	1972
Externa utgifter	milj kr	10 490	18 267	31 407	40 904	50 626
	index	100	174	299	390	483
därav kostnader	milj kr	7 841	12 683	21 919	29 712	38 738
	index	100	162	280	379	494
kapitalutgifter	milj kr	2 649	5 584	9 488	11 192	11 888
	index	100	211	358	422	449

Externa utgifter

Den snabba expansionen i primärkommuner och landsting belyses av de externa utgifternas utveckling. Dessa har under perioden 1960–1972 nästan femdubblats från 10 490 milj kr till 50 625 milj kr. Den kraftiga expansionen har möjliggjorts genom att de externa inkomsterna haft ungefär lika snabb förändringstakt. Uppgången har varit betydligt snabbare än för BNP, vilket lett till att primärkommuner och landsting kommit att svara för en allt större andel av BNP. För ytterligare jämförelser med andra sektorer av ekonomin se främst avsnitt 3.4.1.

De externa utgifterna omfattar utgifter för såväl drift- som kapitaländamål. Bland kapitalutgifterna är investeringsutgifterna helt dominerande. Då investeringsverksamheten haft varierande omfattning under perioden har kapitalutgifternas andel av de externa utgifterna skiftat.

I tabell 3.1 redovisas de externa utgifterna med uppdelning på kostnader och kapitalutgifter. I diagram 3.1 redovisas den årliga procentuella förändringen av motsvarande poster.

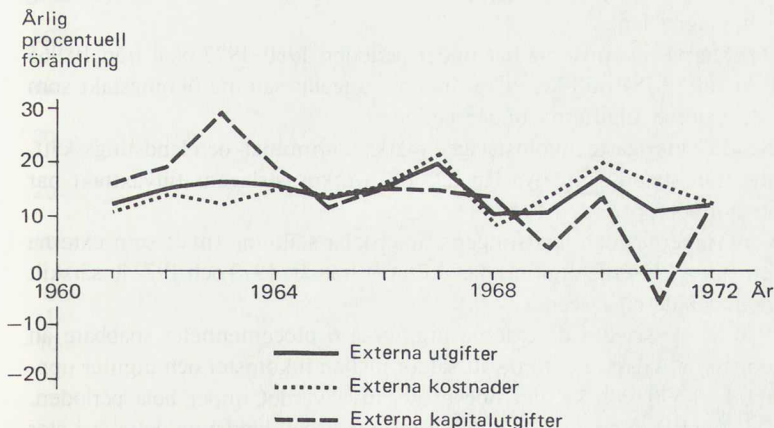

Diagram 3.1 Primärkommuner och landsting. Externa utgifter. Löpande priser. Årlig förändring i procent.

Sammanfattningsvis kan konstateras att under den första fyraårsperioden har expansionen av externa utgifter i huvudsak orsakats av kapitalutgifternas snabba uppgång, medan kostnaderna under den sista fyraårsperioden huvudsakligen bidragit till ökningen av de externa utgifterna. Under perioden 1964–1968 har genomsnittligt sett kostnader och kapitalutgifter haft ungefär likartad utveckling.

Denna variation över tiden förklaras av att den kommunala expansionen under den studerade perioden kan delas in i en investerings- och en driftkostnadsfas. Åren 1960–1967 kännetecknas således av en mycket kraftig ökning av investeringsvolymen, medan perioden 1968–1972 uppvisat snabb tillväxt av driftkostnaderna. Detta förklaras delvis av de följdkostnader på driftsidan som tidigare gjorda investeringar medfört.

Den beskrivna utvecklingen medförde att de externa kostnadernas andel av externa utgifter minskade fram till 1968, då de utgjorde 70 procent för att därefter öka till 77 procent 1972.

Under slutet av perioden har också inkomsternas tillväxttakt minskat på grund av långsammare ökning av skatteunderlaget och en strävan att begränsa höjningen av utdebiteringen jämfört med tidigare år. Eftersom kommunal- och landstingsskatterna svarat för mer än 40 procent av de externa inkomsterna betyder en lägre ökning av skatteunderlag och utdebitering mycket för kommunernas totala ekonomi.

De tre områden som framför allt förklarar den snabba kommunala expansionen 1960–1972 är undervisning, socialvård samt hälso- och sjukvård.

Dessa tre områden är mycket personalintensiva. Löne- och personalkostnaderna har ökat betydligt snabbare än de totala externa utgifterna. Under 1960–1972 har löne- och personalkostnaderna ökat från 3 695 milj kr till 21 060 milj kr, vilket innebär en nästan sexdubbling under hela perioden.

Den snabbare tillväxten av löne- och personalkostnader jämfört med externa utgifter har medfört att dessa kostnaders andel av externa utgifter ökat från 35 procent 1960 till 42 procent 1972.

Externa inkomster

Liksom på utgiftssidan omfattar de externa inkomsterna såväl drift- som kapitalposter. Till externa kapitalinkomster hör främst investeringsbidrag och upptagna lån.

De externa inkomsterna har under perioden 1960–1972 ökat från 10 965 milj kr till 52 555 milj kr, vilket innebär ungefär samma ökningstakt som för de externa utgifterna under perioden.

Bland de viktigaste inkomstslagen märks kommunal- och landstingsskatt, bidrag från staten samt nya lån. De olika inkomstslagets tillväxttakt har varierat under perioden.

Kommunernas och landstingens finansiella ställning (mätt som externa inkomster ./ externa utgifter) har skiftat år från år. 1970 och 1972 är särskilt markanta i detta avseende.

1970 ökade således de externa utgifterna 6 procentenheter snabbare än inkomsterna, vilket medförde att saldot mellan inkomster och utgifter uppgick till -1 590 milj kr, det högsta negativa värdet under hela perioden. För att finansiera sina utgifter fick kommuner och landsting detta år i stor

Tabell 3.2 Primärkommuner och landsting. Externa inkomster.

Löpande priser

		1960	1964	1968	1970	1972
Externa inkomster	milj kr	10 963	18 323	32 252	39 311	52 553
	index	100	167	294	359	479
därav						
intäkter	milj kr	9 582	15 203	27 469	34 093	45 813
	index	100	159	287	356	478
kapitalinkomster	milj kr	1 381	3 120	4 783	5 218	6 740
	index	100	226	346	378	488

utsträckning utnyttja bl a fonderade och reserverade medel.

1972 noterades i stället en betydligt kraftigare ökning av de externa inkomsterna jämfört med utgifterna bl a beroende på utdebiteringshöjningar samt snabb tillväxt av statsbidragen. Saldot mellan externa inkomster och utgifter uppgick detta år till 1 930 milj kr, det högsta positiva beloppet under perioden. Kommunerna och landstingen kunde följaktligen öka sina fonder igen. Närmare beskrivning av finansieringen av den kommunala expansionen lämnas i avsnitt 3.7.

I tabell 3.2 redovisas de externa inkomsterna med uppdelning på intäkter och kapitalinkomster, medan diagram 3.2 redovisar den årliga procentuella förändringen för motsvarande poster.

Kapitalinkomsterna utgör en betydligt mindre andel av externa inkomster än kapitalutgifterna av externa utgifter. Under perioden var det framför allt 1962, 1964, 1966 samt 1972 som kapitalinkomsternas snabba uppgång i förhållandevis stor utsträckning påverkade de externa inkomsternas ex-

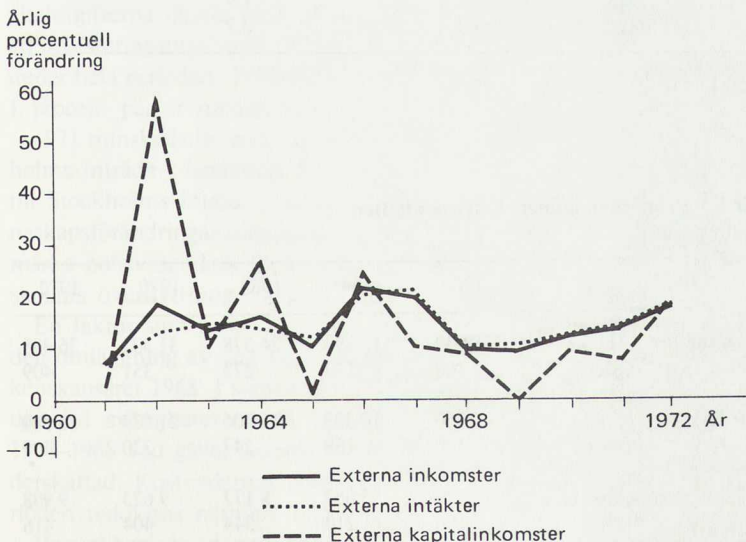

Diagram 3.2 Primärkommuner och landsting. Externa inkomster. Löpande priser. Årlig förändring i procent.

pansion. Dessa år finansierades nämligen investeringsexpansionen av nya lån i större utsträckning än under andra år. 1972 ökade också de statliga investeringsbidragen kraftigt beroende på statsmakternas önskan att stimulera konjunkturen. Orsaken till den olikartade investeringsfinansieringen under perioden redovisas närmare i avsnitt 3.6 och 3.7.

De externa intäkternas förändring behandlas närmare i avsnitt 3.3.1.1.

3.2.2 Primärkommuner

De externa utgifterna och inkomsterna år för år framgår av tabellerna B 2 och B 4 i bilaga 3.

Externa utgifter

De externa utgifterna för primärkommunerna har ökat något långsammare än för primärkommuner och landsting tillsammans, eftersom ökningstakten för landstingen varit betydligt högre. Av tabell 3.3 framgår att de externa utgifterna ökat från 8 940 milj kr 1960 till 36 490 milj kr 1972, vilket innebär en årlig genomsnittlig ökningstakt på 12 procent.

I värdena för primärkommuner ingår genomgående kommunalförbunden. De har successivt fått minskad betydelse framför allt på grund av de kommunsammanläggningar som genomförts under den studerade perioden.

Antalet kommunalförbund samt deras procentuella andel av primärkommunernas och kommunalförbundens externa utgifter har utvecklats enligt följande:

	Antal	Procent av externa utgifter
1960	246	0,9
1964	254	1,1
1968	88	1,9
1972	43	0,7

Tabell 3.3 Primärkommuner. Externa utgifter.
Löpande priser

	1960	1964	1968	1970	1972
Externa utgifter milj kr	8 939	15 390	24 378	31 302	36 488
index	100	172	273	351	409
därav					
kostnader milj kr	6 560	10 333	16 206	21 679	26 580
index	100	158	247	330	405
kapitalutgifter milj kr	2 379	5 057	8 172	9 623	9 908
index	100	213	344	404	416

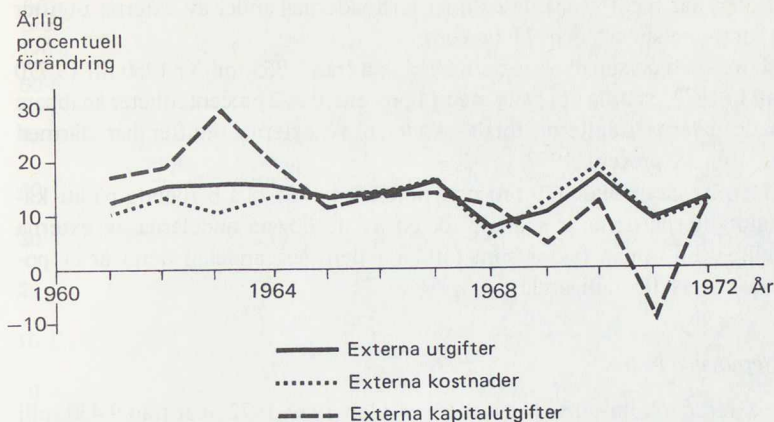

Diagram 3.3 Primärkommuner. Externa utgifter. Löpande priser. Årlig förändring i procent.

Den högre andelen av externa utgifter 1968 beror på det under perioden 1967–1970 existerande Kommunalförbundet för Stor-Stockholms lokaltrafik (KSL). Detta kommunalförbund erhöll bidrag även från Stockholms läns landsting för att finansiera sina utgifter.

I diagram 3.3 redovisas den årliga procentuella förändringen för externa utgifter med uppdelning på kostnader och kapitalutgifter.

Kapitalutgifterna har ökat något snabbare än kostnaderna i genomsnitt för hela perioden. Detta beror framför allt på den snabba investeringsexpansionen under början av perioden. Vid jämförelse år för år (se diagram 3.3) framgår att kapitalutgifternas uppgång varit högre än kostnadernas 1960–1964 samt 1968. 1965–1967 samt 1969–1972 har däremot de externa kostnaderna ökat snabbare än kapitalutgifterna.

I diagram 3.3 framgår tydligt den investerings- respektive driftkostnadsfas som perioden kan delas in i. Det är särskilt markant 1962–1964 då kapitalutgifterna ökade med 24 procent per år huvudsakligen beroende på att investeringsutgifterna 1963 ökade med 26 procent, den högsta uppgången under hela perioden. 1970–1972 ökade i stället kapitalutgifterna med endast 1 procent per år medan kostnaderna ökade med 11 procent.

1971 minskade investeringarna med 8 procent bl a i samband med Stockholms inträde i landsting. I tabell B 4 i bilaga 3 har också hänsyn tagits till Stockholms inträde i landsting 1971. Bland övriga större huvudmannaskapsförändringar som naturligtvis påverkat utvecklingen under perioden märks polisväsendets förstatligande den 1 januari 1965 samt gymnasieskolans överflyttning till primärkommunerna den 1 juli 1966.

En faktor som i viss utsträckning påverkat de redovisade resultaten är den omläggning av den kommunala finansstatistiken som gjordes från räkenskapsåret 1968. I samband med införandet av ny statistikblankett 1968 uppstod svårigheter att få helt jämförbara värden, varför utvecklingen 1967–1968 vad gäller externa utgifter och kostnader torde vara något underskattad. Kostnadernas och investeringarnas utveckling under hela perioden redovisas närmare i avsnitt 3.3.2 och 3.6.2.

Den olikartade utvecklingen för de externa kostnaderna och kapitalut-

gifterna har medfört att de externa kostnadernas andel av externa utgifter varierat mellan 67 och 73 procent.

Löne- och personalkostnaderna har ökat från 2 965 milj kr 1960 till 13 770 milj kr 1972, en årlig uppgång med 14 procent, dvs 2 procentenheter snabbare än de externa utgifterna totalt. Andelen av externa utgifter har därmed ökat till 38 procent 1972.

Den lägsta andelen (29 procent) noterades 1965 bl a beroende på att kapitalutgifterna detta år svarade för en av de högsta andelarna av externa utgifter. En annan faktor som förklarar den låga andelen detta år är polisväsendets förstatligande.

Externa inkomster

De externa inkomsterna har under perioden 1960–1972 ökat från 9 430 milj kr till 37 735 milj kr, en årlig uppgång med 12 procent dvs samma ökningstakt som för de externa utgifterna.

Bland inkomsterna har de externa kapitalinkomsterna ökat snabbast. Deras årliga tillväxttakt har varit 13 procent.

Den i avsnitt 3.2.1 beskrivna stora negativa respektive positiva förändringen av kommunernas och landstingens finansiella ställning 1970 respektive 1972 förklaras huvudsakligen av utvecklingen hos primärkommunerna. Deras externa utgifter ökade 1970 med 17 procent, vilket var 7 procentenheter snabbare än de externa inkomsterna. Saldot mellan externa inkomster och utgifter uppgick därför till –1 500 milj kr, vilket tvingade kommunerna att använda eget kapital för finansiering av sin verksamhet. Detta år minskade bl a deras drift- och kapitalfonder med 350 milj kr och förskotten ökade med 415 milj kr.

1972 ökade i stället inkomsterna med 18 procent mot 13 procent för utgifterna. Saldot mellan externa inkomster och utgifter uppgick därför detta år till 1 245 milj kr, vilket bl a medförde att drift- och kapitalfonderna ökade med 300 milj kr.

Utvecklingen av de externa inkomsterna med uppdelning på intäkter och kapitalinkomster framgår av tabell 3.4.

I diagram 3.4 redovisas den årliga procentuella förändringen av motsvarande inkomster.

Tabell 3.4 Primärkommuner. Externa inkomster.
Löpande priser

		1960	1964	1968	1970	1972
Externa inkomster	milj kr	9 432	15 389	25 039	29 802	37 734
	index	100	163	265	316	400
därav						
intäkter	milj kr	8 115	12 413	20 711	25 072	31 927
	index	100	153	255	309	393
kapitalinkomster	milj kr	1 317	2 976	4 328	4 730	5 807
	index	100	226	329	359	441

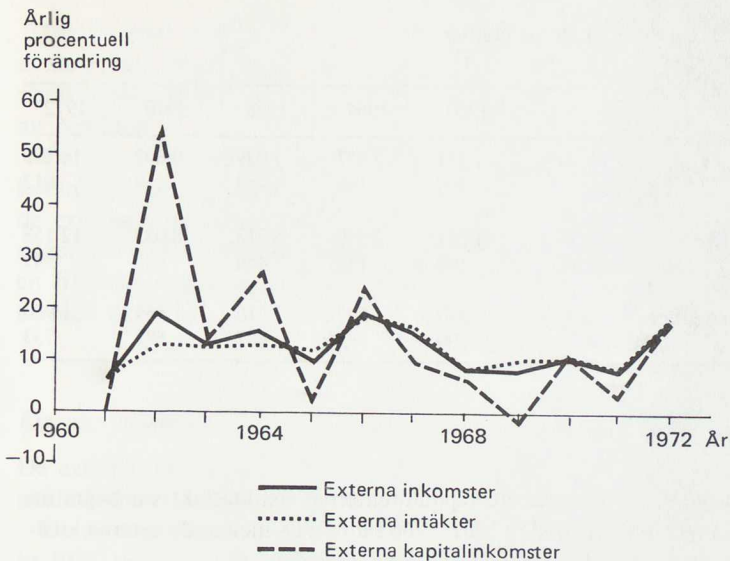

Diagram 3.4 Primärkommuner. Externa inkomster. Löpande priser. Årlig förändring i procent.

Det är framför allt under perioden 1960–1964 som kapitalinkomsterna ökat snabbare än intäkterna på driftbudgeten. Under denna period ökade nämligen primärkommunerna sin långfristiga nyupplåning mycket kraftigt för att kunna finansiera den snabba ökningen av investeringarna (se avsnitt 3.6 och 3.7).

Den kraftiga nyupplåningen 1962 berodde på den lätta kreditmarknaden och de nyupptagna lånen detta år användes också för finansieringen av investeringarna 1961 och 1963. Variationen i kapitalinkomsternas tillväxttakt har medfört att deras andel svarat för mellan 13 och 19 procent av de externa inkomsterna.

Den mest betydande inkomstkällan för primärkommunerna är kommunalskatten som under perioden i genomsnitt svarat för nära 40 procent av de externa inkomsterna (se avsnitt 3.3.2.1 och 3.7).

3.2.3 Landsting

De externa utgifterna och inkomsterna år för år framgår av tabellerna B 3 och B 5 i bilaga 3.

Externa utgifter

Landstingens externa utgifter har under åren 1960–1972 mer än niodubblats från 1 550 milj kr 1960 till 14 140 milj kr 1972, vilket framgår av tabell 3.5. Detta innebär en årlig procentuell uppgång med 20 procent, dvs 8 procentenheter högre än ökningstakten för primärkommunerna. För perioden som helhet är det främst de externa kostnadernas ökningstakt som förklarar expansionen av de externa utgifterna. Det har dock förekommit stora variationer under den studerade perioden, vilket framgår av diagram 3.5 där den årliga procentuella förändringen redovisas.

Tabell 3.5 Landsting. Externa utgifter.

Löpande priser

		1960	1964	1968	1970	1972
Externa utgifter	milj kr	1 551	2 877	7 029	9 602	14 138
	index	100	186	453	619	912
därav kostnader	milj kr	1 281	2 350	5 713	8 033	12 158
	index	100	183	446	627	949
kapitalutgifter	milj kr	270	527	1 316	1 569	1 980
	index	100	195	487	581	733

Av diagram 3.5 framgår att kapitalutgifternas ökningstakt var högre än kostnadernas under perioden 1962–1966 samt 1968 medan de externa kostnaderna ökade snabbare övriga år under perioden.

Denna utveckling förklaras främst av den snabba investeringsexpansionen hos landstingen kring mitten av 1960-talet.

Utvecklingen har naturligtvis också förstärkts av de stora huvudmannaskapsförändringar som berört landstingen (mentalsjukvårdens överförande från staten 1967 samt Stockholms inträde i landsting 1971).

I tabell B 5 i bilaga 3 har hänsyn tagits till effekten av dessa överflyttningar. Mentalvårdsreformen medförde en årlig ökning av de externa utgifterna med ytterligare 3 procentenheter under perioden 1964–1968, medan Stockholms inträde i landsting 1971 innebar en 6 procentenheters snabbare årlig ökningstakt för perioden 1970–1972.

Faktorerna bakom de externa kostnadernas och investeringarnas utveckling behandlas närmare i avsnitt 3.3 och 3.6.

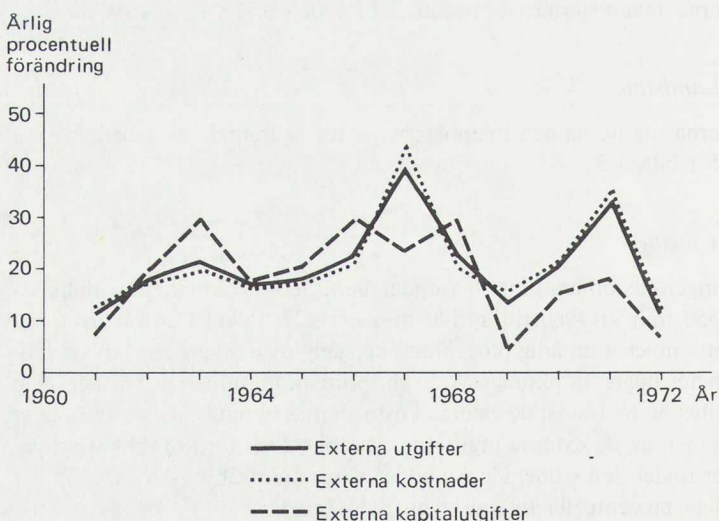

Diagram 3.5 Landsting. Externa utgifter. Löpande priser. Årlig förändring i procent.

De externa kostnaderna har hos landstingen svarat för en större andel av de externa utgifterna jämfört med primärkommunerna. Andelen har varierat mellan 80 och 86 procent med en successivt högre andel mot slutet av perioden.

Då landstingens verksamhet är ännu mer personalkrävande än primärkommunernas har också löne- och personalkostnadernas tillväxt bestämt de externa utgifternas tillväxttakt i högre grad. Löne- och personalkostnaderna har ökat från 730 milj kr 1960 till 7 285 milj kr 1972, vilket innebär en årlig ökningstakt med 21 procent. Löneandelen av externa utgifter har därmed ökat från 47 procent till 52 procent 1972.

Externa inkomster

De externa inkomsternas utveckling med uppdelning på intäkter och kapitalinkomster framgår av tabell 3.6.

De externa inkomsterna har ökat från 1 530 milj kr 1960 till 14 820 milj kr 1972, vilket innebär en genomsnittlig årlig ökning med 21 procent dvs 1 procentenhet högre än för de externa utgifterna.

Av de externa inkomsterna har kapitalinkomsterna haft betydligt snabbare ökningstakt än de externa intäkterna. Detta framgår av diagram 3.6 där den årliga procentuella förändringen för de tre inkomstposterna redovisas.

Det var framför allt den stora långfristiga nyupplåningen som förekom hos landstingen 1962 och 1966, som orsakade de i diagram 3.6 redovisade snabba ökningarna av externa kapitalinkomster.

De externa intäkternas utveckling kan i hög grad förklaras av landstingsskattens utveckling. På grund av ökade statliga bidrag svarade den dock för en mindre del av de externa inkomsterna vid periodens slut än vid periodens början. 1960 utgjorde landstingsskatten 64 procent av externa inkomster medan motsvarande procentandel 1972 var 59 procent.

Orsaker till utvecklingen av externa intäkter och kapitalinkomster redovisas i avsnitt 3.3.3.1 och 3.7.

Tabell 3.6 Landsting. Externa inkomster.

Löpande priser

		1960	1964	1968	1970	1972
Externa inkomster	milj kr	1 531	2 934	7 213	9 509	14 819
	index	100	192	471	621	968
därav						
intäkter	milj kr	1 467	2 790	6 758	9 021	13 886
	index	100	190	461	615	947
kapitalinkomster	milj kr	64	144	455	488	933
	index	100	225	711	763	1 458

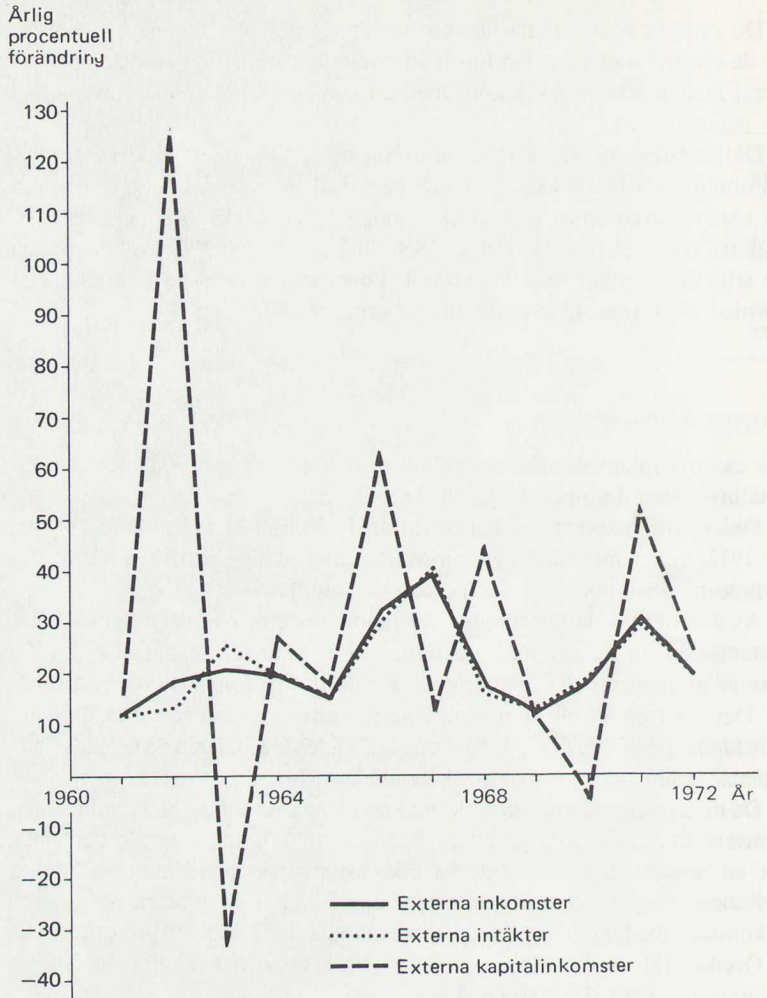

Diagram 3.6 Landsting.
 Externa inkomster. Lö-
 pande priser. Årlig för-
 ändring i procent.

3.3 Kostnader och intäkter

I detta avsnitt belyses den kommunala sektorns utveckling vad gäller utgifter och inkomster på driftbudgeten.

Analysen avser dels kostnader och intäkter, dels externa + interna kostnader och intäkter, här benämnda driftkostnader och driftintäkter. Med externa poster avses då sådana poster som innebär ut- eller inbetalningar medan interna poster är beräknade belopp som är lika stora på såväl utgifts- som inkomstsidan.

En närmare redogörelse för de kommunalekonomiska begreppen med beskrivning av bl a internredovisningens syfte lämnas i bilaga 1 och 2. Utmärkande för perioden är en successiv utbyggnad av internredovisningen vilket medfört att de interna posternas andel av driftkostnader och drift-

intäkter hos såväl primärkommuner som landsting ökat betydligt mot slutet av perioden. Driftkostnader och driftintäkter vid periodens början och slut är således inte helt jämförbara.

När hela verksamheten inom kommuner eller landsting redovisas, dvs samtliga verksamhetsgrenar inklusive finansiering, har de interna posterna i möjligaste mån uteslutits för att undvika dubbelredovisning. En redovisning på verksamhetsområden belyses däremot bäst genom studium av driftkostnader och driftintäkter.

Analysen i detta avsnitt kommer därför att delas upp i en del avseende driftkostnader och driftintäkter samt en del som behandlar externa kostnader och intäkter.

Den redovisning av kostnads- och intäktsslag som ingår har främst knutits till externa kostnader och intäkter för att i möjligaste mån jämförbara uppgifter skall kunna redovisas för hela perioden. I avsnitt 3.3.1 behandlas den samlade utvecklingen för primärkommuner och landsting, medan 3.3.2 och 3.3.3 belyser primärkommunernas respektive landstingens expansion.

3.3.1 Primärkommuner och landsting

I detta avsnitt behandlas utvecklingen av kostnader och intäkter för primärkommuner och landsting tillsammans. De huvudmannaskapsförändringar som skett genom att vissa kommuner utanför landsting under perioden uppgått i landsting samt upplösningen av Gotlands läns landsting påverkar därför inte utvecklingen.

I avsnitt 3.3.1.1 behandlas de externa kostnaderna och intäkterna medan avsnitt 3.3.1.2 belyser utvecklingen av driftkostnader och driftintäkter.

3.3.1.1 Externa kostnader och intäkter

De externa kostnadernas och intäkternas utveckling framgår av tabell B 1 i bilaga 3. Såväl de externa kostnaderna som intäkterna har under tiden

Tabell 3.7 Primärkommuner och landsting. Externa kostnader och intäkter, löne- och personalkostnader samt skatteintäkter.

Löpande priser

		1960	1964	1968	1972
Externa kostnader	milj kr	7 841	12 683	21 919	38 738
	index	100	162	280	494
därav					
löne- och personal-	milj kr	3 695	6 074	11 760	21 059
kostnader	index	100	165	318	570
Externa intäkter	milj kr	9 582	15 203	27 469	45 813
	index	100	159	287	478
därav					
skatteintäkter	milj kr	4 647	7 738	14 575	24 515
	index	100	167	314	528

Tabell 3.8 Primärkommuner och landsting. Externa kostnader och intäkter.
 Löpande priser. Årlig förändring i procent

	1960– 1964	1964– 1968	1968– 1972
Externa kostnader	13	15	15
Löne- och personalkostnader	13	18	16
Externa intäkter	12	16	14
Skatteintäkter	14	17	14

1960–1972 nästan femdubblats i löpande priser, medan löne- och personalkostnader samt skatteintäkter ökat mer än fem gånger. Detta framgår av tabell 3.7. Per invånare har de externa kostnaderna under perioden ökat från 1 049 kr till 4 766 kr och de externa intäkterna från 1 283 kr till 5 637 kr.

Den genomsnittliga procentuella ökningen för hela perioden har varit 14 procent för såväl kostnader som intäkter, medan löne- och personalkostnader har ökat med 16 procent och skatteintäkterna med 15 procent. För att få en uppfattning om variationen i utvecklingen under den studerade perioden redovisas i tabell 3.8 den procentuella årliga förändringen uppdelad på tre fyraårsperioder.

Externa kostnader

Den höga ökningstakten under åren efter 1964 för de externa kostnaderna beror framför allt på en snabb expansion inom sådana kommunala verksamhetsområden som undervisning, socialvård samt hälso- och sjukvård.

För undervisning och hälso- och sjukvård har dessutom verksamheten ökat genom huvudmannaskapsförändringar. Bland berörda områden märks främst provinsialläkarväsendet som överfördes från staten till landstingen i två etapper 1963 och 1968, gymnasierna som 1966 fick primärkommunalt huvudmannaskap samt mentalsjukvården som 1967 överflyttades till landstingen från staten.

Den snabba ökningstakten under periodens senare del torde till en viss del också hänga samman med den snabbare prisutvecklingen jämfört med första delen av 1960-talet. I avsnittet om den kommunala konsumtionens utveckling (3.4) framgår att prisutvecklingen för den kommunala verksamheten varit betydligt ogynnsammare än för BNP totalt. Den snabbaste prisökningen på kommunala tjänster enligt nationalräkenskaperna har perioderna 1964–1966 samt 1970–1972 uppvisat. Under dessa perioder redovisades dessutom förhållandevis låg ökning i löpande priser varför den kommunala verksamhetens tillväxt i volym var något lägre under dessa år än under större delen av 1960-talet.

Löne- och personalkostnader

De externa kostnadernas utveckling har i stor utsträckning påverkats av löne- och personalkostnadernas förändring. Dessa ökade snabbast under pe-

rioden 1964–1968 med i genomsnitt 18 procent per år. Till de faktorer som bestämmer förändringen av löne- och personalkostnader hör framför allt avtalsmässiga lönehöjningar, ökning av antalet anställda samt höjning av olika arbetsgivaravgifter till ATP, sjukförsäkring m m.

Enligt nationalräkenskaperna ökade antalet anställda allra snabbast 1966–1970 i samband med expansionen inom så personalkrävande verksamheter som socialvård och hälso- och sjukvård. Under 1970–1972 inriktades avtalsrörelserna på låglönegrupperna i samhället och avtalskomponenten torde ha påverkat löne- och personalkostnaderna i något större omfattning än tidigare.

Under hela perioden har dessutom personalomkostnadernas andel successivt ökat i samband med höjningar av arbetsgivaravgifter till ATP, sjukförsäkring m m samt också införandet av den allmänna arbetsgivaravgiften. Tillsammans har löne- och personalkostnadernas procentuella andel av externa kostnader utvecklats enligt följande:

1960	47
1964	48
1968	54
1972	54

Det bör emellertid påpekas att andelen var ganska konstant t o m 1967, då den uppgick till 49 procent. Den kraftiga andelsökningen mellan 1967 och 1968 torde i huvudsak bero på statistikomläggningen för primärkommunerna 1968 (se närmare avsnitt 3.3.2 samt bilaga 2).

Externa intäkter

De externa intäkterna uppvisade den snabbaste ökningstakten 1964–1968 med i genomsnitt 16 procent per år. Detta sammanhänger med den gynnsamma utvecklingen av skatteintäkterna under denna period, 17 procent per år. Skatteintäkternas andel av externa intäkter ökade därmed från 49 procent 1960 till 54 procent vid periodens slut.

Hur skatteintäkterna varierat med skatteunderlaget och utdebiteringsförändringar redovisas i avsnitt 3.7.

Under perioden 1964–1968 ökade också de statliga driftbidragen förhållandevis kraftigt på grund av de tidigare omtalade huvudmannaskapsförändringarna på undervisningens och hälso- och sjukvårdens områden. De statliga driftbidragen ökade från 1 380 milj kr 1960 till 8 005 milj kr 1972, en genomsnittlig årlig ökningstakt på 16 procent.

Rörelseintäkterna som är den stora inkomstkällan för primärkommunernas affärsmässiga verksamhet har haft en 3 procentenheter lägre ökningstakt än externa intäkter totalt, dvs de har ökat med 13 procent per år. 1960 uppgick rörelseintäkterna till 1 540 milj kr för att 1972 ha ökat till 5 510 milj kr.

Tabell 3.9 Primärkommuner och landsting. Driftkostnader brutto och netto samt driftintäkter.

Löpande priser

		1960	1964	1968	1972
Driftkostnader brutto	milj kr index	9 161 100	15 175 166	27 315 298	49 097 536
Driftintäkter	milj kr index	5 239 100	8 473 162	15 560 297	27 439 524
Driftkostnader netto	milj kr index	3 629 100	6 206 171	10 733 296	19 949 550

3.3.1.2 Driftkostnader och driftintäkter

Med driftkostnader brutto avses de totala kostnaderna på driftbudgeten dvs både externa och interna kostnader. Driftintäkter omfattar externa och interna intäkter exklusive skatteintäkter och skatteutjämningsbidrag. Med driftkostnader netto avses driftkostnader brutto exklusive kostnadsräntor minus driftintäkter. Driftkostnader netto utgör med andra ord i huvudsak de kostnader som skall finansieras med skatteintäkter och skatteutjämningsbidrag.

Driftkostnader brutto har ökat något snabbare än externa kostnader beroende på de interna posternas successivt ökade betydelse.

De i avsnitt 3.3.1.1 beskrivna faktorerna bakom de externa kostnadernas utveckling förklarar också utvecklingen av driftkostnader brutto, varför studien i detta avsnitt endast behandlar driftkostnader netto. I tabell B 6 i bilaga 3 och tabellerna 3.9 och 3.10 redovisas dock utvecklingen av såväl driftkostnader brutto som netto samt driftintäkter.

Driftkostnader netto har för hela perioden ökat från 3 630 milj kr 1960 till 19 950 milj kr 1972. Detta innebär en genomsnittlig årlig förändring med 15 procent. Utvecklingen kan studeras i tabell 3.9.

Den årliga procentuella förändringen vid uppdelning på fyraårsperioder redovisas i tabell 3.10.

Av tabell 3.10 framgår att den årliga ökningstakten varit snabbare i slutet av perioden jämfört med första delen av 1960-talet. Bl a har nettokostnaderna

Tabell 3.10 Primärkommuner och landsting. Driftkostnader brutto och netto samt driftintäkter.

Löpande priser. Årlig förändring i procent

	1960– 1964	1964– 1968	1968– 1972
Driftkostnader brutto	13	16	16
Driftintäkter	13	16	15
Driftkostnader netto	14	15	17

inom den primärkommunala affärsmässiga verksamheten ökat mycket kraftigt. Således uppvisade denna verksamhet ett intäktsöverskott 1960 på 10 milj kr som 1972 förbytts i nettokostnader på 765 milj kr. Det är framför allt från 1965 som den snabba ökningen av nettokostnaderna inom den affärsmässiga verksamheten ägt rum.

3.3.2 Primärkommuner

I detta avsnitt behandlas utvecklingen hos primärkommunerna. Avsnittet följer samma uppdelning som 3.3.1.

Det bör observeras att det under perioden skett överflyttning av viss verksamhet från primärkommuner till landsting. Detta försvårar naturligtvis jämförbarheten mellan olika år. I tabell B 4 i bilaga 3 har vissa beräkningar av dessa överflyttningars effekt gjorts. Den förändring som betytt mest under perioden är Stockholms inträde i landsting 1971.

3.3.2.1 Externa kostnader och intäkter

De externa kostnadernas och intäkternas utveckling framgår av tabellerna B 2 och B 10 i bilaga 3. Per invånare har primärkommunernas externa kostnader ökat från 878 kr 1960 till 3 270 kr 1972 och de externa intäkterna har under samma period ökat från 1 086 kr till 3 928 kr.

Externa kostnader

De externa kostnaderna har under perioden haft en genomsnittlig tillväxt på 12 procent per år och uppgick vid periodens slut till 26 580 milj kr. Ökningstakten har dock varierat mellan 6 och 19 procent. För löne- och personalkostnader som är det dominerande kostnadsslaget har den genomsnittliga årliga ökningstakten varit 14 procent. De externa kostnadernas samt löne- och personalkostnadernas utveckling framgår av tabell 3.11.

Den procentuella årliga förändringen uppdelad på fyraårsperioder redovisas i tabell 3.12.

De externa kostnaderna visar en något snabbare uppgång under den sista perioden medan löne- och personalkostnadernas ökningstakt varit störst under mellanperioden.

Tabell 3.11 Primärkommuner. Externa kostnader samt löne- och personalkostnader.

Löpande priser

		1960	1964	1968	1972
Externa kostnader	milj kr	6 560	10 333	16 206	26 580
	index	100	158	247	405
däruv					
löne- och personalkostnader	milj kr	2 967	4 714	8 450	13 771
	index	100	159	285	464

Tabell 3.12 Primärkommuner. Externa kostnader samt löne- och personalkostnader.

Löpande priser. Årlig förändring i procent

	1960-1964	1964-1968	1968-1972
Externa kostnader	12	12	13
Löne- och personalkostnader	12	16	13

För de externa kostnaderna är det framför allt 1967 och 1970 som uppvisar betydligt större expansion än genomsnittet. Således steg de externa kostnaderna med 16 procent 1967 och 19 procent 1970. Den snabba uppgången förklaras framför allt av stora ökningar inom undervisnings- respektive socialvårdsområdet. Detta behandlas mera ingående i avsnitt 3.3.2.2.

Den lägsta ökningen av de externa kostnaderna noteras för 1968 med 6 procents ökning. Denna låga ökningstakt långt under genomsnittet för perioden torde delvis förklaras av den statistikomläggning som gjordes 1968. Detta år skedde övergång till ny blankett som var anpassad efter K-planen både vad gäller titelindelning och fördelning på utgifts- och inkomstslag. Vid den nya blankettens införande tillämpade många kommuner inte den fullständiga K-planen, varför besvarandet av blankettens uppgifter beträffande externa utgifter vållade problem. En mindre underskattning av de externa utgifterna och då främst kostnaderna torde därför föreligga, varför den faktiska ökningen mellan 1967 och 1968 torde ha varit något större än vad statistiken nu utvisar. En närmare redogörelse för vad denna blankettändring innebar lämnas i bilaga 2.

Det bör observeras att den ovan beskrivna utvecklingen avser löpande priser. Någon beräkning av externa kostnader i fasta priser har inte kunnat göras.

I avsnitt 3.4 redovisas däremot den kommunala konsumtionens utveckling i fasta priser. Då huvuddelen av de externa kostnaderna utgörs av konsumtionskostnader bör den volymmässiga utvecklingen vara av ungefär samma omfattning som den som redovisas i detta avsnitt.

Under den studerade perioden är det 1964-1966 samt 1971 som uppvisar förhållandevis stor ökning av priserna på kommunal konsumtion. Övriga år med snabb stegringstakt av de externa kostnaderna i löpande priser skulle därför tyda på en förhållandevis stor volymmässig ökning.

Kostnadsstruktur

För att belysa olika kostnadsslags utveckling under perioden redovisas i diagram 3.7 vissa kostnadslag i procent av externa kostnader.

Av diagram 3.7 framgår att löne- och personalkostnadernas andel av externa kostnader har ökat från 45 procent 1960 till 52 procent 1972. Den ökande andelen beror på en kombination av lönehöjningar och sysselsättningsökning samt höjningar av personalförsäkringskostnader i form av ATP-avgifter, sjukförsäkringsavgifter etc. Den snabbaste uppgången av löne- och personalkostnader uppvisar perioden 1964-1968. Detta förklaras delvis av

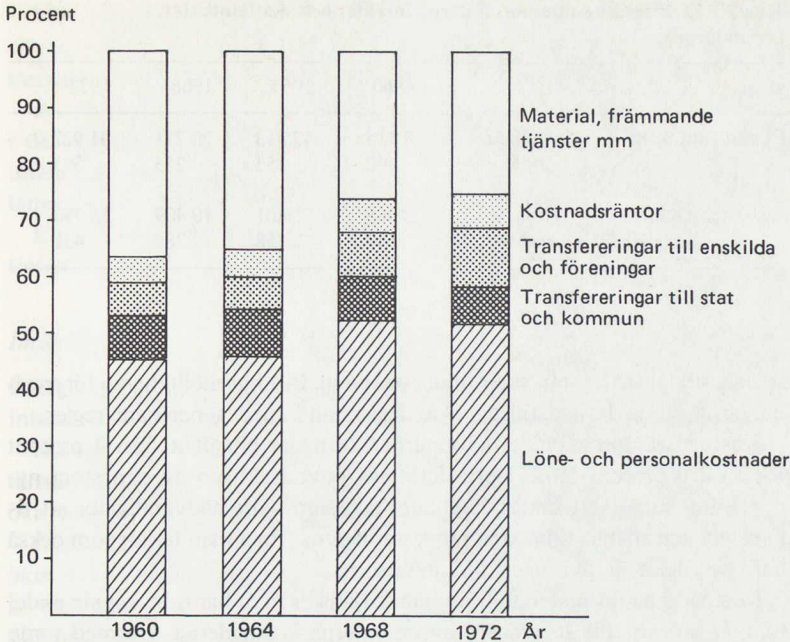

Diagram 3.7 Primärkommuner. Vissa kostnadslag i procent av externa kostnader. Löpande priser.

överförandet av gymnasierna från statligt till kommunalt huvudmannaskap. Samtidigt förstärktes emellertid polisväsendet under denna period med därmed minskande kommunala kostnader för dessa personalkategorier. En annan orsak till den snabbare ökningen av löne- och personalkostnaderna 1964–1968 jämfört med övriga perioder kan vara att avtalsuppgörelsen för de offentliganställda 1966 ledde till högre lönellyft för dessa grupper än för löntagarna i genomsnitt, varvid de kommunala arbetsgivarnas lönekostnader steg kraftigt. Den tidigare omtalade statistikomläggningen 1968 bidrar också till att förklara den ökade andelen.

Bland transfereringarna dvs inkomstöverföringarna till stat, kommun, enskilda och föreningar samt företag har transfereringarna till stat och kommun minskat sin andel medan transfereringar till enskilda ökat i betydelse.

1960 utgjorde transfereringar till stat och kommun 8 procent, medan motsvarande andel vid periodens slut var 7 procent. Orsaken till nedgången torde huvudsakligen vara den minskning av antalet kommuner som skett under perioden. Då kommunerna var små kunde vissa kostnadskrävande verksamheter inte handhas av samtliga kommuner. Det gällde bl a inom undervisningsområdet. Dessa verksamheter sköttes då antingen av stora kommuner eller kommunalförbund till vilka de små kommunerna betalade för de tjänster de utnyttjade. Det kan nämnas att i samband med kommunsammanläggningarna 1971 ökade det genomsnittliga antalet invånare per kommun från ca 7 000 invånare till drygt 17 000 invånare.

Transfereringar till enskilda som 1960 svarade för 6 procent av de externa kostnaderna hade 1972 ökat sin andel till 10 procent. Orsaken till denna utveckling torde huvudsakligen vara de reformer och förbättringar rörande

Tabell 3.13 Primärkommuner. Externa intäkter och skatteintäkter.
Löpande priser

		1960	1964	1968	1972
Externa intäkter	milj kr	8 115	12 413	20 711	31 927
	index	100	153	255	393
därav					
skatteintäkter	milj kr	3 666	5 801	10 409	15 790
	index	100	158	284	431

sociala stödåtgärder som skett under perioden. Bl a har möjligheten för medborgarna att få bostadstillägg ökat i samband med generösare regler.

Kostnadsräntornas andel av externa kostnader har ökat från 4 procent 1960 till 6 procent 1972. Detta förklaras huvudsakligen av den stora nyupplåning som skett under 1960-talet och som varit nödvändig för att finansiera den snabba tillväxten i investeringarna. En annan faktor som också haft betydelse är ökningen i räntesatserna.

Kostnaderna för material, främmande tjänster m m har minskat sin andel från 37 procent till 26 procent av de externa kostnaderna. Därmed torde också prisnivån för den kommunala verksamheten successivt ha höjts eftersom prisutvecklingen för material som regel är lägre än prisutvecklingen för andra kostnadsslag, främst då löner.

Externa intäkter

De externa intäkterna har ökat från 8 115 milj kr 1960 till 31 925 milj kr 1972, en ökning med 12 procent per år. Detta innebär att de externa kostnaderna och intäkterna haft ungefär samma tillväxt.

Ökningstakten har varit hög fram till och med 1967 för att därefter sjunka till en lägre nivå med undantag för 1972 då återigen en snabb ökningstakt kan observeras.

Då skatteintäkterna svarar för ca 50 procent av de totala externa intäkterna påverkar deras utveckling också förändringen av externa intäkter totalt. De externa intäkternas och skatteintäkternas tillväxt framgår av tabell 3.13.

Den årliga förändringen uppdelad på fyraårsperioder framgår av tabell 3.14.

Tabell 3.14 Primärkommuner. Externa intäkter och skatteintäkter.
Löpande priser. Årlig förändring i procent

	1960-1964	1964-1968	1968-1972
Externa intäkter	11	14	11
Skatteintäkter	12	16	11

Med skatteintäkter avses här såväl kommunalskatt som hundskatt och sjömansskatt. De två senare är dock obetydliga i storlek jämfört med kommunalskatten (se tabell B 31 i bilaga 3).

Av ovanstående sammanställning framgår sambandet och samvariationen i ökningstakten för externa intäkter och skatteintäkter. Såväl de externa intäkterna som skatteintäkterna hade den snabbaste tillväxten under mellanperioden 1964–1968.

En redogörelse för hur skatteintäkternas utveckling påverkas av variationer i skatteunderlag och utdebitering lämnas i avsnitt 3.7.

Intäktstruktur

I diagram 3.8 redovisas vissa intäktsslags utveckling i förhållande till externa intäkter.

Kommunalskatten har under perioden svarat för en ökande andel av externa intäkter. Dess andel uppgick 1960 till 45 procent för att fram till 1968 öka till 50 procent och därefter minska något till 49 procent 1972.

Även de statliga driftbidragen har fått ökad betydelse. Deras andel har ökat från 16 till 19 procent med en snabbare tillväxt under andra delen av perioden. En stor del av denna ökning kan förklaras av ökade statliga driftbidrag i samband med gymnasieskolans överflyttning från staten samt ökade bidrag inom socialvårdsområdet främst avseende barntillsyn. Den snabba ökningen under 1972 kan delvis sammanhånga med utbetalning av bidrag i konjunkturstimulerande syfte, något som åtminstone förklarar investeringsbidragens snabba ökning detta år.

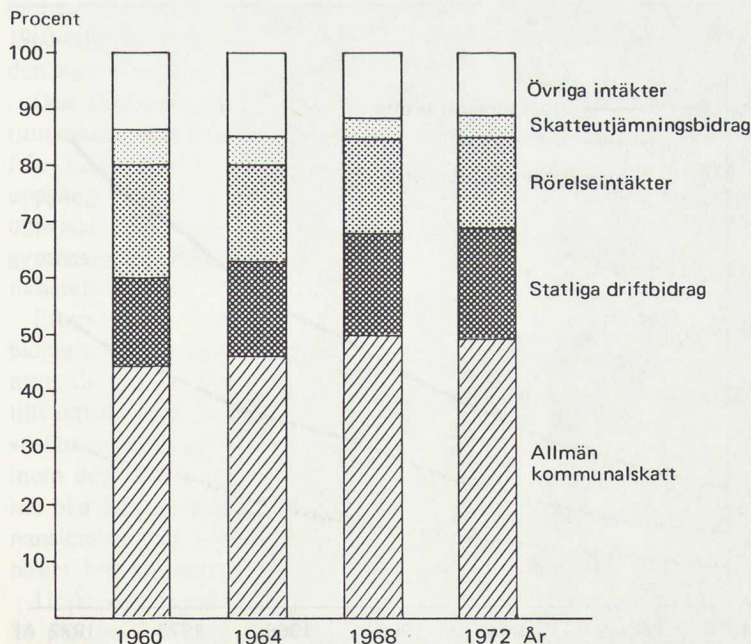

Diagram 3.8 Primärkommuner. Vissa intäktsslag i procent av externa intäkter. Löpande priser.

Rörelseintäkternas andel av externa intäkter var 1960 20 procent och andelen hade 1972 minskat till 16 procent.

Skatteutjämningsbidragen, som under perioden ökat med 8 procent i genomsnitt per år, har minskat sin andel från 6 procent till 4 procent. Med skatteutjämningsbidrag avses för åren 1960–1965 skatteersättning samt skattelindringsbidrag. Det bör observeras att skatteutjämningsbidragen vid periodens ingång utgjordes av förhållandevis stora ersättningar på grund av 1958 års ortsavdragsreform.

3.3.2.2 Driftkostnader och driftintäkter

Driftkostnadernas och driftintäkternas utveckling framgår av tabellerna B 7, B 9 och B 10 i bilaga 3.

Med driftkostnader brutto och netto samt driftintäkter avses i detta avsnitt samma begrepp som i avsnitt 3.3.1.2.

I tabell 3.15 görs en jämförelse av utvecklingen för driftkostnader brutto och netto samt driftintäkter.

Tabell 3.15 Primärkommuner. Driftkostnader brutto och netto samt driftintäkter. Löpande priser

		1960	1964	1968	1972
Driftkostnader brutto	milj kr	7 852	12 606	21 049	34 473
	index	100	161	268	439
Driftintäkter	milj kr	4 871	7 696	13 002	20 975
	index	100	158	267	431
Driftkostnader netto	milj kr	2 695	4 437	7 078	11 937
	index	100	165	263	443

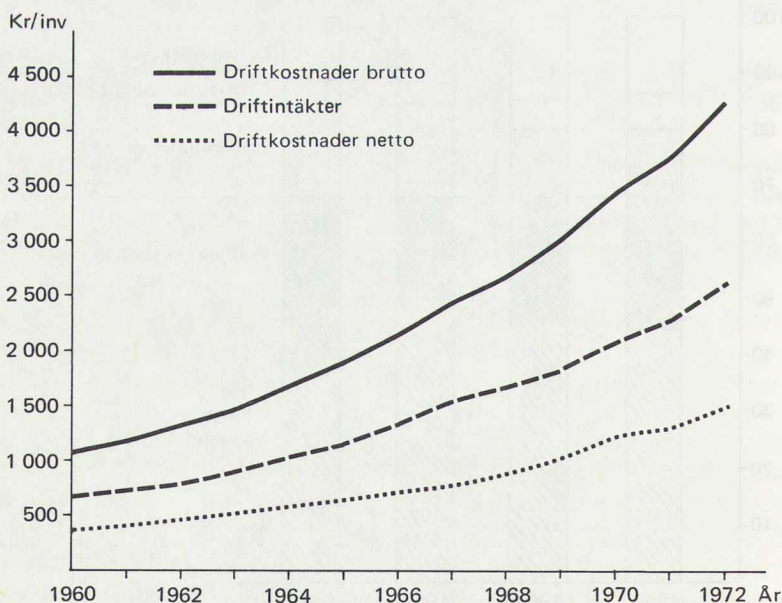

Diagram 3.9 Primärkommuner. Driftkostnader brutto och netto samt driftintäkter. Löpande priser.

Tabell 3.16 Primärkommuner. Driftkostnader brutto och netto samt driftintäkter.
Löpande priser. Årlig förändring i procent

	1960-1964	1964-1968	1968-1972
Driftkostnader brutto	13	14	13
Driftintäkter	12	14	13
Driftkostnader netto	13	12	14

De tre variabelernas förändring i kronor per invånare redovisas i diagram 3.9.

Såväl driftkostnader brutto och netto som driftintäkter har haft en genomsnittlig procentuell ökningstakt på 13 procent per år med en något snabbare utveckling för driftkostnader netto. Perioden uppvisar dock ett något olikartat mönster. Trots att driftkostnader brutto ökat snabbare än driftintäkterna under perioden 1960-1968 har driftkostnader netto haft en lägre ökningstakt. Detta beror på att kostnadsröntorna som ingår i bruttokostnaderna men ej i nettokostnaderna haft en högre tillväxttakt än övriga kostnadsslag under denna period. Den procentuella förändringstakten för de tre fyraårsperioderna framgår av tabell 3.16.

Driftkostnader

Som tidigare omtalats är det framför allt undervisningen och socialvården som svarat för en snabb expansion under perioden. Bruttokostnaderna inom undervisningen har under den första fyraårsperioden haft en snabb tillväxttakt trots att antalet barn i skolpliktiga åldrar minskade de första åren av 1960-talet. Kostnadsökningarna hänger alltså samman med införandet av den nya 9-åriga skolan.

Den snabbaste tillväxttakten för undervisningsområdet ägde emellertid rum under perioden 1964-1968, då driftkostnader brutto nästan fördubblades från 3 270 milj kr 1964 till 6 110 milj kr, vilket innebär en genomsnittlig uppgång med 17 procent per år. Det var framför allt 1966 och 1967 som uppvisade en snabb ökningstakt med 22 procent per år i samband med gymnasiernas överflyttning från staten. Samtidigt genomfördes en gymnasiereform som markant ökade antalet elever i denna skolform.

Eftersom en stor del av bruttokostnaderna täcks av statliga bidrag (främst bidrag till lärarlöner) kan det vara intressant att studera nettokostnadernas utveckling inom undervisningen under denna period. De har uppvisat en tillväxttakt som är nästan 2 procent högre än driftkostnader brutto. Den snabba expansionen förklaras med andra ord delvis av kommunala insatser inom den icke statsbidragsberättigade delen av undervisningssektorn. Hit hör bl a förbättringar avseende skolmältider och skolskjutsar, som dock finansierades med statsbidrag till viss del t o m 1965. Fria läroböcker på gymnasiet har kommunerna också satsat på.

Undervisningsområdets andel av totala driftkostnader brutto har ökat från 26 procent 1964 till 29 procent 1968.

Tabell 3:17 Folkmängd i landet 1960, 1964, 1968 och 1972.

Ålders- grupp	Antal				Andel av totalbefolkning			
	1960	1964	1968	1972	1960	1964	1968	1972
0- 6	736 506	734 506	809 812	800 903	9,9	9,6	10,3	9,6
7-15	1 087 164	996 598	953 938	995 133	14,6	13,1	12,1	12,2
16-64	4 776 701	4 948 849	5 087 623	5 166 154	63,9	64,9	64,5	63,6
65-	870 974	947 554	1 041 401	1 166 970	11,7	12,4	13,2	14,4

Källa: Statistisk årsbok

Ett annat område som utvecklades i snabb takt från och med 1964 och som expanderat särskilt snabbt under den sista perioden är socialvården. Dess andel av totala driftkostnader brutto utgjorde 1964 16 procent, 1968 17 procent och 1972 21 procent. Perioden 1968-1972 ökade driftkostnader brutto inom socialvården med i genomsnitt 20 procent per år från 3 560 milj kr 1968 till 7 390 milj kr 1972.

Inom socialvårdsområdet är det framför allt statsningen på barntillsynen och åldringsvården som förklarar expansionen. Statsningen på barntillsynen hänger bl a samman med den ökande andelen förvärvsarbetande kvinnor samt ökat antal barn i förskoleåldern. Antalet förvärvsarbetande kvinnor i procent av totala antalet förvärvsarbetande har ökat från 29 procent 1960 till 34 procent 1970.

De ökande kostnaderna för åldringsvården beror framför allt på den förskjutning i åldersstrukturen som ägt rum under perioden. I tabell 3.17 redovisas utvecklingen av folkmängden i olika åldrar.

Den snabba kostnadsökningen inom bl a ovan redovisade områden beror också på att dessa områden är mycket personalkrävande och att löne- och personalkostnaderna har haft en snabbare tillväxt än driftkostnader brutto. Detta förklaras bl a av de arbetstidsförkortningar som genomförts under den studerade perioden.

Driftintäkter

Driftintäkternas utveckling bestäms framför allt av utvecklingen av de största intäktsslagen, dvs statliga driftbidrag, rörelseintäkter samt interna intäkter.

De två förstnämnda intäktsslagens utveckling har behandlats i avsnitt 3.3.2.1. De interna intäkterna har successivt svarat för en ökande andel av driftintäkterna i samband med den tidigare omtalade utbyggda internredovisningen. De interna intäkternas procentuella andel av driftintäkterna har utvecklats enligt följande:

1960	18
1964	21
1968	27
1972	29

Tabell 3.18 Primärkommuner. Driftkostnader brutto och netto med uppdelning på förvaltning och affärsmässig verksamhet.

Löpande priser. Index 1961^a = 100

		1960	1964	1968	1972
<i>Förvaltning</i>					
Driftkostnader brutto	milj kr	5 595	9 141	15 362	25 274
	index	90	147	247	407
Driftkostnader netto	milj kr	3 251	5 262	8 840	15 027
	index	89	145	243	413
<i>Affärsmässig verksamhet</i>					
Driftkostnader brutto	milj kr	1 764	2 551	3 867	6 130
	index	90	131	198	314
Driftkostnader netto	milj kr	- 12	11	360	765
	index	..	29	922	1 962

^a 1961 har valts som basår då nettokostnaderna för affärsmässig verksamhet 1960 uppvisar ett negativt belopp.

Förvaltning – affärsmässig verksamhet

Till affärsmässig verksamhet räknas sådana verksamheter som i stort sett skall vara självbärande, t ex hyresfastigheter, samt industriell verksamhet såsom bl a elverk. Vid avgränsningen av affärsmässig verksamhet från förvaltning har KEU följt samma uppdelning som nationalräkenskaperna. För en redovisning av det exakta innehållet i affärsmässig verksamhet hänvisas till bilaga 1 samt avsnitt 5.1.3.8.

En uppdelning av den primärkommunala verksamheten på förvaltning och affärsmässig verksamhet visar en ganska olikartad utveckling av driftkostnader brutto och netto för respektive verksamhet.

I tabell 3.18 redovisas driftkostnader brutto och netto för förvaltning respektive affärsmässig verksamhet.

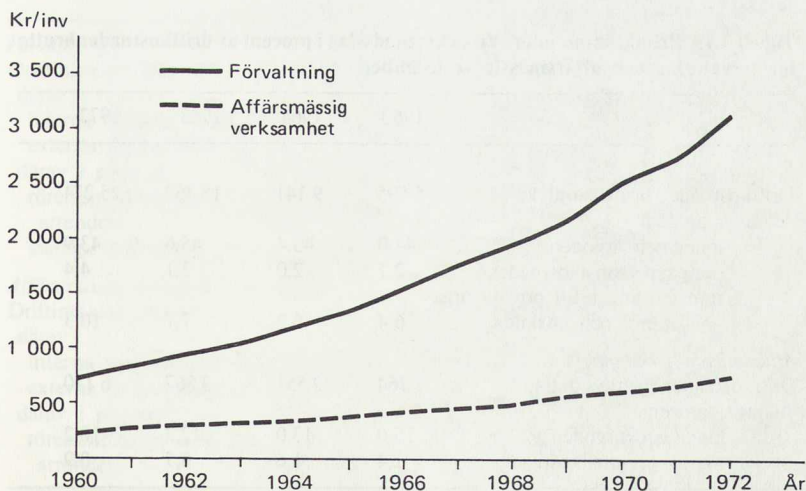

Diagram 3.10 Primärkommuner. Driftkostnader brutto fördelade på förvaltning och affärsmässig verksamhet. Löpande priser.

Det är huvudsakligen den förvaltningsmässiga verksamheten som svarat för primärkommunernas expansion. Här har driftkostnader brutto under perioden 1961–1972 ökat med i genomsnitt 14 procent per år medan driftkostnader netto ökat något snabbare.

För affärsmässig verksamhet har stegringstakten för driftkostnader brutto varit 11 procent per år medan driftkostnader netto ökat betydligt snabbare. Nettokostnadsutvecklingen för affärsmässig verksamhet har dock uppvisat mycket stora variationer vid jämförelse år för år. En förhållandevis långsammare tillväxt av rörelseintäkter jämfört med driftkostnader brutto förklarar bl a den betydligt högre nettokostnadsökningen inom denna verksamhet.

Utvecklingen av driftkostnader brutto framgår också av diagram 3.10.

Den olikartade utvecklingen vid jämförelse mellan förvaltning och affärsmässig verksamhet beror naturligtvis till stor del på att primärkommunernas expansion främst skett inom undervisning och socialvård.

Vid en jämförelse av ökningstakten år för år under perioden är det endast 1972 som den affärsmässiga verksamhetens bruttodriftkostnader ökat snabbare än förvaltningens.

Kostnadsstruktur

En studie av kostnadsstrukturen visar en helt olikartad bild för förvaltning respektive affärsmässig verksamhet vilket också bör kunna förklara skillnaderna i utvecklingen.

I tabell 3.19 redovisas driftkostnader brutto för förvaltning respektive affärsmässig verksamhet med uppdelning på vissa kostnadslag. Det bör här påpekas att de interna kostnaderna betyder olika mycket i början och slutet av perioden och därför påverkar jämförbarheten i viss utsträckning.

För den förvaltningsmässiga verksamheten är det löne- och personalkostnader som är den stora kostnadsposten. Dess andel av bruttodriftkostnader har ökat från 46 procent 1960 till 48 procent 1972. Det bör emellertid

Tabell 3.19 Primärkommuner. Vissa kostnadslag i procent av driftkostnader brutto för förvaltning och affärsmässig verksamhet.

	1960	1964	1968	1972
<i>Förvaltning</i>				
Driftkostnader brutto, milj kr	5 595	9 141	15 362	25 274
därav i procent				
löner och arvoden	44,0	43,4	45,6	43,9
övriga personalkostnader	2,1	2,0	3,1	4,4
transfereringar till privata organisationer och enskilda	6,4	6,2	7,7	10,3
<i>Affärsmässig verksamhet</i>				
Driftkostnader brutto, milj kr	1 764	2 551	3 867	6 130
därav i procent				
löner och arvoden	15,0	13,0	12,3	10,2
övriga personalkostnader	1,4	1,6	0,7	0,9

observeras att löneandelen 1968 var högre än 1972. Detta torde huvudsakligen bero på att de interna kostnadernas andel av driftkostnader brutto betyder förhållandevis mera 1972 än 1968.

Inom den affärsmässiga verksamheten har löne- och personalkostnader i stället minskat i betydelse. Löne- och personalkostnaderna utgjorde här 1960 16 procent av driftkostnader brutto, medan motsvarande andel 1972 var 11 procent. Den minskande löne- och personalkostnadsandelen för den affärsmässiga verksamheten kan bl a bero på att kapitaltjänstkostnaderna, som spelar en betydligt större roll för denna typ av verksamhet, har kommit att betyda alltmer under perioden bl a genom ökade investeringar och utbyggd redovisning.

Intäktsstruktur

Även intäktsstrukturen uppvisar en helt annorlunda bild då uppdelning görs på förvaltning respektive affärsmässig verksamhet. Då de interna intäkterna betyder olika mycket under perioden studeras intäktslagen i förhållande till externa driftintäkter. I tabell 3.20 redovisas driftintäkterna samt vissa intäktslag uppdelade på förvaltning och affärsmässig verksamhet.

Inom den förvaltningsmässiga verksamheten utgör de statliga driftbidragen de viktigaste driftintäkterna. De har under perioden nästan femdubblats från 1 270 milj kr till 6 205 milj kr vilket innebär en genomsnittlig ökning med 14 procent per år eller 1 procentenhet snabbare än ökningen av totala externa driftintäkter. Driftbidragens procentuella andel av externa driftintäkter har därmed ökat från 60 procent vid periodens början till 67 procent vid periodens slut.

Den utveckling som rörelseintäkter samt hyror och arrenden uppvisar förklaras främst av statistikomläggningen 1968. I samband med den nya

Tabell 3.20 Primärkommuner. Vissa intäktslag i procent av externa driftintäkter för förvaltning och affärsmässig verksamhet.

	1960	1964	1968	1972
<i>Förvaltning</i>				
Driftintäkter milj kr	2 346	3 879	6 522	10 247
därav				
interna intäkter milj kr	247	502	808	917
externa driftintäkter milj kr	2 099	3 377	5 714	9 330
därav i procent				
rörelseintäkter samt hyror och arrenden	12,6	9,6	17,3	15,1
statliga driftbidrag	60,1	60,6	64,9	66,5
<i>Affärsmässig verksamhet</i>				
Driftintäkter milj kr	1 776	2 540	3 507	5 365
därav				
interna intäkter milj kr	86	137	247	349
externa driftintäkter milj kr	1 690	2 403	3 260	5 016
därav i procent				
rörelseintäkter samt hyror och arrenden	98,9	97,4	96,7	96,2

blankettens införande gjordes en indelning av externa intäkter efter nationalräkenskapernas behov, varvid vissa avgifter inom den förvaltningsmässiga verksamheten, som i tidigare blankett ej kunnat särredovisas, nu också kom att räknas som rörelseintäkter. Det är emellertid inte möjligt att göra en justering för tidigare år, varför tidsserien bör tolkas med viss försiktighet.

Inom den affärsmässiga verksamheten svarar rörelseintäkter samt hyror och arrenden för nästan samtliga externa driftintäkter. De statliga driftbidragen till affärsmässig verksamhet är mycket små och har inte något år under perioden uppgått till mer än 10 milj kr.

3.3.3 Landsting

I detta avsnitt behandlas utvecklingen inom landstingssektorn. Avsnittet följer samma indelning som 3.3.1 och 3.3.2. Som nämnts i 3.3.2 har vissa överflyttningar mellan primärkommuner och landsting skett, vilket naturligtvis också påverkar jämförbarheten mellan olika år vid studiet av landstingens utveckling.

Under 1960-talet har också flera verksamheter inom hälso- och sjukvården överförts från staten till landstingen. Den mest betydelsefulla förändringen av detta slag var mentalvårdsreformen 1967.

3.3.3.1 Externa kostnader och intäkter

Landstingens expansion har under den studerade perioden varit mycket snabb, vilket bl a framgår av de externa kostnadernas och intäkternas utveckling (se tabellerna B 3, B 11, B 12 och B 35 i bilaga 3).

Per invånare har landstingens externa kostnader ökat från 171 kr 1960 till 1 495 kr 1972 och de externa intäkterna har under samma period ökat från 196 kr till 1 708 kr.

Externa kostnader

I tabell 3.21 redovisas utvecklingen av externa kostnader samt löne- och personalkostnader.

De externa kostnaderna har ökat drygt nio gånger under perioden, vilket innebär en genomsnittlig årlig tillväxttakt på 21 procent. Bland kostnaderna

Tabell 3.21 Landsting. Externa kostnader samt löne- och personalkostnader.
Löpande priser

		1960	1964	1968	1972
Externa kostnader	milj kr	1 281	2 350	5 713	12 158
	index	100	183	446	949
därav					
löne- och personal-	milj kr	728	1 360	3 310	7 287
kostnader	index	100	187	454	1 001

Tabell 3.22 Landsting. Externa kostnader samt löne- och personalkostnader.
 Löpande priser. Årlig förändring i procent

	1960– 1962	1962– 1964	1964– 1966	1966– 1968	1968– 1970	1970– 1972
Externa kostnader	15	18	19	31	19	23
Löne- och personal- kostnader	15	19	19	31	20	24

är löne- och personalkostnaderna helt dominerande. Dessa har uppvisat en ännu något snabbare uppgång än externa kostnader totalt. Orsaken till den kraftiga uppgången är hälso- och sjukvårdens snabba tillväxt under den studerade perioden. Utvecklingen har dock varit mycket olikartad under perioden. För de externa kostnaderna har den årliga ökningstakten varierat mellan 12 och 43 procent.

I tabell 3.22 redovisas den genomsnittliga årliga förändringen uppdelad på tvåårsperioder.

Av tabell 3.22 framgår att de externa kostnaderna och löne- och personalkostnaderna i huvudsak haft samma utveckling under den studerade perioden.

Perioderna 1966–1968 och 1970–1972 uppvisade en ökningstakt högre än genomsnittet främst beroende på de huvudmannaskapsförändringar som genomfördes 1967 och 1971. Dessa kommenteras utförligare i avsnitt 3.3.3.2.

Någon beräkning av de externa kostnadernas utveckling i fasta priser har ej gjorts. En viss uppfattning om prisutvecklingen kan ett studium av implicita prisindexet för kommunal konsumtion inom hälso- och sjukvård ge. Med implicit prisindex avses ett sammanvägt index som uttrycker förhållandet mellan en viss variabel i löpande respektive fasta priser. Detta index visar att prisförändringen varierat under perioden. 1960–1964 har uppvisat den klart lägsta prishöjningen medan 1964–1968 samt 1970–1972 haft en snabb prisutveckling (se också avsnitt 3.4.1).

Den snabbare prisökningen kring mitten av 1960-talet och början av 1970-talet kan bl a bero på att löne- och personalkostnadernas ökning då i större utsträckning förklarats av högre avtalsmässiga höjningar än under övriga perioder. Avtalsrörelsen 1966 gav exempelvis ett klart högre lönelöft för stats- och kommunalanställda än för övriga löntagare.

Avtalen i början av 1970-talet innebar dessutom en låglönesatsning vilket bör ha påverkat landstingens lönekostnader i stor utsträckning. Under slutet av perioden har också löneomkostnader i form av arbetsgivaravgifter till ATP, sjukförsäkring m m höjts i flera omgångar. Under den studerade perioden har också den allmänna arbetsgivaravgiften tillkommit.

Kostnadsstruktur

Jämfört med primärkommunerna är löne- och personalkostnaderna ännu mer dominerande inom landstingen. I diagram 3.11 redovisas vissa kostnadsslag i procent av externa kostnader för 1964, 1968 och 1972. 1960 kan endast löne- och personalkostnader särredovisas varför detta år uteslutits.

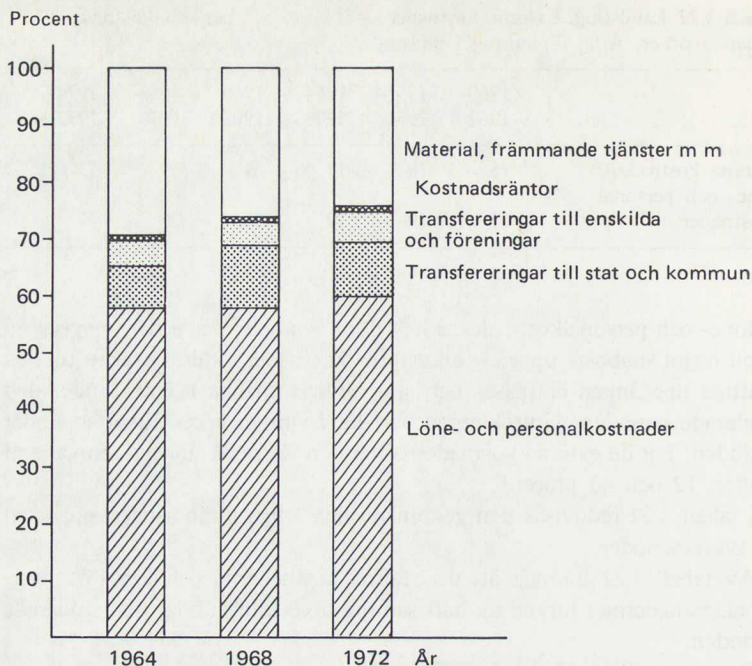

Diagram 3.11 Landsting.
Vissa kostnadslag i procent av externa kostnader.
Löpande priser.

Löne- och personalkostnader totalt har under hela perioden ökat sin andel av externa kostnader från 57 procent 1960 till 60 procent 1972. Huvuddelen av ökningen beror emellertid på att övriga personalkostnader som bl a består av personalförsäkring i form av avgifter till ATP, sjukförsäkring m m ökat så snabbt. De egentliga lönernas andel har däremot minskat något. Detta kan bl a bero på Stockholms inträde i landsting 1971. De verksamheter som tillfördes Stockholms läns landsting skiljer sig i viss utsträckning från andra landstings. Bl a spelar kostnader för kollektivtrafiken i form av bidrag till SL en relativt stor roll, vilket gör att övriga kostnadslag har en förhållandevis större andel i detta landsting.

Bland transfereringarna visar transfereringar till stat och kommun (avser huvudsakligen vårdavgifter för utomlänsvård m m) en annorlunda utveckling jämfört med transfereringar till enskilda och föreningar. Medan de förra ökat fram till 1968 för att sedan minska något har de senare under samma period haft motsatt utveckling och uppvisade 1972 sin högsta andel av externa kostnader.

Kostnader för material, främmande tjänster m m har successivt minskat sin andel av externa kostnader från 29 procent 1964 till 24 procent 1972. Liksom för primärkommunerna torde detta innebära att en fördyring av landstingsverksamheten inträffat under perioden genom att kostnadslag med snabbare prisutveckling, t ex löne- och personalkostnader, ökat sin andel av kostnaderna.

Tabell 3.23 Landsting. Externa intäkter och skatteintäkter.

Löpande priser

		1960	1964	1968	1972
Externa intäkter	milj kr	1 467	2 790	6 758	13 886
	index	100	190	461	947
därav					
skatteintäkter	milj kr	981	1 937	4 166	8 725
	index	100	197	425	889

Tabell 3.24 Landsting. Externa intäkter och skatteintäkter.

Löpande priser. Årlig förändring i procent

	1960– 1962	1962– 1964	1964– 1966	1966– 1968	1968– 1970	1970– 1972
Externa intäkter	13	23	22	28	16	24
Skatteintäkter	18	19	23	19	11	31

Externa intäkter

I tabell 3.23 redovisas utvecklingen av externa intäkter samt skatteintäkter.

Liksom för externa kostnader har de externa intäkterna haft en genomsnittlig årlig förändring med 21 procent, medan skatteintäkternas tillväxt varit något långsammare. Hur utvecklingen uppdelad på tvåårsperioder varierat framgår av tabell 3.24.

De externa intäkternas och skatteintäkternas utveckling under samma perioder är ganska olikartad, trots att skatteintäkternas andel av externa intäkter uppgått till drygt 65 procent i genomsnitt under perioden 1960–1972. Den lägre ökningstakten för externa intäkter 1960–1962 förklaras bl a av att skatteutjämningsbidragen (1960–1965 skatteersättning) minskade under denna period.

Perioden 1962–1964 hade de statliga driftbidragen en snabb tillväxt, vilket delvis förklarar de externa intäkternas snabba uppgång.

Den snabbare uppgången för externa intäkter 1966–1968 jämfört med skatteintäkterna beror huvudsakligen på mentalvårdsreformen 1967 och därigenom ökade statliga driftbidrag. 1967 mer än tredubblades de statliga driftbidragen.

Intäktsstruktur

Diagram 3.12 belyser vissa intäktslags relativa storlek i förhållande till externa intäkter.

Av diagrammet framgår att landstingsskatten hade större betydelse som intäktskälla under första hälften av perioden. Medan landstingsskatten 1960 utgjorde 67 procent har denna andel 1972 minskat till 63 procent. Detta beror bl a på att de statliga driftbidragen från och med 1967 ökade i betydelse.

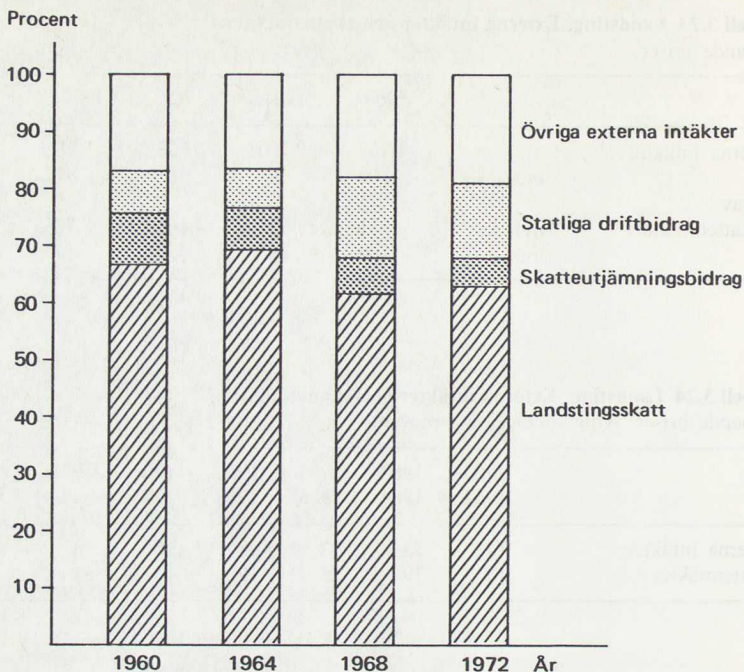

Diagram 3.12 Landsting.
Vissa intäktslag i procent
av externa intäkter.
Löpande priser.

De statliga driftbidragen har ökat från 110 milj kr till 1 795 milj kr och därmed ökat sin andel av externa intäkter från 7 procent 1960 till 13 procent 1972.

Landstingskattens tillväxttakt jämfört med skattekraften och medelutdebiteringen redovisas i avsnitt 3.7.

Skatteutjämningsbidragen (1960–1965 skatteersättning) har successivt fått minskad betydelse. Medan de 1960 svarade för 9 procent av externa intäkter uppgick motsvarande andel 1972 till 5 procent. Den genomsnittliga årliga tillväxttakten för skatteutjämningsbidragen har nämligen varit 6 procentenheter långsammare än för de externa intäkterna totalt.

Den beskrivna utvecklingen för landstingskatt, skatteutjämningsbidrag och statliga driftbidrag har lett till att andelen för övriga externa intäkter ökat något från 17 procent 1960 till 19 procent 1972. Övriga externa intäkter består bl a av rörelseintäkter, ersättningar från försäkringskassan samt bidrag och ersättningar från andra huvudmän. Dessa intäktslag har dock uppvisat en ojämn utveckling under perioden. I samband med sjukvårdsreformen 1970 har dock ersättningar från enskilda och försäkringskassan fått ökad betydelse.

3.3.3.2 Driftkostnader och driftintäkter

Med driftkostnader brutto och netto samt driftintäkter avses samma begrepp som i avsnitt 3.3.1.2 och 3.3.2.2. Driftkostnader brutto och driftintäkter har haft en något snabbare ökningstakt än de externa kostnaderna och intäkterna (se tabellerna B 8, B 11 och B 12 i bilaga 3). Orsaken till detta torde

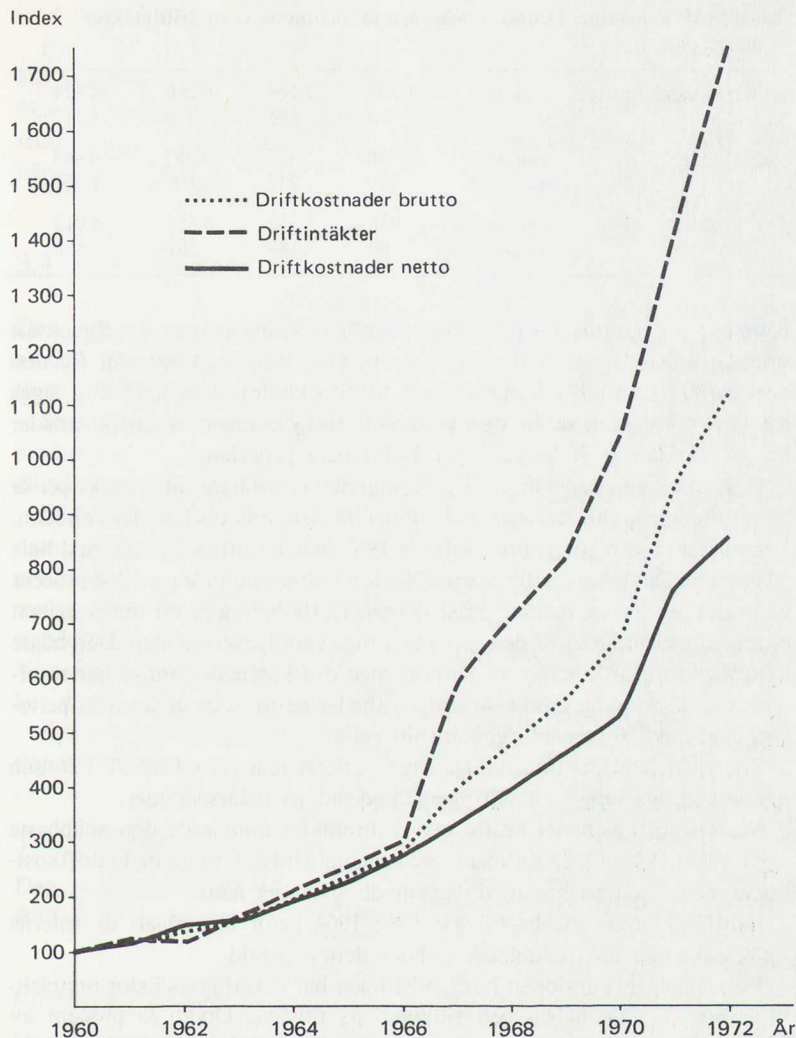

Diagram 3.13 Landsting.
Driftkostnader brutto och
netto samt driftintäkter.
Löpande priser. Index
1960 = 100.

i huvudsak vara att de interna posterna haft en så snabb ökningstakt. Detta gäller särskilt från 1968.

De interna kostnadernas snabba ökning förklaras bl a av ökade pensionskostnader för den landstingskommunala kompletteringspensionen samt ökade kapitaltjänstkostnader på grund av de ökade investeringarna.

I tabell 3.25 och diagram 3.13 redovisas utvecklingen av driftkostnader brutto, driftintäkter samt driftkostnader netto.

Driftkostnader brutto har under perioden ökat mer än 11 gånger, vilket ger en genomsnittlig årlig procentuell ökningstakt på 22 procent. Den årliga ökningstakten har varierat från 13 procent som lägst 1960 till 43 procent som högst 1967. Den snabba tillväxttakten 1967 förklaras helt av överflyttning av mentalsjukvården från staten.

Då landstingsverksamheten för Stockholm ligger med från och med 1971

Tabell 3.25 Landsting. Driftkostnader brutto och netto samt driftintäkter.
Löpande priser

Driftkostnader brutto	milj kr	1 309	2 569	6 266	14 624
	index	100	196	479	1 117
Driftintäkter	milj kr	366	777	2 557	6 464
	index	100	212	699	1 766
Driftkostnader netto	milj kr	936	1 769	3 655	8 012
	index	100	189	391	856

påverkar det naturligtvis den genomsnittliga ökningstakten. Ett försök att uppskatta betydelsen av detta har gjorts. Om 1960 års kostnader för den verksamhet som 1971 flyttades över till Stockholms läns landsting läggs till 1960 års värden skulle den genomsnittliga ökningen av driftkostnader brutto stanna vid 20 procent per år för hela perioden.

Driftintäkterna har haft en 5 procentenheter snabbare tillväxttakt per år än driftkostnader brutto. Stora variationer förekommer dock under perioden. I samband med mentalvårdsreformen 1967 ökade driftintäkterna med hela 97 procent. De statliga driftbidragen ökade nämligen detta år med 238 procent på grund av det s k mentalvårdsbidraget. Detta bidrag är ett indexreglerat bidrag som grundar sig på den genomsnittliga vårdkostnaden. Den högre uppgången för driftintäkterna jämfört med driftkostnader brutto har resulterat i en lägre ökningstakt för driftkostnader netto, som under hela perioden ökat med 20 procent i genomsnitt per år.

För att belysa hur utvecklingen har varierat redovisas i tabell 3.26 den genomsnittliga årliga förändringen uppdelad på tvåårsperioder.

Medan driftkostnader brutto och driftintäkter uppvisade den snabbaste uppgången 1966–1968 i samband med mentalvårdsreformen hade driftkostnader netto den snabbaste tillväxten de sista två åren.

Driftintäkternas snabba tillväxt 1962–1964 beror bl a på att de interna intäkterna mer än tredubblades under denna period.

Den snabba expansionen hos landstingen har naturligtvis i stor utsträckning bestämts av hälso- och sjukvårdens tillväxt. Drygt 75 procent av landstingens driftkostnader har i genomsnitt för perioden avsett denna verksamhet. Driftkostnader brutto för hälso- och sjukvård har under hela perioden ökat med i genomsnitt 21 procent per år från 1 030 milj kr 1960 till 10 420 milj kr 1972. Det är framför allt från mitten på 1960-talet som hälso- och sjukvården haft en snabb tillväxttakt.

Hälso- och sjukvårdens andel av driftkostnader brutto minskade mot slutet av perioden, framför allt från 1971 i samband med Stockholms inträde i

Tabell 3.26 Landsting. Driftkostnader brutto och netto samt driftintäkter.
Löpande priser. Årlig förändring i procent

	1960– 1962	1962– 1964	1964– 1966	1966– 1968	1968– 1970	1970– 1972
Driftkostnader brutto	15	21	19	31	19	29
Driftintäkter	6	38	19	53	22	30
Driftkostnader netto	19	16	20	20	16	28

landsting, då kollektivtrafikens andel av kostnaderna ökade.

Ett annat verksamhetsområde som uppvisat snabb expansion, framför allt mot slutet av perioden, är socialvårdsområdet. Detta beror främst på ökat åtagande inom arbetsvårdens och arbetsträningens område. För närmare studium av utvecklingen inom hälso- och sjukvården samt socialvården hänvisas till kapitel 5.

3.4 Konsumtion

Den kommunala sektorns utveckling kan också belysas genom studium av den kommunala konsumtionens utveckling så som den redovisas i nationalräkenskaperna.

Som kommunal konsumtion definieras de kommunala myndigheternas produktion av tjänster som ej försäljs till marknadspriser utan tillhandahålls allmänheten gratis eller enbart mot nominella avgifter.

Eftersom någon egentlig prissättning av produktionen inte sker använder nationalräkenskaperna produktionskostnaderna som värde på ifrågavarande produktion. I detta avsnitt kommer den kommunala konsumtionen huvudsakligen att redovisas för primärkommuner och landsting totalt, då en uppdelning av konsumtionen inte kan göras för den första delen av perioden. Viss uppdelning på primärkommunal och landstingskommunal konsumtion har dock gjorts för perioden 1968–1972.

Kyrkokommunerna som också ingår i kommunal konsumtion enligt nationalräkenskaperna har helt lämnats utanför redovisningen.

3.4.1 Primärkommuner och landsting

Den kommunala konsumtionens utveckling kan studeras i tabellerna B 13–B 15 i bilaga 3.

Utveckling i löpande priser

Den kommunala konsumtionen har under perioden ökat från 5 485 milj kr 1960 till 28 945 milj kr 1972, en årlig ökning med 15 procent.

Tabell 3.27 Primärkommuner och landsting. Konsumtion.
Löpande priser

		1960	1964	1968	1972
Konsumtion totalt	milj kr	5 486	8 913	16 557	28 944
	index	100	162	301	527
därav					
Undervisning	milj kr	1 974	3 302	5 836	9 012
	index	100	167	296	457
Socialvård	milj kr	613	976	2 013	4 658
	index	100	159	328	760
Hälso- och sjukvård	milj kr	1 645	2 843	5 944	10 367
	index	100	173	361	630

Tabell 3.28 Primärkommuner och landsting. Konsumtion.

Löpande priser. Årlig förändring i procent

	1960– 1964	1964– 1966	1966– 1968	1968– 1970	1970– 1972
<i>Konsumtion totalt</i>	13	15	19	16	14
Undervisning	14	18	13	13	10
Socialvård	12	21	19	26	21
Hälso- och sjukvård	15	18	23	14	15

I tabell 3.27 redovisas den kommunala konsumtionen med uppdelning på de viktigaste ändamålsgrupperna enligt nationalräkenskaperna.

Det bör framhållas att den uppdelning på ändamålsgrupper som gjorts i tabell 3.27 inte överensstämmer helt med verksamhetsområdesindelningen i kapitel 5. Den största skillnaden gäller undervisningsområdet som i nationalräkenskaperna ej innefattar annan kulturell verksamhet.

Den snabbaste konsumtionsökningen har socialvården haft med en genomsnittlig årlig procentuell ökningstakt på 18 procent.

Inom socialvårdsområdet är det framför allt utbyggnaden inom områdena barnomsorg och hemhjälp till bl a barnfamiljer och pensionärer som förklarar den snabba tillväxten. Dessa två områden har under perioden 1964–1972 nästan åttadubblats vilket bl a hänger samman med ökat antal barn i förskoleåldrarna, ökad förvärvsintensitet bland kvinnorna, samt förskjutning i åldersstrukturen mot allt fler personer i högre åldrar. En annan orsak till de ökade kostnaderna inom bl a åldringsvården är naturligtvis kommunernas successivt höjda ambitionsnivå.

Konsumtionsutvecklingen har dock uppvisat stora variationer under den studerade tidsperioden, vilket framgår av tabell 3.28, där den genomsnittliga årliga förändringen under olika perioder redovisas.

Den snabbaste uppgången för konsumtionen totalt skedde 1966–1968 vilket främst förklaras av landstingens övertagande av mentalsjukvården.

Konsumtionen inom undervisningsområdet har vuxit snabbare än konsumtionen totalt under perioden 1960–1966, medan åren därefter uppvisat en klart lägre tillväxttakt. Den snabba stegringen under första hälften av 1960-talet beror framför allt på grundskolans utbyggnad samt på gymnasieskolans överflyttning från staten 1966. Både socialvården och hälso- och sjukvården har för större delen av den studerade perioden haft en högre tillväxttakt än kommunal konsumtion totalt. Socialvårdens uppgång har varit särskilt snabb under perioden 1968–1972.

Den olikartade utvecklingen för de tre viktigaste konsumtionsändamålen har lett till en förskjutning av de olika ändamålen relativa betydelse. Detta framgår av diagram 3.14.

Medan undervisningen tagit i anspråk en allt mindre andel av den totala konsumtionen har i stället socialvården och hälso- och sjukvården ökat sina andelar.

1960 svarade undervisningen för 36 procent, medan motsvarande andel 1972 endast var 31 procent. För hälso- och sjukvården har konsumtions-

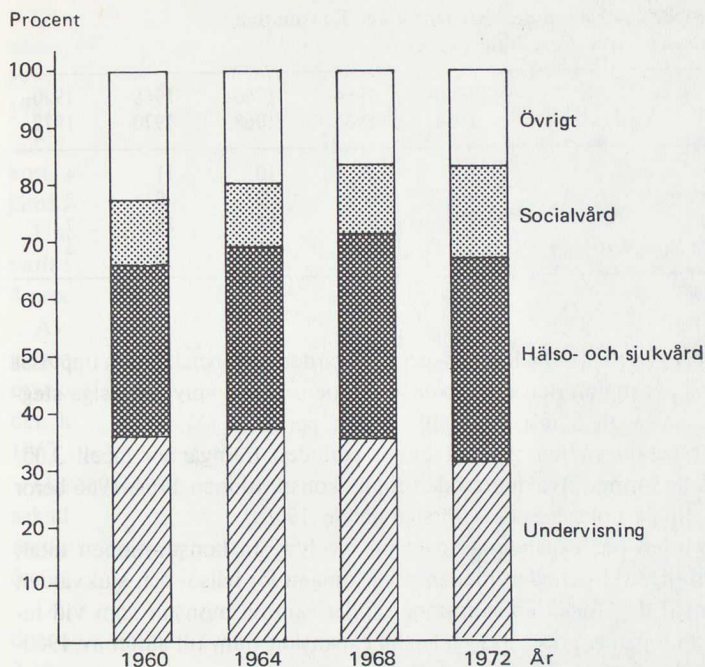

Diagram 3.14 Primärkommuner och landsting. Konsumtionens fördelning på ändamål. Löpande priser.

andelen ökat från 30 procent till 36 procent, medan konsumtion inom socialvården ökat sin andel från 11 procent till 16 procent.

Utveckling i fasta priser

Även den kommunala konsumtionens utveckling i fasta priser har studerats. Denna utveckling framgår av tabell 3.29.

Den totala konsumtionen har mer än fördubblats under perioden, vilket innebär en volymmässig ökning med 7 procent per år. Av de olika konsumtionsändamålen har undervisningen haft en något lägre tillväxttakt eller

Tabell 3.29 Primärkommuner och landsting. Konsumtion. 1968 års priser

		1960	1964	1968	1972
Konsumtion totalt	milj kr	9 882	12 720	16 557	21 277
	index	100	128	167	215
därunder					
Undervisning	milj kr	3 609	4 561	5 836	7 199
	index	100	126	162	199
Socialvård	milj kr	1 020	1 363	2 013	3 275
	index	100	134	197	321
Hälso- och sjukvård	milj kr	3 005	4 039	5 944	7 172
	index	100	134	198	239

Tabell 3.30 Primärkommuner och landsting. Konsumtion.
1968 års priser. Årlig förändring i procent

	1960– 1964	1964– 1966	1966– 1968	1968– 1970	1970– 1972
<i>Konsumtion totalt</i>	7	4	10	11	4
Undervisning	6	6	7	9	2
Socialvård	8	9	12	19	7
Hälso- och sjukvård	8	6	15	6	4

6 procent per år, medan både hälso- och sjukvården och socialvården uppvisat snabbare uppgång än den totala konsumtionen. Deras volymmässiga stegringstakt har varit 8 respektive 10 procent per år.

Hur utvecklingen har varierat under perioden framgår av tabell 3.30.

Den långsamma tillväxten av den totala konsumtionen 1964–1966 beror framför allt på polisväsendets förstatligande 1965.

Socialvården har expanderat snabbare i volym än konsumtionen totalt under samtliga tidsperioder, medan utvecklingen för hälso- och sjukvården jämfört med den totala konsumtionen följer samma mönster som vid redovisning i löpande priser dvs en snabb expansion fram till slutet av 1960-talet och därefter en lägre ökningstakt.

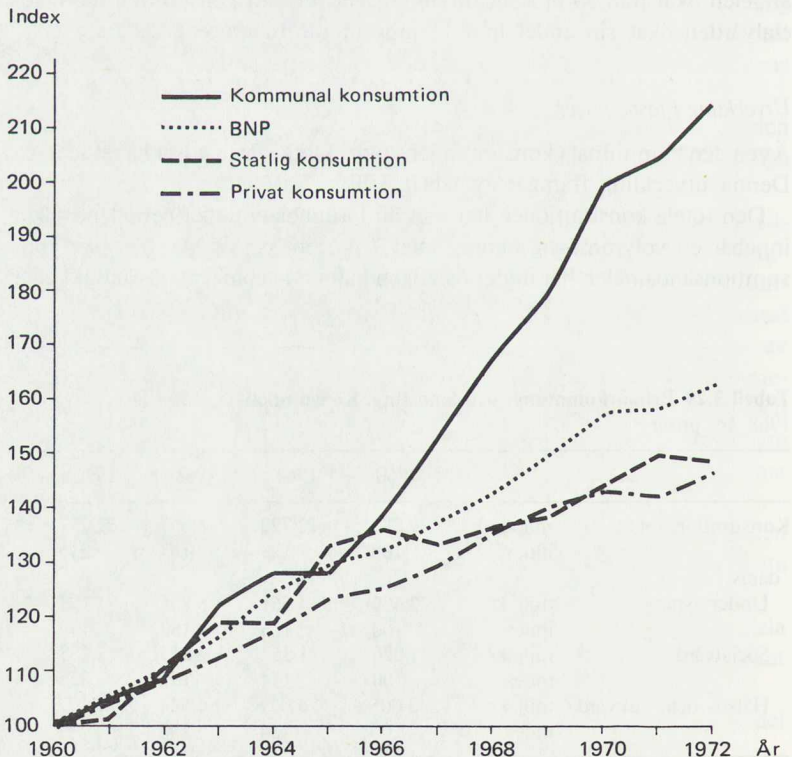

Diagram 3.15 Kommunal, statlig och privat konsumtion samt BNP till marknadspris. 1968 års priser. Index 1960 = 100.

Utvecklingen för de olika ändamålen 1966–1968 bör tolkas med viss försiktighet. Då den nya blanketten 1968 inte möjliggjorde korsklassificering av utgifterna mellan ändamål och utgiftsslag föreligger ett statistikbrott 1967–1968 vid redovisning av kommunal konsumtion på ändamål.

För att belysa den snabba volymmässiga utvecklingen av den kommunala konsumtionen under den studerade perioden har i diagram 3.15 gjorts en jämförelse med tillväxten hos BNP samt statlig och privat konsumtion.

Under perioden 1960–1972 har den kommunala konsumtionens uppgång varit i genomsnitt 7 procent per år. Motsvarande ökning för BNP har varit 4 procent, medan såväl statlig som privat konsumtion ökat med 3 procent.

Av diagram 3.15 framgår tydligt de huvudmannaskapsförändringar som genomfördes 1965–1967. Således var den statliga konsumtionens tillväxt mycket snabb 1965 på grund av förstatligandet av polisväsendet, medan den kommunala konsumtionsvolymen var oförändrad detta år. 1966 och 1967 råder omvända förhållandet.

Överflyttningen av gymnasier 1966 och mentalsjukvården 1967 orsakade den snabba volymtillväxten för kommunal konsumtion dessa år, medan statlig konsumtion ökade något 1966 för att 1967 minska till 1965 års nivå.

Då den kommunala konsumtionen haft en snabbare tillväxt än BNP har dess andel av BNP successivt ökat under perioden. Detta framgår av diagram 3.16.

1960 svarade kommunal konsumtion för 10 procent av BNP, medan motsvarande andel 1972 ökat till 13 procent.

Såväl privat som statlig konsumtion har ökat långsammare än BNP och därmed minskat sina andelar. Den privata konsumtionen svarade 1960 för

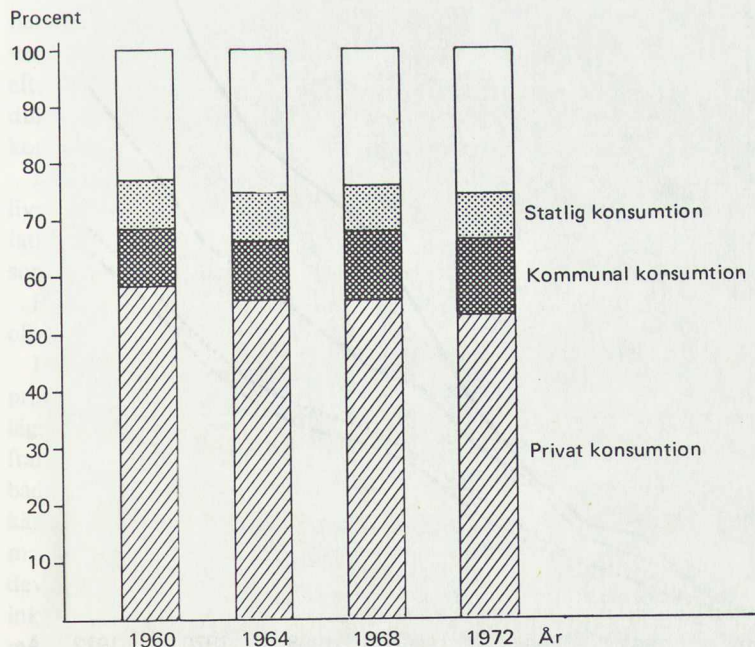

Diagram 3.16 Kommunal, statlig och privat konsumtion i procent av BNP till marknadspris. 1968 års priser.

58 procent, medan motsvarande andel 1972 hade gått ned till 53 procent. Den statliga konsumtionen har minskat sin andel av BNP med 1 procentenhet från 9 till 8 procent. Detta sammanhänger bl a med överföringar av tidigare statliga verksamheter till kommunala sektorn under 1960-talet.

Prisutveckling

En faktor som ofta anges som förklaring till den kommunala sektorns snabba expansion under 1960-talet är den relativa fördyring som den kommunala konsumtionen undergått gentemot bl a landets totalproduktion mätt i form av BNP. För att belysa detta görs en jämförelse av olika implicitprisindex. Med implicitprisindex avses ett sammanvägt prisindex som uttrycker förhållandet mellan en viss variabel i löpande respektive fasta priser.

I tabell 3.31 redovisas implicitprisindex för kommunal, statlig och privat konsumtion samt BNP till marknadspris.

Den olikartade prisutvecklingen kan också studeras i diagram 3.17.

Av tabell 3.31 och diagram 3.17 framgår att den kommunala konsumtionen haft en klart ogynnsammare prisutveckling än exempelvis BNP. Medan den genomsnittliga prisökningen för kommunal konsumtion varit 8 procent per år har BNP:s prisökning varit 3 procentenheter lägre.

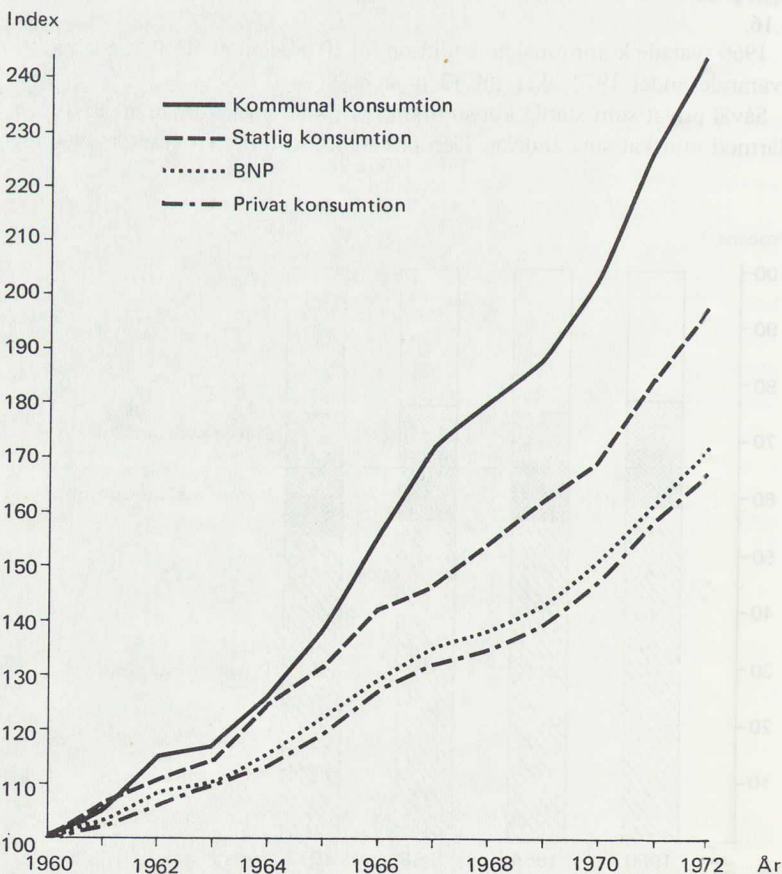

Diagram 3.17 Prisutveckling för kommunal, statlig och privat konsumtion samt BNP till marknadspris. Index 1960 = 100.

Tabell 3.31 Kommunal, statlig och privat konsumtion samt BNP till marknadspris.
Implicit prisindex. Index 1960 = 100

	1960	1964	1968	1972
Kommunal konsumtion	100	126	180	245
Statlig konsumtion	100	124	154	197
Privat konsumtion	100	113	134	167
BNP till marknadspris	100	115	138	171

Tabell 3.32 Primärkommuner och landsting. Konsumtionen fördelad på vissa ändamål.

Implicit prisindex. Index 1960 = 100

	1960	1964	1968	1972
<i>Konsumtion totalt</i>	100	126	180	245
Undervisning	100	132	183	229
Socialvård	100	119	166	237
Hälso- och sjukvård	100	129	183	264

Orsaken till att prisökningen för den kommunala konsumtionen varit så snabb sammanhänger bl a med att löner och arbetsgivaravgifter svarar för en så stor del av konsumtionskostnaderna. Under perioden 1964–1972 har lönernas och arbetsgivaravgifternas andel ökat från 71 procent till 75 procent.

Det bör emellertid poängteras att den relativa fördyringen av kommunal konsumtion gentemot BNP sannolikt överdrivits något. Detta beror på att nationalräkenskaperna inte räknar med någon produktivitetsökning inom vare sig de statliga eller kommunala myndigheternas tjänsteproduktion, eftersom det för närvarande saknas tillfredsställande metoder att mäta produktivetsförändringar inom den offentliga sektorn. Volymutvecklingen av kommunal konsumtion är därför sannolikt något för låg.

Den möjlighet till produktivitetsökningar som har kännetecknat näringslivet under den studerade perioden föreligger dock endast i begränsad omfattning inom kommunala sektorn. Detta beror på den verksamhetsstruktur som den kommunala tjänsteproduktionen har.

Prisutvecklingen för den kommunala konsumtionen har varit något olikartad för olika ändamål, vilket framgår av tabell 3.32.

För perioden totalt har endast hälso- och sjukvården haft en snabbare prisuppgång än den totala konsumtionen, medan undervisningen haft den lägsta prisökningen. Undervisningen har dock under dess expansionsperiod fram till 1968 haft en snabbare prisuppgång än konsumtionen totalt. För både socialvården och hälso- och sjukvården har den sista fyraårsperioden kännetecknats av en snabb prisuppgång, vilket som tidigare nämnts sammanhänger med att expansion inom dessa verksamheter kräver förhållandevis stor personalökning. Detta framgår av tabell 3.33 där andelen löner inklusive arbetsgivaravgifter av konsumtionen totalt samt för vissa ändamålsgrupper redovisas.

Tabell 3.33 Primärkommuner och landsting. Andelen löner inklusive arbetsgivaravgifter av den totala konsumtionen samt av konsumtionen inom undervisning, socialvård och hälso- och sjukvård.

	1964	1968	1972
<i>Konsumtion totalt</i>	71,0	73,4	74,8
Undervisning	71,1	78,1	76,0
Socialvård	69,5	83,3	84,1
Hälso- och sjukvård	67,6	69,8	76,0

Under perioden 1964–1972 har löner inklusive arbetsgivaravgifter ökat andelen av kommunal konsumtion totalt. För undervisningsområdet har dock en minskning skett från 1968. Den snabbaste ökningen av personalkostnaderna har skett inom den personalintensiva socialvården, där löner inklusive arbetsgivaravgifter vid periodens slut svarade för 84 procent av konsumtionsutgifterna.

3.4.2 Primärkommuner

Utvecklingen av den kommunala konsumtionen inom primärkommuner respektive landsting var för sig kan endast studeras från 1968. Den primärkommunala konsumtionen har under perioden 1968–1972 ökat från 11 535 milj kr till 18 940 milj kr, vilket innebär en årlig förändring med 13 procent.

På grund av huvudmannaskapsförändringar (Stockholms inträde i landsting 1971) har den primärkommunala konsumtionen minskat sin andel av den totala kommunala konsumtionen från 70 procent 1968 till 65 procent 1972.

I tabell 3.34 redovisas konsumtionen hos primärkommuner med uppdelning på de viktigaste ändamålsgrupperna.

Tabell 3.34 Primärkommuner. Konsumtion.

Löpande priser

		1968	1970	1972
Konsumtion totalt ^a	milj kr	11 534	15 384	18 938
	index	100	133	164
därav				
Undervisning	milj kr	5 553	7 076	8 635
	index	100	127	155
Socialvård	milj kr	1 919	3 049	4 378
	index	100	159	228
Kultur, rekreation m m	milj kr	1 225	1 603	2 126
	index	100	131	174

^a Inklusive landstingsfria kommuner.

Tabell 3.35 Landsting. Konsumtion.

Löpande priser

		1968	1970	1972
<i>Konsumtion totalt</i>	milj kr	5 023	6 735	10 000
	index	100	134	199
därav				
Hälso- och sjukvård	milj kr	4 595	6 089	9 061
	index	100	133	197

Det är framför allt konsumtionen inom socialvårdsområdet som uppvisat en snabb expansion under sista fyraårsperioden med en årlig förändring på 23 procent.

Ett annat område som också haft stor ökning av konsumtionen är kultur, rekreation m m. Till detta område räknas bl a titlarna fritidsförvaltning och kulturell verksamhet. I samband med arbetstidsförkortning och höjd levnadsstandard har efterfrågan på tjänster inom dessa områden ökat. Utvecklingen inom dessa båda områden har medfört att de ökat sina andelar av den kommunala konsumtionen totalt. Konsumtion av undervisning har i stället uppvisat en lägre uppgång än totala konsumtionen och minskat sin andel från 48 procent 1968 till 46 procent 1972.

3.4.3 Landsting

Konsumtionen inom landstingen har under perioden 1968–1972 nästan fördubblats från 5 025 milj kr 1968 till 10 000 milj kr 1972, vilket innebär en årlig förändring med 19 procent. Detta framgår av tabell 3.35.

Hos landstingen svarar hälso- och sjukvården för drygt 90 procent av den totala konsumtionen. Utvecklingen inom hälso- och sjukvården har varit ungefär lika snabb som för den totala konsumtionen i landstingen.

Den öppna hälso- och sjukvården har haft en snabbare tillväxttakt än konsumtion av sjukhusvård. Medan den öppna vården ökat med 22 procent per år har konsumtionen av sjukhusvård haft en uppgång med 18 procent per år under perioden 1968–1972. Detta beror på att den öppna vården har prioriterats.

Det har också skett en ökning av den öppna vården vid sjukhusens öppna mottagningar, varför den totala ökningen av öppenvården är ännu större än som angetts ovan.

3.5 Transfereringar

I detta avsnitt redovisas primärkommunernas och landstingens transfereeringar enligt nationalräkenskapernas definitioner.

Tabell 3.36 Primärkommuner och landsting. Transfereringsutgifter med uppdelning på transfereringslag.

Löpande priser

		1960	1964	1968	1972
Transfereringsutgifter totalt					
	milj kr	1 476	2 350	4 042	7 447
	index	100	159	274	505
därav					
bidrag till hushållssektorn (exkl utbetalda pensioner)					
	milj kr	330	561	994	2 642
	index	100	170	301	801
utbetalda pensioner					
	milj kr	352	417	686	967
	index	100	118	195	275
bidrag till socialförsäkringssektorn					
	milj kr	372	626	575	986
	index	100	168	155	265
subventioner (bidrag till företag)					
	milj kr	49	65	397	625
	index	100	133	810	1 276
kostnadsräntor					
	milj kr	296	488	1 019	1 709
	index	100	165	344	577

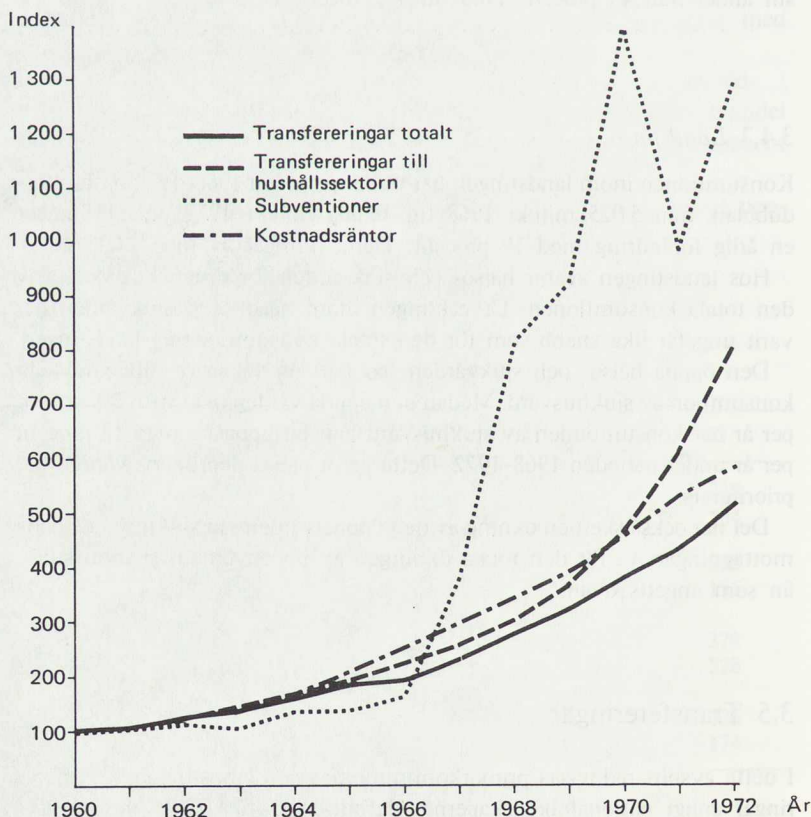

Diagram 3.18 Primärkommuner och landsting. Vissa transfereringsutgifter.

Löpande priser.

Index 1960 = 100.

Med transfereringsutgifter avses samtliga utgifter som ej räknas som konsumtions- eller investeringsutgifter. Det bör observeras att utgiftsbegreppet här till skillnad från de kommunalekonomiska avsnitten (3.2, 3.3, 3.6 och 3.7) ej innefattar utlämnade anslagstäckta lån.

De dominerande transfereringsutgifterna utgörs av egentliga inkomstöverföringar till hushåll och företag, kostnadsröntor, utbetalda pensioner samt bidrag till socialförsäkringssektorn (= kommunala bostadstillägg till pensionärer).

Den redovisning av transfereringsutgifter som följer nedan avser genomgående primärkommuner och landsting tillsammans.

Under perioden 1960–1972 har transfereringsutgifterna totalt ökat med 14 procent per år från 1 475 milj kr 1960 till 7 445 milj kr 1972 (se tabell B 16 i bilaga 3). Detta innebär en något långsammare uppgång än för konsumtionen, men något snabbare än för investeringarna.

I tabell 3.36 och diagram 3.18 redovisas utvecklingen av transfereringar med uppdelning på vissa transfereringsslag.

Samtliga tre i diagram 3.18 redovisade transfereringsslag har haft en snabbare tillväxttakt för hela perioden än de totala transfereringsutgifterna och en betydligt snabbare uppgång under andra hälften av perioden. Transfereringsslag som utvecklats betydligt långsammare än transfereringsutgifter totalt har varit bl. a. utbetalade pensioner och bidrag till socialförsäkringssektorn. Hur utvecklingen har varierat under perioden framgår av tabell 3.37.

Tabell 3.37 visar att medan de totala transfereringsutgifterna haft sin högsta ökningstakt 1966–1968 har bidragen till hushållssektorn (exkl utbetalda pensioner) ökat mest under den sista fyraårsperioden.

Bidrag till hushållssektorn

Bidrag till hushållen har under hela perioden haft en uppgång med 19 procent per år. Den stora expansionen förklaras huvudsakligen av den kraftiga ökningen från 1968. Bland de bidrag som haft en så snabb tillväxt under sista fyraårsperioden hör bostadssubventioner samt bidragsförskotten.

Tabell 3.37 Primärkommuner och landsting. Transfereringsutgifter.

Löpande priser. Årlig förändring i procent

	1960– 1964	1964– 1966	1966– 1968	1968– 1970	1970– 1972
<i>Transfereringar totalt</i>	12	9	20	17	16
bidrag till hushållssektorn (exkl utbetalda pensioner)	14	14	17	24	31
utbetalda pensioner	4	11	16	8	10
bidrag till socialförsäkringssektorn	14	–15	13	14	15
subventioner (bidrag till företag)	7	9	127	31	–4
kostnadsröntor	13	24	16	15	13

Bostadssubventionerna som 1968 utgjorde 40 milj kr har 1972 ökat till 440 milj kr. Den snabba uppgången sammanhänger huvudsakligen med införandet av de statskommunala bostadstilläggen till barnfamiljer den 1 januari 1969. Statens bidrag till finansieringen har fram till den 1 april 1972 varit 50 procent varefter det höjdes till 60 procent för att från den 1 januari 1975 uppgå till 72 procent. Det är bl. a. den höga hyresnivån i nyproducerade bostäder som har ökat kraven på samhällets bidrag till bostadskostnaderna.

Bidragsförskotten, dvs förskott på underhållsbidrag, utgjorde 1968 140 milj kr och har 1972 ökat till 425 milj kr, en årlig förändring med 32 procent. Detta beror bl a på att antal barn med bidragsförskott ökat 1968–1972 från 111 090 till 184 590, en årlig uppgång med 14 procent. Under denna period har också en omläggning av reglerna gjorts så att bidragsförskottens storlek kopplats till basbeloppets utveckling.

Socialhjälpens har under perioden 1968–1972 ökat från 247 milj kr 1968 till 516 milj kr 1972. Särskilt snabb var uppgången under lågkonjunkturen 1971, då socialhjälpens steg med 34 procent samtidigt som antalet socialhjälpstagare ökade från 444 930 till 514 613.

Den snabba ökningstakten för hushållstransfereringarna har medfört att deras andel av de totala transfereringsutgifterna ökat från 22 procent 1960 till 36 procent 1972.

Kostnadsräntor

Kostnadsräntorna har under perioden haft en årlig förändringstakt med 16 procent med särskilt snabb utveckling under perioden 1964–1968. Detta förklaras bl a av att den stora investeringsexpansionen under första hälften av 1960-talet medförde en kraftig ökning av kommunernas och landstingens låneskulder och därmed sammanhängande räntekostnader.

Låneskulder ökade under åren 1960–1965 från 6 330 milj kr till 11 520 milj kr eller med 13 procent per år. Kostnadsräntornas andel av totala transfereringsutgifter har under hela perioden varierat mellan 20 och 27 procent där 1966 och 1967 uppvisat högsta andelen.

Subventioner (bidrag till företag)

Subventionerna har under perioden ökat från 50 milj kr 1960 till 625 milj kr 1972, vilket innebär en mer än dubbelt så snabb uppgång som för transfereringsutgifter totalt. Tillväxttakten har dock varit hög först från 1967 och den främsta förklaringen till den snabba utvecklingen från och med detta år sammanhänger med de allt större tillskotten för att täcka Storstockholms lokaltrafiks (SL:s) underskott.

Subventionernas andel av transfereringsutgifterna har under perioden varierat mellan 2 och 12 procent.

3.6 Investeringar

För att ge en uppfattning om hur de kommunala investeringarna utvecklats i jämförelse med andra sektors investeringar lämnas här som inledning

Tabell 3.38 Bruttoinvesteringar inom olika sektorer samt andel av summa bruttoinvesteringar.

Löpande priser

		1960	1964	1968	1970	1972
<i>Bruttoinvesteringar exkl för bostadsändamål</i>						
Privata	milj kr	7 105	10 055	12 299	14 198	17 079
	andel i procent	44	41	37	37	38
Statliga	milj kr	2 637	3 471	4 170	4 910	6 261
	andel i procent	16	14	13	13	14
Kommunala	milj kr	2 327	4 358	7 360	9 419	10 067
	andel i procent	15	18	22	25	23
<i>Bruttoinvesteringar för bostadsändamål</i>						
Totalt	milj kr	3 925	6 793	9 478	9 747	11 207
	andel i procent	25	27	28	25	25
därav kommunala	milj kr	(1 036)	(1 792)	(3 115)	(3 452)	(3 825)
	andel i procent	(6)	(7)	(9)	(9)	(9)

vissa uppgifter ur nationalräkenskaperna.

I tabellerna 3.38 och 3.39 redovisas sålunda bruttoinvesteringarna i den kommunala sektorn och övriga sektorer av samhället. Bruttoinvesteringar enligt nationalräkenskapernas definition omfattar byggnads- och anläggningsarbeten samt inköp av transportmedel, maskiner och inventarier. Den kommunala sektorn omfattar här förutom primärkommuner och landsting även kyrkokommuner och kommunägda företag. Kyrkokommunernas investeringar betyder endast drygt en procent av de kommunala bruttoinvesteringarna. De kommunägda företagens investeringar är däremot av större betydelse, framför allt inom bostadssektorn.

Tabell 3.39 Bruttoinvesteringar inom olika sektorer.

1968 års priser. Index 1960 = 100

		1960	1964	1968	1970	1972
<i>Bruttoinvesteringar exkl för bostadsändamål</i>						
Privata	milj kr	9 235	11 447	12 299	13 552	14 356
	index	100	124	133	147	155
Statliga	milj kr	3 507	3 946	4 170	4 479	5 113
	index	100	113	119	128	146
Kommunala	milj kr	3 120	4 996	7 360	8 697	8 342
	index	100	160	236	279	267
<i>Bruttoinvesteringar för bostadsändamål</i>						
Totalt	milj kr	5 605	8 053	9 478	9 282	9 655
	index	100	144	169	166	172
därav kommunala	milj kr	(1 504)	(2 123)	(3 115)	(3 292)	(3 274)
	index	100	141	207	219	218

Av tabellerna framgår de kommunala investeringarnas ökade betydelse under perioden. Den kommunala sektorns totala bruttoinvesteringar, som 1960 utgjorde 21 procent av samtliga investeringar, svarade 1972 för 32 procent. 1970 var andelen ännu högre (34 procent).

En del av den kommunala investeringsexpansionen förklaras av att investeringskrävande verksamheter överflyttades från staten till kommunerna under perioden. Följdinvesteringar till det ökade bostadsbyggandet utgjorde dessutom en väsentlig del av primärkommunernas investeringsverksamhet. Bostadsbyggandet belyses i tabell 3.40, som innehåller uppgifter om antal färdigställda lägenheter varje år under perioden.

Efter 1970 har den kommunala sektorns andel av investeringarna sjunkit. De kommunala bruttoinvesteringarna exklusive bostäder sjönk kraftigt 1971, och från 1972 har även de kommunala bostadsinvesteringarna gått ner betydligt. 1974 var den kommunala sektorns andel av de totala bruttoinvesteringarna 23 procent dvs ungefär lika stor som i början av 1960-talet.

Investeringarnas volymmässiga utveckling framgår av tabell 3.39 där bruttoinvesteringarna redovisas i 1968 års priser. Av tabellens indextal framgår att investeringsvolymen under perioden ökat betydligt snabbare inom den kommunala sektorn än inom övriga sektorer.

I den följande redovisningen behandlas primärkommunernas och landstingens investeringsverksamhet, dvs huvuddelen av de investeringar som redovisas under kommunala bruttoinvesteringar i tabellerna 3.38 och 3.39.

I det tabellmaterial som sammanställts speciellt för KEU ingår inte de kommunägda företagen. Uppgifter avseende dessa företag samlas inte in regelbundet till den kommunala finansstatistiken. Med kommunägda företag avses företag där en kommun ensam eller tillsammans med andra kommuner äger minst 50 procent av aktie- eller andelskapitalet. Det är

Tabell 3.40 Nybyggda lägenheter.

År	Totalt antal nybyggda lägenheter
1960	68 293 ^a
1961	73 778
1962	75 124
1963	81 405
1964	87 167
1965	96 843
1966	89 361
1967	100 213
1968	106 234
1969	109 055
1970	109 843
1971	107 188
1972	104 046

^a Exklusive rum i ålderdomshem. Fr o m 1961 räknas varje sådant rum som en lägenhet.

Källa: Statistisk årsbok.

främst primärkommunerna som flyttat över en del av den kommunala verksamheten på företag, och då framför allt den affärsmässiga verksamheten som huvudsakligen är självbärande. De kommunägda företagen bör därför inte annat än i undantagsfall belasta den kommunala ekonomin eller påverka utdebiteringen. Vid bedömning av den totala kommunala verksamhetens omfattning bör de emellertid beaktas.

Enligt de inventeringar som SCB genomfört sedan 1966 ökade de primärkommunägda företagen 1966–1970 från drygt 1 200 till närmare 1 400 för att sedan sjunka i antal i samband med kommunsammanslagningarna. Vid årsskiftet 1972/73 redovisades ca 1 300 företag av vilka huvuddelen eller 970 var verksamma inom fastighetsförvaltning och bostadsförsörjning. Av övriga företag hänfördes 142 till hamnar, kommunikationer och näringsliv samt 123 till industriell verksamhet. Därtill kommer ett 30-tal landstingsägda företag bland vilka kan nämnas AB Storstockholms lokaltrafik, SL.

Att de primärkommunägda företagen minskat i antal innebär förmodligen inte att deras andel av den totala kommunala verksamheten minskat. För att något belysa företagens omfattning redovisas i avsnitt 3.6.2.3 vissa av SCB insamlade uppgifter om de primärkommunägda företagens bruttoinvesteringar 1969–1971.

3.6.1 Primärkommuner och landsting

Investeringsutgifternas andel av primärkommunernas och landstingens totala externa utgifter ökade successivt från 20 procent 1960 till 25 procent 1964. Denna andel bibehölls fram till 1969, då investeringsutgifternas andel minskade. 1971 noterades en kraftig nedgång i investeringarna. Investeringsutgifternas andel av de externa utgifterna var detta år 18 procent.

I tabellerna B 17–B 24 i bilaga 3 återfinns uppgifter om primärkommunernas och landstingens investeringsverksamhet. Redovisningen i tabell B 17 omfattar de båda kommuntyperna tillsammans. Uppgifterna i denna tabell påverkas alltså inte av de huvudmannaskapsförändringar som skett mellan primärkommuner och landsting under perioden.

Den gemensamma investeringsverksamheten domineras av primärkommunerna med deras mångskiftande verksamhet. Landstingens investeringsverksamhet, som främst avser hälso- och sjukvårdsområdet, har emellertid fått allt större betydelse under perioden. Fram till mitten av 1960-talet var primärkommunernas investeringsutgifter åtta gånger större än landstingens. Under periodens sista år däremot endast fyra gånger större.

I avsnitten 3.6.2 och 3.6.3 behandlas investeringsverksamheten i primärkommuner respektive landsting var för sig.

I den följande redovisningen och tabellerna i bilaga 3 används begreppet investeringsutgifter. Det skiljer sig från nationalräkenskapernas bruttoinvesteringar genom att inköp av fastigheter (inklusive mark) ingår som en investering och försäljning av anläggningstillgångar utgör en avdragspost. Begreppet investeringsutgifter omfattar alltså byggnads- och anläggningsarbeten samt nettoköp av fastigheter, transportmedel, maskiner och inventarier.

Investeringsbidragen, som också redovisas i tabellerna, utgörs till ca tre

Tabell 3.41 Primärkommuner och landsting. Investeringsutgifter och investeringsbidrag.

Löpande priser

	1960	1964	1968	1972
Investeringsutgifter brutto				
milj kr	2 130	4 584	7 795	9 007
index	100	215	366	423
Investeringsbidrag brutto				
milj kr	398	775	1 324	2 146
index	100	195	333	539
därav statliga investeringsbidrag				
milj kr	301	579	995	1 647
index	100	192	331	547
Investeringsutgifter efter avdrag av investeringsbidrag				
milj kr	1 732	3 809	6 471	6 861
index	100	220	374	396

Tabell 3.42 Primärkommuner och landsting. Investeringsutgifter och statliga investeringsbidrag.

Löpande priser. Årlig förändring i procent

	1960– 1962	1962– 1964	1964– 1966	1966– 1968	1968– 1970	1970– 1972
Investeringsutgifter brutto	19	24	13	15	6	2
Statliga investeringsbidrag	18	18	13	16	8	19

fjärdedelar av statliga investeringsbidrag. Andelen har varierat något under perioden. Den återstående fjärdedelen består av bidrag från andra kommuner och landsting, samt för primärkommunernas del även av avgifter från enskilda och företag, främst i form av s k anslutningsavgifter.

Investeringsutgifter efter avdrag av investeringsbidrag anger den del av årets investeringsutgifter som finansieras med årets skatteinkomster, lån eller eget kapital.

Utvecklingen 1960–1972

Primärkommunernas och landstingens investeringsutgifter brutto har ökat från 2 130 milj kr 1960 till 9 005 milj kr 1972, vilket betyder en genomsnittlig årlig ökning med 13 procent i löpande priser men med stora variationer mellan åren. Detta framgår av tabell 3.42 som redovisar den genomsnittliga årliga förändringen av investeringsutgifterna uppdelad på tvåårsperioder.

Investeringsbidragen har ökat från 400 milj kr till 2 145 milj kr, vilket innebär en genomsnittlig årlig ökning med 16 procent, alltså snabbare än investeringsutgifterna men även här med kraftiga variationer mellan åren.

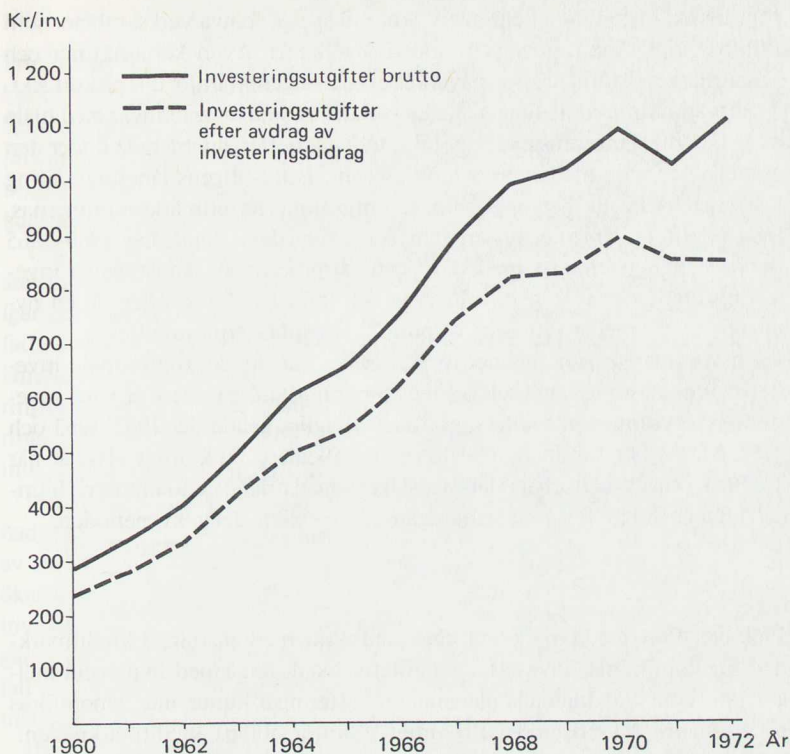

Diagram 3.19 Primärkommuner och landsting. Investeringsutgifter brutto och efter avdrag av investeringsbidrag. Löpande priser.

Investeringsutgifter och investeringsbidrag redovisas i tabell 3.41. Av tabellerna och även av diagram 3.19 framgår att investeringsverksamheten uppvisade två mycket intensiva perioder, 1960–1964 och 1966–1968. Även under perioden 1964–1966 skedde en expansion men i lugnare takt, liksom 1970 då investeringarna volymmässigt hade sin största omfattning. Efter en kraftig nedgång 1971 skedde en viss tillfällig återhämtning 1972, främst till följd av de stimulansåtgärder som insattes 1971 och 1972. Uppgifter för 1973 och 1974 visar att investeringsutgifterna efter 1972 sjunkit i löpande priser, vilket innebär en kraftig volymmässig nedgång.

Investeringsutgifter efter avdrag av investeringsbidrag visar i stort sett samma utveckling som investeringsutgifter brutto. Av diagram 3.19 framgår dock att investeringsbidragen vissa år efter 1968 haft större betydelse än tidigare.

För att kunna bedöma den volymmässiga utvecklingen bör man också studera prisutvecklingen för bruttoinvesteringarna. Under 1960-talet var prisökningarna störst 1964–1966 med ungefär 5 procents årlig prisökning. De lägsta prisökningarna redovisas 1967–1969 med en genomsnittlig årlig prisökning på 2 procent. Avmattningen 1964–1966 och den följande investeringsexpansionen markeras alltså ytterligare om man ser till den volymmässiga utvecklingen.

I den följande delen av detta för primärkommuner och landsting gemensamma avsnitt görs försök att ange några faktorer som påverkat investe-

ringsutvecklingen under perioden. Stor roll spelar de nya verksamheter som tillförts primärkommuner och landsting olika år. Även konjunkturer och kreditmarknadsförhållanden påverkar utvecklingen, framför allt på kort sikt.

Primärkommunerna finansierar en stor del av sina investeringar med hjälp av lån. Nyupplåningens andel av investeringsutgifterna varierade under den aktuella perioden mellan 30 och 50 procent. Landstingens lånefinansiering har i regel varit av betydligt mindre omfattning än primärkommunernas, men särskilt under slutet av perioden ökade även deras upplåning. 1960–1965 utgjorde nyupplåningen mellan 10 och 20 procent av landstingens investeringsutgifter brutto, men från 1966 och framåt redovisas flera år en nyupplåning på mellan 20 och 30 procent av investeringsutgifterna.

En summarisk genomgång av perioden visar att de kommunala investeringarna vissa år fyllt utrymmet som uppstått när den privata investeringsverksamheten mattats av. Mest påtagligt gällde det 1962–1963 och 1967. Men de kommunala investeringarna ökade även kraftigt vissa år när kreditmarknads- och arbetsmarknadsläget var ansträngt. Variationerna framgår klarare i den följande genomgången av olika delar av perioden.

1960–1964

1960 och 1961 rådde markerad högkonjunktur med ansträngd kreditmarknad. De kommunala investeringsutgifterna ökade ändå med 18 procent mellan 1960 och 1961 men alla planerade investeringar kunde inte genomföras på grund av det bristande utrymmet, framför allt på kreditmarknaden.

1962 inträdde en avmattning med svag investeringsökning i den privata sektorn medan däremot kommunerna kraftigt ökade sina investeringar. Diskontosänkningen från 5 till 4 procent och bankernas ökade likviditet utnyttjades av kommunerna till den kraftigaste ökningen av nyupplåningen under perioden. Såväl primärkommuner som landsting förbättrade sin likviditet påtagligt. Nyupplåningen mätt som andel av årets investeringsutgifter utgjorde för primärkommunerna 51 procent och för landstingen 41 procent vilket är de ojämförligt högsta andelar som redovisats under perioden (se tabellerna B 38 och B 39 i bilaga 3).

Även 1963 var förhållandena sådana att mycket kraftiga öknings av de kommunala investeringarna var möjliga. Framför allt primärkommunerna kunde finansiera en stor del av investeringsutgifterna (42 procent) med nya lån. Den andelen ökades till 46 procent året därpå genom att kommunerna 1964 medvetet prioriterades på den annars restriktiva kreditmarknaden under den rådande högkonjunkturen.

Investeringsökningarna 1962–1964 förklaras av flera samverkande faktorer. Bostadsbyggandet var åren 1962–1965 mycket expansivt, se tabell 3.40. För primärkommunerna innebar det kompletterande investeringar i nya bostadsområden i form av gator, skolor m m. För primärkommunerna började också 1962 en intensiv investeringsperiod avseende skolväsendet. Den första omgången av provinsialläkarväsendets överförande från staten skedde 1963, vilket förmodligen påverkade landstingens investeringar, framför allt i maskiner och inventarier.

1965–1969

1965 rådde det fortfarande brist på såväl arbetskraft som finansiella medel. Landstingen ökade ändå kraftigt sina investeringsutgifter även detta år, nämligen med 22 procent, medan primärkommunernas ökning endast var 8 procent. Primärkommunernas nyupplåning sjönk med 9 procent, och landstingen finansierade detta år en ökad andel av sina investeringar med eget kapital.

1966 vidtogs direkta åtgärder för att begränsa den kommunala investeringsverksamheten till förmån för industrin. Således infördes ramar för igångsättande av sjukhusbyggen, byggnadsregleringen vidgades till att omfatta även ålderdomshem och igångsättningsrekommendationer började tillämpas för gatu- och vägbyggen. Trots dessa restriktioner ökade investeringsutgifterna brutto kraftigare än 1965, räknat i löpande priser. Prisstegringarna såväl 1965 som 1966 gör dock att den volymmässiga ökningen inte var så omfattande dessa år.

1967 kännetecknades åter av avmattning i den privata sektorn och lättnader på kreditmarknaden. Liksom 1962 skedde detta år en kraftig expansion av de kommunala investeringarna som ökade med 19 procent. Även 1968 ökade investeringarna relativt kraftigt, med 12 procent. En 25-procentig investeringsavgift hade visserligen införts på oprioriterat kommunalt byggande (mars 1967–september 1968), men kommunerna beviljades i många fall dispens från avgiften. Investeringsverksamheten avsåg dessutom i stor utsträckning områden som inte berördes av dessa restriktioner.

1969 rådde åter högkonjunktur och utrymmet för investeringar var mycket begränsat. Ökningen i de kommunala investeringsutgifterna var endast 4 procent.

Även under perioden 1966–1968 kan en rad faktorer dras fram som förklaring till de kraftiga ökningarna i de kommunala investeringsutgifterna. Den 1 juli 1966 överfördes gymnasierna till primärkommunerna och investeringarna på skolans område ökade åter under ett par år, nu främst avseende fackskola, yrkesskola och gymnasium. Bostadsbyggandet ökade åter kraftigt 1967 och till detta kom övergången till högertrafik 1967, som också påverkade kommunernas investeringar avseende gator och vägar och även i transportmedel.

1967 överfördes också mentalsjukvården till landstingen. Investeringsutgifterna efter avdrag av investeringsbidrag påverkas emellertid inte av denna överflyttning eftersom de redovisade statliga investeringsbidragen under de första åren mer än väl täckte nyinvesteringarna. I de statliga investeringsbidragen inräknades då vissa avskrivningsersättningar. En betydande del av landstingens investeringsutgifter togs däremot i anspråk av en utbyggnad av resurserna för vården av långvarigt sjuka.

Den 1 januari 1968 överfördes resterande del av provinsialläkarväsendet till landstingen och liksom 1963 redovisades kraftiga öknningar i landstingens investeringar i maskiner och inventarier.

1966–1968 redovisade framför allt primärkommunerna men även landstingen ovanligt stora inköp av fastigheter beroende på den nya lagstiftningen om realisationsvinstbeskattning som trädde i kraft 1 januari 1968. Dessa inköp påverkar också periodens investeringsutgifter.

1970–1972

1970 infördes åter en 25-procentig investeringsavgift på oprioriterade byggen för att hålla den kommunala investeringsverksamheten tillbaka (maj 1970–maj 1971), och i den rådande högkonjunkturen var läget på kreditmarknaden ansträngt.

Investeringsnivån 1970 var ändå hög och uppnåddes trots ett besvärligt finansiellt läge för kommunerna. Att investeringsverksamheten var så intensiv för att sedan kraftigt gå tillbaka 1971 har flera förklaringar. Mervärdeskattens höjning från 10 till 15 procent den 1 januari 1971 kan t ex ha medfört att investeringsarbeten som kunde tidigareläggas i möjligaste mån utfördes redan 1970.

Vid årsskiftet 1970/71 minskade antalet primärkommuner från 848 till 464. Dessa kommunsammanläggningar kan också ha påverkat investeringsutvecklingen 1970. En specialbearbetning av den kommunala finansstatistiken utfördes av SCB för att bl a undersöka om det förelåg skillnader i investeringsverksamheten 1970 mellan kommuner som skulle upphöra 1 januari 1971 och 1 januari 1974 samt jämförbara kommuner som inte berördes av dessa sammanläggningar. Undersökningen begränsades till befolkningsmässigt tillbakagående kommuner. I sammanfattningen av denna undersökning konstaterades att de upphörande kommunerna uppvisade en väsentligt kraftigare uppgång av bruttoinvesteringarna 1970 än övriga undersökta kommuner.

Till den kraftiga nedgången i investeringarna 1971 finns också andra förklaringar. Tjänstemannakonflikten 1971 kan t ex ha påverkat investeringsverksamheten i negativ riktning genom att planeringsarbeten i kommunerna försenades. 1971 kännetecknades också av en allmän konjunkturavmattning som förstärktes av att även de kommunala investeringarna minskade.

Ökningen av investeringsutgifterna brutto 1972 har ett klart samband med de konjunkturstimulerande åtgärderna 1971 och 1972 som i stor utsträckning var inriktade på kommunala beredskapsarbeten.

Den oregelbundna utvecklingen under periodens sista år framgår klart av diagram 3.19, som också visar investeringsbidragens ökade betydelse, framför allt 1972. Utvecklingen som helhet under dessa år kännetecknas emellertid av stagnation. Volymmässigt är avmattningen ännu mer påtaglig p g a de högre prisökningarna från 1970.

3.6.2 *Primärkommuner*

Uppgifter om primärkommunernas investeringar redovisas i tabellerna B 18, B 20, B 22 och B 23 i bilaga 3. Beträffande begreppen i tabellerna hänvisas till avsnitt 3.6.1 och bilaga 1.

Den relativa fördelningen av investeringsutgifterna på olika verksamhetsområden framgår av avsnitt 5.1.2.2.

3.6.2.1 *Utvecklingen 1960–1972*

I tabell 3.43 redovisas uppgifter för vissa år under perioden. Av tabellen framgår att primärkommunernas investeringsutgifter brutto har ökat från

Tabell 3.43 Primärkommuner. Investeringsutgifter och investeringsbidrag.

Löpande priser

		1960	1964	1968	1972
Investeringsutgifter brutto	milj kr	1 863	4 092	6 527	7 307
	index	100	220	350	392
Investeringsbidrag	milj kr	368	734	1 143	1 796
	index	100	199	310	488
därav statliga investeringsbidrag	milj kr	275	538	828	1 309
	index	100	195	301	475
Investeringsutgifter efter avdrag av investeringsbidrag	milj kr	1 495	3 358	5 384	5 511
	index	100	225	360	369

1 865 milj kr 1960 till 7 305 milj kr 1972, vilket innebär en genomsnittlig årlig ökning med 12 procent.

Investeringsbidragen har ökat något snabbare, med 14 procent per år räknat över hela perioden, men den snabbare ökningstakten hänförs till den senare delen av perioden. 1960 uppgick investeringsbidragen till 370 milj kr och 1972 till 1 795 milj kr. Huvuddelen utgörs av statliga bidrag, men till primärkommunernas investeringsbidrag räknas även anslutningsavgifter, dvs av kommunen fastställda avgifter.

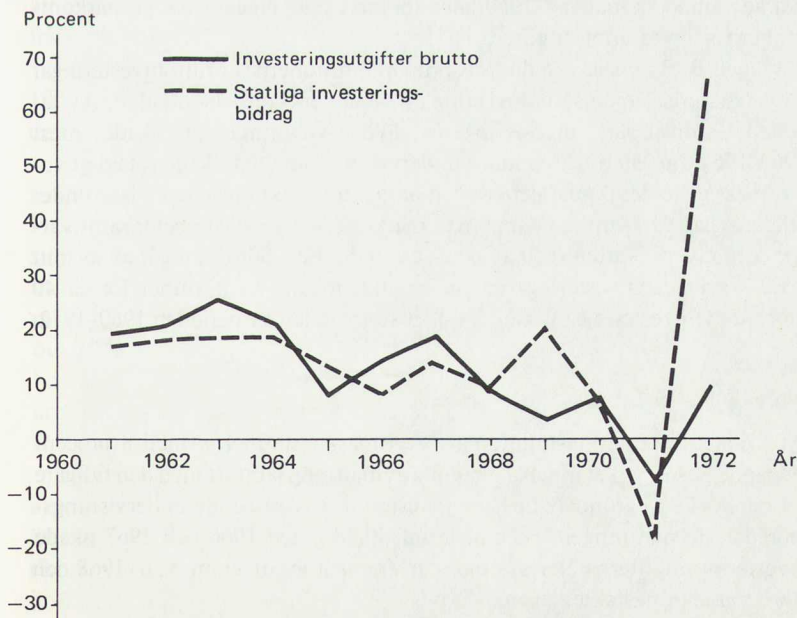

Diagram 3.20 Primärkommuner. Investeringsutgifter brutto och statliga investeringsbidrag. Löpande priser. Årlig förändring i procent.

1960 täckte de statliga investeringsbidragen 15 procent av investeringsutgifterna brutto. Denna andel sjönk successivt och var 1971 12 procent, men en kraftig höjning av bidragen 1972 medförde att 18 procent av investeringsutgifterna täcktes av statliga investeringsbidrag detta år. De övriga investeringsbidragens andel av investeringsutgifterna steg under perioden från 5 procent 1960 till 7 procent 1971 och 1972.

I diagram 3.20 redovisas de årliga procentuella förändringarna i primärkommunernas investeringsutgifter brutto och de statliga investeringsbidragen. Av diagrammet framgår att primärkommunernas investeringar främst expanderade under början och mitten av 1960-talet. Investeringsbidragen från staten ökade inte i samma takt under denna expansionsperiod, men fick under slutet av perioden ökad betydelse. Även övriga investeringsbidrag ökade under slutet av perioden och särskilt kraftigt 1969.

1960–1964

Den första hälften av 1960-talet medförde för primärkommunerna de ojämförligt snabbaste investeringsökningarna under perioden. Följdinvesteringar till bostadsbyggandet samt den nya grundskolans krav på nya och utökade lokaler och kompletterande utrustning påverkade primärkommunernas investeringsverksamhet mycket påtagligt under denna period.

Kraftiga investeringsökningar redovisades för byggnads- och planväsen, gatu- och parkförvaltning vars investeringsutgifter ökade i genomsnitt 24 procent per år 1960–1964. Detta verksamhetsområde som också omfattar fritidsförvaltning svarade 1964 för närmare 20 procent av investeringsutgifterna.

För undervisning och annan kulturell verksamhet redovisades en genomsnittlig årlig ökningstakt på 22 procent 1960–1963. Mellan 1963 och 1964 ökade investeringarna däremot endast med 6 procent. Verksamhetsområdet svarade under början av 1960-talet för drygt 20 procent av primärkommunernas investeringsutgifter.

I tabell B 23 i bilaga 3 redovisas primärkommunernas bruttoinvesteringar i 1968 års priser med särredovisning av vissa verksamhetsområden. Av tabellen framgår att investeringarna även volymmässigt ökade mest 1960–1964. Investeringarna inom undervisningsområdet ökade påtagligt volymmässigt under denna period, och ännu större ökningar redovisades under affärsmässig verksamhet, där allmän markreserv, hyresfastigheter samt värme- och elverk, vatten- och avloppsverk redovisades. Som framgår av avsnitt 5.1.2.2 svarade investeringarna under affärsmässig verksamhet för ca 40 procent av investeringsutgifterna under större delen av perioden 1960–1972.

1965–1969

1965 ökade investeringsutgifterna för primärkommunerna med 8 procent i löpande priser, vilket innebar en tydlig avmattning jämfört med den tidigare perioden, bl a på grund av de lägre investeringarna avseende undervisningsområdet. Avmattningen var emellertid tillfällig och 1966 och 1967 ökade investeringsutgifterna åter kraftigt som framgår av diagram 3.20. 1968 och 1969 var ökningstakten lägre.

Kraftiga investeringsökningar redovisades 1966 under fastighetsförvaltning och bostadsförsörjning där fastighetsinköpen var ovanligt stora. Även inom socialvårdsområdet ökade investeringarna kraftigt, särskilt avseende åldringsvården som 1966–1968 hade en årlig genomsnittlig ökningstakt på omkring 20 procent, trots att byggnadsregleringen 1966 utvidgades till att omfatta även ålderdomshem. 1969–1972 sjönk däremot investeringsutgifterna för åldringsvården såväl i löpande som i fasta priser.

Investeringsutgifterna för barna- och ungdomsvård ökade kraftigt varje år från 1965, men utgjorde relativt sett en mycket liten del av investeringsutgifterna totalt. Det gäller hela socialvårdsområdet som trots de nämnda ökningarna endast svarade för 7 procent av investeringsutgifterna brutto 1968 och 1969.

Av tabell B 23 i bilaga 3 framgår att socialvårdsområdet även volymmässigt uppvisade en mycket snabb investeringsökning under perioden 1964–1968. För undervisningsområdet var den genomsnittliga årliga volymökningen 1964–1968 betydligt lägre än perioden 1960–1964. Ökningstakten varierade emellertid mellan åren och var särskilt hög 1967 och 1968, vilket sammanhänger med att gymnasierna överfördes från staten till primärkommunerna den 1 juli 1966. I samband med denna överflyttning genomfördes en planerad utbyggnad av undervisningsväsendet över grundskolenivån. Mellan 1969 och 1970 ökade investeringsutgifterna inom detta område däremot endast med 3 procent i löpande priser.

1970–1972

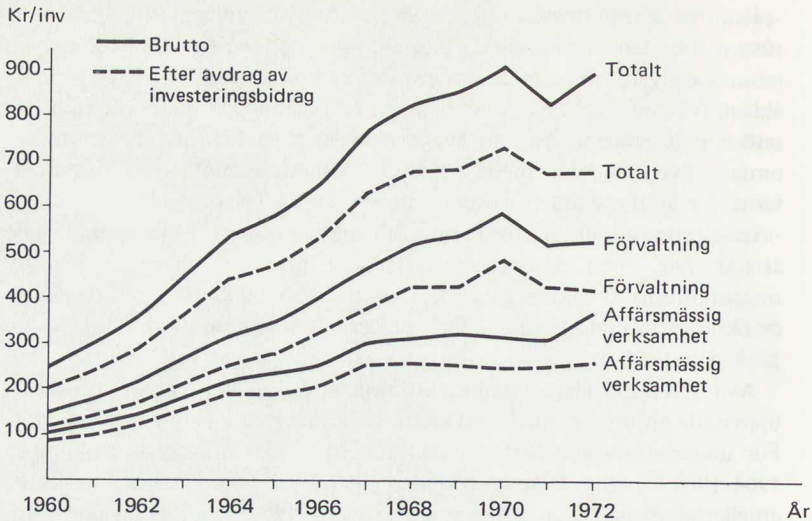
Investeringsverksamheten visade 1970–1972 stora svängningar, framför allt mätt i investeringsutgifter brutto i löpande priser. De årliga procentuella förändringarna redovisas i diagram 3.20 och utvecklingen mätt i kronor per invånare i diagram 3.21, där även investeringsutgifterna efter avdrag av investeringsbidrag redovisas. Dessa nettoutgifter stagnerade i stort sett från 1968, men visade en viss ökning 1970.

Investeringsutgifterna brutto visade 1970 en påtaglig ökning och därefter 1971 en ännu kraftigare nedgång. Det finns flera tänkbara förklaringar till denna utveckling, vilket berörs i avsnitt 3.6.1.

Den viktigaste yttre förklaringen till att primärkommunernas investeringsutgifter gick ned 1971 är emellertid Stockholms inträde i landsting. Primärkommunernas investeringsutgifter brutto för hälso- och sjukvård sjönk mellan 1970 och 1971 med 190 milj kr. Samtidigt sjönk också primärkommunernas investeringsutgifter för kommunikationsföretag med 140 milj kr, vilket huvudsakligen förklaras av att AB Storstockholms lokaltrafik överfördes till landstingskommunalt huvudmannaskap. Det för stockholm kommunerna och landstinget gemensamma kommunalförbund som ansvarade för verksamheten 1967–1970 har i redovisningen för dessa år förts till primärkommuner.

En nedgång i primärkommunernas investeringar noterades emellertid även inom övriga områden 1971. Enda undantaget som är värt att notera är leksparkar, dag- och fritidshem där det skedde en påtaglig investeringsökning även volymmässigt. Som framgår av tabell B 23 i bilaga 3 redovisas ändå en volymmässig nedgång 1968–1972 för bruttoinvesteringarna avse-

Diagram 3.21 Primärkommuner. Investeringsutgifter brutto och efter avdrag av investeringsbidrag. Löpande priser.

ende socialvårdsområdet som helhet, då övriga mer investeringskrävande verksamheter uppvisade kraftiga minskningar. Investeringarna avseende åldringsvården var t ex betydligt lägre 1971 och 1972 än tidigare år, vilket bl a förklaras av en ökad satsning på servicelägenheter för pensionärer. Dessa lägenheter redovisas inte under åldringsvård utan tillsammans med övrigt bostadsbyggande.

Investeringarna 1968–1972 visade en volymmässig nedgång inom hela den förvaltningsmässiga verksamheten i primärkommunerna. Den affärsmässiga verksamhetens investeringar ökade däremot även denna period i volym.

3.6.2.2 Förvaltning – affärsmässig verksamhet

Eftersom investeringsverksamheten utvecklats i viss mån olika inom förvaltning och affärsmässig verksamhet görs i det följande en jämförelse av investeringsverksamheten inom dessa båda huvuddelar av primärkommunernas verksamhet. För en redovisning av innehållet i affärsmässig verksamhet hänvisas till bilaga 1.

I tabellerna B 20, B 22 och B 23 i bilaga 3 redovisas investeringarna med fördelning på förvaltning och affärsmässig verksamhet. I tabell 3.44 återges uppgifter för vissa år samt indextal för att belysa utvecklingen under perioden. Årliga procentuella förändringar redovisas i tabell 3.45 utan hänsyn tagen till hur Stockholms inträde i landsting påverkat investeringarna.

I tabell B 20 i bilaga 3 har uppgifterna för Stockholm räknats om för slutet av perioden och en jämförelse med tabell 3.45 visar att skillnaderna som väntat är mest påtagliga på förvaltningssidan där hälso- och sjukvården redovisas.

Av tabell 3.45 framgår att investeringarna för förvaltning respektive affärsmässig verksamhet utvecklats olika framför allt under slutet av perioden.

Det framgår också av diagram 3.21 där investeringsutgifterna för de båda verksamhetsdelarna redovisas tillsammans med de totala investeringsutgifterna i kronor per invånare. Den betydligt jämnare utvecklingen av investeringsutgifterna avseende affärsmässig verksamhet 1969–1971 jämfört med förvaltningsdelen beror emellertid på att stora försäljningar av anläggningstillgångar redovisades under affärsmässig verksamhet 1970. Om man bortser från denna försäljning och från inköp av fastigheter ökar investeringarna med 13 procent inom affärsmässig verksamhet mellan 1969 och 1970.

Av diagram 3.21 framgår att ökningen i investeringsutgifterna 1972 till största delen hänförde sig till den affärsmässiga verksamheten. De konjunkturstimulerande bidragen påverkade visserligen förvaltningssidans investeringsverksamhet avseende byggnads- och planväsen, gatu- och parkförvaltning samt fritidsförvaltning, och investeringsutgifterna inom dessa områden ökade med 12 procent mellan 1971 och 1972. Ökningarna uppvägdes emellertid i stor utsträckning av minskande investeringsutgifter inom andra förvaltningsområden.

Investeringsutgifterna under affärsmässig verksamhet ökade däremot med hela 20 procent och avsåg främst vatten- och avloppsverk och i viss mån kraft-, värme- och elverk. Investeringsutgifterna efter avdrag av investeringsbidrag ökade å andra sidan mycket litet på grund av de kraftigt höjda statsbidragen till kommunala beredskapsarbeten och miljövårdsinvesteringar. Normalt har de statliga investeringsbidragen varit små till den affärsmässiga verksamheten. De utgjorde under större delen av perioden omkring 7 procent av investeringsutgifterna brutto, men den andelen steg 1972 till 16 procent. De statliga investeringsbidragen till förvaltningsverksamheten täckte 18 procent av investeringsutgifterna 1970 och 1971 och 21 procent

Tabell 3.44 Primärkommuner. Investeringsutgifter fördelade på förvaltning och affärsmässig verksamhet.

Löpande priser

	1960	1964	1968	1970	1972
<i>Förvaltning</i>					
Investeringsutgifter brutto					
milj kr	1 093	2 422	4 063	4 716	4 306
index	100	222	372	432	394
Investeringsutgifter efter avdrag av investeringsbidrag					
milj kr	843	1 932	3 357	3 877	3 397
index	100	229	398	460	403
<i>Affärsmässig verksamhet</i>					
Investeringsutgifter brutto					
milj kr	770	1 670	2 464	2 526	3 001
index	100	217	320	328	390
Investeringsutgifter efter avdrag av investeringsbidrag					
milj kr	652	1 426	2 027	1 992	2 114
index	100	219	311	305	324

Tabell 3:45 Primärkommuner. Investeringsutgifter fördelade på förvaltning och affärsmässig verksamhet.

Löpande priser. Årlig förändring i procent

	1960– 1964	1964– 1966	1966– 1968	1968– 1970	1970– 1972
<i>Förvaltning</i>					
Investeringsutgifter brutto	22	14	13	8	-4
Investeringsutgifter efter avdrag av investeringsbidrag	23	14	15	7	-6
<i>Affärsmässig verksamhet</i>					
Investeringsutgifter brutto	21	7	13	1	9
Investeringsutgifter efter avdrag av investeringsbidrag	22	6	13	-1	3

1972. Under perioden som helhet har andelen varit ungefär 20 procent av förvaltningsverksamhetens investeringsutgifter.

3.6.2.3 Kommunägda företag

I vissa kommuner har en del av den affärsmässiga verksamheten överförts till fristående företag. Som en komplettering till den lämnade redovisningen av investeringsverksamheten inom primärkommunerna lämnas vissa uppgifter om dessa företags investeringsverksamhet.

Under 1969–1971 samlade SCB in uppgifter från primärkommunerna om deras kommunägda företags investeringar. I tabell 3.46 redovisas ur dessa undersökningar de kommunägda företagens bruttoinvesteringar med fördelning på verksamhetsgrenar och dessutom motsvarande uppgifter för den affärsmässiga verksamheten inom kommunerna. Procentuell förändring från föregående år anges också, utom för hamnar, kommunikationer och näringsliv. Denna verksamhet påverkas nämligen av ändrat huvudmannaskap för Storstockholms lokaltrafik 1971.

Det är framför allt vissa delar av den affärsmässiga verksamheten som bedrivs i företagsform, främst inom fastighetsförvaltningens och bostadsförsörjningens område. Tabell 3.46 visar klart dessa områdens dominerande roll inom de kommunägda företagen. Den industriella verksamheten dvs kraft- och värmeproduktion, el- och värmeverk, vatten- och avloppsverk m m ligger i högre grad kvar inom primärkommunerna.

Den olika inriktningen av verksamheten försvårar en direkt jämförelse mellan företagen och den affärsmässiga verksamheten. Inom samtliga redovisade verksamheter ökade emellertid investeringarna kraftigare inom företagen än inom kommunernas affärsmässiga verksamhet.

Särskilt intressant är 1971 då antalet primärkommuner minskade från 848 till 464. Inom området industriell verksamhet ökade investeringarna inom företagen detta år avsevärt mer än inom den affärsmässiga verksamheten i kommunerna. Som komplement redovisas också de uppgifter om fastighetsinköp och försäljning av anläggningstillgångar som finns tillgängliga. Det är troligt att de stora försäljningar som redovisas framför allt 1970 under affärsmässig verksamhet har samband med att verksamheter överförts till bolag.

Tabell 3.46 Investeringsutgifter i primärkommunägda företag samt affärsmässig verksamhet.

Löpande priser

	1969	1970	1971
<i>Kommunägda företag</i>			
Bruttoinvesteringar ^a			
milj kr	3 352	3 829	4 536
procentuell förändring från föregående år	.	14	18
därav Fastighetsförvaltning och bostadsförsörjning milj kr	3 116	3 512	3 885
procentuell förändring från föregående år	.	13	11
Hamnar, kommunikationer och näringsliv milj kr	29	75	87
Industriell verksamhet milj kr	178	221	541
procentuell förändring från föregående år	.	24	145
Inköp av fastigheter milj kr	.	423	465
<i>Affärsmässig verksamhet</i>			
Bruttoinvesteringar ^a			
milj kr	2 330	2 550	2 436
procentuell förändring från föregående år	.	9	4
därav Hyresfastigheter milj kr	319	271	249
procentuell förändring från föregående år	.	15	8
Hamnar, kommunikationer och näringsliv milj kr	231	280	153
Industriell verksamhet milj kr	1 742	1 947	1 990
procentuell förändring från föregående år	.	12	2
Inköp av fastigheter milj kr	369	379	286
Försäljning av anläggningstillgångar milj kr	171	404	223

^aByggnads- och anläggningsarbeten + inköp av transportmedel, maskiner och inventarier.

Några långtgående slutsatser kan inte dras av denna begränsade jämförelse. Ökningen av investeringsverksamheten inom den del av den kommunala verksamheten som hänförs till affärsmässig verksamhet framstår dock som ännu mer påtaglig om hänsyn tas inte bara till affärsverken utan även till de kommunägda företagen.

3.6.2.4 Planerade och genomförda investeringar

Växlande möjligheter att genomföra planerade investeringar kan ha påverkat utvecklingen under perioden och i tabell 3.47 redovisas därför en jämförelse mellan planerade och genomförda investeringar. SCB insamlar varje år vid tre tillfällen uppgifter om bl a planerade investeringar innevarande och kommande år. Uppgifter ur dessa prognoser har i tabell 3.47 ställts mot i rä-

Tabell 3.47 Primärkommuner. Uppgifter om byggnads- och anläggningsarbeten.
Lämnade prognosuppgifter i procent av utfall

Prognostidpunkt	1965	1966	1967	1968	1969	1970
November (föregående år)	95	106	95	94	100	99
Februari (samma år)	99	106	97	95	105	103
Augusti (samma år)	101	100	93	96	102	98

Källa: SCB Statistiska meddelanden 1974:21.

kenskapssammandragen redovisat utfall. Uppgifterna avser byggnads- och anläggningsarbeten.

De uppgifter som lämnas i november underskattar i regel investeringarna under det kommande året, dvs procentalen ligger normalt under 100. Detta beror bl a på att novemberuppgifterna bygger på årsbudgeten och att ytterligare investeringar normalt kommer att upptas i tilläggsbudget under året. Om uppgifterna som lämnats i november varit högre än utfallet tyder detta å andra sidan på att kommunerna haft svårigheter att genomföra investeringar av den omfattning som planerats. Uppgifterna för 1966 och 1969 tyder på sådana svårigheter, som 1966 torde sammanhånga med den politik som fördes att medvetet begränsa kommunernas investeringar till förmån för industrin. Ökningen av primärkommunernas investeringsutgifter blev ändå 14 procent detta år. 1969 rådde högkonjunktur med bl a svårigheter på kreditmarknaden. Investeringsökningen var detta år den lägsta under 1960-talet nämligen 4 procent.

3.6.2.5 Investeringsutgifternas sammansättning

I tabell 3.48 redovisas investeringsutgifter fördelade på utgiftslag samt andelar av summa bruttoinvesteringar + inköp av fastigheter.

Byggnads- och anläggningsarbeten utgör den helt dominerande delen med en andel på närmare 80 procent. Åren omkring 1966 är andelen lägre vilket sammanhänger med de tidigare nämnda stora fastighetsköpen dessa år.

Inköpen av transportmedel, maskiner och inventarier visar den lägsta relativa andelen med 7 procent under samtliga år. Endast inköp av inventarier m m med längre varaktighet än tre år redovisas över kapitalbudgeten. Övriga inköp avskrivs direkt och kommer inte att ingå bland investeringarna. Även maskiner och inventarier med längre livslängd avskrivs direkt, om de är av ersättningskaraktär och fördelar sig jämnt på olika år. Det innebär att det främst är maskin- och inventarieanskaffningar till nybyggda skolor, daghem, bibliotek m m som kommer att redovisas som kapitalutgifter.

Försäljningar av anläggningstillgångar har varit av ungefär samma årliga storlek som inköpen av inventarier m m.

Tabell 3.48 Primärkommuner. Investeringsutgifter fördelade på utgiftsslag.

Löpande priser

Utgiftsslag	1960	1964	1966	1968	1972
Byggnads- och anläggningsarbeten					
milj kr	1 693	3 373	4 045	5 388	6 451
procent av summa	84	77	73	76	81
Inköp av transportmedel, maskiner och inventarier					
milj kr	149	294	390	486	532
procent av summa	7	7	7	7	7
Inköp av fastigheter inkl mark					
milj kr	172	717	1 072	1 181	1 004
procent av summa	9	16	20	17	12
Summa milj kr	2 014	4 384	5 507	7 055	7 987
procent	100	100	100	100	100
./. Försäljning av anläggnings- tillgångar					
milj kr	150	293	434	528	680
procent av summa	7	7	8	7	9
= Investeringsutgifter brutto					
milj kr	1 864	4 091	5 073	6 527	7 307

3.6.3 Landsting

Landstingens investeringsutgifter redovisas i tabellerna B 19, B 21 och B 24 i bilaga 3. Förklaringar till använda begrepp har lämnats i avsnitt 3.6.1.

Den relativa fördelningen av investeringsutgifterna på olika verksamhetsområden framgår av avsnitt 5.2.2.2.

3.6.3.1 Utvecklingen 1960–1972

I tabell 3.49 redovisas investeringsutgifter och investeringsbidrag för vissa år under perioden. Av tabellen framgår att investeringsutgifterna brutto ökat

Tabell 3.49 Landsting. Investeringsutgifter och investeringsbidrag.

Löpande priser

	1960	1964	1968	1972
Investeringsutgifter brutto				
milj kr	267	492	1 268	1 700
index	100	184	475	637
Investeringsbidrag				
milj kr	30	41	181	350
därav statliga investeringsbidrag				
milj kr	26	41	167	338
Investeringsutgifter efter avdrag av investeringsbidrag				
milj kr	237	451	1 087	1 350
index	100	190	459	571

från 265 milj kr 1960 till 1 700 milj kr 1972. Det innebär en årlig genomsnittlig ökning med 17 procent jämfört med 12 procent för primärkommunerna. Landstingens investeringsutgifter brutto har alltså ökat mer än sex gånger under perioden.

Investeringsbidragen har ökat från 30 milj kr till 350 milj kr under perioden, en årlig genomsnittlig ökning med 23 procent. Räknat över hela perioden har alltså investeringsbidragen ökat snabbare än investeringsutgifterna. Huvuddelen av investeringsbidragen till landstingen utgörs av statliga bidrag. Övriga investeringsbidrag som redovisas kommer från primärkommuner samt andra landsting. De utgjorde under perioden endast 1 till 2 procent av de totala investeringsbidragen.

Fram till 1967 täckte investeringsbidragen 10 procent av landstingens investeringsutgifter brutto. I samband med mentalsjukvårdens överförande till landstingen ökade de statliga investeringsbidragen mycket kraftigt och 1967-1971 täcktes 14-15 procent av investeringsutgifterna av bidrag. 1972 ökade andelen till 20 procent.

Under perioden 1960-1972 har landstingskommunernas omfattning ändrats genom att primärkommuner som själva ansvarat för sin hälso- och sjukvård inträtt i landsting. Det gäller de dåvarande städerna Helsingborg och Gävle som inträdde i respektive landsting 1963, Norrköping som inträdde 1967 samt Stockholm som inträdde 1971. En förändring i motsatt riktning skedde också 1971 då Gotlands läns landsting upphörde i samband med att hela länet blev en enda primärkommun genom kommunsammansläggningarna detta år. Av de redovisade förändringarna har Stockholms inträde i landsting betytt ojämförligt mest, men den redovisade utvecklingen inom landstingen har naturligtvis påverkats också av de övriga förändringarna.

I diagram 3.22 redovisas årlig förändring i investeringsutgifterna under perioden. Diagrammet bygger direkt på redovisade investeringsutgifter och skiljer sig därigenom från redovisningen i tabell B 21 i bilaga 3, där hänsyn tagits till mentalsjukvårdsreformen samt Stockholms inträde i landsting.

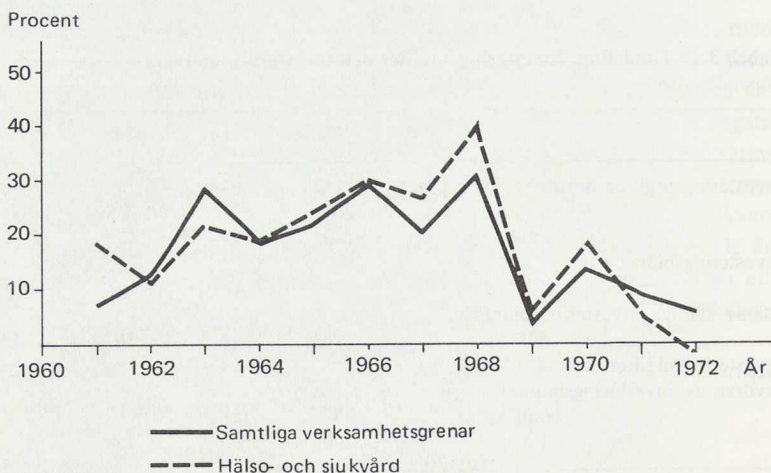

Diagram 3.22 Landsting. Investeringsutgifter brutto. Samtliga verksamhetsgrenar och hälso- och sjukvård. Löpande priser. Årlig förändring i procent.

Av diagrammet framgår att landstingens totala investeringar ökade kraftigt under hela perioden 1963 till 1968. Särskilt kraftiga ökningar i investeringsutgifterna redovisades 1963, 1966 och 1968. Ökningarna 1963, som i hög grad avsåg maskiner och inventarier, förklaras delvis av Helsingborgs och Gävles inträde i landsting samt överförandet av en del av provinsialläkarväsendet till landstingen. 1968 överfördes resterande delar av provinsialläkarväsendet till landstingen från staten.

I diagram 3.22 redovisas även den årliga procentuella förändringen i investeringsutgifterna avseende landstingens mest betydande verksamhetsområde, hälso- och sjukvård. Dess investeringsutgifter utgjorde fram till och med 1967 ungefär 75 procent av landstingens totala investeringsutgifter och därefter ungefär 80 procent. Inom hälso- och sjukvården avsåg huvuddelen av investeringsutgifterna lasarett och sjukstugor som svarade för ungefär 60 procent av de årliga investeringsutgifterna under perioden.

Inom hälso- och sjukvården skedde en utökning av landstingens verksamhet 1967 då mentalsjukvården överfördes till landstingen från staten. De investeringsutgifter som redovisas under vård av psykiskt sjuka avser i huvudsak mentalsjukhus och sjukhem för psykiskt sjuka. Landstingens investeringsutgifter avseende detta verksamhetsområde ökade visserligen i samband med huvudmannaskapsförändringen, men utgjorde fortfarande en mindre del av de totala investeringsutgifterna. Andelen var 1966 2 procent av landstingens investeringsutgifter brutto och 1968 4 procent. Uppgifterna påverkas emellertid av en utveckling som kännetecknas av att kroppssjukvård och psykisk sjukvård i ökad utsträckning sammanförs till gemensamma sjukhus. De investeringsutgifter som redovisas under vård av psykiskt sjuka torde därför inte omfatta alla investeringar som avser verksamhetsområdet. För hälso- och sjukvård totalt redovisas framför allt 1968 en kraftig ökning av investeringsutgifterna brutto, vilket framgår av diagram 3.22.

En betydande del av investeringsutgifterna inom hälso- och sjukvården har också tagits i anspråk av en utbyggnad av resurserna för vården av långvarigt sjuka. Investeringsverksamheten inom detta område var särskilt intensiv under slutet av 1960-talet, och svarade 1968 för 17 procent av landstingens investeringsutgifter brutto.

I tabell B 24 i bilaga 3 redovisas landstingens investeringar i fasta priser. Det framgår att hälso- och sjukvårdens investeringar ökade snabbare i volym än landstingens investeringar totalt under 1960-talet. Detta gäller dock inte periodens sista år. Från 1969 skedde en avmattning i landstingens totala investeringsverksamhet, men inte lika påtagligt som för primärkommunerna. Investeringarna inom vissa verksamhetsområden gick visserligen ned men nedgången motverkades av den ökning i verksamheten som Stockholms inträde i landsting medförde. I samband med denna förändring övertog Stockholms läns landsting huvudmannaskapet för Storstockholms lokaltrafik vilket bl a ledde till ökade investeringsutgifter utanför hälso- och sjukvårdsområdet. Landstingen redovisar sålunda en volymmässig ökning av investeringarna totalt 1970–1972 trots att investeringarna avseende hälso- och sjukvård minskade.

Investeringsutgifterna för undervisning och annan kulturell verksamhet utgjorde under början av 1960-talet en relativt stor del av investeringarna.

1960 svarade verksamhetsområdet för 20 procent av investeringsutgifterna brutto, men andelen hade 1969 sjunkit till 5 procent och andelen var densamma även 1972. Investeringsverksamheten avsåg under hela perioden främst yrkesskolor. Dessa fördes 1971 till den nya gymnasieskolan. I samband med denna reform ändrades huvudmannaskapet för de centrala verkstadsskolorna som överfördes från landstingen till primärkommunerna. Av de gymnasiala utbildningslinjerna har efter 1971 vårdlinjen samt jordbruks- och skogsbrukslinjerna landstingskommunalt huvudmannaskap.

Investeringsutgifterna avseende omsorgsvården ökade kraftigt under början av perioden och utgjorde 9 procent av investeringsutgifterna totalt 1964 och 1965.

3.6.3.2 Investeringsutgifternas sammansättning

I tabell 3.50 redovisas investeringsutgifter fördelade på utgiftsslag samt andelar av summa bruttoinvesteringar + inköp av fastigheter.

Byggnads- och anläggningsarbeten utgör den helt dominerande delen med en andel på närmare 80 procent. Lägst var andelen 1966 vilket sammanhänger med ovanligt stora fastighetsköp. Samma förhållande gällde som nämnts för primärkommunerna.

Inköpen av transportmedel, maskiner och inventarier betyder väsentligt mer i landstingens verksamhet än primärkommunernas. Under perioden utgjorde dessa investeringar ca 20 procent av summan jämfört med 7 procent för primärkommunerna.

Tabell 3.50 Landsting. Investeringsutgifter fördelade på utgiftsslag.

Löpande priser

Utgiftsslag	1960	1964	1966	1968	1972
Byggnads- och anläggnings- arbeten					
milj kr	235	381	583	986	1 375 ^a
procent av summa	87	77	75	78	79
Inköp av transportmedel, maskiner och inventarier					
milj kr	33	110	155	245	340
procent av summa	12	22	20	19	20
Inköp av fastigheter					
milj kr	2	4	40	40	26 ^b
procent av summa	1	1	5	3	1
<i>Summa</i> milj kr	270	495	778	1 271	1 741
procent	100	100	100	100	100
./ Förvärfvning av anläggnings- tillgångar					
milj kr	3	3	3	4	41
procent av summa	1	1	0	0	2
= Investeringsutgifter brutto					
milj kr	267	492	775	1 267	1 700

^a Inklusivt inköp av byggnader och anläggningar.

^b Endast inköp av mark.

3.7 Finansiering

De årliga kommunala utgifterna finansieras på följande sätt

1. Kommunalskatter
2. Avgifter och ersättningar, hyror, försäljningsmedel och intäktsräntor
3. Statliga bidrag
4. Lån
5. Eget rörelsekapital (finansieringskapital)

I det följande behandlas de olika finansieringskällorna i anslutning till en redovisning av uppgifter för primärkommuner och landsting sammantagna. Därefter följer i avsnitten 3.7.2 och 3.7.3 en redovisning av de båda kommuntypernas finansiering av sina drift- och kapitalutgifter under perioden. Finansieringen belyses av tabellerna B 25–B 47 i bilaga 3.

Tabell 3.51 Primärkommuner och landsting. Finansiering.

Löpande priser

		1962	1964	1966	1970	1972
Externa kostnader	milj kr	9 872	12 683	16 583	29 712	38 738
	index	100	128	168	301	392
Externa kapitalutgifter	milj kr	3 643	5 584	7 230	11 192	11 888
	index	100	153	198	307	326
Nettoökning av finansieringskapital						
	milj kr	426	65	694	–	1 901
<i>Summa</i>	milj kr	13 941	18 332	24 507	40 904	52 527
	index	100	131	176	293	377
<i>Finansiering</i>						
Skatteintäkter	milj kr	5 975	7 738	11 021	17 348	24 515
	index	100	130	184	290	410
därav för kapitalbildande ändamål						
	milj kr	(1 666)	(2 263)	(3 891)	(4 651)	(5 530)
	index	100	136	234	279	332
Bidrag från staten	milj kr	2 590	3 569	4 626	8 516	11 507
	index	100	138	179	329	444
Nya lån	milj kr	1 504	1 981	2 423	2 621	3 639
	index	100	132	161	174	242
Övriga externa inkomster	milj kr	3 779	5 035	6 424	10 827	12 892
	index	100	133	170	287	341
Nettominskning av finansieringskapital		–	–	–	1 205	–
<i>Summa finansiering</i>						
	milj kr	13 848	18 323	24 494	40 517	52 553
	index	100	132	177	293	379

3.7.1 *Primärkommuner och landsting*

I tabell B 25 i bilaga 3 redovisas finansieringen av de primärkommunala och landstingskommunala utgifterna sammantagna. Uppgifter för några av åren redovisas också i tabell 3.51.

Redovisningen i tabellerna till detta avsnitt avviker i vissa fall från den som förekommit i de tidigare avsnitten i kapitel 3, framför allt beträffande begynnelseår och redovisningsperioder. I det finansstatistiska grundmaterialet finns för landstingen endast en ofullständig redovisning av finansieringen 1960 och 1961. Bland annat saknas uppgifter om avskrivningar och överföringspost. De gemensamma tabellerna samt tabellerna avseende landstingen har därför 1962 som begynnelseår. I hela textavsnittet 3.7 används vid indexberäkningen 1962 som basår för att underlätta jämförelser mellan olika tabeller. I tabell 3.51 har inte heller 1968 redovisats p g a osäkerheten i uppgifterna detta år, då ett nytt statistikformulär infördes för primärkommunerna.

I tabell 3.51 redovisas på utgiftssidan de externa utgifterna, fördelade på drift- och kapitalutgifter samt nettoökning av finansieringskapitalet.

Under Finansiering redovisas samtliga externa finansieringskällor samt nettominskning av finansieringskapitalet.

Vissa differenser förekommer mellan summa utgifter och summa finansiering i tabell 3.51. De förklaras bl a av differenser som uppstår vid avstämningen av kommunernas interna poster. En ytterligare orsak är att redovisningen av kommunalförbundens finansiering inte är helt fullständig i grundmaterialet.

Trots de redovisade bristfälligheterna belyser tabell 3.51 de olika finansieringskällornas relativa betydelse vid täckande av de kommunala utgifterna. I diagram 3.23 redovisas dessutom de olika inkomstslagen i procentandelar av totala externa inkomster.

Kommunalskatterna

Skatteintäkterna utgör den dominerande kommunala inkomstkällan. Till kommunalskatterna räknas i första hand den allmänna kommunalskatten till primärkommuner respektive landsting. Det nuvarande uppördssystemet innebär att staten uppbär preliminärskatt som även innefattar skatt till kommunerna. Dessa erhåller för varje kalenderår förskott, grundat på senast kända taxering och den utdebitering som bestämts för kalenderåret. När taxeringsresultatet är känt sker slutavräkning. Eftersom taxeringsresultatet föreligger först under senare hälften av året efter inkomståret påverkar förändringarna i skatteunderlaget kommunernas inkomster först med två års eftersläpning.

Till skatteintäkterna räknas också sjömansskatten, vilken också uppbärs av staten, som i efterhand lämnar ersättning till kommuner och landsting för minskade skatteintäkter.

Till primärkommuner inbetalas dessutom hundskatt med visst belopp per hund. Sjömansskatten och hundskatten ingår i redovisningen av skatteintäkter i text tabell 3.51. De betyder emellertid mycket litet, endast ca 0,5 procent av de externa intäkterna. I andra tabeller och diagram, text

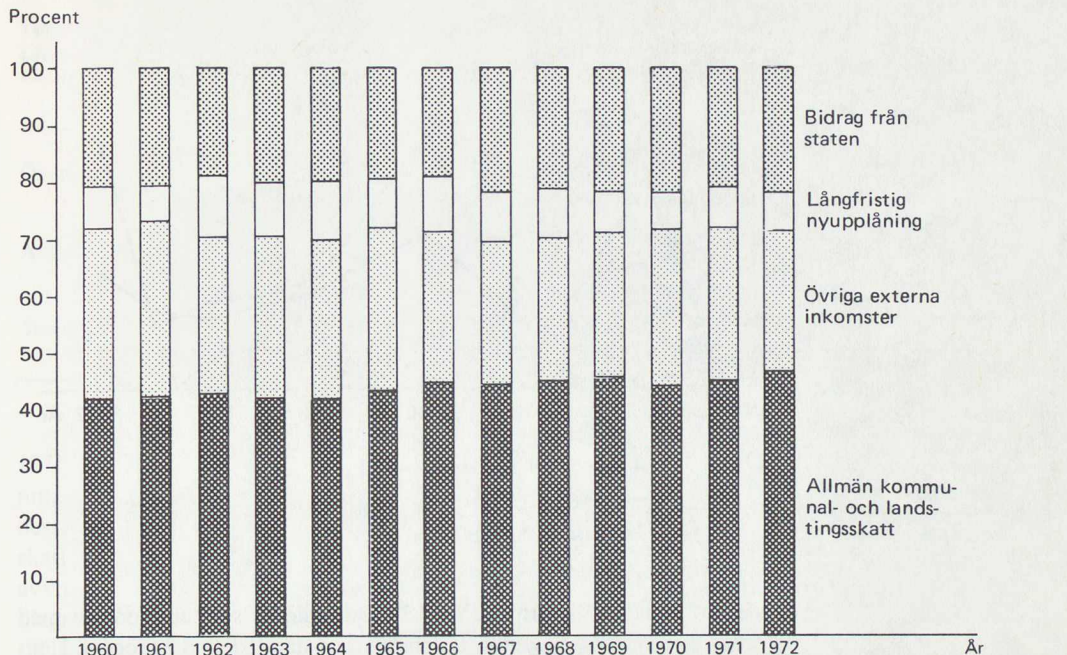

Diagram 3.23 Primärkommuner och landsting. Vissa inkomstslag i procent av externa inkomster. Löpande priser.

diagram 3.23, redovisas endast kommunalskatterna, vilket då anges.

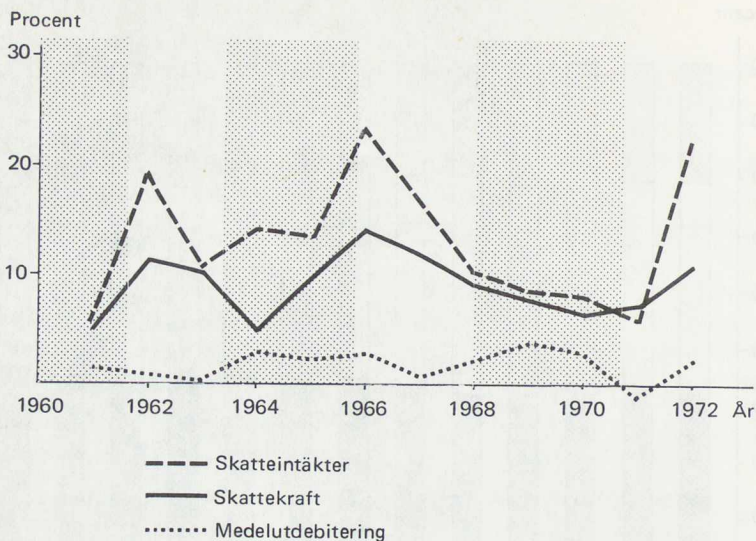
Av diagram 3.23 framgår att kommunalskatterna ökat sin andel under perioden. 1960 var andelen 42 procent och 1972 47 procent av de totala externa intäkterna.

Hur den kommunala utdebiteringen utvecklats under perioden i primärkommuner respektive landsting belyses av diagrammen 3.24 och 3.25 där de årliga procentuella förändringarna i skatteintäkterna redovisas tillsammans med årliga procentuella förändringar i skattekraft och kommunal utdebitering. Den i diagrammen redovisade skattekraften (skattekronor per invånare) är beräknad utifrån det antal skattekronor som ligger till grund för beräkning av kommunernas skatteintäkter det aktuella året. För en närmare definition av skattekraften hänvisas till bilaga 1.

Skatteintäkterna varierar med skatteunderlaget och förändringar av utdebiteringen. Skatteunderlaget, mätt som antal skattekronor per invånare, har för primärkommuner och landsting sammantagna ökat med i genomsnitt 9 procent per år räknat över hela perioden medan den totala kommunala utdebiteringshöjningen varit i genomsnitt 4 procent per år.

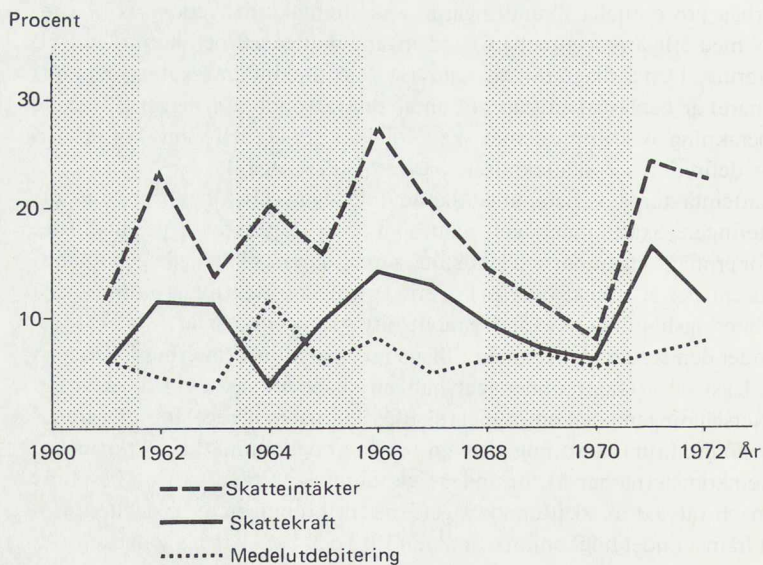
Under den studerade perioden gäller som regel att utdebiteringshöjningen varit lägst de år skatteunderlaget haft en snabb tillväxt, vilket på grund av eftersläpningen i de kommunala skatteinkomsterna i regel inträffat under år av konjunkturavmattning efter en tidigare högkonjunktur. Ökningen av skatteinkomsterna har därför under lågkonjunktur huvudsakligen bestämts av snabb tillväxt av skatteunderlaget, medan höjningen av utdebiteringen skett främst under högkonjunktur. Åren 1963 och 1964 kan tas som exempel.

Under konjunkturavmattningen 1963 ökade således skatteunderlaget med 11 procent medan höjningen av utdebiteringen stannade vid 2 procent. Högkonjunkturåret 1964 var skatteunderlagets tillväxt endast 5 procent medan utdebiteringshöjningen uppgick till 7 procent. Systemet för utbetalning av kommunalskattemedel torde ha spelat en viss roll i den allmänna stabiliseringspolitiken under 1960-talet.

Redovisningen i diagrammen 3.24 och 3.25 påverkas av att vissa primärkommuner inträtt i respektive utträtt ur landsting under perioden. Inträtt i landsting har Gävle och Helsingborg 1963, Norrköping 1967 och Stockholm

Tabell 3.52 Primärkommuner. Kapitalbildning.

Löpande priser

		1962	1964	1966	1970	1972
Överföringspost	milj kr	999	1 316	2 361	2 488	2 685
	index	100	132	236	249	269
Avskrivningsmedel	milj kr	478	601	780	1 250	1 563
	index	100	126	163	261	327
<i>Summa kapitalbildning</i>	milj kr	1 477	1 917	3 141	3 738	4 248
	index	100	130	213	253	288

1971. Gotland utträdde ur landsting i samband med kommunsammanläggningarna 1971. För primärkommunerna totalt påverkas medelutdebiteringen dessa år. I redovisningen av landstingen påverkas skattekraften om antal skattekronor per invånare i inträdande respektive utträdande kommuner avviker från det tidigare medeltalet. Beträffande medelutdebiteringen visar diagrammen 3.24 och 3.25 ändå tydligt att det framför allt är utdebiteringen till landsting som ökat under perioden. För samtliga år redovisas högre procentuella ökningar i utdebiteringen till landsting än till primärkommuner.

Av skatteintäkterna används huvuddelen för driftändamål men en viss del avsätts varje år för kapitalbildande ändamål. Denna post har särredovisats under skatteintäkter i tabell 3.51. Den utgjorde 1962 28 procent av de totala skatteintäkterna och ökade sedan till 35 procent åren 1966 och 1967 för att sedan åter successivt sjunka till 23 procent av skatteintäkterna 1972.

Dessa skatteintäkter överförs till kapitalbudgeten i form av avskrivningsmedel och överföringspost. Med ett gemensamt begrepp kallas de ofta kommunernas kapitalbildning. I tabellerna 3.52 och 3.53 redovisas primärkommunernas respektive landstingens kapitalbildning vissa år och i diagram 3.26 de årliga procentuella förändringarna.

Avskrivningsmedlen, som utgör ersättning för kapitalförslitning, har för landstingen ökat mycket kraftigt under perioden vilket är en naturlig följd av den intensiva investeringsverksamheten och det därmed ökade innehavet av anläggningstillgångar. Landstingens anläggningstillgångar ökade från

Tabell 3.53 Landsting. Kapitalbildning.

Löpande priser

		1962	1964	1966	1970	1972
Överföringspost	milj kr	156	254	616	609	823
	index	100	163	395	390	528
Avskrivningsmedel	milj kr	33	92	133	304	458
<i>Summa kapitalbildning</i>	milj kr	189	346	749	913	1 281
	index	100	183	396	483	678

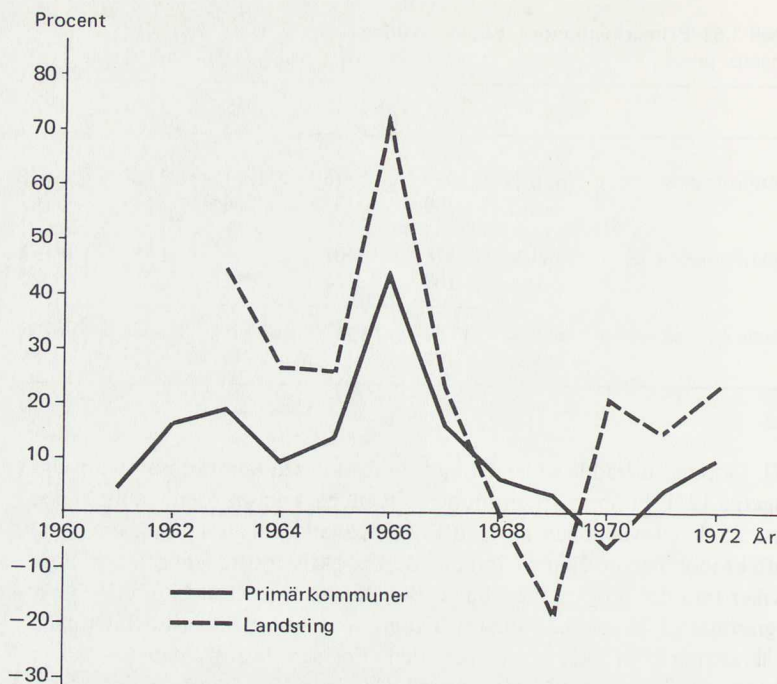

Diagram 3.26 Primärkommuner respektive landsting. Kapitalbildning. Löpande priser. Årlig förändring i procent.

2 310 milj kr 1962 till 10 985 milj kr 1972, vilket betyder en genomsnittlig årlig ökning med 17 procent.

Primärkommunernas anläggningstillgångar ökade under samma period från 17 465 till 54 805 milj kr, en genomsnittlig årlig ökning med 12 procent. Avskrivningsmedlen ökade i samma takt under perioden. De utgjorde såväl 1962 som 1972 ca 30 procent av primärkommunernas kapitalbildning.

Överföringsposten har under hela perioden varit den dominerande delen av kapitalbildningen och genom den har medel överförs till kapitalbudgeten för att finansiera nya investeringar. Under perioder med stark prisökning fordras dessutom att medel överförs via överföringsposten för att bibehålla kommunernas reala förmögenhet. De till kapitalbudgeten överförda avskrivningsmedlen beräknas nämligen utifrån anläggningstillgångarnas nominella värden. Kommunerna grundar visserligen i ökad utsträckning sina avskrivningar på nyanskaffningsvärden. De uppkomna meravskrivningsmedlen överförs emellertid inte till kapitalbudgeten utan budgeteras och redovisas som intern kostnad och intäkt på driftbudgeten.

Variationerna i kapitalbildningen enligt diagram 3.26 beror på att överföringsposten varierar kraftigt mellan olika år under den aktuella perioden. Under slutet av perioden redovisas minskningar i överföringsposten vissa år. 1969 gäller det landstingen, som detta år också redovisade låga investeringsutgifter. För primärkommunerna redovisas en minskning 1970. 1966 redovisas däremot kraftiga ökning i kapitalbildningen för både primärkommuner och landsting, som detta år hade kraftigt ökade skatteintäkter.

En jämförelse mellan diagram 3.26 och diagrammen 3.24 och 3.25 visar att kapitalbildningens förändringar i hög grad följer skatteintäkternas förändringar, vilket är naturligt.

Avgifter och ersättningar, försäljningsmedel, hyror och ränteintäkter

Denna grupp av inkomster utgör huvuddelen av det som i tabell 3.51 och diagram 3.23 kallas övriga externa inkomster.

Övriga externa inkomster har minskat sin andel av de totala externa inkomsterna från 30 procent 1960 till 25 procent 1972.

Av de ingående delarna utgör *avgifter och ersättningar* den största posten. Avgifter och ersättningar för av kommunerna utförda tjänster förekommer främst i driftbudgeten. De kan uppdelas i två grupper, i princip kostnadsäckande avgifter och avgifter som är av mer eller mindre symbolisk karaktär. Till den första gruppen hör främst avgifter under primärkommunernas affärsmässiga verksamhet såsom el-, värme-, vatten- och avloppsgifter. Dessa får inte sättas högre än att de täcker de verkliga kostnaderna för verksamheten, beräknade enligt kalkylmässiga grunder.

Även ersättningar från andra kommuner, t ex för elever som utnyttjar kommunens skolväsende, och ersättningar till landsting för vård av utomlänspatienter hänförs till de kostnadstäckande avgifterna och ersättningarna.

Hyror är också av samma typ men särredovisas ofta. Hyrorna utgjorde 3 procent av de externa inkomsterna 1962 och ca 2 procent vid slutet av perioden.

De avgifter som förekommer i kapitalbudgeten är främst anslutningsavgifter och gatubyggnadsavgifter. Vid en särredovisning av övriga externa inkomster ingår de som huvudkomponenter i övriga investeringsbidrag.

Den andra typen av avgifter, som endast täcker en del av de verkliga kostnaderna, fastställs utifrån andra grunder och storleken bestäms t ex ofta av sociala hänsyn. Exempel på sådana avgifter är daghemsavgifter, avgifter avseende äldreomsorgen samt patientavgifter.

Till *försäljningsmedel* räknas i driftbudgeten inkomster av försäljning av varor och material av olika slag, t ex jord och grus, vissa tillverkningsprodukter samt förbrukningsinventarier. Försäljningsmedlen och de kostnadstäckande avgifterna och ersättningarna sammanförs ibland till *rörelseintäkter* som utgör den största inkomstkällan under primärkommunernas affärsmässiga verksamhet, se vidare avsnitt 3.3.2.2. Landstingens rörelseintäkter utgörs helt av försäljningsmedel.

Rörelseintäkterna har minskat sin andel av externa inkomster från 13 procent 1962 till 10 procent 1972. Den i avsnitt 3.6.2.3 nämnda överflyttningen av verksamheter från affärsmässig verksamhet inom primärkommunerna till kommunägda företag kan ha bidragit till denna utveckling.

På kapitalsidan redovisas inkomster från försäljning av anläggningstillgångar. Dessa inkomster utgjorde 1962 5 procent av de externa inkomsterna och 1972 4 procent. I mitten på 1960-talet var andelen ett par procent högre.

Bland övriga externa intäkter ingår också *intäktsräntor*. De utgjorde under perioden omkring en procent av de externa intäkterna.

Bidrag från staten

Till bidrag från staten hänförs drift- och investeringsbidrag som utgår efter fastställda regler och till bestämda ändamål, samt de allmänna skatteutjämn-

Tabell 3.54 Primärkommuner och landsting. Bidrag från staten.

Löpande priser

		1962	1964	1966	1970	1972
Skatteutjämningsbidrag	milj kr	498	747	990	1 501	1 856
	index	100	150	198	301	373
Driftbidrag	milj kr	1 676	2 243	2 898	5 846	8 004
	index	100	134	173	349	477
Investeringsbidrag	milj kr	416	579	738	1 169	1 647
	index	100	139	177	281	396
<i>Summa bidrag</i>						
	milj kr	2 590	3 569	4 626	8 516	11 507
	index	100	138	179	329	444

ningsbidragen som disponeras fritt av kommunerna. Ett nytt system för skatteutjämningsbidrag till såväl primärkommuner som landsting infördes 1966. Under perioden 1960–1965 utgjordes det som här kallas skatteutjämningsbidrag av skatteersättningar och skattelindringsbidrag. Skatteersättningarna var 1960 relativt höga som en följd av 1958 års ortsavdragsreform.

Bidragen från staten (inkl skatteutjämningsbidragen) minskade under periodens första år sin andel av externa inkomster för att 1967 kraftigt öka. Detta berodde huvudsakligen på mentalvårdens överförande till landstingen och gymnasieskolans överförande till primärkommunerna. 1972 svarade bidragen från staten för 22 procent av de externa inkomsterna.

I tabell B 33 i bilaga 3 redovisas samtliga bidrag från staten. Som framgår av tabellen har driftbidragen utgjort den största andelen av bidragen och också ökat snabbast, framför allt under periodens senare del. Uppgifter för vissa år lämnas i tabell 3.54.

Lån

För att finansiera större kapitalutgifter upptas regelbundet lån. Dessa långfristiga lån räknas till kapitalinkomsterna och amorteringarna utgör följaktligen kapitalutgifter.

För att möta tillfälliga likviditetsproblem upptar kommunerna dessutom tillfälliga lån. Denna upplåning redovisas inte i budgeten och framkommer endast i form av en balanspost under kortfristiga skulder.

Vid redovisningen av kommunernas låneskuld ingår även de tillfälliga lånen och likaså omfattar kostnadsräntorna räntor för båda typerna av lån. De redovisade amorteringarna avser däremot endast den långfristiga upplåningen.

Från finansieringssynpunkt är det nyupplåningen som är intressant. Diagram 3.23 och tabell 3.51 ger en uppfattning om nyupplåningens omfattning under perioden. De nya lånen utgjorde 1960 7 procent av de externa inkomsterna och samma andel gällde från 1969 och perioden ut. 1962 då kreditmarknaden var lätt och kommunernas investeringar expanderade var andelen nya lån 11 procent av de externa inkomsterna. Detta gällde även

1964, då kommunerna prioriterades på kreditmarknaden. Även 1966 var kommunernas nyupplåning betydande. I diagram 3.27 redovisas de procentuella förändringarna i nyupplåningen under perioden för primärkommuner resp landsting. Som framgår ökade primärkommunernas nyupplåning framför allt under början av perioden, medan landstingen uppvisade kraftiga ökningar även vissa år under slutet av perioden. Det sammanhänger med det förhållande som behandlats i avsnitt 3.6, att primärkommunernas investeringsverksamhet var mest intensiv under början av perioden medan investeringsökningarna för landstingen hänförde sig till hela perioden. För såväl primärkommuner som landsting är en minskad upplåning påtaglig

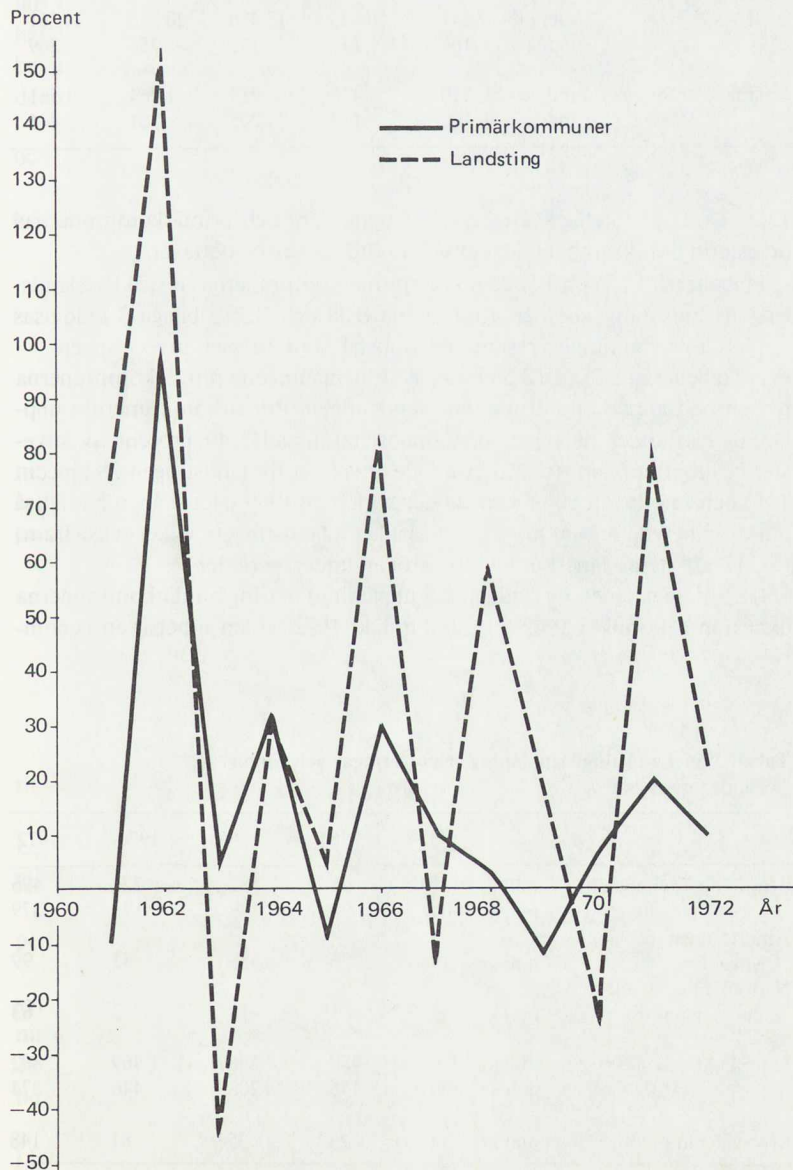

Diagram 3.27 Primärkommuner respektive landsting. Långfristig nyupplåning. Löpande priser. Årlig förändring i procent.

Tabell 3.55 Primärkommuner. Upplåning, amorteringar och räntor.
Löpande priser

		1962	1964	1966	1970	1972
Långfristig nyupp- låning	milj kr	1 373	1 886	2 241	2 394	3 143
	index	100	137	163	174	229
Amortering på lång- fristiga lån	milj kr	370	463	624	992	1 336
	index	100	125	169	268	361
Nettoökning av till- fällig upplåning	milj kr	-49	165	111	549	55
	Låneskuld vid årets slut	milj kr	7 841	10 445	13 456	20 235
	index	100	133	172	258	309
Kostnadsräntor	milj kr	350	473	719	1 264	1 561
	index	100	135	205	361	446

1965. Detta år förelåg svårigheter att uppta lån, och primärkommunernas investeringsverksamhet var också mindre expansiv detta år.

I tabellerna 3.55 och 3.56 redovisas primärkommunernas respektive landstingens upplåning vissa år. I tabellerna B 38 och B 39 i bilaga 3 redovisas uppgifter för samtliga år samt relationstal som belyser utvecklingen.

Av tabellerna 3.55 och 3.56 framgår att upplåningen i primärkommunerna har en helt annan omfattning än i landstingen. Primärkommunernas upplåning har under hela perioden finansierat ungefär 40 procent av investeringsutgifterna brutto. Motsvarande andel var för landstingen 28 procent 1972 och mindre än 20 procent under början av 1960-talet. Lånen har alltså fått ökad betydelse som finansieringskälla för landstingen, vilket också framgår av att deras låneskuld kraftigt ökat under perioden.

De tillfälliga lånen (ej budgeterad upplåning) har för primärkommunerna ökat från 430 milj kr 1962 till 2 140 milj kr 1972, vilket innebär en genom-

Tabell 3.56 Landsting. Upplåning, amorteringar och räntor.
Löpande priser

		1962	1964	1966	1970	1972
Långfristig nyupplåning	milj kr	131	96	182	227	496
	index	100	73	139	173	379
Amorteringar på lång- fristiga lån	milj kr	19	26	38	53	99
	Nettoökning av till- fällig upplåning	milj kr	-3	1	-18	-3
Låneskuld vid årets slut	milj kr	330	480	686	1 469	2 882
	index	100	146	208	446	874
Kostnadsräntor	milj kr	14	23	35	81	148

snittlig årlig ökning med 17 procent. Landstingens tillfälliga lån har under samma period ökat från 10 till 280 milj kr. Som framgår av tabellerna 3.55 och 3.56 varierar emellertid dessa lån kraftigt mellan åren.

Eget kapital

Kommunernas egna kapital består dels av det bundna *investerade stamkapitalet* (anläggningstillgångar minus långfristiga skulder) och dels *finansieringskapitalet* (omsättningstillgångar minus kortfristiga skulder). I finansieringshänseende utgör finansieringskapitalet en buffert som utjämnar mellan olika år då tillgången på övriga finansieringsmedel varierar. Det egna kapitalet redovisas i tabellerna B 46 och B 47 (balansräkningarna) samt tabellerna B 42 och B 43 i bilaga 3. I bilaga 1 belyses i ett särskilt schema det egna kapitalets sammansättning (schema 1).

Finansieringskapitalet består av disponibelt stamkapital för kapitaländamål och driftkapital som utgör driftbudgetens rörelsekapital.

Det *disponibla stamkapitalet* kan delas upp i positiva (+) och negativa (-) komponenter enligt följande:

- + Kapitalfonder, t ex allmän investeringsfond
- + Kapitalbudgetens reservationer (medel som budgeterats för visst ändamål men inte disponerats under tidigare budgetår)
- Kapitalbudgetens underskott
- Kapitalbudgetens förskott

Förskotten kan vara av flera typer, vilket framgår av listan med definitioner i bilaga 1.

Driftkapitalet består på motsvarande sätt av positiva och negativa komponenter:

- + Driftfonder
- + Driftbudgetens överskott
- + Driftbudgetens reservationer
- Driftbudgetens underskott
- Driftbudgetens förskott

Förändringar i kommunernas finansieringskapital medför också förändring av kommunernas likviditet.

I tabellerna 3.57 och 3.58 lämnas vissa uppgifter om finansieringskapitalet. Uppgifterna är hämtade från primärkommunernas och landstingens balansräkningar som redovisas i bilaga 3.

I diagram 3.28 redovisas finansieringskapitalet totalt i milj kr samt delposten disponibelt stamkapital.

År med kraftiga ökning av de kommunala kapitalutgifterna och/eller svårigheter på kreditmarknaden redovisas minskningar eller obetydliga ökning av finansieringskapitalet. Som exempel kan nämnas 1963, 1965 och 1970. År då såväl nyupplåning som skatteintäkter ökat redovisas naturligt nog också kraftiga ökning av finansieringskapitalet, t ex 1962 och 1966.

Utvecklingen 1971 torde delvis sammanhånga med Stockholms inträde i landsting. Såväl Stockholms kommun som Stockholms läns landsting re-

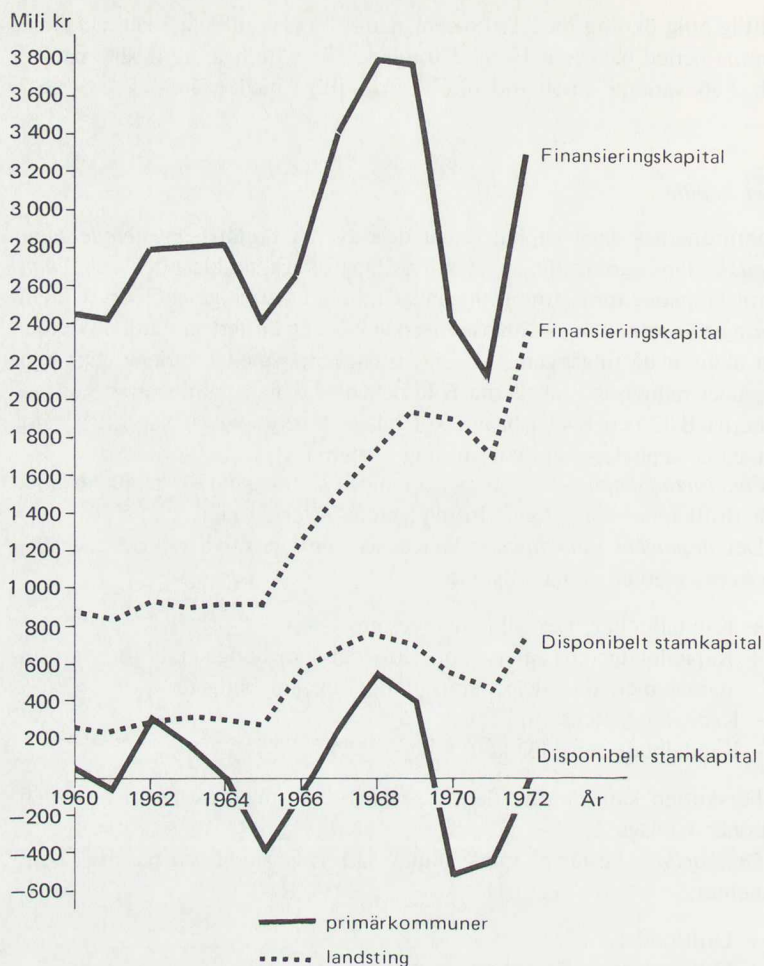

Diagram 3.28 Primärkommuner respektive landsting. Finansieringskapital. Löpande priser. Milj kr.

dovisade detta år vissa speciella finansiella poster i samband med att landstinget övertog anläggningstillgångar från kommunen.

De kraftigaste svängningarna i det disponibla stamkapitalet redovisas för primärkommunerna, som dock såväl vid början som slutet av perioden redovisar ett disponibelt stamkapital mycket nära 0. Av tabellerna 3.57 och 3.58 framgår att landstingens finansieringskapital ökat snabbare än primärkommunernas under perioden, räknat i löpande priser. När finansieringskapitalet ställs i relation till de externa utgifterna visar det sig dock att varken landsting eller primärkommuner kunnat öka sitt finansieringskapital i takt med de ökade utgifterna. Landstingens finansieringskapital utgör en högre andel av de externa utgifterna under hela perioden än primärkommunernas. Skillnaden är dock betydligt mindre i slutet än i början av perioden, vilket framgår av diagram 3.29.

I tabellerna 3.57 och 3.58 redovisas finansieringskapitalet och dess mest betydande positiva och negativa delposter. För såväl primärkommuner som landsting gäller att kapitalbudgetens förskott ökat snabbare än reservatio-

Tabell 3.57 Primärkommuner. Finansieringskapital.

Löpande priser

		1962	1964	1966	1970	1972
<i>Driftkapital</i>	milj kr	2 488	2 774	2 779	2 939	3 305
	index	100	111	112	118	133
däruv						
Driftfonder (+)		1 779	1 963	2 091	2 230	2 362
Överskott (+)		535	572	560	889	1 031
<i>Disponibelt stamkapital</i>	milj kr	300	46	-119	-520	1
däruv						
Kapitalfonder (+)		1 225	1 436	1 726	2 912	3 066
Kapitalbudgetens reservationer (+)		2 644	3 841	5 356	5 492	5 561
Kapitalbudgetens förskott (-)		-3 497	-5 126	-7 069	-8 750	-8 497
<i>Summa finansieringskapital</i>	milj kr	2 788	2 820	2 660	2 419	3 306
	index	100	101	95	87	119

erna. Under perioden 1962-1967 ökade förskotten med i genomsnitt 9 procent per år för primärkommunerna och 11 procent för landstingen. Reservationerna ökade med 8 respektive 9 procent under samma period. För landstingens kapitalfonder redovisas årliga genomsnittliga ökningarna med 14 procent mot 9 procent för primärkommunernas kapitalfonder. Driftfonderna ökade endast med 3 procent per år för primärkommunerna och 5 procent för landstingen.

Finansieringskapitalets förändringar ger en viss uppfattning om likviditetens utveckling. Som komplement redovisas i diagram 3.30 ytterligare ett par likviditetsmått. Uppgifter om primärkommunernas och landstingens likviditet återfinns också i tabellerna B 44 och B 45 i bilaga 3.

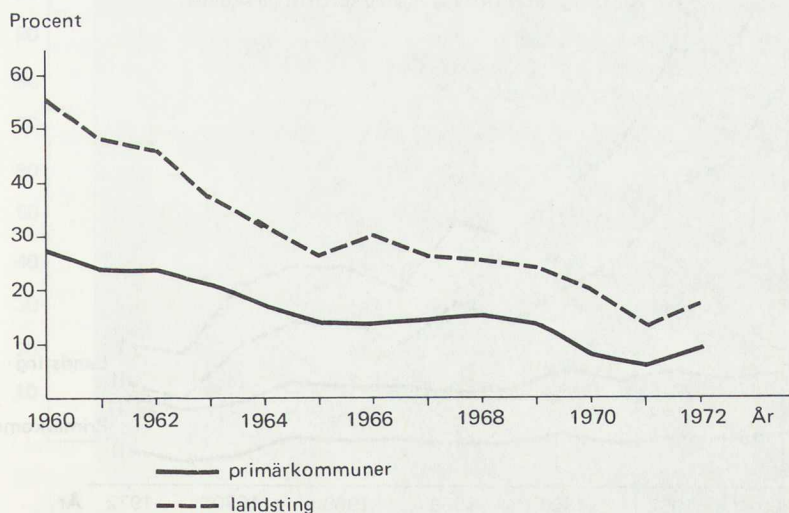

Diagram 3.29 Primärkommuner respektive landsting. Finansieringskapital i procent av totala externa utgifter. Löpande priser.

Tabell 3.58 Landsting. Finansieringskapital.
Löpande priser

		1962	1964	1966	1970	1972
<i>Driftkapital</i>	milj kr	640	634	667	1 358	1 618
	index	100	99	104	212	253
därav						
Driftfonder (+)		440	444	481	649	755
Driftbudgetens överskott (+)		127	170	167	617	735
<i>Disponibelt stamkapital</i>	milj kr	298	297	559	522	726
därav						
Kapitalfonder (+)		252	173	306	678	894
Kapitalbudgetens reservationer (+)		710	1 144	1 593	1 728	1 698
Kapitalbudgetens förskott (-)		-666	-1 016	-1 337	-1 864	-1 847
<i>Summa finansieringskapital</i>	milj kr	938	931	1 226	1 880	2 344
	index	100	99	131	200	250

Av diagram 3.30 framgår att landstingens likviditet minskade mycket påtagligt under perioden. Den var dock under hela perioden högre än primärkommunernas.

Primärkommunernas likviditet mätt såsom likvida medel i relation till kortfristiga skulder låg från 1961 och till 1969 strax under 1. Från 1970 och perioden ut var relationen ungefär 0,5. De finansiella förhållandena är mycket varierande inom olika kommuner. En uppdelning av primär-

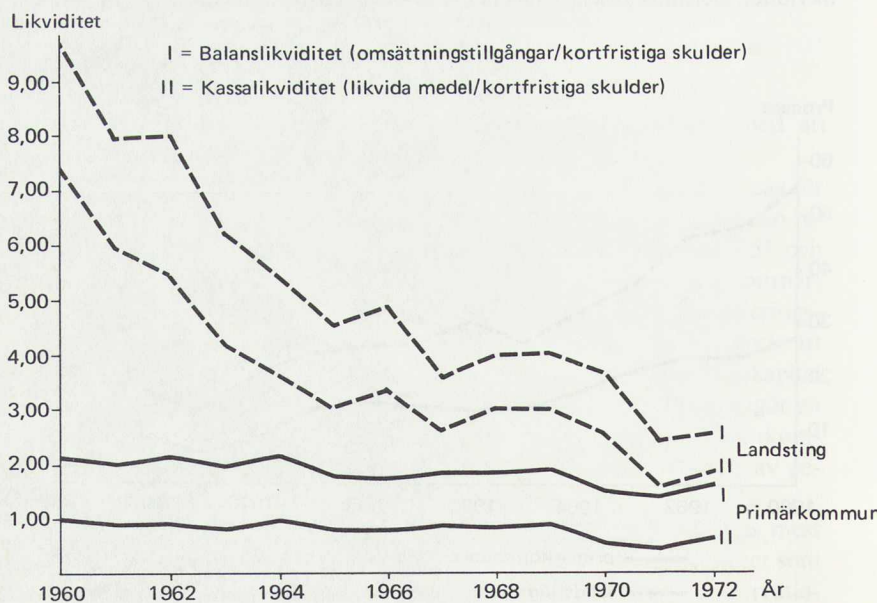

Diagram 3.30 Primärkommuner respektive landsting. Likviditet.

kommunerna i storleksgrupper visar t ex en betydligt sämre likviditet för de största kommunerna jämfört med de mindre och medelstora.

Behovet av en hög likviditet kan också ha minskat som en följd av en utbyggd finansiell planering inom såväl primärkommuner som landsting.

3.7.2 Primärkommuner

I tabellerna B 26 och B 27 i bilaga 3 redovisas primärkommunernas finansiering av driftbudget respektive kapitalbudget. I tabell B 26 ingår på kostnadssidan samtliga driftkostnader, dvs även interna poster. Finansieringen redovisas i procent av driftkostnader, överföringspost och nettoökning av driftkapitalet. För en redovisning av innehållet i de olika finansieringsposterna hänvisas till avsnitt 3.7.1.

Driftbudgetens finansiering

I diagram 3.31 redovisas uppgifter ur tabell B 26 för några år under perioden.

Av diagram 3.31 framgår att den allmänna kommunalskatten täckte ungefär 40 procent av driftbudgetens kostnader under perioden. De statliga bidragens betydelse har ökat något mot slutet av perioden och svarade 1972 för ungefär 20 procent av driftbudgetens finansiering. Utbyggnaden av den interna redovisningen framgår av de interna intäkternas successivt ökade omfattning.

Kapitalbudgetens finansiering

I diagram 3.32 redovisas uppgifter ur tabell B 27 i bilaga 3 som belyser kapitalbudgetens finansiering.

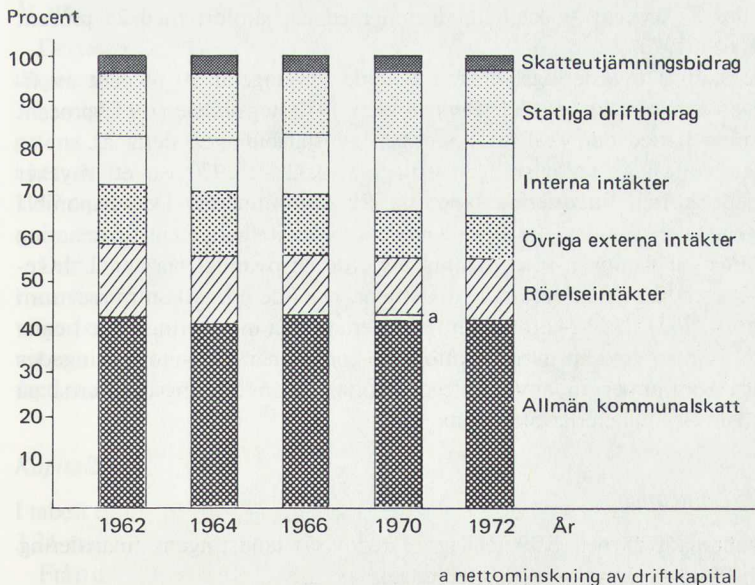

Diagram 3.31 Primärkommuner. Finansiering av driftbudgeten. Löpande priser.

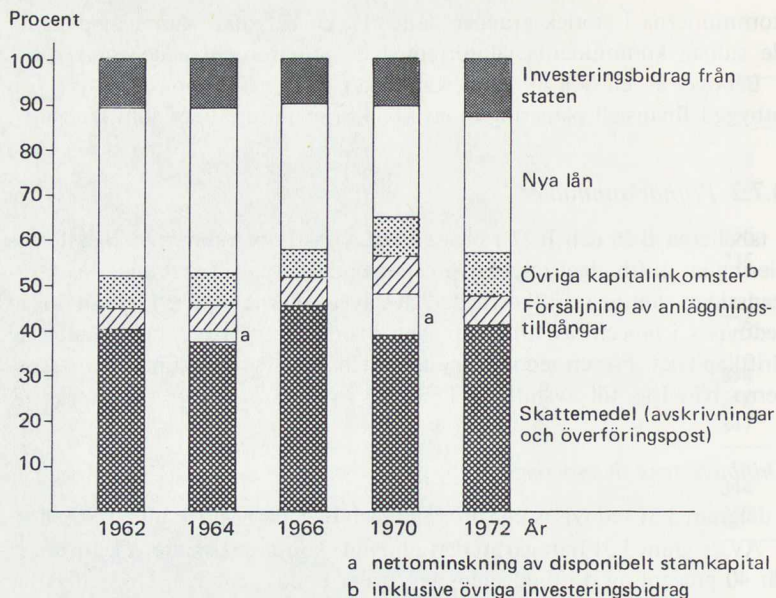

Diagram 3.32 Primärkommuner. Finansiering av kapitalbudgeten. Löpande priser.

På utgiftssidan i tabell B 27 redovisas kapitalutgifterna samt nettoökningen av disponibelt stamkapital. Kapitalutgifterna har i det statistiska grundmaterialet betraktats som helt externa under perioden. Avskrivningar och överföringspost på inkomstsidan utgör däremot en intern överföring av skattemedel från drift- till kapitalbudget.

Som nämnts i avsnitt 3.7.1 har överföringspostens storlek varierat under perioden, och av tabellen framgår att de överförda skattemedlen svarat för en andel av kapitalbudgeten som varierat från 37 procent (1964) till 47 procent (1967 och 1969). De långfristiga lånen har likaså täckt varierande andel av kapitalbudgeten. I samband med den kraftiga nyupplåningen 1962 finansierades 37 procent av kapitalbudgeten med lån jämfört med 25 procent 1961 och 1970.

De statliga investeringsbidragen svarade för ungefär 10 procent av finansieringen under större delen av perioden. 1972 steg andelen till 13 procent i samband med den kraftiga höjningen av statsbidragen detta år.

Det framgår av redovisningen i diagram 3.32 att 1970 var ett mycket speciellt år från finansieringssynpunkt för kommunerna. Det disponibla stamkapitalet svarade detta år för 9 procent av kapitalbudgetens finansiering medan nyupplåningen som nämnts utgjorde en ovanligt låg andel. Investeringsverksamheten var intensiv detta år, bl a i de primärkommuner som upphörde 1971. Dessa kommuner finansierade sina investeringar med egna medel i högre grad än övriga jämförbara kommuner. Dessutom tvingades många kommuner att använda eget kapital till investeringsutgifterna på grund av svårigheterna att ta upp lån.

3.7.3 Landsting

I tabellerna B 28 och B 29 i bilaga 3 redovisas landstingens finansiering av driftbudget respektive kapitalbudget.

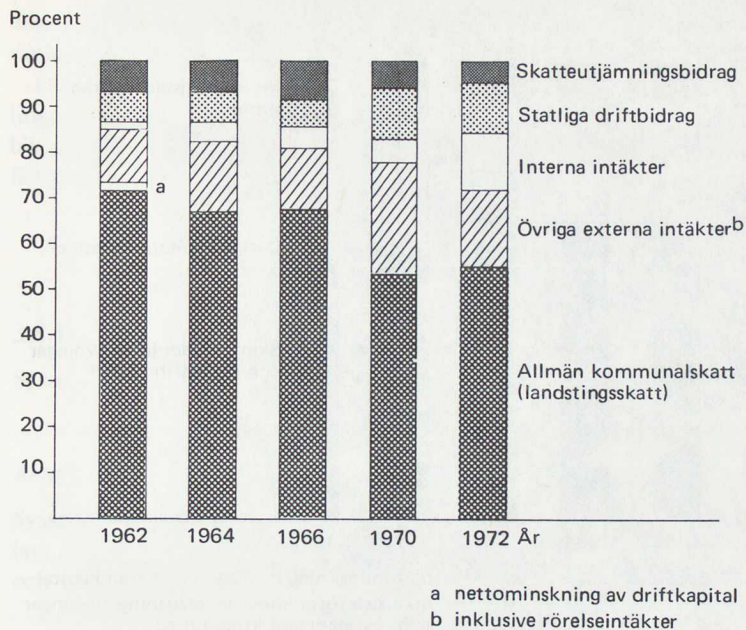

Diagram 3.33 Landsting.
Finansiering av driftbudgeten
Löpande priser.

För en närmare redovisning av tabellernas uppställning hänvisas till avsnitt 3.7.2 där motsvarande tabeller för primärkommunerna behandlats. De olika finansieringsposterna har beskrivits i avsnitt 3.7.1.

Driftbudgetens finansiering

I diagram 3.33 redovisas uppgifter om driftbudgetens finansiering för vissa år under perioden.

Den allmänna kommunalskatten har en betydligt större betydelse för landstingen än för primärkommunerna. Som framgår av tabell B 28 i bilaga 3 har landstingsskatten finansierat mellan 55 och 70 procent av driftbudgetens kostnader under perioden 1962–1972. Bidragen från staten ökade i betydelse i samband med mentalsjukvårdens överförande till landstingen. 1967 finansierades drygt 20 procent av driftbudgeten med bidrag från staten men de sista åren av perioden hade andelen sjunkit till 15 procent.

Den interna redovisningen har successivt ökat i omfattning under perioden i samband med införandet av en standardkontoplan för landstingen 1963 vilken sedan ersattes av L-planen. De interna posterna påverkar redovisningen framför allt under periodens sista år och försvårar en jämförelse med tidigare år.

Kapitalbudgetens finansiering

I tabell B 29 i bilaga 3 redovisas kapitalbudgetens finansiering och i diagram 3.34 motsvarande uppgifter för vissa år under perioden.

Från driftbudgeten överförda skattemedel finansierade omkring 70 procent

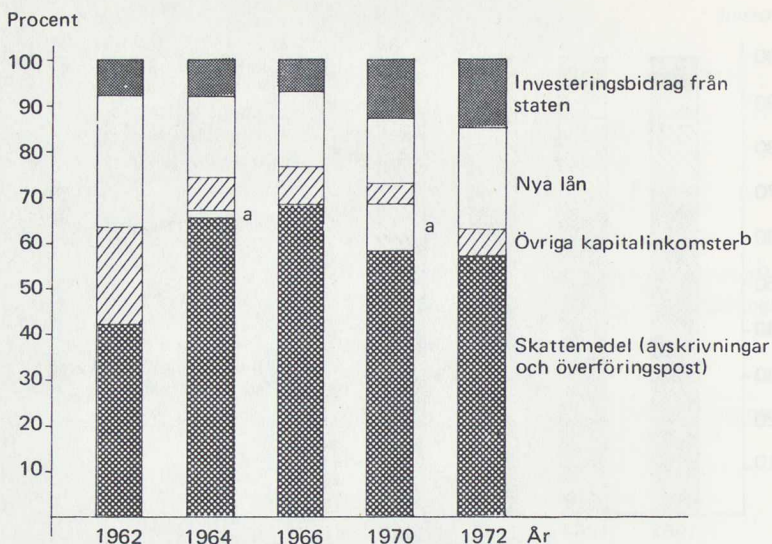

Diagram 3.34 Landsting.
Finansiering av kapitalbudgeten.
Löpande priser.

a nettominusning av disponibelt stamkapital
b inklusive försäljning av anläggningstillgångar samt övriga investeringsbidrag

av landstingens kapitalutgifter åren 1965 till 1968. Mot slutet av perioden sjönk andelen under 60 procent. Skattefinansieringen av kapitalutgifterna var under hela perioden väsentligt högre för landstingen än för primärkommunerna. Nyupplåningen var däremot av mindre omfattning i landstingen men ökade under slutet av perioden. 1971 och 1972 finansierades drygt 20 procent av kapitalbudgeten med lån.

Investeringsbidragen från staten ökade i betydelse under perioden, framför allt från 1968 och med en speciellt kraftig höjning 1972. Detta år finansierade de statliga bidragen 15 procent av kapitalbudgeten.

Liksom för primärkommunerna var 1970 speciellt i finansieringshänseende också för landstingen. Detta år finansierades närmare 11 procent av kapitalutgifterna med eget kapital, bl a på grund av den låga upplåningen. Investeringsverksamheten var samtidigt mer intensiv än 1969.

3.8 Personal

I detta avsnitt behandlas sysselsättnings- och löneutvecklingen inom den kommunala sektorn. I avsnitt 3.8.1 görs en redovisning av personalutvecklingen enligt nationalräkenskaperna hos primärkommuner och landsting sammantagna. Den sektoruppdelning som tillämpas är samma som i avsnittet om kommunal konsumtion, dvs de kommunala affärsverken ingår ej.

Det är inom den förvaltningsmässiga verksamheten som den snabba expansionen hos primärkommunerna skett. Sysselsättningsutvecklingen inom den affärsmässiga verksamheten har varit relativt sett långsammare varför

dess andel av den totala kommunala sysselsättningen minskat under perioden 1960–1972.

I avsnitt 3.8.2 och 3.8.3 görs en redovisning av personal- och löneutvecklingen inom primärkommuner och landsting var för sig. Denna redovisning börjar först 1965, eftersom det statistiska underlaget för 1960–1964 är bristfälligt.

3.8.1 Primärkommuner och landsting

Sysselsättningsutvecklingen framgår av tabell B 48 i bilaga 3.

Antal sysselsatta

Sysselsättningsutvecklingen under perioden 1960–1972 har framför allt präglats av en snabb ökning av antalet anställda inom den offentliga sektorn och då främst inom primärkommuner och landsting.

I näringslivet är däremot antalet sysselsatta lägre 1972 än 1960. I tabell 3.59 redovisas antal sysselsatta hos kommunala och statliga myndigheter samt inom näringslivet.

Det bör observeras att värdena för statliga myndigheter har reducerats för de värnpliktiga vilket inte görs i nationalräkenskaperna. Till näringslivet räknas här också de kommunala och statliga affärsverken samt bolagen.

Under hela perioden har antalet sysselsatta hos kommunala myndigheter ökat med i genomsnitt 8 procent per år, medan motsvarande uppgång för den statliga sektorn har varit 3 procent per år. Näringslivet har i stället uppvisat en sysselsättningsminskning på nästan en halv procent per år.

Den betydligt snabbare ökningen av antalet anställda hos kommunala myndigheter jämfört med övriga sektorer har medfört att deras andel av sysselsättningen i riket ökat från 7 procent 1960 till 17 procent 1972. De statliga myndigheterna har ökat sin andel av den totala sysselsättningen från 4 till 6 procent. Denna utveckling framgår av diagram 3.35.

Tabell 3.59 Antal sysselsatta i kommunala och statliga myndigheter samt näringslivet.

Index 1960 = 100

		1960	1964	1968	1972
Kommunala myndigheter	antal	264 600	335 000	451 100	635 800
	index	100	127	170	240
Statliga myndigheter	antal	145 900	167 100	185 400	214 200
	index	100	115	127	147
Näringslivet	antal	3 154 100	3 180 100	3 075 100	3 001 400
	index	100	101	97	95

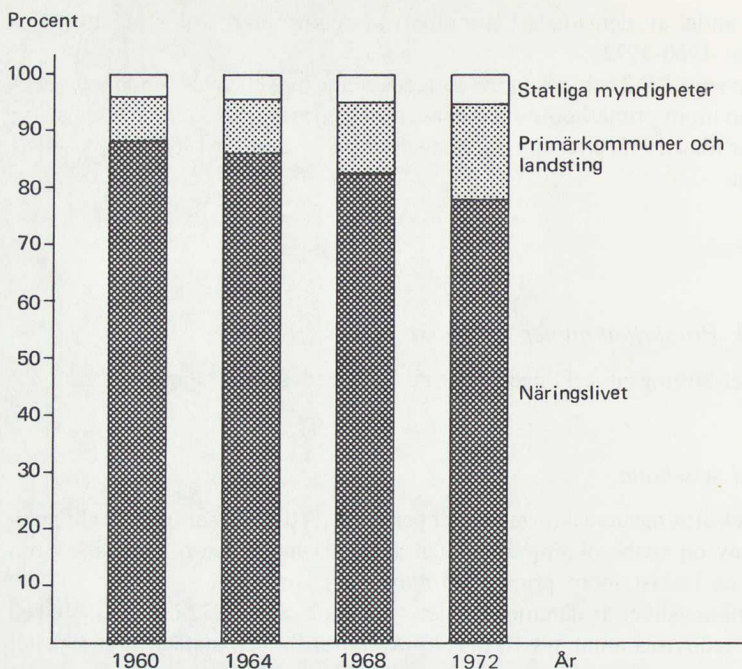

Diagram 3.35 Antal sysselsatta i olika sektorer i procent av totala antalet sysselsatta.

Den offentliga sektorns snabba andelsökning vad gäller antal sysselsatta ger dock inte en helt korrekt bild av sysselsättningsandelen, eftersom deltidarbete är mer förekommande inom den offentliga sektorn och då särskilt inom primärkommuner och landsting. Detta kommer att framgå av redovisningen av antalet arbetstimmar längre fram i detta avsnitt.

Den stora ökningen av antalet anställda beror på den snabba utbyggnaden inom så personalkrävande områden som socialvård och hälso- och sjukvård. Detta framgår av tabell 3.60.

Tabell 3.60 Kommunala myndigheter. Antal sysselsatta totalt samt inom vissa verksamhetsområden.

Index 1964 = 100

		1960	1964	1968	1972
Kommunala myndigheter	antal	264 600	335 000	451 100	635 800
	index	79	100	135	190
Socialvård	antal	..	62 800	100 200	171 300
	index		100	160	273
Hälso- och sjukvård	antal	90 600	114 900	171 200	243 500
	index	79	100	149	212

Ändamålsuppdelningen i tabell 3.60 är samma som i avsnittet om kommunal konsumtion (3.4).

Medan antalet sysselsatta totalt under perioden 1964–1972 haft en ökningstakt om 8 procent per år har de anställda inom socialvården och hälso- och sjukvården ökat med 13 respektive 10 procent per år.

Socialvårdens snabba sysselsättningsökning förklaras i första hand av den snabba utbyggnaden inom äldreomsorgen samt barnomsorgen. Inom äldreomsorgen är det framför allt perioden 1965–1970 som uppvisat en kraftig sysselsättningsexpansion. Det är främst den sociala hemhjälpen för pensionärer och handikappade som undergått en snabb utbyggnad. Medan antalet hjälpta personer 1965 uppgick till 143 873 hade detta antal 1970 ökat till 251 617, en ökning med 75 procent.

För barnomsorgen har sysselsättningsökningen varit snabb under hela perioden 1964–1972. Utbyggnaden av barnstugor var mycket snabb under perioden vilket förklarar den stora personalökningen inom detta område.

Hälso- och sjukvården har haft en stor sysselsättningsexpansion framför allt från 1967 till 1971. 1967 ökade antalet sysselsatta med 27 700 personer bl a beroende på överförandet av mentalsjukvården från staten.

Den ovan beskrivna utvecklingen betyder att såväl socialvården som hälso- och sjukvården ökat sina andelar av totala antalet sysselsatta inom kommunala myndigheter. Medan andelen anställda inom socialvården 1964 svarade för 20 procent av totala antalet sysselsatta har motsvarande andel 1972 ökat till 27 procent. För hälso- och sjukvården har sysselsättningsandelen ökat från 34 procent 1960 till 38 procent 1972.

Som jämförelse kan nämnas att anställda inom central förvaltning minskat sin andel från 5 procent 1960 till 3 procent 1972.

Antal arbetstimmar

Den snabba sysselsättningsökningen räknat i antal sysselsatta inom socialvården och hälso- och sjukvården beror bl a på att förekomsten av deltidarbete är särskilt utbredd här. I nationalräkenskaperna görs också en omräkning av antal sysselsatta till antal arbetstimmar. Antalsuppgifterna multipliceras då med den arbetstid per sysselsatta branschvis som erhålls från SCB:s arbetskraftsundersökningar. Det bör observeras att omräkning till arbetstimmar är särskilt svår inom områdena undervisning och socialvård. Sysselsättningen mätt i timmar framgår av tabell 3.61.

Tabell 3.61 Kommunala myndigheter.
Sysselsättning i timmar

		1960	1964	1968	1972
Totalt	milj arbetstimmar	415,20	507,12	646,23	856,62
	index	82	100	127	169
Socialvård	milj arbetstimmar	..	84,73	133,38	213,15
	index	..	100	157	252
Hälso- och sjukvård	milj arbetstimmar	160,27	193,95	275,12	358,43
	index	83	100	142	185

Jämfört med antalsredovisningen har sysselsättningen i timmar för samtliga kommunala ändamål under perioden 1964–1972 ökat med 7 procent per år, dvs 1 procentenhet lägre ökningstakt.

Motsvarande sysselsättningsökning inom socialvården respektive hälso- och sjukvården har uppgått till 12 respektive 8 procent per år. Detta innebär 1 respektive 2 procentenheters lägre ökningstakt än om ingen korrigering för deltid görs. Här kan då konstateras att de deltidsanställda betyder mer inom hälso- och sjukvården än inom socialvården.

De i tabell 3.61 redovisade sysselsättningsuppgifterna används också för fastprisberäkningen av lönerna som ingår i den kommunala konsumtionen i avsnitt 3.4.

3.8.2 Primärkommuner

3.8.2.1 Sysselsättningsutvecklingen

Antal anställda

I detta avsnitt redovisas uppgifter för perioden 1965–1973 (se tabell B 49 i bilaga 3). För 1960–1964 saknas tillförlitligt statistikunderlag. Orsaken till att 1973 också medtagits är den statistikomläggning som ägde rum mellan 1971 och 1973. För åren till och med 1971 avsåg redovisningen den 1 oktober undersökningsåret. Från och med 1973 har dock redovisningstidpunkten ändrats till den 1 mars. Därför har någon undersökning avseende 1972 ej genomförts. Till skillnad från avsnitt 3.8.1 omfattar antalet anställda här såväl förvaltning som affärsmässig verksamhet.

Antalet anställda hos primärkommunerna har under perioden 1965–1973 ökat från 268 405 till 460 099. Detta framgår av tabell 3.62.

Tabell 3.62 Primärkommuner. Antal anställda.
Index 1965 = 100

	1965	1968	1970	1973
<i>Heltid</i>				
Antal anställda	92 891	139 793	155 242	155 944
index	100	151	167	168
därav inom förvaltning	75 831	117 098	132 335	133 086
index	100	154	175	176
<i>Deltid</i>				
Antal anställda	99 474	136 852	166 077	197 519 ^b
index	100	138	167	199
därav inom förvaltning	99 178	136 207	165 248	196 801
index	100	137	167	198
<i>Totalt^a</i>				
Antal anställda	268 405	363 308	421 013	460 099
index	100	135	157	171
därav inom förvaltning	251 049	339 968	397 277	436 523
index	100	135	158	174

^a Inklusive anställda i vissa skolformer som ej ingår i redovisningen av heltids- och deltidsanställda.

^b Dessutom tillkommer ca 26 000 dagbarnvårdare

De huvudmannaskapsförändringar som genomfördes 1971 medförde att ca 20 000 anställda överflyttades från Stockholms kommun till Stockholms landsting, medan upplösningen av Gotlands läns landsting medförde en ökning av primärkommunernas personal med ca 1 500.

Antal anställda har under perioden 1965–1973 ökat med i genomsnitt 8 procent per år. Ökningen beror huvudsakligen på den förvaltningsmässiga verksamhetens expansion, vars sysselsättningstillväxt varit något högre än för verksamheten totalt. Andelen sysselsatta inom förvaltningen i förhållanden till totala antalet sysselsatta har därmed ökat från 94 procent 1965 till 95 procent 1973.

Den affärsmässiga verksamheten spelar följaktligen i sysselsättningshänseende en mycket liten roll. Som jämförelse kan nämnas att den affärsmässiga verksamhetens driftkostnader 1965 svarade för 20 procent av primärkommunernas totala driftkostnader.

Jämförs den redovisade utvecklingen för heltidsanställda och deltidsanställda framgår att medan de heltidsanställda ökat med i genomsnitt 6 procent per år har ökningen för den deltidsanställda personalen varit 10 procent. Den deltidsanställda personalens andel av totala antalet anställda har därmed ökat från 37 procent 1965 till 43 procent 1973.

Studeras könsfördelningen bland den deltidsanställda personalen 1973 finner man att kvinnorna svarade för hela 95 procent av totala antalet deltidsanställda.

Som redovisats i avsnitt 3.8.1 har socialvården svarat för den snabbaste sysselsättningsuppgången. Socialvården svarade 1973 också för det största antalet deltidsanställda, 126 817 personer.

Antal helårsarbetare

Eftersom den största ökningen av den kommunala sysselsättningen skett bland den deltidsanställda personalen beskriver en redovisning av antal anställda oavsett arbetstid inte den faktiska sysselsättningsökningen. Därför redovisas i tabell 3.63 en omräkning av hel- och deltidsanställda till sk helårsarbetare. Vid omräkningen har Svenska kommunförbundets schablonmässiga vägningsstal använts. Detta innebär att deltidsanställda fått vikten 0,6 mot 1,0 för heltidsanställda.

Ökningen av antalet helårsarbetare har varit något långsammare än av antalet anställda oavsett anställningsform. Med hänsyn till att den deltidsanställda personalen betyder så mycket torde en alternativ omräkning till helårsarbetare som bygger på sysselsättningsgrad ge en större skillnad mellan de två metoderna att mäta sysselsättningen.

Tabell 3.63 Primärkommuner. Antal helårsarbetare.

Index 1965 = 100

	1965	1968	1970	1973
Antal helårsarbetare	228 600	308 600	354 600	381 100
index	100	135	155	167

3.8.2.2 Löneutvecklingen

Jämförs löneutvecklingen för olika personalkategorier inom primärkommunerna förekommer ganska stora variationer (se tabell B 51 i bilaga 3). De klart lägsta löneökningarna registreras för tjänstemännen, som haft en löneökning på knappt 50 procent 1967–1973. Låglönegrupper som städpersonal, hemsamariter och skolmåltidspersonal har däremot fått löneökningar som varit ca 30 procentenheter högre än tjänstemännens för motsvarande period. Utvecklingen har varit särskilt snabb sedan 1971, på grund av bl a den låglöneprofil som avtalsrörelsen 1971 hade. Lönesumman för arbetstagare som ej arbetar enligt tjänstemannaavtal utgjorde 1973 3 770 milj kr, vilket motsvarade 28 procent av primärkommunernas totala lönesumma detta år. En låglönesatsning inom primärkommunerna betyder därför relativt mycket även för primärkommunernas driftkostnader.

3.8.3 Landsting

3.8.3.1 Sysselet utvecklingen

Antal anställda

Den snabba expansionen inom landstingens verksamhetsområden har resulterat i en mycket snabb ökning av antalet anställda. Liksom i avsnitt 3.8.2.1 omfattar redovisningen i detta avsnitt perioden 1965–1973 (se tabell B 50 i bilaga 3).

Av tabell 3.64 framgår att antalet anställda under den beskrivna perioden ökat mer än två och en halv gång med en mycket olikartad utveckling för hel- och deltidsanställda.

Det bör observeras att redovisningsprincipen för timavlönade från och med 1970 års redovisning är ändrad så att samtliga som erhållit lön under undersökningsmånaden medtages. Tidigare ingick endast de som utfört arbete undersökningsdagen.

De huvudmannaskapsförändringar som inträffat under perioden har naturligtvis påverkat ökningen av antalet anställda. Mentalsjukvårdsreformen medförde bl a en ökning av antalet anställda med ca 16 000 och Stockholms inträde i landsting medförde som nämnts en ökning av antalet med ca 20 000.

Tabell 3.64 Landsting. Antal anställda.

Index 1965 = 100

		1965	1968	1970	1973
Heltid	antal	63 423	93 643	105 834	130 051
	index	100	148	167	205
Deltid	antal	12 880	22 350	35 529	57 844
	index	100	174	276	449
Timanställda	antal	9 726	17 261	29 303	39 636
	index	100	178	301	408
<i>Totalt</i>	antal	86 029	136 254	170 666	227 531
	index	100	158	198	264

Jämfört med primärkommunerna spelar den deltidsanställda personalen hos landstingen en mycket stor roll. Detta beror framför allt på att hälso- och sjukvården kan erbjuda deltidsarbete i mycket större omfattning än andra verksamheter. Medan den heltidsanställda personalen 1965 utgjorde 74 procent av samtliga landstingsanställda hade denna andel 1973 minskat till 57 procent. Under samma period hade nämligen den deltidsanställda och timanställda personalen haft en ökningstakt som varit mer än dubbelt så hög som för heltidsanställda.

Den snabba ökningen av antalet landstingsanställda beror naturligtvis främst på den personalkrävande verksamheten inom hälso- och sjukvården. Arbetstidsförkortningar som genomförts successivt har medfört ett stort nytillskott av personal, då verksamhetens struktur inte medger personalbesparande rationaliseringar i någon större omfattning.

Antal helårsarbetare

För landstingen med sin stora deltids- och timanställda personal är en omräkning till helårsarbetare ännu mer motiverad för att belysa den faktiska sysselsättningsutvecklingen. Omräkningen bygger på Landstingsförbundets vägningstal som före 1973 schablonmässigt beräknades till 0,5 för deltids- och 0,33 för timanställda. 1973 har vägningstalen 0,62 respektive 0,35 använts för deltids- respektive timanställda.

En sådan omräkning ger som resultat att antalet helårsarbetare ökat 1965–1973 från 73 923 till 179 219 (se också tabell B 50 i bilaga 3). Den årliga förändringen skulle därmed bli 12 procent eller 1 procentenhet lägre än ökningen av totala antalet anställda.

3.8.3.2 Löneutvecklingen

Även inom landstingen har löneutvecklingen varit gynnsammast för de grupper som ej avlönas enligt tjänstemannaavtalen (se tabell B 52 i bilaga 3). Skillnaderna mellan dessa grupper är dock inte så stora som hos primärkommunerna.

Medan tjänstemannagruppernas (inklusive läkare) lönellyft varit sammanlagt 45 procent 1967–1973 har övriga arbetstagare inom landstingen haft löneökningar på ca 60 procent.

Liksom hos primärkommunerna är det framför allt från och med 1971 som löneutvecklingen varit förhållandevis snabb. En låglönesatsning liknande den som 1971 års avtalsrörelse innebär betyder mera för landstingen än för primärkommunerna. 1973 utgjorde lönesumman under undersökningsmånaden för personal tillhörig L-ABK-avtalet (kollektivavtal för "övriga" arbetstagare), där större delen av de lågavlönade finns, drygt 50 procent av den totala lönesumman.

4 Utvecklingen i olika kommuntyper

4.1 Indelning i kommuntyper

För att belysa den kommunalekonomiska utvecklingen i skilda kommuner har KEU delat in kommunerna i ett antal olika kommuntyper. Med hänsyn till förändringar under perioden 1960–1972 har det visat sig svårt att arbeta med jämförelser för hela perioden. Jämförelse mellan kommungrupper har därför gjorts endast för perioden 1968–1972.

Kommunerna har grupperats enligt 1974 års kommunindelning. Uppgifter för de kommuner som berörts av indelningsförändring har framtagits genom direkt summering av uppgifter från de kommuner som senare sammanlagts. Vid uppdelning av en "gammal" kommun till två eller flera "nya" används folkmängden som fördelningsmall. Kostnaderna och intäkterna har fördelats i samma proportioner som folkmängden.

Vid indelningen i olika kommuntyper används 1970 års värden. Indelningen för perioden är fast, dvs en kommun som 1970 tillhör en grupp har hänförs till denna under samtliga år i perioden 1968–1972, även om dess egentliga tillhörighet har ändrats under perioden. 1970 har valts dels för att det ligger mitt i perioden, dels för att underlag för flera av indelningsgrunderna endast insamlas i samband med statistiska centralbyråns folk- och bostadsräkning.

Vid grupperingen av kommunerna har gällt två villkor som båda måste uppfyllas samtidigt.

- A) Antalet kommuner i gruppen är inte mindre än fem (för landstingen två).
- B) Kommunerna/landstingen i gruppen svarar för minst fem procent av de totala nettokostnaderna.

Primärkommuner

I de olika grupperna för primärkommuner ingår inte Stockholm, Göteborg, Malmö och Gotland. Orsaken härtill är att dessa kommuner varit landstingsfria under hela eller delar av perioden 1968–1972. I tabellerna B 53 samt B 60–B 65 i bilaga 3 redovisas uppgifter även för Stockholm, Göteborg, Malmö och Gotland.

I tabell 4.1 redovisas de olika indelningsgrunderna för primärkommuner samt antalet kommuner och invånare i de olika grupperna.

Tabell 4.1 Primärkommunernas indelning i kommuntyper samt antalet kommuner och invånare i de olika grupperna.

	Antal kommuner enligt 1974 års kommunindelning	Antal invånare 1970-01-01
<i>Befolkningsstorlek</i>		
– 9 999 invånare	72	577 752
10 000–19 999 invånare	97	1 332 241
20 000–49 999 invånare	79	2 474 782
50 000–99 999 invånare	19	1 307 021
100 000– invånare	7	797 640
<i>Befolkningsutveckling</i>		
Förändring av folkmängden under femårsperioden 1965–1970		
Befolkningsminskande kommuner	133	2 105 680
Befolkningsökning mindre än 10 %	100	3 114 328
Befolkningsökning mer än 10 %	41	1 269 428
<i>Befolkningsstruktur</i>		
Andel av befolkningen i förvärsarbetande ålder samt kvoten barn/pensionärer.		
Andel 16–66 år	Kvot barn/pensionär	
större än 66 %	större än 1,74	43
större än 66 %	mindre än 1,74	13
64–66 %	större än 1,74	50
64–66 %	mindre än 1,74	35
mindre än 64 %	större än 1,74	38
mindre än 64 %	mindre än 1,74	95
1 921 549		
430 596		
1 458 094		
771 509		
634 736		
1 272 952		
<i>Tätortsgrad</i>		
Andel av befolkningen som bor i tätort ^a		
– 49,9 % tätortsbefolkning	43	465 839
50,0– 69,9 % tätortsbefolkning	80	1 266 003
70,0– 89,9 % tätortsbefolkning	116	3 286 477
90,0–100,0 % tätortsbefolkning	35	1 471 117
<i>Skattekraft^b i procent av medelskattekraften</i>		
– 69 %	43	429 136
70– 79 %	72	1 036 297
80– 89 %	76	1 599 094
90– 99 %	52	2 110 145
100–109 %	17	751 831
110– %	14	562 933
<i>Geografisk belägenhet</i>		
Fördelning på stödområden enligt SFS 1972:831		
Inre stödområdet	34	467 178
Allmänna stödområdet	45	1 039 842
Övriga	195	4 982 416

^a För definition av tätort, se bilaga 1.

^b För definition av skattekraft, se bilaga 1.

Sambandet mellan några av de redovisade indelningsgrunderna framgår av tabellerna 4.2–4.5. Redovisningen i dessa tabeller avser procentuell andel av rikets invånarantal. Det bör uppmärksammas att summan av de redovisade procentsatserna blir endast 81 procent, vilket beror på att de landstingsfria kommunerna Stockholm, Göteborg, Malmö och Gotland som tidigare nämnts inte ingår i kommungrupperna.

Av tabell 4.2 framgår att mer än hälften av kommunerna under 20 000 invånare ingår i gruppen befolkningsminskande kommuner. De snabbt befolkningsökande kommunerna återfinns i huvudsak bland kommuner över 20 000 invånare.

Tabell 4.3 visar som allmän tendens att skattekraften är högre ju större kommunen är. Av kommunerna med skattekraft över 110 procent av medelskattekraften återfinns de flesta bland Stockholms förortskommuner.

Tabell 4.2 Samband mellan indelningen av primärkommuner efter befolkningsstorlek och befolkningsutveckling.

Procent av invånarantalet 1970-01-01

Befolkningsutveckling	Befolkningsstorlek					Summa
	-9 999	10 000– 19 999	20 000– 49 999	50 000– 99 999	100 000–	
Befolkningsminskande kommuner	4,8	9,2	8,3	4,0	–	26,3
Befolkningsökning mindre än 10 %	1,9	5,5	15,4	7,8	8,3	38,9
Befolkningsökning mer än 10 %	0,3	2,0	7,6	4,5	1,6	15,9
Summa	7,0	16,6	31,3	16,2	9,9	81,0

Tabell 4.3 Samband mellan indelningen av primärkommuner efter befolkningsstorlek och skattekraft i procent av medelskattekraften.

Procent av invånarantalet 1970-01-01

Skattekraft i procent av medelskattekraften	Befolkningsstorlek					Summa
	-9 999	10 000– 19 999	20 000– 49 999	50 000– 99 999	100 000–	
– 69	2,5	2,5	0,3	–	–	5,3
70– 79	2,7	5,6	4,6	–	–	12,9
80– 89	1,3	5,2	11,1	2,4	–	20,0
90– 99	0,2	2,1	10,2	8,8	5,6	26,8
100–109	0,2	1,0	1,6	2,1	4,3	9,1
110–	0,1	0,2	3,6	3,0	–	6,8
Summa	7,0	16,6	31,3	16,2	9,9	81,0

I de befolkningsminskande kommunerna är skattekraften i regel lägre än i befolkningsökande kommuner. Detta framgår av tabell 4.4 De kommuner som under perioden 1965–1970 ökat invånarantalet med mer än 10 procent har i allmänhet den högsta skattekraften.

Av tabell 4.5 framgår att skattekraften är lägre inom stödområdena än i övriga landet. Det värde som för inre stödområdet redovisas för skattekraft över 110 procent av medelskatte kraften avser Kiruna och Jokkmokks kommuner.

Vissa andra rätt självklara samband skall också nämnas. De små kommunerna, invånarmässigt, har i allmänhet låg tätortsgrad. Dessa kommuner har vanligen en lägre andel förvärvsarbetande och en hög andel pensionärer.

Tabell 4.4 Samband mellan indelningen av primärkommuner efter befolkningsutveckling och skattekraft i procent av medelskatte kraften.

Procent av invånarantalet 1970-01-01

Skattekraft i procent av medelskatte kraften	Befolkningsutveckling			Summa
	Befolknings- minskande kommuner	Befolknings- ökning mindre än 10 procent	Befolknings- ökning mer än 10 procent	
– 69	4,8	0,5	–	5,3
70– 79	8,1	4,4	0,5	12,9
80– 89	8,9	9,7	1,5	20,0
90– 99	3,0	19,4	4,4	26,8
100–109	–	3,9	5,2	9,1
110–	1,5	1,0	4,3	6,8
Summa	26,3	38,9	15,9	81,0

Tabell 4.5 Samband mellan indelning av primärkommuner efter geografisk belägenhet och skattekraft i procent av medelskatte kraften.

Procent av invånarantalet 1970-01-01

Skattekraft i procent av medelskatte kraften	Geografisk belägenhet			Summa
	Inre stöd- området	Allmänna stödområdet	Övriga	
– 69	2,1	1,6	1,7	5,3
70– 79	1,4	3,5	8,0	12,9
80– 89	0,6	3,4	16,0	20,0
90– 99	1,3	3,7	21,9	26,8
100–109	–	0,8	8,3	9,1
110–	0,5	–	6,4	6,8
Summa	5,8	13,0	62,2	81,0

Tabell 4.6 Landstingens indelning i kommuntyper och antalet invånare i de olika grupperna.

		Landsting	Antal invånare 1970-01-01
<i>Befolkningsstorlek</i>			
-199 999		Kronoberg, Blekinge, Halland och Jämtland	639 231
200 000-399 999		Uppsala, Södermanland, Östergötland, Jönköping, Kalmar, Kristianstad, Göteborgs- och Bohus, Skaraborg, Värmland, Örebro, Västmanland, Kopparberg, Gävleborg, Västernorrland, och Norrbotten	4 305 365
400 000-		Malmöhus och Älvsborg	850 007
<i>Befolkningsutveckling</i>			
Befolkningsminskande landsting		Värmland, Kopparberg, Västernorrland, Jämtland och Norrbotten	1 221 080
Befolkningsökning mindre än 5 %		Södermanland, Östergötland, Jönköping, Kronoberg, Kalmar, Blekinge, Kristianstad, Göteborgs- och Bohus, Älvsborg, Skaraborg, Örebro, Gävleborg och Västerbotten	3 467 494
Befolkningsökning mer än 5 %		Uppsala, Malmöhus, Halland och Västmanland	1 106 029
<i>Befolkningsstruktur</i>			
Andel 16-66 år	Kvot barn/ pensionärer		
större än 66 %		Kristianstad, Malmöhus, Örebro, Västmanland, och Västernorrland	1 525 000
64-66 %	större än 1,74	Uppsala, Södermanland, Östergötland, Kronoberg, Blekinge, Halland, Göteborgs- och Bohus, Älvsborg, Skaraborg, Västerbotten och Norrbotten	2 738 805
64-66 %	mindre än 1,74	Kalmar, Värmland, Kopparberg och Gävleborg	1 099 595
mindre än 64 %		Jönköping och Jämtland	431 203
<i>Tätortsgrad:</i>			
- 69,9 % tätortsbefolkning		Kronoberg, Halland, Skaraborg, Värmland, Jämtland och Västerbotten	1 261 394
70,0-100,0 % tätortsbefolkning		Uppsala, Södermanland, Östergötland, Jönköping, Kalmar, Blekinge, Kristianstad, Malmöhus, Göteborgs- och Bohus, Älvsborg, Örebro, Västmanland, Kopparberg, Gävleborg, Västernorrland och Norrbotten	4 533 209
<i>Skattekraft i procent av medelskattekraften</i>			
-89 %		Kalmar och Jämtland	368 308
90-99 %		Jönköping, Kronoberg, Blekinge, Kristianstad, Halland, Göteborgs- och Bohus, Älvsborg, Skaraborg, Värmland, Kopparberg, Gävleborg, Västernorrland och Västerbotten	3 358 889
100- %		Uppsala, Södermanland, Östergötland, Malmöhus, Örebro, Västmanland och Norrbotten	2 067 406
<i>Geografisk belägenhet^a</i>			
Inre stödområdet		Västernorrland, Jämtland, Västerbotten och Norrbotten	890 983
Allmänna stödområdet		Värmland, Kopparberg och Gävleborg	857 445
Övriga		Uppsala, Södermanland, Östergötland, Jönköping, Kronoberg, Kalmar, Blekinge, Kristianstad, Malmöhus, Halland, Göteborgs- och Bohus, Älvsborg, Skaraborg, Örebro och Västmanland	4 046 175

^a Vid indelningen räknas landsting med kommuner inom inre stödområdet som tillhörigt inre stödområdet.

Flertalet kommuner med snabb befolkningsökning har också en hög andel barn och förvärvsarbetsbetande medan befolkningsminskande kommuner ofta har många pensionärer och låg andel av befolkningen i förvärvsarbete. Det finns också ett klart samband mellan kommuner med snabb ökning av befolkningen och kommuner med hög tätortsgrad. Kommuner med minskande befolkning har vanligen låg tätortsgrad.

Skattekraften är i allmänhet högre i kommuner med stor andel av befolkningen i förvärvsarbetsbetande åldrar. Kommuner med hög andel barn har i genomsnitt något högre skattekraft än kommuner med större andel pensionärer. Skattekraften ökar vanligen med högre tätortsgrad.

Landsting

Vid grupperingen av landstingen har Kalmar läns landsting, som före 1971 var delat i två, för hela perioden betraktats som en enhet. I landstingsgrupperna ingår inte Gotlands läns landsting som upphört under perioden. Ej heller ingår Stockholms läns landsting som från 1971 övertagit sjukvård mm från Stockholms kommun. För Gotlands läns landsting och Stockholms läns landsting redovisas uppgifter i tabellerna B 67 samt B 73–79 i bilaga 3.

Av tabell 4.6 framgår indelningen av landstingen i olika kommuntyper.

4.2 Utvecklingen 1968–1972

För att göra det möjligt att jämföra kommungrupper med olika invånarantal har värden i absoluta tal i allmänhet räknats om till kronor per invånare. Vid omräkningen har invånarantalet den 1 januari respektive verksamhetsår använts. Alla belopp redovisas i löpande priser.

I ett antal tabeller i bilaga 3 redovisas uppgifter om olika kommuntyper. Tabellerna B 53–B 66 innehåller uppgifter om primärkommunerna och tabellerna B 67–B 80 ger motsvarande data för landstingen.

4.2.1 *Primärkommuner*

4.2.1.1 *Nettokostnader*

Med nettokostnader avses kommunernas driftkostnader brutto exklusive kostnadsräntor minus driftintäkter. I driftintäkter ingår inte skatteintäkter och skatteutjämningsbidrag. Primärkommunernas nettokostnader per kommuntyp 1968–1972 redovisas i tabell B 59 i bilaga 3.

Av diagram 4.1 framgår att nettokostnaderna såväl 1968 som 1972 är högst i kommuner med över 100 000 invånare. De näst högsta nettokostnaderna redovisas för kommuner under 10 000 invånare. Kommuner med invånarantal 10 000–19 999 har haft de lägsta nettokostnaderna, för 1972 drygt 11 procent lägre än de största kommunerna.

Vad gäller kommuner med olika befolkningsutveckling, redovisas inte oväntat de högsta nettokostnaderna för de kommuner, vilkas befolkning minskat. Detta framgår av diagram 4.2. Orsaken till det relativt höga kost-

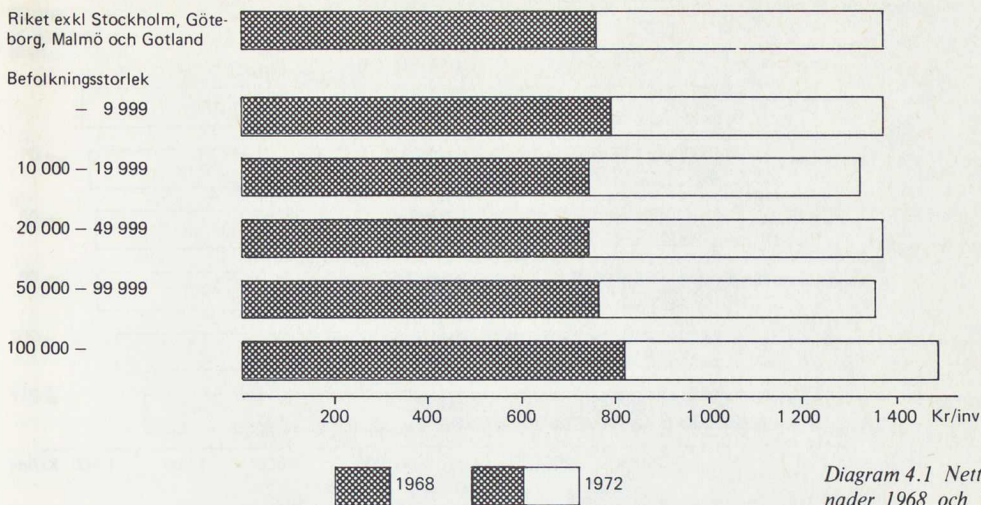

Diagram 4.1 Nettokostnader 1968 och 1972 för olika kommunstorlekar.

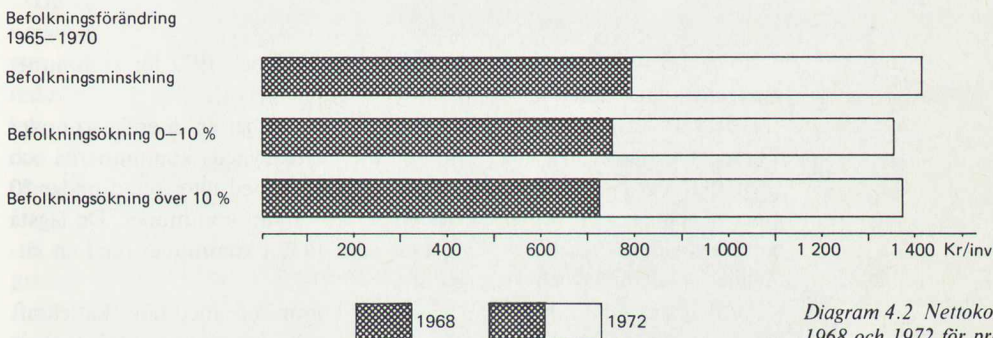

Diagram 4.2 Nettokostnader 1968 och 1972 för primärkommuner med olika befolkningsutveckling.

nadsläget för dessa kommuner är bl a att det är svårt att anpassa verksamheten till det sjunkande befolkningstalet.

De kommuner som mellan 1965 och 1970 ökat invånarantalet med mer än tio procent hade 1968 den lägsta nettokostnaden. Kostnadsökningen har varit starkast i dessa kommuner och 1972 var nettokostnaderna något högre än i de kommuner där invånarantalet ökat med mindre än tio procent.

Vid indelning av kommunerna efter befolkningsstruktur visar det sig att nettokostnaderna är lägst i de kommuner som har låg andel personer i förvärvsarbetande åldrar och hög andel pensionärer i förhållande till antalet barn.

Även de kommuner som har låg andel personer i förvärvsarbetande åldrar och låg andel pensionärer i förhållande till antalet barn har något lägre nettokostnader än övriga kommuner, vilket framgår av diagram 4.3.

Befolkningsstruktur

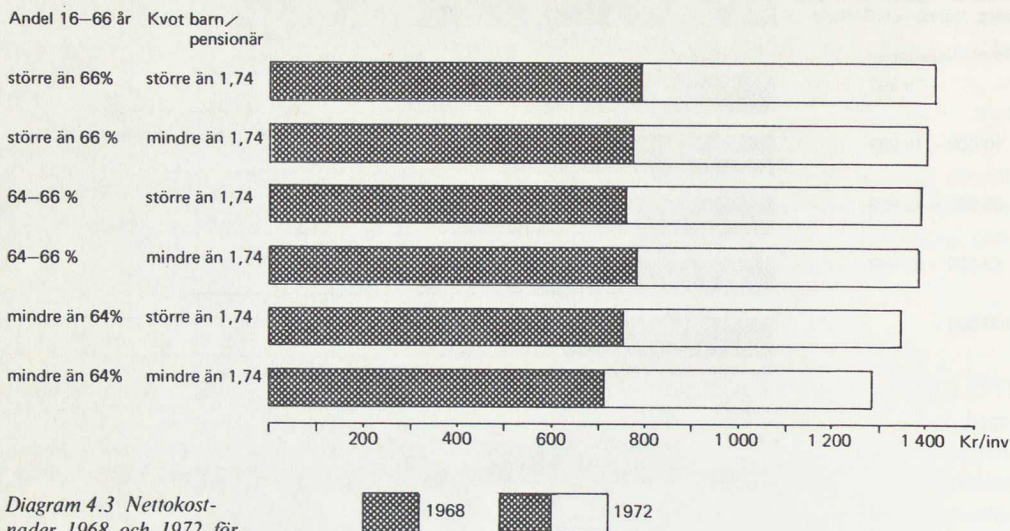

Diagram 4.3 Nettokostnader 1968 och 1972 för primärkommuner med olika befolkningsstruktur.

I diagram 4.4 redovisas nettokostnaderna 1968 och 1972 för kommuner med olika tätortsgrad.

1968 var nettokostnaderna i de kommuner som har en tätortsgrad under 50 procent ungefär lika höga som i de mest tätbebyggda kommunerna och även 1972 var kostnaderna i kommungrupperna med tätortsgrad under 50 procent och över 90 procent klart högre än i andra kommuner. De lägsta nettokostnaderna redovisas såväl 1968 som 1972 i kommuner med en tätortsgrad mellan 50 och 70 procent.

Av diagram 4.5 framgår som väntat att kommuner med hög skattekraft har de klart högsta nettokostnaderna. Dessa kommuner kan alltså med en lägre skattesats (jfr avsnitt 4.2.1.7) i allmänhet erbjuda sina invånare en mer utbyggd kommunal service.

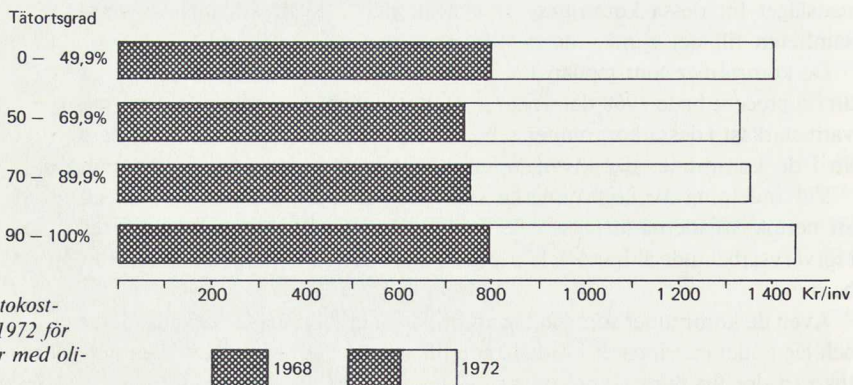

Diagram 4.4 Nettokostnader 1968 och 1972 för primärkommuner med olika tätortsgrad.

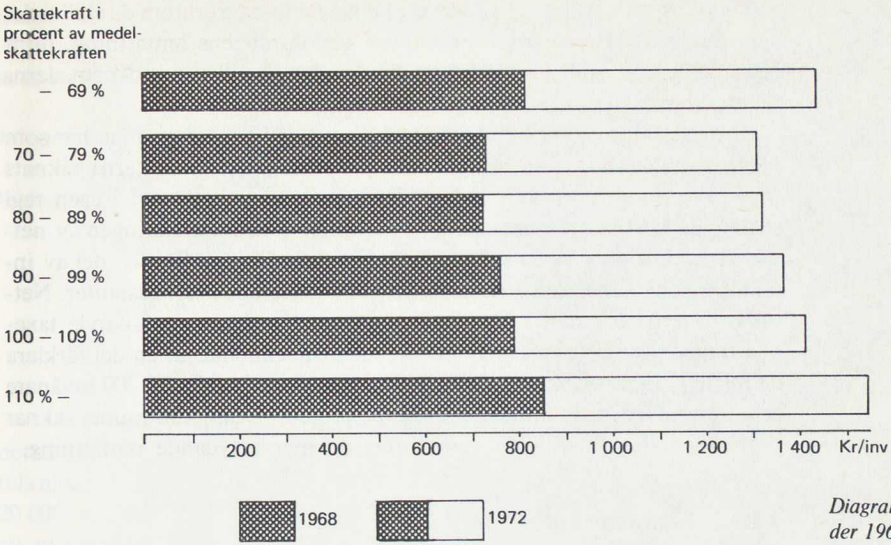

Diagram 4.5 Nettokostnader 1968 och 1972 för primärkommuner med olika skattekraft.

De näst högsta nettokostnaderna återfinns i kommuner med en skattekraft under 70 procent av medel-skattekraften. Att dessa kommuner – som till stor del är befolkningsminskande och belägna inom stödområdena – kan redovisa förhållandevis höga nettokostnader har klart samband med de statliga skatteutjämningsbidragen. Kommuner med en skattekraft mellan 70 och 90 procent har de lägsta nettokostnaderna. Skillnaden mellan kommungrupp med lägsta respektive högsta nettokostnad var både 1968 och 1972 ca 18 procent.

I diagram 4.6 redovisas nettokostnaderna för kommuner med olika geografisk belägenhet.

De högsta nettokostnaderna per invånare har kommuner i inre stödområdet. Även kommuner i allmänna stödområdet har högre nettokostnader än övriga. De statliga skatteutjämningsbidragen har möjliggjort för kommuner inom stödområdet att hålla skattesatserna inom rimliga gränser trots de höga nettokostnaderna.

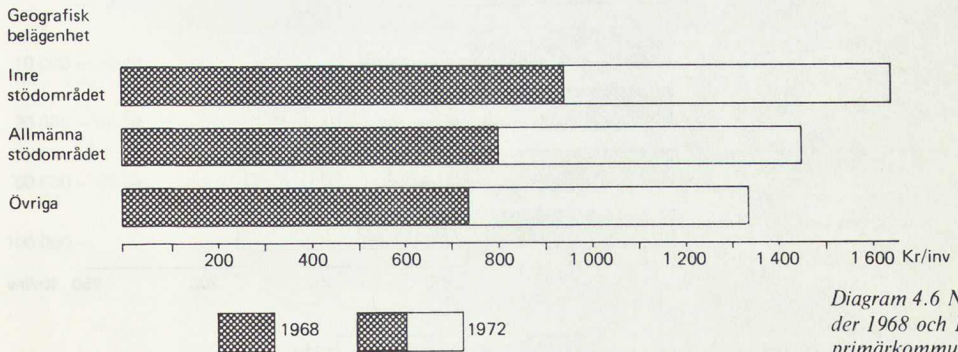

Diagram 4.6 Nettokostnader 1968 och 1972 för primärkommuner med olika geografisk belägenhet.

Nettokostnadsskillnader kan bero på olika faktorer. Förutom de skillnader som direkt orsakas av den kommunala verksamhetens omfattning, finns också skillnader som kan förklaras av det sätt på vilket nettokostnaderna räknas fram.

Kostnadsräntor ingår i bruttokostnaderna på driftbudgeten men har som nämnts dragits bort från bruttokostnaderna när nettokostnaderna räknats fram. För kommuner som driver taxefinansierad verksamhet i egen regi skall även kostnadsräntorna täckas av avgifter. Vid framräkningen av nettokostnaderna görs ingen reduktion av rörelseintäkterna för den del av intäkterna som täcker den affärsmässiga verksamhetens kostnadsräntor. Nettokostnaderna blir därför lägre om kommunerna driver omfattande taxefinansierad verksamhet. Detta förhållande kan sannolikt till en del förklara de relativt höga nettokostnaderna i kommuner med under 10 000 invånare och kommuner med tätortsgrad under 50 procent. Dessa kommuner saknar i allmänhet taxefinansierad verksamhet av mer betydande omfattning.

4.2.1.2 Kostnadsräntor

I tabell B 60 i bilaga 3 redovisas primärkommunernas kostnadsräntor per kommuntyp 1968–1972.

Kostnadsräntorna ökar med kommunstorlek, vilket framgår av diagram 4.7. Under perioden 1968–1972 har dock ökningstakten för de största kommunerna varit lägre än för övriga kommuner. De största kommunernas kostnadsräntor var 1968 75 procent högre än för kommuner med under 10 000 invånare. 1972 hade skillnaden minskat till ca 50 procent.

Kommuner vilkas folkmängd ökar snabbt har i regel stora investeringsbehov. På grund av eftersläpande skatteinkomster lånefinansierar dessa kommuner en stor del av investeringarna. Detta medför högre kostnadsräntor för denna kommungrupp, vilket åskådliggörs i diagram 4.8.

Av diagrammet framgår vidare att de befolkningsminskande kommu-

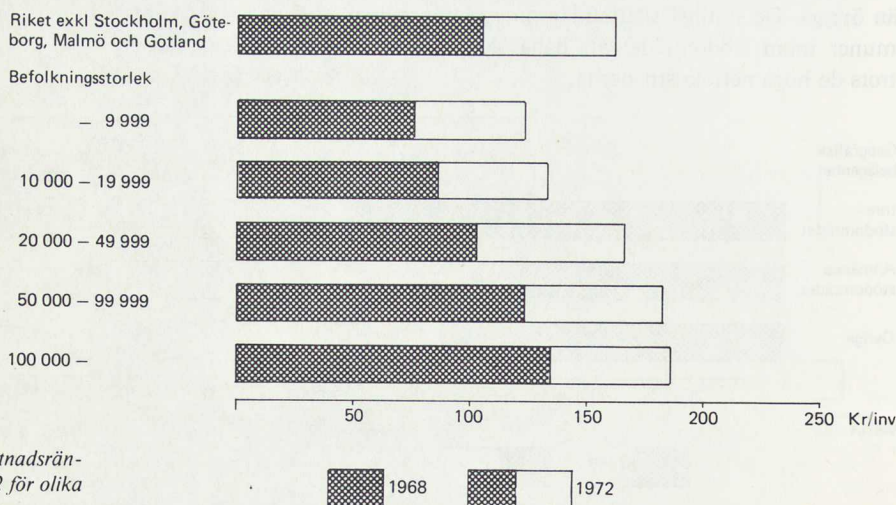

Diagram 4.7 Kostnadsräntor 1968 och 1972 för olika kommunstorlekar.

Befolkningsförändring
1965–1970

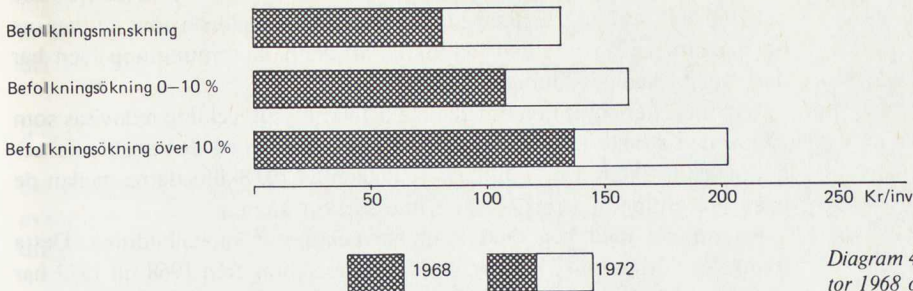

Diagram 4.8 Kostnadsräntor 1968 och 1972 för primärkommuner med olika befolkningsutveckling.

nerna har klart lägre kostnadsräntor än övriga. Det bör noteras att de befolkningsminskande kommunerna till stor del är kommuner med under 20 000 invånare och kommuner med en skattekraft mindre än 80 procent av medelskattekräften (jfr diagram 4.7).

Kommuner med en skattekraft över 110 procent av medelskattekräften har de högsta kostnadsräntorna, såväl 1968 som 1972 mer än dubbelt så höga som för kommunerna med den lägsta skattekräften.

4.2.1.3 Kapitalbildning

I kommunernas redovisning överförs medel från drift- till kapitalbudgeten dels som avskrivningsmedel och dels i form av en särskild överföringspost. Tillsammans kan dessa medel kallas för kapitalbildning.

I tabell B 61 i bilaga 3 redovisas primärkommunernas kapitalbildning per kommuntyp 1968–1972.

Vad gäller kommuner av olika storlek visar diagram 4.9 att kapitalbildningen är störst i kommuner med mellan 50 000 och 100 000 invånare.

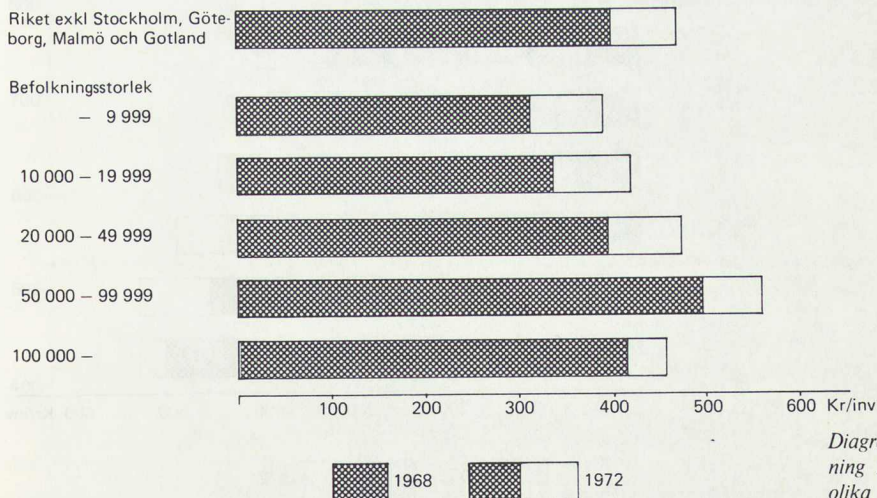

Diagram 4.9 Kapitalbildning 1968 och 1972 för olika kommunstorlekar.

På längre sikt finns ett ofrånkomligt samband mellan investeringar och behov av kapitalbildning. Eftersom kommungruppen med mellan 50 000 och 100 000 invånare under perioden redovisat de största investeringarna (jfr diagram 4.12) är det helt följdriktigt att denna kommungrupp även har den största kapitalbildningen.

När det gäller kommuner med olika befolkningsutveckling redovisas som väntat den största kapitalbildningen i kommuner med den snabbaste befolkningstillväxten. Detta framgår av diagram 4.10. Skillnaderna mellan de olika kommungrupperna är dock inte särskilt stora.

Kommuner med hög skattekraft har också stor kapitalbildning. Detta framgår av diagram 4.11. Kapitalbildningens ökning från 1968 till 1972 har dock varit blygsam i kommuner med den högsta skattekraften.

Kommuner med skattekraft under 70 procent av medelskattekraften uppvisar en kapitalbildning som är ungefär lika stor som närmaste kommungrupp. Dessa kommuner – som i huvudsak är belägna inom stödområdena – får betydande skatteutjämningsbidrag och har dessutom under de redovisade åren den näst högsta utdebiteringen.

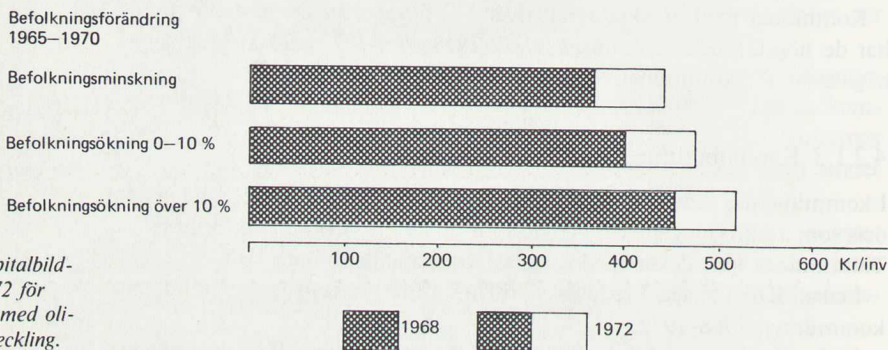

Diagram 4.10 Kapitalbildning 1968 och 1972 för primärkommuner med olika befolkningsutveckling.

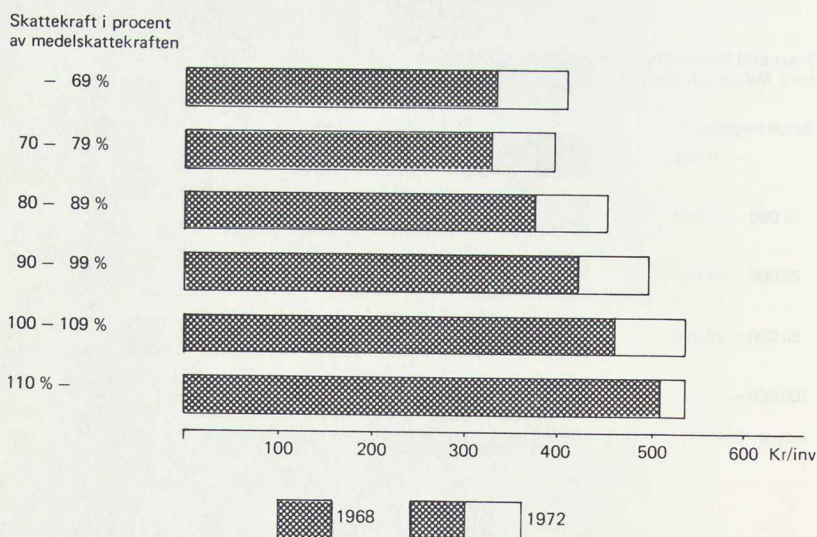

Diagram 4.11 Kapitalbildning 1968 och 1972 för primärkommuner med olika skattekraft.

För samtliga kommungrupper gäller att kapitalbildningen 1968–1972 ökat mycket måttligt och i betydligt långsammare takt än skatteintäkterna. Detta är en följd av att finansieringen av driftbudgetens kostnader tagit allt större del av de ökade skatteintäkterna.

4.2.1.4 Investeringar

De investeringar som redovisas för olika kommungrupper i detta avsnitt avser kommunernas nettoinvesteringar alltså investeringsutgifter efter avdrag av investeringsbidrag (statsbidrag, anläggningsavgifter o dyl).

1968–1972 har kommunernas nettoinvesteringar i kronor per invånare totalt för riket (exkl Stockholm, Göteborg, Malmö och Gotland) utvecklats enligt följande.

År	Kr/invånare
1968	570
1969	567
1970	634
1971	612
1972	616

De angivna värdena avser löpande priser. I fasta priser är investeringarna 1972 lägre än 1968. Kommunernas totala investeringar har kommenterats utförligare i avsnitt 3.6. I tabell B 62 i bilaga 3 redovisas primärkommunernas investeringsutgifter efter avdrag av investeringsbidrag per kommuntyp 1968–1972.

Investeringsutvecklingen för olika kommunstorlekar visar i stort sett samma tendens som riksgenomsnittet, vilket framgår av diagram 4.12. Samtliga

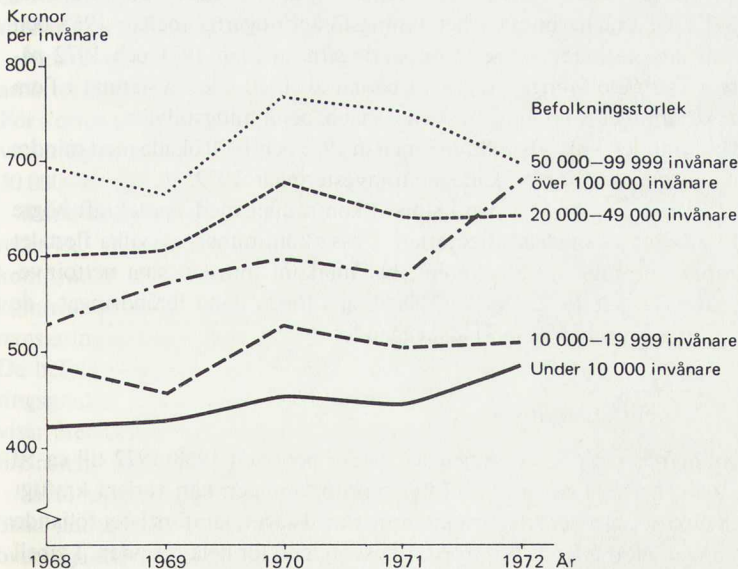

Diagram 4.12 Nettoinvesteringar 1968–1972 för olika kommunstorlekar.

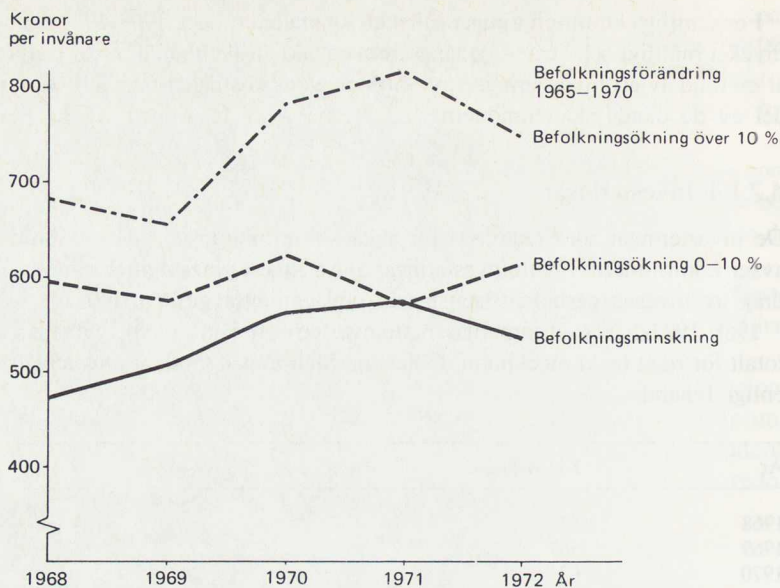

Diagram 4.13 Nettoinvesteringar 1968-1972 för primärkommuner med olika befolkningsutveckling.

kommunstorlekar visar ökade nettoinvesteringar 1970. 1972 avviker dock utvecklingen i de största kommunerna från riksgenomsnittet. Kommungruppen med över 100 000 invånare består emellertid av endast 7 kommuner, och därför påverkas gruppens utveckling starkt av verksamheten i enskilda kommuner, exempelvis av omfattande fastighetsförvärv.

Jämförelsen mellan kommuner med olika befolkningsutveckling i diagram 4.13 visar som väntat att kommuner med stark befolkningsökning har större nettoinvesteringar än övriga. Inflyttningskommunernas anläggningar överdimensioneras i ett initialskede. I dessa kommuner har dock nettoinvesteringarna minskat 1972. Eftersom grupperingen av kommunerna är gjord med utgångspunkt i befolkningsförändringarna mellan 1965 och 1970 kan utvecklingen av nettoinvesteringarna mellan 1971 och 1972 påverkas av att befolkningsökningen i början av 1970-talet avstannat i flera av de kommuner som tidigare hade snabb befolkningstillväxt.

De kommuner, vilkas befolkning mellan 1965 och 1970 ökade med mindre än 10 procent, redovisar ökade nettoinvesteringar 1972.

Nettoinvesteringarna har varit störst i kommuner med skattekraft högre än 110 procent av medelskattekraften. Dessa kommuner, av vilka flertalet är förortskommuner till Stockholm, har markant minskat sina nettoinvesteringar 1971 och 1972. Orsaken härtill är i första hand förändringar i de investeringar som hör till bostadsbyggandet.

4.2.1.5 Lånefinansiering

Kommunernas nettoinvesteringar har under perioden 1968-1972 till ca 50 procent finansierats genom lån. Eftersom upplåningen kan variera kraftigt mellan olika år, bl a beroende på kreditmarknadsläget, jämförs i det följande upplåningen i förhållande till investeringsvolymen för hela perioden. I tabell

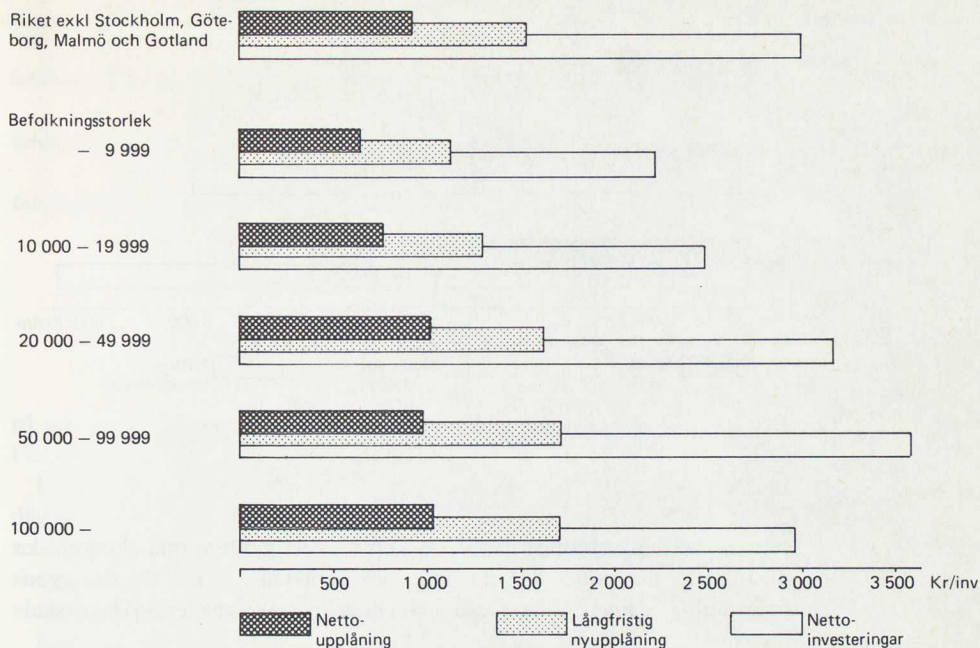

Diagram 4.14 Nettoinvesteringar, långfristig nyupplåning och nettoupplåning 1968-1972 för olika kommunstorlekar.

B 63 i bilaga 3 redovisas primärkommunernas nettoinvesteringar samt brutto- och nettoupplåning per kommuntyp 1968-1972.

Av diagram 4.14 framgår att den långfristiga nyupplåningen per invånare i stort sett ökar med kommunstorlek. Den högsta lånefinansieringsgraden, ca 57 procent, har kommuner med över 100 000 invånare. För kommuner med mellan 50 000 och 100 000 invånare är motsvarande värde ca 47 procent.

Nettoupplåningen, alltså långfristig nyupplåning (bruttoupplåning) minus amorteringar, har också varit störst i kommuner med över 100 000 invånare. För kommungruppen med 20 000-49 999 invånare redovisas, trots lägre investeringar, en nettoupplåning som är större än för kommungruppen med 50 000-99 999 invånare.

Bland kommungrupperna med olika befolkningsutveckling, diagram 4.15, redovisas den största långfristiga nyupplåningen och nettoupplåningen i de kommuner som ökat invånarantalet med mer än 10 procent. För dessa kommuner är det inte bara upplåningen som är högst utan även lånefinansieringsgraden; över 57 procent av nettoinvesteringarna lånefinansieras. De befolkningsminskande kommunerna redovisar den lägsta lånefinansieringsgraden. Det ter sig naturligt att kommuner med minskande invånarantal visar återhållsamhet med nyupplåning och i stället strävar efter att direkt finansiera investeringarna med skattemedel.

Såväl den långfristiga nyupplåningen som nettoupplåningen ökar med ökad skattekraft. Överraskande är att de kommuner som har en skattekraft överstigande 110 procent av medelskattekräften lånefinansierar hela 60 pro-

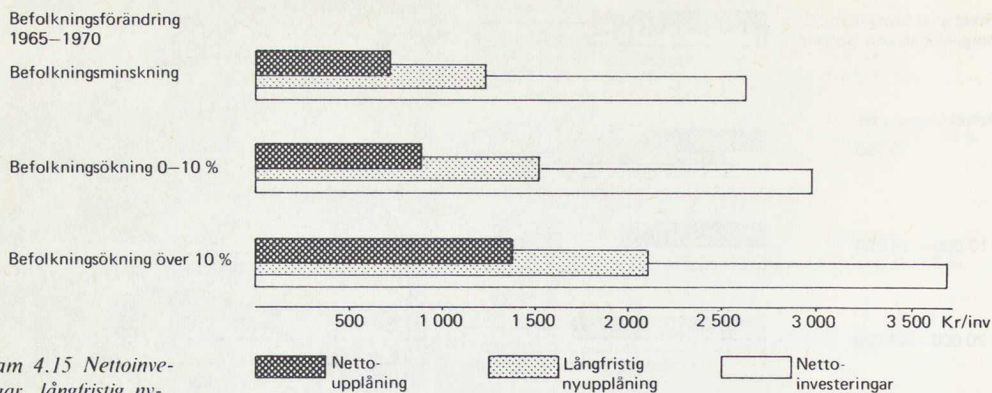

Diagram 4.15 Nettoinvesteringar, långfristig nyupplåning och nettoppplåning 1968–1972 för primärkommuner med olika befolkningsutveckling.

cent av nettoinvesteringarna. Dessa kommuners gynnsamma ekonomiska utgångsläge har under den nu beskrivna perioden i stället för stor egenfinansiering av investeringar resulterat i högre nettokostnader och lägre skattesats.

4.2.1.6 Amorteringar

Under perioden 1968–1972 har en ökande andel av kommunernas kapitalbildning behövts för amorteringar på lån. Detta beror på den ökade låneskulden men också på kortare lånetider. I tabell B 64 i bilaga 3 redovisas primärkommunernas amorteringar per kommuntyp 1968–1972.

Av diagram 4.16 framgår att amorteringarna ökat mycket kraftigt mellan åren 1968 och 1972 för kommuner med 10 000–19 999 invånare, och 1972 är de klart högre än kostnadsräntorna för denna kommungrupp. Detta tyder

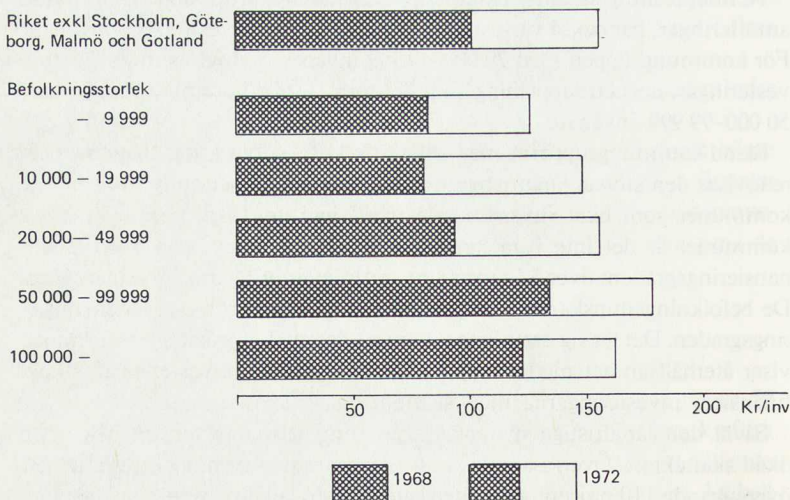

Diagram 4.16 Amorteringar 1968 och 1972 för olika kommunstorlekar.

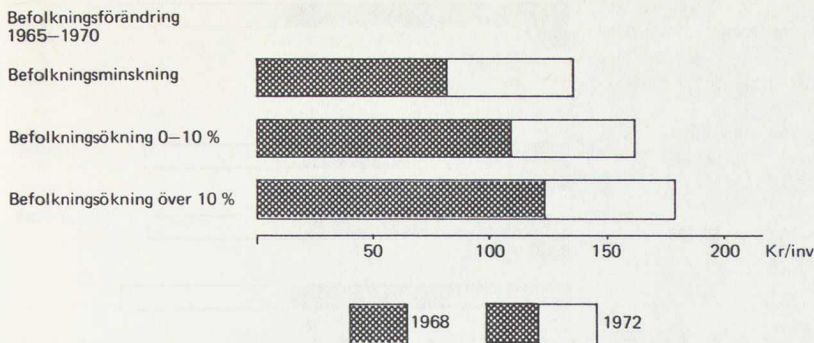

Diagram 4.17 Amorteringar 1968 och 1972 för primärkommuner med olika befolkningsutveckling.

på att amorteringstiderna på nya lån förkortats avsevärt under perioden. För övriga kommungrupper kan samma tendens inte utläsas lika tydligt.

I fråga om kommuner med olika befolkningsutveckling visar det sig enligt diagram 4.17 att amorteringarna under perioden 1968–1972 relativt sett ökat snabbast i de befolkningsminskande kommunerna. Eftersom lånefinansieringsgraden i dessa kommuner är lägre än i övriga, tyder amorteringsökningen på förkortade amorteringstider för nya lån.

Kommuner med den högsta skattekraften har de ojämförligt högsta amorteringarna. Detta korresponderar väl med uppgifterna om dessa kommuners kostnadsräntor och lånefinansiering (avsnitt 4.2.1.2 och 4.2.1.5).

4.2.1.7 Skatteintäkter och skatteutjämningsbidrag

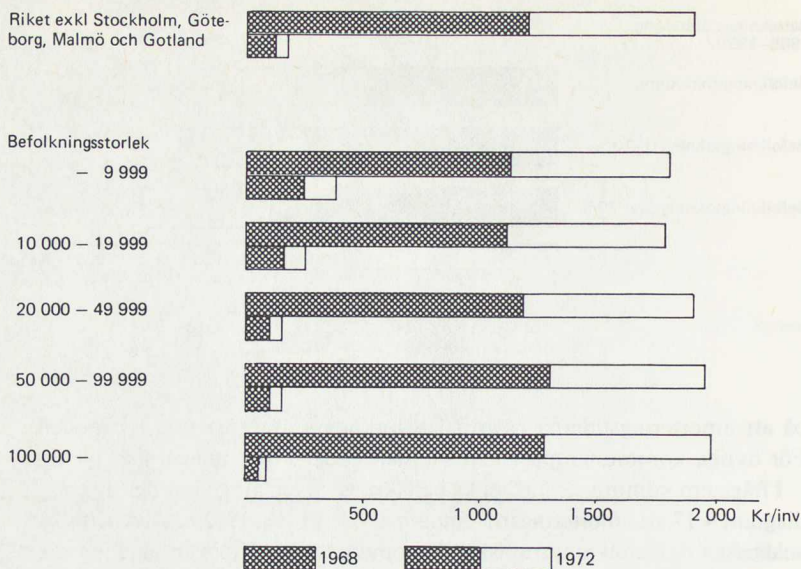
Skatteintäkter och skatteutjämningsbidrag finansierar kommunernas nettokostnader, kostnadsräntor och kapitalbildning. Intäkterna av kommunalskatter och skatteutjämningsbidrag ökade under perioden 1968–1972 med i genomsnitt 12 procent per år för primärkommunerna totalt exkl Stockholm, Göteborg, Malmö och Gotland.

Kommunalskatternas ökning beror dels på förändringarna i skatteunderlaget och dels på höjd utdebitering. Skatteutjämningsbidragens andel av summan av skatteintäkter och skatteutjämningsbidrag har 1968–1971 varit drygt 10 procent. 1972 minskade andelen till ca 9 procent, vilket till viss del förklaras av att kommunindelningsändringarna 1971 påverkade underlaget för beräkning av skatteutjämningsbidrag. I tabellerna B 65 och B 66 i bilaga 3 redovisas primärkommunernas skatteintäkter och skatteutjämningsbidrag samt medelutdebitering per kommuntyp 1968–1972.

Skatteintäkter och skatteutjämningsbidrag för olika kommunstorlekar framgår av diagram 4.18. Skatteutjämningsbidragen betyder mest för kommuner med under 10 000 invånare. Dessa kommuners totala skatteintäkter och skatteutjämningsbidrag består till mer än 20 procent av skatteutjämningsbidrag.

För kommuner med mellan 50 000 och 100 000 invånare har skatteintäkternas ökningstakt varit något lägre än genomsnittet. I dessa kommuner har också utdebiteringshöjningarna varit lägre än i andra kommuner, vilket framgår av tabell 4.7. Den genomsnittliga skattesatsen är något högre i kommuner med mer än 100 000 invånare. Härav kan emellertid inte dras ge-

Tabell 4.7 Medelutdebitering 1968 och 1972 för olika kommunstorlekar.

Befolkningsstorlek	Utdebitering per skattekrona		Ökning i procent 1968-1972
	1968	1972	
Riket exkl Stockholm, Göteborg, Malmö och Gotland	11,87	13,95	17,5
<i>Antal invånare</i>			
- 9 999	11,76	13,96	18,7
10 000-19 999	11,82	13,92	17,8
20 000-49 999	11,75	13,83	17,7
50 000-99 999	11,91	13,76	15,5
100 000-	12,33	14,74	19,5

nerella slutsatser, eftersom denna grupp som tidigare nämnts består av endast sju kommuner. Genomsnittsvärdet påverkas starkt av utvecklingen i enstaka kommuner.

Skatteintäkterna är högst i de kommuner, vilkas befolkning 1965-1970 ökat med mer än 10 procent trots att dessa kommuner 1972 har den i genomsnitt lägsta utdebiteringen. Detta framgår av diagram 4.19 och tabell 4.8. Förklaringen härtill är att mer än hälften av dessa kommuner har en skattekraft som överstiger medelskattekraften. Skatteutjämningsbidragen har störst betydelse för de befolkningsminskande kommunerna.

Medelutdebiteringen har ökat snabbast i de befolkningsminskande kommunerna. Den högsta medelutdebiteringen redovisas dock för de kommuner, vilkas befolkning ökat mindre än 10 procent.

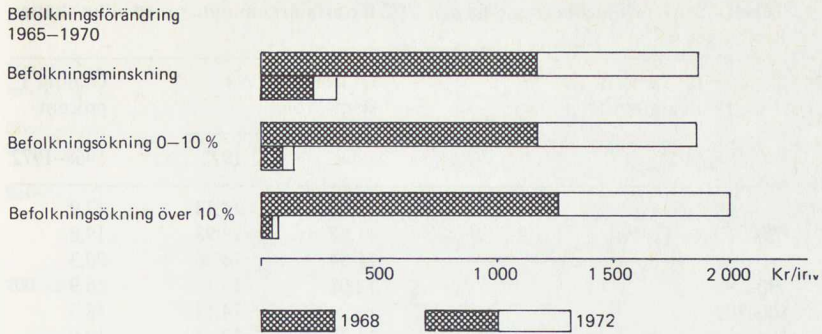

Diagram 4.19 Skatteintäkter och skatteutjämningsbidrag^a 1968 och 1972 för primärkommuner med olika befolkningsutveckling.

^a De mindre staplarna avser däravpost för skatteutjämningsbidrag.

Tabell 4.8 Medelutdebitering 1968 och 1972 för primärkommuner med olika befolkningsutveckling.

Befolkningsförändring 1965–1970	Utdebitering per skattekrona		Ökning i procent 1968–1972
	1968	1972	
Befolkningsminskning	11,68	13,91	19,1
Befolkningsökning mindre än 10 procent	12,03	14,17	17,8
Befolkningsökning mer än 10 procent	11,80	13,60	15,3

Vid indelning av kommunerna efter skattekraft visar diagram 4.20 att kommuner, vilkas skattekraft är under 70 procent av medelskattekraften, har större intäkter sammanlagt av kommunalskatt och skatteutjämningsbidrag än kommuner i grupperna 70–79 procent och 80–89 procent av medelskattekraften. Orsaken är att kommunerna med lägsta skattekraften

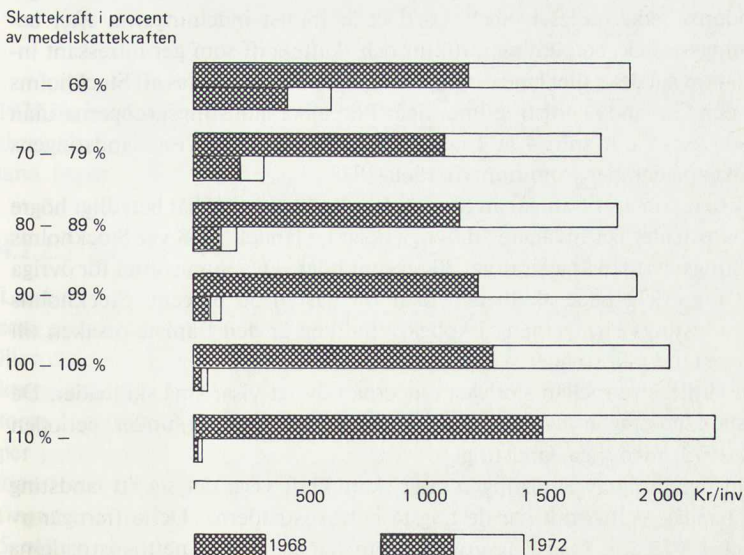

Diagram 4.20 Skatteintäkter och skatteutjämningsbidrag^a 1968 och 1972 för primärkommuner med olika skattekraft.

^a De mindre staplarna avser däravpost för skatteutjämningsbidrag.

Tabell 4.9 Medelutdebitering 1968 och 1972 för primärkommuner med olika skattekraft.

Skattekraft i procent av medelskattekraften	Utdebitering per skattekrone		Ökning i procent 1968-1972
	1968	1972	
- 69	11,99	14,14	17,9
70- 79	11,67	13,98	19,8
80- 89	11,94	14,36	20,3
90- 99	12,08	14,12	16,9
100-109	11,94	14,13	18,3
110-	11,31	12,54	10,9

som till stor del är belägna inom stödområdet, får skatteutjämningsbidrag som svarar för mer än 30 procent av summan av kommunalskatt och skatteutjämningsbidrag.

Av tabell 4.9 framgår att utdebiteringen 1968 var i genomsnitt högst i kommuner med skattekraft 90-99 procent av medelskattekraften. Under perioden till 1972 ökade utdebiteringen snabbast i kommuner med skattekraft 80-89 procent av medelskattekraften. Dessa kommuner har därmed den i genomsnitt högsta skattesatsen 1972. Kommunerna i kommungruppen med skattekraft över 110 procent av medelskattekraften har såväl 1968 som 1972 den lägsta skattesatsen. Även ökningstakten under perioden har för denna kommungrupp varit avsevärt lägre än för övriga kommuner.

4.2.2 Landsting

4.2.2.1 Nettokostnader

För definition av nettokostnader hänvisas till avsnitt 4.2.1.1. Analysen i detta avsnitt utgår från landstingen indelade efter kommuntyp. Indelningsgrunderna redovisades i tabell 4.6. Det är främst indelningarna efter befolkningsstorlek, befolkningsstruktur och skattekraft som ger intressant information när det gäller landstingssektorn. Det bör observeras att Stockholms läns och Gotlands landsting inte ingår i de olika landstingsgrupperna utan särredovisas (se avsnitt 4.1). I tabell B 73 i bilaga 3 redovisas landstingens nettokostnader per kommuntyp 1968-1972.

Av diagram 4.21 framgår att Stockholms läns landsting har betydligt högre nettokostnader per invånare än övriga delar av landet. 1968 var Stockholms landstings nettokostnader drygt 30 procent högre än genomsnittet för övriga landsting. 1972 hade skillnaden ökat till nästan 50 procent. Stockholms läns landstings engagemang i kollektivtrafiken är den främsta orsaken till de högre nettokostnaderna.

En jämförelse mellan storleksgrupperna i övrigt visar små skillnader. De minsta landstingen har en något snabbare ökningstakt under perioden 1968-1972 än övriga landsting.

Vid indelning av landstingen efter skattekraft visar det sig att landsting som har låg skattekraft har de högsta nettokostnaderna. Detta framgår av diagram 4.22. De landstingsgrupper som har de högsta nettokostnaderna

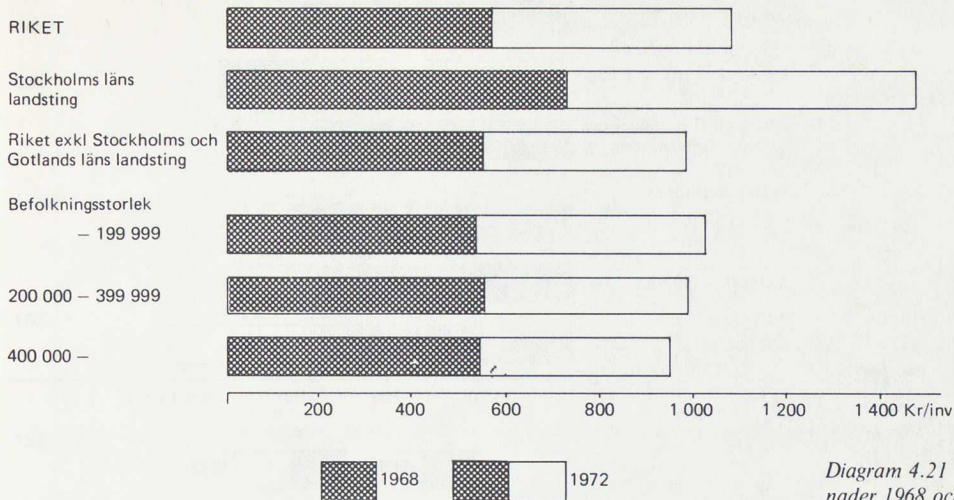

Diagram 4.21 Nettokostnader 1968 och 1972 för landsting indelade efter befolkningsstorlek.

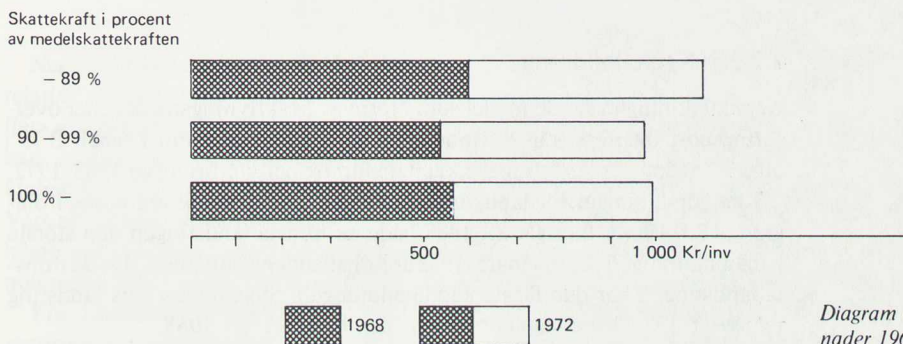

Diagram 4.22 Nettokostnader 1968 och 1972 för landsting med olika skattekraft.

1972 är landsting med låg andel förvärvsarbete och landsting med låg skattekraft. Båda dessa grupper består av endast två landsting, varav Jämtland ingår i båda grupperna.

4.2.2.2 Kostnadsräntor

Landstingen finansierar inte sina investeringar med lån i lika stor utsträckning som primärkommunerna. Som följd härav utgör kostnadsräntorna en relativt liten del av landstingens utgifter. I tabell B 74 i bilaga 3 redovisas landstingens kostnadsräntor enligt de olika indelningsgrunderna. 1968 var kostnadsräntorna i genomsnitt 8 kronor per invånare. 1972 hade de ökat till 20 kronor per invånare. Kostnadsräntorna för Stockholms läns landsting har under åren 1968-1972 ökat från 25 kronor till 54 kronor per invånare. För landstingen i övrigt varierar kostnadsräntorna 1972 i de olika grupperna mellan 5 och 21 kronor.

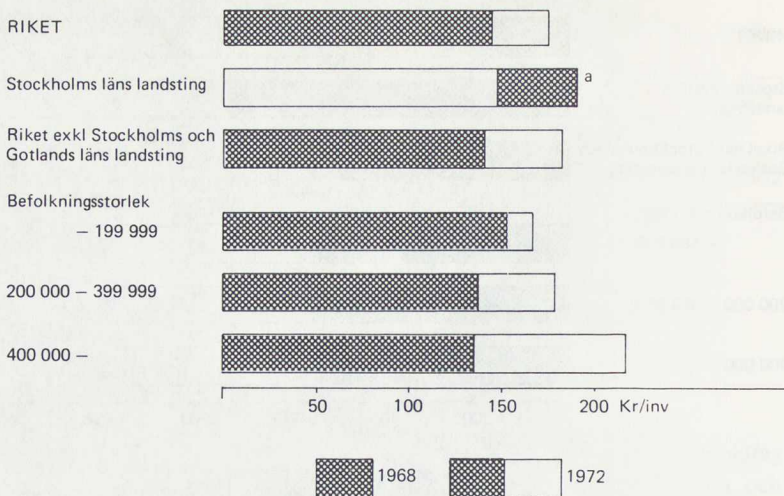

Diagram 4.23 Kapitalbildning 1968 och 1972 för landsting indelade efter befolkningsstorlek.

a OBS 1972 års kostnad/invånare lägre än för 1968

4.2.2.3 Kapitalbildning

Kapitalbildning avser de medel som i form av avskrivningsmedel eller överföringspost överförs från driftbudgeten till kapitalbudgeten. I tabell B 75 i bilaga 3 redovisas landstingens kapitalbildning per kommuntyp 1968–1972.

Kapitalbildningen för landstingen indelade efter storlek redovisas i diagram 4.23. Härav framgår att 1968 hade de minsta landstingen den största kapitalbildningen per invånare. 1972 är förhållandena omvända, dvs de minsta landstingen har den lägsta kapitalbildningen. Stockholms läns landsting redovisar 1972 lägre kapitalbildning per invånare än 1968.

Landsting med skattekraft över 100 procent av medelskattekräften har högre kapitalbildning per invånare än övriga landsting.

4.2.2.4 Investeringar

De investeringar som redovisas i detta avsnitt avser nettoinvesteringar, alltså landstingens investeringsutgifter efter avdrag av investeringsbidrag.

Under åren 1968–1972 har nettoinvesteringarna totalt för samtliga landsting i kronor per invånare utvecklats enligt följande.

År	Kr/invånare
1968	169
1969	175
1970	193
1971	188
1972	191

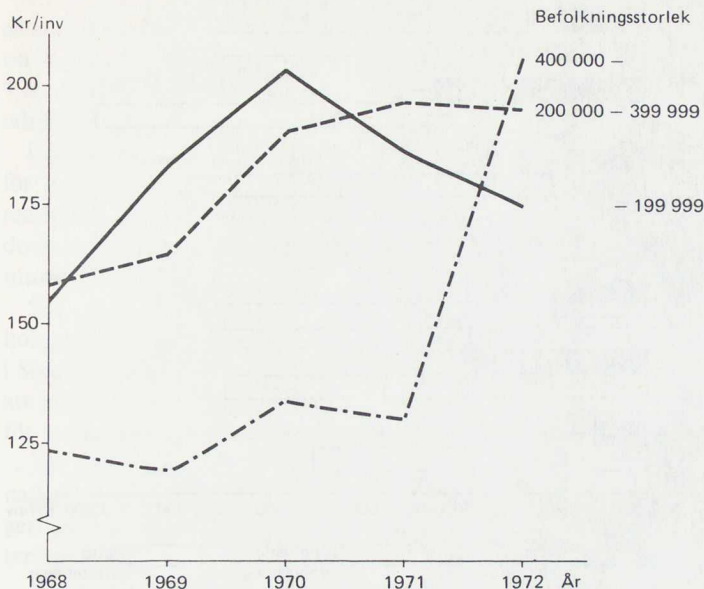

Diagram 4.24 Nettoinvesteringar 1968-1972 för landsting indelade efter befolkningsstorlek.

Nettoinvesteringarna 1968-1972 i de olika grupperna av landsting varierar relativt mycket, dels mellan olika grupper och dels från år till år. Eftersom flera av de grupper som landstingen indelats i består av endast två landsting, kan enstaka investeringsobjekt påverka utvecklingen i relativt hög grad. I tabell B 76 i bilaga 3 redovisas de årliga investeringarna i de olika grupperna. Värt att notera är att Stockholms läns landsting 1968-1970 hade väsentligt högre nettoinvesteringar per invånare än övriga landsting, det högsta värdet noterades 1969 med 319 kronor per invånare.

För landstingen indelade efter befolkningsstorlek redovisas nettoinvesteringarna i diagram 4.24. De största landstingen har under åren 1968-1971 haft lägre nettoinvesteringar än de mindre landstingen. 1972 sker emellertid en omsvängning. Då redovisar de största landstingen de högsta nettoinvesteringarna per invånare.

Landsting med låg skattekraft (mindre än 90 procent av medelskatte-kraften) visar för alla åren 1968-1972 lägre bruttoinvesteringar per invånare än landsting med högre skattekraft.

4.2.2.5 Lånefinansiering

Upplåningen varierar kraftigt mellan olika år, bl a beroende på kreditmarknadsläget. Därför jämförs i det följande upplåningen i förhållande till nettoinvesteringarna för hela perioden 1968-1972.

Lånefinansieringsgraden, alltså långfristig nyupplåning i förhållande till nettoinvesteringarna, har för landstingen totalt varit i genomsnitt 27 procent 1968-1972. Detta genomsnittsvärde påverkas avsevärt av att Stockholms läns landsting under denna period lånefinansierat 45 procent av sina omfattande nettoinvesteringar. Detta framgår av tabell B 77 i bilaga 3 och av diagram 4.25.

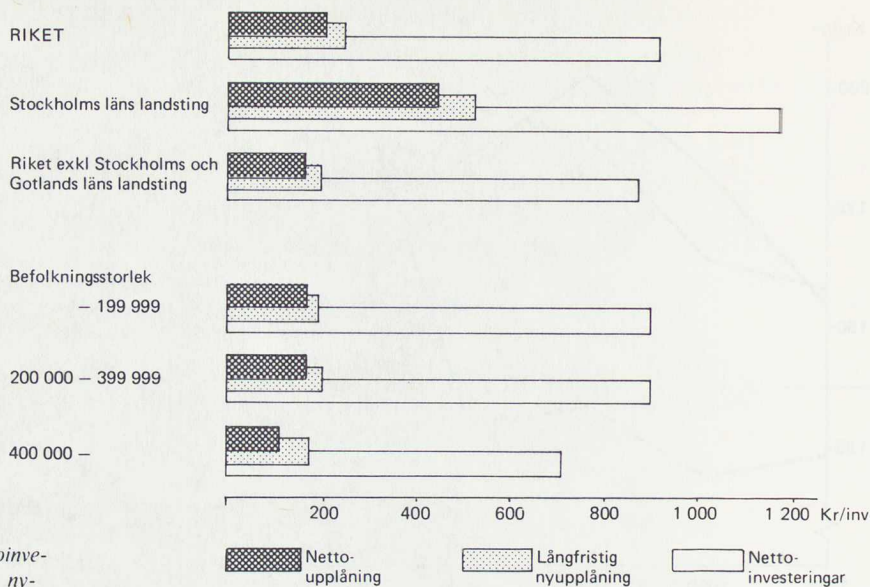

Diagram 4.25 Nettoinvesteringar, långfristig nyupplåning och nettoupplåning 1968-1972 för landsting indelade efter befolkningsstorlek.

När landstingen indelas i storleksgrupper, visar de olika grupperna endast små skillnader i lånefinansieringsgrad. Vid indelning i grupper efter befolkningsstruktur är skillnaderna större. De landsting som har låg andel personer i förvärvsarbetande åldrar redovisar stora investeringar. För dessa landsting är lånefinansieringsgraden över 27 procent. För landsting med stor andel personer i förvärvsarbetande åldrar är lånefinansieringsgraden endast 15 procent.

4.2.2.6 Amorteringar

Amorteringarna och låneskulden ökar i stort sett i samma takt. Eftersom landstingens lånefinansiering varit relativt blygsam under perioden är amorteringarna per invånare inte högre än ca 15 kronor 1972. Ett undantag bör nämnas - Stockholms läns landsting - vars amorteringar 1972 var 22 kronor per invånare. För ytterligare uppgifter om amorteringarnas fördelning mellan olika grupper av landsting hänvisas till tabell B 78 i bilaga 3.

4.2.2.7 Skatteintäkter och skatteutjämningsbidrag

En redovisning av landstingens skatteintäkter och skatteutjämningsbidrag belyser de resurser som står till förfogande för finansiering av landstingens nettokostnader, kostnadsräntor och kapitalbildning.

Skatteintäkterna och skatteutjämningsbidragen totalt ökar i genomsnitt med mellan 13 och 16 procent per år för alla grupper av landsting med undantag av Stockholms läns landsting, där den årliga ökningstakten för perioden är i genomsnitt 18,5 procent. Skatteintäkternas ökning beror dels

på ökat skatteunderlag och dels på höjda utdebiteringssatser. Under den nu beskrivna perioden har landstingens utdebitering ökat från i genomsnitt 7,16 kr/skr 1968 till i genomsnitt 9,27 kr/skr 1972. Detta framgår av tabell B 80 i bilaga 3 samt tabell 4.10.

I diagram 4.26 redovisas skatteintäkter och skatteutjämningsbidrag totalt för landsting fördelade efter befolkningsstorlek. Skatteutjämningsbidragen redovisas dessutom som en särskild däreavpost. I tabell B 79 i bilaga 3 redovisas landstingens skatteintäkter och skatteutjämningsbidrag per kom-muntyp 1968–1972.

Skatteunderlaget per invånare (skattekraften) är betydligt högre i Stockholms läns landsting än i övriga landsting vilket förklarar att skatteintäkterna i Stockholms läns landsting så markant avviker från riksgenomsnittet, trots att utdebiteringen såväl 1968 som 1972 är något lägre än riksgenomsnittet för landsting.

Vid redovisning av landstingen i storleksgrupper kan några större skillnader beträffande skatteintäkterna inte konstateras. Skatteutjämningsbidragen per invånare är dock något mindre i de största landstingen. Utdebiteringen 1972 är högst i de minsta landstingen och lägst i de största.

När landstingen indelas efter skattekraft i procent av medelskattekraften, visar det sig enligt diagram 4.27 och tabell 4.11 att landstingen med låg skattekraft 1972 har de största intäkterna per invånare av kommunalskatt

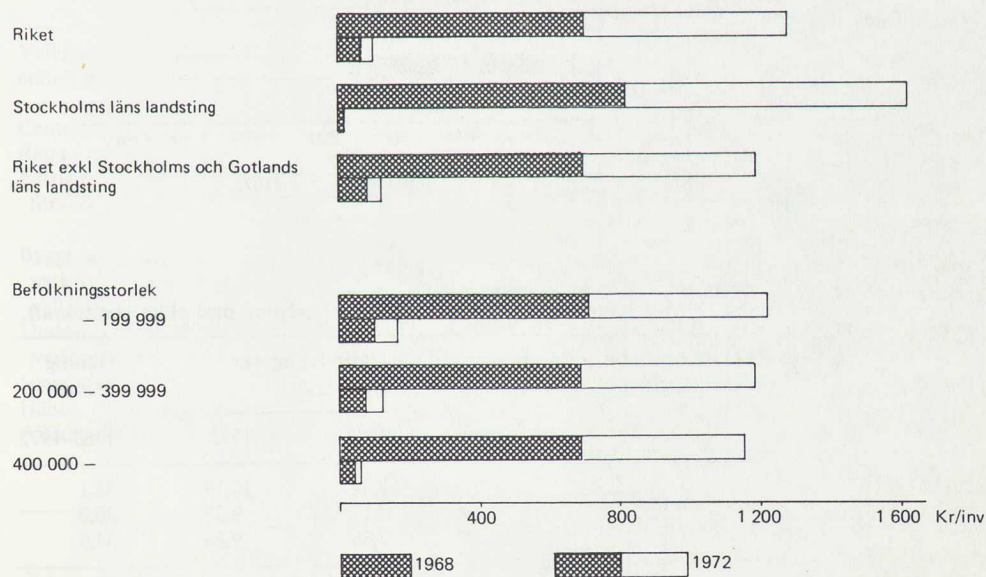

Diagram 4.26 Skatteintäkter och skatteutjämningsbidrag^a 1968 och 1972 för landsting indelade efter befolkningsstorlek.

^a De mindre staplarna avser däreavpost för skatteutjämningsbidrag.

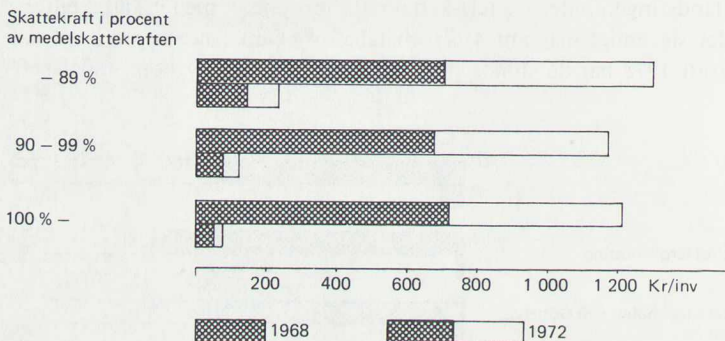
Tabell 4.10 Medelutdebitering 1968 och 1972 för landsting indelade efter befolkningsstorlek.

Befolkningsstorlek	Utdebitering per skattekrona		Ökning i procent 1968-1972
	1968	1972	
Riket exkl landstingsfria kommuner	7,16	9,27	29,5
Stockholms läns landsting	6,60	9,00	36,4
<i>Antal invånare</i>			
–199 999	7,59	9,84	29,6
200 000–399 999	7,20	9,63	33,8
400 000–	7,27	9,10	25,2

och skatteutjämningsbidrag. Detta beror dels på att utdebiteringen är högst i dessa landsting och dels på de i förhållande till andra landsting stora skatteutjämningsbidragen.

Diagram 4.27 Skatteintäkter och skatteutjämningsbidrag^a 1968 och 1972 för landsting med olika skattekraft.

^a De mindre staplarna avser däravpost för skatteutjämningsbidrag.

Tabell 4.11 Medelutdebitering 1968 och 1972 för landsting med olika skattekraft.

Skattekraft i procent av medelskattekraften	Utdebitering per skattekrona		Ökning i procent 1968-1972
	1968	1972	
–89	7,38	10,19	38,1
90–99	7,17	9,32	30,0
100–	7,36	9,86	34,0

5 Utvecklingen inom olika verksamhetsområden

5.1 Primärkommuner

5.1.1 Indelning i verksamhetsområden

Utredningen har valt att indela primärkommunernas verksamhet i åtta verksamhetsområden. Indelningen överensstämmer i stort sett med den indelning i huvudtitlar som kommunerna tillämpar i sin kontoplan (K-planen).

Sambandet mellan KEU:s indelning i verksamhetsområden och K-planens titelindelning framgår av följande sammanställning.

Verksamhetsområden enligt KEU	Huvudtitel och titel enligt K-planen
Central förvaltning	Huvudtitel 0
Rätts- och samhällsskydd	Huvudtitel 1
Fastighetsförvaltning och bostadsförsörjning	Huvudtitel 2 med undantag av allmän markreserv (titel 21) och hyresfastigheter (titel 27)
Byggnads- och planväsen, gatu- och parkförvaltning samt fritidsförvaltning	Huvudtitel 3 och titel 43 (flygplatser)
Undervisning och annan kulturell verksamhet	Huvudtitel 6
Socialvård och socialförsäkring	Huvudtitel 7
Hälso- och sjukvård	Huvudtitel 8
Affärsmässig verksamhet	Titlarna 21 och 27 samt huvudtitlarna 4 och 5 med undantag av titel 43.

5.1.2 Den relativa fördelningen på olika verksamhetsområden

5.1.2.1 Driftkostnader

De olika verksamhetsområdenas andel av de totala driftkostnaderna, brutto och netto, framgår av tabellerna 5.1 och 5.2. (Se även tabellerna B 81 och B 83 i bilaga 3.)

De under perioden 1960–1972 mest markanta förändringarna är att andelarna för Rätts- och samhällsskydd samt Hälso- och sjukvård minskat

Tabell 5.1 Den relativa fördelningen på olika verksamhetsområden av primärkommunernas driftkostnader brutto, exkl finansiering.

Löpande priser

	1960	1964	1968	1972
Driftkostnader brutto, milj kr	7 359	11 692	19 229	31 405
därav i procent				
Central förvaltning	2,9	3,7	3,4	3,2
Rätts- och samhällsskydd	7,6	7,2	3,1	2,0
Fastighetsförvaltning och bostadsförsörjning	4,2	4,0	4,1	5,1
Byggnads- och planväsen, gatu- och parkförvaltning samt fritidsförvaltning	9,1	10,4	10,2	10,6
Undervisning och annan kulturell verksamhet	27,3	28,0	31,8	31,1
Socialvård och socialförsäkring	16,6	17,0	18,5	23,5
Hälso- och sjukvård	8,3	7,9	8,8	5,0
Affärsmässig verksamhet	24,0	21,8	20,1	19,5

Tabell 5.2 Den relativa fördelningen på olika verksamhetsområden av primärkommunernas driftkostnader netto, exkl finansiering.

Löpande priser

	1960	1964	1968	1972
Driftkostnader netto, milj kr	3 239	5 273	9 200	15 793
därav i procent				
Central förvaltning	5,6	5,9	5,9	5,3
Rätts- och samhällsskydd	13,4	12,1	5,1	2,9
Fastighetsförvaltning och bostadsförsörjning	3,1	3,1	2,7	4,3
Byggnads- och planväsen, gatu- och parkförvaltning samt fritidsförvaltning	10,5	12,5	13,8	14,4
Undervisning och annan kulturell verksamhet	28,0	26,0	29,5	29,4
Socialvård och socialförsäkring	27,3	27,9	27,0	32,3
Hälso- och sjukvård	12,5	12,3	12,1	6,6
Affärsmässig verksamhet	-0,4	0,2	3,9	4,8

kraftigt såväl vad gäller brutto- som nettokostnader. Förändringarna beror på förstatligandet av polisväsendet m m resp överflyttning av tidigare landstingsfria kommuners sjukvård till landstingen.

Andelen av nettokostnaderna för Undervisning och annan kulturell verksamhet har varit i stort sett oförändrad. För Socialvård och socialförsäkring har andelen ökat. Nettokostnadsandelen för Byggnads- och planväsen m m har också ökat. Primärkommunernas affärsmässiga verksamhet har ökat sin andel av nettokostnaderna samtidigt som bruttokostnadsandelen minskat. Förklaringen ligger i utvecklingen av affärsverkens driftintäkter.

Tabell 5.3 Den relativa fördelningen på olika verksamhetsområden av primärkommunernas investeringsutgifter brutto.

Löpande priser

	1960	1964	1968	1972
Investeringsutgifter, milj kr	1 864	4 092	6 527	7 308
därav i procent				
Central förvaltning	0,5	0,5	0,4	0,4
Rätts- och samhällsskydd	1,7	1,0	0,8	0,9
Fastighetsförvaltning och bostadsförsörjning	9,0	12,3	11,9	12,8
Byggnads- och planväsen, gatu- och parkförvaltning samt fritidsförvaltning	18,3	19,8	19,0	22,6
Undervisning och annan kulturell verksamhet	21,7	19,0	18,7	15,4
Socialvård och socialförsäkring	4,8	4,9	7,1	5,0
Hälso- och sjukvård	2,7	1,7	4,3	1,8
Affärsmässig verksamhet	41,3	40,8	37,8	41,1

5.1.2.2 Investeringsutgifter och investeringsbidrag

Av tabell 5.3 framgår de olika verksamhetsområdenas andel av primärkommunernas investeringsutgifter. (Se även tabellerna B 82 och B 84 i bilaga 3.)

Den affärsmässiga verksamheten svarar för den klart största andelen (ca 40 procent) av de totala investeringsutgifterna. Ett annat verksamhetsområde med stor andel av investeringsutgifterna är Undervisning och annan kulturell verksamhet. Andelen har dock minskat från drygt 20 procent 1960 till ca 15 procent 1972. Verksamhetsområdet Byggnads- och planväsen, gatu- och

Tabell 5.4 Den relativa fördelningen på olika verksamhetsområden av investeringsbidrag till primärkommunerna.

Löpande priser

	1960	1964	1968	1972
Investeringsbidrag, milj kr	368	733	1 143	1 796
därav i procent				
Central förvaltning	0,1	0,0	0,1	0,1
Rätts- och samhällsskydd	1,7	1,6	1,2	1,4
Fastighetsförvaltning och bostadsförsörjning	4,4	3,8	4,5	4,9
Byggnads- och planväsen, gatu- och parkförvaltning samt fritidsförvaltning	29,1	37,4	28,9	25,4
Undervisning och annan kulturell verksamhet	26,9	21,1	18,6	12,9
Socialvård och socialförsäkring	3,6	2,3	4,7	4,4
Hälso- och sjukvård	2,2	0,6	3,8	1,5
Affärsmässig verksamhet	32,0	33,2	38,2	49,4

parkförvaltning samt fritidsförvaltning som 1960 svarade för 18 procent av investeringsutgifterna har ökat andelen till över 22 procent 1972.

Investeringsbidragens relativa fördelning framgår av tabell 5.4.

Andelen för Affärsmässig verksamhet har 1972 ökat mycket markant till nästan 50 procent av de totala investeringsbidragen. En orsak härtill är de ökade statsbidragen till avloppsreningsverk. Den andel av investeringsbidragen som avser Undervisning och annan kulturell verksamhet har under perioden 1960–1972 successivt minskat.

5.1.3 Utvecklingen 1960–1972

I tabellerna B 81–B 89 i bilaga 3 finns en stor del av utredningens siffermaterial för primärkommunerna redovisat.

5.1.3.1 Central förvaltning

Till Central förvaltning hänförs kommunfullmäktige, revision, kommunstyrelse med bl a kommunkansli, drätsel- och kommunalkontor samt arkiv. Under Central förvaltning redovisas också lönenämnd med kansli, personalvård och personalutbildning samt organisations- och rationaliseringsverksamhet. Vidare ingår samarbetsnämnd för kommunblock, central byggnadskommitté, besvärnämnd, organisationsnämnd, PR-verksamhet, företagsnämnder och skyddskommittéer, kommunalt partistöd samt medlemsavgifter till bl a Svenska kommunförbundet.

Verksamheten 1960–1972

Den verksamhet som ingår under rubriken Central förvaltning har förändrats i flera avseenden under perioden. Detta gäller såväl förtroendemannaorganen som de centrala kontoren. En viktig faktor härvidlag är kommunindelningsreformen, som till största delen genomförts under de aktuella åren. Genom denna reform har kommunerna blivit bärkraftigare och bättre rustade att ta emot decentraliserad verksamhet.

I tabell 5.5 redovisas driftkostnader och investeringsutgifter för central förvaltning.

Utvecklingen av driftkostnaderna per invånare framgår av diagram 5.1.

Den årliga ökningstakten har för såväl brutto- som nettokostnaderna varit i genomsnitt 13 procent.

Den kommunala verksamhetsexpansionen har medfört behov av utökad

Tabell 5.5 Primärkommuner. Driftkostnader brutto och netto samt investeringsutgifter för Central förvaltning.

Milj kr. Löpande priser

	1960	1964	1968	1972
Driftkostnader, brutto	216	427	659	1 004
Driftkostnader, netto	180	308	541	833
Investeringsutgifter	10	23	27	27

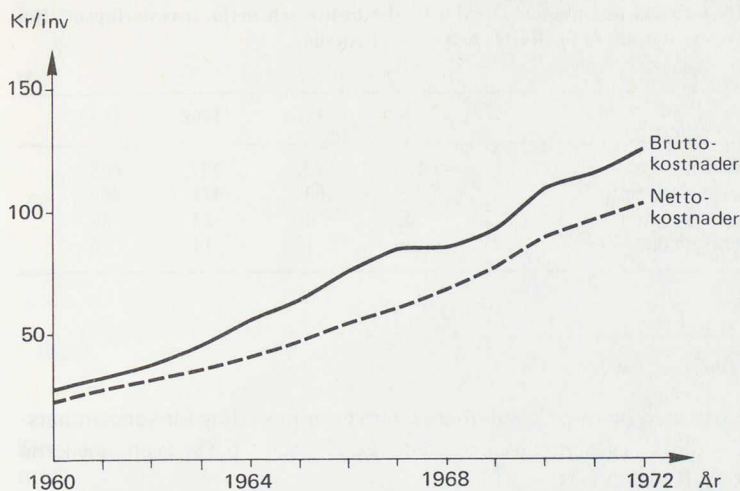

Diagram 5.1 Primärkommuner. Driftkostnader för Central förvaltning. Löpande priser.

personal för planering och samordning. Ambitionerna har höjts beträffande beslutsunderlaget, vilket också krävt mer och bättre utbildad personal. Informationsfrågorna ägnas ökad uppmärksamhet och särskilda informationstjänster har därför inrättats.

Från 1969 fick kommunerna möjlighet att utbetala partistöd. Numera utbetalas partistöd i så gott som alla landets kommuner.

I fråga om kommunernas personaladministration har perioden inneburit en successiv utveckling av framför allt personaltjänstfunktionerna, såsom personalvård, personalutbildning, företagsnämnder och företagshälsovård.

Nettokostnaden per invånare för Central förvaltning är högre än riksgenomsnittet (30–60 procent högre 1971 och 1972) i kommuner med under 10 000 invånare. De lägsta kostnaderna per invånare för Central förvaltning redovisas för de största kommunerna. Det bör dock framhållas att skillnaderna mellan kommunerna till viss del beror på olika redovisningsprinciper, vilket gör det vanskligt att av materialet dra den slutsatsen att större kommuner skulle ha relativt sett lägre administrationskostnader än mindre kommuner.

De investeringar som redovisas inom verksamhetsområdet är inventarieanskaffningar. (Investeringar i förvaltningsbyggnader redovisas under Fastighetsförvaltning och bostadsförsörjning, avsnitt 5.1.3.3).

5.1.3.2 Rätts- och samhällsskydd

Verksamheten under denna rubrik indelas i

- Brandförsvar
- Övrigt

Under övrigt redovisas valnämnd, rådhusrätt, åklagar-, polis-, uppbořds- och indrivningsväsen, folkbokföřring, taxering, familjebidrag, civilföřrsvar, uttagningsnämnd, beredskapsplanläggning, kristidsförvaltning, hyresreglering, överförmyndare, trafiknämnd m m.

Tabell 5.6 Primärkommuner. Driftkostnader brutto och netto, investeringsutgifter och investeringsbidrag för Rätts- och samhällsskydd.

Milj kr. Löpande priser

	1960	1964	1968	1972
Driftkostnader, brutto	560	836	597	638
Driftkostnader, netto	434	639	471	460
Investeringsutgifter	32	40	53	69
Investeringsbidrag	6	12	14	26

Verksamheten 1960–1972

Driftkostnader, investeringsutgifter och investeringsbidrag för verksamhetsområdet Rätts- och samhällsskydd redovisas i tabell 5.6. (Se även tabellerna B 85 och B 86 i bilaga 3.)

Varje kommun skall i enlighet med bestämmelserna i brandlagen hålla ett *brandförsvaret*, som skall svara för räddningstjänst och för förebyggande åtgärder mot brand i kommunen. Detta sker genom egen brandförvarsorganisation eller genom annan kommuns brandkår. Även kostnader för ambulanstransporter, som ombesörjs av kommunernas brandkårer redovisas här. Dessa kostnader ersätts av landstingen, som i sin tur får ersättning från försäkringskassorna för den största delen av kostnaderna. Under senare år har det blivit allt vanligare att landstingen själva övertagit ambulans-transporterna.

Hur driftkostnaderna per invånare ökat för brandförsvaret redovisas i diagram 5.2.

Den årliga ökningstakten för brutto- och nettokostnaderna per invånare har varit drygt 12 procent. Nettokostnaderna per invånare varierar inte nämnvärt i de olika kommuntyperna. Investeringsutgifterna för brandförsvaret har under perioden ökat med ungefär 10 procent per år och uppgår 1972 efter avdrag av investeringsbidrag till 41 milj kr, vilket motsvarar ca 5 kr/inv.

Utgiftsexpansionen 1960–1972 har för brandförsvaret inneburit en fort-löpande modernisering av den tekniska utrustningen samt omfattande or-

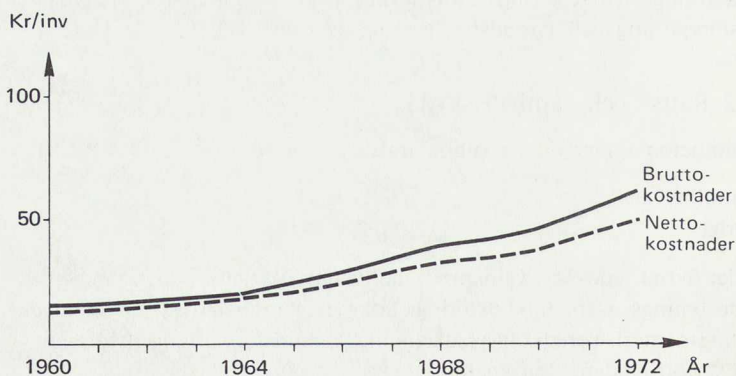

Diagram 5.2 Primärkommuner. Driftkostnader för brandförsvaret. Löpande priser.

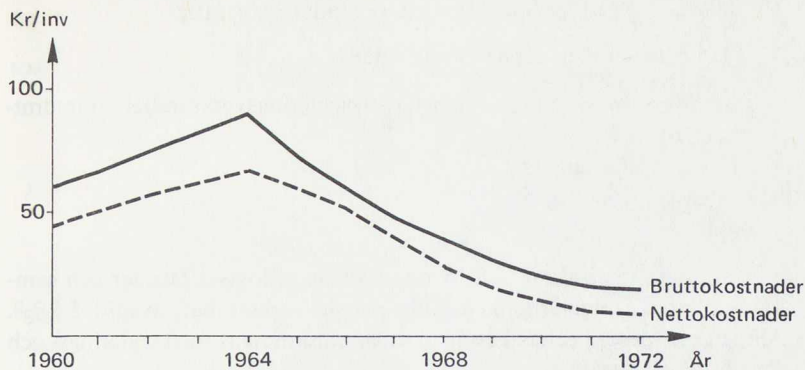

Diagram 5.3 Primärkommuner. Drifkostnader för Rätts- och samhällsskydd exkl. brandförvar. Löpande priser.

organisatoriska förändringar. Förändringarna har ofta genomförts i samband med kommunsammanslagningar. Samarbete mellan kommuner i syfte att få ett ändamålsenligt brandförvar är relativt vanligt. Ett exempel på detta är alarmeringen. Efter den nu beskrivna perioden har upprättande av länsalarmeringscentraler påbörjats i några län, en verksamhet som på sikt avses omfatta alla län.

Under 1960-talet har behovet av fortbildning ökat, bl a på grund av ny materiel, organisationsförändringar och ny lagstiftning, exempelvis arbetarskyddslagstiftning och lagstiftningen om brandfarliga varor. Fortbildningen ombesörjs i allmänhet av Kommunförbundets länsavdelningar.

Efter den nu studerade perioden har brandförvarets uppgifter väsentligt förändrats genom att räddningstjänsten blivit en obligatorisk kommunal angelägenhet från den 1 juli 1974. Räddningstjänsten medför bl a behov av ny materiel och ytterligare utbildning.

Kostnadsutvecklingen för *övriga verksamheter* inom Rätts- och samhällsskydd framgår av diagram 5.3.

Det som i första hand orsakat kostnadsminskningen är huvudmannaskapsförändringar för bl a polisväsendet. Den 1 januari 1965 övertog staten kommunernas ansvar för rådhusrätt, polisverksamhet samt vissa städers skyldighet att ombesörja åklagar- och exekutionsverksamhet och förvaring av häktade. Uppbördsväsendet m m i vissa städer förstatligades den 1 januari 1967. Under en övergångstid efter förändringar är kommunerna skyldiga lämna bidrag till statsverkets kostnader för de övertagna verksamheterna. Den 1 januari 1971 övertog staten vidare lokalhållningen för de allmänna underrätterna. Under tio år från denna tidpunkt skall rådhusrättskommun lämna kostnadsbidrag till staten.

Familjebidrag, civilförvar, uttagningsnämnd, beredskapsplanläggning och kristidsförvaltning utgör tillsammans den kommunala försvarsverksamheten. Kostnaderna för denna verksamhet avser främst familjebidrag. Till dessa utgår statsbidrag. Även för civilförvarets anläggningsarbeten (skyddsrum, branddamm m m) kan statsbidrag erhållas.

5.1.3.3 Fastighetsförvaltning och bostadsförsörjning

Verksamheten under denna rubrik indelas i

- reglerings- och saneringsfastigheter, exploateringsverksamhet samt tomt-rättsmark
- förvaltningsfastigheter
- bostadspolitiska åtgärder
- övrigt

För allmän markreserv och hyresfastigheter redovisas tabeller och sammanställningar under rubriken Affärsmässig verksamhet, avsnitt 5.1.3.8. Allmän markreserv behandlas dock nedan tillsammans med reglerings- och saneringsfastigheter.

Verksamheten 1960–1972

I tabell 5.7 redovisas driftkostnader, investeringsutgifter och investeringsbidrag för Fastighetsförvaltning och bostadsförsörjning. (Se även tabellerna B 87 och B 88 i bilaga 3.)

Allmän markreserv, reglerings- och saneringsfastigheter, exploateringsverksamhet samt tomt-rättsmark

Allmän markreserv avser mark som kommun förvärvar för exploateringsändamål. I avvaktan på eventuell exploatering används marken för ändamål såsom jordbruk, skogsbruk, fritidsändamål etc. Resultaten av dessa verksamheter redovisas i driftbudgeten. Till förvärv av mark kan sedan den 1 juli 1968 statliga markförvärvslån erhållas. Dessa redovisas på finansieringshuvudtiteln. Under *reglerings- och saneringsfastigheter* redovisas fastigheter som inköpts i reglerings- eller saneringssyfte. Bebyggda reglerings- och saneringsfastigheter uthyrs övergångsvis, varför en del sådana fastigheter kan ingå under hyresfastigheter. När kommunens råmark bearbetas för bebyggelse redovisas utgifterna härför liksom inflytande tomtlikvider under *exploateringsverksamhet*. Under *tomträttsmark* upptas ränta som kostnad och avgifter för upplåtelser som intäkt. Statliga tomtlån kan erhållas för mark som upplåts med tomtträtt för bostadsbebyggelse. Dessa lån redovisas dock ej här utan under finansieringshuvudtiteln.

Kostnadsutvecklingen per invånare framgår av diagram 5.4. (Se även tabell B 87 i bilaga 3.)

Tabell 5.7 Primärkommuner. Driftkostnader brutto och netto, investeringsutgifter och investeringsbidrag för Fastighetsförvaltning och bostadsförsörjning.

Milj kr. Löpande priser

	1960	1964	1968	1972
Driftkostnader, brutto	310	469	794	1 601
Driftkostnader, netto	99	164	249	673
Investeringsutgifter	169	506	775	935
Investeringsbidrag	16	28	52	89

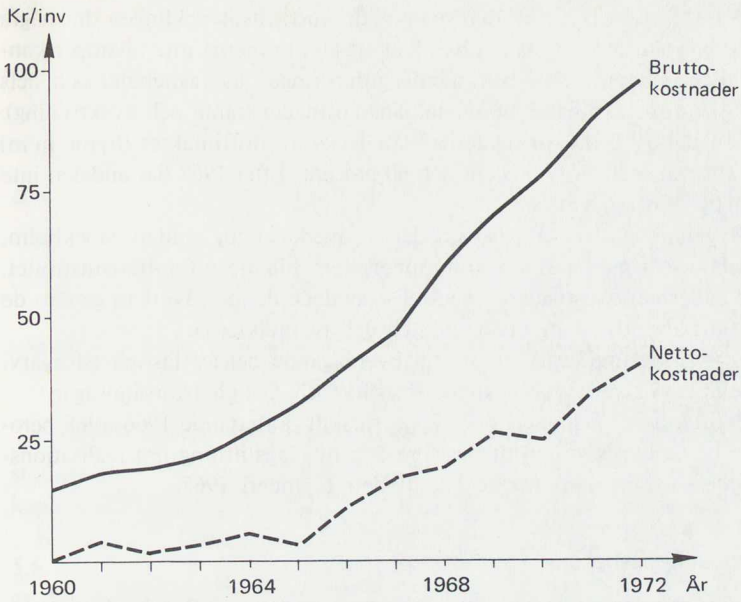

Diagram 5.4 Primärkommuner. Driftkostnader för allmän markreserv, reglerings- och saneringsfastigheter, exploateringsverksamhet samt tomträttsmark.

Löpande priser.

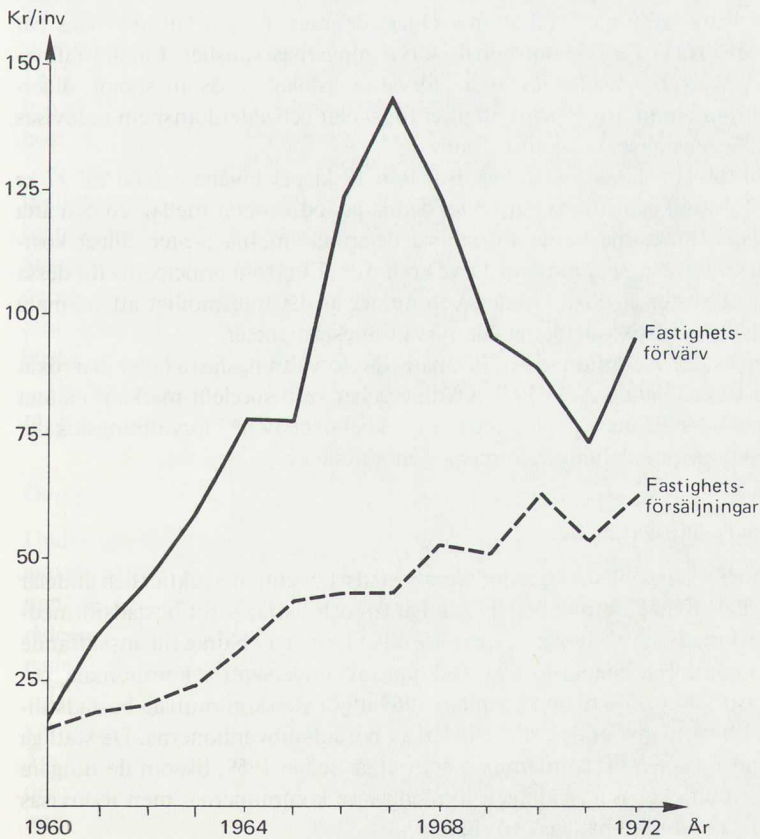

Diagram 5.5 Primärkommuner. Fastighetsförvärv och fastighetsförsäljningar 1960–1972 (exkl hyresfastigheter och förvaltningsfastigheter).

Löpande priser.

Det är vanskligt att av den redovisade kostnadsutvecklingen dra några bestämda slutsatser. Orsaken härtill är att kommunerna inte tillämpar kon-toplanen enhetligt, dels beträffande grupperingen av fastigheter och dels i fråga om beräkningen av kapitaltjänstkostnader (ränta och avskrivning).

Den del av bruttokostnaderna som täcks av driftintäkter (hyror m m) har varierat mellan 99 procent och 60 procent. Efter 1967 har andelen inte överstigit 70 procent.

De genomsnittliga bruttokostnaderna påverkas i hög grad av Stockholm, Göteborg och andra större kommuner, som tillämpar tomträttsinstitutet. Vad gäller nettokostnaderna neutraliseras dock denna påverkan genom de tomträttsavgälder som utgör en stor del av intäkterna.

Investeringsutgifterna utgörs till övervägande del av fastighetsförvärv. I diagram 5.5 redovisas fastighetsförvärv och fastighetsförsäljningar.

Utgifterna för fastighetsförvärv var särskilt omfattande 1966–1968 beroende på de köp som avslutades före den nya lagstiftning om realisationsvinstbeskattning som trädde i kraft den 1 januari 1968.

Förvaltningsfastigheter

För förvaltningsfastigheter gäller, att kommuner som följer K-planens anvisningar redovisar underhåll och drift för samtliga förvaltningsfastigheter i kostnadsställebudget. Därifrån fördelas kostnaderna till olika förvaltningar. I övriga kommuner förekommer olika varianter. I vissa fall redovisas här enbart lokaler för de kommunala förvaltningarnas kanslier. I andra fall redovisas driftkostnader för andra förvaltningslokaler, såsom skolor, ålderdomshem m m. Investeringsutgifter för skolor och ålderdomshem redovisas dock under respektive förvaltning.

Driftkostnaderna brutto har ökat från 10 kr per invånare 1960 till 27 kr 1972. Nettokostnaderna har under denna period varierat mellan en och åtta kronor. Intäkterna består till största delen av interna poster, alltså kostnadsomfördelning inom respektive kommun. Eftersom principerna för dessa interna poster är olika i skilda kommuner är det inte möjligt att närmare analysera nettokostnaderna för förvaltningsfastigheter.

Investeringsutgifterna per invånare för förvaltningsfastigheter har ökat från 10 kr 1960 till 38 kr 1972. Ökningen har varit speciellt markant i slutet av perioden. Detta kan ha samband med behovet av nya förvaltningslokaler vid kommunindelningsreformens genomförande.

Bostadspolitiska åtgärder

Bland bostadspolitiska åtgärder ingår bostadssubventioner, aktier och andelar i bostadsföretag, förmedling av statliga lån och bidrag samt bostadsförmedling. Bostadssubventionerna kan avse olika former av bidrag till anskaffande av bostad. Här redovisas tex täckning av underskott i kommunala bostadsstiftelser. Fr o m den 1 januari 1969 utgör statskommunala bostadstillägg till barnfamiljer den större delen av bostadssubventionerna. De statliga bostadstilläggen till barnfamiljer, som utgår sedan 1969, liksom de tidigare statliga familjebostadsbidragen förmedlas av kommunerna, men redovisas inte som kommunal verksamhet.

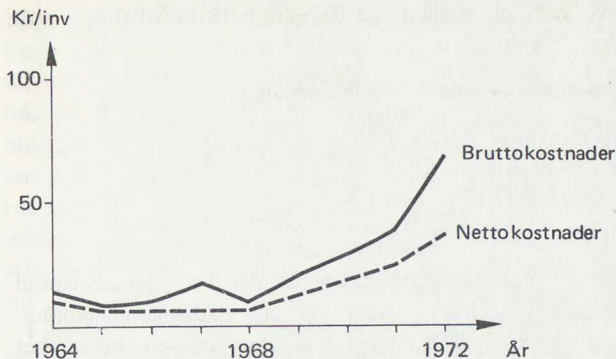

Diagram 5.6 Primärkommuner. Drifkostnader för bostadspolitiska åtgärder. Löpande priser.

Förvärv av aktier och andelar samt annat tillskott av kapital till bostadsföretag utgör bostadspolitiska åtgärder som i allmänhet redovisas på kapitalbudgeten.

Kostnadsutvecklingen för bostadspolitiska åtgärder framgår av diagram 5.6. (Se även tabell B 87 i bilaga 3.) För 1960–1963 saknas särredovisning av dessa kostnader. (Kostnaderna ingår för dessa år i övriga verksamheter.)

Fr o m 1969 förändrades och utökades bostadsstödet till barnfamiljer. En del av det nya stödet utgjordes av de statskommunala bostadstilläggen. Till dessa tillägg får kommunerna statsbidrag, om tilläggen utgår enligt bestämmelserna i statsbidragskungörelsen. Statsbidraget var för den 1 april 1972 50 procent av kostnaderna. Därefter har procentsatsen höjts och är fr o m 1 januari 1975 72 procent. Antalet barnfamiljer med statskommunala bostadstillägg var 1969 141 000 och hade 1972 ökat till 324 000.

Kommunernas nettokostnader per invånare för bostadstilläggen är betydligt högre än riksgenomsnittet i kommuner med hög skattekraft. En bidragande orsak härtill är de generösare bidragsregler som gäller i Stor-Stockholmsområdet. För Stor-Stockholmsområdet gäller vidare att kostnaderna utjämnas mellan olika kommuner genom Kommunalförbundet för Stor-Stockholms bostadsförmedling (KSB), som också ombesörjer regionens bostadsförmedlingsverksamhet.

De lägsta nettokostnaderna per invånare återfinns i kommuner med mindre än 70 procent tätortsbefolkning och i kommuner med låg skattekraft.

Övriga verksamheter

Under denna rubrik redovisas fördelade kostnader för fastighetskontor och annan gemensam administration under denna huvudtitel. Vidare tas här upp natur- och kulturresevat, gemensamhetsanordningar för bostadsområden (bl a tvättstugor, samlingslokaler) m m. Här kan också ingå vissa kostnader för obligatorisk förmedlingsverksamhet.

Under perioden 1960–1972 har bruttokostnaderna för dessa verksamheter varierat mellan 14 och 42 kronor per invånare och nettokostnaderna mellan 3 och 18 kronor. Eftersom innehållet i de verksamheter som redovisas under denna rubrik är mycket heterogent kan några särskilda utvecklingstendenser inte utläsas.

5.1.3.4 Byggnads- och planväsen, gatu- och parkförvaltning samt fritidsförvaltning

Verksamheten under denna rubrik indelas nedan i

- byggnads- och planväsen
- gatu- och parkförvaltning m m
- flygplatser
- fritidsförvaltning

Under *byggnads- och planväsen* redovisas kostnader för byggnadsnämnd och dess kansli samt stadsarkitekt-, stadsplane- och stadsingenjörskontor.

Under rubriken *gatu- och parkförvaltning m m* redovisas den verksamhet som följer av kommunens uppgifter som väghållare. Vidare ingår parkförvaltning, offentlig renhållning och gatubelysning.

Under *fritidsförvaltning* ingår fritidsnämnd och fritidskontor, fritidsanläggningar - badhus, simbassänger, isbanor, motionsanläggningar, fritidsgårdar etc - instruktionsverksamhet och bidrag till utomstående inrättningar.

Verksamheten 1960-1972

I tabell 5.8 redovisas driftkostnader, investeringsutgifter och investeringsbidrag för verksamhetsområdet Byggnads- och planväsen, gatu- och parkförvaltning samt fritidsförvaltning. (Se även tabellerna B 89 och B 90 i bilaga 3.)

Byggnads- och planväsen

Enligt bestämmelser i byggnadslag med närmare reglering i byggnadsstadga skall varje kommun ha en byggnadsnämnd som skall ha tillgång till erforderlig personal för att nämnden skall kunna fullgöra sina uppgifter. Till dessa hör bl a att se till att planer upprättas och att byggnadslag, byggnadsstadga och olika planbestämmelser efterlevs.

Utvecklingen på området kännetecknas framför allt av att planeringen som tidigare i stort sett var en planläggning enligt byggnadslagets bestämmelser efter hand kommit att omfatta allt fler samhällsområden.

Vad gäller den fysiska miljön har framför allt den översiktliga planeringen utvecklats kraftigt och samtidigt har kommunerna alltmera övergått från

Tabell 5.8 Primärkommuner. Driftkostnader brutto och netto, investeringsutgifter och investeringsbidrag för Byggnads- och planväsen, gatu- och parkförvaltning samt fritidsförvaltning.

Milj kr. Löpande priser

	1960	1964	1968	1972
Driftkostnader, brutto	670	1 217	1 959	3 315
Driftkostnader, netto	340	657	1 269	2 278
Investeringsutgifter	340	810	1 244	1 651
Investeringsbidrag	107	274	330	457

en enbart tätortsinriktad planering till planering av kommunens hela yta. Planeringen omfattar inte bara bebyggelse utan även markens användning till olika ändamål och behovet av speciella skyddsåtgärder för att bevara, från t ex naturvårdssynpunkt, känsliga områden. Orsakerna till denna vidgning av planeringens arbetsområde är flera. Dels har man efter kommunsammanläggningarna känt behov av att få ett samlat grepp över utvecklingen i den nya kommunen, dels har önskemål om extern lokalisering av industri- och handelsföretag (stormarknader) aktualiserat planering utanför tätorterna och dels har den fysiska riksplaneringen initierat en planering för framför allt sk bevarandeområden.

I takt med den ökade planeringen har också behov av konkreta åtgärder framkommit. Så har kommunernas engagemang i fråga om iordningsställande av fritidsområden, naturvårdande åtgärder samt stöd till landskapsvårdande insatser starkt ökat under perioden.

Samtidigt som den fysiska planeringen fått större omfattning har nya planeringsformer växt fram dels på grund av kommunernas eget behov och dels på grund av att nya statliga planeringsinitiativ ställt krav på kommunala insatser. Här kan nämnas kommunala bostadsbyggnadsprogram, kommunalekonomisk långtidsplanering, olika slag av serviceinventeringar samt inte minst den regionalpolitiska planeringen (länsplaneringen). Kommunerna svarar för en del av underlaget för länsplaneringen och skall dessutom göra konsekvensbedömningar av olika alternativ beträffande befolkningsutvecklingen i kommunen.

Driftkostnaderna brutto per invånare för byggnads- och planväsen har ökat från 10 kr 1960 till 50 kr 1972. Kostnaderna avser den planering som ombesörjs av byggnadsnämnderna. Kostnaderna för den planering som utförs av andra förvaltningsorgan återfinns till stor del under central förvaltning.

Den årliga ökningstakten per invånare har för såväl bruttokostnaderna som nettokostnaderna varit i genomsnitt 14 procent. Den snabba ökningstakten förklaras av att kommunernas behov av personal för planeringsuppgifter ökat kraftigt under den aktuella perioden till följd av de ovan beskrivna utökade planeringsaktiviteterna. Nettokostnaden per invånare har under 1968–1972 helt naturligt varit avsevärt högre än riksgenomsnittet i kommuner med stor befolkningsökning.

Gatu- och parkförvaltning

Enligt väglagen, som fr o m den 1 januari 1972 gäller beträffande allmän väg, är staten väghållare i den mån ej regeringen eller statens vägverk förordnar att kommun skall vara väghållare inom större tätorter. Væghållningen omfattar byggande och drift av väg.

Till byggande och drift av allmän väg och av gata, som är nödvändig för den allmänna samfärdseln, kan kommun som är väghållare få bidrag av statsmedel. Statsbidrag utgår med 95 procent eller i vissa fall med 85 procent av byggnadskostnaderna efter en av vägverket uppgjord fördelningsplan och med 95 procent av beräknad kostnad för driften. Att bidragsprocenten ofta blir lägre än 95 respektive 85 beror bl a på att bidrag utgår i mån av tillgång på medel och att kommunerna satt igång projekt som

ej ryms inom det årets anslagsram.

I övrigt gäller enligt byggnadslagen att kommunen är skyldig anlägga och underhålla gator inom stadsplanlagda områden men inte inom byggnadsplanlagda områden. Utgifterna särredovisas inte för olika planområden men övervägande delen av utgifterna för icke statsbidragsberättigade gator och vägar beräknas avse områden med stadsplan.

Till drift av allmän väg hör också enligt väglagen vinterväghållning, dvs plogning, sandning, borttagande av sand och renhållning. Ytterligare bestämmelser om renhållningen finns från 1971 i en särskild kommunal renhållningslag.

Kommunernas verksamhet inom parkförvaltningen omfattar parker och lekplatser, gatuplanteringar, djurparker och underhållning i parker, vinterväghållning i parker m m. Delvis avser utgifterna verksamhet enligt renhållnings- och byggnadslag. Inom område med stadsplan åligger det nämligen kommun att iordningsställa och underhålla torg, park eller annan sådan allmän plats.

Den kraftiga ökningen av driftkostnaderna för gatu- och parkförvaltning framgår av diagram 5.7. (Se även tabell B 89 i bilaga 3.)

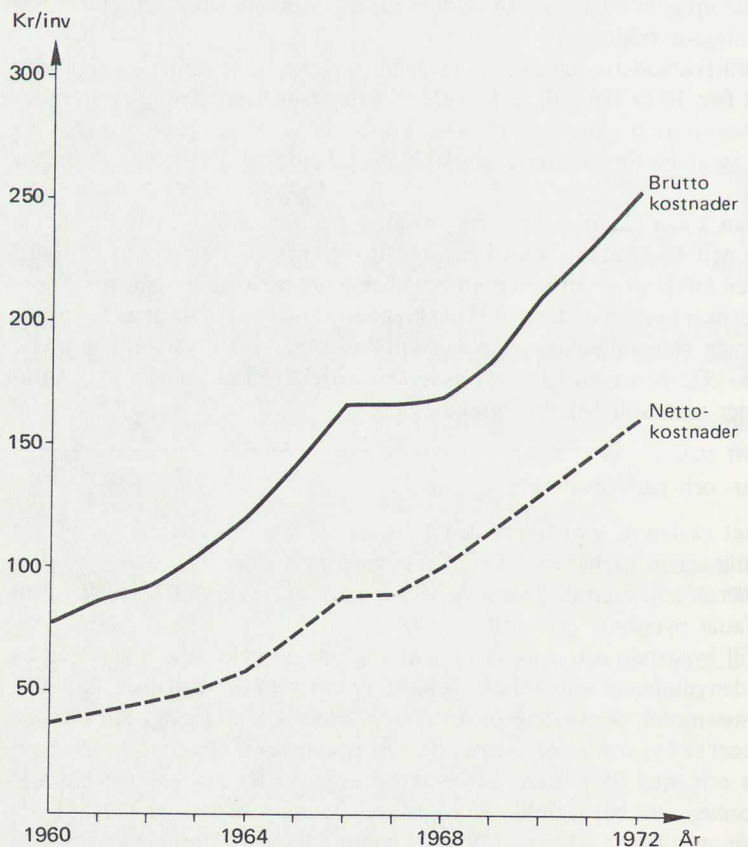

Diagram 5.7 Primärkommuner. Driftkostnader för gatu- och parkförvaltning. Löpande priser.

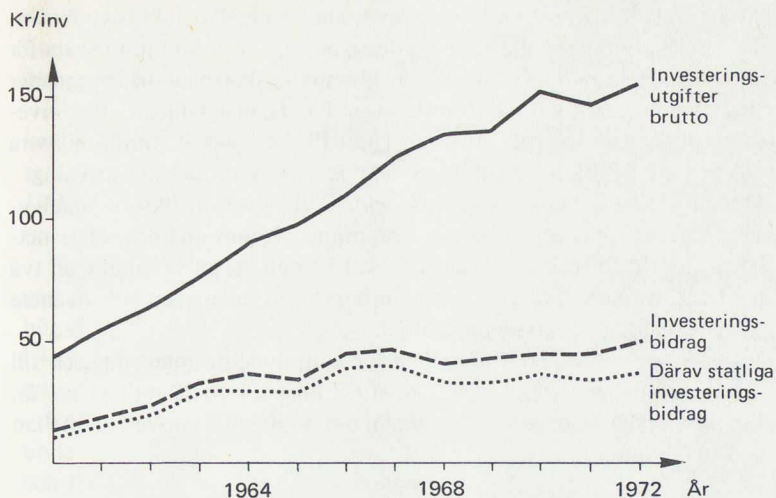

Diagram 5.8 Primärkommun. Investeringar, brutto och investeringsbidrag för gatu- och parkförvaltning. Löpande priser.

Den årliga ökningstakten för bruttokostnaderna per invånare har i genomsnitt varit 10 procent och för nettokostnaderna 13 procent. Kostnadsutvecklingen förklaras bl a av de ökade krav på underhåll av gator och vägar som den snabbt växande bilismen ställer.

Nettokostnaden per invånare visar stora olikheter mellan skilda typer av kommuner. De högsta kostnaderna återfinns i kommuner med stor andel tätortsbefolkning samt i kommuner med hög skattekraft. Låga kostnader redovisas främst i kommuner med under 10 000 invånare och i kommuner där andelen tätortsbefolkning är under 50 procent.

Även beträffande investeringsutgifterna per invånare är skillnaderna mellan de nämnda kommuntyperna markanta. Av diagram 5.8 framgår investeringsutgifter och investeringsbidrag i genomsnitt för riket. (Se även tabell B 90 i bilaga 3.)

Såväl investeringsbidragen totalt som de statliga investeringsbidragen har 1966–1972 legat på ungefär oförändrad nivå. Investeringarna har däremot ökat från år till år fram till 1970. Investeringarnas ökningstakt per år under hela perioden har uppgått till i genomsnitt 11 procent.

Den snabba ökningen av investeringsutgifterna förklaras främst av att bilismens utveckling medfört behov av omfattande ombyggnader inom de gamla stadskärnorna och stora ingrepp i befintlig bebyggelse. Samtidigt har förbifartsleder och genomfartsleder i utkanterna av tätorterna måst anläggas i betydligt ökad omfattning. Ökade krav på trafiksäkerhet och separering av olika trafikantkategorier har medverkat till förhöjda exploateringskostnader i nybyggnadsområden.

Perioden 1960–1972 har även inneburit omfattande nyanläggningar och kostnadshöjande kvalitetsförbättringar inom parkförvaltningens område.

Flygplatser

Genom beslut av 1967 års riksdag fastställdes normer för samverkan mellan stat och kommun vid investeringar i primärflygplatser, dvs av luftfartsverket

förvaltade statliga flygplatser som är avsedda för linjefart inklusive för linjefart upplåtna militärflygfält. Enligt dessa normer skall kommun svara för markkostnader samt för 37,5 procent av investeringskostnaderna i byggnader och anläggningar, inklusive investeringar i radioanläggningar. För investeringsbidrag som lämnats efter den 1 juli 1967 erhåller kommun numera ersättning från luftfartsverket motsvarande viss ränta och avskrivning.

Övriga flygplatser för linjefart, s k sekundärflygplatser, liksom småflygplatser kan anläggas och drivas av kommuner. Kommunernas totala nettokostnader för flygplatser uppgår 1972 till 13 milj kr, alltså mindre än två kronor per invånare. För enskilda kommuner kan kostnaden per invånare avvika betydligt från riksgenomsnittet.

Investeringsutgifter, som före 1968 för kommunerna totalt uppgick till 2–3 milj kr/år, har för perioden 1969–1972 ökat till ca 25 milj kr per år, vilket framför allt beror på 1967 års beslut om normer för samverkan mellan stat och kommun.

Fritidsförvaltning

Den kommunala fritidsverksamheten handhas numera till största delen av särskilda fritidsnämnder. I några kommuner finns ungdomsstyrelser och idrottsstyrelser som handlägger delar av verksamheten. I andra kommuner sorterar delar av verksamheten under barnavårdsnämnd (social centralnämnd), skolstyrelse, kulturnämnd eller direkt under kommunstyrelsen. Skillnaderna mellan olika kommuner och från år till år i samma kommun försvårar möjligheterna till jämförelser. I diagram 5.9 har fr o m 1968 inräknats dels kostnader och intäkter som redovisas under rubriken "Sport, friluftsliv och fritid" i kommunernas kontoplan och dels kostnader och intäkter som redovisas under rubriken "Fritidsverksamhet för barn och ungdom". För tiden före 1968 kan inte helt jämförbara uppgifter hämtas ur

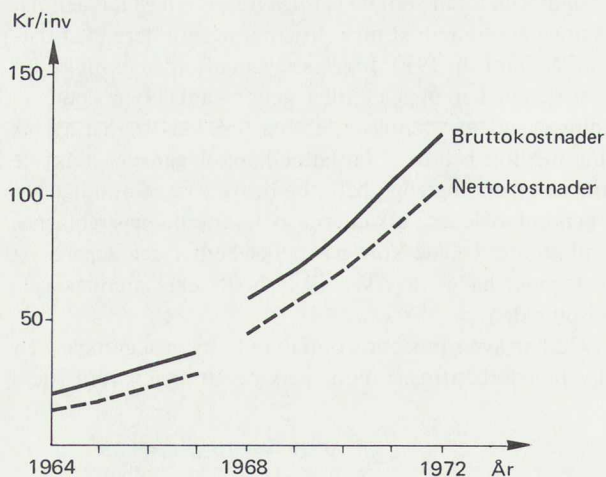

Diagram 5.9 Primärkommuner. Driftkostnader för fritidsförvaltning^a. Löpande priser.

^a 1964–1968 Sport, bad och friluftsliv, 1968–1972 Sport, friluftsliv och fritid samt fritidsverksamhet för barn och ungdom.

den kommunala finansstatistiken. För 1964–1967 har emellertid tagits med de kostnader och intäkter som enligt kontoplanen redovisades under rubriken "Sport, bad och friluftsliv". (Se även tabell B 89 i bilaga 3).

Trots att det statistiska underlaget inte medger helt exakta jämförelser, kan det klart konstateras att kommunernas driftkostnader för fritidsverksamhet expanderat mycket kraftigt under den undersökta perioden. 1968–1972 har den årliga ökningstakten för såväl brutto- som nettokostnaderna per invånare i genomsnitt varit över 20 procent.

Nettokostnaden per invånare för fritidsverksamhet är klart högre än riksgenomsnittet i kommuner med över 50 000 invånare och i kommuner med hög skattekraft. Avsevärt lägre nettokostnader än riksgenomsnittet redovisas i kommuner med under 10 000 invånare och i kommuner med låg skattekraft.

Kommunernas insatser för fritidsverksamhet bland barn och ungdom har under perioden 1960–1972 ökat väsentligt såväl i fråga om antalet ungdoms- och fritidsgårdar som beträffande gårdarnas utbud av aktiviteter. I många kommuner samverkar kommunala organ och organisationer.

Kommunernas investeringsutgifter per invånare för fritidsändamål har ökat från 17 kr 1960 till 46 kr 1972. Investeringsbidragen har per år uppgått till mellan en och fem kronor per invånare. Den utökade verksamheten inom fritidsförvaltningen belyses också av uppgifter i tabell 5.9 om vissa fritidsanläggningar.

Den expansion som kännetecknar fritidssektorn under den aktuella perioden har flera orsaker. Bland dessa orsaker kan nämnas förkortningen av arbetstiden för stora löntagargrupper successivt från 45 till 40 timmar/vecka. Vidare en höjd levnadsstandard som gett ekonomiska möjligheter att efterfråga fritidsaktiviteter. Efterfrågan har också påverkats av den allmänna debatten om värdet av sport- och fritidsaktiviteter som ett led i den förebyggande hälso- och sjukvården.

Tabell 5.9 Antal konstisbanor och badanläggningar.

Anläggning	1960	1964	1968	1972
Konstisbanor				
för bandy	1	8	13	18
för ishockey, utomhus	25	69	108	135
för ishockey, inomhus	10	21	32	55
Inomhusbad				
största bassänglängd				
≥ 25 m	26	44	84 ^a	138 ^b
$\leq 16,67$ m	47	67	100 ^a	122 ^b
Utomhusbad				
största bassänglängd				
50 m	5	15	48 ^a	70 ^b
≤ 25 m	10	20	53 ^a	81 ^b

^a Uppgiften avser 1969.

^b Uppgiften avser 1971.

5.1.3.5 Undervisning och annan kulturell verksamhet

Verksamheten under denna rubrik indelas nedan i

- skoladministration
- lokaler och inventarier för skolväsendet
- sociala anordningar för skolväsendet
- pedagogiska anordningar för skolväsendet
- grundskola/folkskola m m
- gymnasiala skolor
- övrig undervisning och kulturell verksamhet

Under *skoladministration* redovisas den organisation med skolstyrelse och skolchef, som administrerar skolväsendet i en kommun. Den särskilda administrationen vid rektorsområden/skolenheter redovisas i en del kommuner under denna rubrik och i andra kommuner under respektive skolform.

Under *lokaler och inventarier* bokförs huvuddelen av byggnadsverksamheten. Återstående delar tas upp under titlarna grundskola/folkskola m m och gymnasieskola. Vad gäller driftkostnaderna varierar redovisningen. Kommuner som konsekvent tillämpar K-planen redovisar driftkostnaderna primärt i kostnadsställebudgeten och fördelar därifrån direkt till olika skolformer. 1972 beräknas ca 80 kommuner fördela lokalkostnaderna till resp skolform.

Under *sociala anordningar* redovisas kostnader för skolmåltider, skolskjutsar och inackorderingar, skolhälsovård, skolbadanläggningar, elevhem, skolbarnskolonier m m.

Under *pedagogiska anordningar* ingår audiovisuella hjälpmedel, skolbibliotek, skolpolisverksamhet och trafikundervisning, simundervisning, konsulentverksamhet, psykolog- och kuratorsverksamhet, personalutbildning, fritidsverksamhet och övriga pedagogiska anordningar.

Under *grundskola/folkskola m m* ingår även kommunal realskola, kommunal flickskola och statlig realskola till dess grundskolans högstadium genomförts.

Gymnasiala skolor omfattade vid periodens början kommunala gymnasier och yrkesskolor. Fackskolan fick redan från dess tillkomst 1963 kommunalt huvudmannaskap. Den 1 juli 1966 blev kommunerna huvudmän för de tidigare statliga gymnasierna.

Under *övrig undervisning och kulturell verksamhet* redovisas biblioteksverksamhet, musik-, teater- och filmverksamhet, musikskola och anslag till bildnings- och studieorganisationer m m.

Verksamheten 1960–1972

Framställningen i detta avsnitt syftar inledningsvis till att lämna en allmän bild av utvecklingstendenserna inom verksamhetsområdet och de drivkrafter som där verkar. Detta som en grund för studiet av den utgiftsutveckling som presenteras i tabell 5.10.

De grundläggande utbildningspolitiska målen lades i väsentliga avseenden fast i riksdagen redan under 1950-talet. Den demokratiska samhällsutvecklingen krävde en omvandling också av skolväsendet. Det gamla parallell-

Tabell 5.10 Primärkommuner. Driftkostnader brutto och netto, investeringsutgifter och investeringsbidrag för Undervisning och annan kulturell verksamhet.

Milj kr. Löpande priser

	1960	1964	1968	1972
Driftkostnader, brutto	2 009	3 272	6 110	9 765
Driftkostnader, netto	908	1 371	2 712	4 645
Investeringsutgifter	404	776	1 219	1 126
Investeringsbidrag	99	155	213	231

skolsystemet – folkskola och olika frivilliga realskoleformer som alla var urvalsskolor -- skulle generellt avlösas av en obligatorisk nioårig skola. På denna skulle sedan gymnasiet och yrkesskolan bygga. Man ville fullfölja strävandena att från familjerna avlyfta det ekonomiska ansvaret för de ungas utbildning. Terminsavgifterna skulle avskaffas och fria läromedel införas. De skolsociala åtgärderna i övrigt skulle vidgas till ett större antal elever. Ett studiehjälpsystem med studiebidrag samt rese- och inackorderingstillägg infördes vid de gymnasiala skolorna.

Perioden 1960–1972 blev i fråga om reformarbetet till stor del en genomförandeperiod. Skolan prioriterades i hög grad i såväl rikspolitiken som kommunalpolitiken. För att göra utbildningen för barn och ungdom så lätt-tillgänglig som möjligt krävdes kvantitativ utbyggnad av utbildningsorganisationen och god spridning geografiskt. Det fanns också behov av en allmän modernisering och kvalitetshöjning av skolans yttre och inre miljö. Nya arbetssätt förordades. Allt detta krävde stora investeringar i skolbyggnader samt upprustning personellt och materiellt i anslutning till nya läroplaner.

En utbildningsreform även för vuxna hade diskuterats redan på 1950-talet men något samlat konkret reformprogram antogs inte av riksdagen förrän under senare hälften av 1960-talet.

De stora skolreformerna – skolstyrelseformen, grundskole-, fackskole- och gymnasireformerna samt vuxenutbildningsreformen – innebar också att kommunernas politiskt-organisatoriska ansvar för skolväsendet ökade väsentligt under perioden 1960–1972. Det var ett angeläget mål för statsmakterna att geskolans lokal förankring. Kommunerna härefter de företagna kommunsammanslagningarna ansetts äga de bästa möjligheterna att bedöma och tillgodose skolans olika behov.

Driftkostnader, investeringsutgifter och investeringsbidrag för hela verksamhetsområdet Undervisning och annan kulturell verksamhet framgår av tabell 5.10. För detaljerade sifferuppgifter inom området undervisning och annan kulturell verksamhet hänvisas till tabellerna B 81–B 84, B 91–B 92 samt B 95 i bilaga 3.

I den följande redovisningen och diskussionen av undervisningsutgifternas sammansättning och utveckling kommer de sju delområdena att behandlas var för sig.

Skoladministration

I slutet av 1950-talet genomfördes efter riksdagsbeslut en generell verkande skolstyrelserreform, som innebar att en samlad ledning och beslutsinstans skapades för varje kommuns skolväsende. Under den gemensamma skolstyrelsen inrättades tjänster som skolledare. Statsbidrag utgår till skolledarnas löner.

Kommunerna svarar som skolhuvudmän i allt väsentligt själva för kostnaderna för den icke-pedagogiska skolpersonalens löner samt för kontorsutrustning o.d. Driftkostnaderna netto steg avsevärt under perioden 1960–1972 – från knappt 10 kr till 35 kr per invånare – till följd av en kvantitativ och kvalitativ personalförstärkning. Ett av motiven till förstärkningen, förutom det kommunala skolväsendets expansion, var strävan att bereda rektorer och andra skolledare mera tid för de pedagogiska ledningsfunktionerna.

Lokaler och inventarier för skolväsendet

Grundskolans införande under 1960-talet medförde stora investeringsbehov i lokaler och inventarier. Även om det totala antalet barn och ungdomar i åldern 7–15 år minskade under perioden 1960–1968 från 1 087 164 till 953 938, så ökade ändå – särskilt i samband med högstadiets införande – behovet av klassrum, ämnesrum, institutioner, verkstäder, elevutrymmen och lokaler i övrigt. Befolkningsomflyttningen i landet (nedläggning av bygdskolor och nya skolhus i de expansiva orterna) samt kvalitetsförbättring av undervisningen, möjligheter till en mer differentierad utbildning m m bidrog ytterligare till att kostnaderna för lokaler och inventarier ökade. Till behovet av skollokaler för grundskolan kom också, särskilt i undersökningsperiodens senare del, motsvarande anspråk för fackskolan, yrkesskolan och gymnasiet.

Skolväsendets investeringsutgifter och investeringsbidrag framgår av diagram 5.10.

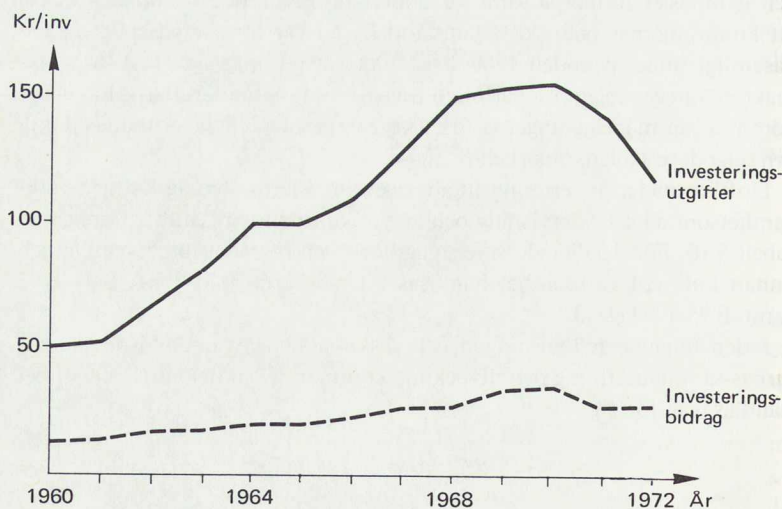

Diagram 5.10 Primärkommuner. Investeringsutgifter och investeringsbidrag för skolväsendet. Löpande priser.

Tabell 5.11 Statliga investeringsbidrag i procent av bruttoinvesteringar för skolväsendet.

Löpande priser

År	Statliga investeringsbidrag i procent av bruttoinvesteringar för skolväsendet	År	Statliga investeringsbidrag i procent av bruttoinvesteringar för skolväsendet
1960	25	1967	20
1961	22	1968	18
1962	23	1969	22
1963	19	1970	22
1964	20	1971	18
1965	20	1972	21
1966	21		

Av diagram 5.10 kan utläsas att investeringarna under periodens senare del först stagnerat och därefter minskat. En tendens som vid omräkning till fast penningvärde blir än mer påtaglig. Skolbyggnadsvolymen låg dock på en mycket hög nivå under hela 1960-talet.

Investeringsbidragen utgörs så gott som uteslutande av statliga bidrag. Statsbidragens andel av bruttoinvesteringarna belyses i tabell 5.11.

Driftkostnaderna brutto per invånare för lokaler och inventarier har ökat från 61 kr 1964 till 150 kr 1972. (För åren 1960–1963 saknas jämförbar statistik.) Bruttokostnadernas genomsnittliga ökning 1964–1972 är ca 12 procent per år.

En jämförelse mellan olika kommuntyper är vanskelig att göra, eftersom redovisningen i kommunerna varierar. Vissa kommuner, däribland flera större, redovisar inte skolväsendets lokal- och inventariestkostnader separat utan i stället bland kostnaderna för respektive skolform. Det synes emellertid som om lokalkostnaderna för skolväsendet räknat per invånare varit högre i glesbygdskommuner än i kommuner med stor andel tätortsbefolkning.

I slutet av den redovisade perioden började s k integrerad lokalplanering tillämpas i vissa kommuner. Detta innebär att exempelvis skolans, fritids-, kultur- och socialförvaltningarnas lokalbehov delvis tillgodoses inom samma byggnader.

Sociala anordningar för skolväsendet

De skolsociala anordningarnas driftkostnader 1964–1972 framgår av diagram 5.11. (För åren 1960–1963 saknas jämförbar statistik.)

Nettokostnaderna har påverkats av statsbidragsomläggningen 1966, då de speciella statsbidragen för skolmåltider och skolskjutsar upphörde.

Fram till 1966 utgick statsbidrag till *skolmåltidsverksamheten*. Statens andel av kostnaderna – som 1948 var 70 procent och i början av 1950-talet 30 procent – uppgick i början av 1960-talet emellertid endast till cirka 10 procent. Huvudbördan av kostnaderna hade sålunda redan före undersökningsperiodens början flyttats över till kommunerna. Denna utveckling sammanhängande med bidragskonstruktionen. Bidraget avlöstes i samband med skatteutjämningsreformen 1966.

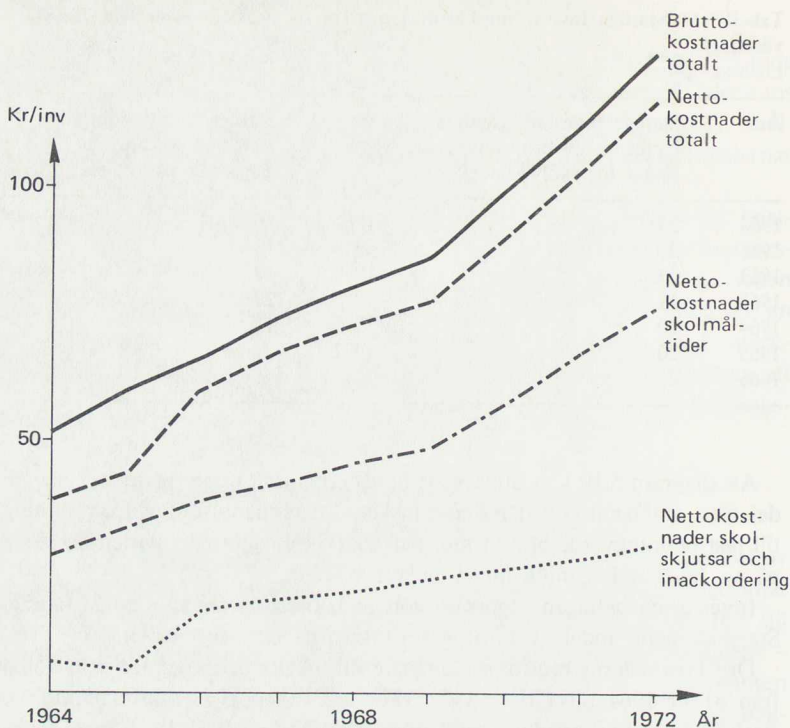

Diagram 5.11 Primärkommuner. Driftkostnader för sociala anordningar för skolväsendet. Löpande priser.

Skolmåltdsverksamheten undergick en väsentlig utveckling under 1960-talet. Vad först gäller den volymmässiga expansionen kan nämnas, att läsåret 1959/60 deltog drygt 80 procent av den obligatoriska skolans elever i skolmåltder. 1972 kan deltagandet sägas ha varit 100-procentigt. Under perioden erbjöds dessutom eleverna i yrkesskola, fackskola och gymnasium skolmåltder. Det totala antalet skolelever som erhöi skolmåltder kan i runda tal anges på följande sätt.

	1960	1964	1968	1972
Antal elever	850 000	900 000	1 035 000	1 100 000

Samhällsinformation om behovet av bättre kostvanor påverkade dessutom successivt skolmåltdernas utformning, vilket under 1960-talet medförde en avsevärd kvalitativ standardhöjning. Under den senare delen av undersökningsperioden började kommunerna vidare servera mellanmål, i synnerhet till elever med lång skolväg. Mellanmålet erbjöds av vissa kommuner avgiftsfritt, medan andra kommuner tog ut viss avgift.

En jämförelse av skolmåltdskostnaderna netto per invånare mellan olika kommuntyper visar relativt små variationer. Dock är kostnaden något högre i kommuner inom stödområdet. I Stockholm och Göteborg är motsvarande

kostnader påtagligt lägre än riksgenomsnittet. Det bör i detta sammanhang noteras att lokalkostnaderna för skolmåltiderna i de flesta kommuner ej redovisas särskilt utan ingår i kostnaderna för lokaler och inventarier.

Med grundskolans uppbyggnad följde ett ökat behov av *skolskjutsar och inackordering*. Verksamheten normerades till en början i hög grad genom statsbidragsbestämmelser. Före 1966 utgick nämligen statsbidrag till skolskjutsar med 80 procent av de verkliga kostnaderna. För inackordering utgick statsbidrag med visst belopp per elev och dag. Statsbidragen till skolskjutsar och inackordering avlöstes 1966 i samband med de nya skatteutjämningsbidragen. I den samordnade kommunala trafikplaneringen som under senare år tagit form utgör skolskjutsarna en betydelsefull komponent.

Nettokostnaderna för skolskjutsar och inackordering redovisas i diagram 5.11. Nettokostnaden per invånare är mycket högre än riksgenomsnittet i kommuner med mindre än 10 000 invånare, i kommuner där andelen tätortsbefolkning är mindre än 50 procent samt i kommuner med låg skattekraft. Kommuner med en tätortsbefolkning över 90 procent hade 1972 en kostnad per invånare som var mindre än hälften av riksgenomsnittet.

Utgiftsutvecklingen för skolskjutsar kan ses som ett alternativ till ökade byggnads- och lärarkostnader. Detta gäller för de skolskjutsar som tillkommit i samband med indragningen av skolor eller med centraliseringen av viss undervisning. Den högre nettokostnaden per invånare i kommuner under 10 000 invånare har inte minst den bakgrunden.

Kommunernas ansvar för *skolhälsovården* vidgades under 1960-talet. Huvudmannaskapet för hälsovården vid de allmänna läroverken och de högre tekniska läroverken överfördes i början av 1960-talet från staten till kommunerna. T o m 1965 utgick statsbidrag till verksamheten. Kommunala tjänster för skolläkare och skolsköterskor inrättades. Skolhälsovårdens omfattning utökades i det obligatoriska skolväsendet genom beslut om läkarundersökning av eleverna även i årskurs 9. Skolhälsovården gjordes obligatorisk i fackskolan och yrkesskolans längre heltidskurser och detta medförde likaledes behov av nya tjänster.

Bland *övriga skolsociala anordningar* kan följande nämnas. I kommuner där ett större antal elever har lång resväg till skolan har inrättats särskilda elevhem. Skolbadanläggningar och skolbarnskolonier redovisas i vissa kommuner under skolan medan samma verksamheter i andra kommuner redovisas under fritidsnämnd eller barnavårdsnämnd (social centralnämnd). Kolonierna beskrivs i avsnittet om socialvården (avsnitt 5.1.3.6).

Pedagogiska anordningar för skolväsendet

Efter förslag av skolberedningen, som fann tillgången på pedagogiska hjälpmedel väsentlig för grundskolans genomförande, infördes 1962 ett pedagogiskt stimulansbidrag för upprustning av skolbiblioteken och övriga undervisningshjälpmedel (AV-hjälpmedel, läro- och övningsböcker m m). I anslutning till de nya reglerna om skatteutjämnning 1966 avlöstes dessa bidrag.

Liksom grundskolereformen ledde även gymnasiereformen 1966 till omfattande nyanskaffning av hjälpmedel i undervisningen. Det nya gymnasiet

och fackskolan avvek till mål, innehåll och organisation väsentligt från tidigare skolformer. Även ändrade arbetsformer och arbetssätt ställde krav på nya läromedel.

För produktion, distribution och service beträffande film, bildband, ljudband m m började en omfattande regional samverkan äga rum under 1960-talet. I många län har genom Svenska kommunförbundets länsavdelningar inrättats särskilda AV-centraler. Även inom kommunerna har i många fall läromedelscentraler organiserats för service till de olika skolenheterna. Här kan som en utvecklingslinje också noteras en ökad samverkan mellan skolan och folkbiblioteken.

I samband med grundskolans införande träffades överenskommelse mellan staten och kommunerna om fördelning av vissa arbetsuppgifter och kostnader inom fortbildningsverksamheten för lärare och skolledare. Reformeringen av grundskolan och de gymnasiala skolformerna under perioden medförde ökade kommunala insatser för lärarnas fortbildning.

Särskilda tjänster som skolkurator och skolpsykolog inrättades under 1960-talet med uppgift att biträda lärare och skolledning med elevvårdande uppgifter. Skolpsykologverksamheten organiserades ofta genom samverkan mellan två eller flera kommuner. Tjänster för skolvärdinnor inrättades på många håll, och för barn med särskilda behov började sk skoldaghem inrättas. Invandrarproblemen uppmärksammades i ökad utsträckning och krävde särskilda personalinsatser i skolorna i åtskilliga kommuner.

Undersökningsperioden kännetecknas av ökande kommunala insatser i fråga om studie- och yrkesorientering, studiebesöks- och lägerskolverksamhet samt fritids- och kulturell verksamhet. Samarbetet mellan hem och skola utvecklades också under perioden och stöddes ekonomiskt av kommunerna.

Allt detta sammantaget har medfört att kommunernas driftkostnader brutto per invånare för pedagogiska anordningar under perioden 1964–1972 successivt ökat från 5 till 23 kr. Nettokostnaden är ett par kronor lägre. I kommuner med skattekraft över 110 procent av medelskattekraften är kostnaderna för pedagogiska anordningar betydligt högre än i andra kommuner.

Grundskola/folkskola m m

Grundskolan beslutades av 1962 års riksdag på grundval av ett omfattande förberedelsearbete inom 1957 års skolberedning. Fr o m läsåret 1962/63 infördes grundskolan successivt. Den ersatte då folkskolan och den försöksverksamhet med nioårig enhetsskola, som påbörjats under 1950-talet. Det var en styrd övergång. För varje läsår fram till 1968 infördes en ny grupp kommuner grundskola. Samtliga kommuner hade helt genomfört grundskolan 1972. I takt med utbyggnaden av grundskolans högstadium (årskurserna 7–9) utvecklades samtidigt statliga och kommunala realskolor, praktiska kommunala realskolor samt kommunala flickskolor.

Enligt 1962 års läroplan för grundskolan var högstadiet tillvalsgrupperat i årskurserna 7–8 och linjedelat i årskurs 9. 1968 beslutade riksdagen om en reviderad läroplan för grundskolan. Ändringarna berörde i första hand högstadiet. Därigenom skapades en i allt väsentligt gemensam studiegång för alla barn och ungdomar under den obligatoriska skoltiden. Den nya

Tabell 5.12 Antalet klasser och elever i grundskola/folkskola samt antalet elever i realskola/flickskola.

	1960	1964	1968	1972
<i>Antal klasser</i>				
folkskola	22 770	8 577	386	–
grundskola	14 237	32 363	41 884	44 622
<i>Summa klasser</i>	37 007	40 940	42 270	44 622
<i>Antal elever</i>				
folkskola	510 260	176 146	7 489	–
grundskola	332 850	691 234	903 885	989 147
realskola ^a	142 314	86 842	24 894	260
flickskola	24 492	17 080	2 846	119
<i>Summa elever</i>	1 009 916	971 302	939 114	989 526

^a Inkl högre folkskola och i folkskolan inbyggda realskollinjer och korrespondens-realskollinjer. Även elever i statliga realskolor ingår.

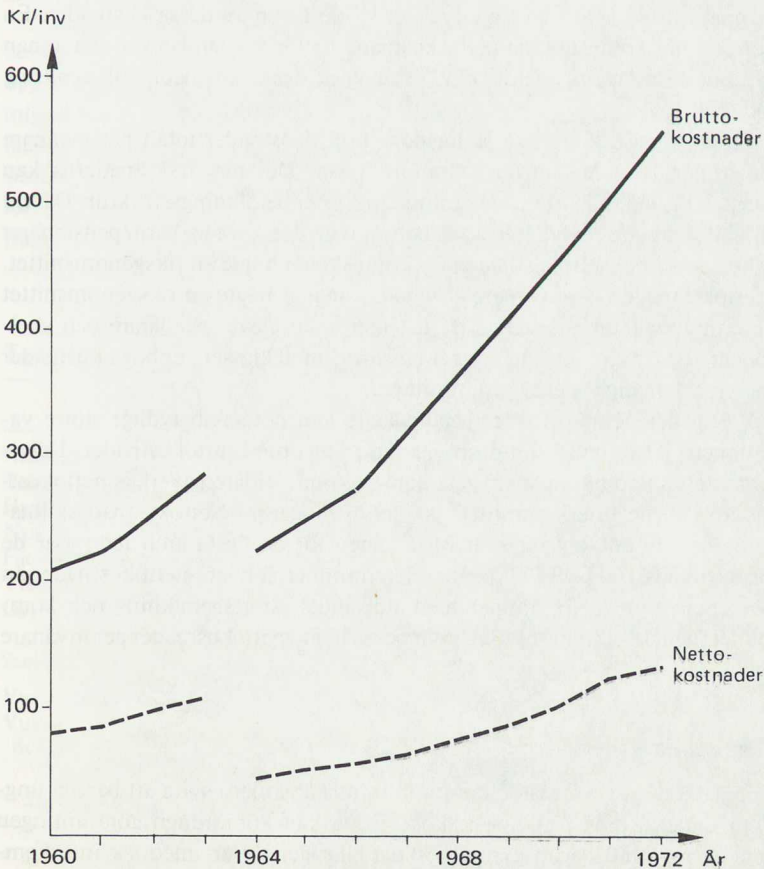

Diagram 5.12 Primärkommuner. Driftkostnader för grundskola/folkskola. Löpande priser.

högstadiorganisationen genomfördes successivt under början av 1970-talet.

Antal klasser och elever i grundskola/folkskola samt antal elever även i realskola och flickskola redovisas i tabell 5.12.

Klass- och elevantalet styrs av dels befolkningsförändringarna och dels de skolpolitiska reformerna. Som redan påpekats minskade åldersgruppen 7–15 år kraftigt under 1960-talet. Den nya grundskolan, med ökat antal obligatoriska skolår, medförde som tabell 5.12 visar att antalet elever, trots de vikande barnkullarna, kunde hållas i stort sett oförändrat. Antalet klasser, som i hög grad påverkar lärar- och lokalkostnaderna, ökade kraftigt.

Driftkostnaderna för grundskolan framgår av diagram 5.12.

Den i diagrammet redovisade minskningen av kostnaderna 1964 är orsakad av statistikomläggning. För åren 1960–1963 ingår kostnader som efter 1964 är redovisade under annan rubrik bl a vissa lokalkostnader.

Kommunernas möjligheter att påverka kostnadsutvecklingen inom skolsektorn är begränsade jämfört med andra kommunala förvaltningsgrenar. Verksamheten styrs i hög grad genom statliga beslut och regelsystem. Även inom det icke reglerade området blir statliga beslut i viss mån styrande. De statliga regelsystemen ställer vissa minimikrav vad gäller kommunernas insatser. Men även inom detta reglerade område finns ett betydande utrymme för kommunernas egna ambitioner.

Av bruttokostnaderna är lärarlönerna den dominerande posten. Det allmänna driftbidraget från staten täcker större delen av dessa kostnader. En stor post för kommunerna utgör kostnaderna för fria läroböcker och annan fri undervisningsmateriel. För 1972 uppgick dessa kostnader till omkring 200 milj kr.

En jämförelse visar små skillnader i bruttokostnader totalt per invånare för grundskolan mellan olika kommuntyper. De största skillnaderna kan konstateras vid indelning av kommunerna efter befolkningsstruktur. Därvid visar det sig såsom väntat att i kommuner där kvoten barn/pensionärer är hög är också bruttokostnaden för grundskolan högre än riksgenomsnittet. Bruttokostnaden per invånare är vidare påtagligt högre än riksgenomsnittet i kommuner inom stödområdet. Ett litet antal elever per lärare och skolorlokaler som är dimensionerade för ett större antal klasser ger höga kostnader per elev i många glesbygdskommuner.

Vad gäller nettokostnader per invånare kan noteras betydligt större variationer mellan olika kommuntyper än i fråga om bruttokostnader. Dälvís torde detta bero på statsbidragets konstruktion. Vidare påverkas nettokostnaderna av de interkommunala skolersättningarna. Nettokostnadsskillnaderna är inte entydiga från år till år, men för de flesta åren redovisar de medelstora (20 000–99 999 invånare) kommunerna högre nettokostnader än riksgenomsnittet. Kommuner med stor andel tätortsbefolkning och kommuner med befolkningsökning visar också högre nettokostnader per invånare än medeltalet.

Gymnasiala skolor

Enligt skollagen skall varje kommun främja åtgärder i syfte att bereda ungdom undervisning i gymnasieskola. Detta kan kommunen göra antingen genom att inrätta egen gymnasieskola eller genom att med sk interkom-

munal skolersättning bidra till driften av annan kommuns gymnasieskola i proportion till antalet sända elever. Alla kommuner har sålunda utgifter för gymnasial undervisning.

Grundskolans införande under 1960-talet krävde också en organisatorisk och innehållsmässig anpassning av de gymnasiala skolformerna. Efterfrågan på utbildning efter den obligatoriska skolan steg utomordentligt starkt under 1960-talet. Denna utveckling hängde bl a samman med att ytterligare stora elevgrupper genom grundskolereformen nådde behörighet för fortsatta studier. Dessutom innebar studiestödsreformen 1964 en väsentlig utvidgning av det studiesociala stödet på den gymnasiala nivån med både generella och behovsprövade studiebidrag m m. De sista terminsavgifterna avskaffades redan 1962. Arbetstillivets ökande krav och förbättrade familjeekonomiska förhållanden samverkade givetvis också till att höja studiebenägenheten hos ungdomen. Vissa år var antalet avvisade sökande till gymnasial utbildning betydande.

Genom riksdagsbeslut 1964 sammanfördes från läsåret 1966/67 det allmänna gymnasiet, handelsgymnasiet och tekniska gymnasiet till en ny skolform – det nya gymnasiet. Detta byggdes upp enligt principen om successiv differentiering. I den nya gymnasieorganisationen ingick också den tvååriga kommunala fackskolan med social, teknisk och ekonomisk linje. Det nya gymnasiet blev genomgående kommunalt.

Yrkesutbildningens organisation och innehåll ändrades genom riksdagsbeslut 1968. Den blev i princip tvåårig och byggdes liksom det nya gymnasiet upp enligt principen om successiv differentiering. Vissa allmänna ämnen infördes. Samtidigt beslöt riksdagen att de tre skolformerna gymnasium, fackskola och yrkesskola skulle föras samman till en integrerad gymnasial skola, benämnd gymnasieskolan. Detta var det organisatoriska uttrycket för den nya enhetliga syn på de olika gymnasiala studievägarna som vuxit fram i samhället. Ny läroplan för gymnasieskolan utfärdades 1970. Den

Tabell 5.13 Antal elever i gymnasieskola och kommunal vuxenutbildning.

	1960	1964	1968	1972
Allmänt gymnasium	55 366	72 319	–	–
Tekniskt gymnasium	7 395	15 637	3 133	–
Handelsgymnasium	3 789	11 653	2 046	–
Nya gymnasiet	–	–	100 973	(95 582) ^a
Fackskolan	–	4 293	28 062	(41 192) ^a
Yrkeskolans heltidskurser	34 587	51 978	72 842	(51 062) ^a
Gymnasieskolan	–	–	–	235 331
<i>Summa elever</i>	101 137	155 880	207 056	235 331
Vuxenutbildning, grundskolkurs	–	–	11 394	33 029
Vuxenutbildning, gymnasiala och övriga linjer	–	–	25 989	115 904
<i>Summa elever</i>			37 383	148 933

^a Ingår i antalet för gymnasieskolan.

integrerade gymnasieskolorganisationen började genomföras 1971. Som planeringsprincip lades fast att varje gymnasieort borde ha en så allsidig linjeorganisation som möjligt, dvs samtliga eller flertalet studievägar, för att reellt möjliggöra fritt val.

I detta sammanhang bör också nämnas vuxenutbildningsreformen, vars mål är att skapa större utbildningsmässig jämlikhet i samhället. Beslutet 1967 i riksdagen innebar bl a att kommunal vuxenutbildning från 1968 successivt påbörjades i kommunerna i form av ämneskurser på såväl gymnasiesom grundskolenivå. Reformen utvecklades snabbt till att omfatta praktiskt taget samtliga kommuner. Till kommunal vuxenutbildning utgår statsbidrag. Till vuxenutbildningsreformen hör också den ökade satsningen på bildningsförbundens studiecirkelverksamhet, vilken emellertid behandlas under nästa rubrik.

Antalet elever i gymnasieskola och kommunal vuxenutbildning belyses i tabell 5.13.

Genom frivilliga åtaganden införde ett stort antal kommuner under 1960-talet fria läroböcker och fri undervisningsmateriel i övrigt i de gymnasiala skolorna. Vissa andra kommuner betalade i stället penningbidrag. Enligt läromedelsutredningen hade vid slutet av undersökningsperioden omkring 90 procent av kommunerna infört denna förmån. I slutet av perioden införde åtskilliga kommuner motsvarande förmåner även för eleverna i kommunal vuxenutbildning.

Driftkostnadsutvecklingen för de gymnasiala skolorna redovisas i diagram 5.13.

De snabbt stigande utgifterna för kommunerna liksom för staten beror främst på att antalet elever som fortsätter utbildningen efter den obligatoriska

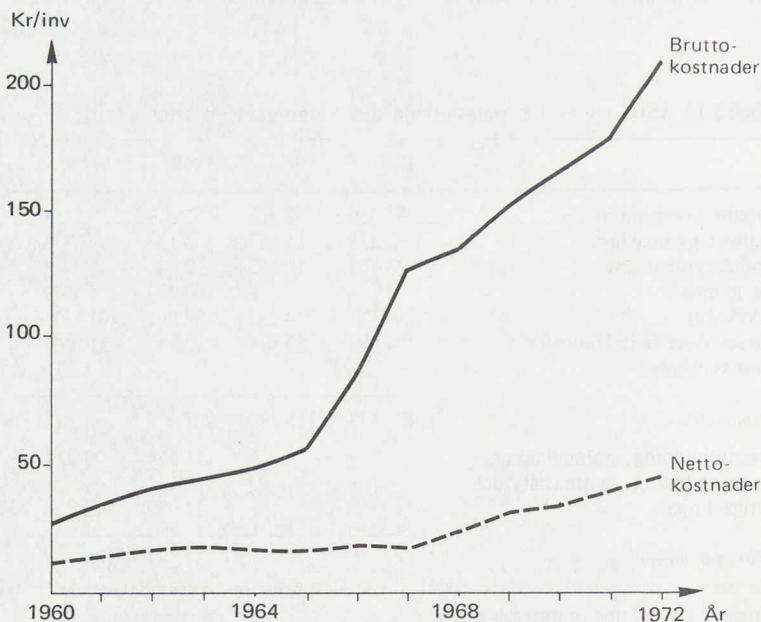

Diagram 5.13 Primärkommuner. Driftkostnader för gymnasiala skolor. Löpande priser.

skolan ökat mycket snabbt under perioden. Enligt tabell 5.13 ökade antalet elever från ca 100 000 1960 till ca 235 000 1972. Härtill kommer ca 150 000 elever sistnämnda år i kommunal vuxenutbildning. Denna utbildning började byggas ut först 1968.

Kommunaliseringen av de statliga gymnasierna den 1 juli 1966 påverkade som synes mycket markant bruttokostnaderna. Däremot förändrades inte nettokostnaderna genom kommunaliseringen, eftersom statsbidrag utgår till gymnasieskolans lärarlöner och till vissa andra kostnader.

Nettokostnaden per invånare är tämligen lika i de skilda kommuntyperna. Dock visar kommungruppen med stor andel förvärsarbetande och låg kvot barn/pensionärer en nettokostnad som endast är 50–60 procent av riksgenomsnittet. När man jämför kommunernas kostnader bör det uppmärksammas att gymnasieskolans organisation har olika omfattning i skilda kommuner. Vissa kommuner har en väl utbyggd gymnasieskola med flertalet studievägar medan andra kommuners gymnasieskola bara omfattar enstaka specialkurser eller linjer av t ex yrkesteknisk karaktär. Ytterligare en grupp kommuner saknar helt egen gymnasieskola.

Övrig undervisning och kulturell verksamhet

Under 1960-talet ställdes successivt ökade krav på kommunerna att främja det lokala kulturlivet. Dels skapade kommunerna genom vidgad anslagsgivning till föreningar och organisationer förutsättningar för lokala kulturaktiviteter, såsom bildnings- och studieverksamhet, teater, musik, sång, dans, konst, film och foto. Dels berikade kommunerna själva den kulturella miljön för medborgarna genom att utveckla verksamheten i bibliotek, musikkolor och andra institutioner. Kommunala kulturnämnder började inrättas för att underlätta överblick och samordning av verksamheten. Särskilt i samband med kommunsammanslagningar blev detta aktuellt. De kommunala insatserna fick betydelse såväl för det professionella kulturutbudet som för amatörverksamheten inom kultursektorn. Inköp av konst för olika förvaltningars behov ökade i omfattning.

Under perioden 1960–1972 genomgick *folkbiblioteken* en mycket betydelsefull utveckling. En mängd nya biblioteksbyggnader uppfördes och filialer skapades, ofta i anslutning till skolor eller andra allmänna byggnader. De materiella och personella resurserna förstärktes, och verksamheten vidgades till att avse mera än bokutlåning. Musikavlyssning, utställningsverksamhet, barnaktiviteter och annan allmänskulturell verksamhet tillkom, särskilt under senare delen av undersökningsperioden. Som ett mått på den utökade verksamheten kan nämnas att antalet volymer i folkbiblioteken ökade från 11 880 000 1960 till 17 453 000 1972.

Arbetsmetoderna i biblioteken utvecklades till att bli mer uppsökande. Under beteckningen social biblioteksverksamhet startade man utlåning på ålderdomshem, barninstitutioner, sjukhus och fängelser. I form av "Boken kommer"-verksamhet organiserades uppsökande verksamhet hos bl a gamla och handikappade. Antalet bokbussar med turer på landsbygden och i kommunernas ytterdelar i övrigt började stiga. Fram till 1966 fanns ett mindre statsbidrag till folkbiblioteken. Det utvecklades i samband med skatteutjämningsreformen. Vissa statliga utvecklings- och punktbidrag infördes

Tabell 5.14 Primärkommuner. Driftkostnader brutto och netto samt investeringsutgifter för övrig undervisning och kulturell verksamhet.

Milj kr. Löpande priser

	1964	1968	1972
Driftkostnader, brutto	207	405	770
Driftkostnader, netto	153	372	702
Investeringsutgifter	26	28	72

i stället.

En liknande utveckling genomgick också de *kommunala musikskolorna*. Efterfrågan på musikundervisning, såväl individuellt som i grupp, ökade starkt. Kommunerna sökte tillgodose dessa behov som bl a avsåg färdighetsträning på en mängd olika musikinstrument men också körsång och delvis dans. De kommunala musikskolorna fick en viktig kompletterande funktion till den allmänna skolan. Antalet elever i musikskolan ökade under perioden 1960–1972 från omkring 100 000 till ca 285 000. Samtidigt bredades verksamheten genom att grupp- och ensembleaktiviteter tillkom vid sidan av den individuella instrumentalundervisningen. I många kommuner var det dock svårt att tillgodose intresset fullt ut. Statsbidrag utgår inte till de kommunala musikskolorna.

Beträffande *kulturverksamheten i övrigt* kan nämnas, att bidragsgivningen till studieförbundens lokala organisationer kraftigt förstärktes under perioden i takt med studiecirkelverksamhetens expansion. Särskilt under periodens senare del blev detta aktuellt, som ett led i det ökade vuxenutbildningsarbetet. Genom det utbyggda stödet från både kommuner och staten kunde bildningsorganisationerna också i vidgad omfattning ställa sig som mottagare av föreställningar från Riksteatern, Rikskonserter, Riksställningar och olika fria grupper m m. I de stora kommunerna förstärktes anslagen till stads-teatrar, yrkesorkestrar, museer och konsthallar. Utsmyckning av offentliga byggnader och platser möjliggjordes också på många håll.

Driftkostnadsutvecklingen för övrig undervisning och kulturell verksamhet totalt 1964–1972 redovisas i tabell 5.14. För åren 1960–1963 är den tillgängliga statistiken inte jämförbar med åren fr o m 1964. Driftkostnaderna brutto per invånare har ökat från 27 kr 1964 till 95 kr 1972.

Som en följd av den betydande utvecklingen inom kulturområdet flerdubblades kommunernas totala utgifter för detta ändamål. Dock kvarstod alltså vid periodens slut stora skillnader mellan kommunerna i fråga om både verksamhetens bredd och dess innehåll. Den årliga ökningstakten har för bruttokostnaderna varit i genomsnitt 17 procent och för nettokostnaderna nästan 20 procent.

Vad gäller nettokostnaderna per invånare redovisades de högsta kostnaderna i kommuner med mer än 100 000 invånare och i kommuner med god skattekraft. Kommuner som har mindre än 20 000 invånare, och kommuner med låg skattekraft har de lägsta kostnaderna per invånare.

5.1.3.6 Socialvård och socialförsäkring

Verksamheten under denna rubrik indelas nedan i

- gemensam administration
- barna- och ungdomsvård
- åldringsvård
- socialhjälp
- social hemhjälp
- övrig socialvård

Kommunernas socialvårdande verksamhet regleras i socialhjälpslagen, barnavårdslagen, föräldrabalken, nykterhetsvårdslagen, lagen om arbetslöshetsnämnd samt ett flertal följdförfattningar och statsbidragskungörelser.

Verksamheten 1960–1972

Driftkostnaderna, investeringsutgifterna och investeringsbidragen för hela verksamhetsområdet Socialvård och socialförsäkring redovisas i tabell 5.15. Se även tabellerna B 81–B 84, B 93, B 94 samt B 96 i bilaga 3.

I den följande redovisningen och diskussionen av utgiftsutvecklingen kommer de olika delområdena att behandlas var för sig.

Gemensam administration

Under gemensam administration redovisas administration som rör flera titlar eller vårdområden. Kostnader för nämnderna bokförs här. Detta gäller social centralnämnd eller i förekommande fall socialnämnd, barnavårdsnämnd och nykterhetsnämnd. Vidare ingår under denna titel socialbyråns verksamhet, som omfattar flertalet socialvårdande uppgifter inom en kommun. I vissa kommuner sker en intern kostnadsfördelning till olika funktioner.

Genom särskild lagstiftning 1970 genomfördes möjlighet att sammanföra ledningen och ansvaret för kommunernas sociala verksamhet till en nämnd – social centralnämnd – i stället för de tidigare obligatoriska tre nämnderna; socialnämnd, barnavårdsnämnd och nykterhetsnämnd. Lagen ger också möjligheter att indela kommunen i distrikt med egna sociala distriktsnämnder. 1971 hade 264 av landets 464 kommuner övergått till social centralnämnd. Från årsskiftet 1973–1974 har denna organisationsform införts i 256 av landets 278 kommuner.

De driftkostnader som redovisas under gemensam administration har un-

Tabell 5.15 Primärkommuner. Driftkostnader brutto och netto, investeringsutgifter och investeringsbidrag för Socialvård och socialförsäkring.

Milj kr. Löpande priser

	1960	1964	1968	1972
Driftkostnader, brutto	1 219	1 991	3 559	7 394
Driftkostnader, netto	884	1 473	2 483	5 095
Investeringsutgifter	90	199	467	369
Investeringsbidrag	13	17	53	78

der den undersökta perioden per invånare ökat från 5 till 42 kr, brutto och från 2 till 37 kr, netto. Härav kan emellertid inte några slutsatser dras om den verkliga kostnadsutvecklingen, eftersom kostnaderna i hög grad påverkats av organisations- och redovisningsförändringar. När kommunerna hade flera nämnder för social verksamhet redovisades nämligen administrationskostnader ofta under barna- och ungdomsvård, nykterhetsvård etc.

Barna- och ungdomsvård

Den kommunala barna- och ungdomsvården består bl a av allmänt förebyggande verksamhet. Vidare ingår den individinriktade verksamheten: främst vård av barn och ungdom i enskilda och kommunala familjehem (fosterhem) samt institutionsbunden barna- och ungdomsvård som bedrivs vid barnhem, ungdomshem, behandlingshem m fl. En stor del av barna- och ungdomsvården avser kommunernas barnomsorgsverksamhet: förskolor och familjedaghem.

Vad avser fritidsverksamheten inklusive den allmänt förebyggande barna- och ungdomsvården har utvecklingen gått mot en centralisering till fritidsnämnderna. Som framgår av tidigare avsnitt redovisas därigenom en betydande del av kostnaderna för den allmänt förebyggande barna- och

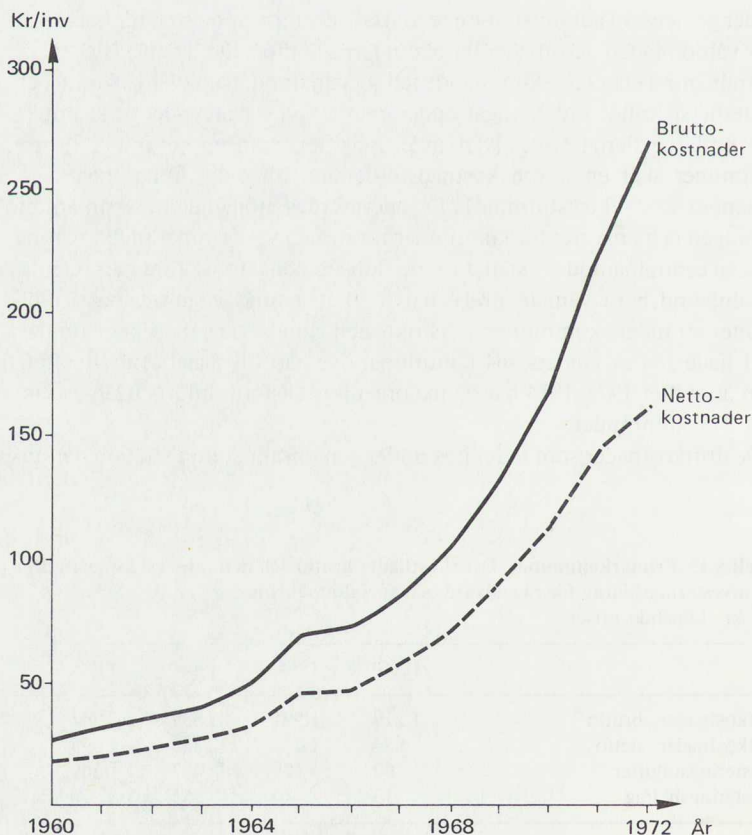

Diagram 5.14 Primärkommuner. Driftkostnader för barna- och ungdomsvård.

Löpande priser

Tabell 5.16 Primärkommuner. Driftkostnader brutto och netto, investeringsutgifter och investeringsbidrag för barna- och ungdomsvård.

Milj kr. Löpande priser

	1960	1964	1968	1972
Driftkostnader, brutto	203	367	815	2 198
Driftkostnader, netto	130	239	548	1 310
Investeringsutgifter	3	16	76	126
Investeringsbidrag	1	2	25	41

ungdomsvården under fritidsförvaltningen.

Driftkostnadsutvecklingen totalt för barna- och ungdomsvård redovisas i tabell 5.16 och diagram 5.14. Av tabellen framgår dessutom investeringsutgifter och investeringsbidrag. I tabell B 97 i bilaga 3 redovisas primärkommunernas driftkostnader för barna- och ungdomsvården efter olika indelningsgrunder.

Såväl brutto- som nettokostnaderna per invånare har i genomsnitt ökat med över 20 procent per år. En stor del av kostnaderna avser barnomsorg. Kostnaderna för barnomsorgen liksom övriga kostnader för olika verksamheter under barna- och ungdomsvård kommenteras närmare i det följande.

Under den undersökta perioden har man i ökad utsträckning undvikit att omhänderta barn och ungdom för samhällsvård och iltmer satsat på förebyggande och frivilliga åtgärder som stöd och hjälp för hela familjen. Även utbyggnaden av barnstugeverksamheten kan i detta sammanhang ses som en komponent i *stödåtgärder för familjen*.

Den grupp barn och ungdomar som omhändertas för samhällsvård uppvisar allt kraftigare utvecklingsstörningar och ett allt grövre missbruk av alkohol, narkotika och olika lösningsmedel. Missbrukargruppen har ökat i storlek under 1960-talet, framför allt i de övre tonåren. Även missbrukarna har man under perioden i ökad utsträckning placerat i fosterhem, vilket medfört att antalet placeringar på ungdomsvårdsskolor minskat relativt sett.

Liknande utveckling har skett när det gäller barnhemmen. Under hela 1960-talet har efterfrågan på enskilda hem (fosterhem) ökat eftersom inte bara den primärkommunala verksamheten tagit dessa i anspråk, utan även ungdomsvårdsskolorna och omsorgsverksamheten i ökad utsträckning använt sig av placeringar i enskilda hem. Möjligheterna att genom påverkan öka utbudet av fosterhem är begränsade. Tvärtom har det ökade antalet gifta kvinnor i förvärsarbete minskat utbudet.

Bland social centralnämnds (barnavårdsnämnds) uppgifter ingår att ha hand om verksamheten med *bidragsförskott*. Bidragsförskott utgår till barn, när den som är underhållningsskyldig ej fullgör sin skyldighet. Statsbidrag utgår med 75 procent av den del av utgivet bidragsförskott som ej ersätts av underhållsskyldig. Under den nu aktuella perioden har framför allt de större kommunerna organiserat denna verksamhet genom särskilda kravavdelningar.

Handläggningen av bidragsförskotten kommer enligt en överenskommelse mellan socialdepartementet och Kommunförbundet att från den 1 oktober 1977 överföras till försäkringskassorna. Kommunerna kommer även

efter omläggningen att svara för 25 procent av nettokostnaderna för utgående bidragsförskott.

Verksamheten i *ungdomshem* har en liten omfattning och är huvudsakligen koncentrerad till storstadsområdena. Under 1960-talet har knappast någon utbyggnad skett och under perioden har även ungdomshemmens ursprungliga mål förändrats. Från början var ungdomshemmens mål att bereda förvärvsarbetande ungdom bostäder av inackorderingskaraktär, till en rimlig kostnad. Utvecklingen av ungdomshemmen har dels gått mot institutioner med behandlingsresurser för missanpassad ungdom, dels har de kommit att ersättas av ungdomshotell eller, som de numera oftast kallas, bostadshotell. Orsakerna till dessa utvecklingslinjer var bl a ett växande behov av "övergångsbostäder" av olika karaktär för framför allt ungdomar i tonåren. Sammanhängande med att det under senare hälften av 1960-talet, blivit betydligt bättre tillgång på bostäder på den öppna marknaden har efterfrågan på bostäder av typ ungdomshotell minskat.

En växande del av kommunernas barna- och ungdomsvård har under de undersökta åren kommit att utgöras av *barnomsorgsverksamhet*, dvs daghem, lekskolor och fritidshem samt familjedaghem. Som en konsekvens av barnomsorgens utbyggnad har likaledes i ökande utsträckning ordnats tillsyn av tillfälligt sjuka barn, antingen genom barnvårdare eller genom den sociala hemhjälpen.

Från den 1 juli 1975 finns en särskild lag om förskoleverksamhet. I varje kommun skall kommunfullmäktige anta en förskoleplan som bl a redovisar behovet av förskolor, familjedaghem och annan kompletterande förskoleverksamhet i kommunen. Förskola är ett gemensamt namn för daghem (heldagstillsyn) och deltidsgrupp.

Vad gäller *heldagstillsyn* har platsutbyggnaden skett snabbt såväl vid institutioner som inom familjedaghemsverksamheten. Trots betydande satsningar för snabb utbyggnad av den institutionsbundna verksamheten har familjedaghemsverksamheten vuxit klart snabbare.

För utbyggnaden av barntillsynen brukar anges två principiella motiv. Det ena rör barnens sociala fostran och utveckling. Det andra motivet är att barnen skall beredas tillsyn och omvårdnad under den tid, som föräldrarna studerar eller förvärvsarbetar. Båda de motiv, som kan anföras för barntillsynsverksamheten har fått en påtaglig ökad aktualitet från slutet av 1960-talet.

Tabell 5.17 Antal platser inom kommunernas barnomsorg.

	1960	1964	1968	1972
Daghem				
antal statsbidragsberättigade platser	10 270	10 822	19 973	44 552
Deltidsgrupper (lekskolor)				
antal inskrivna barn	38 373	43 538	64 586	96 447
Fritidshem				
antal platser	2 450	2 380	4 135	10 826
Familjedaghem				
antal inskrivna barn	4 467	10 844	24 213	47 256

Kommunernas utbyggnad av barntillsynen under den undersökta perioden har stimulerats genom ökade statliga bidrag, såväl investeringsbidrag som driftbidrag. De statsbidrag till barnstugor som infördes den 1 juli 1966 har successivt höjts. (Driftbidragen till daghem från 1 600 kr/plats 1966 till 7 500 kr/plats från den 1 juli 1975.)

Statsbidrag till familjedaghem infördes 1969 med belopp motsvarande 35 procent av nettokostnaderna. Efter förslag från kommunalekonomiska utredningen ändrades dessa bidrag från 1975 så att de numera i princip utgår med 35 procent av bruttokostnaderna.

Vad gäller *deltidsgrupper* (lekskolor) har det skett en successiv utbyggnad med sikte på att åtminstone alla barn i 6-årsåldern skulle erbjudas plats. Från den 1 juli 1975 har kommunerna skyldighet att bereda samtliga 6-åringar plats i deltidsgupp. Förutom 6-åringar skall kommunerna bereda plats för yngre barn med särskilda behov.

Det statliga stödet för verksamheten upphörde vid mitten av 60-talet. I samband med den lagstadgade skyldigheten för kommunerna att bereda 6-åringar med plats i deltidsgupp har ett statsbidrag till verksamheten åter införts. Detta bidrag kommer att upphöra vid 1976 års utgång i samband med ett kraftigt ökat stöd till daghemmen.

Fritidshemmen var under 1960-talet få och i många kommuner saknades de helt. Under sista delen av den undersökta perioden ökade dock antalet platser i fritidshem kraftigt.

Många kommuner började under periodens senare del också att diskutera och pröva en närmare anknytning av fritidshemmen till kommunens övriga fritidsverksamhet. Utbyggnadstakten av fritidshem under perioden som helhet har varit låg. Efterfrågan på kommunalt ordnad fritidsverksamhet har varit störst för de yngsta skolbarnen och detta behov har kommunerna i viss utsträckning mött genom utbyggnad av familjedaghem. På senare år har dock efterfrågan på fritidshemsplatser ökat snabbt. Antalet platser inom kommunernas barnomsorg framgår av tabell 5.17.

Under perioden 1968–1972 har driftkostnaderna brutto per invånare för lekskolor, daghem och fritidshem ökat från 34 till 106 kr. Motsvarande tal för familjedaghemmen var 5 kr 1968 och 41 kr 1972.

Den årliga ökningstakten för såväl brutto- som nettokostnader har varit mycket hög vilket stämmer väl överens med det ökade antalet platser enligt tabell 5.17. För familjedaghemmen har vissa år en fördubbling av kostnaderna ägt rum. För barnomsorgen totalt har bruttokostnaderna per invånare ökat med nästan 40 procent per år och nettokostnaderna med ca 36 procent per år under perioden 1968–1972.

En jämförelse mellan olika kommungrupper visar att nettokostnaden per invånare för barntillsyn är högst i kommuner med över 100 000 invånare och i kommuner med stor befolkningstillväxt. Detta förhållande torde bli återspegla ett större behov av barntillsyn i dessa kommuner. Under perioden 1968–1972 har barntillsynens nettokostnader per invånare ökat med över 30 procent per år i så gott som alla kommungrupper.

Hösten 1975 träffade regeringen en överenskommelse med Svenska kommunförbundet om den fortsatta utbyggnaden av kommunernas barnomsorg. Enligt överenskommelsen förutsätts att kommunerna under femårsperioden 1976–1980 bygger 100 000 nya daghemsplatser och 50 000 nya fritidshems-

platser. Statsbidragen till kommunernas barnomsorg kommer enligt överenskomnelsen att öka mycket kraftigt; för daghemmen från 7 500 kr per plats till 14 000 kr per plats, samtidigt som bidragen anknyts till löneutvecklingen för anställda i offentlig tjänst.

Under barna- och ungdomsvård redovisas också kostnader för *barnkolonier och feriebarnsverksamhet*. Under den undersökta perioden har det skett en nedgång av antalet kolonier anordnade av kommuner. 1964 var antalet platser 9 958 och antalet inskrivna barn 14 698. Antalet platser hade 1972 minskat till 7 286 och antalet inskrivna barn till 11 485. Feriebarnsverksamheten har varit i stort sett av samma omfattning under hela 1960-talet. Vistelsetiden har minskat framför allt vid barnkolonierna.

Motivet för barnkolonier och feriebarnsverksamhet kan i dag främst sägas vara en möjlighet för barn att komma ut på landsbygden. Under den tidigare delen av perioden var det också nödvändigt att ordna sommarvistelse på grund av att barnstugorna var stängda under sommaren. Den förlängda familjesemestern och det ökade välståndet har medfört en större rörlighet och möjliggjort för föräldrarna att själva ordna sommarverksamhet för barnen. Att vistelsetiden vid barnkolonierna minskat har samma orsaker. Det blir allt vanligare med samhälleliga dagverksamheter och privat ordnade läger av olika slag.

I vissa kommuner, i första hand större kommuner, bedrivs *fritidsverksamhet* för barn och ungdom med social centralnämnd eller barnavårdsnämnd som huvudman. Kostnaderna för denna fritidsverksamhet, som alltså redovisas under barna- och ungdomsvård, varierar kraftigt mellan olika kommuner. Nettokostnaden per invånare har 1960–1972 i genomsnitt varit ca 20 kr. Verksamheten kommenterades närmare i avsnittet om fritidsförvaltning (avsnitt 5.1.3.4).

Åldringsvård

Enligt socialhjälpslagen åligger det kommun att anordna och driva hem för äldre, vilka är i behov av vård eller tillsyn som inte tillgodoses på annat sätt. Förutom kostnader för ålderdomshem redovisas under åldringsvård bidrag till pensionärsbostäder och kostnader för öppen åldringsvård (hemhjälp m m). Om uppkommet vårdbehov inte tillgodoses på annat sätt är kommunen skyldig avhjälpa behovet genom att erbjuda öppenvårdsinsatser eller boende på ålderdomshem. Omsorgsskyldigheten betonas starkare efter en lagändring den 1 juli 1968.

Tabell 5.18 Antal ålderdomshem samt antal platser och vård dagar på ålderdomshem.

	1960	1964	1968	1972
Antal ålderdomshem	1 350	1 325	1 241	1 182
Antal platser inkl avdelningar för långvarigt sjuka	42 274	46 908	54 790	59 480
Antal vård dagar i tusental	13 897	15 866	18 573	20 477

En allt större del av kommunernas åldringsvård under de undersökta åren har kommit att omfatta en utbyggnad av den "öppna" åldringsvården även om kommunernas största kostnad inom området var och är ålderdomshemmen.

Vad gäller *ålderdomshemmen* har det under perioden skett en kontinuerlig ökning av antalet platser fram till början av 1970-talet, då en stagnation inträdde. Antalet ålderdomshem samt antalet platser och vård dagar på ålderdomshem framgår av tabell 5.18.

De på många håll påtagliga höjningarna av de kommunala bostadstilläggen har gjort det möjligt för pensionärerna att efterfråga moderna, bekväma bostäder. Sådana satsningar liksom en aktiv bostadsförbättringsverksamhet och en väl fungerande hemtjänst m m har minskat efterfrågan på ålderdomshem. Det har även blivit vanligare att kommunerna bygger sk servicehus eller servicelägenheter i stället för ytterligare ålderdomshemsplatser.

Ålderdomshemmen har också förändrats under den undersökta perioden. Tendensen har varit att man gått från många små hem till färre antal större anläggningar (mer än 40 rum). Standarden har höjts betydligt på hemmen bl a genom att nästan alla ålderdomshemsboende har fått enkelrum. En stigande andel av kommunerna "öppnar" ålderdomshemmen och använder dess resurser som bas för den totala åldringsvården i kommunen.

Den sk *öppna åldringsvården* innefattar olika former av hemtjänstverksamhet. Hemhjälpen är den dominerande, men dessutom ingår olika former av kollektiv service. Den samlade hemtjänstverksamheten är individriktad såtillvida att den avser att tillgodose enskilda människors hjälpbehov i den egna bostaden. Som exempel kan nämnas hemhjälp, fotvård och matdistribution. Sedan statsbidrag infördes till social hemhjälp 1964 har verksamheten utvecklats mycket kraftigt och mot slutet av undersökningsperioden fick över 290 000 personer hemhjälp i sin bostad, vilket motsvarar ungefär var fjärde pensionär. Reglerna för statsbidrag har ändrats från och med 1975. Tidigare utgick statsbidraget med 35 procent av nettokostnaderna. De nya reglerna – som tillkom på förslag av kommunalekonomiska utredningen – innebär att statsbidrag utgår med 35 procent av bruttokostnaderna. I bruttokostnaderna får inräknas bl a kostnaderna för arbetsledande personal.

Den kollektiva servicen erbjuds i exempelvis dagcentraler och är avsedd att komplettera, men också ersätta, vissa delar av hemtjänsten. Dagcentraler bildades först vid ålderdomshem och pensionärshem men finns nu också fristående. Från mitten av 1960-talet befinner sig dagcentralerna i stark ex-

Tabell 5.19 Primärkommuner. Driftkostnader brutto och netto, investeringsutgifter och investeringsbidrag för åldringsvård.

Milj kr. Löpande priser

	1960	1964	1968	1972
Driftkostnader, brutto	280	519	1 215	2 331
Driftkostnader, netto	134	296	756	1 530
Investeringsutgifter	79	155	323	168
Investeringsbidrag	10	7	11	7

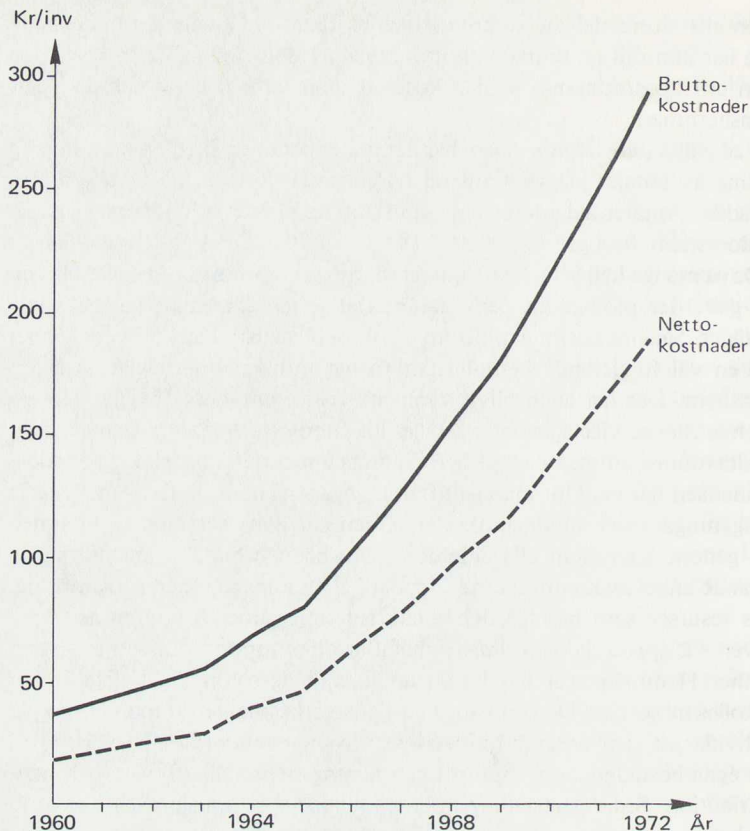

Diagram 5.15 Primärkommuner. Driftkostnader för åldringvård. Löpande priser.

pansion, både vad gäller antalet anläggningar och servicesortimentet vid dessa.

Driftkostnadsutvecklingen för åldringvård framgår av tabell 5.19 och diagram 5.15. I tabellen redovisas dessutom investeringsutgifter och investeringsbidrag.

Bruttokostnaderna per invånare har i genomsnitt ökat med nästan 20 procent per år 1960–1972. Nettokostnadsökningen är drygt 20 procent per år. Kostnadsökningen hänger givetvis samman med det ökade antalet pensionärer.

För olika kommuntyper kan noteras stora skillnader beträffande åldringvårdskostnader. (Se tabell B 98 i bilaga 3.) De högsta kostnaderna per invånare redovisas som väntat i kommuner med låg kvot barn/pensionärer. Höga kostnader per invånare finns vidare i kommuner med mindre än 70 procent tätortsbefolkning. Om man ser till kostnaden per invånare i gruppen 67 år och äldre finner man att denna är högst i de kommuner som har den lägsta andelen invånare i denna åldersgrupp.

Investeringsutgifterna på åldringvårdens område har efter 1968 successivt minskat, vilket sammanhänger med den ändrade inriktningen på kommunernas service från institutioner till öppen verksamhet.

Socialhjälp

Den som är i behov av socialhjälp skall enligt socialhjälpslagen erhålla sådan hjälp i den omfattning och i den form som är erforderlig och lämplig. Socialhjälp utgår i form av ekonomisk hjälp till enskilda, vårdavgifter till enskilda hem och anstalter m m. Utöver obligatorisk socialhjälp kan frivillig socialhjälp lämnas. I den ekonomiska redovisningen finns vanligen ej någon uppdelning av kostnaderna på obligatorisk respektive frivillig hjälp.

Den kommunala socialhjälpens, som utgör ungefär en procent av kostnaderna för samhällets hela socialpolitik, spelar ofta en framträdande roll i den socialpolitiska debatten. Ersättning från staten erhålls i viss omfattning för socialhjälp till utländska medborgare, ej mantalsskrivna svenskar, samer, zigenare och flyktingar.

Ökningen av socialhjälpkostnaderna 1960–1972 framgår av diagram 5.16.

En markant skillnad finns mellan periodens olika delar. Mellan 1960 och 1964 var socialhjälpkostnaderna förhållandevis stabila. Från 1964 till 1968 ökade de med drygt 10 procent per år. För åren 1968–1972 är ökningstakten ungefär 18 procent per år. I fasta priser är ökningstakten självfallet lägre. Om konsumentprisindex används som mått på prisförändringar inom denna sektor, visar det sig att socialhjälpkostnaderna reallt ökat med ca 6 procent per år 1964–1968 och med drygt 11 procent per år 1968–1972.

De ökade socialhjälpkostnaderna under perioden förklaras av dels en ökad andel socialhjälpstagare och dels ökade kostnader per hjälptagare. Generellt sett har ökningen av antalet socialhjälpstagare varit störst i storstadsregionerna. Den ökade andelen socialhjälpstagare består bland annat av unga barnfamiljer med höga boendekostnader och människor som stötts ut från produktionen av olika skäl bl a rationalisering och effektivisering av näringslivet. Också inställningen till vad som är rimlig standard för socialhjälpstagare har efter hand förändrats på grund av ökningen av den allmänna välfärden.

Vid bedömning av socialhjälpbehov görs en individuell behovsprövning i varje enskilt fall men för att få ett praktiskt hjälpmedel i arbetet används

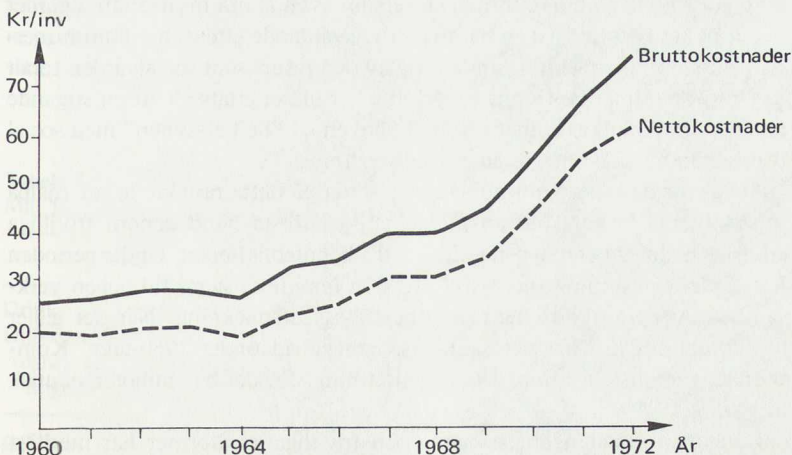

Diagram 5.16 Primärkommuner. Driftkostnader för socialhjälp. Löpande priser.

s k vägledande socialhjälpnormer. Flertalet av Svenska kommunförbundets länsavdelningar har utarbetat rekommendationer om socialhjälpnormer för tillämpning av kommunerna i respektive län. Andelen kommuner som använder sig av vägledande socialhjälpnormer har ökat under perioden. Det är allt vanligare att kommunerna knyter normernas belopp till basbeloppet för att socialhjälpstagarnas konsumtionsstandard ej skall minska till följd av kostnadsutvecklingen.

Social hemhjälp

Under social hemhjälp redovisas hjälp till handikappade och barnfamiljer samt också en del av kostnaderna för hemhjälp till pensionärer. Den sociala hemhjälpen till framför allt barnfamiljer är en verksamhet som i de flesta kommuner var utbyggd redan före den nu aktuella perioden. Verksamheten stimulerades av ett statsbidrag till avlönande av hemvårdarinnor. Detta särskilda statsbidrag upphörde 1961. Från 1964 erhåller kommunerna åter statsbidrag enligt de regler som beskrivits ovan beträffande den öppna åldringsvården.

De bruttokostnader som redovisas för den sociala hemhjälpen har ökat från 7 kronor per invånare 1960 till 32 kronor 1972. Nettokostnaderna har ökat från 5 kronor till 18 kronor. Ökningarna hör delvis samman med att vissa kommuner redovisar barnvårdarinnorna under denna rubrik.

Övrig socialvård

Under övrig socialvård redovisas nykterhetsvård, arbetsvård (skyddad verkstad), åtgärder vid arbetslöshet, kommunala bostadstillägg till pensionärer, husmoderssemesterverksamhet, rättshjälp, familjerådgivning samt handikappservice (t ex färdtjänst). Till åtgärder vid arbetslöshet hör exempelvis beredskapsarbeten. Dessa redovisas i allmänhet under den titel som verksamheten hör till, t ex avloppsverk.

Vad gäller *nykterhetsvården* har kommunernas verksamhet under de undersökta åren alltmer inriktats på behandling genom öppna frivilliga vårdformer. Andelen tvångsåtgärder har minskat och man använder sig alltmer av olika frivilliga kontaktformer. Eftersom även andra insatser än åtgärder enligt nykterhetsvårdslagen har nykterhetsvårdande effekt, har kommunerna i allt större utsträckning använt sig av den resurs som socialvården totalt utgör i kommunerna. Denna utveckling har underlättats av att en stigande andel kommuner har ordnat sin socialvård enligt "helhetssynen" med social centralnämnd och integrerad socialförvaltning.

Målet för de olika kommunala insatserna på detta område är att hjälpa missbrukarna komma ur sin problematik, i första hand genom frivilliga stöd och hjälpformer inkl behandling vid alkoholpolikliniker. Under perioden har vårdens inriktning successivt gått från institutionsvård till öppen verksamhet. Även enskilda hem utnyttjas i viss utsträckning. När det gäller inackorderingshem har det skett viss utbyggnad under 1960-talet. Kommunala vårdanstalter finns i liten omfattning. En del har miljöterapeutisk inriktning.

Den ökade satsningen på öppna och frivilliga vårdformer har medfört

ökade kostnader för kommunerna. Statsbidrag utgår med 75 procent av kommunernas kostnader. Kommunernas nettokostnader för nykterhetsvård för 1972 var drygt 7 kronor per invånare.

Arbetsmarknadspolitiska åtgärder är inte i första hand ett kommunalt åtagande, men kommunerna gör vissa insatser som komplement till statliga åtgärder. De medel som kommunerna tidigare hade till sitt förfogande vid arbetslöshet var dels kontant understöd, dels beredskapsarbeten.

Ett fåtal kommuner har under 1960-talet bedrivit kontant understödsverksamhet för arbetslösa med statsbidrag. De övriga kommunerna har använt sig av frivillig socialhjälp om behov av ekonomisk hjälp till arbetslösa har uppstått. En väsentlig förändring beträffande behovet av kommunalt kontantunderstöd vid arbetslöshet har inträtt i och med de nya reglerna om kontant arbetsmarknadsstöd (KAS) som gäller från 1974. Detta stöd utbetalas av försäkringskassorna.

Skyddade verkstäder med primärkommunalt huvudmannskap finns i sju län utöver de tre "landstingsfria" kommunerna. Arbetsprövning och arbetsträning handhas dock i dessa län av landstingen.

Kommunerna har under lång tid gjort *insatser för personer med handikapp*. Efter ändring av 1 och 6 §§ i socialhjälpslagen 1968 har kommunens socialnämnd det primära ansvaret för handikappsvården. Socialnämnden skall bedriva en aktiv, uppsökande socialvård för att tillgodose individuella behov av omvårdnad. Är den enskilde i behov av vård och service som staten, landstinget eller annan svarar för, skall socialnämnden förmedla kontakt mellan den vårdbehövande och det organ som svarar för vården.

Vad gäller kommunalt bostadstillägg för personer med handikapp (KBH) har verksamheten successivt ökat under perioden. Moderna och lättskötta bostäder är en förutsättning för att många handikappade skall kunna klara sig själva. Syftet med bostadstillägget (KBH) är därför att stimulera de handikappade till att söka sig lättskötta ändamålsenliga bostäder.

Färdtjänst för personer med handikapp har funnits under en följd av år i ett fåtal kommuner. Behovet av färdtjänst blev mer uppmärksammat under senare delen av 1960-talet och från och med 1968 har utbyggnaden skett i accelererande takt. Färdtjänsten är avsedd för personer med handikapp som medför väsentliga svårigheter för den enskilde att använda allmänna kommunikationsmedel. Största andelen av de färdtjänstberättigade är äldre personer med handikapp, men yngre handikappade utnyttjar denna service mest frekvent.

Tabell 5.20 Primärkommuner. Driftkostnader brutto och netto för övrig socialvård.
Milj kr. Löpande priser

	1960	1964	1968	1972
Driftkostnader, brutto	456	764	890	1 656
Driftkostnader, netto	418	698	720	1 312
(därav bidrag till folkpensioneringen) ^a	(366)	(621)	(573)	(986)

^a Fr o m 1966 endast kostnader för KBT.

Efter förslag från kommunalekonomiska utredningen utgår numera statsbidrag till kommunernas färdtjänst med 35 procent av bruttokostnaderna.

Från och med 1972 har i många kommuner skapats *Kommunala handikappråd*, KHR, inrättats, som referensgrupp till kommunens sociala centralnämnd. KHR:s uppgift är att medverka till ett ökat samarbete mellan kommunala och andra myndigheter och organ med verksamhet inom handikappvården samt mellan dessa organ och handikapprörelsen.

Den övervägande delen av kostnaderna för övrig socialvård avser *kommunala bostadstillägg till pensionärer (KBT)*. Grunder och belopp för bostadstilläggen beslutar kommunerna själva, medan inkomstprövningen är reglerad i lagen om hustrutillägg och kommunalt bostadstillägg till folkpension. Kommunernas tidigare skyldighet att bidra till statliga folkpensionsförmåner upphörde 1966. Samtidigt överfördes kostnaderna för de kommunala bostadstilläggen till pensionärer helt på kommunerna.

Kommunernas bestämmelser om KBT är utformade enligt något av nedanstående alternativ.

Alt I: Generellt belopp till alla pensionärer oavsett verklig bostadskostnad (bortsett från olikheten mellan ensamstående och gifta).

Alt II: KBT anknyts till den verkliga bostadskostnaden (ev minskat med visst belopp och/eller maximerat till ett högsta belopp eller ett standardmässigt tak t ex högst kostnaden för 2 rum och kök).

Alt III: Kombination av I och II, dvs dels med ett generellt belopp och dels med ytterligare ett belopp motsvarande bostadskostnaden eller del därav.

Andelen kommuner som genom det kommunala bostadstillägget betalar pensionärernas faktiska bostadskostnad har under perioden successivt ökat. Tillgänglig statistik visar att de flesta kommuner under senare år har höjt

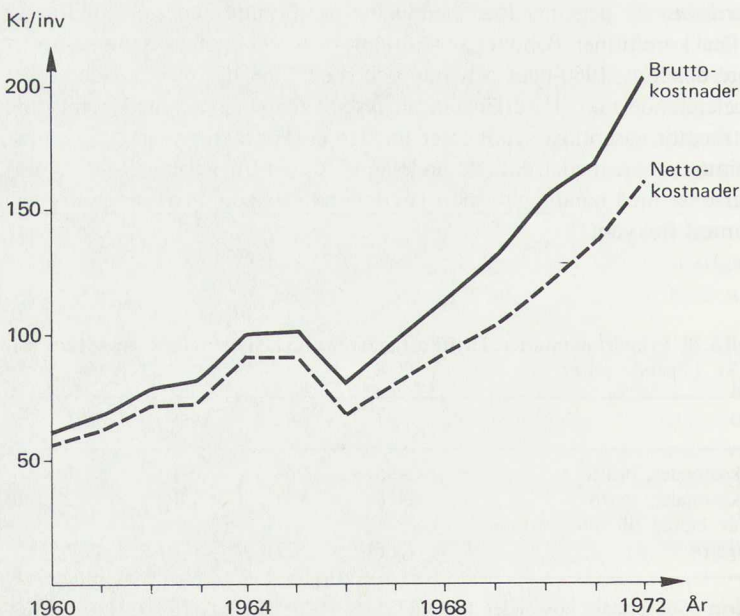

Diagram 5.17 Primärkommuner. Driftkostnader för övrig socialvård. Löpande priser.

bostadstillägget mycket kraftigt. Genom kommunsammanläggningarna har man nått större enhetlighet i fråga om tilläggets storlek.

Driftkostnadsutvecklingen totalt för de olika delar som ovan beskrivits under rubriken övrig socialvård redovisas i tabell 5.20 och diagram 5.17.

Minskningen av kostnaderna 1966 beror på den tidigare nämnda omläggningen av finansieringen av bostadstillägg och andra folkpensionsförmåner. Före 1966 lämnade kommunerna bidrag till staten för vissa inkomstprövade folkpensionförmåner (hustrutillägg, änkepensioner m m). Under 1966–1972 ökade nettokostnaderna per invånare för övrig socialvård med i genomsnitt 16 procent per år.

Kostnaderna för övrig socialvård varierar mellan olika kommuntyper. Sålunda är kostnaderna per invånare högre i kommuner med låg skattekraft än i kommuner med hög skattekraft. Markant lägre kostnader än riksgenomsnittet redovisas för kommuner med stark befolkningstillväxt. Oliksigheterna mellan kommunerna förklaras så gott som helt av skillnader i fråga om kostnader för det kommunala bostadstillägget, vilka i sin tur beror på ålderssammansättning, bostadstilläggets storlek samt hyresläget i kommunen. Totalt i riket har antalet pensionärer med KBT ökat från 534 000 1960 till 708 000 1972. Av det totala antalet pensionärer hade 1960 drygt 60 procent KBT. 1972 var motsvarande andel ca 58 procent.

5.1.3.7 Hälso- och sjukvård

Kommuner som inte ingår i landsting har inom hälso- och sjukvården motsvarande uppgifter som landstingen. Under den nu beskrivna perioden har följande kommuner stått utanför landsting (landstingsfria kommuner).

1960–1962 Stockholm, Göteborg, Malmö, Norrköping, Helsingborg, Gävle

1963–1966 Stockholm, Göteborg, Malmö, Norrköping

1967–1970 Stockholm, Göteborg, Malmö

1971–1972 Göteborg, Malmö, Gotland

Den beskrivning av hälso- och sjukvårdsverksamheten som redovisas i kapitlet om landstingen gäller även för de landstingsfria kommunerna. Den primärkommunala verksamhet som redovisas i detta avsnitt avser hälsovårdsnämnderna.

Verksamheten 1960–1972

Enligt nu gällande hälsovårdsstadga (1958 års) som trädde i kraft den 1 januari 1960 skall i varje kommun finnas särskild hälsovårdsnämnd. Stadsgans materiella bestämmelser är tillämpliga inom hela riket.

Vid sidan av hälsovårdsstadgan har under åren från 1960 tillkommit en rad lagar och bestämmelser av stor betydelse för skyddet av hälsa, miljö och natur. Ett genomgående drag för all denna lagstiftning är att den i hög grad påverkat arbetssituationen för de kommunala organ som handhar planerings-, verkställighets- och kontrollfunktioner inom hälso- och miljöområdet.

De ämnesområden där ny lagstiftning m m påverkat hälsovårdsnämndernas verksamhet är framför allt följande: livsmedelshygien, bostadshygien,

luftvård, vattenvård, bullerbekämpning, avfallshantering, hälso- och miljöfarliga varor, kommunal yrkestillsyn, djurhållning och djurskydd samt naturvård.

Det ökade intresset under 1960-talet för hälso- och miljövårdens krav – som bl a manifesterats i 1969 års miljöskyddslagstiftning – har i hög grad påverkat det kommunala hälso- och miljövårdsarbetet. Tätortstillväxten, industrins strukturella förändringar, trafikledernas utbyggnad samt byggandet av stora kraft- och värmeverk har medfört krav på aktiva insatser från kommunerna för en samlad miljövårdsplanering med mål att hejda miljöförstörelsen och återställa förstörd miljö så långt som möjligt.

Även om hälsovårdsnämndernas uppgifter och verksamhet utökats väsentligt under perioden är de kostnader som redovisas på hälsovårdsnämnderna relativt blygsamma. Detta sammanhänger med att kommunernas kostnader för flera av de verksamheter som nämnts ovan redovisas under andra rubriker, såsom vatten- och avloppsverk, renhållningsverk, fastighetsförvaltning, gatu- och parkförvaltning etc. De kostnader som redovisas på hälsovårdsnämnderna har per invånare under perioden 1968–1972 i genomsnitt varit 10 till 13 kronor brutto och 8 till 10 kronor netto.

5.1.3.8 Affärsmässig verksamhet

Verksamheten under denna rubrik indelas i

- hyresfastigheter
- hamnförvaltning
- kommunikationsföretag
- kraft- och värmeproduktionsverk, gasverk, elverk och värmeverk
- vatten- och avloppsverk
- renhållningsverk
- övrig affärsmässig verksamhet

I tabeller och sammanställningar redovisas dessutom allmän markreserv som affärsmässig verksamhet. Beskrivning av den allmänna markreserven lämnas dock under Fastighetsförvaltning och bostadsförsörjning, avsnitt 5.1.3.3.

Tabell 5.21 Primärkommuner. Driftkostnader brutto och netto, investeringsutgifter och investeringsbidrag för Affärsmässig verksamhet.

Milj kr. Löpande priser

	1960	1964	1968	1972
Driftkostnader, brutto	1 764	2 551	3 867	6 130
Driftkostnader, netto ^a	-12	11	360	765
Investeringsutgifter	770	1 670	2 464	3 001
Investeringsbidrag	118	244	437	887

^a – = nettointäkt.

Verksamheten 1960-1972

Driftkostnader, investeringsutgifter och investeringsbidrag för hela den affärsmässiga verksamheten redovisas i tabell 5.21.

I den följande redovisningen kommer utgifternas sammansättning och utveckling att närmare behandlas för varje delområde för sig.

Hyresfastigheter

Under hyresfastigheter redovisas för uthyrning avsedda affärs- och parkeringshus, tjänstebostäder, pensionärshem, förhyrda pensionärslägenheter och övriga hyresfastigheter. Bland fastigheterna ingår en del reglerings- och saneringsfastigheter.

Kommunernas engagemang i bostadsbyggandet är av stor omfattning. I huvudsak sker dock denna verksamhet genom aktiebolag, stiftelser och bostadsrättsföreningar. Det innebär att de fastigheter som i kommunerna redovisas under "hyresfastigheter" endast utgör en liten del av kommunernas totala verksamhet på detta område.

I tabell 5.22 redovisas driftkostnader, investeringsutgifter och investeringsbidrag. Härvid bör noteras att investeringsutgifterna redovisas efter avdrag för inkomster från fastighetsförsäljningar.

Av kommunernas bruttokostnader för hyresfastigheter täcks största delen med intäkter från fastigheterna. Nettokostnaderna har emellertid ökat; särskilt under periodens senare del. Intäkterna 1964 motsvarade 96 procent av bruttokostnaderna. 1972 hade andelen sjunkit till 74 procent. En orsak härtill kan vara ändrade principer för beräkning av kapitaltjänstkostnader. En annan orsak är att de nytillkomna hyresfastigheterna i betydande omfattning utgörs av pensionärslägenheter, för vilka hyrorna inte helt täcker kostnaderna.

Driftkostnaderna brutto per invånare för hyresfastigheter har ökat från 16 kr 1960 till 84 kr 1972. Nettokostnaderna har under motsvarande period ökat från 3 till 22 kr.

Nettokostnaden per invånare för hyresfastigheter är högre än riksgenomsnittet i glesbygdskommuner och över huvud taget i kommuner med låg skattekraft. (Se tabell B 99 i bilaga 3.)

Investeringsutgifterna per invånare för hyresfastigheter var som högst 1969, 39 kr. Detta kan jämföras med 7 kr 1960 och 23 kr 1972. Nedgången av investeringsutgifterna i slutet av perioden beror bl a på att försäljningar av hyresfastigheter då redovisas med relativt stora belopp.

Tabell 5.22 Primärkommuner. Driftkostnader brutto och netto, investeringsutgifter och investeringsbidrag för hyresfastigheter.

Milj kr. Löpande priser

	1960	1964	1968	1972
Driftkostnader, brutto	121	186	389	685
Driftkostnader, netto	21	7	75	178
Investeringsutgifter	49	173	277	189
Investeringsbidrag	5	11	13	42

Tabell 5.23 Primärkommuner. Driftkostnader brutto och netto, investeringsutgifter och investeringsbidrag för hamnförvaltning.

Milj kr. Löpande priser

	1960	1964	1968	1972
Driftkostnader, brutto	159	225	291	346
Driftkostnader, netto ^a	-18	-11	3	13
Investeringsutgifter	68	99	99	130
Investeringsbidrag	5	6	9	22

^a - = nettointäkt.

Hamnförvaltning

Under hamnförvaltning redovisas primärkommunernas kostnader för anläggning och drift av allmän hamn.

Hamnförvaltningens driftkostnader, investeringsutgifter och investeringsbidrag framgår av tabell 5.23.

Driftkostnaderna brutto per invånare för hamnförvaltning har ökat från 21 kr 1960 till 43 kr 1972. Investeringsutgifterna per invånare har under motsvarande period ökat från 9 till 16 kr.

För den redovisade perioden har intäkterna i genomsnitt varit något större än bruttokostnaderna; för perioden som helhet 101,6 % av bruttokostnaderna. Enligt praxis i kommunerna, som grundas på föreskrifter vid fastställande av hamntaxor, balanseras hamnarnas resultat från år till år. Undantag härifrån gäller framför allt för de hamnar som regelmässigt visar underskott.

De bruttokostnader och investeringsutgifter som redovisas under hamnförvaltning avser - med undantag för något enstaka år - till mer än hälften de tre största hamnarna Göteborg, Stockholm och Malmö.

Statsbidrag kan erhållas till anläggningskostnader för handelshamnar och farleder enligt av Kungl Maj:t fastställd arbetsplan. Vidare kan statsbidrag utgå till anläggning eller förbättring av hamn som behövs för yrkesfisket.

Kommunikationsföretag

Kommunikationsföretag avser spårbunden trafik, buss- och biltrafik samt båt- och färjetrafik som drivs i kommunal regi. Täckning av driftunderskott

Tabell 5.24 Primärkommuner. Driftkostnader brutto och netto, investeringsutgifter och investeringsbidrag för kommunikationsföretag.

Milj kr. Löpande priser

	1960	1964	1968	1972
Driftkostnader, brutto	88	168	265	280
Driftkostnader, netto	6	57	129	107
Investeringsutgifter	17	18	61	41
Investeringsbidrag	1	0	32	3

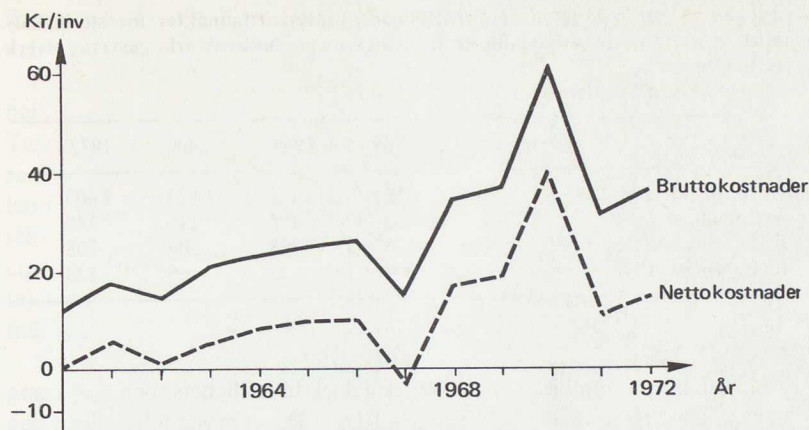

Diagram 5.18 Primärkommuner. Drifkostnader för kommunikationsföretag. Löpande priser.

för kommunala kommunikationsbolag och bidrag till enskilda företag kan ingå dels här och dels under övrigt nedan.

I tabell 5.24 redovisas driftkostnader, investeringsutgifter och investeringsbidrag för kommunikationsföretag.

Kostnadsutvecklingen redovisas dessutom i diagram 5.18.

Huvuddelen av de redovisade kostnaderna avser kommunikationsföretag i de större kommunerna. De kraftiga svängningarna i kostnadsutvecklingen under periodens senare del sammanhänger främst med redovisningen av kostnaderna för Storstockholms lokaltrafik. Fr o m 1971 överfördes dessa kostnader på Stockholms läns landsting. Statsbidrag kan utgå till icke ekonomisk bärkraftig trafik på landsbygdslinje. Vid beviljande av extra skatteutjämningsbidrag till kommun beaktas kostnader för lokal trafikservice i glesbygd.

Under perioden 1960–1966 uppgick investeringsutgifterna för kommunikationsföretag per år till mellan 11 och 23 milj kr. För åren därefter har investeringsutgifterna för vissa år varit avsevärt högre. 1970 uppgick investeringsutgifterna till 179 milj kr för att därefter på nytt sjunka till 41 milj kr 1972.

I likhet med vad som gäller för driftkostnaderna har primärkommunernas investeringsutgifter i hög grad påverkats av det ändrade huvudmannskapet för Storstockholms lokaltrafik. Statsbidrag kan utgå till byggande av tunnelbanor.

Kraft- och värmeproduktionsverk, gasverk, elverk och värmeverk

Den verksamhet som redovisas under kraft- och värmeproduktionsverk samt värmeverk, gasverk och elverk utgör blott en del av den verksamhet som primärkommunerna bedriver på detta område. Betydande delar av denna aktivitet drivs i bolagsform och ingår sålunda ej i kommunernas redovisning. Reglering förekommer beträffande elektricitetsanläggningar. För dessa ford-
ras koncession av kommerskollegium som också kan reglera pris och övriga villkor för leverans eller överföring av strömmen. I övrigt är verksamheten fri och den bedrivs inom ramen för den kommunala kompetensen enligt

Tabell 5.25 Primärkommuner. Driftkostnader brutto, nettointäkter, investeringsutgifter och investeringsbidrag för kraft- och värmeproduktionsverk, gasverk, elverk och värmeverk.

Milj kr. Löpande priser

	1960	1964	1968	1972
Driftkostnader, brutto	859	1 174	1 633	2 409
Nettointäkter	133	176	145	140
Investeringsutgifter	176	378	506	708
Investeringsbidrag	4	23	66	128

kommunallagen. Enligt rättspraxis måste dock likställighets- och självkostnadsprinciperna beaktas i fråga om avgifterna. Dessa måste följaktligen debiteras efter enhetliga grunder och får inte överstiga kommunens kostnader för verksamheten, beräknade efter företagsekonomiska grunder.

Endast den verksamhet som drivs direkt av kommunerna redovisas i tabell 5.25. Under perioden 1960–1972 har verksamhetsformen ändrats i

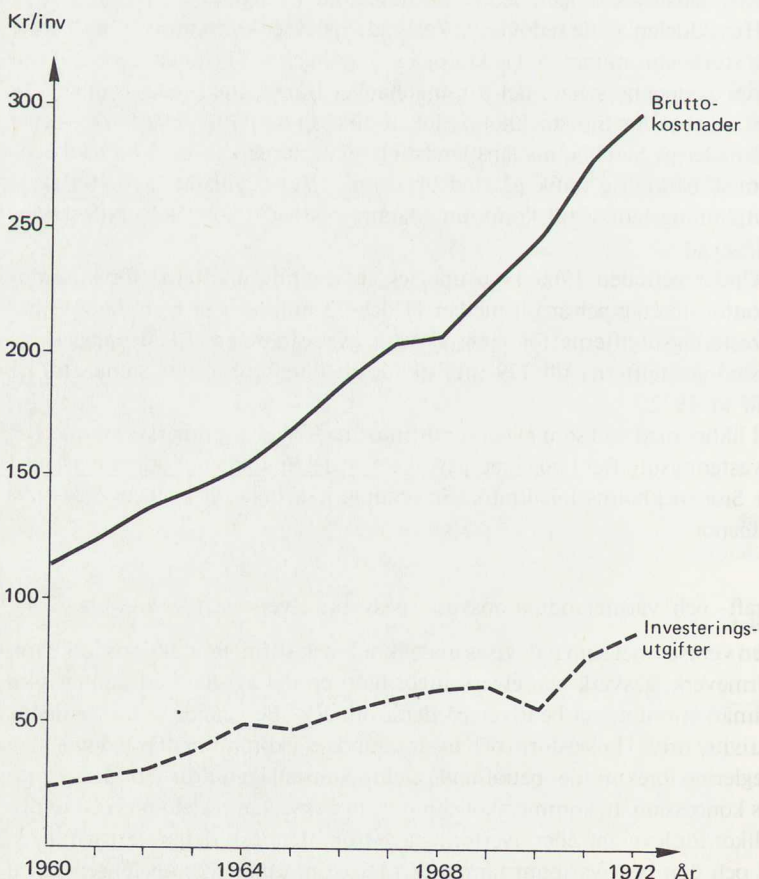

Diagram 5.19 Primärkommuner. Bruttokostnader och investeringsutgifter för kraft- och värmeproduktionsverk, gasverk, elverk och värmeverk. Löpande priser.

flera fall. Det är därför vanskligt att jämföra uppgifter mellan olika år.

Bruttokostnader och investeringsutgifter framgår vidare av diagram 5.19.

Intäkterna från verksamheten finansierar de redovisade bruttokostnaderna helt. Undantag härifrån kan gälla något år för någon enstaka kommun. Totalt för riket motsvarar intäkterna 1960–1965 mellan 112 och 116 procent samt 1966–1972 mellan 106–109 procent av bruttokostnaderna. En viss relativ minskning av överskotten kan alltså noteras. Vid bedömning av intäkternas storlek i förhållande till bruttokostnaderna bör dock beaktas principerna för beräkning av kapitaltjänstkostnader (avskrivning och intern ränta). Det finns här betydande skillnader mellan olika kommuner som försvårar möjligheterna att jämföra och analysera det ekonomiska utfallet.

Kommunernas engagemang i kraft- och värmeproduktionen har med något undantag påbörjats under den studerade perioden. Den fjärrvärme som produceras vid kraft- och värmeproduktionsverk distribueras av de kommunala värmeverken. Verksamheten har byggts ut i betydande omfattning under senare år. Motiven härför är dels ekonomiska, dels miljömässiga. Genom uppförandet av fjärrvärmeverk har kommunerna kunnat begränsa ökningen av oljekonsumtionen. Detta har inneburit ett flertal fördelar för värmekonsumenterna. Utöver lägre kostnader har de kommunala fjärrvärmeanläggningarna inneburit en sänkning av den allmänna luftföroreningsnivån genom sitt bättre utnyttjande av bränslet, användning av lågsvavliga tjockoljor samt anordningar för rökgasrening.

Medan den kommunala verksamheten i fråga om fjärrvärme ökat väsentligt från 1960 har gasverksrörelsen visat en motsatt utveckling. 1960 fanns det kommunala gasverk i 22 kommuner (städer). I början av 1975 var det elva kommuner som distribuerade gas. Den distribuerade gasvolymen har i jämförelse med 1960 minskat med ca 20 procent.

Kommunerna har sedan elektricitetens införande handhaft detaljdistributionen i ett stort antal tätorter (fd städer, köpingar och municipalsamhällen). I samband med rationalisering av distributionsverksamheten har de kommunala verken och bolagen i ett flertal fall övertagit mindre distributionsföretag. Utvecklingstendenserna i detta avseende är emellertid inte entydiga.

Vatten- och avloppsverk

Vattenlagen innehåller grundläggande bestämmelser om rätt till vatten, om vattentäkt och om avloppsföretag. Regler om när kommun är skyldig att

Tabell 5.26 Primärkommuner. Driftkostnader brutto och netto, investeringsutgifter och investeringsbidrag för vatten- och avloppsverk.

Milj kr. Löpande priser

	1960	1964	1968	1972
Driftkostnader, brutto	357	548	863	1 600
Driftkostnader, netto	75	90	192	387
Investeringsutgifter	448	807	1 156	1 702
Investeringsbidrag	103	198	289	662

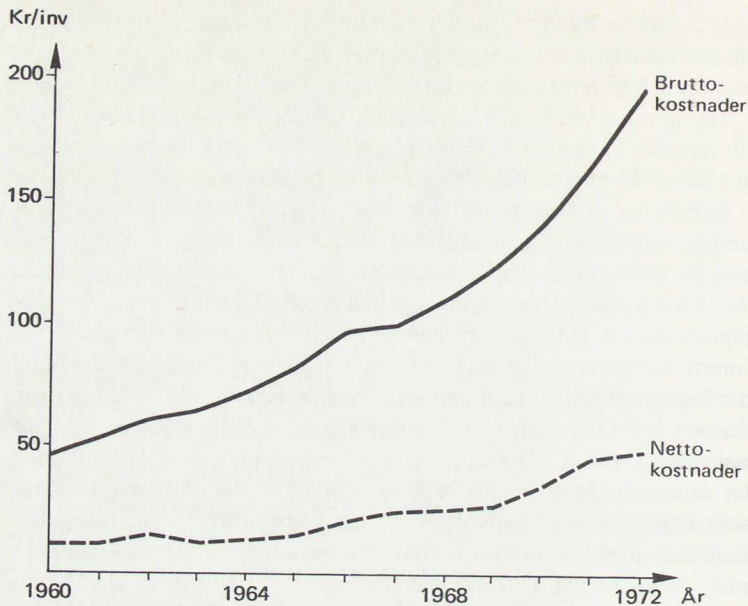

Diagram 5.20 Primärkommuner. Drifkostnader för vatten- och avloppsverk. Löpande priser.

sörja för att va-anläggning anordnas och om rättsförhållandet mellan huvudman för sådan anläggning och dess nyttjare ges i lagen om allmänna vatten- och avloppsanläggningar. Vidare finns bestämmelser om va-anläggningar i hälsovårdsstadga, miljöskyddslag och byggnadsstadga. Anslutnings- och brukningsavgifter kan uttas enligt taxa efter grunder som anges i lagen om va-anläggningar.

Vatten- och avloppsverkens driftkostnader, investeringsutgifter och investeringsbidrag framgår av tabell 5.26.

I diagram 5.20 redovisas också driftkostnadernas utveckling.

Av tabellen och diagrammet framgår att bruttokostnaderna inte helt täcks av driftintäkter; en viss nettokostnad kvarstår. Under perioden 1960–1972 har intäkternas andel varierat mellan 73 och 84 % av bruttokostnaderna. Skillnaderna är stora mellan olika kommungrupper. Sålunda täckte avgifterna 1968–1972 mindre än hälften av bruttokostnaderna i kommuner under 10 000 invånare och i kommuner med högst 50 % tätortsbefolkning. I storstadskommunerna täcktes bruttokostnaderna i princip helt av avgifter.

Kapitaltjänstkostnaderna (ränta och avskrivning) utgör en stor del av bruttokostnaderna. Kapitaltjänstkostnaderna kan beräknas på olika sätt. Avskrivningar kan beräknas antingen på anskaffningsvärden eller på återanskaffningsvärden. Skillnader från år till år och mellan olika kommuner kan således bero på kapitaltjänstkostnaderna. De tendenser som ovan nämnts beträffande olika kommuntyper gäller emellertid trots osäkerheten i fråga om kapitaltjänstkostnaderna.

Vatten- och avloppsverkens investeringar under perioden 1960–1972 framgår av diagram 5.21.

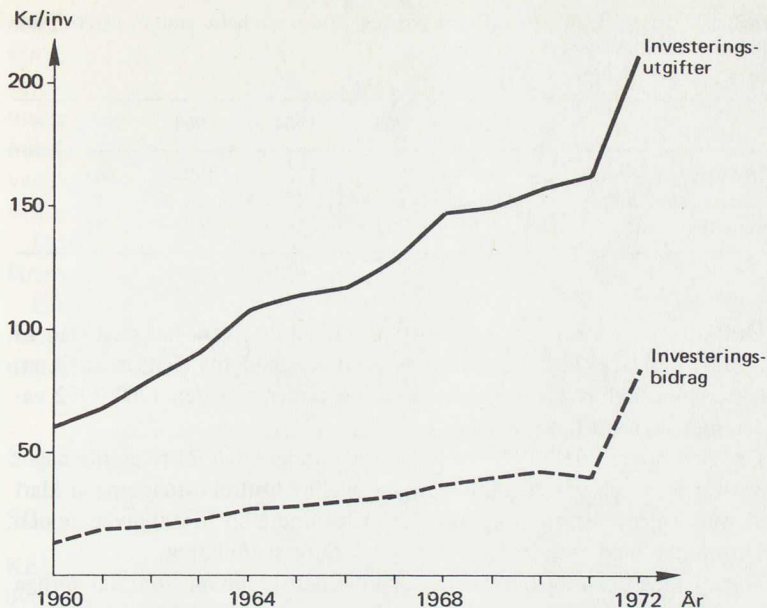

Diagram 5.21 Primärkommuner. Investeringar och statsbidrag för vatten- och avloppsverk. Löpande priser.

Den kraftiga satsningen på utbyggnad av avloppsreningsverken utgör en stor del av investeringarna. Statsbidrag utgår fr o m den 1 juli 1968 till avloppsreningsverk. För va-anläggningar påbörjade före nämnda dag kunde statsbidrag utgå även till andra objekt än avloppsreningsverk. I många fall utförs va-anläggningar som statskommunala beredskapsarbeten.

Den markanta ökningen av bruttoinvesteringar och investeringsbidrag 1972 förklaras i huvudsak av att statsbidragen till avloppsreningsverk som konjunkturstimulans utgick med förhöjd procentsats detta år.

1960- och 1970-talen kännetecknas av omfattande kommunala insatser för att få till stånd en tidsenlig behandling av avloppsvattnet. 1975 är endast ca 2 procent av tätortsbefolkningen ej ansluten till kommunalt avloppsledningsnät. 36 procent av det anslutna avloppsvattnet undergår biologisk rening och 57 procent kemisk och biologisk-kemisk rening.

Renhållningsverk

Sophämtning, latrinhämtning, destruktion av fastighetsavfall o d utgör verksamheten under renhållningsverk. Hälsovårdsstadgan ger regler för verksamheten och det åligger kommunens hälsovårdsnämnd att övervaka efterlevnaden. Enligt kommunala renhållningslagen är kommun skyldig att till allmän avstjälningsplats eller allmän destruktionsanläggning forsla orenlighet som härrör från hushåll samt hushållsavfall och därmed jämförligt avfall. När särskilda skäl föreligger, kan dock länsstyrelsen befria kommunen från nämnda skyldighet.

I tabell 5.27 redovisas driftkostnader och investeringsutgifter för renhållningsverk.

Tabell 5.27 Primärkommuner. Driftkostnader brutto och netto samt investeringsutgifter för renhållningsverk.

Milj kr. Löpande priser

	1960	1964	1968	1972
Driftkostnader, brutto	106	112	199	403
Driftkostnader, netto	26	17	23	19
Investeringsutgifter	10	18	42	51

Driftkostnader brutto per invånare för renhållningsverk har ökat från 14 kr 1960 till 50 kr 1972. Större delen av bruttokostnaderna täcks av intäkter. Intäkternas andel av bruttokostnaderna har under perioden 1960–1972 varierat mellan 68 och 95 procent.

Under perioden 1968–1972 har intäkternas andel totalt för riket inte något år varit lägre än 88 procent. Intäkternas andel av bruttokostnaderna är klart lägre än riksgenomsnittet i kommuner med mindre än 20 000 invånare och i kommuner med mindre än 50 procent tätortsbefolkning.

För att råda bot mot den snabbt ökande nedskräpning, som det rörliga friluftslivet och fritidsbebyggelsen orsakar, lagstiftades 1970 om ett kommunalt renhållningsansvar för allt hushållsavfall samt skyldighet för kommunen att städa i naturen. När lagen trädde i kraft 1972-01-01, utvidgades kommunernas skyldighet att forsla bort hushållsavfall till att avse hela kommunens område. Tidigare omfattade det kommunala renhållningsansvaret endast stads- eller byggnadsplanelagda områden. Kommunala renhållningslagen har sedermera (1974) ändrats för att öppna möjligheter för kommunerna att i större utsträckning själva få bestämma den närmare omfattningen av renhållningsverksamheten. Från 1975-07-01 har kommunernas ansvar och uppgifter inom avfallshanteringen ytterligare ökat. Från denna tidpunkt är kommunerna nämligen ansvariga för att också insamling av pappersavfall för återvinning kommer till stånd. Vidare omfattar det kommunala renhållningsansvaret nu även miljöfarligt avfall. Dessa utökade skyldigheter skall fullgöras senast 1980.

Övrig affärsmässig verksamhet

Under övrig affärsmässig verksamhet redovisas saluhallar, salutorg och slakterier, auktionsverk och pantlånekontor, tullhus, tvättinrättningar, aktier

Tabell 5.28 Primärkommuner. Driftkostnader brutto och netto, investeringsutgifter och investeringsbidrag för övrig affärsmässig verksamhet.

Milj kr. Löpande priser

	1960	1964	1968	1972
Driftkostnader, brutto	40	72	87	131
Driftkostnader, netto	16	24	26	62
Investeringsutgifter	-1	22	24	31
Investeringsbidrag	0	4	5	9

och andelar i kommunikationsföretag m m samt turistnämnd. Underställningsplikt har före den 1 juli 1972 gällt beträffande taxor för torgavgifter och auktionsprovisioner. Före 1965 var vissa städer skyldiga att bygga och underhålla tullhus. Under en femårsperiod fr o m 1965 har den med tullhusskyldigheten sammanhängande tolagersättningen till vissa städer avvecklats. I ett fall (Trelleborg) utgör avvecklingsperioden 20 år. Tolagserättningen redovisas som intäkt på finansieringshuvudtiteln.

Driftkostnader, investeringsutgifter och investeringsbidrag för övrig affärsmässig verksamhet framgår av tabell 5.28.

Eftersom innehållet är mycket heterogent är det inte möjligt att av kostnadsutvecklingen utläsa några bestämda utvecklingstendenser beträffande den övriga affärsmässiga verksamheten.

5.2 Landsting

5.2.1 Indelning i verksamhetsområden

KEU har indelat landstingssektorn i fem verksamhetsområden. I stort sett överensstämmer indelningen med L-planen och tidigare års redovisning för landstingen. Sambandet mellan KEU:s indelning i verksamhetsområden och motsvarande indelning enligt L-planen respektive redovisningen före L-planen framgår av följande tablå.

Verksamhetsområde enligt KEU	Indelning enligt redovisning före L-planen	Landstingens L-plan
Hälso- och sjukvård Omsorger om psykiskt utvecklingsstörda	Huvudtitel 1 Huvudtitel 3 (undervisning och vård av psykiskt efterblivna)	Huvudtitel 0 och 1 Huvudtitel 3
Socialvård Undervisning och annan kulturell verksamhet	Huvudtitel 4 Huvudtitel 2	Huvudtitel 2 Huvudtitel 4
Diverse ändamål	Huvudtitel 6, 7 och 8	Huvudtitel 7 och 8

5.2.2 Den relativa fördelningen på olika verksamhetsområden

5.2.2.1 Driftkostnader

De olika verksamhetsområdenas andel av de totala driftkostnaderna brutto och netto exklusive finansiering framgår av tabellerna 5.29 och 5.30.

Under perioden 1960–1972 har inga stora förändringar skett. Värt att notera är nedgången av andelen för Undervisning m m, och för Hälso- och sjukvård samt ökningen av andelen för Diverse verksamhet. Dessa förändringar beror i huvudsak på Storstockholms lokaltrafik (SL) som fr o m 1971 redovisas under landstingen.

Tabell 5.29 Den relativa fördelningen på olika verksamhetsområden av landstingens driftkostnader brutto, exkl finansiering.

Löpande priser

	1960	1964	1968	1972
Driftkostnader brutto, milj kr	1 279	2 498	6 151	13 447
därav i procent				
Hälso-och sjukvård	80,7	79,2	80,0	77,5
Omsorger och psykiskt utveck-				
lingsstörda	4,6	5,0	6,0	7,2
Socialvård	2,9	2,6	2,7	4,0
Undervisning m m	9,2	9,9	6,9	4,5
Diverse verksamhet	2,6	3,3	4,4	6,8

Tabell 5.30 Den relativa fördelningen på olika verksamhetsområden av landstingens driftkostnader netto, exkl finansiering.

Löpande priser

	1960	1964	1968	1972
Driftkostnader netto, milj kr	926	1 894	4 161	10 332
därav i procent				
Hälso- och sjukvård	85,4	84,1	81,7	80,9
Omsorger om psykiskt utvecklings-				
störda	3,6	4,2	6,2	5,9
Socialvård	2,7	2,1	2,3	2,8
Undervisning m m	5,2	6,9	5,2	3,4
Diverse verksamhet	3,1	2,7	4,6	7,0

5.2.2.2 Investeringsutgifter och investeringsbidrag

I tabell 5.31 framgår de olika verksamhetsområdenas andel av landstingens investeringsutgifter.

Den under perioden 1960–1972 mest markanta förändringen är att andelen för Undervisning m m minskat från ca 20 procent till ca 5 procent. Dessutom har andelen för Diverse verksamhet ökat kraftigt, från ca 2 procent till

Tabell 5.31 Den relativa fördelningen på olika verksamhetsområden av landstingens investeringsutgifter brutto.

	1960	1964	1968	1972
Investeringsutgifter, milj kr	267	492	1 268	1 741
därav i procent				
Hälso- och sjukvård	71,3	73,0	80,3	75,3
Omsorger om psykiskt utvecklings-				
störda	4,8	9,0	5,3	4,3
Socialvård	2,0	1,3	2,6	3,6
Undervisning m m	20,3	13,1	7,1	4,6
Diverse verksamhet	1,6	1,6	4,7	12,2

Tabell 5.32 Den relativa fördelningen på olika verksamhetsområden av investeringsbidrag till landstingen.

Löpande priser

	1960	1964	1968	1972
Investeringsbidrag ^a , milj kr	30	41	181	338
därav i procent				
Hälso- och sjukvård	19,0	42,3	71,7	66,5
Omsorger om psykiskt utvecklingsstörda	23,7	3,4	2,5	2,2
Socialvård	1,3	1,2	2,2	2,0
Undervisning m m	55,7	47,4	18,3	4,1
Diverse verksamhet	0,3	5,7	5,3	25,2

^a För 1968 och 1972 har landstingen redovisat 18 respektive 46 miljoner kronor under finansiering. Dessa bidrag har bedömts höra till hälso- och sjukvård.

drygt 12 procent. Beträffande Hälso- och sjukvård har andelen successivt ökat fram till 1968, därefter åter minskat. Ökningen för Diverse verksamhet beror främst på investeringar för Storstockholms lokaltrafik (SL).

Investeringsbidragens relativa fördelning framgår av tabell 5.32.

För investeringsbidrag gäller i stort sett samma utveckling som för investeringsutgifter, fast mer markerat. Detta beror bl a på att skolan relativt sett har fått betydligt större investeringsbidrag än hälso- och sjukvården. Den kraftiga ökningen av andelen för Hälso- och sjukvård mellan 1964 och 1968 beror på övertagandet av ansvaret för vård av psykiskt sjuka.

5.2.3 Utvecklingen 1960–1972

I bilaga 3 tabellerna B 100–B 108 finns en stor del av utredningens siffermaterial för landstingen redovisat.

5.2.3.1 Hälso- och sjukvård

Verksamheten under rubriken Hälso- och sjukvård indelas i huvudgrupperna

- sjukhusansluten hälso- och sjukvård
- vissa speciella sjukhus samt hälso- och sjukvård utanför sjukhus
- övriga kostnader för sjukvård

Den *sjukhusanslutna hälso- och sjukvården* avser lasarett och sjukstugor, vård av psykiskt sjuka och vård av långvarigt kroppssjuka.

Huvudgruppen *vissa speciella sjukhus samt hälso- och sjukvård utanför sjukhus* innefattar

- distriktsläkare
- distriktsvård
- folktandvård
- övrig hälso- och sjukvård.

Under *distriktsläkare* redovisas de kostnader som är förenade med det tidigare provinsialläkarväsendet, vilket 1963 genom avtal överfördes till landstingskommunerna. Dock berördes ej städer med mer än 15 000 invånare. Dessa städer skulle ha stadsdistriktsläkare i mån av behov. 1968 lades även dessa in under landstingskommunalt huvudmannaskap.

Under *distriktsvård* redovisas den verksamhet inom öppen vård utanför sjukhus som bedrivs av distriktssköterskor, sjukgymnaster, arbetsterapeuter, distriktsbarnmorskor samt även den förebyggande mödra- och barnavården.

Övrig hälso- och sjukvård avser tuberkulossjukhus, epidemisjukhus, barnbördshus och förlösningshem. Vidare ingår konvalescentvård, hörsel- och talvård, sjuktransporter (fr o m 1965-01-01) företagshälsovård, hälsokontroller, kuratorsverksamhet samt viss vård av rörelsehindrade barn, gynekologisk hälsokontroll och organiserad vård utomlands.

Den särskilda huvudgruppen *övriga kostnader för sjukvård* avser vissa i landstingens redovisning ofördelade belopp som i huvudsak består av kostnader enligt utomlansavtal och regionavtal.

I följande framställning har i regel hela verksamhetsområden behandlats, oavsett om huvudmannaskapet varit landstingskommunalt eller burits av landstingsfri kommun. Detta ter sig naturligt, eftersom under den studerade perioden de landstingsfria kommunerna Gävle, Helsingborg, Norrköping och Stockholm inträtt i landstingskommun. Uppgifter om utgifter och inkomster som redovisas i tabeller och diagram avser dock, om annat inte klart anges, enbart landstingen och inte de landstingsfria kommunerna.

Vid ingången av den period beskrivningen avser, alltså den 1 januari 1960, trädde en ny sjukhuslag i kraft. Den innebar förenklingar i förhållande till tidigare gällande författning. Åtskilliga detaljbestämmelser hade utmönstrats och huvudmännens egen bestämmanderätt över sjukhusväsendet hade väsentligt förstärkts. Lagens utformning gjorde det möjligt att tillämpa den även på mentalsjukhus. Jämfört med tidigare gällande bestämmelser (1940 års sjukhuslag) hade två nya åligganden införts för sjukvårdshuvudmännen, nämligen dels skyldigheten att tillgodose behovet av förlösningvård vid sjukhus, dels skyldigheten att anordna öppen vård vid sjukhus där så lämpligen kunde ske. Trots att lagföreskrifter om skyldighet att anordna förlösningvård saknades, förlöstes 1959 99 procent av barnaföderskorna vid sjukhus. Öppen vård hade sedan länge lämnats vid mottagningar på sjukhusen, men övergick den 1 januari 1960 till att vara en verksamhet i tjänsten för sjukhusens läkare från att tidigare formellt ha varit en i sjukhusets lokaler med hjälp av dess personal och utrustning bedriven privatpraktik.

Inför landstingskommunernas övertagande av provinsialläkarväsendet omformades 1959 års sjukhuslag 1962 till en *sjukvårdslag*, som fortfarande gäller med senare vidtagna förändringar.

Under den tid som förflutit sedan sjukvårdslagen trädde i kraft har det landstingskommunala ansvaret utvidgats i tre avseenden:

1. genom övertagandet av det statliga provinsialläkarväsendet 1963,
2. genom det från den 1 januari 1965 ålagda huvudmannaskapet för ambulansväsendet och

3. genom övertagandet den 1 januari 1967 av den av staten bedrivna mentalsjukvården.

Enligt sjukvårdslagen 1962 med senare ändringar är sjukvården en obligatorisk uppgift för landsting och kommuner utanför landsting. Det bör framhållas att sjukvårdslagen inte ålägger landstingskommun ett vårdansvar i individuella fall motsvarande det som primärkommun åläggs genom socialhjälpslagen. Sjukvårdsansvaret gäller dem som är bosatta inom sjukvårdsområdet och omfattar slutna och öppna vård för sjukdom, skada, kroppsfel och barnsbörd samt ambulansväsandet, i den mån inte någon annan ger denna vård. Statliga och kommunala insatser befriar således landstingen från dessa skyldigheter.

Utanför sjukvårdslagen faller den förebyggande vården i form av bl a distriktsvård, dispensärvård och mödra- och barnhälsovård.

Vid ingången av den studerade perioden fanns en författningsreglering inom vissa delar av hälso- och sjukvården genom statsbidragsförfattningar. De avsåg i regel verksamhetsgrenar, som formellt var frivilliga för sjukvårdshuvudmännen, bl a distriktsvården samt den förebyggande mödra- och barnvården. Från och med 1967 sammanfördes huvudparten av dessa statsbidrag till ett enda statsbidrag till viss hälso- och sjukvård. Detta bidrag har därefter i sin tur avskaffats från och med 1973. Någon särskild författningsreglering har inte gjorts för de verksamheter som tidigare reglerades genom dessa statsbidragsförfattningar.

Sjukhusanslutna hälso- och sjukvård

Lasarett och sjukstugor

Under denna rubrik redovisas kostnaderna för den sjukhusanslutna vård som följer av den vårdskyldighet som fastlagts i sjukvårdslagen. Antalet vårdplatser, tillgång till specialiteter, personaltäthet m m beslutar däremot landstingen om i huvudsak på egen hand.

Lasarettorganisationen är inte reglerad i lag. Olika slag av lasarett med skilda specialiteter kan därför fritt anordnas, såsom sjukvårdshuvudmännen finner lämpligt. Specialsjukhus för vissa specialiteter som sanatorier och epidemisjukhus har fått allt mindre omfattning. Ökad integrering sker mellan den somatiska lasarettssjukvården och de från staten övertagna lasaretten för psykiatrisk vård. För de sistnämnda utgår statsbidrag genom särskilt avtal.

Utvecklingen för lasarett och sjukstugor har under den undersökta perioden kännetecknats av i huvudsak följande förhållanden.

a) Med utgångspunkt i olika upptagningsområden markeras en funktionsuppdelning i

- länsdelslasarett, som svarar för sjukvården inom basspecialiteterna inom en viss del av ett län
- länslasarett, som dels fungerar som länsdelslasarett, dels tillgodoser vårdbehovet för ett helt län inom vissa specialiteter
- regionsjukhus, som vid sidan av funktionen som länsdelslasarett och

länslasarett också lämnar vård inom sådana specialiteter som förutsätter ett större befolkningsunderlag än ett enskilt sjukvårdsområde.

Denna funktionsuppdelning innebär ett fullföljande av den på 1930-talet introducerade centrallasarettstanken kompletterad med den enligt 1960 års riktlinjer genomförda utbyggnaden av regionsjukvården.

b) Vid planeringen och förverkligandet av denna funktionsuppdelning har sjukvårdshuvudmännen verkat för att låta ett specialiserat sjukhus utgöra bassjukhus i organisationen på länsdelsnivån.

Detta har medfört att sjukstugorna, som arbetade med upptagningsområden motsvarande delar av länsdelsnivån, i stort sett utgått ur akutsjukvårdsorganisationen och givits andra uppgifter, huvudsakligen inom långvårdssektorn. 1960 fanns det 71 sjukstugor, 1972 ansågs det ej ens motiverat att särredovisa dem i den officiella statistiken. Vidare har de vid periodens ingång kvarvarande 28 odelade lasarett (icke specialiserade lasarett med huvudsakligen kirurgisk inriktning) fått andra arbetsuppgifter eller byggts ut till normallasarett så att endast 9 odelade lasarett återstod 1972. Denna utveckling har inneburit en viss centralisering av akutsjukvården, som emellertid får anses ha varit ganska försiktig.

Termen normallasarett är en smula missvisande. Varje lasarett får den storlek, specialitetsuppsättning och organisation i övrigt som betingas av dess upptagningsområde. Under perioden 1960–1972 har därför en del sjukhus, som vid dess ingång enligt gängse terminologi var normallasarett (dvs hade medicinsk och kirurgisk klinik samt röntgendiagnostisk avdelning) kompletterats med andra specialiteter i den utsträckning som deras upptagningsområden givit underlag för. Samtidigt har vid sådana utbyggnader hänsyn fått tas till länets/sjukvårdsområdets totala behov inom dessa specialiteter, så att resurssplittring och "utarmning" av underlaget för centrallasarettet undviks.

c) Vid periodens ingång fanns ännu ett antal specialsjukhus, bl a 30 tuberkulossanatorier och 18 epidemisjukhus. Dessa specialsjukhus har i stor utsträckning avvecklats och deras funktioner har vanligen integrerats med övriga specialiteter inom centrallasarettets ram. Integrationen av olika specialiteter i ett och samma sjukhus har således fortsatt under tiden 1960–1972.

Den integration mellan sjukvårdens två huvudgrenar, den somatiska och den psykiatriska, som inletts genom infogandet av psykiatriska kliniker i centrallasarettens/länssjukhusen har vidareutvecklats inom vissa sjukvårdsområden genom den totalintegration av somatisk och psykiatrisk vård för ett visst upptagningsområde som vid slutet av perioden skett vid bl a lasarett i Varberg och Gällivare.

d) De medicinska serviceavdelningarnas ökade betydelse avspeglas på flera sätt. Ett sätt är att jämföra fördelningen av ytor i äldre och nyare sjukhus mellan lokaler för egentlig vård och lokaler för medicinsk service, där de sistnämnda tar en större andel i de nyare sjukhusen. Ett annat sätt är att jämföra antalet bakteriologiska, patologiska och kliniskt-fysiologiska laboratorier vid länssjukhus vid periodens början och slut. Vid dess början var dessa specialiteter huvudsakligen förlagda till undervisningssjukhusen, vid

dess slut hade de introducerats vid åtskilliga centrallasarett. Samtidigt hade andra servicespecialiteter såsom anesthesiologi, klinisk kemi och röntgen-diagnostik byggts ut.

Bakom denna utveckling ligger i första hand sjukvårdens fortgående specialisering. Ett mått på denna är antalet i författning upptagna specialiteter för läkare. Under perioden 1960–1972 har specialiteterna ökat från 28 till 40. Antalet specialiteter per sjukhus har också ökat. Specialiseringen beror i sin tur på utvecklingen inom medicinen, som ökat kunskaps- och erfarenhetsförrådet i sådan utsträckning att specialisering blivit nödvändig för dess utövare. Denna utveckling avspeglas också i den ökade betydelse serviceavdelningarna fått. Förenklat skulle det kunna sägas, att det blivit möjligt att behandla allt svårare sjukdomar med alltmer komplicerade metoder.

Antalet vårdplatser vid lasarett ökade under perioden från 40 934 till 64 149. Av denna ökning faller emellertid 9 155 på långtidssjukvård (geriatriska kliniker och långvårdsavdelningar). 5 134 vårdplatser representerar f d statliga mentalsjukhus, som i administrativt hänseende sammanlagts

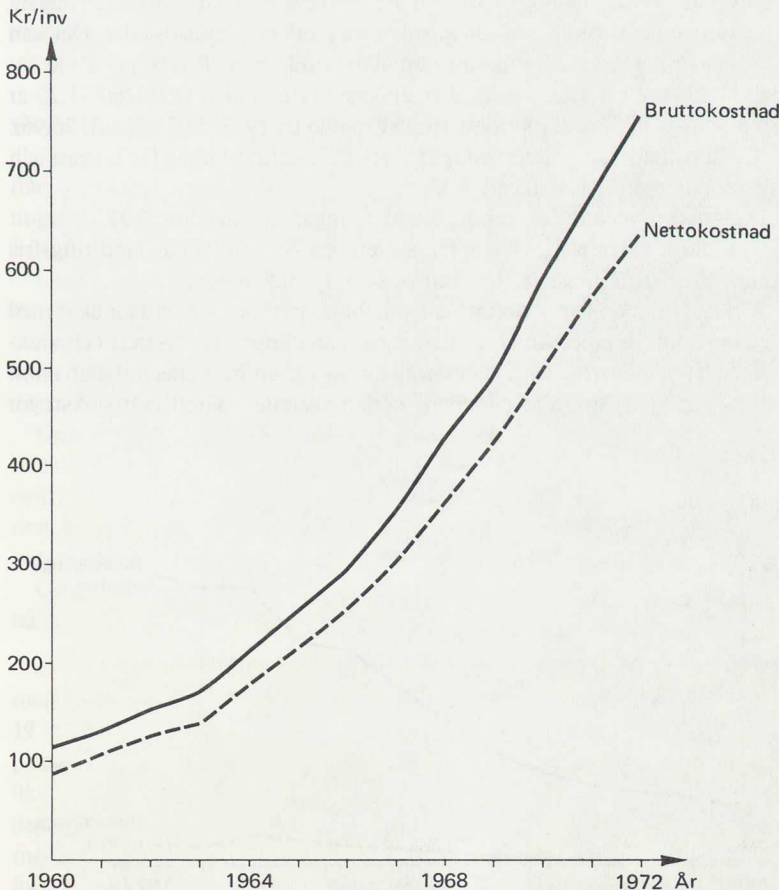

Diagram 5.22 Landsting.
Driftkostnader för lasarett
och sjukstugor.
Löpande priser.

Tabell 5.33 Landsting. Driftkostnader brutto och netto, investeringsutgifter och investeringsbidrag för lasarett och sjukstugor.

Milj kr. Löpande priser

	1960	1964	1968	1972
Driftkostnader, brutto	656	1 290	2 737	5 560
Driftkostnader, netto	529	1 072	2 311	4 668
Investeringsutgifter	157	286	698	1 085
Investeringsbidrag	5	17	61	78

på lasarett. Vidare bör uppmärksammas att antalet lasarettplatser för medicinsk lungsjukvård ökat från 620 till 1 423. Samtidigt minskade antalet befintliga vårdplatser vid specialistsjukhus för tbc från 5 752 till 1 196. Antalet platser vid specialistsjukhus för infektionssjukdomar var 1960 2 610, av vilka 1972 kvarstod 489, medan antalet vårdplatser vid infektionskliniker på lasarett ökat från 1 038 till 2 031. Dessa förhållanden måste beaktas vid jämförelser av vårdplatsantalet vid periodens början och slut. Antalet invånare i åldern 70 år och däröver utgjorde 7,4 procent av befolkningen 1960 och 9,3 procent 1972, vilket givetvis haft stor betydelse för sjukvårdsefterfrågan, eftersom sjukvårdskonsumtionen stiger med ökande levnadsålder. Det kan i detta sammanhang nämnas att den återstående medellivslängden vid födelsen fortsatt att stiga under den undersökta perioden (1956/60 71,23 år för män och 74,72 år för kvinnor, motsvarande tal 1968/72 71,92 och 76,96).

Driftkostnader, investeringsutgifter och investeringsbidrag för lasarett och sjukstugor redovisas i tabell 5.33.

Kostnadsutvecklingen per invånare framgår av diagram 5.22.

Nettokostnaden per invånare för lasarett och sjukstugor i de landstingsfria kommunerna är ungefär densamma som i landstingen.

Under perioden har nettokostnaderna för lasarett och sjukstugor ökat med i genomsnitt 18 procent per år. Kostnadsutvecklingen för lasarett och sjukstugor har emellertid varit långsammare än för andra verksamheter inom hälso- och sjukvård. Vid periodens början svarade lasarett och sjukstugor

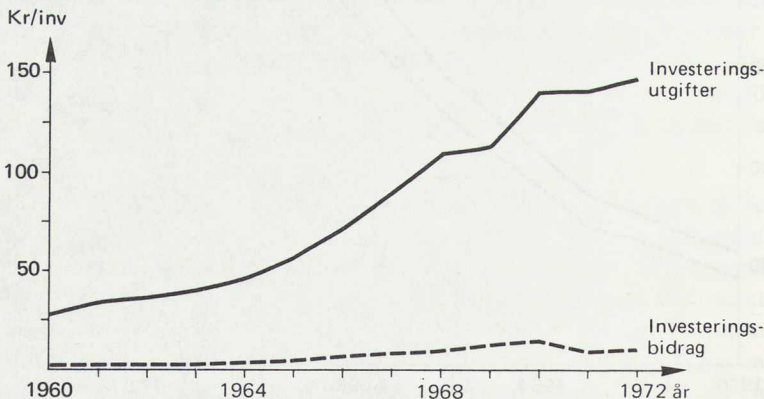

Diagram 5.23 Landsting. Investeringsutgifter och investeringsbidrag för lasarett och sjukstugor. Löpande priser.

för 60 procent av nettokostnaderna, vid slutet av perioden var andelen 53 procent.

En jämförelse mellan olika kommuntyper vad gäller nettokostnad per invånare visar att de minsta landstingen, de s k jordbrukslandstingen samt Stockholms läns landsting hade betydligt lägre kostnad per invånare än riksgenomsnittet. Avsevärt högre kostnad än riksgenomsnittet hade landstingen i inre stödområdet samt befolkningsminskande landsting.

Investeringsutgifter för lasarett och sjukstugor ökade mycket kraftigt under perioden 1964–1968 vilket framgår av diagram 5.23. Däremot dämpades takten i investeringsökningarna något efter 1968. Investeringar i lasarett och sjukstugor utgjorde 1972 ca 75 procent av landstingens totala investeringsutgifter efter avdrag för investeringsbidrag.

Vård av psykiskt sjuka

Titelplanen ger en i viss mån missvisande bild av sjukvårdens kostnader fördelade på sjukdomsgrupper genom att lasaretten, dvs sjukhus för huvudsakligen akut kroppssjukvård, också i betydande omfattning inrymmer enheter för psykiatrisk vård och långtidssjukvård. Under rubriken Vård av psykiskt sjuka redovisas således lasarett för psykiatrisk vård (f d statliga mentalsjukhus) samt sjukhem för psykiskt sjuka. Men inte mindre än 5 134 vårdplatser vid lasarett 1972 representerade f d statliga mentalsjukhus som i administrativt hänseende sammanlagts med nära liggande lasarett och således statistiskt redovisats som delar av dessa. Vidare har antalet vårdplatser vid psykiatriska kliniker *inom* lasarett ökat mellan 1960 och 1972 från 1 334 till 2 255 för vuxenpsykiatri och från 134 till 626 för barn- och ungdomspsykiatri. I sjukvårdslagen görs numera ingen skillnad mellan kroppssjukvård och psykiatrisk vård.

Lättsköta psykiskt sjuka vårdas i stor utsträckning på sjukhem och vården har sedan länge varit en obligatorisk skyldighet för landstingen utan att särbestämmelser anges i lagen. Den psykiska barna- och ungdomsvården som bedrivs vid öppenvårdscentraler är däremot en frivillig uppgift. För verksamheten utgår statsbidrag.

Den 1 januari 1967 övertog landstingen den statliga mentalsjukvården. Statsbidrag utgår från denna tidpunkt till huvuddelen av kostnaderna för drift- och investeringsändamål. De s k mentalsjukvårdsavtalen har under den första avtalstiden inneburit en långt gående reglering främst av investeringsverksamheten.

Om utvecklingen inom den psykiatriska vården kan bli följande framhållas.

a) Antalet vårdplatser vid lasaretten för psykiatrisk vård (inklusive de med lasarett administrativt förenade) har minskat från 26 153 1960 till 25 118 1972. Samtidigt har den tidigare överbeläggningen avvecklats. Antalet vårdplatser vid av offentlig huvudman drivna sjukhem för psykiskt sjuka har ökat från 5 012 till 6 364. Totalt har antalet vårdplatser för psykiatrisk vård (lasarett för psykiatrisk vård + psykiatriska kliniker + sjukhem) ökat något, men en förskjutning har skett från specialsjukhusen till integrerade vårdformer (psykiatriska kliniker) och lättvård (sjukhem).

b) Antalet intagningar har ökat mycket kraftigt. 1960 intogs på lasaretten för psykiatrisk vård 24 470 patienter. 1972 var antalet 70 410, vilket betyder ca 9 procent i årlig ökningstakt. En markant förändring har skett av intagningarnas fördelning på kvinnor och män. 1960 avsåg 47,6 procent av intagningarna kvinnor och 52,4 procent män, medan motsvarande tal 1972 var 38,1 procent respektive 61,9 procent. Av statistiken kan inte utläsas hur många intagningar som avsåg förstagångsintagningar. Det kan dock antas att en del av ökningen av antalet intagningar beror på att samma patienter intagits flera gånger under året, alltså att antalet vårdtillfällen per patient har ökat.

c) Den psykiatriska vården har prioriterats i olika avseenden vilket även var syftet med landstingskommunaliseringen. Personaltätheten har ökat kraftigt.

En upprustning har skett inom den psykiatriska vården. Den har som ovan nämnts prioriterats både av statsmakterna och av sjukvårdshuvudmännen. De övertagna f d statliga mentalsjukhusen har upprustats lokalmässigt. Vidare har "deldygnsvård" – dagsjukvård och nattsjukvård – introducerats som mellanformer mellan slutet och öppen vård.

Den psykiatriska vården har dock ställts inför nya vårdproblem. Missbrukare av beroendeframkallande medel – främst alkohol – utgör en stor del av patienterna inom vårdgrenen. Den kraftiga ökningen av dessa patientkategorier ligger huvudsakligen inom den beskrivna perioden.

Trots den standardförbättring och effektivisering som skett inom den psykiatriska sjukvården har den offentliga sektorn uppenbarligen inte förmått möta hela behovet av lättvård. På annat sätt kan tillväxten av vårdplatsantalet inom enskilda sjukhem för psykiskt sjuka ej förklaras. Antalet vårdplatser har ökat från 1 182 till 2 587 dvs en ökning med 1 405 platser under perioden 1960–1972. En orsak kan vara den förskjutning i åldersfördelningen som skett under perioden. En följd blir ett ökat behov av vårdplatser för psykiska ålderssjukdomar. Den enskilda sektorn har i viss mån tillgodosett denna ökade efterfrågan. Antalet enskilda vårdhem har under perioden 1960–1972 ökat från 60 till 143. Dessa vårdhem är relativt små. Landstingen ger driftbidrag till verksamheten.

Driftkostnader investeringsutgifter och investeringsbidrag för vård av psykiskt sjuka redovisas i tabell 5.34.

Att investeringsbidragen är högre än investeringsutgifterna beror på att

Tabell 5.34 Landsting. Driftkostnader brutto och netto, investeringsutgifter och investeringsbidrag för vård av psykiskt sjuka.

Milj kr. Löpande priser

	1960	1964	1968	1972
Driftkostnader, brutto	28	66	807	1 094
Driftkostnader, netto	15	40	103	444
Investeringsutgifter	7	11	45	63
Investeringsbidrag	0	0	49	85

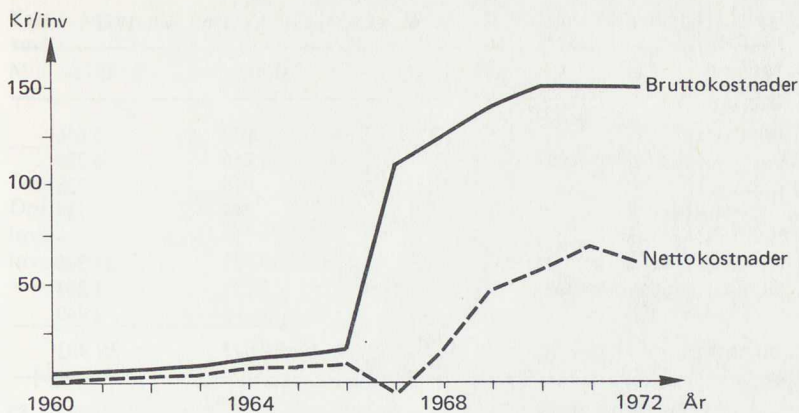

Diagram 5.24 Landsting.
Driftkostnader för vård av
psykiskt sjuka.
Löpande priser.

avskrivningsersättningen från staten i redovisningen upptagits som investeringsbidrag. Avskrivningsersättningen tillkom i samband med övertagandet av de statliga mentalsjukhusen.

Bruttokostnaderna för vård av psykiskt sjuka har under perioden 1967–1972 stigit betydligt långsammare än vad som varit fallet för lasarett och sjukstugor. Medan antalet vårdplatser legat i stort sett stilla har antalet intagna ökat kraftigt. Den genomsnittliga vårdtiden har därmed avsevärt förkortats.

Enligt diagram 5.24 ökade nettokostnaderna markant under perioden 1967–1971. Statsbidraget har relativt sett successivt minskat efter 1967. Flera landsting redovisar statsbidraget under finansieringshuvudtiteln vilket betyder att nettokostnaderna torde vara överskattade. Nettokostnadernas minskning 1972 beror huvudsakligen på att vårdplatser för psykiskt sjuka överfördes till lasarett.

En jämförelse mellan olika kommuntyper är svår att göra p g a olika redovisningstekniska problem. Det kan dock konstateras, att de befolkningsstora landstingen och landstingen med hög skattekraft har betydligt högre kostnad per invånare än riksgenomsnittet.

Vård av långvarigt kroppssjuka

Långtidsvård sker vid särskilda kliniker vid central- och normallasarett, vid del av annan klinik eller vid fristående sjukhem eller vid sjukhem anslutna till sjukstuga. Även hemsjukvård ingår i vårdorganisationen, varvid sk hemsjukvårdsbidrag lämnas av landstingen för sådan vård.

Vårdplatsbehovet har ökat av två skäl, dels på grund av den kraftiga tillväxten av befolkningen i högre åldrar (för åldersgruppen 70 år och däröver ökade antalet från 571 700 personer 1960 till 772 598 personer 1972) och dels på grund av ökad efterfrågan på institutionsvård.

Ökningen av efterfrågan på institutionsvård torde ha flera orsaker, som är komplicerat sammanvävda. Sammanfattningsvis kan de anges som strukturförändringar i samhället, den inrikes omflyttningen och urbaniseringen, som splittrat tidigare nära samband mellan olika generationer, förändrade

Tabell 5.35 Antal vårdplatser för långvarigt kroppssjuka 1960 och 1972^a.

Antal vårdplatser	1960	1972
Lasarett, kliniker	929	5 656
övriga vårdplatser	1 856	6 284
Sjukstugor	919	728
TBC-sanatorier	844	734
Epidemivårdanstalter	119	–
Sjukhem, landstingskommunala	10 739	18 348
primärkommunala	2 131	1 204
enskilda	1 110	2 449
Summa	18 647	35 403

^a Inklusive landstingsfria kommuner.

bostadsförhållanden, den fortgående ökningen av antalet gifta kvinnor på arbetsmarknaden samt förändringar i synen på familjens roll som försörjnings- och vårdenhet i förhållande till samhällets.

Vårdplatserna för långvarigt kroppssjuka 1960 och 1972 åskådliggörs i tabell 5.35.

Ökningen av antalet klinikplatser tyder på att långtidsvården blivit aktivare. Sjukhemsvården skall enligt sjukvårdslagens definition avse sjukhusvård främst i form av personlig skötsel. Vården vid lasarettsklinikerna syftar till att förbättra patienternas tillstånd, i bästa fall för utskrivning till hemmet eller till organiserad hemsjukvård, alternativt till att underlätta deras vård vid sjukhem. Inom långtidsvården har alltså byggts upp en vårdkedja med resurser på olika vårdnivåer.

Staten och landstingen har gemensamt prioriterat långtidssjukvården tillsammans med den öppna vården och den psykiatriska vården. Statens främsta styrinstrument är tilldelningen av läkartjänster och fördelningen av investeringsutrymme. (Investeringsregleringar tillämpades från krigsåren till 1958 och återinfördes under 1960-talets senare år.) Dessutom lämnades under 1960-talets senare hälft statslån till uppförande av långtidssjukhem. Ett av skälen till denna prioritering – vid sidan av de humanitära – har varit att delar av akutsjukvården blockerats genom att de måste utnyttjas för vård av långvarigt sjuka. Patientinventeringar har visat att vid vissa sjukhus har en fjärdedel eller mera av vårdplatserna vid exempelvis internmedicinska kliniker varit utnyttjade av långvarigt sjuka, medan vård vid långvårdsklinik eller sjukhem skulle ha varit en lämpligare vårdform. Utbyggnaden av långtidssjukvården har därigenom avlastat akutsjukvården och minskat behovet av utökningar av dess resurser. Av beskrivningen ovan framgår att det är mycket svårt att exakt avgränsa vården av långvarigt kroppssjuka. Dessutom bör påpekas att en integrering med akutsjukvården vid lasarett skett inte enbart lokalmässigt utan även vårdmässigt under perioden 1960–1972.

Driftkostnader, investeringsutgifter och investeringsbidrag för vård av långvarigt sjuka redovisas i tabell 5.36. Driftkostnaderna redovisas även i diagram 5.25.

Tabell 5.36 Landsting. Driftkostnader brutto och netto, investeringsutgifter och investeringsbidrag för vård av långvarigt kroppssjuka.

Milj kr. Löpande priser

	1960	1964	1968	1972
Driftkostnader, brutto	92	151	336	1 035
Driftkostnader, netto	74	133	308	902
Investeringsutgifter	10	37	215	87
Investeringsbidrag	0	0	2	14

Nettokostnadernas genomsnittliga ökning för åren 1964–1972 har varit ca 25 procent per år. Ökningen inom långvården har varit snabbare än inom övriga landstingsverksamheter. Andelen av landstingens nettokostnader för hälso- och sjukvård har ökat från 9,4 procent 1960 till 10,8 procent 1972. Antalet vårdplatser har som nämnts ökat med 6 procent per år 1960–1972. Antalet intagningar har under samma period årligen ökat med 9 procent. Utbyggnaden av vårdplatsantalet har således varit betydligt snabbare inom långtidsvården än inom den sjukhusanslutna vården i övrigt.

Landsting med låg förvärvsarbetande andel av befolkningen har nettokostnader per invånare för vård av långvarigt kroppssjuka som är betydligt under riksgenomsnittet. Höga kostnader per invånare har landsting med låg skattekraft, Gotland samt storstadsregionerna, där kostnaderna är mycket höga. Detta beror bl a på att viss del av kostnaderna för hemsamaritverksamheten, som är en primärkommunal angelägenhet, i de landstingsfria kommunerna redovisas som hemsjukvård. (Se tabell B 108 i bilaga 3.)

Investeringsutgifterna för långvården kännetecknas av en kraftig expansion 1960–1968 med en genomsnittlig ökning på ca 43 procent per år. Under perioden 1968–1972 minskade investeringsutgifterna från 32 till 11 kronor per invånare. Här är dock investeringarna i långvårdskliniker vid lasarett

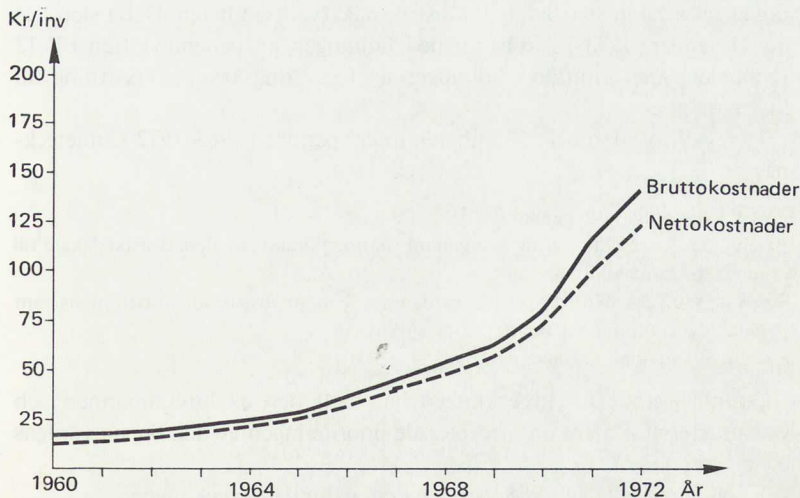

Diagram 5.25 Landsting. Driftkostnader för vård av långvarigt kroppssjuka. Löpande priser.

Tabell 5.37 Landsting. Driftkostnader brutto och netto, investeringsutgifter och investeringsbidrag för vissa specialistsjukhus samt hälso- och sjukvård utanför sjukhus. Milj kr. Löpande priser

	1960	1964	1968	1972
Driftkostnader, brutto	257	369	644	1 604
Driftkostnader, netto		247	502	1 221
Investeringsutgifter	16	24	59	75
Investeringsbidrag	0	0	1	2

ej redovisade, varför utbyggnaden totalt för långvården troligen ökat under perioden 1968–1972.

Vissa specialistsjukhus samt hälso- och sjukvård utanför sjukhus

Driftkostnader, investeringsutgifter och investeringsbidrag totalt för vissa specialistsjukhus samt hälso- och sjukvård utanför sjukhus framgår av tabell 5.37.

Kostnadsutvecklingen inom denna huvudgrupp kommenteras nedan i anslutning till en genomgång av verksamhetens utveckling inom olika delområden.

Distriktsläkare

Distriktsläkarorganisationens uppgifter är att ombesörja taxebunden allmänläkarvård. Distriktsläkaren har dessutom – men numera i minskande omfattning – även uppgifter inom den förebyggande vården såsom mödra- och barnhälsovård etc. Dessa uppgifter har i viss utsträckning överförts på specialistläkare.

Efter provinsialläkarväsendets överförande till landstingen den 1 juli 1963 utgick ett särskilt statsbidrag för distriktsläkarverksamheten. Detta slopades den 1 januari 1973 i samband med höjningen av patientavgiften till 12 kronor och den samtidiga höjningen av försäkringskassans ersättning till huvudmännen.

Utvecklingen inom verksamheten under perioden 1963–1972 kännetecknas av

- en kvantitativ utbyggnad
- åtgärder för effektivisering bl a genom sammanförande av flera distriktsläkare till gemensamma centraler
- ökad samverkan med specialistvården såväl inom distriktsorganisationens ram som i anslutning till denna inom sjukhusen
- samverkan med socialvården.

Grundläggande för utvecklingen har varit den av huvudmännen och statsmakterna gemensamt accepterade prioriteringen av den öppna vårdens behov.

Uppgifterna i tabell 5.38 belyser den nämnda utvecklingen.

Tabell 5.38 Antal läkartjänster och läkarstationer inom distriktsvården 1964 och 1972

	1964-01-01	1972-10-01
Tjänster för provinsialläkare stadsdistriktsläkare ^a (motsvarande)	698 198	1 190 38
Läkarstationer för ^b		
1 läkare	580	501
2 läkare	42	130
3 läkare	9	67
4 läkare	–	34
5 läkare eller flera	–	26

^a Häri ingår ej läkartjänster med omgivningshygieniska uppgifter.

^b Inklusiva specialistläkartjänster.

Tidigare har nämnts att en betydande del av den öppna specialistvården lämnas vid sjukhusens öppna mottagningar. Det bör i detta sammanhang framhållas, att under senare år åtgärder vidtagits för att föra ut den öppna specialistvården (specialistläkartjänster vid vårdcentraler o dyl) närmare befolkningen. Statistiskt material från riks försäkringsverkets undersökningar visar att 1963 uppgick antalet besök hos läkare (offentligt anställda läkare och privatpraktiserande) till ca 17,6 milj och 1972 till ca 22,9 milj. Det bör uppmärksammas att dessa undersökningar avser besök för sjukvård, som ersatts av försäkringskassan. Besök för hälsokontroller, vaccinationer, läkarintyg för ändamål som ej har med sjukdom att göra ingår således ej.

Uppgifter om kostnadsutvecklingen i distriktsläkarverksamheten lämnas i anslutning till avsnittet om distriktsvård.

Tabell 5.39 Antal distriktssköterskor, hembesök samt besök på distriktssköterskemottagningar 1960, 1966 och 1972.

	1960	1966	1972
Antal distriktssköterskor	1 598	1 718	1 893
Antal hembesök			
för sjukvård	1 317 703	1 409 578	1 963 381
därav för långtidsvård	..	245 289	327 960
för hälsovård	486 360	454 625	352 678
därav för barnvård	410 579	367 605	266 020
Antal besök på distriktssköterskemottagning			
för sjukvård	906 822	1 170 844	1 904 603
därav för långtidsvård	..	22 619	16 487
för hälsovård	224 135	673 109	608 229

Distriktsvård

Distriktsköterskorna har uppgifter både inom hälsovården (förebyggande vård) och inom sjukvården.

Omfattningen av distriktsköterskornas verksamhet redovisas i tabell 5.39.

Av tabell 5.39 framgår att en förskjutning från hälsovård till sjukvård ägt rum. En av anledningarna är att den förebyggande barnvården i allt högre grad överförts på barnvårdscentralerna.

Mödra- och barnhälsovården avser kostnadsfri hälsokontroll och rådgivning för blivande och nyblivna mödrar och för barn i förskoleåldern. I verksamheten ingår mödraundervisning och mödragymnastik samt preventivmedelsrådgivning. Under de senaste åren har inom barnhälsovården organiserats en särskild systematisk fyraårsringkontroll. Verksamheten faller utanför sjukvårdslagen eftersom denna inte ålägger landstingen förebyggande sjukvård.

Till den förebyggande mödravården bör numera också *distriktsbarnmorskeorganisationen* hänföras. Sjukvårdshuvudmannen är enligt sjukvårdslagen skyldig att ombesörja öppen och sluten förlossningsvård. Distriktsbarnmorskornas ursprungliga uppgift var att medverka i den öppna förlossningsvården. Efter introduktionen av den förebyggande mödravården har deras uppgifter emellertid allt mera kommit att ligga inom denna. Antalet hemförlossningar minskade under perioden 1960–1972 från 634 till 20.

Spädbarnsdödligheten (uttryckt i antal döda under första levnadsåret av 1 000 levande födda) har fortsatt att minska från 16,6 1960 till 10,8 1972. Under femårsperioden före det allmänna genomförandet av förebyggande mödra- och barnvård (1931/35) var den 50,1.

Kostnaderna för distriktsläkare och distriktsvård framgår av diagram 5.26.

Nettokostnadernas genomsnittliga ökning är 1964–1968 ca 25 procent och 1968–1972 ca 30 procent per år. Distriktsläkarorganisationens överförande

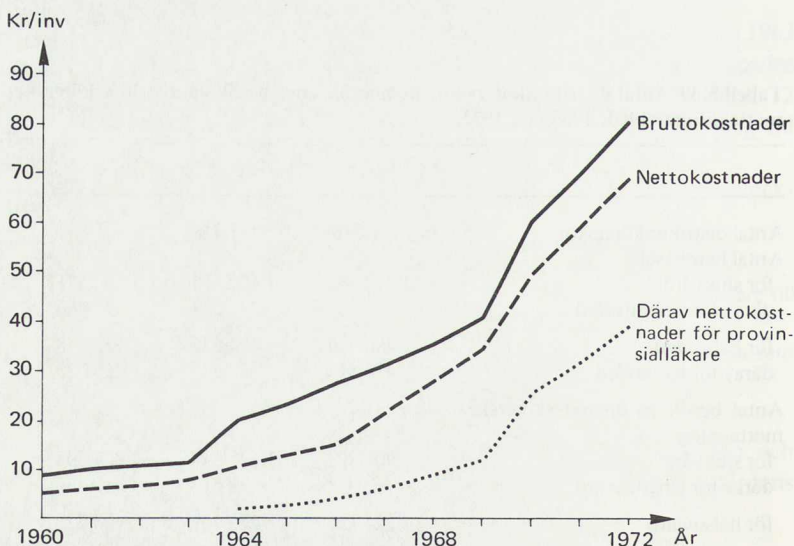

Diagram 5.26 Landsting. Driftkostnader för distriktsläkare och distriktsvård. Löpande priser.

till landstingen fr o m den 1 juli 1963 har spelat en stor roll för kostnadsutvecklingen och då främst under perioden 1968–1972, då de f d städerna över 15 000 invånare överlämnade stadsdistriktsläkarväsendet till landsting- en. Under perioden 1968–1972 ökade landstingens nettokostnader för distriktsläkarväsendet med i genomsnitt ca 50 procent per år.

En jämförelse mellan olika kommuntyper visar att landsting tillhörande inre stödområdet och befolkningsminskande landsting har högre kostnad per invånare än riksgenomsnittet för distriktsläkare och distriktsvård. Särskilt låga kostnader, endast ca hälften av riksgenomsnittet, har storstadsregionerna (Stockholms läns landsting, Göteborgs och Malmö kommuner).

1960 redovisades praktiskt taget inga investeringsutgifter för distriktsvård. Därefter har investeringsutgifterna successivt ökat för att 1972 uppgå till ca 5 kronor per invånare.

Folktandvård

Folktandvården var under perioden 1960–1972 en frivillig verksamhet för landstingen och de landstingsfria kommunerna. Folktandvården bedrevs under perioden med statsbidrag och var, trots statsbidragens obetydliga storlek, föremål för en långtgående författningsmässig reglering avseende såväl tandvårdens omfattning som dess innehåll. Bl a fastställde socialstyrelsen en folktandvårdsplan, varigenom antalet tandpolikliniker, antalet tandläkartjänster m m reglerades. Statsbidraget till folktandvården upphörde 1973.

Folktandvårdens huvuduppgift var, enligt statsbidragsförfattningen, att lämna organiserad tandvård åt i första hand skolbarn och förskolebarn. I andra hand skulle den ge taxebunden tandvård åt vuxna. Som villkor för statsbidrag gällde bl a att minst 55 procent av tandläkararbetstiden skulle ägnas barntandvård.

Den statsbidragsreglerade organisationen var baserad på distriktstandpolikliniker för allmän tandvård samt till sjukhus anslutna centraltandpolikliniker för tand- och käkkirurgi m m. Vidare tillkom successivt speciallisttandpolikliniker för tandreglering. Hos vissa huvudmän började under slutet av perioden speciallisttandvård att tas upp även inom andra specialiteter.

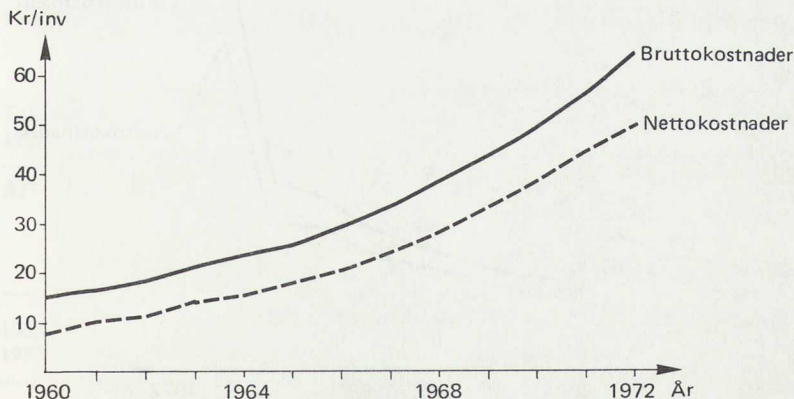

Diagram 5.27 Landsting.
Drifkostnader för folktandvård.
Löpande priser.

Tabell 5.40 Folktandvårdens omfattning 1960 och 1972.

	1960	1972
Antal tandläkare vid		
distriktstandpolikliniker	1 514	2 264
centraltandpolikliniker	81	93
tandregleringspolikliniker	53	145
andra speciallisttandpolikliniker	–	79,5
Antal tandläkararbetstimmar i distrikts-		
tandvård	2 516 919	3 464 489
därav organiserad barntandvård	1 596 057	1 974 846
Antal fullständigt behandlade		
barn	719 850	1 042 964
vuxna	217 724	323 262

Utvecklingen 1960–1972 åskådliggörs i tabell 5.40.

Kostnaderna för folktandvården framgår av diagram 5.27.

Nettokostnadernas genomsnittliga ökning 1960–1972 är ca 18 procent per år. Detta är något lägre ökningstakt än för landstingens totala nettokostnader och därför minskar folktandvårdens andel från ca 6 procent 1960 till ca 4 procent 1972.

Landstingen i det inre stödområdet har 1972 ca 30 procent högre nettokostnader per invånare för folktandvården än riksgenomsnittet. Även Gotland och Malmö redovisar högre nettokostnader än riksgenomsnittet.

Övrig hälso- och sjukvård

Lungsjukvården och *epidemisjukvården* har berörts i avsnittet Lasarett och sjukstugor, där strukturförändringarna och integreringen av denna vård i

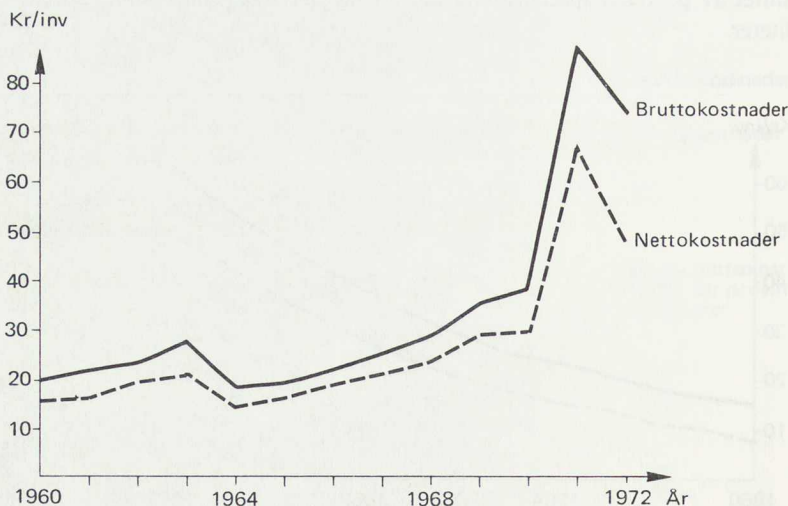

Diagram 5.28 Landsting.
Driftkostnader för övrig
hälso- och sjukvård.
Löpande priser.

de egentliga lasaretten redovisats.

För *förlossningsvården* fanns 1960 3 532 vårdplatser. 1972 hade antalet sjunkit till 3 198.

Ett landstingskommunalt huvudmannaskap för *ambulansväsendet* infördes från den 1 januari 1965. Före detta datum varierade åtagandena på detta område mellan olika landstingskommuner från ett frivilligt men nära nog fullständigt ansvar för verksamheten till ett minimum av engagemang.

De totala driftkostnaderna för övrig hälso- och sjukvård redovisas i diagram 5.28.

För perioden 1964–1972 är nettokostnadernas genomsnittliga ökning ca 18 procent per år. Trendbrottet 1971–1972 beror till stor del på en överföring av vårdplatser från specialsjukhus till lasarett och sjukstugor. Nya redovisningsprinciper i samband med L-planens införande har också påverkat den redovisade kostnadsutvecklingen dessa år.

Övriga kostnader för sjukvård

Under perioden 1960–1972 ökade sjukvårdshuvudmännens kostnader för vård på främmande sjukhus kraftigt. Dessa kostnader kan inordnas under tre rubriker, nämligen a) kostnader enligt avtal mellan sjukvårdshuvudmän eller mellan sjukvårdshuvudman och annan sjukhusägare (staten, föreningar, enskilda) om fasta resursupplåtelse vid sjukhus av olika slag, b) kostnader enligt avtal om regionsjukvård, c) kostnader enligt sk utomlänsavtal.

a) Under denna rubrik finns överenskommelse med staten om vård på Karolinska sjukhuset i Stockholm och Akademiska sjukhuset i Uppsala.

b) Regionsjukvården har till stor del byggts upp under den studerade perioden. Som tidigare nämnts var regionsjukvårdens innehåll icke nytt, även om benämningen var ny. Regionsjukhusen i Linköping och Örebro har dock helt utvecklats under perioden och även övriga regionsjukhus (Stockholm/Solna, Lund/Malmö, Göteborg, Uppsala, Umeå) har byggts ut med nya specialiteter. Samarbetet mellan sjukhusägare/vårdlandsting och nyttjare/gästlandsting har reglerats i avtal som bygger på självkostnadsprincipen.

c) Samarbetet enligt utomlänsavtalet har fått ökad omfattning under den studerade perioden, vilket belyses i tabell 5.41.

I tabellens uppgifter om utomlänsvården ingår inte den psykiatriska vården. De statliga mentalsjukhusen hade upptagningsområden och intag-

Tabell 5.41 Antal patienter och vård dagar inom akutvård resp remissvård 1961 och 1972.

År	Akutvård		Remissvård	
	Antal patienter	Vård dagar	Antal patienter	Vård dagar
1961	11 877	106 879	7 793	163 226
1972	17 444	120 314	11 781	174 384

Tabell 5.42 Landsting. Driftkostnader brutto och netto för vård på främmande sjukhus m m.

Milj kr. Löpande priser

	1964	1968	1972
Driftkostnader, brutto	103	395	1 131
Driftkostnader, netto	99	174	1 128

ningsregler som medförde att det fanns ett ganska stort antal patienter vid dessa sjukhus, som vid landstingskommunaliseringen den 1 januari 1967 formellt var att betrakta som utomlänspatienter hos de nya huvudmännen. Detta förhållande beaktades i mentalsjukvårdsavtalen, så att en fortsatt vårdskyldighet föreskrevs för dessa huvudmän i förhållande till nämnda patienter. I några fall, där huvudmans behov före övertagandet helt tillgodosattes vid främmande sjukhus, har särskilda avtal om resursupplåtelse träffats.

Driftkostnaderna för vård på främmande sjukhus m m framgår av tabell 5.42.

Som framgår av tabellen har kostnaderna ökat mycket snabbt. Eftersom dessa till största delen utgörs av transfereringar mellan olika landsting och andra sjukvårdshuvudmän, borde landstingens nettokostnader vara betydligt lägre än bruttokostnaderna. Att så inte är fallet beror på att intäkterna i allmänhet inte redovisas här utan under de olika sjukvårdsverksamheterna.

5.2.3.2 Omsorgsverksamhet

I omsorgsverksamheten ingår landstingskommunernas verksamhet avseende undervisning, vård och andra omsorger om psykiskt utvecklingsstörda. Fram till den 1 juli 1968 var den officiella beteckningen på verksamheten undervisning och vård av psykiskt efterblivna.

Verksamhetens innehåll har påverkats av landstingskommunernas övertagande den 1 januari 1967 av huvudmannskapet för de statliga mentalsjukhusen i vilka ingick fem sjukhus för psykiskt utvecklingsstörda.

Verksamheten 1960–1972

Verksamheten har undergått betydande förändringar under perioden 1960–1972. Vid periodens början gällde 1954 års lag. Landstingen hade enligt denna lag skyldighet att ge psykiskt efterblivna undervisning och vård. Även om landstingskommunerna frivilligt verkat inom vårdsektorn också före 1955, hade de 1960 i många fall inte hunnit genomföra den organisation och skapa de förbättrade vårdresurser som krävdes för förverkligande av intentionerna bakom 1954 års lag.

1967 års lag angående omsorger om vissa psykiskt utvecklingsstörda inledd en fortsatt utveckling. En del av de i denna lag aktuella verksamhetsformerna hade redan hunnit prövas, innan de lagfästes.

Särskolor

Undervisning av psykiskt utvecklingsstörda ges i särskola. Enligt 1954 års lag uppdelades särskolorna i externat och internat. Externaten var avsedda för hemmaboende elever och kunde vara sammankopplade med internat eller fristående. I städer med över 25 000 invånare måste landstingskommunen anordna externat. Internatskolorna kunde vara småbarnshem (med förskola), skolhem (motsvarande folkskola/grundskola) och yrkeshem (med yrkesundervisning).

Från mitten av 1960-talet påbörjades försök att splittra internatformen i en skoldel, ansluten till primärkommunal skola, och boendedelar infogade i bostadsområden och uppbyggda efter den lilla gruppens princip.

Nya pedagogiska metoder medförde att systematiserad undervisning, närmast som social träning, kunde ordnas även för de svårare skadade barnen. I särskolorna infogades för den skull även sk praktiska avdelningar.

Denna utveckling har fortsatt efter det att 1967 års lag trädde i kraft. Särskolan skall enligt denna lag omfatta förskola, skola för grundundervisning, träningsskola och yrkesskola. Träningsskolan är en vidareutveckling av de ovannämnda praktiska avdelningarna. Yrkesundervisningen har givits ökad tyngd. Skola och boende skall begreppsmässigt skiljas åt i planerna och successivt också i praktiken genom en ökad integrering av skolorna i primärkommunala skolenheter och ett från skolan skilt och decentraliserat boende.

Institutioner för vård

Vårdorganisationen omfattade vid periodens början arbetshem för arbetsföra psykiskt utvecklingsstörda, som tidigare gått i särskola men inte kunde klara sig i arbetslivet i den öppna marknaden eller i ett självständigt boende, ålderdomshem företrädesvis för dem som tidigare vistats vid arbetshem, samt vårdhem för barn och vuxna.

Även om ett stort antal landstingskommunala institutioner funnits redan innan vårdskyldigheten inträdde, hade många psykiskt utvecklingsstörda vårdats på kommunala ålderdomshem eller på enskilda anstalter. Uppbyggnaden av vårdorganisationen, som även medförde ett minskat utnyttjande

Tabell 5.43 Antal platser vid vårdinstitutioner inom omsorgsverksamheten 1960, 1967 och 1972.

	1960	1967	1972
Sjukhus/specialsjukhus (statliga till utgången av 1966)	2 102	2 166	1 772
Landstingskommunala vårdhem ^a	5 401	7 801	9 386
Enskilda vårdhem	2 824	2 427	1 882
<i>Summa</i>	10 327	12 394	13 040

^a Inkl arbetshem före 1968. Begreppet finns ej i 1967 års lag.

av enskilda institutioner, fortsatte under 1960-talet, vilket framgår av tabell 5.43.

Som framgår av de redovisade uppgifterna har specialistsjukhusens vårdplatsantal minskat efter landstingskommunaliseringen. Orsakerna härtill är att det av olika skäl bedömts och blivit möjligt att tillgodose även speciella vårdbehov inom de enskilda landstingskommunerna.

Detta innebär att utvecklingen av vård och andra omsorger under den studerade perioden gått mot en differentiering i ett bredare register av verksamheter än vad som förekom före 1960. På institutionssidan har tillkommit inackorderingshem, som i stor utsträckning är avsedda för utvecklingsstörda som kan ha anställning i öppna marknaden men som behöver stöd för att klara sitt boende och sina fritidsaktiviteter. Platsantalet vid inackorderingshemmen uppgick vid periodens slut (1972) till ca 1 000. Vidare har anordnats sysselsättningshem med uppgift att skapa sysselsättning och andra aktiviteter för personer som har ett självständigt boende (egen bostad, föräldrahem eller inackorderingshem) men som inte kan beredas arbete i den öppna marknaden. Benämningen sysselsättningshem är inte helt adekvat, eftersom verksamheten inte innefattar boende, och den kommer därför att utbytas mot dagcentrum. Antalet platser vid sysselsättningshem uppgick 1972 till ca 2 200.

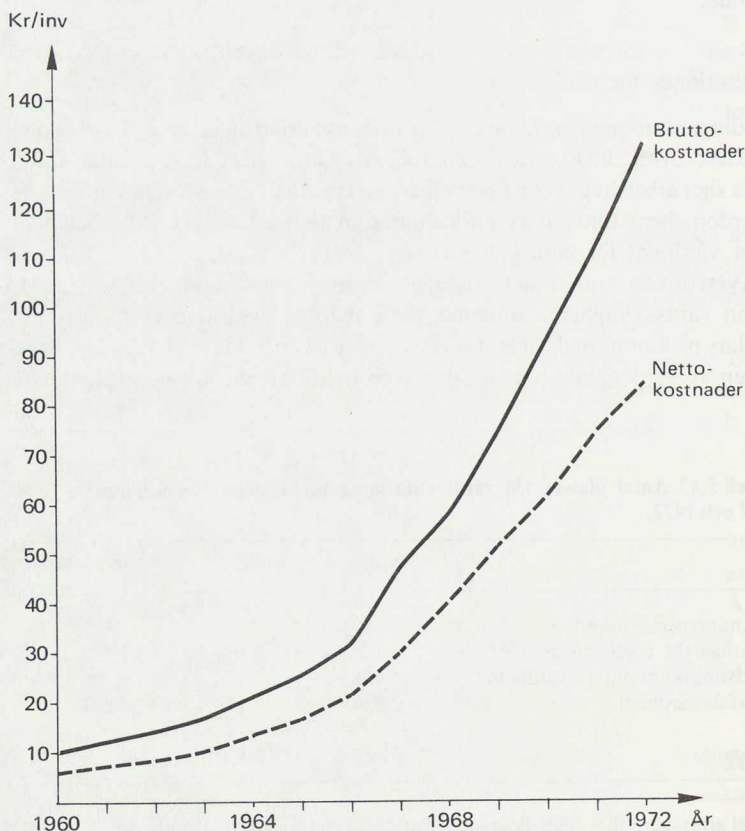

Diagram 5.29 Landsting.
Driftkostnader för omsorgsverksamhet. Löpande priser.

Tabell 5.44 Landsting. Driftkostnader brutto och netto, investeringsutgifter och investeringsbidrag för omsorgsverksamhet.

Milj kr. Löpande priser

	1960	1964	1968	1972
Driftkostnader, brutto	59	125	369	972
Driftkostnader, netto	34	79	256	615
Investeringsutgifter	13	44	67	74
Investeringsbidrag	7	1	5	7

Driftkostnader, investeringsutgifter och investeringsbidrag för hela omsorgsverksamheten redovisas i tabell 5.44. Driftkostnaderna framgår dessutom av diagram 5.29 för hela omsorgsverksamheten.

Under perioden 1966–1972 ökade landstingens nettokostnader per invånare med i genomsnitt 26 procent per år.

Sammanfattningsvis kan denna kostnadsutveckling förklarades av

- kvantitativ utbyggnad av vårdinstitutionerna
- kvalitativ upprustning av vårdinstitutionerna genom nybyggnader och andra åtgärder
- vidgning av omsorgsbegreppet till att avse åtgärder i annan form än institutioner för kombinerat boende och vård
- kraftigt ökade insatser i öppen vård
- markerad inriktning mot s k normalisering, dvs ett självständigt boende för de utvecklingsstörda, arbete i samma former som för medborgare i allmänhet m m.

5.2.3.3 Socialvård

De landstingskommunala insatserna på detta område redovisas under rubrikerna

- barna- och ungdomsvård
- övrig socialvård m m.

Till övrig socialvård m m hänförs bl a nykterhetsvård, arbetsvård, familjerådgivning, semesterhemsverksamhet och speciell åldringsvård.

Verksamheten 1960–1972

Barna- och ungdomsvård

Inom barna- och ungdomsvården åligger det enligt 56 § andra stycket barnvårdslagen landstingskommun att inrätta och driva barnhem enligt en av regeringen fastställd barnhemsplan. I övrigt förekommer inom detta område frivilliga verksamheter såsom fosterhemsförmedling, bidrag till fosterlöner m m samt barnstugeverksamhet som betingas av landstingskommunernas roll som arbetsgivare.

Utvecklingen inom barnhemsvården har under åren 1960–1972 kännetecknats av en vikande efterfrågan på vårdplatser, vilket lett till nedskärning av antalet platser på ett flertal institutioner, 1960 var antalet barnhem 181 med 4 119 platser. Vid utgången av 1971 var antalet barnhem 186 och platsantalet 2 948. Beläggningen under 1971 var i genomsnitt 57,7 per 100 platser, medan motsvarande tal för 1960 var 71,2.

En strukturförändring har skett inom barnhemsvården. De barnhem som tillkommit under perioden har givits ett mindre platsantal än tidigare varit vanligt, och äldre hem har fått platsantalet minskat i avsikt att möjliggöra tillämpning av den lilla gruppens princip i vården.

Övrig socialvård m m

Inom *arbetsvården* är de landstingskommunala insatserna frivilliga men statsbidragsstödda i de delar de avser institutionell verksamhet. Engagemangen gäller institutioner för arbetsprövning, arbetsträning och skyddat arbete samt kompletterande insatser för s k näringshjälp.

Vid ingången av den studerade perioden hade samtliga landstingskommuner utom två åtagit sig huvudmannaskapet för arbetsträningsverkstäder. I några fall hade också skyddad sysselsättning i landstingskommunal regi startats eller planerats.

Verksamheten har differentierats genom att arbetsträningsverkstäderna kompletterats med arbetsprövningsavdelningar.

Vidare har – särskilt från 1960-talets slut – landstingskommuner inträtt som huvudmän även för skyddade verkstäder. Vid periodens utgång hade 17 landstingskommuner vidtagit sådana åtgärder. I sju län låg huvudmannaskapet hos primärkommunerna och i fem av dessa län utgick landstingsbidrag till kommunernas kostnader för verkstäderna.

Socialhjälpslagen föreskriver i 21 § att landstingskommun skall ombesörja att vård och tillsyn beredes den, som med hänsyn till sitt beteende inte lämpligen kan behållas på ålderdomshem (s k störande vårdtagare).

Särskilda anstalter har anordnats med formell anknytning till vårdskyldigheten enligt 21 § socialhjälpslagen. Uppbyggnaden har skett efter 1960 och omfattar enligt senast tillgängliga uppgifter 14 vårdhem. Samarbete mellan olika landstingskommuner förekommer. I praktiken har dessa vårdhem i regel fått en vidare funktion än den i socialhjälpslagen angivna. På vårdhemmen mottas vanligen pensionärer direkt utan omvägen över ålderdomshem. Den vanligaste orsaken till anpassningssvårigheter på ålderdomshem eller väntade sådana är alkoholism. Följaktligen fyller vårdhemmen enligt 21 § socialhjälpslagen en funktion som nykterhetsvårdsinstitutioner utan att i formell mening vara sådana.

Tyngdpunkten av de landstingskommunala åtgärderna inom *nykterhetsvården* ligger dock inom sjukvården. Vissa landstingskommuner har också anordnat egna nykterhetsvårdsanstalter (statsbidrag kan utgå till landstingskommun för detta ändamål) eller i stiftelseform samverkat med andra organ som huvudmän för sådana institutioner. Dessa verksamhetsformer har byggts upp efter 1960. De landstingskommunala insatserna inom nykterhetsvården utanför den vård som meddelas inom sjukvårdens ram är frivilliga och avser dels drift av eller bidrag till institutioner, dels bidrag till

Tabell 5.45 Landsting. Driftkostnader brutto och netto, investeringsutgifter och investeringsbidrag för Socialvård.

Milj kr. Löpande priser

	1960	1964	1968	1972
Driftkostnader, brutto	37	65	164	531
Driftkostnader, netto	25	39	96	291
Investeringsutgifter	5	6	33	62
Investeringsbidrag	0	1	4	10

nykterhetsorganisationer m fl.

Stödet till nykterhetsorganisationer för upplysningsverksamhet m m budgeterades 1960 till 1,1 milj kronor och 1972 till 3,2 milj kronor. Under denna tid har läkarorganisationerna kommit in som mottagare av landstingskommunalt stöd.

Riksdagen beslöt 1960 om statsbidrag till försöksvis anordnad *familjerådgivning*. Statsbidraget utgår huvudsakligen till landstingskommun eller kommun utanför landstingskommun. Uppbyggnaden av den landstingskommunalt organiserade familjerådgivningen ligger således helt inom den studerade perioden. Samtliga landstingskommuner utom två hade vid periodens slut anordnat familjerådgivningsbyråer. I åtta av dessa landstingskommuner fanns två byråer och i tolv hade en eller flera filialmottagningar anordnats. Primärkommunala byråer finns i Malmö och Göteborg samt i några kommuner i Stockholms län. På vissa orter finns i kyrklig regi drivna byråer.

De totala driftkostnaderna, investeringsutgifterna och investeringsbidragen för landstingens socialvård redovisas i tabell 5.45. Driftkostnaderna redovisas också i diagram 5.30.

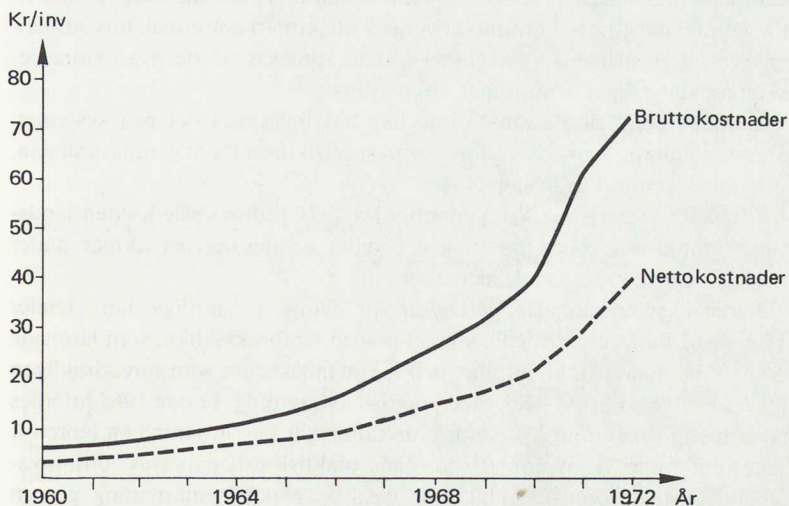

Diagram 5.30 Landsting. Driftkostnader för socialvård. Löpande priser.

Nettokostnadernas genomsnittliga ökning under åren 1964–1968 är ca 25 procent och under åren 1968–1972 ca 32 procent per år. Det som orsakar den snabba ökningen mot slutet av perioden är främst arbetsvården som 1964–1972 har en genomsnittlig ökning på ca 44 procent per år.

5.2.3.4 Undervisning och annan kulturell verksamhet

Den landstingskommunala verksamheten under denna rubrik fördelas på:

- gymnasiala skolor
- folkhögskolor
- övrig undervisning och kulturell verksamhet

Under gymnasiala skolor redovisas lantmannaskolor, lanthushållsskolor, centrala yrkesskolor, sjuksköterskeskolor samt övrig yrkesutbildning.

Under övrig undervisning och kulturell verksamhet redovisas bl a landstingens frivilliga bidrag till det regionala kulturarbetet.

Verksamheten 1960–1972

Gymnasiala skolor

Vid gymnasieskolans genomförande den 1 juli 1971 hänfördes enligt reformens huvudprinciper vårdlinjen, jordbrukslinjen och skogsbrukslinjen och till dem anslutna specialkurser till landstingskommunalt huvudmannaskap. Skälen härtill var för vårdlinjen att utbildningen huvudsakligen avser yrkesutbildning för yrken, där landstingskommunerna är de ojämförligt största arbetsgivarna, och att utbildningen kräver tillgång till praktikplatser som i huvudsak endast landstingskommunerna kan tillhandahålla. Dessutom bedrevs den befintliga utbildningen i huvudsak vid de landstingskommunala vårdskolorna. För jordbrukslinjen och skogsbrukslinjen gällde att enskild kommun icke kunde ge tillräckligt underlag för skolenhet och att skolor fanns uppbyggda i huvudsak på länsbas, varvid för lantbruksskolorna gällde att fyra femtedelar av dem redan var landstingsägda. De centrala yrkesskolorna (verkstadsskolorna och motsvarande skolor), som tidigare var landstingskommunala övergick till primärkommunalt huvudmannaskap eftersom deras verksamhet kunde anpassas till de nya gymnasieskolområdena med kommunal anknytning.

Lanthushållsskolorna kunde inte lika lätt inpassas i det nya systemet. Deras utbildning rubriceras numera som specialkurser inom gymnasieskolan, och deras framtid är något oklar.

Eftersom gymnasieskolan genomfördes 1971 bedrevs således den landstingskommunala yrkesutbildningen i andra organisatoriska former under nästan hela den studerade perioden.

Landstingskommunala *lantbruksskolor* fanns i samtliga län. Under 1960–1962 fanns en formell skillnad mellan lantbruksskolor, som lämnade en praktisk-teoretisk utbildning, och lantmannaskolor, som huvudsakligen hade teoretiska kurser, dock med praktisk anknytning. Fr o m 1963 infördes en enhetlig benämning. Skolornas huvuduppgift var att lämna en teoretisk yrkesutbildning åt ungdomar som hade praktisk erfarenhet av jordbruksarbete. Denna teoretiska utbildning gavs en praktisk anknytning genom

att skolorna förfogande över skolorjordbruk. Några större förändringar i skolornas organisation och verksamhetsinriktning genomfördes ej under den studerade perioden.

Landstingskommunala *lanthushållsskolor* fanns i samtliga län utom tre. Skolorna hade som uppgift att lämna en kombinerad praktisk och teoretisk utbildning anpassad för behoven i lanthushåll. Under 1960-talet minskade emellertid de praktiska inslag, som hade särskild anknytning till lanthushåll.

Skogsbruksskolornas framväxt ligger till stor del inom den studerade perioden. De stod under länens skogsvårdsstyrelsers huvudmannaskap, men vissa landstingskommuner hade genom anslagsgivning och på annat sätt medverkat till deras tillkomst.

1960 fanns en eller flera *centrala verkstadsskolor* i varje län. Ytterligare sju sådana skolor tillkom under 1960-talet. Skolorna hade till uppgift att lämna utbildning inom hantverks- och industriyrken åt elever, som inte kunde erhålla sådan utbildning på hemorten. De var därför förenade med elevhem. Vidare anordnades där utbildning i sådana yrken, som för rekrytering krävde större upptagningsområden än en enskild kommun. Utbildningen var praktisk/teoretisk. Till skillnad från lantbruksskolorna mottog de centrala verkstadsskolorna i regel eleverna direkt efter genomgången folkskola/grundskola. Några större förändringar – utöver anpassning av kursutbudet till efterfrågan – i skolornas organisation och verksamhetsformer genomfördes inte under den studerade perioden.

Den kraftiga expansionen av *vårddyrkesutbildningen* ligger helt inom den studerade perioden. Nya utbildningsvägar anordnades, bl a de medicinska assistentutbildningarna. Utbildningen av mentalsjukvårdspersonal överfördes på landstingskommunerna i samband med deras övertagande av huvudmannaskapet för mentalsjukvården.

Om man bortser från den undersköterskeutbildning som bedrevs sedan slutet av 1940-talet, var det först under 1950-talets sista år som organiserad utbildning av sjukvårdspersonal i biträdesgraderna började anordnas. Tidigare hade denna personal endast fått praktisk utbildning på arbetsplatserna. Vårddyrkesutbildningen har varit frivillig och statsbidragsstödd.

Sjuksköterskeutbildningen bedrevs vid periodens ingång vid 16 landstingsägda skolor samt vid skolor ägda av landstingsfria städer, stiftelser eller staten. Utbildningen omfattade omkring tre år med viss specialisering under slutet av studietiden. Viss specialutbildning lämnades efter sjuksköterskeexamen vid statliga skolor för utbildning i barnsjukvård, distriktvård

Tabell 5.46 Landsting. Driftkostnader brutto och netto, investeringsutgifter och investeringsbidrag för Undervisning och annan kulturell verksamhet.

Milj kr. Löpande priser

	1960	1964	1968	1972
Driftkostnader, brutto	117	247	425	600
Driftkostnader, netto	48	131	217	349
Investeringsutgifter	54	65	90	80
Investeringsbidrag	17	20	33	14

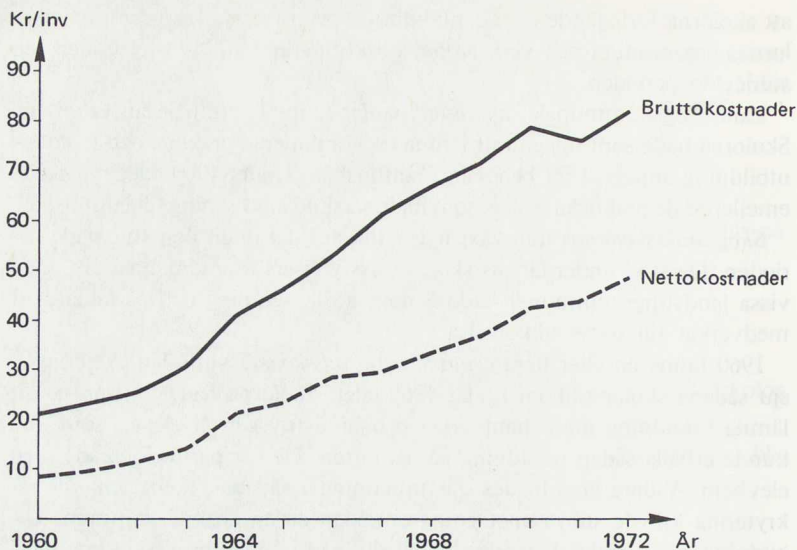

Diagram 5.31 Landsting.
Driftkostnader för Undervisning och annan kulturell verksamhet.
Löpande priser.

och psykiatrisk vård samt för barnmorskearbete. Samtliga skolor har nu överförs till sjukvårdshuvudmännens ägo utom några skolor i Stockholms län, som 1972 fortfarande formellt ägdes av stiftelser men vilkas verksamhet bekostades av landstingskommunen.

Antalet elevplatser för sjuksköterskeutbildning (grundutbildning) har sedan 1967 varit ca 3 000. Antalet aktiva sjuksköterskor med svensk legitimation har mellan 1960 och 1972 ökat från 21 866 till 42 253.

Landstingens driftkostnader, investeringsutgifter och investeringsbidrag för Undervisning och annan kulturell verksamhet framgår av tabell 5.46. Driftkostnaderna per invånare redovisas i diagram 5.31.

Nettokostnadernas genomsnittliga ökning under åren 1964–1972 är ca 13 procent per år. Bruttokostnadernas minskning 1971 sammanhänger med gymnasieskolreformen. De centrala verkstadsskolorna överlämnades då till primärkommunerna.

En jämförelse mellan olika landsting visar inte några större skillnader. Dock kan konstateras att landsting med låg skattekraft har ca 20 kronor högre kostnader per invånare än riksgenomsnittet.

Landstingens investeringar för undervisning var vid periodens början höga och svarade 1960 för hela 20 procent av landstingens totala investeringar. Investeringsutgifterna har i löpande priser inte ökat nämnvärt fram till 1972 då andelen av landstingens totala investeringsutgifter sjunkit till ca 5 procent.

5.2.3.5 Övrig verksamhet

Här redovisas central förvaltning och diverse verksamhet.

Diverse verksamhet avser huvudsakligen de landstingskommunala åtgärder som i 4 § landstingslagen nämns som angelägenheter avseende jordbrukets och andra näringars utveckling. Viss fastighetsförvaltning redovisas också under diverse verksamhet.

Verksamheten 1960–1972

Stödet till jordbruket och dess binärningar har under perioden 1960–1972 i stor utsträckning avsett bidrag till länens hushållningssällskap för olika aktiviteter. Hushållningssällskapens ställning och arbetsuppgifter har förändrats under perioden, men detta har inte haft någon avgörande betydelse för utvecklingen av landstingskommunernas bidragsgivning till sällskapen.

Stödet till hantverk och industri var vid periodens ingång huvudsakligen inriktat på bidragsgivning till länens företagareföreningar. Vissa landstingskommuner har under hela perioden lämnat bidrag till det enskilda vägväsendet. Anslagsgivningen till detta har ökat obetydligt.

Flera landstingskommuner har under perioden engagerat sig i den kollektiva persontrafiken, bl a Stockholms län, som fr o m 1971 i aktiebolagsform övertagit huvudmannskapet för verksamheten. 1967–1971 betalade Stockholmslandstinget bidrag till det kommunalförbund som drev verksamheten. Andra landsting har under perioden givit bidrag till stöd för den kollektiva persontrafiken i länen.

En i huvudsak för perioden ny verksamhet har varit stödet till den inrikes flygtrafiken. Det har till största delen bestått i bidrag till anordningar för sådan trafik, exempelvis stationsbyggnader. I vissa fall har även bidrag till driften lämnats.

Landstingskommunernas kraftigt ökade stöd till turisttrafikens främjande får ses i samband med deras i det föregående berörda ökade engagemang i utvecklingen av länens näringsliv. Verksamheten har avsett bidragsgivning till och andra engagemang i turisttrafikförbund/turistföreningar.

Vissa landstingskommuner har i egen regi eller genom delägarskap i stiftelser medverkat till förvärv av från fritids- och miljövårdssynpunkt intressanta markområden eller – genom upplåtelseavtal el dyl – till att sådana områden hålls tillgängliga för det rörliga friluftslivet.

Driftkostnaderna för övrig verksamhet redovisas tabell 5.47.

Nettokostnadernas genomsnittliga ökning var mycket snabb. För Central förvaltning redovisas en ökningstakt på drygt 32 procent per år 1964–1968 och drygt 22 procent per år 1968–1972. För Diverse verksamhet är ökningstakten för perioden 1964–1972 ca 60 procent per år. Detta beror främst på att nya uppgifter för landstingen redovisats, exempelvis kostnader för kollektivtrafik.

Landstingens investeringar för Diverse verksamhet har ökat kraftigt under perioden 1968–1972 vilket i hög grad beror på insatser inom kollektivtrafiken.

Tabell 5.47 Landsting. Driftkostnader brutto och netto, för Central förvaltning och Diverse verksamhet.

Milj kr. Löpande priser

	1960	1964	1968	1972
Central förvaltning, brutto	23	44	151	345
netto	21	41	125	280
Diverse verksamhet, brutto	8	30	95	575
netto	7	10	64	435

Bilaga 1 Definitioner

Begrepp enligt nationalräkenskaperna har betecknats med (NR). Övriga ekonomiska begrepp är kommunalekonomiska.

Begrepp/variabel	Förklaring
Affärsmässig verksamhet	Den del av den primärkommunala verksamheten som bedrivs enligt affärsmässiga principer, dvs som skall vara självbärande. Den avgränsning som tillämpats överensstämmer med nationalräkenskapernas och omfattar följande delar av K-planen <ul style="list-style-type: none"> - allmän markreserv - hyresfastigheter - hamnar - kommunikationer (exkl flygplatser) - näringsliv - kraft- och värmeproduktionsverk, gasverk, elverk och värmeverk - vatten- och avloppsverk - renhållningsverk
Amortering	Avbetalning på långfristiga skulder
Annuitet	Amortering på långfristiga skulder samt totala kostnadsräntor
Anläggningstillgångar	All fast egendom samt sådan lös egendom som är avsedd att stadigvarande innehas av kommunen
Avskrivningar	Planmässig värdenedsättning av anläggningstillgångar. Avskrivningar redovisas som en intern kostnad på driftbudgeten, och i form av avskrivningsmedel som en intern kapitalinkomst på kapitalbudgeten. Vid avskrivning på nyanskaffningsvärdet uppstår meravskrivningar som inte överförs till kapitalbudgeten utan redovisas bland interna intäkter i driftbudgeten. Dessa meravskrivningar ingår inte heller i de avskrivningar som redovisas i tabellbilagan (bilaga 3).
Bruttodriftbudget	Driftkostnader + nettoökning av driftkapital + överföringspost (se schema 2)
Bruttoinvesteringar (NR)	Byggnads- och anläggningsarbeten samt inköp av transportmedel, maskiner och inventarier

Begrepp/variabel	Förklaring
Bruttokapitalbudget	Kapitalutgifter + nettoökning av disponibelt stamkapital (se schema 2)
Bruttokostnader	Se driftkostnader brutto
Byggnads- och anläggningsarbeten (NR)	Nybyggnader och nyanläggningar inkl sådana förbättringsarbeten som väsentligt höjer kapitalföremålets kapacitet, standard eller livslängd i förhållande till dess ursprungliga skick
Disponibelt stamkapital	Den del av finansieringskapitalet som är avsedd för kapitalbildande ändamål (se schema 1)
Driftbidrag	Bidrag för understödjande av viss verksamhet på driftbudgeten. Huvuddelen utgörs av statliga driftbidrag
Driftfonder	Fonder för driftändamål enligt KL 55 §, t ex pensionsfond, skatteregeringsfond
Driftintäkter	Intäkter exkl skatteintäkter och skatteutjämningsbidrag (se schema 2)
Driftkapital	Den del av finansieringskapitalet som är avsedd för driftändamål (se schema 1)
Driftkostnader brutto (= Bruttokostnader)	Samtliga kostnader under driftbudgeten (se schema 2)
Driftkostnader netto (= Nettokostnader)	För kommunala verksamheten som helhet: driftkostnader exkl. kostnadsräntor ./.. driftintäkter (se schema 2). För en enskild verksamhetsgren: driftkostnader ./.. driftintäkter
Eget kapital	Skillnaden mellan samtliga bokförda tillgångar och skulder (se schema 1)
Externa inkomster	Externa driftintäkter, skatteintäkter och skatteutjämningsbidrag samt externa kapitalinkomster (se schema 2)
Externa poster	Poster som innebär ut- eller inbetalningar
Externa utgifter	Externa kostnader + kapitalutgifter (se schema 2)
Finansieringskapital	Skillnaden mellan omsättningstillgångar och kortfristiga skulder (se schema 1)
Förskott	Förskotten kan vara av flera typer <ul style="list-style-type: none"> a) anslag beviljas och förbrukas under löpande år medan täckning får anstå till ett kommande år b) anslag som avsetts för senare år tas i bruk under innevarande år, t ex genom att investeringar utförs tidigare än beräknat c) anläggningslån som inte tas upp respektive investeringsbidrag som inte inflyter under det år de budgeterats.

Begrepp/variabel	Förklaring
Implicit prisindex (NR)	Sammanvägt index som uttrycker förhållandet mellan en viss variabel i löpande respektive fasta priser
Inkomster	Summa intäkter och kapitalinkomster (se schema 2)
Inkomstöverföringar till hushåll	Bidrag till enskilda som bostadsbidrag, bidragsförskott, socialhjälp, familjebidrag, bidrag till föreningar, privata anstalter och institutioner
Interna poster	Beräknade belopp som är lika på såväl utgifts- som inkomstsidan (se även metodbeskrivningen i bilaga 2)
Intäkter	Inkomster under driftbudgeten (se schema 2)
Investerat stamkapital	Skillnaden mellan anläggningstillgångar och långfristiga skulder (se schema 1)
Investeringsbidrag	Bidrag för investeringsändamål från staten, andra kommuner och landsting samt från enskilda (huvudsakligen anslutningsavgifter)
Investeringsutgifter	Byggnads- och anläggningsarbeten + inköp av maskiner och inventarier + inköp av fastigheter /. försäljning av anläggningstillgångar
Investeringsutgifter efter avdrag av investeringsbidrag (= Nettoinvestering)	Anger den del av investeringsutgifterna som måste finansieras med skatteinkomster, lån eller eget kapital
Kapitalbildning	Summan av avskrivningar och överföringspost. Den del av kommunernas och landstingens skatteintäkter som utnyttjas för kapitalbildande ändamål
Kapitalfonder	Fonder för kapitaländamål enligt KL 56 §, t ex kassaförlagsfond, allmän investeringsfond, särskilda investeringsfonder
Kapitalinkomster	Inkomster under kapitalbudgeten (se schema 2). Till kapitalinkomster räknas bl a investeringsbidrag, försäljning av anläggningstillgångar, långfristig upplåning samt avskrivningar
Kapitaltjänstkostnader	Summan av avskrivningar och interna räntor
Kapitalutgifter	Utgifter under kapitalbudgeten (se schema 2). Till kapitalutgifter räknas bl a byggnads- och anläggningsarbeten, inköp av fastigheter (inkl mark), inköp av inventarier med längre varaktighet, utbetalda lån samt amorteringar på långfristig upplåning
Kommunalförbund	Offentligrättslig sammanslutning utan beskattningsrätt som bildats för att handha en eller flera kommunala angelägenheter gemensamma för två eller flera kommuner, de sk medlemskommunerna. Kommunalför-

Begrepp/variabel	Förklaring
	bunden utövar således en bestämd förvaltning för medlemskommunernas räkning och träder inom sitt kompetensområde i kommunernas ställe
Kommunägda företag	Företag där en kommun ensam eller tillsammans med andra kommuner äger minst 50 procent av aktie- eller andelskapitalet
Konsumtion (NR)	De kommunala myndigheternas produktion av tjänster som ej försäljs till marknadspriser utan tillhandahålles allmänheten gratis eller enbart mot nominella avgifter
Kostnader	Utgifter under driftbudgeten (se schema 2)
Kostnadsräntor	Räntor på anläggningslån och tillfälliga lån
K-planen	Av Svenska kommunförbundet rekommenderad kontoplan
Likvida medel	Kassa, bank, postgiro och obligationer
Likviditetsmått	Följande likviditetsmått används <ul style="list-style-type: none"> a) Kassalikviditet, dvs kvoten likvida medel/kortfristiga skulder b) Balanslikviditet, dvs kvoten omsättningstillgångar/kortfristiga skulder c) Finansieringskapital i procent av externa utgifter d) Likvida medel i procent av externa utgifter
L-planen	Av Landstingsförbundet rekommenderad kontoplan
Låneskuld	Långfristiga skulder samt tillfälliga lån
Långfristig nyupplåning (= Nyupplåning brutto)	Under året verkställd, budgeterad upplåning. Tillfälliga lån ingår ej
Löner och arvoden	Avser egentliga löner och arvoden exkl personalförsäkringar. (Löner och arvoden redovisas i KEU:s material på totalnivå exkl sk underhålls- och investeringslöner.)
Medelutdebitering	Vägt medelvärde av utdebitering till primärkommun eller landsting. Den totala kommunala medelutdebiteringen är ett vägt medelvärde av utdebitering till primärkommuner, landsting och församlingar. Som vikter används antal skattekronor
Nettoinvestering	Se investeringsutgifter efter avdrag av investeringsbidrag
Nettokostnader	Se driftkostnader netto
Nyupplåning brutto	Se långfristig nyupplåning
Nyupplåning netto	Långfristig nyupplåning $\cdot$ amorteringar
Omsättningstillgångar	Tillgångar som inte är att hänföra till anläggningstillgångar

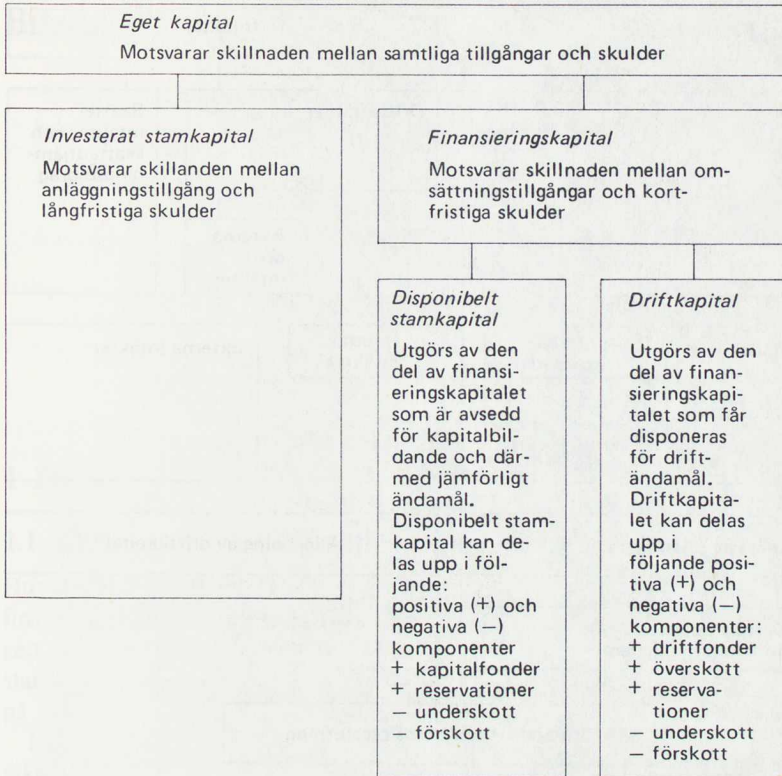
Begrepp/variabel	Förklaring
Personalkostnader	Avser kostnader för personalförsäkringar dvs arbetsgivaravgifter till ATP, sjuk- och yrkeskadeförsäkring m m, allmän arbetsgivaravgift samt utbetalda pensioner. Kalkylmässiga avgifter för kompletteringspension ingår dock ej.
Reservation	Anslag eller del av anslag som inte förbrukats under det år det upptagits i budgeten och som därför reserveras för avsett ändamål till det därpå följande året
Rörelseintäkter	Primärkommuner: 1960–1967: intäkt av rörelse 1968–1972: försäljningsmedel och kostnadstäckande avgifter och ersättningar Landsting: 1960–1971: intäkt av rörelse 1972 : försäljning av egna och främmande produkter
Skatteintäkter	Primärkommuner: Allmän kommunalskatt, hundskatt, sjömansskatt och tolgersättning Landsting: Allmän kommunalskatt (landstingsskatt) och sjömansskatt
Skattekraft	Antalet skattekronor enligt visst års taxering i relation till antalet invånare vid taxeringsårets ingång
Skattekronor	Till kommunal inkomstskatt beskattningsbar inkomst dividerat med 100. Antalet skattekronor år t grundar sig på taxeringen år t-1, avseende inkomstår t-2
Skatteutjämningsbidrag	Bidrag från staten som enligt det system som infördes 1966 utgick i följande former till primärkommuner 1) vid brist på skattekraft 2) vid hög utdebitering 3) extra skatteutjämningsbidrag Landstingen erhöll från 1966 skatteutjämningsbidrag vid brist på skattekraft. De värden som redovisas i tabellerna omfattar före 1966 skatteersättning och skattelindningsbidrag
Statsbidrag	Drift- och investeringsbidrag (OBS! skatteutjämningsbidrag ingår ej) I kapitel 3 används även begreppet <i>bidrag från staten</i> som då omfattar skatteutjämningsbidrag och statsbidrag
Tillfälliga lån	Ej budgeterad upplåning (vare sig i ordinarie budget eller tilläggsbudget)
Tillskott av skatteunderlag	Fastställs av länsstyrelserna för beräkning av skatteutjämningsbidrag vid brist på skattekraft

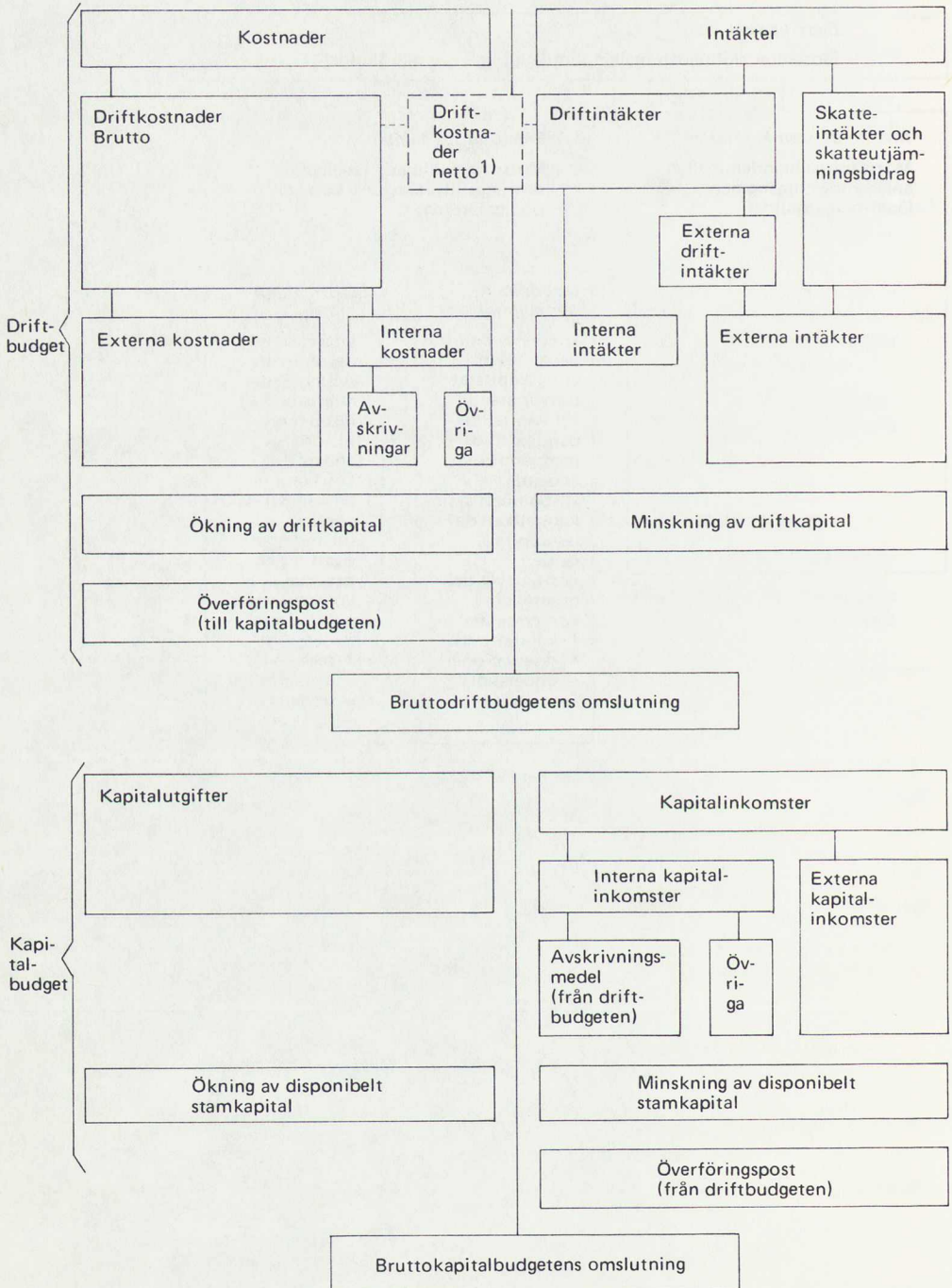

Begrepp/variabel	Förklaring
Transfereringar	I de kommunalekonomiska tabellerna avses med transfereringar bidrag och ersättningar till enskilda, föreningar, privata institutioner, kommunalförbund, andra kommuner och landsting samt staten.
Transfereringar (NR)	I nationalräkenskapstabellerna avses med transfereringar samtliga utgifter som ej räknas som konsumtions- eller investeringsutgifter
Tätort (tätbebyggt område)	Som tätbebyggt område räknas alla hussamlingar med minst 200 invånare, såvida avståndet mellan husen normalt inte överstiger 200 meter (folkräkningarnas definition)
Underskott	Underskott kan framkomma i det kommunala bokslutet vid jämförelse mellan budget och redovisning
Utdebitering	Beslutat skatteuttag per skattekrona
Utgifter	Summa kostnader och kapitalutgifter
Överföringspost	Till kapitalbudgeten överförda skatteintäkter
Överskott	Överskott kan framkomma i det kommunala bokslutet vid jämförelse mellan budget och redovisning

---

Schema 1. *Eget kapital.*

Schema 2. Samband mellan olika begrepp på drift- och kapitalbudgeten.

1) Driftkostnader netto = Driftkostnader brutto exkl kostnadsräntor minus driftintäkter

Bilaga 2 Metodbeskrivning m m

1 Primärmaterialet

1.1 *Kommunal finansstatistik*

Huvuddelen av KEU:s analys bygger på uppgifter från den kommunala finansstatistiken, som under den aktuella perioden innehållsmässigt genomgått vissa förändringar, vilket försvårar jämförelser mellan olika år. Finansstatistikens material för perioden 1960–1972 har tidigare inte presenterats på en så detaljerad nivå som det här är fråga om.

Nedan redovisas vissa orsaker till brister i primärmaterialets kvalitet samt faktorer som försvårar jämförbarheten under perioden.

1. Primärkommuner och landsting följer olika kontoplaner.
2. Kontoplanerna tillämpas inte helt lika i alla kommuner. Ändringar i tillämpningen kan ske över tiden.
3. Införandet av nu gällande kontoplaner har skett vid olika tillfällen i olika kommuner.
4. I början av 1960-talet var kontoplanerna inte enhetliga för städer och landskommuner.
5. Anvisningarna för ifyllandet av SCB:s blanketter är, särskilt för början av 1960-talet, knapphändiga, vilket kan ha medfört olika behandling av vissa poster i olika kommuner.
6. SCB:s blanketter har ändrats vid flera tillfällen och ändringarnas faktiska konsekvenser för de från kommunerna insamlade uppgifterna är inte alltid klara.
7. Internredovisningens omfattning har successivt ökat under perioden.
8. Interkommunala ersättningar medför dubbelredovisning av kostnader för tjänster som kommuner utför åt varandra. Omfattningen av dessa har förändrats under perioden.

Bland större blankettändringar märks:

Primärkommunerna 1964

Gemensam blankett för städer och köpingar samt landskommuner med redovisning efter K-planens titelindelning infördes.

Primärkommunerna 1968

Detta år skedde övergång till ny blankett som var anpassad efter K-planen både vad gäller titelindelning och fördelning på utgifts- och inkomstslag. Ändringen innebär huvudsakligen att vissa titlar fick en mera detaljerad specifikation i förhållande till tidigare.

I tidigare blankett redovisades för varje förvaltningsgren kostnader och intäkter fördelade på olika kostnads- och intäktsslag. Denna fördelning är från och med 1968 inte möjlig för kostnaderna främst på grund av kommunernas internkostnadsredovisning. I den nya blanketten infördes i stället en redovisning av kommunens samtliga externa utgifter (kostnader + kapitalutgifter) fördelade på utgiftsslag, s k statistik-konton.

Denna fördelning görs emellertid endast av kommuner som tillämpar K-planen i dess helhet. Vid den nya blankettens införande tillämpade många kommuner inte den fullständiga K-planen, varför besvarandet av blankettens uppgifter beträffande externa utgifter vållande problem.

En mindre underskattning av de externa utgifterna och då främst kostnaderna torde därför föreligga, varför den faktiska utvecklingen mellan 1967 och 1968 borde varit något högre.

Landstingen 1962

Ny blankett med mera detaljerad redovisning av kostnadsslag samt av det egna kapitalets olika delar. Bl a redovisas transfereringar från denna tidpunkt.

Landstingen 1972 (1971)

1971 började några landsting använda en ny blankett anpassad efter L-planen. Denna blankett användes fr o m 1972 av samtliga landsting.

L-planen medförde en ny titelindelning samt en annan utgifts- och inkomstslagsfördelning. Några större statistikbrott bör inte ha uppkommit på grund av den nya blanketten, eftersom förändringarna inte varit så omfattande och justeringar varit relativt enkla att utföra.

Internredovisning

Den interna redovisningen syftar till att så rättvist som möjligt fördela externa utgifter som är gemensamma eller inte direkt kan hänföras till viss verksamhet. Det gäller vissa personalkostnader som fördelas internt genom beräknade lönepålägg, samt kapitalkostnader som fördelas efter verksamhetens utnyttjande av kapitaltillgångar. En annan typ av interna poster avser tjänster som olika enheter inom kommunen utför åt varandra. Genom interna kostnader och intäkter sker då en omfördelning mellan olika verksamhetsgrenar. Viss del av den interna omfördelningen sker via kostnadsställen.

Att internredovisningens omfattning ökat under perioden 1960–1972 beror för primärkommunernas del på att kravet på redovisningen höjts bl a i samband med kommunsammanläggningarna under perioden. Från mitten av 1960-talet har också kommunerna som nämnts börjat tillämpa K-planen i ökad omfattning.

För landstingen har internredovisningen framför allt ökat i samband med L-planens införande i början av 1970-talet, men redan genom 1963 års stan-

dardkontoplan för landstingen ökade den interna redovisningen successivt.

Självkostnaden för en viss verksamhet uppskattas bäst genom redovisning av summan av externa och interna poster, dvs med hjälp av driftkostnader och driftintäkter. Den successivt utbyggda internredovisningen har dock medfört att de interna posternas andel av driftkostnader och driftintäkter hos såväl primärkommuner som landsting ökat betydligt mot slutet av perioden varför driftkostnader och driftintäkter vid periodens början och slut inte är helt jämförbara.

När hela verksamheten inom kommuner eller landsting redovisas, dvs samtliga verksamhetsgrenar inklusive finansiering, har de interna posterna i möjligaste mån uteslutits för att undvika dubbelredovisning.

Interkommunala ersättningar

Kommuner köper i viss utsträckning tjänster från varandra. Vid en redovisning av driftkostnader brutto på totalnivå kommer kostnaderna för dessa tjänster att redovisas dubbelt, dels som kostnader i den kommun som står för verksamheten och dels som utbetalda ersättningar eller avgifter i den kommun som köper tjänsten. Denna dubbelräkning försvinner vid beräkning av driftkostnader netto.

De interkommunala ersättningarna har störst omfattning inom hälso- och sjukvårdsområdet och påverkar därför främst landstingens redovisning. Ersättningarna har ökat under perioden i samband med regionsjukvårdens utbyggnad och mentalsjukvårdens överförande till landstingen.

Interkommunala ersättningar mellan primärkommuner har under perioden främst avsett undervisning och minskade i betydelse i samband med kommunsammanläggningarna 1971.

1.2 *Nationalräkenskapsstatistik*

I kapitel 2 och 3 har viss statistik från nationalräkenskaperna (NR) använts. Därigenom är det möjligt att göra jämförelser med andra sektorer samt studera den volymmässiga utvecklingen i den kommunala verksamheten.

NR bygger i huvudsak på den kommunala finansstatistiken, men hämtar vissa uppgifter från andra källor.

För att nationalräkenskapssystemet skall kunna följa av FN rekommenderade definitioner måste den kommunala finansstatistiken i vissa avseenden räknas om. Mer eller mindre schablonmässiga uppdelningar av några variabler måste också göras.

NR och den kommunala finansstatistiken skiljer sig åt i bl a följande avseenden.

1. NR medtar endast externa poster. Avskrivningar beräknas dock men dessa skiljer sig från de av kommunerna redovisade.
2. Nettoredovisning av vissa poster. Som exempel kan nämnas bidrag till polisväsendet som räknas av mot bidrag från staten. Transfereringar (inkl vissa avgifter och ersättningar) mellan olika kommuntyper nettas mot varandra.
3. Vissa uppgifter i NR tas från andra källor än finansstatistiken. Sålunda tas uppgifterna om statliga drift- och investeringsbidrag, direkta skatter, liksom vissa uppgifter om indirekta skatter från riksrevisionsverket.

4. En del NR-värden tas fram genom speciella schablonberäkningar. Bl a beräknas personalkostnaderna genom en uppräknig av lönekostnaderna med en koefficient, som erhålls från Svenska kommunförbundet och som är lika för samtliga verksamhetsområden men varierar år från år. Värdet för faktiska utbetalningar i finansstatistiken byts alltså ut mot ett schablonvärde som anses bättre motsvara verksamhetens kostnader dvs de lagenliga och avtalsenliga arbetsgivaravgifterna samt beräknade belopp för framtiden utbetalningar enligt kommunalt pensionsreglemente. Andra schablonberäkningar är nödvändiga för att ta fram t ex värdet av intäkter från sk nominella avgifter (7-kronan m m).

1.3 Löne- och personalstatistik från Svenska kommunförbundet och Landstingsförbundet

Den statistik som använts är hämtad från kommun- och landstingsförbunden. Statistiken beskriver utvecklingen av antalet anställda och ger vissa uppgifter om löneutvecklingen. Någon jämförelse av löneutvecklingen mellan löntagare inom privata och offentliga sektorn har inte kunnat göras då acceptabel jämförbarhet av de olika statistikserierna ej kunnat uppnås.

Den statistik som använts redovisar antalet anställda vid en viss tidpunkt på året uppdelade på heltid, deltid och timanställda. På grund av brister i primärmaterialet har någon statistikredovisning före år 1965 inte kunnat göras. Ett brott i statistikserien finns 1971–1973 då förbunden 1971 samlade in statistik i oktober och 1973 i mars. 1972 insamlades ingen statistik.

I kapitel 3 (avsnitt 3.8 om personal) har viss statistik hämtats från statistiska centralbyrån om sysselsättningen i hela riket.

2 Materialets behandling samt speciella problem

2.1 Tabeller

Utifrån primärmaterialet (kommunala finansstatistiken) har statistiska centralbyrån framtagit rikstabeller och kommungrupstabeller.

Tabellerna på riksnivå inkluderar kommunalförbund och avser perioden 1960–1972.

Kommungrupstabellerna innehåller inte kommunalförbunden utan endast primärkommuner och landsting. Dessa tabeller redovisas enbart för perioden 1968–1972.

I kommungrupstabellerna har 1974 års kommunindelning tillämpats för primärkommunerna. De under år 1968–1972 faktiskt existerande kommunerna har alltså sammanförts enligt denna indelning före grupperingen. Vid klassningen av de sålunda konstruerade kommunerna användes 1970 års värden. Klassningen för perioden är *fast*, dvs en kommun som 1970 hänförs till ett intervall klassas att tillhöra detta samtliga år i perioden 1968–1972, även om dess egentliga värde ett annat år inom perioden hamnar i ett annat intervall. 1970 valdes dels för att det ligger mitt i perioden, dels för att underlag till flera av klassningsvariablerna endast insamlas i samband med folk- och bostadsräkningar.

De under hela eller delar av perioden landstingsfria kommunerna (Stockholm, Göteborg, Malmö och Gotland) särredovisades, då deras utgiftsstruktur på ett markant sätt skiljer sig från övriga kommuners.

Vid grupperingen av kommunerna ställdes två villkor som båda måste vara uppfyllda samtidigt.

- 1 Antalet kommuner i gruppen fick inte vara mindre än fem (för landstingen två).
- 2 Primärkommunerna/landstingen i gruppen skulle svara för minst fem procent av de totala nettokostnaderna.

De indelningsgrunder som använts får en kortfattad presentation nedan.

- *befolkningsstorlek*, antalet invånare den 1 januari 1970
- *befolkningsutveckling*, förändringar av folkmängden under 5-årsperioden 1965-1970 avgör indelningen för samtliga år
- *befolkningsstruktur*, anger befolkningens sammansättning den 1 januari 1970, andelen av befolkningen som förvärsarbetar kopplas till kvoten mellan barn och pensionärer
- *tätortsgrad*, anger andel av befolkningen som bor i tätorter den 1 november 1970
- *skattekraft i procent av medelskattekraften*, skattekraft, dvs antal skattekronor per invånare den 1 januari taxeringsåret 1970
- *geografisk belägenhet*, fördelning på stödområden enligt SFS 1972:831.

Ytterligare uppgifter om hur indelningen i olika kommuntyper har gjorts finns redovisade i kapitel 4.

2.2 Huvudmannaskapsförändringar

Under den studerade perioden har vissa huvudmannaskapsförändringar genomförts som naturligtvis påverkat de olika statistikserierna.

Bland de större huvudmannaskapsförändringar som skett kan nämnas.

1965: Polisväsendets förstatligande

1966: Gymnasiernas överflyttning från staten till primärkommunerna

1967: Mentalsjukvårdens överflyttning från staten till landstingen

1971: Stockholms kommuns inträde i landsting

De två sistnämnda förändringarna har beaktats i några tabeller som redovisar genomsnittlig årlig förändring. Justering för mentalvårdsreformen har gjorts i vissa landstingstabeller vid beräkning av den genomsnittliga årliga förändringen 1964-1968 genom att utgifter för psykiatrisk vård är frändragna i 1968 års värden.

Stockholms inträde i landsting 1971 har beaktats vid beräkning av den genomsnittliga årliga förändringen 1968-1972 respektive 1970-1972. För primärkommunerna har därvid utgifterna för Stockholms kommuns landstingsverksamhet frändragits 1968 respektive 1970 års värden. För landstingen är på motsvarande sätt 1968 respektive 1970 års utgifter för Stockholms landstingsverksamhet adderade till respektive totaler för landstingen.

De övriga huvudmannaskapsförändringarna har inte bedömts vara tillräckligt omfattande för att de framräknade utvecklingstakterna skall behöva

korrigeras. I kapitel 5 finns en utförlig redovisning av huvudmannaskapsförändringarna under perioden 1960–1972. De landstingsfria kommunerna är särbehandlade i vissa tabeller för landstingssektorn. De landstingsfria kommunerna är

1960–1962 Gävle, Göteborg, Helsingborg, Malmö, Norrköping, Stockholm

1963–1966 Göteborg, Malmö, Norrköping, Stockholm

1967–1970 Göteborg, Malmö, Stockholm

1971–1972 Gotland, Göteborg, Malmö.

2.3 Avgiftsfinansiering

Något enhetligt avgiftsbegrepp redovisas inte i den kommunala finansstatistiken. Denna statistik skiljer nämligen på kostnadstäckande och icke kostnadstäckande avgifter. Som kostnadstäckande avgifter hos primärkommuner räknas huvudsakligen avgifter som tas ut av affärsdrivande verk. De kostnadstäckande avgifterna redovisas av KEU under begreppet rörelseintäkter.

Avgifter som tas ut av icke affärsdrivande verk betraktas i regel som nominella avgifter och ingår bland övriga externa intäkter. De nominella avgifterna avser symboliska avgifter som ej täcker verksamhetens kostnad, t ex avgifter inom barn- och ungdomsvård (daghemsavgifter), åldringsvård samt elevavgifter. I kapitel 3 belyses intäktsstrukturen inom primärkommunernas förvaltningsmässiga respektive affärsmässiga verksamhet.

För landstingen görs i kapitel 3 en viss beskrivning av olika avgifters betydelse. Detta har kunnat åstadkommas genom komplettering av den kommunala finansstatistiken med uppgifter från bl a riksförsäkringsverket och annan statistik inom statistiska centralbyrån.

2.4 Övrigt

Externa kostnader

De externa kostnaderna redovisas ej direkt i primärkommunernas räkenskapsammandrag från och med 1968. Denna variabel har därför räknats fram residualt som externa utgifter minus kapitalutgifter.

Personalutgifter

Begreppet personalutgifter omfattar i blanketten från och med 1968 också personalutgifter för byggnads- och anläggningsarbeten i egen regi. För att få en jämförbar tidsserie för hela perioden har därför justering av de maskinellt framtagna uppgifterna rörande personalutgifter måst göras. Detta har endast gjorts på totalnivå och alltså inte på verksamhetsområden.

Bilaga 3 Tabeller

Tabell B 1 Primärkommuner^a och landsting. Externa utgifter och inkomster 1960–1972.
Löpande priser

År	Externa utgifter				Externa inkomster									
	Totalt		Därv		Totalt				Därv					
			Kostnader		Kapitalutgifter				Intäkter					
	Milj kr	Index	Milj kr	Index	Milj kr	Index	Milj kr	Index	Milj kr	Index	Milj kr	Index	Milj kr	Index
1960	10 490	100	7 841	100	2 649	100	10 962	100	9 582	100	1 380	100	1 380	100
1961	11 742	112	8 669	111	3 073	116	11 691	107	10 281	107	1 410	102	1 410	102
1962	13 514	129	9 872	126	3 643	138	13 846	126	11 617	121	2 229	162	2 229	162
1963	15 766	150	11 069	141	4 697	177	15 775	144	13 320	139	2 455	178	2 455	178
1964	18 267	174	12 683	162	5 585	211	18 323	167	15 203	159	3 120	226	3 120	226
1965	20 700	197	14 426	184	6 273	237	20 218	184	17 041	178	3 177	230	3 177	230
1966	23 812	227	16 582	211	7 230	273	24 492	223	20 515	214	3 977	288	3 977	288
1967	28 436	271	20 103	256	8 333	315	29 337	268	24 958	260	4 379	317	4 379	317
1968	31 407	299	21 918	280	9 488	358	32 251	294	27 469	287	4 782	347	4 782	347
1969	34 762	331	24 863	317	9 899	374	35 113	320	30 342	317	4 771	346	4 771	346
1970	40 903	390	29 712	379	11 191	422	39 311	359	34 093	356	5 218	378	5 218	378
1971	45 113	430	34 454	439	10 658	402	44 493	406	38 857	406	5 636	408	5 636	408
1972	50 626	483	38 738	494	11 888	449	52 553	479	45 813	478	6 740	488	6 740	488

^a Inklusive kommunalförbund.

Tabell B 2 Primärkommuner.^a Externa utgifter och inkomster 1960-1972.
Löpande priser

År	Externa utgifter			Externa inkomster				
	Totalt		Därav	Totalt		Därav		
	Milj kr	Index	Milj kr	Index	Milj kr	Index		
			Kapitalutgifter					
			Milj kr	Index	Milj kr	Index		
1960	8 939	100	6 560	100	2 379	100		
1961	10 008	112	7 225	110	2 783	117		
1962	11 476	128	8 179	125	3 297	139		
1963	13 295	149	9 047	138	4 248	179		
1964	15 390	172	10 333	158	5 057	213		
1965	17 309	194	11 670	178	5 639	237		
1966	19 670	220	13 263	202	6 407	269		
1967	22 675	254	15 360	234	7 315	307		
1968	24 378	273	16 206	247	8 172	344		
1969	26 781	300	18 252	278	8 529	359		
1970	31 301	350	21 679	330	9 622	404		
1971	32 424	363	23 619	360	8 805	370		
1972	36 488	408	26 580	405	9 908	416		
			Totalt			Totalt		
			Milj kr	Index	Milj kr	Index		
1960			9 432	100	8 115	100		
1961			9 976	106	8 640	106		
1962			11 819	125	9 759	120		
1963			13 327	141	10 984	135		
1964			15 389	163	12 413	153		
1965			16 840	179	13 833	170		
1966			20 059	213	16 359	202		
1967			23 175	246	19 111	236		
1968			25 038	265	20 711	255		
1969			27 019	286	22 753	280		
1970			29 802	316	25 072	309		
1971			32 074	340	27 181	335		
1972			37 734	400	31 927	393		
			Kapitalinkomster			Kapitalinkomster		
			Milj kr	Index	Milj kr	Index		
1960			1 317	100	1 317	100		
1961			1 336	101	1 336	101		
1962			2 060	156	2 060	156		
1963			2 343	178	2 343	178		
1964			2 976	226	2 976	226		
1965			3 007	228	3 007	228		
1966			3 701	281	3 701	281		
1967			4 064	309	4 064	309		
1968			4 327	329	4 327	329		
1969			4 266	324	4 266	324		
1970			4 730	359	4 730	359		
1971			4 893	372	4 893	372		
1972			5 807	441	5 807	441		

^a Inklusive kommunalförbund.

Tabell B 3 Landsting. Externa utgifter och inkomster 1960-1972.
Löpande priser

År	Externa utgifter				Externa inkomster					
	Totalt		Därv		Totalt		Därv			
			Kostnader				Intäkter			
	Milj kr	Index	Milj kr	Index	Milj kr	Index	Milj kr	Index		
1960	1 551	100	1 281	100	1 530	100	1 467	100	63	100
1961	1 734	112	1 444	113	1 715	112	1 641	112	74	117
1962	2 039	131	1 693	132	2 027	132	1 858	127	169	268
1963	2 471	159	2 022	158	2 448	160	2 336	159	112	178
1964	2 877	185	2 350	183	2 934	192	2 790	190	144	229
1965	3 391	219	2 756	215	3 378	221	3 208	219	170	270
1966	4 143	267	3 320	259	4 433	290	4 156	283	277	440
1967	5 761	371	4 743	370	6 162	403	5 847	399	315	500
1968	7 029	453	5 713	446	7 213	471	6 758	461	455	722
1969	7 980	515	6 611	516	8 094	529	7 589	517	505	802
1970	9 602	619	8 033	627	9 509	622	9 021	615	488	775
1971	12 689	818	10 835	846	12 419	812	11 676	796	743	1 179
1972	14 138	912	12 158	949	14 819	969	13 886	947	933	1 481

Tabell B 4 Primärkommuner.^a Utgifter/kostnader brutto och netto per invånare 1960–1972.
Löpande priser

	Kronor/invånare			Genomsnittlig årlig förändring i procent				
	1960	1964	1970	1972	1960–1972	1964–1968	1968–1970	1970–1972 ^b
Externa utgifter brutto	1 196	2 018	3 906	4 489	11,7	14,0	10,9	12,5
Driftkostnader brutto	1 051	1 653	3 443	4 242	12,3	12,0	13,4	13,6
netto	361	582	897	1 469	12,4	12,7	15,6	16,8
Investeringsutgifter brutto	249	536	904	899	11,3	21,1	2,8	4,6
efter avdrag av investeringsbidrag	200	440	732	678	10,7	21,8	0,5	3,6

^a Inklusive kommunalförbund.

^b Hänsyn tagen till Stockholms landstingsverksamhet. Utgifter för Stockholms landstingsverksamhet är frårdagna i 1968 respektive 1970 års värden vid beräkning av procentuell förändring.

Tabell B 5 Landsting. Utgifter/kostnader brutto och netto per invånare 1960–1972.
Löpande priser

	Kronor/invånare			Genomsnittlig årlig förändring i procent				
	1960	1964	1970	1972	1960–1972	1964–1968 ^a	1968–1970	1970–1972 ^b
Externa utgifter brutto	267	473	1 463	1 921	17,8	15,4	14,7	15,6
Driftkostnader brutto	225	422	1 343	1 987	19,9	17,0	19,4	17,4
netto	161	291	747	1 089	16,8	15,9	17,8	14,6
Investeringsutgifter brutto	46	81	197	231	14,4	15,2	23,9	3,8
efter avdrag av investeringsbidrag	41	74	169	183	13,7	15,9	23,3	1,7
								6,9
								–2,9

^a Hänsyn tagen till mentalvårdsreformen. Utgifter för lasarett för psykiatrisk vård är frårdagna i 1968 års värden.

^b Hänsyn tagen till Stockholms landstingsverksamhet. Utgifter för Stockholms landstingsverksamhet är adderade till 1968 respektive 1970 års värden.

Tabell B 6 Primärkommuner^a och landsting. Driftkostnader och driftintäkter 1960–1972.

År	Driftkostnader brutto		Därav		Löne- och personal-kostnader ^b		Kostnadsräntor		Driftintäkter		Därav		Statliga driftbidrag		Driftkostnader netto	
	Milj kr	Index	Milj kr	Index	Milj kr	Index	Milj kr	Index	Milj kr	Index	Milj kr	Index	Milj kr	Index	Milj kr	Index
	1960	9 161	100	3 695	100	293	100	293	100	5 237	100	1 380	100	1 380	100	3 631
1961	10 208	111	4 151	112	324	111	324	111	5 793	111	1 503	109	1 503	109	4 091	113
1962	11 586	127	4 773	129	363	124	363	124	6 366	122	1 676	121	1 676	121	4 857	134
1963	12 979	142	5 319	144	411	141	411	141	7 287	139	1 931	140	1 931	140	5 281	146
1964	15 175	166	6 074	164	496	169	496	169	8 473	162	2 243	163	2 243	163	6 206	171
1965	17 444	190	6 571	178	624	213	624	213	9 754	186	2 497	181	2 497	181	7 066	195
1966	20 167	220	7 972	216	755	257	755	257	11 227	214	2 898	210	2 898	210	8 185	226
1967	24 430	267	9 879	267	883	301	883	301	14 298	273	4 358	316	4 358	316	9 249	255
1968	27 315	298	11 760	318	1 023	349	1 023	349	15 559	297	4 682	339	4 682	339	10 733	296
1969	31 057	339	13 347	361	1 154	394	1 154	394	17 527	335	5 234	379	5 234	379	12 376	341
1970	36 399	397	15 783	427	1 345	459	1 345	459	20 339	388	5 845	424	5 845	424	14 715	406
1971	42 676	466	18 595	503	1 569	535	1 569	535	23 567	450	6 610	479	6 610	479	17 540	483
1972	49 097	536	21 058	570	1 709	583	1 709	583	27 439	524	8 004	580	8 004	580	19 949	550

^a Inklusive kommunalförbund.^b Exklusive löne- och personalkostnader för underhåll och investeringar.

Tabell B 7 Primärkommuner.^a Driftkostnader och driftintäkter 1960–1972.
Löpande priser

År	Driftkostnader brutto		Därav		Driftintäkter		Därav		Driftkostnader netto			
	Milj kr	Index	Löne- och personal-kostnader ^b		Kostnadsräntor		Milj kr	Index	Milj kr	Index		
			Milj kr	Index	Milj kr	Index						
1960	7 852	100	2 967	100	286	100	4 871	100	1 272	100	2 695	100
1961	8 731	111	3 327	112	315	110	5 367	110	1 387	109	3 049	113
1962	9 840	125	3 811	128	350	122	5 936	122	1 544	121	3 534	131
1963	10 951	139	4 175	141	393	137	6 701	138	1 764	139	3 858	143
1964	12 606	161	4 714	159	473	165	7 696	158	2 051	161	4 438	165
1965	14 399	183	4 993	168	596	208	8 822	181	2 268	178	4 980	185
1966	16 504	210	6 052	204	719	251	10 129	208	2 638	207	5 656	210
1967	19 195	244	7 167	242	837	293	12 132	249	3 479	274	6 226	231
1968	21 049	268	8 450	285	969	339	13 003	267	3 716	292	7 078	263
1969	23 735	302	9 474	319	1 087	380	14 567	299	4 246	334	8 080	300
1970	27 589	351	11 006	371	1 264	442	16 513	339	4 752	374	9 812	364
1971	30 253	385	12 194	411	1 440	503	18 338	376	5 215	410	10 475	389
1972	34 473	439	13 771	464	1 561	546	20 975	431	6 207	488	11 937	443

^a Inklusive kommunalförbund.

^b Exklusive löne- och personalkostnader för underhåll och investeringar. Dessa uppgår 1960 till 300 och 1972 till 859 milj kr.

Tabell B 8 Landsfing. Drifkostnader och driftintäkter 1960-1972.
Löpande priser

År	Drifkostnader brutto		Därav		Kostnadsräntor		Driftintäkter		Därav		Driftkostnader netto	
	Milj kr	Index	Milj kr	Index	Milj kr	Index	Milj kr	Index	Milj kr	Index	Milj kr	Index
1960	1 309	100	728	100	7	100	366	100	108	100	936	100
1961	1 477	113	824	113	9	129	426	116	116	107	1 042	111
1962	1 746	133	962	132	13	186	410	112	132	122	1 323	141
1963	2 028	155	1 144	157	18	257	586	160	167	155	1 424	152
1964	2 569	196	1 360	187	23	329	777	212	192	178	1 769	189
1965	3 045	233	1 578	217	28	400	932	255	229	212	2 084	223
1966	3 663	280	1 920	264	36	514	1 098	300	260	241	2 529	270
1967	5 235	400	2 712	372	46	657	2 166	592	879	814	3 023	323
1968	6 266	479	3 310	455	54	771	2 557	699	699	894	3 655	390
1969	7 322	559	3 873	532	67	957	2 960	809	988	915	4 295	459
1970	8 810	673	4 777	656	81	1 157	3 826	1 045	1 093	1 012	4 904	524
1971	12 423	949	6 401	879	129	1 843	5 229	1 429	1 395	1 292	7 065	755
1972	14 624	1 117	7 287	1 001	148	2 114	6 464	1 766	1 797	1 664	8 012	856

Tabell B 9 Primärkommuner.^a Driftkostnader 1960–1972 fördelade på förvaltning och affärsmässig verksamhet.
Löpande priser

År	Förvaltning exkl finansiering				Affärsmässig verksamhet			
	Driftkostnader brutto		Driftkostnader netto		Driftkostnader brutto		Driftkostnader netto	
	Milj kr	Index	Milj kr	Index	Milj kr	Index	Milj kr	Index
1960	5 595	90	3 251	89	1 764	90	-12	.
1961	6 226	100	3 638	100	1 954	100	39	100
1962	7 073	114	4 173	115	2 144	110	53	136
1963	7 873	126	4 561	125	2 332	119	40	103
1964	9 141	147	5 262	145	2 551	131	11	28
1965	10 391	167	6 015	165	2 899	148	89	228
1966	11 945	192	6 858	189	3 290	168	208	533
1967	14 030	225	7 731	213	3 612	185	298	764
1968	15 362	247	8 840	243	3 867	198	360	923
1969	17 296	278	10 034	276	4 315	221	424	1 087
1970	20 193	324	11 830	325	4 968	254	675	1 731
1971	22 057	354	13 196	363	5 402	276	663	1 700
1972	25 274	406	15 027	413	6 130	314	765	1 962

^a Inklusive kommunalförbund.

Tabell B 10 Primärkommuner.^a Vissa kostnadslag i procent av externa kostnader 1960–1972.
Löpande priser

	1960	1964	1968	1970	1972
Driftkostnader brutto, milj kr	7 852	12 606	21 049	27 589	34 473
Externa kostnader, milj kr	6 560	10 333	16 206	21 679	26 580
Externa kostnader i procent av driftkostnader brutto	83,6	82,0	77,0	78,6	77,1
<i>Vissa kostnadslag i procent av externa kostnader</i>					
Löne- och personalkostnader ^b	45,2	45,7	52,2	50,7	51,8
Därav löner och arvoden	41,6	41,7	46,2	44,4	44,8
övriga personalkostnader	3,6	4,0	6,0	6,3	7,0
Transfereringar till					
stat och kommun	8,2	8,8	8,3	7,5	6,8
enskilda och föreningar	5,5	5,5	7,3	8,0	9,8
Kostnadsräntor	4,4	4,6	6,0	5,8	5,9
Material, främmande tjänster m m	36,7	35,4	26,2	28,0	25,7

^a Inklusive kommunalförbund.

^b Exklusive löne- och personalkostnader för underhåll och investeringar.

Tabell B 11 Landsting. Vissa kostnadsslag i procent av externa kostnader 1960–1972.

Löpande priser

	1960	1964	1968	1970	1972
Driftkostnader brutto, milj kr	1 309	2 569	6 266	8 810	14 624
Externa kostnader, milj kr	1 281	2 350	5 713	8 033	12 158
Externa kostnader i procent av driftkostnader brutto	97,9	91,5	91,2	91,2	83,1 ^a
<i>Vissa kostnadsslag i procent av externa kostnader</i>					
Löne- och personalkostnader	56,8	57,9	58,0	59,5	59,9
Därav löner och arvoden	54,2	54,6	51,8	52,2	52,2
övriga personalkostnader	2,6	3,3	6,2	7,3	7,7
Transfereringar till					
stat och kommun	..	7,5	11,1	10,7	9,7
enskilda och föreningar	..	4,3	3,7	3,8	4,8
Kostnadsräntor	0,6	1,0	0,9	1,0	1,2
Material, främmande tjänster m m	..	29,3	26,3	25,0	24,4

^a Nedgången beror till stor del på den snabba ökningen av interna debiteringar i samband med övergång till ny redovisningsblankett 1972.

Tabell B 12 Landsting. Vissa intäktslag i procent av externa driftintäkter 1960–1972.

Löpande priser

	1960	1964	1968	1972
Driftintäkter, milj kr	366	777	2 557	6 464
Externa driftintäkter, milj kr	357	655	2 184	4 468
Externa driftintäkter i procent av totala driftintäkter	97,5	84,3	85,4	69,1
<i>Vissa intäktslag i procent av externa driftintäkter</i>				
Hyror och arrenden	6,9	5,8	3,2	2,3
Rörelseintäkter	3,4	6,2	4,6	6,4
Statliga driftbidrag	30,3	29,3	44,2	40,2
Folktandvårdsavgifter (från enskilda och försäkringskassan)	7,6	5,0	2,0	1,9
Vårdavgifter från försäkringskassan	12,3	8,1	3,1	12,8
Vårdavgifter från enskilda (7 kr)	..	..	..	1,8
Vårdavgifter från enskilda (sluten vård)	..	..	..	6,3
Bidrag och ersättningar från andra huvudmän	..	11,9 ^a	15,8 ^a	10,2
Ränteintäkter	10,6	7,1	5,4	4,2
Ersättning för lämnade tjänster	..	..	..	5,4

^a Uppskattade värden, mentalvårdsreformen är trolig anledning till den höga andelen 1968.

Tabell B 13 Primärkommuner^a och landsting. Konsumtion 1960-1972 enligt nationalräkenskaperna.

Löpande och fasta priser

	1960	1961	1962	1963	1964	1965	1966	1967	1968	1969	1970	1971	1972
<i>Löpande priser</i>													
Konsumtion totalt	5 486 100	6 049 110	6 590 120	7 863 143	8 913 162	9 694 176	11 748 214	14 456 263	16 557 301	18 519 337	22 119 403	25 554 465	28 944 527
därav undervisning	1 974 100	.. ..	.. ..	2 908 147	3 302 167	3 772 191	4 585 232	5 507 279	5 836 296	6 434 326	7 436 377	8 136 412	9 012 457
socialvård	613 100	.. ..	.. ..	962 157	976 159	1 176 192	1 418 231	1 740 284	2 013 328	2 422 395	3 201 522	3 856 629	4 658 760
hälso- och sjukvård	1 645 100	.. ..	.. ..	2 425 147	2 843 173	3 246 197	3 945 240	5 179 315	5 944 361	6 562 399	7 782 473	9 285 565	10 367 630
<i>1968 års priser</i>													
Konsumtion totalt	9 882 100	10 427 105	10 742 108	12 034 122	12 720 128	12 637 128	13 666 138	15 140 153	16 557 167	17 756 179	19 655 199	20 227 204	21 277 215
därav undervisning	3 609 100	.. ..	.. ..	4 364 121	4 561 126	4 730 131	5 127 142	5 396 149	5 836 162	6 236 173	6 890 191	6 848 190	7 199 199
socialvård	1 020 100	.. ..	.. ..	1 374 135	1 363 134	1 483 145	1 607 157	1 816 178	2 013 197	2 366 232	2 852 279	3 033 297	3 275 321
hälso- och sjukvård	3 005 100	.. ..	.. ..	3 751 125	4 039 134	4 243 141	4 530 151	5 459 182	5 944 198	6 187 206	6 620 220	7 084 236	7 172 239

^a Inklusive kommunalförbund.

Tabell B 14 Primärkommuner^a och landsting. Konsumtion 1960-1972 enligt nationalräkenskaperna totalt och inom vissa verksamhetsområden. Löpande och fasta priser

	1960		1964		1968		1970		1972		Genomsnittlig årlig förändring i procent					
	milj kr index	100	8 913 162	16 557 301	22 119 403	28 944 527	1960- 1972	1960- 1964	1964- 1968	1968- 1970	1970- 1972	1960- 1972	1968- 1970	1970- 1972		
<i>Löpande priser</i>																
Konsumtion totalt	milj kr index	5 486 100	8 913 162	16 557 301	22 119 403	28 944 527	14,9	12,9	16,7	15,0	14,4	14,9	15,6	14,4		
däruv undervisning	milj kr index	1 974 100	3 302 167	5 836 296	7 436 377	9 012 457	13,5	13,7	15,3	11,5	10,1	13,5	12,9	10,1		
socialvård	milj kr index	613 100	976 159	2 013 328	3 201 522	4 658 760	18,4	12,3	19,8	23,3	20,6	18,4	26,1	20,6		
hälso- och sjukvård	milj kr index	1 645 100	2 843 173	5 944 361	7 782 473	10 367 630	16,6	14,7	20,2	14,9	15,4	16,6	14,4	15,4		
<i>1968 års priser</i>																
Konsumtion totalt	milj kr index	9 882 100	12 720 129	16 557 168	19 655 199	21 277 215	6,6	6,5	6,8	6,5	4,0	6,6	9,0	4,0		
däruv undervisning	milj kr index	3 609 100	4 561 126	5 836 162	6 890 191	7 199 199	5,9	6,0	6,4	5,4	2,2	5,9	8,7	2,2		
socialvård	milj kr index	1 020 100	1 363 134	2 013 197	2 852 280	3 275 321	10,2	7,5	10,2	12,9	7,2	10,2	19,0	7,2		
hälso- och sjukvård	milj kr index	3 005 100	4 039 134	5 944 198	6 620 220	7 172 239	7,5	7,7	10,1	4,8	4,1	7,5	5,5	4,1		

^a Inklusive kommunalförbund.

Tabell B 15 Primärkommuner^a och landsting. Lönekostnader i procent av konsumtionen inom vissa verksamhetsområden 1963-1972.
Löpande priser

	1963	1964	1965	1966	1967	1968	1969	1970	1971	1972
<i>Undervisning</i>										
Konsumtion totalt	2 908	3 302	3 772	4 585	5 507	5 836	6 434	7 436	8 136	9 012
därav löner och arbetsgivaravgifter	2 071	2 347	2 675	3 318	4 133	4 557	4 950	5 630	6 183	6 846
	71,2	71,1	70,9	72,4	75,1	78,1	76,9	75,7	76,0	76,0
<i>Socialvård</i>										
Konsumtion totalt	962	976	1 176	1 418	1 740	2 013	2 422	3 201	3 856	4 658
därav löner och arbetsgivaravgifter	588	678	838	1 090	1 346	1 677	2 037	2 660	3 282	3 916
	61,1	69,5	71,3	76,9	77,4	83,3	84,1	83,1	85,1	84,1
<i>Hälsa- och sjukvård</i>										
Konsumtion totalt	2 425	2 843	3 246	3 945	5 179	5 944	6 562	7 782	9 285	10 367
därav löner och arbetsgivaravgifter	1 652	1 921	2 191	2 658	3 548	4 150	4 745	5 850	6 942	7 880
	68,1	67,6	67,5	67,4	68,5	69,8	72,3	75,2	74,8	76,0
<i>Samtliga ändamål</i>										
Konsumtion totalt	7 863	8 913	9 694	11 748	14 456	16 557	18 519	22 119	25 554	28 944
därav löner och arbetsgivaravgifter	5 497	6 325	6 732	8 313	10 426	12 154	13 663	16 297	19 122	21 660
	69,9	71,0	69,4	70,8	72,1	73,4	73,8	73,7	74,8	74,8

^a Inklusive kommunalförbund.

Tabell B 16 Primärkommuner^a och landsting. Transfereringsutgifter 1960–1972 enligt nationalräkenskaperna.
Milj kr. Löpande priser

År	Subventioner (Bidrag till företag)	Erlagda räntor	Arrenden	Utbetalda pensioner	Övriga transfere- ringar till hus- hållen	Bidrag till social- försäk- rings- sektorn	Erlagda investe- rings- bidrag	Övriga transfere- ringar	Summa
1960	49	296	9	352	330	372	20	48	1 476
1961	52	324	10	384	355	417	24	47	1 613
1962	54	364	11	421	417	485	20	62	1 834
1963	52	420	13	471	462	483	23	99	2 023
1964	65	488	16	417	561	626	31	146	2 350
1965	66	624	18	454	631	688	29	193	2 703
1966	77	754	20	511	728	450	53	218	2 811
1967	185	883	24	551	845	536	49	252	3 325
1968	397	1 019	55	686	994	575	133	183	4 042
1969	447	1 150	62	761	1 218	650	200	228	4 716
1970	684	1 344	79	800	1 533	745	129	241	5 555
1971	484	1 569	133	886	2 006	836	158	276	6 348
1972	625	1 709	133	967	2 642	986	79	306	7 447

^a Inklusive kommunalförbund.

Tabell B 17 Primärkommuner^a och landsting. Investeringsutgifter 1960–1972.

Löpande priser

År	Investerings- utgifter, brutto		Summa investe- ringsbidrag		Därav statliga investerings- bidrag		Investerings- utgifter efter avdrag av in- vesteringsbidrag	
	Milj kr	Index	Milj kr	Index	Milj kr	Index	Milj kr	Index
1960	2 130	100	398	100	301	100	1 732	100
1961	2 512	118	462	116	341	113	2 050	118
1962	2 999	141	537	135	416	138	2 462	142
1963	3 777	177	642	161	481	160	3 135	181
1964	4 584	215	775	195	579	192	3 809	220
1965	5 038	237	891	224	674	224	4 147	239
1966	5 849	275	1 032	259	738	245	4 817	278
1967	6 987	328	1 193	300	874	290	5 794	335
1968	7 795	366	1 324	333	995	331	6 471	374
1969	8 076	379	1 531	385	1 071	356	6 545	378
1970	8 732	410	1 596	401	1 169	388	7 136	412
1971	8 318	391	1 472	370	1 026	341	6 846	395
1972	9 007	423	2 146	539	1 647	547	6 861	396

^a Inklusive kommunalförbund.Tabell B 18 Primärkommuner.^a Investeringsutgifter 1960–1972.

Löpande priser

År	Investerings- utgifter, brutto		Summa investe- ringsbidrag		Därav statliga investerings- bidrag		Investerings- utgifter efter avdrag av in- vesteringsbidrag	
	Milj kr	Index	Milj kr	Index	Milj kr	Index	Milj kr	Index
1960	1 863	100	368	100	275	100	1 495	100
1961	2 226	119	442	120	323	117	1 784	119
1962	2 677	144	502	136	382	139	2 175	146
1963	3 364	181	609	165	453	165	2 755	184
1964	4 092	220	733	199	538	196	3 359	225
1965	4 439	238	828	225	613	223	3 611	242
1966	5 074	272	945	257	664	241	4 129	276
1967	6 016	323	1 057	287	756	275	4 959	332
1968	6 527	350	1 143	311	828	301	5 384	360
1969	6 765	363	1 367	369	909	330	5 408	362
1970	7 243	389	1 374	373	967	352	5 869	393
1971	6 699	360	1 229	334	789	287	5 470	366
1972	7 307	392	1 796	488	1 309	476	5 511	369

^a Inklusive kommunalförbund.

Tabell B 19 Landsting. Investeringsutgifter 1960–1972.

Löpande priser

År	Investerings- utgifter, brutto		Summa investe- ringsbidrag		Därav statliga investerings- bidrag		Investeringsutgifter efter avdrag av investeringsbidrag	
	Milj kr	Index	Milj kr	Index	Milj kr	Index	Milj kr	Index
1960	267	100	30	100	26	100	237	100
1961	286	107	20	67	18	69	266	112
1962	322	121	35	117	34	131	287	121
1963	413	155	33	111	28	108	380	160
1964	492	184	41	137	41	158	451	190
1965	599	224	63	210	61	235	536	226
1966	775	290	87	293	74	285	688	290
1967	971	364	136	453	118	454	835	352
1968	1 268	475	181	603	167	642	1 087	459
1969	1 311	491	174	580	162	623	1 137	480
1970	1 489	558	222	740	202	777	1 267	535
1971	1 619	606	243	810	237	912	1 376	581
1972	1 700	637	350	1 167	338	1 300	1 350	570

Tabell B 20 Primärkommuner.^a Investeringsutgifter 1960–1972.

Löpande priser. Genomsnittlig årlig förändring i procent

	1960– 1972	1960– 1964	1964– 1968	1968– 1972 ^b	1968– 1970	1970– 1972 ^b
<i>Totala verksamheten</i>						
Investeringsutgifter, brutto	12,1	21,7	12,4	3,5	5,3	1,6
Summa investeringsbidrag	14,1	18,8	11,7	12,5	9,6	14,9
Statliga investeringsbidrag	13,9	18,2	11,4	12,9	8,1	17,1
Investeringsutgifter efter av- drag av investeringsbidrag	11,5	22,4	12,5	1,3	4,4	-1,8
<i>Förvaltning exkl finansiering</i>						
Investeringsutgifter, brutto	12,1	22,0	13,8	2,5	7,7	-2,8
Summa investeringsbidrag	11,3	18,2	9,6	7,4	9,1	4,9
Statliga investeringsbidrag	11,8	19,1	10,7	6,8	9,3	3,4
Investeringsutgifter efter av- drag av investeringsbidrag	12,3	23,0	14,8	1,4	7,5	-4,5
<i>Affärsmässig verksamhet</i>						
Investeringsutgifter, brutto	12,0	21,3	10,2	5,1	1,2	9,0
Summa investeringsbidrag	18,3	19,9	15,7	19,4	10,5	28,9
Statliga investeringsbidrag	19,4	14,6	14,1	30,1	3,2	64,1
Investeringsutgifter efter av- drag av investeringsbidrag	10,3	21,6	9,2	1,1	-0,9	3,0

^a Inklusive kommunalförbund.^b Hänsyn tagen till Stockholms landstingsverksamhet. Utgifter och inkomster för Stockholms landstingsverksamhet är fråndragna i 1968 respektive 1970 års värden.

Tabell B 21 Landsting. Investeringsutgifter 1960–1972.
 Löpande priser. Genomsnittlig årlig förändring i procent

	1960– 1972	1960– 1964	1964– 1968 ^a	1968– 1972 ^b	1968– 1970	1970– 1972 ^b
Investeringsutgifter, brutto	16,7	16,5	26,0	4,4	8,4	1,4
Summa investeringsbidrag	22,7	8,2	34,0	14,4	10,8	21,9
Statliga investeringsbidrag	23,9	12,5	30,6	15,6	9,9	25,4
Investeringsutgifter efter avdrag av investeringsbidrag	15,6	17,5	25,2	2,4	8,0	-2,4

^a Hänsyn tagen till mentalvårdsreformen. Utgifter och inkomster för lasarett för psykiatrisk vård är fråndragna i 1968 års värden.

^b Hänsyn tagen till Stockholms landstingsverksamhet. Utgifter och inkomster för Stockholms landstingsverksamhet är adderade till 1968 respektive 1970 års värden.

Tabell B 22 Primärkommuner.^a Investeringsutgifter 1960–1972 fördelade på förvaltning och affärsmässig verksamhet.

Löpande priser

År	Förvaltning exkl finansiering				Affärsmässig verksamhet			
	Investeringsutgifter brutto		Investeringsutgifter efter avdrag av investeringsbidrag		Investeringsutgifter brutto		Investeringsutgifter efter avdrag av investeringsbidrag	
	Milj kr	Index	Milj kr	Index	Milj kr	Index	Milj kr	Index
1960	1 093	100	843	100	770	100	652	100
1961	1 319	121	1 041	123	907	118	743	114
1962	1 608	147	1 267	150	1 069	139	907	139
1963	2 010	184	1 595	189	1 354	176	1 161	178
1964	2 422	222	1 932	229	1 670	217	1 426	219
1965	2 652	243	2 147	255	1 787	232	1 463	224
1966	3 155	289	2 529	300	1 918	249	1 600	245
1967	3 644	333	2 962	351	2 372	308	1 997	306
1968	4 063	372	3 357	398	2 464	320	2 027	311
1969	4 237	388	3 376	400	2 528	328	2 032	312
1970	4 716	431	3 877	460	2 526	328	1 992	306
1971	4 199	384	3 437	408	2 500	325	2 034	312
1972	4 306	394	3 397	403	3 001	390	2 114	324

^a Inklusive kommunalförbund.

Tabell B 23 Primärkommuner.^a Investeringar^b 1960-1972 enligt nationalräkenskaperna fördelade på förvaltning och affärsmässig verksamhet. 1968 års priser

	1960					Genomsnittlig årlig förändring i procent				
	1960	1964	1968	1970	1972	1960-1972	1960-1964	1964-1968	1968-1972	1970-1972
Förvaltning	milj kr 1 655 100	2 538 153	4 059 245	4 364 264	3 618 219	6,7	11,3	12,5	-2,8	3,7
därundervisning	milj kr 574 100	912 159	1 192 208	1 151 201	867 156	3,8	12,3	6,9	-6,9	-1,7
socialvård	milj kr 133 100	232 174	464 349	460 346	318 239	7,5	14,9	18,9	-9,0	-0,4
hälso- och sjukvård	milj kr 115 100	82 71	280 243	311 270	108 94	-0,5	-8,1	35,9	-21,2	5,4
Affärsmässig verksamhet	milj kr 1 035 100	1 754 169	2 304 223	2 449 237	2 507 242	7,7	14,1	7,1	2,1	3,1
Summa	milj kr 2 690 100	4 292 160	6 363 237	6 813 253	6 125 228	7,1	12,4	10,3	-0,9	3,5

^a Inklusive kommunalförbund.

^b Investeringar i nybyggnader samt maskiner och inventarier.

Tabell B 24 Landssting. Investeringar^a 1960-1972 enligt nationalräkenskaperna.
1968 års priser

	1960	1964	1968	1970	1972	Genomsnittlig årlig förändring i procent					
						1960- 1972	1960- 1964	1964- 1968	1968- 1972	1968- 1970	1970- 1972
Investeringar totalt	350	590	1 243	1 348	1 418	12,4	13,9	20,5	3,3	4,1	2,6
	100	169	355	385	405						
milj kr											
index											
däruv hälso- och sjuk- vård	262	477	1 088	1 230	1 143	13,1	16,2	22,9	1,2	6,3	-3,6
	100	182	415	469	436						

^a Investeringar i nybyggnader samt maskiner och inventarier.

Tabell B 25. Primärkommuner^a och landsting. Finansiering 1962-1972.

Löpande priser

	1962	1963	1964	1965	1966	1967	1968	1969	1970	1971	1972	
Externa kostnader, milj kr	9 872	11 069	12 683	14 426	16 582	20 103	21 918	24 863	29 712	34 454	38 738	
Externa kapitalutgifter, milj kr	3 643	4 697	5 585	6 273	7 230	8 333	9 488	9 899	11 191	10 658	11 888	
Nettöökning av finansieringskapital, milj kr	426	31	65	-	694	917	616	243	-	-	1 901	
<i>Summa A, milj ky^b</i>	13 941	15 797	18 333	20 699	24 506	29 353	32 024	35 005	40 903	45 112	52 527	
<i>Finansiering</i>												
Skatteintäkter, milj kr	5 975	6 698	7 738	8 837	11 021	13 060	14 575	15 987	17 348	20 052	24 515	
Därav för kapitalbildande ändamål, milj kr	(1 666)	(2 025)	(2 263)	(2 619)	(3 891)	(4 560)	(4 793)	(4 739)	(4 651)	(4 914)	(5 530)	
Skatteintäkter i procent av Summa A	42,9	42,4	42,2	42,7	45,0	44,5	45,5	45,7	42,4	44,4	46,7	
Bidrag från staten, milj kr	2 590	3 146	3 569	3 886	4 626	6 327	6 870	7 626	8 516	9 336	11 508	
Procent av Summa A	18,6	19,9	19,5	18,8	18,9	21,6	21,5	21,8	20,8	20,7	21,9	
Nya lån, milj kr	1 504	1 500	1 981	1 821	2 423	2 619	2 786	2 546	2 621	3 269	3 639	
Procent av Summa A	10,8	9,5	10,8	8,8	9,9	8,9	8,7	7,3	6,4	7,2	6,9	
Övriga externa inkomster, milj kr	3 777	4 431	5 035	5 674	6 422	7 331	8 020	8 954	10 826	11 836	12 891	
Procent av Summa A	27,1	28,0	27,5	27,4	26,2	25,0	25,0	25,6	26,5	26,2	24,5	
Nettominskning av finansieringskapital, milj kr	-	-	-	422	-	-	-	-	-	1 205	559	-
Procent av Summa A	-	-	-	2,0	-	-	-	-	-	2,9	1,2	-
<i>Summa finansiering, milj kr</i>	13 848	15 777	18 323	20 641	24 494	29 337	32 253	35 112	40 517	45 051	52 553	

^a Inklusive kommunalförbund.^b Överensstämmer inte helt med summa finansiering pga ofullständigheter i grundmaterialet.

Tabell B 26 Primärkommuner.^a Finansiering 1960–1972 av bruttodriftbudgeten.

Löpande priser

År	Driftkostnader + överföringspost milj kr	Nettoökning av driftkapital milj kr	Finansiering i procent ^b					Övriga externa intäkter ^c	Internaintäkter	Nettominskning av driftkapital
			Allmän kommunal-skatt	Skatteutjämningsbidrag	Statligt driftbidrag	Rörelseintäkter	1960			
1960	8 667	248	40,6	5,2	14,3	17,2	12,7	10,0	—	
1961	9 533	98	39,7	4,5	14,4	16,9	13,7	10,8	—	
1962	10 839	—	42,0	3,5	14,2	16,5	12,9	10,9	0,0	
1963	12 150	136	41,0	4,4	14,4	16,0	13,1	11,1	—	
1964	13 922	145	40,8	3,9	14,6	15,0	14,1	11,6	—	
1965	15 904	38	40,9	3,3	14,2	14,5	14,0	13,1	—	
1966	18 865	2	42,6	3,4	14,0	13,4	13,3	13,3	—	
1967	21 973	214	42,3	3,2	15,7	12,0	12,5	14,3	—	
1968	23 940	185	42,9	3,3	15,4	14,2	9,8	14,4	—	
1969	26 584	70	42,1	3,3	15,9	14,2	9,5	15,0	—	
1970	30 077	—	40,4	3,2	15,8	14,0	10,3	15,4	0,9	
1971	32 764	—	39,3	3,4	15,9	14,3	10,0	15,9	1,2	
1972	37 158	763	41,4	3,1	16,4	13,8	9,5	15,8	—	

^a Inklusive kommunalförbund.^b Procent av driftkostnader + överföringspost + nettoökning av driftkapital.^c Här ingår avgifter och ersättningar som inte är kostnadsäckande, hundskatt och sjömansskatt samt övriga driftbidrag.

Tabell B 27 Primärkommuner.^a Finansiering 1960–1972 av bruttokapitalbudgeten.
Löpande priser

År	Kapital- utgifter milj kr	Netto- ökning av dispo- nibelt stam- kapital milj kr	Finansiering i procent ^b					Försälj- ning av anlägg- ningsstill- gångar	Investe- ringsbidrag från staten	Övriga investe- ringsbi- drag	Övriga kapital- inkomster	Netto- minsk- ning av disponibelt stamkapital
			Avskriv- nings- medel och överför- ringspost ^c	Nya lån								
1960	2 410	176	47,1	29,5	5,8	10,7	3,6	3,3	—			
1961	2 808	—	45,3	24,6	5,9	11,5	4,2	4,8	3,7			
1962	3 323	347	40,2	37,4	4,8	10,4	3,2	4,0	—			
1963	4 289	—	40,8	33,3	5,1	10,6	3,6	3,9	2,7			
1964	5 121	—	37,4	36,8	5,7	10,5	3,8	3,2	2,6			
1965	5 703	—	38,3	30,2	6,6	10,8	3,8	2,4	7,9			
1966	6 493	401	45,6	32,5	6,3	9,6	4,1	1,9	—			
1967	7 498	332	46,5	31,4	5,3	9,7	3,8	3,3	—			
1968	8 172	205	46,2	30,3	6,3	9,9	3,8	3,5	—			
1969	8 529	—	46,7	26,4	6,2	10,7	5,3	4,2	0,5			
1970	9 622	—	38,9	24,9	8,8	10,1	4,2	3,9	9,2			
1971	8 806	69	43,6	32,3	6,6	8,9	5,0	3,6	—			
1972	9 908	466	41,0	30,3	6,6	12,6	4,7	4,8	—			

^a Inklusive kommunalförbund.

^b Procent av kapitalutgifter + nettoökning av disponibelt stamkapital.

^c Från driftbudgeten till kapitalbudgeten överförda medel. Posten anger skattefinansieringen av kapitalutgifterna.

Tabell B 28 Landsting. Finansiering 1962-1972 av bruttodriftbudgeten.
Löpande priser

År	Driftkostnader + överföringspost miljon kr	Nettoökning av driftkapital miljon kr	Finansiering i procent ^a					Övriga externa intäkter ^b	Internaintäkter	Nettominskning av driftkapital
			Lands- tings- skatt	Skatte- utjämningsbi- drag	Statliga drift- bidrag	Körelse- intäkter	Rörelse- intäkter			
1962	1 902	-	71,6	6,3	6,9	0,9	11,3	1,9	1,1	
1963	2 262	5	70,4	8,2	7,4	1,1	11,3	1,6	-	
1964	2 822	62	66,9	6,8	6,7	1,4	14,0	4,2	-	
1965	3 368	3	67,0	5,7	6,8	1,6	13,5	5,4	-	
1966	4 279	24	67,6	8,2	6,0	1,8	11,4	5,0	-	
1967	5 975	137	58,8	6,4	14,4	1,4	13,9	5,1	-	
1968	6 972	159	58,3	5,7	13,6	1,4	15,8	5,2	-	
1969	7 813	251	58,0	5,4	12,3	1,5	16,7	6,1	-	
1970	9 419	135	53,5	5,6	11,4	1,7	22,5	5,3	-	
1971	13 074	-	54,2	4,5	10,7	2,0	17,9	9,5	1,2	
1972	15 447	411	55,0	4,4	11,3	1,8	14,9	12,6	-	

^a Procent av driftkostnader + överföringspost + nettoökning av driftkapital.

^b Härin ingår vårdavgifter, sjömansskatt och övriga driftbidrag.

Tabell B 29 Landsting. Finansiering 1962-1972 av bruttokapitalbudgeten.
Löpande priser

År	Kapital- utgifter milj kr	Netto- ökning av dispo- nibelt stam- kapital milj kr	Finansiering i procent ^a					Försälj- ning av anlägg- ningstill- gångar	Investe- ringsbidrag från staten	Övriga investe- ringsbi- drag	Övriga kapital- inkomster	Netto- minsk- ning av disponibelt stamkapital
			Avskriv- nings- medel och överför- ringspost ^b	Nya lån								
1962	346	103	42,1	29,1	0,2	7,5	0,3	20,8	-	-	-	
1963	450	4	60,2	16,2	0,4	6,2	1,2	15,8	-	-	-	
1964	528	-	65,5	18,1	0,5	7,8	0,0	6,5	1,6	1,6	1,6	
1965	639	-	68,1	15,4	0,7	9,5	0,3	3,4	2,6	3,4	2,6	
1966	829	266	68,5	16,6	0,3	6,8	1,2	6,6	-	6,6	-	
1967	1 026	235	73,1	12,5	0,4	9,4	1,4	3,2	-	3,2	-	
1968	1 322	67	66,6	18,0	0,3	12,0	1,0	2,1	-	2,1	-	
1969	1 372	-	55,3	21,5	0,4	11,8	0,8	7,5	2,7	7,5	2,7	
1970	1 571	-	58,1	14,4	0,6	12,8	1,3	2,2	10,6	2,2	10,6	
1971	1 859	-	56,1	21,8	3,7	12,7	0,3	0,8	4,6	0,8	4,6	
1972	1 980	262	57,1	22,1	1,8	15,1	0,6	3,3	-	3,3	-	

^a Procent av kapitalutgifter + nettoökning av disponibelt stamkapital.

^b Från driftbudgeten till kapitalbudgeten överförda medel. Posten anger skattefinansieringen av kapitalutgifterna.

Tabell B 30 Primärkommuner^a och landsting. Skatteintäkter och skatteutjämningsbidrag m 1960–1972. Löpande priser

År	Antal skattekronor enligt taxeringen år t-1		Total kommunal medelutdebitering ^b		Skatteintäkter totalt		Därv		Skatteutjämningsbidrag		
	Skkr/inv	Index	Kr/skkr	Index	Milj kr	Kr/inv	Index	Allmän kommunal-skatt och lands-tingskatt	Hund-skatt, sjömans-skatt m m	Kr/inv	Index
1960	40,69	100	14,60	100	4 647	622	100	615	7	80	100
1961	42,77	105	15,00	103	4 981	664	107	656	8	74	93
1962	47,63	117	15,24	104	5 975	792	127	784	8	66	83
1963	52,55	129	15,46	106	6 698	884	142	875	9	97	121
1964	55,06	135	16,50	113	7 738	1 014	163	1 006	8	98	123
1965	60,37	148	17,25	118	8 839	1 149	185	1 140	9	93	116
1966	68,63	169	18,29	125	11 021	1 418	228	1 409	9	127	159
1967	77,01	189	18,71	128	13 060	1 665	268	1 655	10	139	174
1968	84,00	206	19,34	132	14 575	1 846	297	1 836	10	151	189
1969	90,15	222	20,24	138	15 987	2 013	324	2 003	10	166	208
1970	95,97	236	21,00	144	17 348	2 165	348	2 154	11	187	234
1971	102,88	253	22,54	154	20 052	2 478	398	2 467	11	210	263
1972	113,95	280	23,79	163	24 515	3 016	485	3 006	10	228	285

^a Inklusive kommunalförbund.

^b Dvs inklusive utdebitering till församling. Övriga uppgifter i tabellen avser endast primärkommuner och landsting.

Tabell B 31 Primärkommuner.^a Skatteintäkter och skatteutjämningsbidrag m m 1960–1972.
Löpande priser

År	Antal skattekonor enligt taxeringen år t-1		Medelutdebitering till primärkommuner ^b		Skatteintäkter totalt		Därv		Skatteutjämningsbidrag		
	Skkr/inv	Index	Kr/skkr	Index	Milj kr	Kr/inv	Index	Allmän kommunal-skatt	Hundskatt, sjömansskatt m m	Kr/inv	Index
1960	40,69	100	9,80	100	3 666	491	100	484	7	63	100
1961	42,77	105	10,02	102	3 881	517	105	510	7	57	90
1962	47,63	117	10,13	103	4 610	611	124	603	8	50	79
1963	52,55	129	10,22	104	5 097	672	137	664	8	72	114
1964	55,06	135	10,59	108	5 801	760	155	753	7	72	114
1965	60,37	148	11,03	113	6 573	855	174	847	8	68	108
1966	68,63	169	11,37	116	8 103	1 043	212	1 035	8	82	130
1967	77,01	189	11,63	119	9 459	1 206	246	1 197	9	89	141
1968	84,00	206	11,87	121	10 409	1 319	269	1 310	9	99	157
1969	90,15	222	12,23	125	11 300	1 423	290	1 414	9	112	178
1970	95,97	236	12,67	129	12 222	1 525	311	1 516	9	120	190
1971	102,88	253	13,25	135	12 956	1 601	326	1 591	10	137	217
1972	113,95	280	13,88	142	15 790	1 942	396	1 932	10	143	227

^a Inklusive kommunalförbund.

^b Exklusive utdebitering till kommuner utanför landsting. Övriga uppgifter i tabellen avser samtliga primärkommuner.

Tabell B 32 Landsting. Skatteintäkter och skatteutjämningsbidrag m m 1960-1972.
Löpande priser

År	Antal skattekonor enligt taxeringen år t - 1 ^a		Medelutdebitering till landsting		Skatteintäkter totalt		Därav		Skatteutjämningsbidrag		
	Skkr/inv	Index	Kr/skkr ^a	Index	Milj kr	Kr/inv	Index	Landstingsskatt		Sjömansskatt	
								Kr/inv	Index	Kr/inv	Index
1960	35,41	100	4,38	100	981	169	100	168	100	22	100
1961	37,47	106	4,64	106	1 100	189	112	188	112	21	95
1962	41,83	118	4,85	111	1 365	233	138	232	138	20	91
1963	46,58	132	5,04	115	1 601	265	157	264	157	31	141
1964	48,53	137	5,63	129	1 937	318	188	317	189	32	145
1965	53,35	151	5,95	136	2 266	369	218	368	219	31	141
1966	60,97	172	6,43	147	2 918	469	278	468	279	57	259
1967	68,97	195	6,75	154	3 601	565	334	564	336	61	277
1968	75,57	213	7,16	163	4 166	648	383	647	385	63	286
1969	81,21	229	7,64	174	4 687	723	428	721	429	67	305
1970	86,21	243	8,06	184	5 126	781	462	780	464	82	373
1971	100,20	283	8,60	196	7 096	969	573	968	576	81	368
1972	112,08	317	9,27	212	8 725	1 186	702	1 186	706	94	427

^a Exklusive skattekonor för kommuner utanför landsting.

^b Särredovisning kan ej göras. Redovisas tillsammans med landstingsskatt.

Tabell B 33 Primärkommuner^a och landsting. Bidrag från staten 1960–1972.
Löpande priser

År	Skatteut- jämnings- bidrag, milj kr	Drift- bidrag, milj kr	Investe- rings- bidrag, milj kr	Summa bidrag, milj kr	Summa bidrag/ externa utgifter brutto
1960	597	1 380	301	2 278	0,217
1961	555	1 504	340	2 399	0,204
1962	498	1 676	416	2 590	0,192
1963	734	1 931	481	3 146	0,200
1964	747	2 243	579	3 569	0,195
1965	715	2 497	674	3 886	0,188
1966	990	2 898	738	4 626	0,194
1967	1 093	4 359	875	6 327	0,222
1968	1 192	4 683	995	6 870	0,219
1969	1 321	5 234	1 071	7 626	0,219
1970	1 501	5 846	1 169	8 516	0,208
1971	1 701	6 610	1 025	9 336	0,207
1972	1 857	8 004	1 647	11 508	0,227

^a Inklusive kommunalförbund.

Tabell B 34 Primärkommuner.^a Bidrag från staten 1960–1972.
Löpande priser

År	Skatteut- jämnings- bidrag, milj kr	Drift- bidrag milj kr	Investe- rings- bidrag, milj kr	Summa bidrag, milj kr	Summa bidrag, kr/skkr ^b	Summa bidrag/ externa utgifter brutto
1960	467	1 272	275	2 014	6,60	0,225
1961	429	1 387	323	2 139	6,64	0,214
1962	378	1 544	382	2 304	6,41	0,201
1963	547	1 764	453	2 764	6,95	0,208
1964	549	2 051	538	3 138	7,50	0,204
1965	523	2 268	613	3 404	7,38	0,197
1966	636	2 638	664	3 938	7,44	0,200
1967	702	3 479	756	4 937	8,25	0,218
1968	785	3 716	828	5 329	8,09	0,219
1969	887	4 246	909	6 041	8,49	0,226
1970	962	4 752	967	6 681	8,77	0,213
1971	1 111	5 215	789	7 115	8,63	0,219
1972	1 165	6 207	1 309	8 680	9,41	0,238

^a Inklusive kommunalförbund.

^b Skattekrönor enligt taxeringen år t-1.

Tabell B 35 Landsting. Bidrag från staten 1960–1972.

Löpande priser

År	Skatteut- jämnings- bidrag, milj kr	Drift- bidrag, milj kr	Investe- rings- bidrag, milj kr	Summa bidrag, milj kr	Summa bidrag, kr/skk ^a	Summa bidrag/ externa utgifter brutto
1960	130	108	26	264	1,28	0,170
1961	125	116	18	259	1,19	0,149
1962	120	132	34	286	1,16	0,140
1963	187	167	28	382	1,36	0,155
1964	197	192	41	431	1,46	0,150
1965	192	229	61	481	1,47	0,142
1966	355	260	74	689	1,82	0,166
1967	391	879	118	1 388	3,16	0,241
1968	408	966	167	1 541	3,17	0,219
1969	435	988	162	1 585	3,01	0,199
1970	539	1 093	202	1 834	3,24	0,191
1971	589	1 395	237	2 221	3,03	0,175
1972	692	1 797	338	2 827	3,44	0,200

^a Skattekronor enligt taxeringen år t-1.Tabell B 36 Primärkommuner.^a Kapitalinkomster fördelade på förvaltning och affärsmässig verksamhet 1960–1972.

Löpande priser

	1960	1964	1968	1972
<i>Förvaltning exkl finansiering</i>				
Kapitalinkomster, milj kr	383	751	1 127	1 474
däruv i procent				
statliga investeringsbidrag	56,9	58,5	58,6	56,2
övriga investeringsbidrag	8,4	6,7	4,0	5,5
försäljning av anläggningar	30,1	29,6	31,0	28,0
övriga externa kapitalinkomster	1,3	1,1	5,5	3,9
<i>Affärsmässig verksamhet</i>				
Kapitalinkomster, milj kr	201	365	683	1 240
däruv i procent				
statliga investeringsbidrag	28,4	27,0	24,5	38,7
övriga investeringsbidrag	30,1	39,6	39,5	32,8
försäljning av anläggningar	17,2	19,4	26,2	21,5
övriga externa kapitalinkomster	3,8	1,5	6,3	3,2

^a Inklusivt kommunalförbund.

Tabell B 37 Landsting. Kapitalinkomster^a 1960-1972.
Löpande priser

	1960	1964	1968	1972
Externa kapitalinkomster, milj kr	35	46	173	355
därav i procent				
statliga investeringsbidrag	77,1	90,1	86,2	82,2
övriga investeringsbidrag	13,0	—	8,2	—
försäljning av anläggningar	8,7	5,5	1,7	11,5
övriga externa kapitalinkomster	1,2	4,3	3,8	6,3 ^b

^a Exklusive finansiering.

^b Inklusive övriga investeringsbidrag.

Tabell B 38 Primärkommuner.^a Lånefinansiering, låneskuld och lånekostnader 1960-1972.

Löpande priser

År	Långfristigt nyupplåning milj kr	Amortering, milj kr	Låneskuld milj kr	Kostnadsräntor, milj kr	Långfristigt nyupplåning i procent av investeringsutgifter brutto	Nettopp-låning, ^b kr/inv	Låneskuld, kr/inv	Annuitet, ^c kr/inv	Kostnadsräntor, kr/inv	Låneskuld/skatteskronor inkl tillskott av skatteunderlag	Annuitet/skatteskronor inkl tillskott av skatteunderlag
1960	763	305	6 500	286	41	61	870	79	38	21,29	1,93
1961	691	327	6 887	315	31	49	918	86	42	21,38	1,99
1962	1 373	371	7 841	350	51	133	1 040	96	46	21,81	2,00
1963	1 427	422	8 852	393	42	133	1 168	108	52	22,25	2,05
1964	1 886	463	10 445	473	46	187	1 369	123	62	24,95	2,24
1965	1 722	548	11 863	596	39	153	1 542	149	78	25,70	2,48
1966	2 241	624	13 456	719	44	208	1 731	173	92	23,25	2,32
1967	2 461	710	15 367	837	41	223	1 959	197	107	23,60	2,38
1968	2 536	893	16 865	969	39	208	2 136	236	123	23,56	2,60
1969	2 251	947	18 211	1 087	33	164	2 293	256	137	23,56	2,63
1970	2 394	992	20 235	1 264	33	175	2 525	281	158	24,46	2,73
1971	2 864	1 113	22 419	1 440	43	216	2 771	315	178	25,08	2,86
1972	3 143	1 336	24 261	1 561	43	222	2 985	356	192	24,64	2,94

^a Inklusive kommunalförbund.^b Långfristig nyupplåning minus amortering.^c Amorteringar + kostnadsräntor.

Tabell B 39 Landsting. Lånefinansiering, låneskuld och lånekostnader 1960-1972.
Löpande priser

År	Långfris- tig nyupp- låning milj kr	Amor- tering, milj kr	Låne- skuld milj kr	Kost- nads- räntor, milj kr	Långfris- tig nyupp- låning i procent av inves- terings- utgifter brutto	Netto- upp- låning, ^a kr/inv	Låne- skuld, kr/inv	Annui- tet, ^b kr/inv	Kost- nads- räntor, kr/inv	Låne- skuld/ skatte- kronor inkl tillskott av skatte- underlag	Annui- tet/ skatte- kronor inkl tillskott av skatte- underlag
1960	30	11	178	8	11	3	31	3	1	0,87	0,09
1961	51	12	216	9	18	7	37	4	2	0,99	0,10
1962	131	19	330	14	41	19	56	6	2	1,34	0,13
1963	74	26	409	19	18	8	68	7	3	1,46	0,16
1964	96	26	480	23	19	11	79	8	4	1,63	0,17
1965	99	27	561	28	16	12	91	9	5	1,71	0,17
1966	182	38	686	36	23	23	110	12	6	1,59	0,17
1967	158	32	876	46	16	20	138	12	7	1,77	0,16
1968	251	36	1 065	54	20	33	166	14	8	1,96	0,17
1969	295	42	1 305	67	23	39	201	17	10	2,21	0,19
1970	227	53	1 469	81	15	26	224	20	12	2,32	0,21
1971	405	67	2 435	129	25	46	333	27	18	3,04	0,24
1972	496	99	2 882	148	28	54	392	34	20	3,22	0,28

^a Långfristig nyupplåning minus amortering.

^b Amorteringar + kostnadsräntor.

Tabell B 40 Primärkommuner.^a Kapitalbudgetens skattefinansiering 1960–1972.

Löpande priser

År	Överföringspost milj kr	Avskrivningsmedel, milj kr	Överföringspost + avskrivningsmedel, kr/inv	Överföringspost + avskrivningsmedel/skattekronor inkl tillskott av skatteunderlag	Överföringspost + avskrivningsmedel i procent av investeringsutgifter totalt
1960	816	401	163	3,99	65
1961	802	470	170	3,95	57
1962	999	478	196	4,11	55
1963	1 199	552	231	4,40	52
1964	1 316	601	251	4,58	47
1965	1 505	679	284	4,73	49
1966	2 361	780	404	5,43	62
1967	2 778	860	464	5,59	60
1968	2 891	977	490	5,40	59
1969	2 849	1 132	501	5,15	59
1970	2 488	1 250	467	4,52	52
1971	2 511	1 360	478	4,33	58
1972	2 686	1 563	523	4,31	58

^a Inklusive kommunalförbund.Tabell B 41 Landsting. Kapitalbudgetens skattefinansiering 1962–1972.^a

Löpande priser

År	Överföringspost milj kr	Avskrivningsmedel, milj kr	Överföringspost + avskrivningsmedel, kr/inv	Överföringspost + avskrivningsmedel/skattekronor inkl tillskott av skatteunderlag	Överföringspost + avskrivningsmedel i procent av investeringsutgifter totalt
1962	156	33	32	0,77	59
1963	235	39	45	0,97	66
1964	254	92	57	1,17	70
1965	323	112	71	1,33	73
1966	616	134	120	1,73	97
1967	740	182	145	1,86	95
1968	706	219	144	1,71	73
1969	491	267	117	1,28	58
1970	609	304	139	1,44	61
1971	652	391	142	1,30	64
1972	823	458	174	1,43	74

^a 1960 och 1961 kan ej redovisas p g a ofullständigt primärmaterial.

Tabell B 42 Primärkommuner.^a Det egna kapitalets utveckling 1960–1972.

Löpande priser

År	Anläggnings- tillgångar		Eget kapital		Därav			
	Kr/inv	Index	Kr/inv	Index	Investerat stamkapital ^b		Finansierings- kapital ^c	
					Kr/inv	Index	Kr/inv	Index
1960	1 918	100	1 435	100	1 108	100	330	100
1961	2 094	109	1 564	109	1 240	112	325	98
1962	2 316	121	1 703	119	1 333	120	370	112
1963	2 597	135	1 858	129	1 488	134	370	112
1964	2 967	155	2 047	143	1 677	151	370	112
1965	3 355	175	2 237	156	1 924	174	313	95
1966	3 780	197	2 515	175	2 173	196	342	104
1967	4 272	223	2 886	201	2 453	221	433	131
1968	4 815	251	3 280	229	2 799	253	481	146
1969	5 303	276	3 622	252	3 146	284	476	144
1970	5 906	308	3 887	271	3 585	324	302	92
1971	6 265	327	4 009	279	3 752	339	257	78
1972	6 743	352	4 428	309	4 022	363	407	123

^a Inklusive kommunalförbund.^b Investerat stamkapital = anläggningstillgångar minus långfristiga skulder.^c Finansieringskapital = omsättningstillgångar minus kortfristiga skulder.

Tabell B 43 Landsting. Det egna kapitalets utveckling 1960–1972.

Löpande priser

År	Anläggnings- tillgångar		Eget kapital		Därav			
	Kr/inv	Index	Kr/inv	Index	Investerat stamkapital ^a		Finansierings- kapital ^b	
					Kr/inv	Index	Kr/inv	Index
1960	331	100	451	100	302	100	149	100
1961	366	111	473	105	330	109	143	96
1962	394	119	499	111	339	112	160	107
1963	406	123	493	109	343	114	150	101
1964	463	140	542	120	389	129	153	103
1965	535	162	603	134	453	150	150	101
1966	619	187	712	158	515	171	197	132
1967	778	235	891	198	659	218	233	156
1968	910	275	1 030	228	761	252	268	180
1969	1 031	311	1 146	254	847	280	299	201
1970	1 185	358	1 264	280	977	324	287	193
1971	1 357	410	1 284	285	1 054	349	231	155
1972	1 493	451	1 458	323	1 140	377	319	214

^a Investerat stamkapital = anläggningstillgångar minus långfristiga skulder.^b Finansieringskapital = omsättningstillgångar minus kortfristiga skulder.

Tabell B 44 Primärkommuner.^a Likviditet 1960–1972.

Löpande priser

År	Likvida medel, ^b milj kr	Kassa-likviditet ^c	Balans-likviditet ^d	Finansieringskapital i procent av totala externa utgifter	Likvida medel i procent av totala externa utgifter
1960	2 225	1,01	2,11	27	25
1961	2 108	0,89	2,02	24	21
1962	2 305	0,91	2,11	24	20
1963	2 221	0,79	2,00	21	17
1964	2 416	0,96	2,12	18	16
1965	2 298	0,78	1,82	14	13
1966	2 694	0,73	1,72	14	14
1967	3 460	0,85	1,83	15	15
1968	3 617	0,80	1,84	16	15
1969	3 669	0,88	1,90	14	14
1970	2 886	0,57	1,47	8	9
1971	2 526	0,44	1,36	6	8
1972	3 766	0,61	1,54	9	10

^a Inklusive kommunalförbund.^b Kassa, bank, postgiro och obligationer.^c Kvoten likvida medel/kortfristiga skulder.^d Kvoten omsättningstillgångar/kortfristiga skulder.

Tabell B 45 Landsting. Likviditet 1960–1972.

Löpande priser

År	Likvida medel, ^a milj kr	Kassa-likviditet ^b	Balans-likviditet ^c	Finansieringskapital i procent av totala externa utgifter	Likvida medel i procent av totala externa utgifter
1960	736	7,43	9,71	56	47
1961	715	5,96	7,93	48	41
1962	733	5,47	8,00	46	36
1963	729	4,19	6,22	37	30
1964	764	3,62	5,42	32	27
1965	782	3,01	4,54	27	23
1966	1 038	3,29	4,89	30	25
1967	1 502	2,61	3,58	26	26
1968	1 738	2,99	3,97	25	25
1969	1 909	2,98	4,03	24	24
1970	1 814	2,54	3,63	20	19
1971	1 855	1,54	2,40	13	15
1972	2 756	1,81	2,55	17	19

^a Kassa, bank, postgiro och obligationer.^b Kvoten likvida medel/kortfristiga skulder.^c Kvoten omsättningstillgångar/kortfristiga skulder.

Tabell B 46 Primärkommuner.^a Balansräkning 1960-1972.

Milj kr. Löpande priser

	1960	1961	1962	1963	1964	1965	1966	1967	1968	1969	1970	1971	1972
<i>Tillgångar:</i>													
Anläggningstillgångar	12 789	14 081	15 777	17 752	20 450	23 340	26 569	30 432	34 601	38 432	43 017	45 904	49 768
Fastigheter och anläggningstillgångar	618	665	712	788	867	1 000	1 170	1 378	1 636	1 792	2 120	2 220	2 381
Maskiner, inventarier	277	295	323	426	426	518	615	654	719	857	929	958	1 124
Aktier, andelar och bostadsrätter	554	550	550	618	692	783	847	844	852	880	1 112	1 508	1 480
Utlämnade anslagstäckta lån	92	113	105	142	199	176	182	201	200	151	154	106	52
Övriga anläggningstillgångar	14 330	15 704	17 467	19 692	22 634	25 817	29 383	33 509	38 008	42 112	47 332	50 696	54 805
Summa anläggningstillgångar													
Omsättningstillgångar	2 031	1 855	2 159	2 060	1 981	1 880	2 422	3 308	3 464	3 505	2 742	2 403	3 654
Kassa, bank o postgiro	235	275	254	292	326	308	411	499	589	815	592	976	1 064
Statsbidragsfordringar	192	203	226	235	326	278	286	220	313	299	445	363	419
Kortfristig utlåning	402	475	526	596	545	567	1 009	1 009	1 245	806	807	855	886
Interimsfordringar	437	520	705	913	1 198	1 292	1 421	1 558	1 446	1 444	1 876	2 083	2 336
Övriga fordringar	194	254	146	161	435	418	272	153	153	164	144	124	112
Obligationer	164	170	176	180	196	225	234	237	256	262	286	310	317
Förråd	989	1 058	1 119	1 168	337	378	390	486	828	670	624	677	655
Övriga omsättningstillgångar	4 644	4 810	5 311	5 605	5 344	5 346	6 362	7 470	8 294	7 965	7 516	7 791	9 443
Summa omsättningstillgångar													
<i>Summa tillgångar</i>	18 974	20 514	22 778	25 297	27 978	31 163	35 745	40 979	46 302	50 077	54 848	58 487	64 248
<i>Skulder:</i>													
Långfristiga skulder	1 403	1 458	1 641	1 938	2 428	2 496	2 703	2 839	2 899	3 040	3 167	3 357	3 561
Obligationslån	4 649	4 951	5 771	6 474	7 413	8 515	9 790	11 432	13 013	14 086	15 433	16 976	18 558
Långfristiga reverslån	6 052	6 409	7 412	8 412	9 841	11 011	12 493	14 271	15 912	17 126	18 600	20 333	22 119
Summa långfristiga skulder													
Kortfristiga skulder	448	478	429	439	604	852	963	1 096	953	1 086	1 635	2 086	2 141
Tillfälliga lån	635	678	790	940	963	1 039	1 491	1 663	1 955	1 621	1 617	1 652	1 955
Interimsskulder	1 116	1 221	1 304	1 424	957	1 044	1 248	1 315	1 594	1 482	1 844	1 976	2 041
Övriga kortfristiga skulder	2 199	2 377	2 523	2 803	2 524	2 935	3 702	4 074	4 502	4 189	5 096	5 714	6 137
Summa kortfristiga skulder													
<i>Summa skulder</i>	8 251	8 786	9 935	11 215	12 365	13 946	16 195	18 345	20 414	21 315	23 696	26 047	28 256

Eget kapital:

Disponibelt stamkapital	1 066	1 146	1 225	1 295	1 436	1 520	1 726	1 855	3 213	3 252	2 912	2 845	3 066
Kapitalfonder	26	32	28	27	25	22	39	43	71	58	82	148	86
Kapitalbudget, överskott	2 018	2 152	2 644	3 289	3 841	4 231	5 356	6 013	5 524	5 660	5 492	5 380	5 561
Kapitalbudget, reservation													
Avgår													
Kapitalbudget, underskott	79	89	100	111	130	159	171	158	198	210	256	269	215
Kapitalbudget, förskott	2 976	3 291	3 497	4 313	5 126	6 006	7 069	7 491	8 077	8 347	8 750	8 562	8 497
Summa disponibelt stamkapital	55	-50	300	187	46	-392	-119	262	533	413	-520	-458	1
Driftkapital													
Driftfonder	1 627	1 675	1 779	1 908	1 963	2 010	2 091	2 132	2 184	2 238	2 230	2 285	2 362
Driftbudget, överskott	582	623	535	506	572	581	560	711	868	946	889	634	1 031
Driftbudget, reservation	318	302	306	340	416	380	374	573	477	506	312	301	396
Avgår													
Driftbudget, underskott	12	13	30	36	30	34	79	79	136	203	361	460	211
Driftbudget, förskott	120	103	101	102	146	134	168	204	128	120	131	225	273
Summa driftkapital	2 393	2 484	2 488	2 616	2 774	2 803	2 779	3 133	3 265	3 367	2 939	2 535	3 305
Summa finansieringskapital	2 448	2 434	2 788	2 803	2 820	2 411	2 660	3 395	3 798	3 780	2 419	2 077	3 306
Investerat stamkapital	8 275	9 295	10 055	11 280	12 793	14 806	16 890	19 238	22 096	24 986	28 733	30 363	32 686
<i>Summa eget kapital</i>	10 723	11 729	12 843	14 083	15 613	17 217	19 550	22 633	25 894	28 766	31 152	32 440	35 992
<i>Summa skulder och eget kapital^b</i>	18 974	20 515	22 778	25 298	27 978	31 163	35 745	40 978	46 308	50 081	54 848	58 487	64 248

^a Inklusive kommunalförbund.

^b Summa skulder och eget kapital stämmer inte alltid med summa tillgångar på grund av avrundningar.

Tabell B 47 Landsting. Balansräkning 1960-1972.
Milj kr. Löpande priser

	1960	1961	1962	1963	1964	1965	1966	1967	1968	1969	1970	1971	1972
<i>Tillgångar:</i>													
Anläggningstillgångar	1 765	1 950	2 109	2 202	2 443	2 843	3 320	4 235	4 979	5 699	6 607	8 345	9 149
Fastigheter och anläggningstillgångar	127	145	160	178	280	352	429	610	750	861	1 027	1 249	1 385
Maskiner, inventarier	6	6	7	10	14	17	22	26	28	32	36	59	62
Aktier, andelar och bostadsrätter	29	31	35	59	75	73	81	82	90	93	100	275	258
Utlämnade anslagstäcka lån	-	-	-	3	2	2	3	3	3	3	3	4	132
Övriga anläggningstillgångar	1 927	2 132	2 311	2 452	2 814	3 287	3 855	4 956	5 850	6 688	7 773	9 932	10 986
Summa anläggningstillgångar													
Omsättningstillgångar	602	597	660	660	692	708	959	1 424	1 650	1 832	1 765	1 807	2 756
Kassa, bank och postgiro	..	..	48	60	74	78	108	98	81	105	139	221	254
Statsbidragsfordringar	..	..	34	28	52	40	64	72	67	70	70	64	93
Kortfristig utlåning	59	61	65	51	53	51	55	74	94	122	161	195	176
Interimsfordringar	..	..	53	57	70	79	91	104	209	233	248	315	394
Övriga fordringar	134	118	73	69	72	74	78	78	89	77	49	48	.. ^a
Obligationer	13	15	18	19	22	27	33	41	55	64	82	107	122
Förråd	153	160	121	138	108	123	153	166	61	74	80	135	78
Övriga omsättningstillgångar	961	951	1 072	1 082	1 143	1 180	1 541	2 057	2 306	2 577	2 594	2 892	3 873
Summa omsättningstillgångar													
<i>Summa tillgångar</i>	2 888	3 083	3 383	3 534	3 957	4 467	5 396	7 013	8 156	9 265	10 367	12 824	14 859
<i>Skulder:</i>													
Långfristiga skulder													
Obligationslån	-	-	34	57	83	90	80	76	130	158	276	368	555
Långfristiga reverslån	164	203	286	321	366	416	569	684	828	1 035	1 085	1 849	2 046
Summa långfristiga skulder	164	203	320	378	449	506	649	760	958	1 193	1 361	2 217	2 601
Kortfristiga skulder													
Tillfälliga lån	4	13	10	31	32	54	36	117	107	111	108	218	281
Interimsskulder	64	60	70	89	102	92	112	176	205	232	256	475	505
Övriga kortfristiga skulder	31	47	54	54	77	114	166	282	270	297	349	513	735
Summa kortfristiga skulder	99	120	134	174	211	260	315	575	581	640	714	1 205	1 521
<i>Summa skulder</i>	263	323	454	552	660	766	964	1 335	1 539	1 833	2 075	3 422	4 122

Eget kapital:

Disponibelt stamkapital	181	179	252	242	173	198	306	451	596	726	678	771	894
Kapitalfonder	-	-	3	3	1	1	5	2	2	2	2	2	-
Kapitalbudget, överskott	594	689	710	1 046	1 144	1 314	1 593	1 965	1 730	1 838	1 728	1 529	1 698
Kapitalbudget, reservation													
Avgår	2	1	1	2	5	6	8	11	11	12	21	22	19
Kapitalbudget, underskott	502	631	666	965	1 016	1 228	1 337	1 735	1 559	1 840	1 864	1 818	1 847
Kapitalbudget, förskott	271	236	298	324	297	279	559	672	758	714	523	462	726
Summa disponibelt stamkapital													
Driftkapital	459	457	440	449	444	457	481	530	573	607	649	663	755
Driftfonder	137	144	127	122	170	176	167	222	373	550	617	515	735
Driftbudget, överskott	..b	..b	132	49	46	44	46	92	112	122	126	86	155
Driftbudget, reservation													
Avgår	..b	..b	14	17	10	14	10	17	44	35	18	19	15
Driftbudget, underskott	..b	..b	45	21	16	21	17	18	47	19	16	19	12
Driftbudget, förskott	596	601	640	582	634	642	667	809	967	1 225	1 358	1 226	1 618
Summa driftkapital	867	837	938	906	931	921	1 226	1 481	1 725	1 939	1 881	1 688	2 344
Summa finansieringskapital	1 755	1 922	1 991	2 074	2 365	2 781	3 206	4 196	4 892	5 495	6 412	7 715	8 388
Investerat stamkapital													
Summa eget kapital	2 622	2 759	2 929	2 980	3 296	3 702	4 432	5 677	6 617	7 434	8 293	9 403	10 732
Summa skulder och eget kapital ^c	2 885	3 082	3 383	3 532	3 956	4 468	5 396	7 012	8 156	9 267	10 368	12 825	14 854

^a Redovisas bland kassa, bank och postgiro.

^b Åren 1960 och 1961 kan en uppdelning av reservationer, underskott och förskott ej göras på drift- och kapitalbudgeten. Dessa poster redovisas därför helt på kapitalbudgeten.

^c Summa skulder och eget kapital stämmer inte alltid med summa tillgångar på grund av avrundningar.

Tabell B 48 Primärkommuner och landsting. Sysselsättning för kommunala myndigheter 1960-1972 enligt nationalräkenskaperna.
 Antal sysselsatta och arbetstimmar

	1960	1961	1962	1963	1964	1965	1966	1967	1968	1969	1970	1971	1972
<i>Antal sysselsatta</i>													
Totalt	264 600	276 300	287 900	306 300	335 000	328 800	356 700	401 100	451 100	498 400	553 400	601 300	635 800
därav inom socialvård	..	..	47 000	52 000	62 800	68 400	76 600	86 200	100 200	121 200	146 300	161 800	171 300
hälso- och sjukvård	90 600	94 800	98 900	104 100	114 900	120 500	126 700	154 400	171 200	187 500	203 900	227 800	243 500
<i>Antal arbetstimmar</i>													
Totalt (mili arbetstimmar)	415,20	435,78	451,48	476,36	507,12	488,18	521,82	583,39	646,23	706,38	781,70	825,68	856,62
därav inom socialvård	..	..	69,28	75,44	84,73	91,26	101,68	113,09	133,38	158,43	188,21	204,80	213,15
hälso- och sjukvård	160,27	169,03	175,45	183,01	193,95	202,08	209,31	251,36	275,12	296,06	323,18	346,71	358,43

Tabell B 49 Primärkommuner. Antal anställda 1965-1973 på heltid, deltid m m fördelade på förvaltning och affärsmässig verksamhet.

	1965	1966	1967	1968	1969	1970	1971	1973 ^a	Genomsnittlig årlig förändring i procent		
									1965- 1969	1969- 1973	
<i>Förvaltning</i>											
Heltid	75 831	..	102 692	117 098	124 677	132 335	126 698	133 086	13,2	1,9	
Index	100		135	154	164	175	167	176			
Deltid	99 178	..	123 439	136 207	149 599	165 248	176 594	196 801 ^b	10,8	8,1	
Index	100		125	137	151	167	178	198			
Vissa skolformer	76 040	..	81 084	86 663	93 379	99 694	102 728	106 636 ^c	5,3	3,0	
Index	100		107	114	123	131	135	140			
Förvaltning totalt	251 049	..	307 215	339 968	367 655	397 277	406 020	436 523	10,0	5,0	
Index	100		122	135	146	158	162	174			
<i>Affärsmässig verksamhet</i>											
Heltid	17 060	..	21 646	22 695	22 920	22 907	24 872	22 858	7,7	-0,1	
Index	100		127	133	134	134	146	134			
Deltid	296	..	487	645	738	829	533	718	25,7	-0,8	
Index	100		165	218	249	280	180	243			
Affärsmässig verksamhet Totalt	17 356	..	22 133	23 340	23 658	23 736	25 405	23 576	8,1	-0,1	
Index	100		128	135	136	137	146	136			
<i>Primärkommuner totalt</i>											
Index	268 405	..	329 348	363 308	391 313	421 013	431 425	460 099	9,9	4,7	
Index	100		123	135	146	157	161	171			
Antal helårsarbetare	228 600	..	279 800	308 600	331 200	354 600	360 600	381 100	9,7	4,2	
Index	100		122	135	145	155	158	167			

^a Fr o m 1973 års redovisning har undersökningstidpunkten ändrats från den 30 september till den 1 mars.

^b Dessutom tillkommer ca 26 000 dagbarnvårdare. Uppgifter om dessa saknas för tidigare år.

^c Uppgift för 1972.

Tabell B 50 Landsting. Antal anställda 1965-1973 på heltid, deltid m m.

	1965	1966	1967	1968	1969	1970 ^a	1971	1973 ^b	Genomsnittlig årlig förändring i procent	
										1965- 1969
Heltid	63 423	66 166	88 108	93 643	99 869	105 834	125 213	130 051	12,0	7,8
Index	100	104	139	148	157	167	197	205		
Deltid	12 880	14 723	19 514	22 350	30 340	35 529	45 327	57 844	23,9	20,3
Index	100	114	152	174	236	276	352	449		
Timanställda	9 726	10 880	13 023	17 261	17 975	29 303	44 555	39 636 ^c	16,6	25,4
Index	100	112	134	178	185	301	458	408		
Landsting totalt	86 029	91 769	120 645	136 254	148 184	170 666	215 095	227 531	14,6	13,0
Index	100	107	140	158	172	198	250	265		
Antal helårsarbetare	73 923	..	102 163	112 014	120 971	133 366	162 580	179 219	13,1	11,9
Index	100		138	152	164	180	220	242		

^a Från 1970 års redovisning är redovisningsprincipen för timavlönade, att samtliga som erhållit lön under undersökningsmånaden medtages. Tidigare ingick enbart de som utfört arbete undersökningsdagen.

^b Från 1973 års redovisning har undersökningstidpunkten ändrats från den 30 september till den 1 mars.

^c I 1973 års undersökning saknas ca 4 000 timavlönade vid Stockholms läns landsting.

Tabell B 51 Primärkommuner. Löneutvecklingen för vissa avtalsgrupper 1967-1973.
Årlig förändring i procent

År	ABT (Allmänna bestämmelser för tjänste- män)		GS ^a (Personal anställd enligt gemensamma spe- cialbestämmelser)		ANA ^a (Anstalts- avtalet)		STP ^b (Städ- avtalet)		SAM ^b (Samarit- avtalet)		SKM ^b (Skolmåtids- avtalet)	
	Föränd- ring i procent	Index	Föränd- ring i procent	Index	Föränd- ring i procent	Index	Föränd- ring i procent	Index	Föränd- ring i procent	Index	Föränd- ring i procent	Index
1967		100		100		100		100		100		100
1968	5,9	106	7,8	108	6,7	107	9,7	110	10,1	110	9,9	110
1969	5,2	111	4,5	113	4,2	111	6,7	117	10,3	121	8,1	119
1970	5,6	118	9,4	123	8,3	120	6,5	125	6,6	129	6,9	127
1971	10,2	130	9,5	135	15,8	139	14,4	143	16,1	150	18,6	151
1972	6,0	138	11,6	151		161	12,7	161	9,5	165	10,8	167
1973	5,4	145	4,0	157	10,0	153	6,9	172	6,5	175	6,2	177

^a Löneutvecklingen avser total förtjänst.

^b Löneutvecklingen avser avtalsenliga höjningar.

Tabell B 52 Landsting. Löneutvecklingen^a för vissa avtalsgrupper 1967-1973.

Årlig förändring i procent

År	L-ABT ^b (exkl läkare)		L-ABT (inkl läkare)		L-ABK ^c		Sjuk- sköterskor		Sjukvårds- biträden	
	Föränd- ring i procent	Index	Föränd- ring i procent	Index	Föränd- ring i procent	Index	Föränd- ring i procent	Index	Föränd- ring i procent	Index
1967		100		100		100				
1968	5,7	106	5,3	105	7,6	108	6,2	106	7,0	107
1969	4,6	111	4,0	110	6,6	115	4,8	111	6,4	114
1970	5,9	117	8,0	118	6,8	123	7,5	120	7,9	123
1971	15,8	136	12,1	133	15,6	142	15,7	138	18,1	145
1972	8,9	148	9,2	145	12,7	160	10,3	153	12,8	164
1973										

^a Utvecklingen baserad på löneklassutvecklingen dvs avialsmässig höjning.^b Landstingens allmänna bestämmelser i kollektivavtal för tjänstemän.^c Landstingens allmänna bestämmelser i kollektivavtal för övriga arbetstagare.

Tabell B 53 Primärkommuner. Driftkostnader, investeringsutgifter och statsbidrag 1968-1972. Indelning efter befolkningsstorlek. Löpande priser

	1968		1969		1970		1971		1972	
	Milj kr	Kr/inv	Milj kr	Kr/inv	Milj kr	Kr/inv	Milj kr	Kr/inv	Milj kr	Kr/inv
- 9 999										
Driftkostnader										
Brutto	1 037	1 780	1 174	2 029	1 354	2 344	1 563	2 709	1 783	3 081
Netto	462	792	519	897	600	1 039	708	1 226	794	1 372
Investeringsutgifter										
Brutto	316	542	323	558	342	592	327	567	420	726
Netto	247	424	247	426	263	456	257	446	281	485
Statliga driftbidrag	212	364	233	403	261	451	298	516	352	608
investeringsbidrag	51	87	54	93	49	85	37	64	115	199
10 000-19 999										
Driftkostnader										
Brutto	2 426	1 827	2 761	2 081	3 236	2 429	3 738	2 788	4 303	3 193
Netto	989	745	1 113	839	1 334	1 002	1 564	1 166	1 782	1 322
Investeringsutgifter										
Brutto	781	588	757	571	854	641	839	626	983	729
Netto	645	486	606	456	702	527	679	506	687	510
Statliga driftbidrag	479	361	548	413	627	471	727	542	872	647
investeringsbidrag	96	72	100	75	92	69	99	74	229	170
20 000-49 999										
Driftkostnader										
Brutto	4 986	2 078	5 658	2 324	6 621	2 694	7 763	3 089	8 996	3 536
Netto	1 781	742	2 070	850	2 525	1 020	3 050	1 214	3 488	1 371
Investeringsutgifter										
Brutto	1 732	722	1 819	747	2 022	823	1 952	777	2 139	841
Netto	1 442	601	1 475	606	1 666	678	1 614	642	1 626	639
Statliga driftbidrag	1 024	427	1 196	491	1 340	545	1 525	607	1 833	721
investeringsbidrag	207	86	229	94	264	107	236	94	394	155
50 000-99 999										
Driftkostnader										
Brutto	3 272	2 570	3 638	2 822	4 185	3 202	4 822	3 642	5 513	4 134
Netto	974	765	1 093	848	1 318	1 009	1 570	1 186	1 804	1 353
Investeringsutgifter										
Brutto	1 047	823	1 062	824	1 214	929	1 205	910	1 252	939
Netto	878	689	858	666	1 002	767	997	753	930	698
Statliga driftbidrag	597	469	677	525	776	594	878	663	1 044	783
investeringsbidrag	112	88	143	111	146	112	140	106	212	159

Tabell B 54 Primärkommuner. Driftkostnader, investeringsutgifter och statsbidrag 1968-1972. Indelning efter befolkningsutveckling. Löpande priser

	1968		1969		1970		1971		1972	
	Milj kr	Kr/inv	Milj kr	Kr/inv	Milj kr	Kr/inv	Milj kr	Kr/inv	Milj kr	Kr/inv
Befolkningsutveckling										
Befolknings-										
minskande										
kommuner										
Driftkostnader	4 298	2 002	4 828	2 273	5 560	2 641	6 374	3 053	7 242	3 481
Brutto	1 707	795	1 901	895	2 222	1 055	2 610	1 250	2 937	1 412
Netto	1 255	585	1 336	629	1 450	689	1 415	678	1 580	760
Investeringsutgifter	1 023	476	1 073	505	1 188	564	1 142	547	1 111	534
Statliga driftbidrag	831	387	933	439	1 043	495	1 179	565	1 382	664
investeringsbidrag	187	87	198	93	191	91	199	95	383	184
Befolknings-										
ökning mindre										
än 10 %										
Driftkostnader	6 890	2 256	7 743	2 513	8 886	2 853	10 253	3 256	11 743	3 714
Brutto	2 295	751	2 613	848	3 138	1 008	3 743	1 189	4 264	1 349
Netto	2 189	717	2 187	710	2 360	758	2 213	703	2 599	822
Investeringsutgifter	1 813	593	1 770	575	1 935	621	1 792	569	1 935	612
Statliga driftbidrag	1 339	438	1 547	502	1 743	560	1 957	622	2 363	747
investeringsbidrag	261	85	291	94	281	90	259	82	470	149
Befolknings-										
ökning mer										
än 10 %										
Driftkostnader	2 518	2 177	2 986	2 469	3 591	2 828	4 338	3 263	5 132	3 723
Brutto	838	725	1 007	832	1 280	1 008	1 613	1 213	1 886	1 369
Netto	970	839	1 025	847	1 239	976	1 300	978	1 349	978
Investeringsutgifter	787	680	791	654	989	779	1 082	814	1 031	748
Statliga driftbidrag	501	433	583	482	682	537	832	626	1 018	739
investeringsbidrag	94	81	124	102	156	123	119	89	207	150

Tabell B 56 Primärkommuner. Drifkostnader, investeringsutgifter och statsbidrag 1968–1972. Indelning efter tätortsgrad.

Löpande priser

Tätortsgrad i procent	1968		1969		1970		1971		1972	
	Milj kr	Kr/inv	Milj kr	Kr/inv	Milj kr	Kr/inv	Milj kr	Kr/inv	Milj kr	Kr/inv
0–49,9										
Drifkostnader										
Brutto	792	1 670	904	1 926	1 048	2 250	1 228	2 658	1 409	3 052
Netto	376	794	421	896	491	1 054	572	1 238	647	1 402
Investeringsutgifter										
Brutto	248	523	257	546	280	600	269	581	310	670
Netto	193	407	200	427	210	451	210	455	202	437
Statliga driftbidrag	159	336	177	376	194	416	233	505	270	584
investeringsbidrag	41	86	39	83	46	99	38	82	92	200
50,0–69,9										
Drifkostnader										
Brutto	2 369	1 866	2 672	2 112	3 128	2 471	3 580	2 828	4 117	3 245
Netto	942	742	1 049	829	1 257	993	1 473	1 164	1 683	1 327
Investeringsutgifter										
Brutto	767	604	763	603	849	670	794	627	893	704
Netto	638	502	610	482	713	563	671	530	657	518
Statliga driftbidrag	472	371	543	429	611	482	690	545	813	641
investeringsbidrag	92	73	101	79	85	67	77	61	186	146
70,0–89,9										
Drifkostnader										
Brutto	6 989	2 170	7 897	2 430	9 087	2 782	10 482	3 149	12 095	3 605
Netto	2 419	751	2 770	852	3 321	1 010	3 988	1 198	4 533	1 351
Investeringsutgifter										
Brutto	2 240	695	2 276	700	2 517	771	2 452	737	2 842	847
Netto	1 852	575	1 833	564	2 054	625	1 994	599	2 069	617
Statliga driftbidrag	1 390	431	1 603	493	1 829	560	2 070	622	2 479	739
investeringsbidrag	277	86	316	97	322	98	301	90	567	169
90,0–100,0										
Drifkostnader										
Brutto	3 555	2 552	4 083	2 856	4 773	3 245	5 674	3 759	6 497	4 232
Netto	1 103	792	1 282	897	1 571	1 068	1 933	1 281	2 223	1 448
Investeringsutgifter										
Brutto	1 160	832	1 253	876	1 405	955	1 413	936	1 483	966
Netto	939	674	991	693	1 135	771	1 141	756	1 148	748
Statliga driftbidrag	651	467	741	518	834	567	976	647	1 202	783
investeringsbidrag	132	95	157	110	175	119	160	106	215	140

Tabell B 57 Primärkommuner. Driftkostnader, investeringsutgifter och statsbidrag 1968-1972. Indelning efter skattekraft.
 Löpande priser

	1968		1969		1970		1971		1972	
	Milj kr	Kr/inv	Milj kr	Kr/inv	Milj kr	Kr/inv	Milj kr	Kr/inv	Milj kr	Kr/inv
- 69										
Driftkostnader										
Brutto	775	1 749	879	2 017	1 007	2 347	1 165	2 755	1 331	3 164
Netto	362	817	402	923	466	1 087	540	1 277	606	1 440
Investeringsutgifter										
Brutto	230	519	225	516	266	620	243	573	296	704
Netto	182	410	172	395	215	501	186	440	195	463
Statliga driftbidrag	165	372	181	414	198	462	230	544	265	631
investeringsbidrag	39	89	38	86	34	79	36	86	89	212
70- 79										
Driftkostnader										
Brutto	1 810	1 735	2 042	1 969	2 405	2 321	2 756	2 664	3 169	3 061
Netto	762	730	848	817	1 018	983	1 182	1 143	1 352	1 306
Investeringsutgifter										
Brutto	592	568	619	597	668	644	625	604	697	674
Netto	480	460	499	481	561	541	520	502	498	481
Statliga driftbidrag	353	339	402	388	459	443	518	501	624	603
investeringsbidrag	85	82	82	79	72	69	69	67	160	155
80- 89										
Driftkostnader										
Brutto	3 223	2 035	3 633	2 287	4 221	2 639	4 838	3 010	5 584	3 461
Netto	1 147	724	1 310	825	1 568	980	1 875	1 167	2 131	1 321
Investeringsutgifter										
Brutto	1 034	653	1 034	651	1 174	734	1 124	699	1 287	798
Netto	879	555	846	533	955	597	919	572	899	557
Statliga driftbidrag	656	414	757	476	853	534	962	598	1 117	693
investeringsbidrag	115	73	138	87	146	91	146	91	310	192

Tabell B 58 Primärkommuner. Driftkostnader, investeringsutgifter och statsbidrag 1968-1972. Indelning efter geografisk belägenhet. Löpande priser

Geografisk belägenhet	1968		1969		1970		1971		1972	
	Milj kr	Kr/inv	Milj kr	Kr/inv	Milj kr	Kr/inv	Milj Kr	Kr/inv	Milj kr	Kr/inv
Inre stöd-området										
Driftkostnader										
Brutto	1 055	2 174	1 185	2 486	1 349	2 888	1 541	3 348	1 746	3 809
Netto	457	941	500	1 049	578	1 237	673	1 463	752	1 639
Investeringsutgifter										
Brutto	339	698	326	684	386	827	374	813	409	893
Netto	267	551	244	511	300	643	294	638	276	603
Statliga driftbidrag	234	483	273	574	297	635	334	725	384	838
investeringsbidrag	59	122	62	131	65	139	58	125	120	261
Allmänna stöd-området										
Driftkostnader										
Brutto	2 225	2 134	2 482	2 382	2 847	2 769	3 272	3 143	3 763	3 605
Netto	832	798	950	912	1 132	1 089	1 343	1 290	1 511	1 448
Investeringsutgifter										
Brutto	685	657	684	656	754	726	795	764	862	826
Netto	566	542	557	535	627	603	652	627	595	570
Statliga driftbidrag	458	440	514	494	582	560	626	601	777	744
investeringsbidrag	94	90	94	90	103	99	101	97	204	195
Övriga										
Driftkostnader										
Brutto	10 426	2 158	11 890	2 429	13 841	2 746	16 152	3 189	18 607	3 636
Netto	3 552	735	4 071	831	4 930	989	5 950	1 175	6 824	1 333
Investeringsutgifter										
Brutto	3 391	702	3 539	723	3 909	785	3 759	742	4 256	832
Netto	2 790	577	2 834	579	3 184	639	3 070	606	3 206	626
Statliga driftbidrag	1 979	410	2 276	465	2 589	520	3 009	594	3 602	704
investeringsbidrag	388	80	457	93	460	92	417	82	737	144

Tabell B 59 Primärkommuner. Driftkostnader netto 1968–1972 enligt olika indelningsgrunder.
Kronor per invånare. Löpande priser

Indelningsgrund	1968	1969	1970	1971	1972	Årlig procentuell förändring 1968–1972
<i>Riket</i>	909	1 031	1 217	1 307	1 475	12,9
Stockholm	1 760	2 021	2 336	1 232	1 329	-6,8
Göteborg	1 344	1 588	1 880	2 188	2 488	16,7
Malmö	1 286	1 420	1 683	2 091	2 431	17,3
Gotland	742	874	1 060	2 329	2 626	37,2
<i>Riket exkl Stockholm, Göteborg, Malmö och Gotland</i>	761	861	1 023	1 213	1 373	15,9
<i>Befolkningsstorlek</i>						
– 9 999	792	897	1 039	1 226	1 372	14,7
10 000–19 999	745	839	1 002	1 166	1 322	15,4
20 000–49 999	742	850	1 020	1 214	1 371	16,6
50 000–99 999	765	848	1 009	1 186	1 353	15,3
100 000–	821	925	1 081	1 325	1 492	16,1
<i>Befolkningsutveckling</i>						
Befolkningsminskande kommuner	795	895	1 055	1 250	1 412	15,5
Befolkningsökning mindre än 10 %	751	848	1 008	1 189	1 349	15,8
Befolkningsökning mer än 10 %	725	832	1 008	1 213	1 369	17,2
<i>Befolkningsstruktur</i>						
Andel 16–66 år						
Kvot barn/pensionärer						
större än 66 %	788	883	1 033	1 252	1 413	15,7
större än 66 %	774	878	1 048	1 195	1 400	16,0
64–66 %	758	870	1 051	1 250	1 391	16,4
64–66 %	783	881	1 032	1 218	1 385	15,3
mindre än 64 %	755	839	1 004	1 192	1 345	15,5
mindre än 64 %	713	810	974	1 125	1 286	15,9
<i>Tätortsgrad i procent</i>						
– 49,9	794	896	1 054	1 238	1 402	15,3
50,0– 69,9	742	829	993	1 164	1 327	15,6
70,0– 89,9	751	852	1 010	1 198	1 351	15,8
90,0–100,0	792	897	1 068	1 281	1 448	16,3
<i>Skattekraft i procent av medelskattekraften</i>						
– 69	817	923	1 087	1 277	1 440	15,2
70– 79	730	817	983	1 143	1 306	15,7
80– 89	724	825	980	1 167	1 321	16,2
90– 99	760	854	1 025	1 211	1 366	15,8
100–109	790	884	1 033	1 222	1 414	15,7
110–	853	992	1 152	1 420	1 550	16,1
<i>Geografisk belägenhet</i>						
Inre stödområdet	941	1 049	1 237	1 463	1 639	14,9
Allmänna stödområdet	798	912	1 089	1 290	1 448	16,1
Övriga	735	831	989	1 175	1 333	16,0

Tabell B 60 Primärkommuner. Kostnadsräntor 1968–1972 enligt olika indelningsgrunder.

Kronor per invånare. Löpande priser

Indelningsgrund	1968	1969	1970	1971	1972	Årlig procentuell förändring 1968–1972		
<i>Riket</i>	119	133	153	175	189	12,3		
Stockholm	252	290	350	427	445	15,3		
Göteborg	133	118	128	174	216	12,9		
Malmö	78	88	99	107	131	13,8		
Gotland	114	131	161	207	232	19,4		
<i>Riket exkl Stockholm, Göteborg, Malmö och Gotland</i>	104	118	135	149	161	11,5		
<i>Befolkningsstorlek</i>								
– 9 999	76	88	103	113	123	12,8		
10 000–19 999	85	98	114	126	133	11,8		
20 000–49 999	102	115	133	153	166	12,9		
50 000–99 999	123	137	153	168	182	10,3		
100 000–	134	147	166	170	186	8,5		
<i>Befolkningsutveckling</i>								
Befolkningsminskande kommuner	81	92	111	122	132	13,0		
Befolkningsökning mindre än 10 %	108	121	137	148	160	10,3		
Befolkningsökning mer än 10 %	136	159	169	193	207	11,1		
<i>Befolkningsstruktur</i>								
		Kvot barn/ pensionärer						
Andel 16–66 år								
större än 66 %		större än 1,74	112	125	141	157	174	11,6
större än 66 %		mindre än 1,74	145	161	180	184	191	7,1
64–66 %		större än 1,74	113	126	140	152	166	10,1
64–66 %		mindre än 1,74	78	85	107	119	128	13,2
mindre än 64 %		större än 1,74	119	142	156	182	189	12,3
mindre än 64 %		mindre än 1,74	78	91	109	121	130	13,6
<i>Tätortsgrad i procent</i>								
– 49,9	68	79	98	105	111	13,0		
50,0– 69,9	79	93	107	120	127	12,6		
70,0– 89,9	107	118	136	150	161	10,7		
90,0–100,0	134	151	166	185	203	10,9		
<i>Skattekraft i procent av medelskattekraften</i>								
– 69	67	81	95	102	109	12,9		
70– 79	74	87	105	117	124	13,8		
80– 89	98	108	127	143	154	11,9		
90– 99	116	128	143	154	167	9,5		
100–109	118	137	153	170	181	11,3		
110–	147	168	184	212	234	12,3		
<i>Geografisk belägenhet</i>								
Inre stödområdet	69	81	96	113	122	15,3		
Allmänna stödområdet	85	96	111	126	139	13,1		
Övriga	112	126	143	157	169	10,8		

Tabell B 61 Primärkommuner. Kapitalbildning 1968–1972 enligt olika indelningsgrunder.

Kronor per invånare. Löpande priser

Indelningsgrund	1968	1969	1970	1971	1972	Årlig procentuell förändring 1968–1972	
<i>Riket</i>	490	501	467	478	523	1,6	
Stockholm	949	986	858	827	837	-3,1	
Göteborg	798	827	836	721	626	-5,9	
Malmö	854	900	723	883	765	-2,7	
Gotland	245	238	222	386	468	17,6	
<i>Riket exkl Stockholm, Göteborg, Malmö och Gotland</i>	400	407	387	406	472	4,2	
<i>Befolkningsstorlek</i>							
– 9 999	314	304	304	326	393	5,8	
10 000–19 999	338	342	325	351	421	5,6	
20 000–49 999	398	401	379	405	473	4,4	
50 000–99 999	497	511	488	512	564	3,2	
100 000–	416	441	411	387	458	2,4	
<i>Befolkningsutveckling</i>							
Befolkningsminskande kommuner	368	370	355	376	439	4,5	
Befolkningsökning mindre än 10 %	402	418	392	410	474	4,2	
Befolkningsökning mer än 10 %	453	445	430	445	517	3,3	
<i>Befolkningsstruktur</i>							
	Kvot barn/ pensionärer						
Andel 16–66 år							
större än 66 %	större än 1,74	481	491	464	475	535	2,7
större än 66 %	mindre än 1,74	434	460	421	434	556	6,4
64–66 %	större än 1,74	410	412	383	406	451	2,4
64–66 %	mindre än 1,74	360	364	355	384	473	7,1
mindre än 64 %	större än 1,74	344	348	350	380	472	8,2
mindre än 64 %	mindre än 1,74	310	314	302	319	369	4,5
<i>Tätortsgrad i procent</i>							
– 49,9	327	314	306	320	388	4,4	
50,0– 69,9	345	361	345	376	426	5,4	
70,0– 89,9	397	399	385	399	475	4,6	
90,0–100,0	480	497	453	474	529	2,5	
<i>Skattekraft i procent av medelskattekraften</i>							
– 69	332	330	323	335	407	5,2	
70– 79	327	332	316	354	397	5,0	
80– 89	374	379	359	377	452	4,9	
90– 99	423	432	399	425	494	4,0	
100–109	461	466	438	439	537	3,9	
110–	506	519	536	520	534	1,4	
<i>Geografisk belägenhet</i>							
Inre stödområdet	410	406	407	429	517	5,9	
Allmänna stödområdet	409	411	394	413	486	4,4	
Övriga	397	406	384	403	465	4,0	

Tabell B 62 Primärkommuner. Investeringsutgifter efter avdrag av investeringsbidrag 1968–1972 enligt olika indelningsgrunder.

Kronor per invånare. Löpande priser

Indelningsgrund	1968	1969	1970	1971	1972	Årlig procentuell förändring 1968–1972
<i>Riket</i>	675	668	716	672	675	–
Stockholm	1 274	1 254	1 251	856	901	–8,3
Göteborg	1 066	981	917	1 123	1 001	–1,6
Malmö	819	975	904	875	1 010	5,4
Gotland	554	316	532	658	390	–8,4
<i>Riket exkl Stockholm, Göteborg, Malmö och Gotland</i>	570	567	634	612	616	2,0
<i>Befolkningsstorlek</i>						
– 9 999	424	426	456	446	485	3,4
10 000–19 999	486	456	527	506	510	1,2
20 000–49 999	601	606	678	642	639	1,5
50 000–99 999	689	666	767	753	698	0,3
100 000–	530	572	600	579	677	6,3
<i>Befolkningsutveckling</i>						
Befolkningsminskande kommuner	476	505	564	547	534	2,9
Befolkningsökning mindre än 10 %	593	575	621	569	612	0,8
Befolkningsökning mer än 10 %	680	654	779	814	748	2,4
<i>Befolkningsstruktur</i>						
						Kvot barn/ pensionärer
Andel 16–66 år						
större än 66 %						större än 1,74
64–66 %	629	645	697	726	664	1,4
mindre än 66 %	599	623	663	606	822	8,2
64–66 %	610	572	637	587	634	1,0
mindre än 64 %	496	494	572	578	546	2,4
större än 64 %	598	578	694	667	677	3,2
mindre än 64 %	461	464	531	459	457	–0,2
<i>Tätortsgrad i procent</i>						
– 49,9	407	427	451	455	437	1,8
50,0– 69,9	502	482	563	530	518	0,8
70,0– 89,9	575	564	625	599	617	1,8
90,0–100,0	674	693	771	756	748	2,6
<i>Skattekraft i procent av medelskattekräften</i>						
– 69	410	395	501	440	463	3,1
70– 79	460	481	541	502	481	1,1
80– 89	555	533	597	572	557	0,1
90– 99	629	618	626	629	686	2,2
100–109	627	548	713	678	682	2,1
110–	653	793	932	890	775	4,4
<i>Geografisk belägenhet</i>						
Inre stödområdet	551	511	643	638	603	2,3
Allmänna stödområdet	542	535	603	627	570	1,3
Övriga	577	579	639	606	626	2,1

Tabell B 63 Primärkommuner. Nettoinvesteringar samt brutto- och nettouplåning sammanlagt för perioden 1968-1972 enligt olika indelningsgrunder.

Kronor per invånare. Löpande priser

Indelningsgrund	Nettoinvesteringar	Bruttouplåning	Bruttouplåning i % av nettoinvesteringar	Nettouplåning	
<i>Riket</i>	3 405	1 611	47,3	962	
Stockholm	5 551	2 441	44,0	1 299	
Göteborg	5 089	1 664	32,7	1 217	
Malmö	4 583	1 050	22,9	627	
Gotland	2 450	1 777	72,5	1 136	
<i>Riket exkl Stockholm, Göteborg, Malmö och Gotland</i>	2 999	1 533	51,1	917	
<i>Befolkningsstorlek</i>					
- 9 999	2 236	1 123	50,2	631	
10 000-19 999	2 486	1 299	52,3	756	
20 000-49 999	3 163	1 611	50,9	1 008	
50 000-99 999	3 574	1 710	47,8	972	
100 000-	2 962	1 703	57,5	1 028	
<i>Befolkningsutveckling</i>					
Befolkningsminskande kommuner	2 625	1 222	46,6	708	
Befolkning mindre än 10 %	2 971	1 512	50,9	879	
Befolkning mer än 10 %	3 689	2 105	57,1	1 360	
<i>Befolkningsstruktur</i>					
Andel 16-66 år	Kvot barn/pensionärer				
större än 66 %	större än 1,74	3 363	1 691	50,3	1 049
större än 66 %	mindre än 1,74	3 316	1 951	58,8	1 071
64-66 %	större än 1,74	3 041	1 487	48,9	852
64-66 %	mindre än 1,74	2 684	1 258	46,9	759
mindre än 64 %	större än 1,74	3 223	1 834	56,9	1 118
mindre än 64 %	mindre än 1,74	1 373	1 225	51,6	737
<i>Tätortsgrad i procent</i>					
- 49,9	2 176	1 004	46,1	546	
50,0- 69,9	2 596	1 228	47,3	739	
70,0- 89,9	2 981	1 550	52,0	920	
90,0-100,0	3 648	1 928	52,9	1 182	
<i>Skattekraft i procent av medelskattekraften</i>					
- 69	2 207	957	43,3	524	
70- 79	2 465	1 221	49,5	727	
80- 89	2 814	1 404	49,9	820	
90- 99	3 190	1 644	51,5	967	
100-109	3 256	1 606	49,3	946	
110-	4 053	2 408	59,4	1 622	
<i>Geografisk belägenhet</i>					
Inre stödområdet	2 942	1 137	38,6	703	
Allmänna stödområdet	2 876	1 300	45,2	772	
Övriga	3 030	1 620	53,5	968	

Tabell B 64 Primärkommuner. Amorterigar 1968–1972 enligt olika indelningsgrunder.
Kronor per invånare. Löpande priser

Indelningsgrund	1968	1969	1970	1971	1972	Årlig procen- tuell föränd- ring 1968– 1972
<i>Riket</i>	111	117	122	136	162	8,2
Stockholm	181	212	220	249	282	11,7
Göteborg	135	83	75	72	82	-11,7
Malmö	95	67	72	94	94	-0,3
Gotland	111	105	113	157	156	8,9
<i>Riket exkl Stockholm, Göteborg, Malmö och Gotland</i>	102	111	116	129	157	11,4
<i>Befolkningsstorlek</i>						
- 9 999	83	88	89	104	127	11,2
10 000–19 999	81	94	102	117	149	16,5
20 000–49 999	94	109	112	128	156	13,5
50 000–99 999	135	138	135	150	178	7,2
100 000–	123	118	136	135	162	7,1
<i>Befolkningsutveckling</i>						
Befolkningsminskande kommuner	82	90	96	111	135	13,3
Befolkningsökning mindre än 10 %	109	114	118	128	162	10,4
Befolkningsökning mer än 10 %	123	138	140	159	179	9,8
<i>Befolkningsstruktur</i>						
						<i>Kvot barn/ pensionärer</i>
Andel 16–66 år						
större än 66 %						större än 1,74
mindre än 66 %						mindre än 1,74
64–66 %						större än 1,74
64–66 %						mindre än 1,74
mindre än 64 %						större än 1,74
mindre än 64 %						mindre än 1,74
	114	116	120	131	160	8,8
	145	159	189	171	215	10,3
	108	118	116	133	160	10,3
	76	81	95	109	139	16,3
	114	134	134	158	169	10,3
	75	85	88	105	135	15,8
<i>Tätortsgrad i procent</i>						
- 49,9	67	76	81	97	137	19,6
50,0– 69,9	76	85	89	104	134	15,2
70,0– 89,9	106	112	119	133	159	10,6
90,0–100,0	128	143	142	151	180	8,9
<i>Skattekraft i procent av medelskattekraften</i>						
- 69	70	73	78	96	119	14,2
70– 79	75	85	85	103	146	18,1
80– 89	95	103	111	124	150	12,1
90– 99	118	123	130	139	165	8,7
100–109	110	128	128	139	152	8,4
110–	131	142	145	163	202	11,4
<i>Geografisk belägenhet</i>						
Inre stödområdet	62	69	83	92	131	20,6
Allmänna stödområdet	90	94	97	111	136	10,9
Övriga	109	118	123	136	164	10,8

Tabell B 65 Primärkommuner. Skatteintäkter och skatteutjämningsbidrag^a 1968–1972 enligt olika indelningsgrunder.

Kronor per invånare. Löpande priser

Indelningsgrund	1968	1969	1970	1971	1972	Årlig procentuell förändring 1968–1972	
<i>Riket</i>	1 412 (100)	1 533 (112)	1 642 (120)	1 746 (137)	2 087 (143)	10,3 (9,4)	
Stockholm	2 645 (–)	2 970 (–)	3 166 (–)	2 364 (–)	2 737 (–)	0,9 (–)	
Göteborg	2 121 (–)	2 242 (–)	2 495 (–)	2 826 (–)	3 187 (–)	10,7 (–)	
Malmö	1 944 (–)	2 078 (–)	2 159 (–)	2 517 (–)	3 070 (–)	12,1 (–)	
Gotland	1 044 (226)	1 159 (241)	1 253 (263)	2 582 (622)	3 299 (778)	33,3 (36,2)	
<i>Riket exkl Stockholm, Göteborg, Malmö och Gotland</i>	1 202 (122)	1 297 (136)	1 394 (146)	1 562 (164)	1 890 (170)	12,0 (8,6)	
<i>Befolkningsstorlek</i> – 9 999	1 129 (250)	1 214 (282)	1 323 (310)	1 504 (361)	1 805 (382)	12,4 (11,2)	
10 000–19 999	1 114 (163)	1 199 (185)	1 300 (204)	1 473 (229)	1 777 (237)	12,4 (9,8)	
20 000–49 999	1 192 (104)	1 287 (112)	1 378 (118)	1 562 (137)	1 905 (136)	12,4 (6,9)	
50 000–99 999	1 300 (100)	1 399 (111)	1 486 (114)	1 633 (126)	1 952 (134)	10,7 (7,6)	
100 000–	1 276 (45)	1 386 (66)	1 497 (70)	1 628 (80)	1 985 (72)	11,7 (12,5)	
<i>Befolkningsutveckling</i>							
Befolkningsminskande kommuner	1 180 (217)	1 276 (246)	1 379 (267)	1 564 (301)	1 862 (320)	12,1 (10,2)	
Befolkningsökning mindre än 10 %	1 185 (87)	1 283 (101)	1 379 (109)	1 534 (125)	1 860 (123)	11,9 (9,0)	
Befolkningsökning mer än 10 %	1 285 (37)	1 368 (34)	1 455 (38)	1 623 (52)	2 000 (51)	11,7 (8,4)	
<i>Befolkningsstruktur</i>							
Andel 16–66 år större än 66 %							
	Kvot barn/ pensionär större än 1,74						
		1 310 (75)	1 397 (81)	1 497 (89)	1 653 (98)	1 987 (98)	11,0 (6,9)
större än 66 %	mindre än 1,74	1 222 (95)	1 360 (117)	1 455 (118)	1 552 (137)	1 966 (135)	12,6 (9,2)
64–66 %	större än 1,74	1 223 (101)	1 328 (122)	1 411 (127)	1 597 (146)	1 921 (151)	11,9 (10,6)
64–66 %	mindre än 1,74	1 169 (196)	1 258 (218)	1 347 (235)	1 535 (261)	1 857 (270)	12,3 (8,3)
mindre än 64 %	större än 1,74	1 171 (123)	1 253 (132)	1 364 (139)	1 539 (164)	1 900 (162)	12,9 (7,1)
mindre än 64 %	mindre än 1,74	1 048 (174)	1 137 (194)	1 240 (213)	1 411 (249)	1 690 (258)	12,7 (10,3)

Indelningsgrund	1968	1969	1970	1971	1972	Årlig procentuell förändring 1968-1972
<i>Tätortsgrad i procent</i>						
- 49,9	1 138 (344)	1 218 (384)	1 332 (409)	1 525 (471)	1 816 (513)	12,4 (10,5)
50,0- 69,9	1 114 (193)	1 202 (217)	1 295 (235)	1 482 (271)	1 774 (285)	12,3 (10,2)
70,0- 89,9	1 182 (104)	1 283 (117)	1 377 (124)	1 539 (143)	1 867 (143)	12,1 (8,3)
90,0-100,0	1 348 (21)	1 438 (27)	1 534 (35)	1 688 (37)	2 057 (29)	11,1 (8,4)
<i>Skattekraft i procent av medelskattekraften</i>						
- 69	1 173 (413)	1 265 (452)	1 389 (499)	1 572 (557)	1 863 (594)	12,3 (9,5)
70- 79	1 082 (201)	1 163 (223)	1 258 (246)	1 451 (283)	1 736 (294)	12,5 (10,0)
80- 89	1 132 (122)	1 227 (144)	1 309 (153)	1 495 (176)	1 809 (181)	12,4 (10,4)
90- 99	1 217 (76)	1 309 (91)	1 404 (94)	1 569 (110)	1 893 (108)	11,7 (9,2)
100-109	1 287 (40)	1 398 (35)	1 468 (40)	1 579 (46)	2 015 (42)	11,9 (1,2)
110-	1 496 (9)	1 601 (8)	1 747 (13)	1 887 (17)	2 219 (16)	10,4 (15,5)
<i>Geografisk belägenhet</i>						
Inre stödområdet	1 370 (415)	1 456 (462)	1 593 (495)	1 819 (572)	2 145 (633)	11,9 (11,1)
Allmänna stödområdet	1 226 (249)	1 344 (271)	1 436 (292)	1 637 (324)	1 949 (346)	12,3 (8,6)
Övriga	1 180 (65)	1 271 (76)	1 366 (83)	1 523 (97)	1 855 (92)	12,0 (9,1)

^aBelopp inom parentes avser däravpost för skatteutjämningsbidrag.

Tabell B 66 Primärkommuner. Medelutdebitering 1968-1972 enligt olika indelningsgrunder.

Kronor per skattekrona

Indelningsgrund	1968	1969	1970	1971	1972	Årlig procentuell förändring 1968-1972
<i>Riket</i>	13,24	13,76	14,18	14,05	14,67	2,6
<i>Riket exklusive Stockholm, Göteborg, Malmö och Gotland</i>	11,87	12,23	12,67	13,30	13,95	4,1
<i>Befolkningsstorlek</i>						
- 9 999	11,76	12,16	12,75	13,37	13,96	4,4
10 000-19 999	11,82	12,22	12,68	13,43	13,92	4,2
20 000-49 999	11,75	12,09	12,49	13,17	13,83	4,2
50 000-99 999	11,91	12,26	12,66	13,20	13,76	3,7
100 000-	12,33	12,70	13,22	13,64	14,74	4,6
<i>Befolkningsutveckling</i>						
Befolkningsminskande kommuner	11,68	12,06	12,53	13,20	13,91	4,5
Befolkningsminskning mindre än 10 %	12,03	12,39	12,80	13,44	14,17	4,2
Befolkningsökning mer än 10 %	11,80	12,16	12,60	13,15	13,60	3,6
<i>Befolkningsstruktur</i>						
Andel 16-66 år större än 66 %						
Kvot barn/pensionärer större än 1,74	11,88	12,22	12,60	13,00	13,60	3,4
mindre än 1,74	11,88	12,28	12,96	13,42	14,49	5,1
64-66 % större än 1,74	12,11	12,55	12,87	13,54	14,18	4,0
64-66 % mindre än 1,74	11,96	12,29	12,65	13,52	14,42	4,8
mindre än 64 % större än 1,74	11,60	11,90	12,59	13,34	13,77	4,4
mindre än 64 % mindre än 1,74	11,64	11,99	12,52	13,38	14,00	4,7
<i>Tätortsgrad i procent</i>						
- 49,9	11,49	11,82	12,39	13,17	13,78	4,7
50,0- 69,9	11,65	12,07	12,47	13,38	14,04	4,8
70,0- 89,9	11,99	12,35	12,87	13,48	14,23	4,4
90,0-100,0	11,90	12,22	12,52	12,96	13,46	3,1
<i>Skattekraft i procent av medelskattekraften</i>						
- 69	11,99	12,25	12,81	13,45	14,14	4,3
70- 79	11,67	12,03	12,51	13,39	13,98	4,6
80- 89	11,94	12,33	13,82	13,63	14,36	4,7
90- 99	12,08	12,42	12,87	13,45	14,12	4,0
100-109	11,94	12,46	12,69	13,19	14,13	4,3
110-	11,31	11,57	12,00	12,29	12,54	2,6
<i>Geografisk belägenhet</i>						
Inre stödområdet	12,13	12,33	12,78	13,64	14,41	4,4
Allmänna stödområdet	12,06	12,45	12,82	13,62	14,35	4,4
Övriga	11,82	12,19	12,64	13,22	13,86	4,1

Tabell B 67 Landsting. Driftkostnader, investeringsutgifter och statsbidrag 1968-1972. Indelning efter befolkningsstorlek.
Löpande priser

Befolkningsstorlek	1968		1969		1970		1971		1972	
	Milj kr	Kr/inv	Milj kr	Kr/inv	Milj kr	Kr/inv	Milj kr	Kr/inv	Milj kr	Kr/inv
-199 999										
Driftkostnader										
Brutto	576	909	666	1 054	796	1 245	951	1 488	1 154	1 789
Netto	342	539	419	663	476	745	584	913	663	1 027
Investeringsutgifter										
Brutto	113	179	130	205	161	252	141	220	126	196
Netto	98	155	115	183	130	203	119	186	113	175
Statliga driftbidrag	109	172	99	157	120	187	138	216	165	255
investeringsbidrag	15	24	14	22	31	48	22	34	14	21
200 000-										
Driftkostnader										
Brutto	4 111	964	4 768	1 113	5 735	1 332	6 859	1 579	8 126	1 864
Netto	2 353	552	2 770	647	3 151	732	3 887	895	4 333	994
Investeringsutgifter										
Brutto	789	185	813	190	929	216	942	217	1 004	230
Netto	674	158	702	164	819	190	853	196	850	195
Statliga driftbidrag	656	154	665	155	734	170	803	185	1 043	239
investeringsbidrag	101	24	99	23	93	22	85	20	154	35
400 000-										
Driftkostnader										
Brutto	859	1 040	989	1 183	1 223	1 439	1 504	1 748	1 735	1 994
Netto	451	547	519	621	610	718	735	855	826	950
Investeringsutgifter										
Brutto	124	150	111	133	135	159	139	161	196	226
Netto	102	123	99	118	114	134	112	130	178	205
Statliga driftbidrag	122	148	133	159	141	166	162	189	213	244
investeringsbidrag	22	27	12	15	18	21	25	28	18	20

Tabell B 68 Landsting. Driftkostnader, investeringsutgifter och statsbidrag 1968-1972. Indelning efter befolkningsutveckling. Löpande priser

	1968		1969		1970		1971		1972	
	Milj kr	Kr/inv	Milj kr	Kr/inv	Milj kr	Kr/inv	Milj kr	Kr/inv	Milj kr	Kr/inv
Befolknings- utveckling										
Befolknings- minskande kommuner	1 229	995	1 396	1 135	1 663	1 362	2 001	1 642	2 327	1 908
Investeringsutgifter	730	591	849	690	959	785	1 187	974	1 316	1 079
Brutto	233	189	236	192	282	231	264	217	296	243
Netto	206	167	201	164	238	195	229	188	239	196
Statliga driftbidrag	220	178	233	190	244	200	258	212	321	263
investeringsbidrag	23	19	33	27	43	35	33	27	57	47
Befolknings- ökning mindre än 5 %	3 247	949	3 771	1 097	4 542	1 310	5 406	1 546	6 452	1 839
Netto	1 869	547	2 203	641	2 522	727	3 065	877	3 400	969
Investeringsutgifter										
Brutto	572	167	586	170	663	191	670	192	722	206
Netto	489	143	513	149	610	176	608	174	631	180
Statliga driftbidrag	512	150	517	150	573	165	635	182	806	230
investeringsbidrag	83	24	71	21	53	15	61	17	91	26
Befolknings- ökning mer än 5 %	1 070	1 003	1 257	1 160	1 550	1 401	1 907	1 689	2 236	1 952
Netto	546	512	656	606	757	685	954	845	1 106	965
Investeringsutgifter										
Brutto	221	207	231	213	279	252	287	255	308	269
Netto	179	168	201	186	214	194	247	219	272	237
Statliga driftbidrag	155	145	147	136	178	161	210	186	293	256
investeringsbidrag	33	30	21	19	47	42	38	34	37	32

	1968		1969		1970		1971		1972	
	Milj kr	Kr/inv	Milj kr	Kr/inv	Milj kr	Kr/inv	Milj kr	Kr/inv	Milj kr	Kr/inv
mindre än 64 %										
Driftkostnader										
Brutto	394	920	474	1 103	572	1 327	696	1 611	810	1 871
Netto	233	544	279	648	323	749	398	921	452	1 045
Investeringsutgifter										
Brutto	80	187	98	228	117	271	120	278	114	262
Netto	63	148	84	195	101	235	113	263	101	234
Statliga driftbidrag	71	165	44	103	77	178	91	211	116	268
investeringsbidrag	17	39	14	34	15	35	6	15	12	28

Tabell B 70 Landsting. Driftkostnader, investeringsutgifter och statsbidrag 1968-1972. Indelning efter tätortsgrad.
Löpande priser

Tätortsgrad i procent	1968		1969		1970		1971		1972		
	Milj kr	Kr/inv	Milj kr	Kr/inv	Milj kr	Kr/inv	Milj kr	Kr/inv	Milj kr	Kr/inv	
0- 69,9	Driftkostnader										
	Brutto	1 143	908	1 312	1 045	1 579	1 252	1 929	1 529	2 278	1 799
	Netto	665	528	796	634	891	706	1 114	883	1 286	1 015
	Investeringsutgifter										
	Brutto	212	169	231	184	291	231	289	229	307	242
	Netto	175	139	195	155	244	193	247	195	277	219
Statliga driftbidrag investeringsbidrag	209	166	200	159	232	184	255	202	324	256	
	33	27	35	28	47	37	42	33	29	23	
70,0-100,0	Driftkostnader										
	Brutto	4 403	986	5 111	1 137	6 174	1 362	7 385	1 612	8 737	1 896
	Netto	2 482	556	2 913	648	3 347	738	4 093	893	4 535	985
	Investeringsutgifter										
	Brutto	814	182	822	183	934	206	932	203	1 020	221
	Netto	698	156	721	160	818	180	838	183	864	188
Statliga driftbidrag investeringsbidrag	679	152	697	155	762	168	849	185	1 096	238	
	105	24	90	20	95	21	90	20	156	34	

Tabell B 71 Landsting. Driftkostnader, investeringsutgifter och statsbidrag 1968-1972. Indelning efter skattekraft.
Löpande priser

Skattekraft i procent av medel-skattekraften	1968		1969		1970		1971		1972	
	Milj kr	Kr/inv	Milj kr	Kr/inv	Milj kr	Kr/inv	Milj kr	Kr/inv	Milj kr	Kr/inv
-89										
Driftkostnader										
Brutto	370	1 012	435	1 179	528	1 434	628	1 713	701	1 911
Netto	217	593	262	709	310	842	354	966	404	1 100
Investeringsutgifter										
Brutto	48	131	59	160	66	180	54	148	52	142
Netto	41	111	50	135	56	152	46	126	44	121
Statliga driftbidrag	60	165	65	175	69	188	76	208	99	270
investeringsbidrag	7	20	9	25	10	28	8	21	8	21
90-99										
Driftkostnader										
Brutto	3 068	922	3 543	1 062	4 235	1 261	5 086	1 506	6 007	1 771
Netto	1 783	536	2 085	625	2 364	704	2 922	865	3 305	974
Investeringsutgifter										
Brutto	510	153	545	163	692	206	700	207	767	226
Netto	455	137	492	147	631	188	637	189	675	199
Statliga driftbidrag	529	159	508	152	580	173	633	187	790	233
investeringsbidrag	51	15	52	16	58	17	59	18	92	27
100-										
Driftkostnader										
Brutto	2 109	1 040	2 445	1 196	2 991	1 447	3 601	1 714	4 306	2 037
Netto	1 146	565	1 361	666	1 564	757	1 930	919	2 112	999
Investeringsutgifter										
Brutto	468	231	449	220	467	226	467	223	507	240
Netto	378	186	375	183	375	181	401	191	422	200
Statliga driftbidrag	238	147	325	159	345	167	394	188	531	251
investeringsbidrag	80	39	64	31	74	36	64	31	85	40

Tabell B 73 Landsting.^a Driftkostnader netto 1968–1972 enligt olika indelningsgrunder.
Kronor per invånare. Löpande priser

Indelningsgrund	1968	1969	1970	1971	1972	Årlig procentuell förändring 1968–1972
<i>Riket</i>	569	659	745	965	1 085	17,5
Stockholms läns landsting	731	774	842	1 258	1 474	19,2
Gotlands läns landsting	618	782	878	1 068 ^b	1 181 ^b	17,6
<i>Riket exkl Stockholms läns landsting och Gotlands läns landsting</i>	550	645	731	891	987	15,7
<i>Befolkningsstorlek</i>						
–199 999	539	663	745	913	1 027	17,5
200 000–399 999	552	647	732	895	989	15,7
400 000–	547	621	718	855	950	14,8
<i>Befolkningsutveckling</i>						
Befolkningsminskande landsting	591	690	785	974	1 179	16,2
Befolkningsökning mindre än 5 %	547	641	727	877	969	15,4
Befolkningsökning mer än 5 %	512	606	685	845	965	17,2
<i>Befolkningsstruktur</i>						
Andel 16–66 år						
Kvot barn/pensionärer						
större än 66 %	552	646	726	895	995	15,9
64–66 %	552	650	739	894	969	15,1
64–66 %	545	630	712	866	1 000	16,4
mindre än 64 %	544	648	749	921	1 045	17,7
<i>Tätortsgrad i procent</i>						
– 69,9	528	634	706	883	1 015	17,8
70,0–100,0	556	648	738	893	979	15,2
<i>Skattekraft i procent av medelskattekraften</i>						
–89	593	709	842	966	1 100	16,7
90–99	536	625	704	865	974	16,1
100–	565	666	757	919	988	15,0
<i>Geografisk belägenhet</i>						
Inre stödområdet	643	751	870	1 050	1 145	15,5
Allmänna stödområdet	532	614	685	853	977	16,4
Övriga	533	627	711	864	955	15,7

^a Exklusive landstingsfria kommuner.

^b Gotland ej landsting.

Tabell B 74 Landsting.^a Kostnadsräntor 1968–1972 enligt olika indelningsgrunder.
Kronor per invånare. Löpande priser

Indelningsgrund	1968	1969	1970	1971	1972	Årlig procentuell förändring 1968–1972		
<i>Riket</i>	8	10	12	18	20	25,7		
Stockholms läns landsting	25	34	35	50	54	21,2		
Gotlands läns landsting	27	28	91	<i>b</i>	<i>b</i>	–		
<i>Riket exkl Stockholms läns landsting och Gotlands läns landsting</i>	6	7	9	10	12	18,9		
<i>Befolkningsstorlek</i>								
–199 999	7	5	10	10	11	12,0		
200 000–399 999	5	7	7	9	11	21,8		
400 000–	12	13	15	15	14	3,9		
<i>Befolkningsutveckling</i>								
Befolkningsminskande landsting	7	10	9	10	13	16,7		
Befolkningsökning mindre än 5 %	5	6	8	9	10	18,9		
Befolkningsökning mer än 5 %	9	9	12	11	14	11,7		
<i>Befolkningsstruktur</i>								
Andel 16–66 år	Kvot barn/pensionärer							
större än 66 %	7	7	7	7	8	3,4		
64–66 %	större än 1,74		8	9	12	14	16	18,9
64–66 %	mindre än 1,74		4	5	6	6	6	10,7
mindre än 64 %	2	2	1	5	12	56,5		
<i>Tätortsgrad i procent</i>								
– 69,9	6	6	9	10	11	16,4		
70,0–100,0	6	8	9	9	12	18,9		
<i>Skattekraft i procent av medelskattekräften</i>								
–89	7	7	8	8	10	9,3		
90–99	5	6	8	9	10	18,9		
100–	8	10	11	11	14	15,0		
<i>Geografisk belägenhet</i>								
Inre stödområdet	11	14	15	17	21	17,5		
Allmänna stödområdet	3	5	4	4	5	13,6		
Övriga	6	7	8	9	11	16,4		

^a Exklusive landstingsfria kommuner.

^b Gotland ej landsting.

Tabell B 75 Landsting.^a Kapitalbildning 1968–1972 enligt olika indelningsgrunder.

Kronor per invånare. Löpande priser

Indelningsgrund	1968	1969	1970	1971	1972	Årlig procentuell förändring 1968–1972
<i>Riket</i>	144	117	139	142	174	4,8
Stockholms läns landsting	190	152	122	178	147	-6,2
Gotlands läns landsting	56	60	60	<i>-b</i>	<i>-b</i>	-
<i>Riket exkl Stockholms läns landsting och Gotlands läns landsting</i>	140	113	142	133	181	6,6
<i>Befolkningsstorlek</i>						
-199 999	154	80	117	149	165	1,7
200 000–399 999	138	112	137	125	177	6,4
400 000–	136	144	187	164	214	12,0
<i>Befolkningsutveckling</i>						
Befolkningsminskande landsting	150	94	152	137	182	5,0
Befolkningsökning mindre än 5 %	137	112	125	120	169	5,4
Befolkningsökning mer än 5 %	136	140	185	170	217	12,4
<i>Befolkningsstruktur</i>						
Andel 16–66 år						
Kvot barn/pensionärer						
större än 66 %	180	174	181	155	215	4,5
64–66 %	128	80	125	134	187	9,9
64–66 %	111	95	117	97	140	6,0
mindre än 64 %	143	157	177	144	125	-3,3
<i>Tätortsgrad i procent</i>						
- 69,9	166	89	142	147	170	0,6
70,0–100,0	132	120	142	129	184	8,7
<i>Skattekraft i procent av medelskattekraften</i>						
-89	125	125	123	133	123	-0,4
90–99	139	102	139	126	172	5,5
100–	143	130	151	144	204	9,3
<i>Geografisk belägenhet</i>						
Inre stödområdet	190	100	156	159	201	1,4
Allmänna stödområdet	117	96	122	88	143	5,1
Övriga	133	120	143	137	184	8,5

^a Exklusive landstingsfria kommuner.^b Gotland ej landsting.

Tabell B 76 Landsting.^a Investeringsutgifter efter avdrag av investeringsbidrag 1968–1972 enligt olika indelningsgrunder.

Kronor per invånare. Löpande priser

Indelningsgrund	1968	1969	1970	1971	1972	Årlig procentuell förändring 1968–1972
<i>Riket</i>	169	175	193	188	191	3,1
Stockholms läns landsting	317	319	277	198	176	-13,7
Gotlands läns landsting	135	81	131	44 ^b	17 ^b	-
<i>Riket exkl Stockholms läns landsting och Gotlands läns landsting</i>	153	159	183	186	194	6,1
<i>Befolkningsstorlek</i>						
-199 999	155	183	203	186	175	3,1
200 000–399 999	158	164	190	196	195	5,4
400 000–	123	118	134	130	205	13,6
<i>Befolkningsutveckling</i>						
Befolkningsminskande landsting	167	164	195	188	196	4,1
Befolkningsökning mindre än 5 %	143	149	176	174	180	5,9
Befolkningsökning mer än 5 %	168	186	194	219	237	9,0
<i>Befolkningsstruktur</i>						
Andel 16–66 år större än 66 %		Kvot barn/pensionärer				
64–66 %	167	152	178	180	236	9,0
64–66 %	164	171	189	186	187	3,3
64–66 % mindre än 64 %	108	128	156	161	139	6,5
mindre än 64 %	148	195	235	263	234	12,1
<i>Tätortsgrad i procent</i>						
- 69,9	139	155	193	195	219	12,0
70,0–100,0	156	160	180	183	188	4,8
<i>Skattekraft i procent av medelskattekräften</i>						
-89	111	135	152	126	121	2,2
90–99	137	147	188	189	199	9,8
100–	186	183	181	191	200	1,8
<i>Geografisk belägenhet</i>						
Inre stödområdet	191	195	232	180	228	4,5
Allmänna stödområdet	115	131	161	184	166	9,6
Övriga	152	157	177	187	193	6,2

^a Exklusive landstingsfria kommuner.

^b Gotland ej landsting.

Tabell B 77 Landsting.^a Nettoinvesteringar samt brutto- och nettoupplåning sammanlagt för perioden 1968–1972 enligt olika indelningsgrunder.

Kronor per invånare. Löpande priser

Indelningsgrund	Nettoinvesteringar	Bruttoupplåning	Bruttoupplåning i % av nettoinvesteringar	Nettoupplåning
<i>Riket</i>	920	244	26,5	201
Stockholms läns landsting	1 173	526	44,8	446
Gotlands läns landsting ^b	348	161	46,3	105
<i>Riket exkl Stockholms läns landsting och Gotlands läns landsting</i>	876	196	22,4	159
<i>Befolkningsstorlek</i>				
–199 999	901	190	21,1	164
200 000–399 999	904	202	22,4	168
400 000–	713	173	24,3	113
<i>Befolkningsutveckling</i>				
Befolkningsminskande landsting	910	200	22,0	167
Befolkningsökning mindre än 5 %	822	171	20,8	135
Befolkningsökning mer än 5 %	1 006	271	26,9	226
<i>Befolkningsstruktur</i>				
Andel 16–66 år				
Kvot barn/pensionärer				
större än 66 %	914	138	15,1	99
64–66 %	897	250	27,9	204
64–66 %	692	106	15,3	86
mindre än 64 %	1 075	292	27,2	277
<i>Tätortsgrad i procent</i>				
– 69,9	903	145	16,1	117
70,0–100,0	868	211	24,3	171
<i>Skattekraft i procent av medelskattekraften</i>				
–89	645	133	20,6	98
90–99	860	174	20,2	143
100–	942	245	26,0	197
<i>Geografisk belägenhet</i>				
Inre stödområdet	1 025	280	27,3	223
Allmänna stödområdet	756	103	13,6	89
Övriga	868	198	22,8	160

^a Exklusive landstingsfria kommuner.

^b Endast 1968–1970.

Tabell B 78 Landsting.^a Amorteringar 1968–1972 enligt olika indelningsgrunder.
Kronor per invånare. Löpande priser

Indelningsgrund	1968	1969	1970	1971	1972	Årlig procentuell förändring 1968–1972
<i>Riket</i>	6	7	8	9	13	21,3
Stockholms läns landsting	8	11	16	16	22	28,8
Gotlands läns landsting	19	17	20	<i>b</i>	<i>b</i>	–
<i>Riket exkl Stockholms läns landsting och Gotlands läns landsting</i>	5	6	7	7	11	21,8
<i>Befolkningsstorlek</i>						
–199 999	4	4	5	5	8	18,9
200 000–399 999	4	5	6	7	11	28,8
400 000–	10	10	11	11	16	12,5
<i>Befolkningsutveckling</i>						
Befolkningsminskande landsting	5	6	6	6	9	15,8
Befolkningsökning mindre än 5 %	5	5	6	8	10	18,9
Befolkningsökning mer än 5 %	7	8	9	7	19	28,4
<i>Befolkningsstruktur</i>						
Andel 16–66 år	Kvot barn/pensionärer					
större än 66 %	7	7	7	8	11	12,0
64–66 %	6	7	10	9	14	23,6
64–66 %	2	3	3	5	7	36,8
mindre än 64 %	2	2	2	2	8	41,4
<i>Tätortsgrad i procent</i>						
– 69,9	4	4	5	7	8	18,9
70,0–100,0	6	6	7	8	12	18,9
<i>Skattekraft i procent av medelskattekraften</i>						
–89	4	4	5	5	16	41,4
90–99	4	5	6	7	8	18,9
100–	7	8	9	9	15	21,0
<i>Geografisk belägenhet</i>						
Inre stödområdet	9	10	11	12	15	13,6
Allmänna stödområdet	2	2	3	5	2	0
Övriga	5	6	7	7	12	24,5

^a Exklusive landstingsfria kommuner.

^b Gotland ej landsting.

Tabell B 79 Landsting.^a Skatteintäkter och skatteutjämningsbidrag^b 1968–1972 enligt olika indelningsgrunder.
Kronor per invånare. Löpande priser

Indelningsgrund	1968	1969	1970	1971	1972	Årlig procentuell förändring 1968–1972
<i>Riket</i>	711 (68)	790 (76)	864 (86)	1 048 (81)	1 280 (93)	15,8 (8,1)
Stockholms läns landsting	821 (9)	956 (10)	1 030 (10)	1 437 (5)	1 619 (5)	18,5 (-13,7)
Gotlands läns landsting	687 (163)	760 (176)	901 (209)	— ^c (-)	— ^c (-)	— (-)
<i>Riket exkl Stockholms läns landsting och Gotlands läns landsting</i>	699 (74)	771 (83)	843 (94)	952 (100)	1 194 (115)	14,3 (11,7)
<i>Befolkningsstorlek</i>						
–199 999	718 (103)	787 (111)	846 (118)	996 (140)	1 232 (158)	14,5 (11,3)
200 000–399 999	697 (77)	772 (87)	843 (99)	945 (103)	1 196 (120)	14,5 (11,7)
400 000–	695 (40)	751 (41)	840 (47)	953 (51)	1 153 (56)	13,5 (8,8)
<i>Befolkningsutveckling</i>						
Befolkningsminskande landsting	733 (131)	807 (151)	910 (179)	1 014 (188)	1 313 (222)	15,7 (14,1)
Befolkningsökning mindre än 5 %	691 (65)	757 (72)	821 (80)	933 (86)	1 157 (99)	13,8 (11,1)
Befolkningsökning mer än 5 %	689 (39)	772 (41)	837 (43)	942 (46)	1 179 (51)	14,4 (6,9)
<i>Befolkningsstruktur</i>						
Andel 16–66 år större än 66 %		Kvot barn/pensionärer				
64–66 %	740 (64)	813 (69)	866 (75)	948 (77)	1 197 (91)	12,8 (9,2)
64–66 % större än 1,74	701 (75)	764 (85)	849 (96)	965 (105)	1 199 (124)	14,4 (13,4)
64–66 % mindre än 1,74	645 (76)	731 (88)	790 (101)	915 (104)	1 175 (108)	16,2 (9,2)
mindre än 64 %	689 (99)	765 (110)	855 (124)	974 (135)	1 194 (162)	14,7 (13,1)
<i>Tätortsgrad i procent</i>						
– 69,9	697 (106)	763 (119)	827 (136)	968 (150)	1 233 (175)	15,3 (13,4)
70,0–100,0	700 (65)	772 (73)	847 (82)	948 (86)	1 183 (99)	14,0 (11,1)

Indelningsgrund	1968	1969	1970	1971	1972	Årlig procentuell förändring 1968-1972
<i>Skattekraft i procent av medel-skattekraften</i>						
-89	710 (144)	798 (158)	884 (177)	1 034 (198)	1 294 (234)	16,2 (12,9)
90-99	681 (78)	747 (87)	814 (100)	930 (106)	1 178 (121)	14,7 (11,6)
100-	728 (56)	803 (62)	882 (69)	973 (72)	1 201 (85)	13,3 (11,0)
<i>Geografisk belägenhet</i>						
Inre stödområdet	829 (181)	888 (208)	1 026 (247)	1 120 (266)	1 425 (330)	14,5 (16,2)
Allmänna stödområdet	637 (67)	723 (79)	778 (93)	891 (93)	1 151 (92)	15,9 (8,2)
Övriga	683 (51)	754 (56)	816 (60)	928 (65)	1 153 (74)	14,0 (9,8)

^a Belopp inom parentes avser däravpost för skatteutjämningsbidrag.

^b Exklusive landstingsfria kommuner.

^c Gotland ej landsting.

Tabell B 80 Landsting. Medelutdebitering 1968–1972 enligt olika indelningsgrunder.
Kronor per skattekrona

Indelningsgrund	1968	1969	1970	1971	1972	Årlig procentuell förändring 1968–1972
<i>Riket</i>	7,16	7,64	8,06	8,60	9,27	6,7
Stockholms läns landsting	6,60	7,60	8,00	9,00	9,00	8,1
<i>Befolkningsstorlek</i>						
–199 999	7,59	7,91	8,11	9,08	9,84	6,7
200 000–399 999	7,20	7,68	8,09	8,39	9,63	7,5
400 000–	7,27	7,28	7,86	8,41	9,10	5,8
<i>Befolkningsutveckling</i>						
Befolkningsminskande landsting	7,26	7,64	8,32	8,52	10,40	9,4
Befolkningsökning mindre än 5 %	7,31	7,69	8,03	8,45	9,34	6,3
Befolkningsökning mer än 5 %	7,12	7,55	7,89	8,44	9,37	7,1
<i>Befolkningsstruktur</i>						
Andel 16–66 år						
Kvot barn/pensionärer						
större än 66 %	7,53	7,89	8,06	8,21	9,27	5,3
64–66 %	7,21	7,51	8,08	8,57	9,81	8,0
64–66 %	7,01	7,66	7,96	8,49	9,48	7,8
mindre än 64 %	7,17	7,67	8,16	8,66	9,39	7,0
<i>Tätortsgrad i procent</i>						
– 69,9	7,22	7,59	8,00	8,59	9,65	7,5
70,0–100,0	7,26	7,67	8,08	8,43	9,55	7,1
<i>Skattekraft i procent av medelskattekräften</i>						
–89	7,38	7,94	8,38	9,19	10,19	8,4
90–99	7,17	7,58	7,99	8,40	9,32	6,8
100–	7,36	7,71	8,11	8,44	9,86	7,6
<i>Geografisk belägenhet</i>						
Inre stödområdet	7,52	7,74	8,53	8,72	10,80	9,5
Allmänna stödområdet	6,92	7,60	7,86	8,26	9,25	7,5
Övriga	7,25	7,64	7,98	8,44	9,34	6,5

Tabell B 81 Primärkommuner.^a Driftkostnader brutto och netto för olika verksamhetsområden 1960–1972.
Milj kr. Löpande priser

Verksamhetsområde		1960	1961	1962	1963	1964
<i>Central förvaltning</i>	Brutto	216	244	286	340	427
	Netto	180	202	238	267	308
Brandförsvär	Brutto	110	118	131	141	156
	Netto	95	103	115	124	137
Övrigt	Brutto	451	493	557	614	680
	Netto	340	372	420	454	502
(därav åklagar- o polisväsen)	(Brutto)	(281)	317	366	409	467
	(Netto)	(219)	248	284	312	358
<i>Summa rätts- och samhällsskydd</i>	Brutto	560	610	688	755	836
	Netto	434	475	535	578	639
Reglerings- o sanerings- fastigheter, exploaterings- verksamhet o tomträttsmark	Brutto	79	96	103	117	133
	Netto	6	30	16	28	39
Förvaltningsfastigheter	Brutto	72	83	91	99	117
	Netto	11	14	17	20	22
Övrigt	Brutto	159	158	188	189	220
	Netto	82	77	78	85	102
(därav bostadspolitiska åtgärder)	(Brutto)					(114)
	(Netto)					(81)
<i>Summa fastighetsförvaltning och bostadsförsörjning</i>	Brutto	310	337	382	405	469
	Netto	99	120	112	133	164
Byggnads- o planväsen	Brutto	76	95	114	136	146
	Netto	58	72	87	105	112
Gatu- och parkförvaltning	Brutto	574	643	693	787	911
	Netto	267	306	340	378	436
Flygplatser	Brutto	4	2	3	2	2
	Netto	4	2	2	2	2
Sport, friluftsliv och fritid	Brutto	17	20	24	31	157
	Netto	12	14	16	22	107
<i>Summa byggnads- och planväsen</i>	Brutto	670	760	834	956	1 217
	Netto	340	393	446	507	657
Skoladministration	Brutto	66	95	110	145	89
	Netto	54	63	86	104	80
Lokaler o inventarier för skolväsendet	Brutto					465
	Netto					358
Sociala anordningar för skolväsendet	Brutto					397
	Netto					291
(därav skolmåltider)	(Brutto)					(244)
	(Netto)					(205)
(därav skolskjutsar inackordering)	(Brutto)					(106)
	(Netto)					(43)

1965	1966	1967	1968	1969	1970	1971	1972
489	585	653	659	727	875	923	1004
357	430	474	541	605	729	774	833
182	216	264	298	327	362	422	490
157	182	218	241	265	292	347	398
592	467	418	299	236	192	155	149
492	397	360	230	151	109	76	62
344	268	202)					
313	262	200)					
774	683	682	597	562	553	577	638
649	580	578	471	416	401	422	460
158	208	247	332	377	416	469	509
22	69	93	91	123	122	153	176
140	167	188	137	134	163	182	223
28	35	59	36	37	41	44	52
200	254	322	325	372	448	644	869
80	107	80	121	179	236	321	444
69	77	135	80	159	226	307	550)
43	48	48	48	96	144	194	296)
498	628	757	794	884	1 027	1 295	1 601
130	211	233	249	339	400	518	673
177	211	245	274	295	337	366	405
137	167	186	207	219	258	284	301
1 073	1 289	1 303	1 328	1 454	1 683	1 864	2 059
551	689	698	796	916	1 037	1 175	1 294
1	2	2	5	5	7	9	17
1	2	2	5	4	6	7	13
193	238	293	352	417	511	668	834
133	167	210	262	314	394	532	670
1 444	1 739	1 844	1 959	2 171	2 538	2 908	3 315
822	1 024	1 097	1 269	1 452	1 694	1 998	2 278
98	116	142	203	221	256	286	321
87	97	126	151	179	212	252	282
584	730	858	819	839	961	1 088	1 221
470	602	679	745	761	874	988	1 109
457	515	578	628	680	791	903	1 032
331	467	526	570	610	713	833	943
284	330	361	404	444	525	610	693)
246	296	324	355	384	457	549	621)
118	132	142	161	176	200	216	239)
31	125	140	158	172	196	212	235)

Verksamhetsområde		1960	1961	1962	1963	1964
Pedagogiska anordningar för skolväsendet	Brutto					37
	Netto					27
Grundskola/folkskola	Brutto	1 534	1 668	1 901	2 143	1 707
	Netto	596	635	729	814	336
Gymnasiala skolor	Brutto	206	249	300	337	370
	Netto	86	106	131	139	126
(därav yrkesskolor)	(Brutto)	(130)	157	192	221	231
	(Netto)	(36)	51	65	75	60
Övrig undervisning o kulturell verksamhet	Brutto	203	228	258	308	207
	Netto	172	193	220	255	153
<i>Summa undervisning och annan kulturell verksamhet</i>	Brutto	2 009	2 240	2 568	2 933	3 272
	Netto	908	998	1 165	1 311	1 371
Gemensam administration	Brutto	34	39	47	49	58
	Netto	16	19	21	20	26
Barna- och ungdomsvård	Brutto	203	229	263	295	367
	Netto	130	148	173	196	239
(därav lekskolor, dag- o fritidshem)	(Brutto)					
	(Netto)					
familjedaghem	(Brutto)					
	(Netto)					
fritidsverksamhet för barn o ungdom)	(Brutto)					
	(Netto)					
Åldringvård	Brutto	280	318	364	417	519
	Netto	134	158	185	213	296
Socialhjälp	Brutto	196	196	210	210	198
	Netto	146	145	159	158	143
Social hemhjälp	Brutto	50	55	67	78	85
	Netto	39	45	59	68	72
Övrig socialvård	Brutto	456	508	592	611	764
	Netto	418	466	543	546	698
(därav nykterhetsvård)	(Brutto)					(47)
	(Netto)					(15)
(därav arbetsvård)	(Brutto)					
	(Netto)					
<i>Summa socialvård och socialförsäkring</i>	Brutto	1 219	1 345	1 542	1 659	1 991
	Netto	884	981	1 139	1 201	1 473
<i>Hälso- o sjukvård</i>	Brutto	611	689	775	825	929
	Netto	406	469	539	564	651
<i>Summa förvaltning</i>	Brutto	5 595	6 226	7 073	7 873	9 141
	Netto	3 251	3 638	4 173	4 561	5 262
Allmän markreserv	Brutto	34	39	39	42	68
	Netto	-5	-1	-2	0	5
Hyresfastigheter	Brutto	121	137	153	176	186
	Netto	21	23	23	30	7
Hamnförvaltning	Brutto	159	172	191	203	225
	Netto	-18	-16	-13	-10	-11
Kommunikationsföretag	Brutto	88	129	106	150	168
	Netto	6	40	8	41	57
Kraft-, värme-, gas-, och elverk	Brutto	859	930	1 023	1 090	1 174
	Netto	-133	-133	-133	-171	-176

1965	1966	1967	1968	1969	1970	1971	1972
50	64	87	120	131	154	167	183
39	51	68	101	117	135	147	165
1 899	2 127	2 491	2 857	3 259	3 656	4 102	4 532
390	426	490	594	678	805	1 003	1 072
435	660	1 004	1 077	1 215	1 340	1 464	1 706
123	143	137	179	248	264	320	373
268	304	345	350	373	385	419	1 444)
50	60	34	48	69	66	91	294)
232	348	418	405	459	559	645	770
208	273	314	372	420	513	593	702
3 754	4 560	5 578	6 110	6 804	7 718	8 654	9 765
1 647	2 058	2 339	2 712	3 013	3 516	4 134	4 645
66	91	131	148	166	202	293	343
29	39	63	105	128	167	252	301
523	563	667	815	1 053	1 366	1 852	2 198
350	363	446	548	717	908	1 174	1 310
			(266	360	477	679	862)
			(186	256	330	449	534)
			(39	72	156	285	330)
			(25	49	106	193	219)
			(110	139	177	189	180)
			(102	129	163	174	166)
611	799	992	1 215	1 427	1 734	2 031	2 331
345	470	593	756	892	1 107	1 305	1 530
246	262	309	304	348	437	538	607
175	198	240	241	275	354	448	494
99	132	158	187	219	247	242	258
69	85	96	114	132	141	143	149
779	623	757	890	1 052	1 244	1 360	1 656
697	522	629	720	825	957	1 102	1 312
56	67	81	95	113	136	154	173)
17	23	22	27	29	40	51	57)
			(124	169	236	160	192)
			(52	58	90	55	66)
2 325	2 470	3 013	3 559	4 264	5 230	6 315	7 394
1 664	1 676	2 067	2 483	2 968	3 633	4 424	5 095
1 106	1 281	1 503	1 684	1 886	2 253	1 386	1 558
746	878	944	1 115	1 241	1 458	926	1 044
10 391	11 945	14 030	15 362	17 296	20 193	22 057	25 274
6 015	6 858	7 731	8 840	10 034	11 830	13 196	15 027
84	98	120	141	179	210	253	277
6	14	38	56	80	76	122	140
260	316	351	389	460	495	588	685
46	66	76	75	96	113	142	178
242	256	277	291	288	316	322	346
-11	-3	3	3	-5	-1	15	13
183	192	111	265	285	484	245	280
68	71	-28	129	141	318	83	107
1 312	1 463	1 599	1 633	1 816	1 979	2 243	2 409
-160	-125	-130	-145	-147	-169	-143	-140

Verksamhetsområde		1960	1961	1962	1963	1964
Vatten- o avloppsverk	Brutto	357	399	450	477	548
	Netto	75	85	106	89	90
Renhållningsverk	Brutto	106	106	137	144	112
	Netto	26	22	43	40	17
Övriga affärsverk	Brutto	40	42	46	49	72
	Netto	16	19	21	21	24
<i>Summa affärsmässig verksamhet</i>	Brutto	1 764	1 954	2 144	2 332	2 551
	Netto	-12	39	53	40	11
<i>Finansiering</i>	Brutto	493	551	623	746	914
	Netto ^b	-543	-628	-692	-743	-836
<i>Totalsumma</i>	Brutto	7 852	8 731	9 840	10 951	12 606
	Netto ^b	2 695	3 049	3 534	3 858	4 438

^a Inklusive kommunalförbund.

^b Exklusive kostnadsräntor, skatteintäkter och skatteutjämningsbidrag.

1965	1966	1967	1968	1969	1970	1971	1972
626	743	773	863	976	1 124	1 340	1 600
108	154	183	192	211	273	366	387
126	149	189	199	221	260	300	403
20	21	26	23	17	27	34	19
67	74	192	87	91	100	112	131
11	9	130	26	31	37	43	62
2 899	3 290	3 612	3 867	4 315	4 968	5 402	6 130
89	208	298	360	424	675	663	765
1 109	1 269	1 552	1 820	2 124	2 427	2 794	3 069
-1 124	-1 409	-1 804	-2 122	-2 378	-2 693	-3 384	-3 855
14 399	16 504	19 195	21 049	23 735	27 589	30 253	34 473
4 980	5 656	6 226	7 078	8 090	9 812	10 475	11 937

Tabell B 82 Primärkommuner.^a Investeringsutgifter brutto och investeringsbidrag för olika verksamhetsområden 1960–1972.

Milj kr. Löpande priser

Verksamhetsområde		1960	1961	1962	1963	1964
<i>Central förvaltning</i>	Investerings- utgifter	10	11	9	17	23
	Investerings- bidrag	0		0	0	0
Brandförsvär	Investerings- utgifter	12	15	16	20	24
	Investerings- bidrag	0	0	1	1	1
Övrigt	Investerings- utgifter	20	21	19	15	16
	Investerings- bidrag	6	7	9	4	10
(därav åklagar- o polisväsen)	(Investerings- utgifter)	(3	7	6	6	8
	(Investerings- bidrag)		(0	0		0
<i>Summa rätts- och samhällsskydd</i>	Investerings- utgifter	32	36	34	35	40
	Investerings- bidrag	6	7	10	5	12
Reglerings- och sanerings- fastigheter, exploaterings- verksamhet o tomrättsmark	Investerings- utgifter	70	153	232	295	343
	Investerings- bidrag	7	7	6	7	18
Förvaltningsfastigheter	Investerings- utgifter	72	62	77	104	128
	Investerings- bidrag	4	3	2	3	7
Övrigt	Investerings- utgifter	27	31	37	49	34
	Investerings- bidrag	6	6	3	3	3
(därav bostadspolitiska åtgärder)	(Investerings- utgifter)					(13
	(Investerings- bidrag)					(1
<i>Summa fastighetsförvaltning och bostadsförsörjning</i>	Investerings- utgifter	169	245	345	448	506
	Investerings- bidrag	16	16	11	13	28
Byggnads- o planväsen	Investerings- utgifter	2	3	6	6	3
	Investerings- bidrag	0	1	0	0	0

1965	1966	1967	1968	1969	1970	1971	1972
20	23	34	27	29	30	34	27
1	1	2	1	0	0	0	1
26	30	34	35	35	40	39	45
2	0	0	1	1	1	2	4
17	16	13	18	14	15	18	24
10	3	4	13	8	8	10	22
8	8	4)					
0)							
44	47	47	53	52	55	57	69
13	4	4	14	10	8	13	26
321	578	577	554	485	570	485	560
21	21	22	28	42	23	12	42
130	101	140	157	156	277	312	307
9	8	14	22	17	35	49	35
72	38	29	64	101	75	61	67
4	5	2	3	9	4	6	12
13	13	6	5	9	3	1	4)
2	4	2		0	0	0)	
524	717	745	775	742	922	857	935
33	33	38	52	67	62	67	89
7	8	9	6	5	14	10	9
0	1	1	1	0	0	0	0

Verksamhetsområde		1960	1961	1962	1963	1964
Gatu- o parkförvaltning	Investerings- utgifter	326	414	478	577	677
	Investerings- bidrag	106	134	172	242	266
Flygplatser	Investerings- utgifter	5	4	4	2	2
	Investerings- bidrag	1	1	1	0	0
Sport, friluftsliv och fritid	Investerings- utgifter	7	13	19	20	128
	Investerings- bidrag	1	1	1	1	8
<i>Summa byggnads- och planväsen</i>	Investerings- utgifter	340	434	507	605	810
	Investerings- bidrag	107	136	174	244	274
Skoladministration	Investerings- utgifter	5	16	16	50	1
	Investerings- bidrag	1	2	7	10	1
Lokaler o inventarier för skolväsendet	Investerings- utgifter	366	396	499	605	749
	Investerings- bidrag	96	97	123	128	151
Övrig undervisning o kulturell verksamhet	Investerings- utgifter	33	43	57	72	26
	Investerings- bidrag	2	3	3	2	3
<i>Summa undervisning och annan kulturell verksamhet</i>	Investerings- utgifter	404	455	572	732	776
	Investerings- bidrag	99	102	132	139	155
Gemensam administration	Investerings- utgifter	0	1	2	1	1
	Investerings- bidrag	0		0		0
Barna- o ungdomsvård	Investerings- utgifter	3	3	6	10	16
	Investeringsbi- drag	1	1	0	2	2
(därav lekskolor, dag- o fritidshem)	(Investerings- utgifter)					
	(Investerings- bidrag)					
(därav fritidsverksamhet för barn o ungdom)	(Investerings- utgifter)					
	(Investerings- bidrag)					

1965	1966	1967	1968	1969	1970	1971	1972
748	856	981	1 050	1 079	1 220	1 193	1 253
262	341	362	314	345	357	360	401
4	4	3	8	27	26	23	29
1	0	0	2	15	6	3	13
137	136	189	180	286	353	252	360
9	7	10	14	21	23	13	42

895	1 003	1 181	1 244	1 396	1 613	1 478	1 651
271	349	374	330	380	386	376	457
1	2	2	13	3	5	11	8
1		0	0	1	1	3	3
767	836	1 007	1 178	1 213	1 235	1 144	1 046
154	172	207	210	275	275	217	222
45	27	32	28	35	44	50	72
4	4	4	3	4	2	2	6

813	865	1 040	1 219	1 251	1 283	1 206	1 126
159	177	211	213	280	278	221	231
1	2	4	3	2	3	6	5
0	0	0	0	0	0	0	
24	37	52	76	95	131	143	126
2	14	14	25	30	34	36	41
			(62	75	108	128	111)
			(24	27	32	34	38)
			(6	11	15	9	11)
			(1	1	1	0	2)

Verksamhetsområde		1960	1961	1962	1963	1964
Åldringvård	Investerings- utgifter	79	76	71	92	155
	Investerings- bidrag	10	8	5	5	7
Socialhjälp	Investerings- utgifter		1	2	2	5
	Investerings- bidrag	0	0	0	0	1
Social hemhjälp	Investerings- utgifter			0	0	0
	Investerings- bidrag					
Övrig socialvård	Investerings- utgifter	8	9	9	17	22
	Investerings- bidrag	2	4	3	3	6
(därav nykterhetsvård)	(Investerings- utgifter)					(1
	(Investerings- bidrag)					(0
(därav arbetsvård)	(Investerings- utgifter)					
	(Investerings- bidrag)					
<i>Summa socialvård och socialförsäkring</i>	Investerings- utgifter	90	90	90	123	199
	Investerings- bidrag	13	13	9	9	17
<i>Hälso- och sjukvård</i>	Investerings- utgifter	49	48	51	51	69
	Investerings- bidrag	8	5	5	5	4
<i>Summa förvaltning</i>	Investerings- utgifter	1 093	1 319	1 608	2 010	2 422
	Investerings- bidrag	251	278	341	415	490
Allmän markreserv	Investerings- utgifter	2	16	42	100	155
	Investerings- bidrag	0	0	1	1	1
Hyresfastigheter	Investerings- utgifter	49	74	82	145	173
	Investerings- bidrag	5	3	3	5	11
Hamnförvaltning	Investerings- utgifter	68	75	82	96	99
	Investerings- bidrag	5	6	4	7	6
Kommunikationsföretag	Investerings- utgifter	17	17	15	11	18
	Investerings- bidrag	1	2	0	0	0

1965	1966	1967	1968	1969	1970	1971	1972
174	228	256	323	298	284	215	168
10	13	10	11	11	8	7	7
7	6	7	1	3	3	1	1
2	11	1		0		0	0
1	2	1	0	0	0	0	0
	0	0		0	0		
28	26	35	64	60	60	54	69
9	12	9	17	20	22	19	31
5	4	4	7	8	14	9	9)
1	2	1	2	2	4	3	4)
			(35	34	31	26	36)
			(10	14	12	13	21)
234	301	354	467	458	480	420	369
24	51	35	53	62	65	62	78
122	200	243	278	309	333	147	129
5	12	19	44	63	41	25	28
2 652	3 155	3 644	4 063	4 237	4 716	4 199	4 306
505	626	682	706	861	840	762	909
141	251	445	300	209	156	105	150
32	1	6	22	15	21	7	19
219	162	204	277	312	270	249	189
30	21	17	13	17	16	21	42
129	111	120	99	123	121	107	130
7	3	12	9	7	5	4	22
23	18	80	61	112	179	43	41
8	0	25	32	60	58	4	3

Verksamhetsområde		1960	1961	1962	1963	1964
Kraft-, värme-, gas- och elverk	Investerings- utgifter	176	203	235	288	378
	Investerings- bidrag	4	10	7	13	23
Vatten- o avloppsverk	Investerings- utgifter	448	503	598	681	807
	Investerings- bidrag	103	142	146	166	198
Renhållningsverk	Investerings- utgifter	10	11	11	17	18
	Investerings- bidrag	0	0	0	0	1
Övriga affärsverk	Investerings- utgifter	-1	10	5	17	22
	Investerings- bidrag	0	1	0	0	4
<i>Summa affärsmässig verksamhet</i>	Investerings- utgifter	770	907	1 069	1 354	1 670
	Investerings- bidrag	118	164	161	193	244
<i>Totalsumma</i>	Investerings- utgifter	1 864	2 226	2 677	3 364	4 092
	Investerings- bidrag	368	442	502	609	733

^a Inklusivt kommunalförbund.

1965	1966	1967	1968	1969	1970	1971	1972
363	420	471	506	513	454	620	708
24	46	56	66	76	89	102	128
874	902	1 007	1 156	1 183	1 251	1 305	1 702
211	240	253	289	313	335	322	662
17	24	29	42	53	55	47	51
2	4	3	1	2	2	2	2
22	29	17	24	23	41	24	31
9	4	3	5	7	9	5	9
1 787	1 918	2 372	2 464	2 528	2 526	2 500	3 001
324	319	375	437	496	534	466	887
4 439	5 074	6 016	6 527	6 765	7 242	6 699	7 308
828	945	1 057	1 143	1 357	1 374	1 229	1 796

Tabell B 83 Primärkommuner.^a Driftkostnader brutto och netto för olika verksamhetsområden 1960, 1964, 1968 och 1972.

Löpande priser

Verksamhetsområde	1960			1964				
		Milj kr	Kr/inv	Andel i procent	Milj kr	Årlig förändring i procent 1960-1964	Kr/inv	Andel i procent
Central förvaltning	Brutto	215,9	29	4	427,0	19	56	5
	Netto	180,0	24	6	308,4	14	40	6
Rätts- och samhällsskydd	Brutto	560,4	75	10	836,3	11	110	9
	Netto	434,4	58	13	639,1	10	84	12
Fastighetsförvaltning och bostadsförsörjning	Brutto	309,6	41	5	469,1	11	61	5
	Netto	98,9	13	3	163,5	13	22	3
Byggnads- och planväsen, gatu-, park- och fritidsförvaltning	Brutto	670,4	90	12	1 216,5	16	159	13
	Netto	340,4	46	11	657,0	18	86	13
Undervisning och annan kulturell verksamhet	Brutto	2 008,7	269	36	3 272,1	13	429	36
	Netto	907,6	122	28	1 370,7	11	180	26
Socialvård och socialförsäkring	Brutto	1 219,2	163	22	1 990,5	13	261	22
	Netto	883,8	118	27	1 472,6	14	193	28
Hälso- och sjukvård	Brutto	610,9	82	11	929,2	11	122	10
	Netto	405,5	54	12	650,8	13	85	12
Totalt primärkommuner (exkl affärsmässig verksamhet)	Brutto	5 595,2	749	100	9 140,7	13	1 198	100
	Netto	3 250,7	435	100	5 262,0	13	690	100
Affärsmässig verksamhet	Brutto	1 764,0	236	-	2 551,3	10	335	-
	Netto	-12,0	-1	-	11,4	-	2	-
Finansiering	Brutto	492,5	66	-	914,1	-	120	-
	Netto ^b	-543,3	-73	-	-835,8	-	-110	-
Totalsumma	Brutto	7 851,7	1 051	-	12 606,1	13	1 653	-
	Netto ^b	2 695,4	361	-	4 437,6	13	582	-

^a Inklusivt kommunalförbund.

^b Exklusivt skatteintäkter, skatteutjämningsbidrag och kostnadsräntor.

1968				1972			
Milj kr	Årlig förändring i procent 1964-1968	Kr/inv	Andel i procent	Milj kr	Årlig förändring i procent 1968-1972	Kr/inv	Andel i procent
659,4	11	83	4	1 003,6	11	123	4
541,0	15	68	6	832,7	11	102	6
596,8	-8	76	4	648,1	2	79	3
471,1	-7	60	5	460,2	-1	57	3
794,3	14	101	5	1 601,2	19	197	6
248,8	11	31	3	672,5	28	83	4
1 958,6	13	248	13	3 315,2	14	408	13
1 269,2	18	161	14	2 277,8	16	280	15
6 109,6	17	774	40	9 764,6	12	1 201	39
2 711,8	19	344	31	4 644,8	14	572	31
3 558,9	16	451	23	7 393,6	20	910	29
2 483,2	14	315	28	5 095,3	20	627	34
1 684,0	16	213	11	1 557,9	-2	192	6
1 115,0	14	141	13	1 043,8	-2	128	7
15 361,6	14	1 946	100	25 274,3	13	3 110	100
8 840,1	14	1 120	100	15 027,2	14	1 849	100
3 867,0	11	490	-	6 130,2	12	754	-
359,6	-	46	-	765,3	21	94	-
1 820,4	-	231	-	3 068,4	-	378	-
-2 121,9	-	-269	-	-3 855,2	-	-474	-
21 049,0	14	2 667	-	34 472,9	13	4 242	-
7 077,8	12	897	-	11 937,3	14	1 469	-

Tabell B 84 Primärkommuner.^a Investeringsutgifter brutto och efter avdrag av investeringsbidrag för olika verksamhetsområden 1960, 1964, 1968 och 1972.

Löpande priser

Verksamhetsområde	1960			1964				
	Milj kr	Kr/inv	Andel i procent	Milj kr	Årlig förändring i procent 1960-1964	Kr/inv	Andel i procent	
Central förvaltning	Brutto	9,6	1	1	22,7	24	3	1
	Netto	9,4	1	1	22,5	24	3	1
Rätts- och samhällsskydd	Brutto	31,8	4	3	39,6	6	5	2
	Netto	25,5	4	3	27,9	2	4	1
Fastighetsförvaltning och bostadsförsörjning	Brutto	168,5	23	15	505,6	32	66	21
	Netto	152,1	20	18	477,4	33	63	25
Byggnads- och planväsen, gatu-, park- och fritidsförvaltning	Brutto	340,1	45	31	809,8	24	106	33
	Netto	232,9	31	28	535,8	23	70	28
Undervisning och annan kulturell verksamhet	Brutto	404,3	54	37	776,3	18	102	32
	Netto	305,0	41	36	621,7	19	81	32
Socialvård och socialförsäkring	Brutto	90,0	12	8	199,1	22	26	8
	Netto	76,9	10	9	182,4	24	24	10
Hälsa- och sjukvård	Brutto	49,2	7	5	68,9	9	9	3
	Netto	41,2	6	5	64,6	12	8	3
Totalt primärkommuner (exkl affärsmässig verksamhet)	Brutto	1 093,4	146	100	2 422,0	22	317	100
	Netto	843,0	113	100	1 932,3	23	253	100
Affärsmässig verksamhet	Brutto	770,1	103	-	1 669,7	21	219	-
	Netto	652,3	87	-	1 426,2	22	187	-
<i>Totalsumma</i>	Brutto	1 863,5	249	-	4 091,8	22	536	-
	Netto	1 495,2	200	-	3 358,5	22	440	-

^a Inklusive kommunalförbund.

1968				1972			
Milj kr	Årlig förändring i procent 1964-1968	Kr/inv	Andel i procent	Milj kr	Årlig förändring i procent 1968-1972	Kr/inv	Andel i procent
27,3	5	4	1	26,6	-1	3	1
26,8	4	3	1	25,4	-1	3	1
53,0	8	7	1	69,4	7	9	1
38,9	9	5	1	43,8	3	5	1
775,1	11	98	19	934,6	5	115	22
723,3	11	92	22	846,0	4	104	25
1 243,9	11	158	31	1 651,0	7	203	38
913,5	14	116	27	1 194,1	7	147	35
1 218,8	12	154	30	1 126,2	2	139	26
1 006,3	13	127	30	895,2	3	110	26
466,7	24	59	11	369,1	-6	45	9
413,5	23	52	12	290,9	-8	36	9
278,4	42	35	7	129,2	-17	16	3
234,6	38	30	7	101,5	-19	13	3
4 063,2	14	515	100	4 306,1	1	530	100
3 356,9	15	425	100	3 396,9	0	418	100
2 464,0	10	312	-	3 001,4	5	369	-
2 026,9	9	257	-	2 114,4	1	260	-
6 527,1	12	827	-	7 307,5	3	899	-
5 383,8	13	682	-	5 511,3	1	678	-

Tabell B 85 Primärkommuner.^a Driftkostnader brutto och netto för Rätts- och samhällsskydd 1960, 1964, 1968 och 1972.

Löpande priser

Verksamhetsområde		1960			1964			
		Milj kr	Kr/inv	Andel i procent	Milj kr	Årlig förändring i procent 1960-1964	Kr/inv	Andel i procent
Brandförsvar	Brutto	110,0	15	20	156,3	9	21	19
	Netto	95,0	13	22	137,3	10	18	22
Rättskipning och magistrat ^b	Brutto	48,4	6	8	59,2	5	8	7
	Netto	44,4	6	10	54,0	5	7	8
Åklagar- och polisväsen ^b	Brutto	281,0	38	50	466,8	14	61	56
	Netto	218,5	29	50	358,0	13	47	56
Övrigt	Brutto	121,1	16	22	154,0	6	20	18
	Netto	76,6	10	18	89,7	4	12	14
Rätts- och samhällsskydd	Brutto	560,4	75	100	836,3	11	110	100
	Netto	434,4	58	100	639,1	10	84	100

^a Inklusive kommunalförbund.

^b För 1968 och 1972 redovisas kostnader och intäkter under övrigt.

Tabell B 86 Primärkommuner.^a Investeringsutgifter brutto och efter avdrag av investeringsbidrag för Rätts- och samhällsskydd 1960, 1964, 1968 och 1972.

Löpande priser

Verksamhetsområde		1960			1964			
		Milj kr	Kr/inv	Andel i procent	Milj kr	Årlig förändring i procent 1960-1964	Kr/inv	Andel i procent
Brandförsvar	Brutto	11,9	2	37	23,6	19	3	60
	Netto	11,7	2	46	22,2	17	3	80
Rättskipning och magistrat ^b	Brutto	0,5	0	2	0,2	-21	0	0
	Netto	0,5	0	2	0,2	-21	0	1
Åklagar- och polisväsen ^b	Brutto	2,7	0	9	7,6	30	1	19
	Netto	2,7	0	11	7,3	28	1	26
Övrigt	Brutto	16,6	2	52	8,2	-16	1	21
	Netto	10,6	1	41	-1,9	-	0	-7
Rätts- och samhällsskydd	Brutto	31,8	4	100	39,6	6	5	100
	Netto	25,5	3	100	27,9	2	4	100

^a Inklusive kommunalförbund.

^b För 1968 och 1972 redovisas kostnader och intäkter under övrigt.

1968				1972			
Milj kr	Årlig förändring i procent 1964-1968	Kr/inv	Andel i procent	Milj kr	Årlig förändring i procent 1968-1972	Kr/inv	Andel i procent
297,9	17	38	50	489,5	13	60	77
241,3	15	31	51	397,9	13	49	87
-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-
299,0	18	38	50	148,5	-16	19	23
229,8	27	29	49	62,1	-28	9	13
596,8	-8	76	100	638,1	2	79	100
471,1	-7	60	100	460,2	-1	57	100

1968				1972			
Milj kr	Årlig förändring i procent 1964-1968	Kr/inv	Andel i procent	Milj kr	Årlig förändring i procent 1968-1972	Kr/inv	Andel i procent
35,2	11	5	66	45,3	7	6	65
34,3	11	4	88	41,3	5	5	94
-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-
17,9	22	2	34	24,1	8	3	35
4,6	-	1	12	2,5	-14	0	6
53,0	8	7	100	69,4	7	9	100
38,9	9	5	100	43,8	3	5	100

Tabell B 87 Primärkommuner.^a Driftkostnader brutto och netto för Fastighetsförvaltning och bostadsförsörjning 1960, 1964, 1968 och 1972.

Löpande priser

Verksamhetsområde	1960			1964			Andel i procent	
	Milj kr	Kr/inv	Andel i procent	Milj kr	Årlig förändring i procent 1960-1964	Kr/inv		
Exploaterings-, sanerings-och regleringsfastig- heter, tomträttsmark	Brutto	78,6	10	26	132,7	14	18	28
	Netto	5,5	1	6	39,4	64	5	24
Förvaltnings- fastigheter	Brutto	72,3	10	23	116,8	13	15	25
	Netto	11,2	1	11	22,2	19	3	14
Bostadspolitiska åtgärder ^b	Brutto	–	–	–	113,5	–	15	24
	Netto	–	–	–	81,3	–	10	50
Övrigt	Brutto	158,7	21	51	106,1	–10	14	23
	Netto	82,2	11	83	20,5	–29	3	12
<i>Fastighetsförvalt- ning och bo- stadsförsörjning</i>	Brutto	309,6	41	100	469,1	11	62	100
	Netto	98,9	13	100	163,5	13	21	100

^a Inklusive kommunalförbund.

^b För 1960 redovisas kostnader och intäkter under övrigt.

1968				1972			
Milj kr	Årlig förändring i procent 1964-1968	Kr/inv	Andel i procent	Milj kr	Årlig förändring i procent 1968-1972	Kr/inv	Andel i procent
331,6	26	42	42	509,1	11	63	32
91,3	23	12	37	176,0	18	22	26
137,4	4	18	17	222,8	13	27	14
36,4	13	5	14	52,0	9	7	8
79,5	-9	10	10	549,7	62	68	34
47,5	-13	6	19	295,6	58	36	44
245,8	23	31	31	319,6	7	39	20
73,6	38	9	30	148,8	19	18	22
794,3	14	101	100	1 601,2	19	197	100
248,8	11	32	100	672,5	28	83	100

Tabell B 88 Primärkommuner.^a Investeringsutgifter brutto och efter avdrag av investeringsbidrag för Fastighetsförvaltning och bostadsförsörjning 1960, 1964, 1968 och 1972.

Löpande priser

Verksamhetsområde	1960			1964				
	Milj kr	Kr/inv	Andel i procent	Milj kr	Årlig förändring i procent 1960-1964	Kr/inv	Andel i procent	
Exploaterings-, sanerings- och regleringsfastigheter, tomträttsmark	Brutto	70,0	9	41	343,3	49	45	68
	Netto	63,1	8	41	325,2	51	43	68
Förvaltningsfastigheter	Brutto	71,6	10	43	128,0	16	17	25
	Netto	68,0	9	45	120,9	15	16	25
Bostadspolitiska åtgärder ^b	Brutto	—	—	—	12,9	—	1	3
	Netto	—	—	—	11,6	—	1	3
Övrigt	Brutto	26,9	4	16	21,4	-6	3	4
	Netto	21,0	3	14	19,7	-2	3	4
<i>Fastighetsförvaltning och bostadsförsörjning</i>	Brutto	168,5	23	100	505,6	32	66	100
	Netto	152,1	20	100	477,4	33	63	100

^a Inklusive kommunalförbund.

^b För 1960 redovisas kostnader och intäkter under övrigt.

1968				1972			
Milj kr	Årlig förändring i procent 1964-1968	Kr/inv	Andel i procent	Milj kr	Årlig förändring i procent 1968-1972	Kr/inv	Andel i procent
554,1	13	70	71	560,1	0	69	60
526,4	13	67	73	518,5	0	64	61
156,8	5	20	20	307,3	18	38	33
135,3	3	17	18	272,7	19	34	32
4,8	-22	2	1	4,3	-3	1	1
4,7	-20	2	1	4,3	-2	1	1
59,5	29	6	8	62,9	3	7	6
56,9	30	6	8	50,6	-3	6	6
775,1	11	98	100	934,6	5	115	100
723,3	11	92	100	846,0	4	105	100

Tabell B 89 Primärkommuner.^a Driftkostnader brutto och netto för Byggnads- och planväsen, gatu-, park- och fritidsförvaltning 1960, 1964, 1968 och 1972.

Löpande priser

Verksamhetsområde	1960			1964				
		Milj kr	Kr/inv	Andel i procent	Milj kr	Årlig förändring i procent 1960-1964	Kr/inv	Andel i procent
Byggnads- och planväsen	Brutto	75,9	10	11	145,8	18	19	12
	Netto	58,0	8	17	112,3	18	15	17
Gatu- och parkförvaltning	Brutto	574,0	77	86	911,3	12	119	75
	Netto	266,6	36	78	436,0	13	57	67
Flygplatser	Brutto	4,1	1	1	2,2	-14	0	0
	Netto	3,6	0	1	1,9	-15	0	0
Fritidsförvaltning	Brutto	16,5	2	2	157,1	76	21	13
	Netto	12,2	2	4	106,8	72	14	16
<i>Byggnads- och planväsen, gatu-, park- och fritidsförvaltning</i>	Brutto	670,4	90	100	1 216,5	16	159	100
	Netto	340,4	46	100	657,0	18	86	100

^a Inklusive kommunalförbund.

Tabell B 90 Primärkommuner.^a Investeringsutgifter brutto och efter avdrag av investeringsbidrag för Byggnads- och planväsen, gatu-, park- och fritidsförvaltning 1960, 1964, 1968 och 1972.

Löpande priser

Verksamhetsområde	1960			1964				
		Milj kr	Kr/inv	Andel i procent	Milj kr	Årlig förändring i procent 1960-1964	Kr/inv	Andel i procent
Byggnads- och planväsen	Brutto	1,5	0	0	3,2	21	0	0
	Netto	1,2	0	0	3,1	27	0	1
Gatu- och parkförvaltning	Brutto	326,3	44	96	676,5	20	89	84
	Netto	220,8	30	95	410,9	17	54	77
Flygplatser	Brutto	5,0	1	2	2,4	-17	0	0
	Netto	4,3	0	2	2,3	-14	0	0
Fritidsförvaltning	Brutto	7,2	1	2	127,7	105	17	16
	Netto	6,6	1	3	119,6	106	16	22
<i>Byggnads- och planväsen, gatu-, park- och fritidsförvaltning</i>	Brutto	340,1	46	100	809,8	24	106	100
	Netto	232,9	31	100	535,8	23	70	100

^a Inklusive kommunalförbund.

1968				1972			
Milj kr	Årlig förändring i procent 1964-1968	Kr/inv	Andel i procent	Milj kr	Årlig förändring i procent 1968-1972	Kr/inv	Andel i procent
273,5	17	35	14	404,9	10	50	12
206,6	16	26	16	300,9	10	37	13
1 328,1	10	168	68	2 058,6	12	253	62
795,6	16	101	63	1 293,9	13	159	57
4,8	22	0	0	17,4	38	2	1
4,5	24	1	0	13,1	31	2	1
352,2	22	45	18	834,3	24	103	25
262,4	25	33	21	669,9	26	82	29
1 958,6	13	248	100	3 315,2	14	408	100
1 269,2	18	161	100	2 277,8	16	280	100

1968				1972			
Milj kr	Årlig förändring i procent 1964-1968	Kr/inv	Andel i procent	Milj kr	Årlig förändring i procent 1968-1972	Kr/inv	Andel i procent
6,4	19	1	1	8,7	8	1	0
5,9	18	1	1	8,7	10	1	1
1 050,1	12	133	84	1 253,2	5	154	76
736,3	16	93	80	852,0	4	105	71
7,7	34	1	1	29,2	40	4	2
6,0	27	1	1	15,9	28	2	1
179,7	9	23	14	359,9	19	44	22
165,4	8	21	18	317,5	18	39	27
1 243,9	11	158	100	1 651,0	7	203	100
913,5	14	116	100	1 194,1	7	147	100

Tabell B 91 Primärkommuner.^a Driftkostnader brutto och netto för Undervisning och annan kulturell verksamhet 1960, 1964, 1968 och 1972.

Löpande priser

Verksamhetsområde	1960			1964				
	Milj kr	Kr/inv	Andel i procent	Milj kr	Årlig förändring i procent 1960-1964	Kr/inv	Andel i procent	
Skoladministration	Brutto	66,4	9	3	89,4	8	12	3
	Netto	54,4	7	6	79,6	10	10	6
Lokaler	Brutto	-	-	-	465,3	-	61	14
	Netto	-	-	-	358,2	-	47	26
Sociala anordningar	Brutto	-	-	-	397,4	-	52	12
	Netto	-	-	-	291,0	-	38	21
därav (Skolmåltider)	(Brutto)	-	-	-	(243,7	-	32	7
	(Netto)	-	-	-	(205,2	-	27	15
(Skolskjutsar och inackordering)	(Brutto)	-	-	-	(105,9	-	14	3
	(Netto)	-	-	-	(43,1	-	6	3
Pedagogiska anordningar	Brutto	-	-	-	36,8	-	5	1
	Netto	-	-	-	27,0	-	4	2
Grundskola	Brutto	1 533,6	205	77	1 707,0	3	224	52
	Netto	595,8	80	66	336,1	-13	44	25
Gymnasieskola	Brutto	205,5	28	10	369,7	16	48	11
	Netto	85,7	11	9	125,6	10	17	9
Övrig undervisning och annan kulturell verksamhet	Brutto	203,2	27	10	206,5	0	27	7
	Netto	171,7	23	19	153,2	-3	20	11
<i>Summa undervisning och annan kulturell verksamhet</i>	Brutto	2 008,7	269	100	3 272,1	13	429	100
	Netto	907,6	121	100	1 370,7	11	180	100

^a Inklusive kommunalförbund.

1968				1972			
Milj kr	Årlig förändring i procent 1964-1968	Kr/inv	Andel i procent	Milj kr	Årlig förändring i procent 1968-1972	Kr/inv	Andel i procent
203,1	23	26	3	321,0	12	39	3
151,2	17	19	5	282,3	17	35	6
819,4	15	104	13	1 221,0	10	150	13
744,9	20	95	27	1 109,0	10	136	24
627,8	12	80	10	1 031,9	13	127	11
570,1	18	72	21	942,8	13	116	20
403,7	13	51	7	692,5	14	85	7)
355,1	15	45	13	621,0	15	76	13)
160,5	11	20	3	239,2	10	29	2)
157,6	38	20	6	235,0	11	29	5)
119,8	34	15	2	183,2	11	22	2
100,5	39	13	4	165,1	13	20	4
2 856,9	14	362	47	4 531,6	12	558	46
593,7	15	75	22	1 071,5	16	132	23
1 077,3	31	136	18	1 705,8	12	210	17
179,3	9	23	7	372,6	20	46	8
405,3	18	51	7	770,1	17	95	8
372,0	25	47	14	701,6	17	86	15
6 109,6	17	774	100	9 764,6	12	1 201	100
2 711,8	19	344	100	4 644,8	14	571	100

Tabell B 92 Primärkommuner.^a Investeringsutgifter brutto och efter avdrag av investeringsbidrag för Undervisning och annan kulturell verksamhet 1960, 1964, 1968 och 1972.

Löpande priser

Verksamhetsområde	1960			1964				
	Milj kr	Kr/inv	Andel i procent	Milj kr	Årlig förändring i procent 1960-1964	Kr/inv	Andel i procent	
Skoladministration	Brutto	5,2	1	1	1,0	-34	0	0
	Netto	4,0	1	1	0,3	-48	0	0
Lokaler	Brutto	365,9	49	91	749,2	20	98	97
	Netto	269,9	36	89	598,2	22	79	96
Övrig undervisning och annan kulturell verksamhet	Brutto	33,1	4	8	26,2	-6	4	3
	Netto	31,2	4	10	23,2	-7	3	4
<i>Summa undervisning och annan kulturell verksamhet</i>	Brutto	404,3	54	100	776,3	18	102	100
	Netto	305,0	41	100	621,7	19	82	100

^a Inklusive kommunalförbund.

Tabell B 93 Primärkommuner.^a Driftkostnader brutto och netto för Socialvård och socialförsäkring 1960, 1964, 1968 och 1972.

Löpande priser

Verksamhetsområde	1960			1964				
	Milj kr	Kr/inv	Andel i procent	Milj kr	Årlig förändring i procent 1960-1964	Kr/inv	Andel i procent	
Gemensam administration	Brutto	33,9	5	3	58,2	14	8	3
	Netto	16,4	2	2	26,2	12	3	2
Barna- och ungdomsvård	Brutto	203,2	27	17	366,7	16	48	19
	Netto	129,6	17	15	238,7	16	31	16
Åldringvård	Brutto	279,8	37	23	518,8	17	68	26
	Netto	134,3	18	15	295,8	22	39	20
Socialhjälp	Brutto	195,7	26	16	198,1	0	26	10
	Netto	146,4	20	17	142,5	-1	19	10
Social hemhjälp	Brutto	50,2	7	4	85,1	14	11	4
	Netto	38,7	5	4	71,8	17	9	5
Övrig socialvård	Brutto	456,4	61	37	763,8	14	100	38
	Netto	418,4	56	47	697,5	14	92	47
<i>Summa socialvård och socialförsäkring</i>	Brutto	1 219,2	163	100	1 990,5	13	261	100
	Netto	883,8	118	100	1 472,6	14	193	100

^a Inklusive kommunalförbund.

1968				1972			
Milj kr	Årlig förändring i procent 1964-1968	Kr/inv	Andel i procent	Milj kr	Årlig förändring i procent 1968-1972	Kr/inv	Andel i procent
13,0	90	2	1	7,6	-13	1	1
12,8	156	2	1	4,4	-23	1	1
1 177,5	12	149	97	1 046,4	-3	129	93
968,1	13	122	96	824,9	-4	101	92
28,2	2	3	2	72,2	26	9	6
25,4	2	3	3	65,9	27	8	7
1 218,8	12	154	100	1 126,2	-2	139	100
1 006,3	13	127	100	895,2	-3	110	100

1968				1972			
Milj kr	Årlig förändring i procent 1964-1968	Kr/inv	Andel i procent	Milj kr	Årlig förändring i procent 1968-1972	Kr/inv	Andel i procent
148,4	26	19	4	343,2	23	42	5
104,5	41	13	4	300,8	30	37	6
814,5	22	103	23	2 197,7	28	270	30
548,0	23	70	22	1 309,8	24	161	26
1 215,4	24	154	34	2 331,1	18	287	32
756,1	26	96	30	1 529,7	19	188	30
303,5	11	38	9	607,3	19	75	8
241,3	14	31	10	493,7	20	61	9
186,7	22	24	5	258,3	8	32	3
113,8	12	14	5	149,2	7	18	3
890,4	4	113	25	1 656,0	17	204	22
719,5	1	91	29	1 312,1	16	162	26
3 558,9	16	451	100	7 393,6	20	910	100
2 483,2	14	315	100	5 095,3	20	627	100

Tabell B 94 Primärkommuner.^a Investeringsutgifter brutto och efter avdrag av investeringsbidrag för Socialvård och socialförsäkring 1960, 1964, 1968 och 1970.

Löpande priser

Verksamhetsområde	1960			1964				
	Milj kr	Kr/inv	Andel i procent	Milj kr	Årlig förändring i procent 1960-1964	Kr/inv	Andel i procent	
Gemensam administration	Brutto	0,3	0	0	1,3	44	0	1
	Netto	0,2	0	0	1,0	50	0	1
Barna- och ungdomsvård	Brutto	2,6	0	3	16,0	57	2	8
	Netto	2,1	0	3	14,4	62	2	8
Åldringvård	Brutto	79,0	11	88	154,9	18	20	78
	Netto	68,9	9	90	147,8	21	19	81
Övrig socialvård	Brutto	8,0	1	9	27,0	36	4	13
	Netto	5,7	1	7	19,2	35	3	10
<i>Summa socialvård och socialförsäkring</i>	Brutto	90,0	12	100	199,1	22	26	100
	Netto	76,9	10	100	182,4	24	24	100

^a Inklusive kommunalförbund.

1968				1972			
Milj kr	Årlig förändring i procent 1964-1968	Kr/inv	Andel i procent	Milj kr	Årlig förändring i procent 1968-1972	Kr/inv	Andel i procent
2,6	19	0	1	5,0	18	1	1
2,3	23	0	1	5,0	21	1	2
76,3	48	10	16	126,2	13	15	34
51,0	37	6	12	85,6	14	10	29
323,3	20	41	69	168,1	-15	21	46
312,5	21	40	76	161,5	-15	20	56
64,6	24	8	14	69,9	2	8	19
47,8	26	6	11	38,9	-5	5	13
466,7	24	59	100	369,1	-6	45	100
413,5	23	52	100	290,9	-8	36	100

Tabell B 95 Primärkommuner^a. Driftkostnader brutto och netto för Undervisning och annan kulturell verksamhet enligt olika indelingsgrunder 1968-1972.
Löpande priser

Indelingsgrund	Milj kr					Årlig förändring i procent					Årlig förändring i procent						
						1968-1972					1968-1972						
	1968	1969	1970	1971	1972	1968	1969	1970	1971	1972	1968	1969	1970	1971	1972	1968	1972
<i>Riket</i>	Brutto	6 061	6 737	7 638	8 591	9 695	12,5	4 666	5 251	5 956	6 644	7 428	12,3	16,5	16,1		
	Netto	2 727	3 031	3 528	4 138	4 659	14,3	2 099	2 363	2 751	3 200	3 570	14,2				
Stockholm	Brutto	606	655	690	734	802	7,3	5 656	6 427	6 972	7 628	8 663	11,2	13,9	12,8		
	Netto	277	309	340	359	395	9,3	2 585	3 030	3 431	3 730	4 265	13,3				
Göteborg	Brutto	310	352	395	454	503	12,9	4 537	5 233	5 922	6 741	7 481	13,3	15,0	14,4		
	Netto	128	154	176	215	243	17,4	1 873	2 288	2 630	3 195	3 618	17,8				
Malmö	Brutto	188	204	228	254	282	10,7	4 729	5 155	5 837	6 489	7 224	11,1	15,3	14,8		
	Netto	87	91	105	117	128	10,1	2 192	2 295	2 682	2 984	3 270	10,6				
Gotland	Brutto	39	45	55	64	75	17,8	3 864	4 520	5 586	6 514	7 670	18,7	18,9	18,2		
	Netto	19	20	26	33	37	18,1	1 893	2 034	2 601	3 339	3 825	19,2				
<i>Riket exkl Stockholm, Göteborg, Malmö och Gotland</i>	Brutto	4 919	5 481	6 269	7 085	8 033	13,0	4 581	5 150	5 872	6 557	7 362	12,5	16,9	16,6		
	Netto	2 217	2 457	2 882	3 414	3 856	14,9	2 064	2 309	2 700	3 160	3 517	14,3				
<i>Befolkningsstorlek:</i>																	
- 9 999	Brutto	420	455	512	577	642	11,2	4 156	4 565	5 285	5 985	6 641	12,5	17,4	16,7		
	Netto	209	231	257	299	329	12,0	2 069	2 315	2 650	3 099	3 406	13,3				
10 000-19 999	Brutto	927	1 032	1 193	1 362	1 537	13,5	4 046	4 606	5 324	6 048	6 756	13,7	17,3	16,9		
	Netto	440	485	572	674	758	14,6	1 920	2 162	2 553	2 994	3 331	14,8				
20 000-49 999	Brutto	1 873	2 105	2 425	2 749	3 128	13,7	4 591	5 173	5 896	6 559	7 312	12,3	17,0	16,8		
	Netto	831	924	1 099	1 316	1 503	16,0	2 037	2 271	2 671	3 141	3 513	14,6				
50 000-99 999	Brutto	1 094	1 187	1 351	1 519	1 726	12,1	5 205	5 677	6 434	7 140	8 001	11,3	16,5	16,2		
	Netto	468	517	599	712	804	14,5	2 229	2 472	2 855	3 347	3 725	13,7				
100 000-	Brutto	605	702	788	878	1 000	13,4	4 820	5 634	6 287	6 911	7 763	12,7	16,2	15,8		
	Netto	268	301	355	413	463	14,6	2 133	2 417	2 834	3 251	3 592	13,9				

Indelingsgrund	Mijj kr				Kr/inv i målgruppen 7-18 år				Årlig förändring i procent 1968-1972		Målgruppens andel av befolkningen 1968 1972		
	1968	1969	1970	1971	1972	1968	1969	1970	1971	1972	1968	1972	
Befolkningsutveckling													
Befolkningsminskande kommuner	1 612	1 758	1 983	2 232	2 490	4 363	4 937	5 680	6 483	7 275	13,6	17,2	16,5
	772	832	946	1 113	1 232	2 088	2 336	2 710	3 232	3 601	14,6		
Befolkningsökning mindre än 10 %	2 378	2 643	3 023	3 389	3 823	4 647	5 203	5 936	6 586	7 345	12,1	16,7	16,5
	1 030	1 143	1 337	1 582	1 770	2 014	2 249	2 625	3 075	3 400	14,0		
Befolkningsökning mer än 10 %	929	1 080	1 263	1 464	1 721	4 821	5 394	6 037	6 608	7 395	11,2	16,7	17,0
	415	483	599	719	854	2 152	2 412	2 864	3 246	3 652	14,1		
Befolkningsstruktur													
Kvot barn/pensionärer	1 583	1 729	1 965	2 209	2 495	5 038	5 517	6 211	6 869	7 650	11,0	16,9	16,6
större än 1,74	686	764	888	1 042	1 178	2 183	2 438	2 805	3 241	3 612	13,4		
mindre än 1,74	322	361	410	465	537	4 944	5 534	6 434	7 222	8 233	13,6	15,4	14,9
	143	163	177	224	248	2 195	2 490	2 784	3 484	3 793	14,7		
64-66 %	1 132	1 296	1 475	1 688	1 908	4 623	5 304	5 990	6 724	7 471	12,7	17,3	17,0
	516	561	678	800	900	2 108	2 298	2 752	3 187	3 522	13,7		
mindre än 1,74	576	635	722	799	897	4 455	5 082	5 878	6 571	7 385	13,5	16,6	15,8
	252	271	318	372	415	1 948	2 170	2 591	3 058	3 418	15,1		
mindre än 64 %	475	535	631	724	844	4 535	4 999	5 716	6 294	6 977	11,4	17,6	17,7
	216	248	295	360	424	2 061	2 316	2 677	3 132	3 503	14,2		
mindre än 64 %	832	926	1 066	1 200	1 351	3 855	4 418	5 124	5 802	6 521	14,0	16,8	16,3
	404	451	526	616	692	1 872	2 151	2 527	2 978	3 339	15,6		
Täthetsgrad													
- 49,9 %	336	365	407	473	524	3 991	4 496	5 113	6 052	6 724	13,9	17,7	16,8
	176	191	215	252	280	2 094	2 354	2 699	3 222	3 591	14,4		
50,0- 69,9 %	911	1 002	1 153	1 287	1 448	4 194	4 740	5 497	6 147	6 878	13,2	17,1	16,6
	423	461	539	643	712	1 947	2 178	2 568	3 070	3 383	14,8		
70,0- 89,9 %	2 501	2 807	3 205	3 612	4 120	4 617	5 228	5 968	6 647	7 484	12,8	16,8	16,4
	1 096	1 208	1 428	1 688	1 917	2 023	2 250	2 659	3 107	3 482	14,5		
90,0-100,0 %	1 172	1 307	1 504	1 713	1 941	5 074	5 565	6 235	6 865	7 536	10,4	16,6	16,8
	532	598	701	822	947	2 260	2 544	2 906	3 332	3 677	13,0		

Indelningsgrund	Milj kr					Årlig förändring i procent					Kr/inv i målgruppen 7-18 år					Årlig förändring i procent		Målgruppsandel av befolkningen				
	1968	1969	1970	1971	1972	1968-	1969-	1970-	1971-	1972-	1968-	1969-	1970-	1971-	1972-	1968-	1969-	1970-	1971-	1972-		
<i>Skattekraft i procent av medel-skattekraften</i>																						
- 69	333	356	391	451	496	10,5					4218	4722	5356	6331	7019	13,5					17,8	16,8
	Netto	169	181	201	234	255	10,8				2148	2397	2747	3278	3614	13,9						
70- 79	682	757	879	991	1116	13,1					3898	4419	5210	5904	6635	14,2					16,8	16,2
	Netto	323	358	418	499	557	14,6				1849	2091	2480	2973	3310	15,7						
80- 89	1197	1334	1533	1711	1940	12,8					4392	4991	5734	6367	7171	13,0					17,2	16,8
	Netto	526	578	685	803	913	14,8				1930	2162	2560	2988	3374	15,0						
90- 99	1627	1809	2066	2343	2667	13,2					4732	5287	5998	6687	7481	12,1					16,7	16,5
	Netto	718	787	911	1097	1234	14,5				2087	2299	2647	3130	3463	13,5						
100-109	570	666	761	859	994	14,9					4963	5680	6326	6826	7560	11,1					16,4	16,3
	Netto	249	289	360	412	485	18,1				2169	2463	2990	3278	3690	14,2						
110-	512	559	638	730	820	12,5					5741	6150	6809	7573	8275	9,6					16,7	17,0
	Netto	231	265	307	369	411	15,5				2596	2913	3280	3833	4152	12,5						
<i>Geografisk belägenhet</i>																						
Inre stödområdet	462	503	550	618	680	10,1					5067	5730	6517	7526	8360	13,4					18,8	17,7
	Netto	213	225	255	299	323	11,0				2329	2561	3021	3636	3973	14,2						
Allmänna stödområdet	853	923	1045	1183	1340	12,0					4811	5304	6144	6974	7870	13,1					17,0	16,3
	Netto	392	425	491	579	647	13,3				2208	2440	2884	3414	3799	14,5						
Övriga	3603	4054	4674	5283	6013	13,7					4475	5053	5748	6376	7117	12,3					16,7	16,5
	Netto	1612	1808	2137	2536	2886	15,7				2002	2253	2628	3061	3416	14,3						

a Inklusive kommunalförbund.

Tabell B 96 Primärkommuner^a. Driftkostnader brutto och netto för Socialvård och socialförsäkring enligt olika indelingsgrunder 1968–1972.
Löpande priser

Indelingsgrund	Milj kr				Årlig förändring i procent 1968–1972				Kr/inv				Årlig förändring i procent 1968–1972			
	1968		1972		1968		1972		1968		1970		1971		1972	
	Brutto	Netto	Brutto	Netto	%	%	%	%	Kr/inv	Kr/inv	Kr/inv	Kr/inv	Kr/inv	Kr/inv	Kr/inv	Kr/inv
Riket	3 559	2 488	4 624	2 971	5 230	3 616	2 394	20,1	451	537	653	781	910	19,0		
Stockholm	682	522	796	593	950	882	984	9,6	888	1 051	1 271	1 191	1 359	11,2		
Göteborg	260	183	312	220	387	479	553	20,8	571	684	843	1 029	1 188	20,1		
Malmö	106	83	136	103	172	224	264	25,6	411	522	655	843	1 000	24,9		
Gotland	21	15	24	17	31	47	53	26,0	319	396	501	626	737	23,3		
					19	32	36	24,5	270	318	351	594	669	25,5		
Riket exkl Stockholm, Göteborg, Malmö och Gotland	2 491	1 686	2 996	2 037	3 690	4 685	5 540	22,1	392	467	569	713	837	20,9		
					2 493	3 218	3 758	22,2	265	318	384	490	568	21,0		
Befolkningsstorlek	217	144	256	166	303	365	430	18,7	373	442	524	633	743	18,8		
– 9 999	144	469	166	556	198	245	284	18,5	247	287	342	424	490	18,7		
10 000–19 999	309	891	367	309	442	559	666	21,2	233	276	332	417	494	20,7		
20 000–49 999	603	532	733	603	909	1 204	1 409	23,6	372	443	546	694	809	21,4		
50 000–99 999	532	362	646	362	793	999	1 182	22,1	251	301	367	479	554	21,9		
100 000–	380	267	447	380	547	687	802	22,0	418	501	607	754	887	20,7		
			461	380	568	740	873	23,1	284	346	418	519	602	20,7		
			325	267	398	523	597	22,3	491	587	711	912	1 069	21,5		
									345	413	498	645	731	20,6		

Indelningsgrund	Milj. kr					Årlig förändring i procent 1968-1972						
	1968	1969	1970	1971	1972	1968	1969	1970	1971	1972		
	Kr/inv					Årlig förändring i procent 1968-1972						
<i>Befolkningsutveckling</i>												
Befolkningsminskande kommuner	840	994	1 187	1 458	1 702	19,3	391	468	564	698	818	20,3
Netto	564	662	783	982	1 145	19,4	263	312	372	470	551	20,3
Befolkningsökning mindre än 10 %	1 237	1 473	1 803	2 288	2 686	21,4	405	478	579	727	850	20,4
Netto	835	1 007	1 222	1 573	1 816	21,4	273	327	392	500	574	20,4
Befolkningsökning mer än 10 %	413	529	700	938	1 152	29,2	357	438	551	706	836	23,7
Netto	286	368	489	663	797	29,2	248	304	385	499	578	23,6
<i>Befolkningsstruktur</i>												
Kvot barn/pensionärer												
Andel 16-66 år större än 66 %	783	934	1 154	1 495	1 760	22,4	421	494	601	766	896	20,8
Netto	539	647	795	1 027	1 181	21,7	289	342	414	527	601	20,1
större än 1,74	194	236	296	361	426	21,7	457	555	688	826	969	20,7
Netto	135	164	203	256	298	21,9	319	385	472	585	679	20,8
64-66 %	540	668	825	1 062	1 267	23,8	382	465	565	716	846	22,0
Netto	367	457	562	742	870	24,1	259	318	385	500	581	22,4
64-66 %	322	378	453	560	651	19,2	413	487	587	730	849	19,7
Netto	214	250	295	375	442	19,9	274	322	382	488	576	20,4
mindre än 64 %	208	255	327	420	502	24,6	350	416	516	638	735	20,4
Netto	140	172	222	289	343	25,1	235	281	349	439	503	21,0
mindre än 64 %	444	525	635	786	935	20,5	346	412	499	619	737	20,8
Netto	291	348	417	530	623	21,0	227	272	328	417	491	21,3
<i>Täthetsgrad</i>												
- 49,9 %	173	209	244	303	361	20,2	366	445	525	656	781	20,9
Netto	113	135	157	196	232	19,7	238	288	337	425	502	20,5
50,0-69,9 %	464	554	677	824	969	20,2	366	438	534	651	764	20,2
Netto	301	359	434	555	659	21,6	237	283	343	439	519	21,6
70,0-89,9 %	1 246	1 478	1 810	2 304	2 725	21,6	387	455	551	692	812	20,4
Netto	852	1 019	1 240	1 611	1 872	21,7	264	314	377	484	558	20,6
90,0-100,0 %	607	755	959	1 253	1 486	25,1	436	528	652	830	968	22,1
Netto	420	525	662	856	995	24,1	302	367	450	567	648	21,0

Indelningsgrund	Milj kr					Årlig förändring i procent							
	Kr/inv					Årlig förändring i procent							
	1968	1969	1970	1971	1972	1968-1972	1969	1970	1971	1972			
<i>Skattekraft i procent av medel- skattekraften</i>													
- 69	Brutto	170	203	237	287	340	18,9	384	465	551	679	807	20,4
	Netto	111	129	150	187	221	18,8	251	295	350	443	525	20,3
70- 79	Brutto	372	439	536	653	762	19,6	357	423	517	631	736	19,8
	Netto	243	287	347	438	509	20,3	233	277	334	424	492	20,5
80- 89	Brutto	572	683	822	1 027	1 209	20,6	361	430	514	639	749	20,0
	Netto	382	458	545	707	835	21,6	241	288	341	440	517	21,0
90- 99	Brutto	843	1 007	1 253	1 612	1 900	22,5	410	484	594	752	879	21,0
	Netto	582	702	863	1 110	1 287	21,9	283	337	409	518	595	20,4
100-109	Brutto	298	370	470	614	752	26,0	426	511	625	787	934	21,7
	Netto	208	259	333	439	523	25,9	297	357	443	562	650	21,6
110-	Brutto	235	295	373	492	578	25,2	441	539	662	853	990	22,4
	Netto	160	203	256	336	383	24,4	300	371	454	583	656	21,6
<i>Geografisk belägenhet</i>													
Inre stödområdet	Brutto	204	237	286	343	403	18,6	420	497	611	745	880	20,3
	Netto	138	156	189	227	265	17,7	284	328	403	492	579	19,5
Allmänna stödområdet	Brutto	415	496	597	736	858	19,9	398	476	574	707	822	19,9
	Netto	281	334	400	501	583	20,0	270	321	384	481	559	20,0
Övriga	Brutto	1 872	2 263	2 808	3 606	4 279	23,0	388	462	563	712	836	21,2
	Netto	1 267	1 546	1 905	2 491	2 909	23,1	262	316	382	492	568	21,3

a Inklusive kommunförbund.

Tabell B 97 Primärkommuner^d. Driftkostnader brutto och netto för barna- och ungdomsvård enligt olika indelningsgrunder 1968-1972. Löpande priser

Indelningsgrund	Milj kr				Årlig förändring i procent 1968-1972				Kr/inv i målgruppen 0-19 år				Årlig förändring i procent 1968-1972		Målgruppsandel av befolkningen 1968-1972			
	1968		1969		1970		1971		1972		1968		1970		1971		1972	
	Brutto	Netto	Brutto	Netto	Brutto	Netto	Brutto	Netto	Brutto	Netto	Brutto	Netto	Brutto	Netto	Brutto	Netto	Brutto	Netto
<i>Riket</i>	815	1 054	1 366	1 852	2 198	28,2	365	474	615	831	986	28,2	28,3	27,4				
Stockholm	548	717	908	1 174	1 310	24,3	245	323	409	527	588	24,3	22,8	20,5				
Göteborg	226	267	308	321	370	13,1	1 292	1 610	1 924	2 070	2 486	17,8	26,5	25,2				
Malmö	176	203	234	223	243	8,4	1 003	1 228	1 466	1 437	1 635	12,9	26,4	24,9				
Gotland	76	100	121	161	187	25,2	634	840	1 029	1 357	1 596	26,1	31,1	29,6				
	52	71	77	103	117	22,5	432	593	655	870	1 001	23,4						
	44	58	76	103	118	28,0	646	850	1 119	1 544	1 801	29,2						
	31	41	53	69	76	25,1	448	599	788	1 026	1 158	26,8						
	5	7	10	14	15	31,6	286	399	580	868	915	33,7						
	3	4	5	8	8	27,8	167	254	275	512	520	32,8						
<i>Riket exkl Stockholm, Göteborg, Malmö och Gotland</i>	463	623	852	1 253	1 509	34,4	250	336	458	669	802	33,8	29,1	28,4				
	287	398	539	772	865	31,8	155	215	290	412	460	31,3						
<i>Befolkningsstorlek - 9 999</i>	18	25	34	53	65	37,9	110	155	214	336	413	39,3	28,4	27,4				
	10	15	20	32	35	36,8	59	91	122	202	221	38,0						
	54	73	101	154	193	37,5	139	193	265	405	505	37,8	29,0	28,4				
	30	44	60	88	102	35,8	78	115	157	232	268	36,0						
	165	224	313	480	574	36,6	231	312	432	654	775	35,2	29,7	29,1				
	102	144	201	300	333	34,4	144	201	277	410	450	33,2						
	123	162	220	308	367	31,4	333	438	593	823	980	30,8	28,9	28,1				
	73	99	134	177	201	28,8	199	267	362	475	535	28,2						
	104	139	185	258	310	31,4	470	626	825	1 142	1 368	30,6	28,6	27,8				
	72	97	125	174	194	28,1	323	436	558	769	857	27,3						

Indelingsgrund	Miljö kr				Kr/inv i målgruppen 0-19 år				Årlig förändring i procent 1968-1972		Målgruppsandel av befolkningen 1968-1972		
	1968	1969	1970	1971	1972	1968	1969	1970	1971	1972	1968	1972	
<i>Befolkningsutveckling</i>													
Befolkningsminskande kommuner	106	137	174	261	310	30,8	175	234	303	463	558	28,3	26,7
Netto	58	79	96	149	162	29,3	96	134	166	264	291	32,0	
Befolkningsökning mindre än 10 %	242	322	433	622	738	32,1	275	364	489	698	828	28,9	28,2
Netto	154	209	278	390	429	29,2	174	236	314	438	482	28,8	
Befolkningsökning mer än 10 %	114	164	245	370	461	41,8	315	430	613	885	1 058	31,4	31,6
Netto	75	111	165	233	275	38,4	207	291	413	557	631	32,2	
<i>Befolkningsstruktur</i>													
Kvot barn/ pensionärer större än 1,74													
Andel 16-66 år större än 66 %	197	260	346	494	593	31,7	357	468	617	874	1 047	29,7	28,8
Netto	126	168	219	305	339	28,1	227	302	390	539	598	27,3	
Befolkningsökning större än 66 %	42	58	80	108	129	32,4	374	511	720	964	1 139	26,3	25,7
Netto	27	38	53	69	76	29,5	240	338	474	611	675	29,1	
Befolkningsökning större än 1,74	108	146	202	310	374	36,4	251	337	462	701	841	30,4	29,7
Netto	69	95	130	194	222	33,9	159	220	298	440	499	33,0	
Befolkningsökning mindre än 1,74	37	49	65	95	114	32,5	175	233	317	472	568	27,4	26,1
Netto	21	29	39	56	61	30,6	100	140	191	276	305	32,8	
Befolkningsökning större än 1,74	39	56	86	130	160	42,3	207	287	425	619	735	31,6	31,9
Netto	24	36	55	79	93	40,3	127	183	275	379	427	35,1	
Befolkningsökning mindre än 1,74	40	55	74	116	140	36,8	112	157	215	339	410	27,7	26,8
Netto	21	32	43	69	75	37,5	59	91	124	201	220	39,0	
<i>Tätortsgrad</i>													
- 49,9 %	12	16	21	35	42	36,8	90	121	167	277	340	28,1	26,9
Netto	6	9	12	21	22	38,4	45	66	91	164	179	40,8	
Befolkningsökning 50,0-69,9 %	48	67	93	140	170	37,2	134	190	264	402	488	28,4	27,5
Netto	26	40	56	86	95	38,3	73	114	158	247	273	39,5	
Befolkningsökning 70,0-89,9 %	222	294	403	587	706	33,6	237	314	429	621	744	29,0	28,3
Netto	138	189	256	369	408	31,1	148	201	272	390	429	30,6	
Befolkningsökning 90,0-100,0 %	181	246	335	491	590	34,4	427	568	758	1 084	1 284	31,7	29,9
Netto	116	161	216	296	340	30,8	274	371	488	655	740	28,2	

Indelingsgrund	Milj kr			Årlig förändring i procent 1968-1972			Kr/inv i målgruppen 0-19 år			Årlig förändring i procent 1968-1972		Målgruppens andel av befolkningen		
	1968	1969	1970	1971	1972	1968	1969	1970	1971	1972	1968	1972		
	1968	1969	1970	1971	1972	1968	1969	1970	1971	1972	1968	1972		
<i>Skattekraft i procent av medel-skattekraften</i>														
- 69	10	14	18	28	35	36,8	84	115	151	247	316	40,9	28,1	26,4
70- 79	5	7	9	16	19	39,6	40	62	79	144	167	43,8	27,6	26,7
80- 89	36	48	66	100	119	34,8	123	167	234	359	430	36,2	29,1	28,4
90- 99	19	28	38	60	64	35,5	66	97	137	214	230	36,8	29,2	28,6
100-109	77	104	141	209	250	34,2	168	228	309	456	545	34,5	30,1	30,2
110-	45	64	86	127	139	32,6	97	140	188	276	303	32,7	31,3	30,2
	177	233	319	466	549	32,7	295	386	525	758	888	31,7	29,2	28,6
	113	150	204	290	314	29,1	187	249	336	472	508	28,2	30,1	30,1
	76	109	156	228	290	39,8	362	502	694	975	1 199	35,0	31,3	30,2
	50	74	106	147	180	37,7	239	338	468	627	744	33,0	29,2	28,6
	87	115	152	223	266	32,2	520	677	883	1 271	1 508	30,4	31,3	30,2
	55	75	96	133	150	28,5	331	442	554	757	851	26,8	29,2	28,6
<i>Geografisk belägenhet</i>														
Inre stödområdet	19	23	32	48	55	30,4	132	165	238	365	428	34,8	30,2	27,9
Allmänna stödområdet	10	13	18	28	28	29,4	70	91	135	212	220	33,8	28,4	27,1
Övriga	54	72	98	141	170	33,2	181	246	342	495	598	34,6	29,2	28,7
	31	44	60	86	94	32,0	105	149	210	301	330	33,3	29,2	28,7
	390	527	722	1 065	1 284	34,7	277	372	502	730	873	33,2	29,2	28,7
	246	342	460	658	744	31,9	174	241	320	452	506	30,4	29,2	28,7

a Inklusive kommunalförbund.

Tabell B 98 Primärkommuner¹. Driftkostnader brutto och netto för åldringsvård enligt olika indelningsgrunder 1968–1972.
Löpande priser

Indelningsgrund	Milj kr			Årlig förändring i			Kr/inv i målgruppen 67–			Årlig förändring i		Målgruppens andel av		
	1968	1969	1970	1971	1972	1968	1969	1970	1971	1972	1968	1972		
	procent			procent			procent			procent				
<i>Riket</i>	1 216	1 426	1 732	2 030	2 330	17,7	1 390	1 589	1 889	2 158	2 413	16,5	11,1	11,9
Netto	761	893	1 108	1 306	1 532	19,1	869	995	1 209	1 388	1 586	16,2		
Stockholm	180	218	262	184	178	-0,3	1 940	2 258	2 668	1 836	1 738	-2,3	12,3	14,1
Netto	137	161	207	132	120	-3,3	1 448	1 671	2 100	1 313	1 175	-5,1		
Göteborg	54	70	84	99	111	19,7	1 155	1 441	1 698	1 940	2 130	16,5	10,4	11,2
Netto	29	39	44	61	71	25,1	618	809	885	1 203	1 350	21,6		
Malmö	13	15	19	25	28	21,1	518	518	577	696	940	16,1	9,9	11,2
Netto	10	12	15	21	23	23,1	396	461	558	725	771	18,1		
Gotland	8	8	11	15	15	17,0	1 152	1 209	1 543	2 087	2 156	17,0	12,2	13,0
Netto	5	5	6	10	11	21,8	758	717	882	1 454	1 499	18,6		
<i>Riket exkl Stockholm, Göteborg, Malmö och Gotland</i>	960	1 115	1 356	1 708	1 998	20,1	1 370	1 551	1 845	2 264	2 580	17,2	11,0	11,7
Netto	579	676	837	1 083	1 308	22,6	826	940	1 138	1 435	1 688	19,6		
<i>Befolkningsstorlek - 9 999</i>	102	116	138	168	198	18,0	1 390	1 493	1 794	2 136	2 466	15,4	12,6	13,8
Netto	64	71	86	108	129	19,4	864	915	1 126	1 369	1 609	16,8		
10 000–19 999	217	248	298	378	445	19,7	1 309	1 454	1 723	2 136	2 447	16,9	12,5	13,5
Netto	130	148	181	239	292	22,4	781	872	1 047	1 347	1 607	19,8		
20 000–49 999	337	398	496	629	741	21,8	1 322	1 526	1 856	2 293	2 625	18,7	10,6	11,1
Netto	209	247	311	406	493	23,9	819	946	1 163	1 479	1 746	20,8		
50 000–99 999	184	215	257	326	375	19,5	1 438	1 647	1 908	2 359	2 640	16,4	10,0	10,7
Netto	110	132	159	206	242	21,8	861	1 009	1 181	1 487	1 702	18,6		
100 000–	121	139	168	207	240	18,7	1 525	1 733	2 001	2 398	2 710	15,5	10,3	10,9
Netto	68	78	99	125	152	22,3	853	975	1 190	1 453	1 720	19,2		

Indelingsgrund	Miljö kr					Årlig förändring i					Årlig förändring i		Målgruppens andel av befolkningen		
	1968	1969	1970	1971	1972	1968	1969	1970	1971	1972	1968	1972	procent		
											1968-1972		1968-1972		
<i>Befolkningsutveckling</i>															
Befolkningsminskande kommuner	Brutto	366	418	504	628	741	19,3	1 347	1 500	1 777	2 163	2 488	16,6	12,6	14,3
	Netto	225	256	311	398	489	21,4	829	918	1 098	1 371	1 645	18,7	11,0	11,8
Befolkningsökning mindre än 10 %	Brutto	463	533	644	820	948	19,6	1 379	1 546	1 830	2 267	2 550	16,6	11,0	11,8
	Netto	274	320	393	512	610	22,2	818	930	1 115	1 416	1 641	19,0	8,1	7,6
Befolkningsökning mer än 10 %	Brutto	132	165	208	260	310	23,8	1 404	1 712	2 091	2 542	2 940	20,3	8,1	7,6
	Netto	80	100	133	172	208	27,0	849	1 037	1 337	1 685	1 977	23,5	8,1	7,6
<i>Befolkningsstruktur</i>															
	Kvot barn/pensionärer														
Andel 16-66 år större än 1,74	Brutto	259	297	356	447	513	18,6	1 576	1 735	2 047	2 490	2 775	15,2	8,8	9,4
	Netto	153	177	216	273	326	20,8	930	1 034	1 242	1 521	1 763	17,3	11,8	12,6
större än 66 % större än 1,74	Brutto	69	83	101	125	147	20,8	1 382	1 575	1 925	2 320	2 647	17,6	11,8	12,6
	Netto	45	53	67	83	102	22,7	893	1 018	1 268	1 538	1 847	19,9	9,8	10,3
64-66 % större än 1,74	Brutto	193	229	284	358	419	24,4	1 396	1 625	1 955	2 392	2 720	18,1	9,8	10,3
	Netto	118	139	177	233	278	23,9	853	987	1 218	1 558	1 808	20,7	13,2	14,7
64-66 % mindre än 1,74	Brutto	139	160	195	246	290	20,2	1 353	1 528	1 812	2 232	2 570	17,4	13,2	14,7
	Netto	85	98	121	156	193	22,8	826	931	1 119	1 413	1 706	19,9	10,0	9,6
mindre än 64 % större än 1,74	Brutto	82	99	121	150	173	20,5	1 376	1 635	1 928	2 338	2 633	17,6	10,0	9,6
	Netto	49	60	75	97	114	23,5	823	998	1 192	1 511	1 738	20,6	14,5	15,9
mindre än 64 % mindre än 1,74	Brutto	218	248	299	383	457	20,3	1 172	1 308	1 550	1 940	2 263	17,9	14,5	15,9
	Netto	130	149	182	242	295	22,7	698	784	943	1 224	1 459	20,2	14,5	15,9
<i>Tätortsgrad</i>															
	- 49,9 %														
50,0- 69,9 %	Brutto	84	97	116	147	175	20,1	1 240	1 386	1 646	2 044	2 383	17,7	14,3	15,9
	Netto	50	59	70	90	111	22,1	739	845	1 000	1 253	1 512	19,6	13,0	14,2
70,0- 89,9 %	Brutto	214	247	300	381	448	20,3	1 297	1 448	1 743	2 165	2 484	17,6	13,0	14,2
	Netto	126	144	178	238	293	23,5	761	840	1 033	1 354	1 623	20,8	11,0	11,7
90,0-100,0 %	Brutto	485	559	681	858	1 009	20,1	1 376	1 546	1 839	2 253	2 579	17,0	11,0	11,7
	Netto	299	347	434	558	674	22,5	847	961	1 171	1 465	1 723	19,4	8,3	8,5
	Brutto	177	212	259	322	367	20,0	1 532	1 812	2 123	2 559	2 826	16,5	8,3	8,5
	Netto	105	126	155	197	230	21,7	908	1 075	1 270	1 561	1 772	18,2	8,3	8,5

Indelningsgrund	Mått kr			Årlig förändring i			Kr/inv i målgruppen 67-			Årlig förändring i		Målgruppens andel av befolkningen			
	1968	1969	1970	1971	1972	1968-	1969	1970	1971	1972	1968-	1972			
							procent		procent						
Skattekraft i procent av medel-skattekraften	Brutto	80	93	113	141	166	20,0	1 256	1 400	1 688	2 064	2 398	17,5	14,5	16,5
	Netto	48	55	67	87	107	22,2	748	832	1 007	1 279	1 538	19,7	13,3	14,6
	Brutto	171	198	238	301	361	20,5	1 237	1 361	1 649	2 040	2 386	17,8	11,9	12,9
	Netto	102	118	145	190	234	23,1	737	811	1 005	1 290	1 549	20,4	10,4	11,0
	Brutto	246	285	345	441	517	20,4	1 301	1 479	1 741	2 176	2 479	17,5	8,7	8,4
	Netto	149	173	211	283	345	23,4	789	900	1 065	1 397	1 656	20,4	6,7	7,0
	Brutto	301	351	428	540	625	20,0	1 413	1 620	1 908	2 337	2 634	16,9	10,4	11,0
	Netto	187	219	270	339	408	21,5	879	1 011	1 202	1 467	1 720	18,3	8,7	8,4
	Brutto	99	114	142	175	204	19,8	1 632	1 838	2 221	2 656	3 003	16,5	8,7	8,4
	Netto	56	66	88	113	133	24,1	922	1 058	1 383	1 711	1 962	20,8	6,7	7,0
Brutto	63	75	91	110	126	18,9	1 751	2 060	2 400	2 813	3 101	15,4	10,8	11,3	
Netto	37	45	56	70	80	21,3	1 030	1 231	1 472	1 793	1 984	17,8	11,6	13,4	
Geografisk belägenhet	Brutto	84	94	116	145	173	19,8	1 503	1 638	1 972	2 415	2 814	17,0	11,6	13,4
	Netto	55	60	76	92	114	20,0	973	1 043	1 287	1 538	1 853	17,5	11,6	12,8
	Brutto	171	204	243	302	356	20,1	1 411	1 623	1 908	2 319	2 685	17,2	11,6	12,8
Allmänna stödområdet	Netto	105	125	148	189	235	22,3	865	992	1 162	1 450	1 755	19,3	10,8	11,3
	Brutto	705	818	997	1 261	1 470	20,2	1 364	1 524	1 817	2 235	2 537	17,2	10,8	11,3
Övriga	Netto	420	492	613	802	959	22,9	802	917	1 117	1 421	1 655	19,9	10,8	11,3

a Inklusive kommunalförbund.

Indelningssgrund	Mått kr				Årlig förändring i procent 1968-1972				Kr/mv				Årlig förändring i procent 1968-1972								
	1968	1969	1970	1971	1972	1968	1969	1970	1971	1972	1968	1969	1970	1971	1972	1968	1969	1970	1971	1972	
Befolkningsutveckling																					
Befolkningsminskande kommuner																					
	Brutto	670	766	864	1 006	1 146	14,4		312	361	410	482	551	15,3							
	Netto	122	145	179	234	264	21,3		57	68	85	112	127	22,2							
	Brutto	1 314	1 454	1 609	1 835	2 065	12,0		430	472	517	583	653	11,0							
	Netto	143	151	189	278	317	22,0		47	49	61	88	100	20,8							
	Brutto	443	509	593	703	806	16,1		383	421	467	528	585	11,2							
	Netto	51	67	69	99	105	19,8		44	55	54	74	76	14,6							
Befolkningsstruktur																					
Kvot barn/pensionärer																					
	Andel 16-66 år större än 66 %	876	979	1 096	1 268	1 418	12,8		470	518	571	650	722	11,3							
	större än 66 %	82	94	105	163	188	23,1		44	50	55	83	96	21,5							
	Brutto	252	288	298	319	360	9,3		596	677	691	730	819	8,3							
	Netto	10	16	28	29	33	34,8		24	39	65	65	76	33,4							
	64-66 %	527	600	680	792	891	14,0		373	418	466	534	595	12,4							
	Netto	59	73	92	127	133	22,5		41	51	63	86	89	21,4							
	64-66 %	227	251	285	337	393	14,7		291	323	370	439	512	15,2							
	Netto	54	57	63	89	103	17,5		69	73	82	116	134	18,1							
	Brutto	209	236	276	320	365	15,0		351	385	435	486	534	11,1							
	Netto	36	41	48	66	70	18,1		60	66	76	100	103	14,5							
	Brutto	336	375	429	508	591	15,2		262	294	337	400	466	15,5							
	Netto	75	82	101	138	159	20,7		59	64	79	108	126	20,9							
Tätortsgrad																					
	- 49,9 %	83	95	117	143	170	19,6		174	201	251	309	369	20,7							
	50,0-69,9 %	29	32	40	55	67	23,3		61	68	86	119	144	24,0							
	Brutto	354	410	478	554	640	15,9		279	324	378	438	505	16,0							
	Netto	65	78	100	136	149	23,0		51	61	79	107	118	23,3							
	Brutto	1 279	1 418	1 568	1 781	2 036	12,3		397	463	477	535	607	11,2							
	Netto	175	199	232	316	374	20,9		54	61	70	95	112	20,0							
	Brutto	711	806	902	1 066	1 170	13,3		510	564	613	706	762	10,6							
	Netto	47	55	65	105	97	19,9		34	38	44	69	63	16,7							

Indelingsgrund	Milj. kr				Årlig förändring i procent 1968-1972				Kr/inv				Årlig förändring i procent 1968-1972											
	1968		1969		1970		1971		1972		1968		1969		1970		1971		1972					
<i>Skattekraft i procent av medel-skattekraften</i>																								
- 69	85	97	118	142	167	18,4	193	222	274	335	397	19,8	70	80	100	133	157	22,4	257	287	336	389	454	15,3
70- 79	268	298	349	403	470	15,1	257	287	336	389	454	15,3	62	69	89	110	130	20,3	347	393	443	508	585	13,9
80- 89	549	625	708	817	943	14,5	50	59	71	106	113	22,6	464	509	550	613	675	9,8	47	50	62	85	94	18,9
90- 99	953	1 059	1 160	1 315	1 461	11,3	482	527	568	648	711	10,2	24	35	34	60	67	29,3	439	491	538	629	692	12,1
100-109	96	104	130	181	204	20,7	49	62	57	75	77	12,0	17	26	46	54	33,5							
110-	337	381	427	505	573	14,2	26	26	303	363	404	14,6	234	269	303	363	404	14,6						
	17	26	26	46	54	33,5	34	32	43	45	14,7													
	234	269	303	363	404	14,6																		
	26	34	32	43	45	14,7																		
<i>Geografisk belägenhet</i>																								
Inre stödområdet	128	143	168	202	236	16,5	263	300	360	438	515	18,3	96	110	130	170	204	20,7	332	383	426	479	550	13,5
Allmänna stödområdet	46	53	61	78	94	19,6	51	61	77	104	122	24,4	51	61	77	104	122	24,4	404	447	492	561	626	11,6
Övriga	346	399	443	499	575	13,5	45	50	59	84	91	19,3	1 954	2 187	2 454	2 843	3 206	13,2						
	53	64	80	108	127	24,4																		
	216	247	296	425	466	21,2																		

α Inklusive kommunalförbund.

Tabell B 100 Landsting. Driftkostnader brutto och netto för olika verksamhetsområden 1960-1972.

Milj. kr. Löpande priser

Verksamhetsområde	1960	1961	1962	1963	1964	1965	1966	1967	1968	1969	1970	1971	1972
<i>Central förvaltning</i>													
Brutto	23	24	31	38	44	64	91	117	151	194	229	263	345
Netto	21	23	28	34	41	58	80	98	125	158	190	214	280
<i>Fastighetsförvaltning och bostadsförsörjning</i>													
Brutto	3	3	5	6	10	13	14	20	28	31	37	57	-a
Netto	1	0	1	1	2	2	3	4	4	5	7	15	-a
<i>Gymnasiala skolor</i>													
Brutto	83	96	106	132	182	217	248	294	309	325	362	397	320
Netto	31	35	40	56	90	104	120	131	142	153	173	215	154
(Brutto)	(59)	68	74	91	175	213	242	288	303	314	345	346	310)
(Netto)	(15)	16	19	27	85	101	116	128	139	145	159	175	145)
<i>Folkhögskolor</i>													
Brutto	24	26	29	35	44	46	53	62	69	74	83	92	103
Netto	9	9	10	14	21	21	25	25	31	32	36	41	46
<i>Övrig undervisning och annan kulturell verksamhet</i>													
Brutto	10	12	14	18	21	23	30	36	47	57	70	67	177
Netto	9	11	14	17	20	22	29	34	44	55	67	65	149
<i>Summa undervisning och annan kulturell verksamhet</i>													
Brutto	117	134	149	184	247	286	331	392	425	457	515	556	600
Netto	48	55	63	86	131	147	174	190	217	239	275	321	349
<i>Barna- och ungdomsvård</i>													
Brutto	18	19	22	27	31	37	43	50	55	64	68	94	111
Netto	14	15	17	21	24	29	34	40	45	49	54	77	93
<i>Övrig socialvård</i>													
Brutto	19	21	23	29	33	43	55	78	109	133	192	350	420
Netto	12	12	13	15	15	19	25	35	52	62	79	136	198
(Brutto)	(2)	3	3	3	4	5	4	5	5	4	5	6	6)
(Netto)	(2)	2	2	2	2	2	2	2	3	2	3	3	3)
(Brutto)	(9)	12	13	18	24	32	42	62	91	112	165	309	374)
(Netto)	(4)	6	6	8	9	12	17	26	41	49	62	108	167)
<i>Summa socialvård</i>													
Brutto	37	41	45	56	65	80	98	128	164	196	260	444	531
Netto	25	27	30	36	39	47	59	74	96	111	133	214	291
<i>Lasarett och sjukstugor</i>													
Brutto	656	755	891	1 011	1 290	1 555	1 826	2 240	2 737	3 161	3 864	4 925	5 560
Netto	529	618	739	833	1 072	1 319	1 554	1 909	2 311	2 727	3 255	4 177	4 668
<i>Vård av psykiskt sjuka</i>													
Brutto	28	31	40	46	66	79	99	700	807	904	985	1 090	1 094
Netto	15	17	26	26	40	45	52	-41	103	303	368	501	444
(Brutto)	(25)	28	34	44	16	23	33	613	702	790	855	980	925)
(Netto)	(12)	15	20	24	5	4	4	-105	21	212	267	414	341)

Verksamhetsområde	1960	1961	1962	1963	1964	1965	1966	1967	1968	1969	1970	1971	1972
Vård av långvarigt kroppssjuka	92	100	115	134	151	173	225	285	336	401	523	853	1 035
Netto	74	83	97	115	133	155	202	258	308	366	468	735	902
Provinsialläkarvården					41	54	66	79	97	121	234	310	368
Netto					13	20	28	37	52	81	164	236	291
Distriktsvård	36	38	45	52	54	59	67	80	86	91	110	149	220
Netto	23	25	30	34	38	40	46	72	84	90	109	148	218
Förebyggande mödra- och barnvård	11	12	12	15	17	19	23	27	31	36	38	38	<i>b</i>
Netto	5	6	7	9	10	12	16	24	30	36	38	37	<i>b</i>
Distriktsbarnmorskeverksamhet	8	8	8	8	9	9	10	11	12	12	12	7	<i>b</i>
Netto	4	5	5	5	6	6	6	10	11	12	12	7	<i>b</i>
Folkvandvård	89	101	107	128	140	156	178	213	242	279	320	407	473
Netto	48	59	63	82	93	109	122	154	179	211	247	320	361
Övrig hälso- och sjukvård	115	114	135	160	109	116	136	162	177	224	252	640	543
Netto	92	90	110	124	88	97	114	132	146	183	190	489	351
(därav barnbördshus och förlösningshem)	(3)	4	4	5	5	5	2	3	2	3	1		
(Netto)	(3)	4	4	5	5	5	2	3	2	2	1		
(därav tuberkulos- och epedimisjukvård)	(74)	69	68	70	70	68	69	78	78	89	98	93	100
(Netto)	(60)	55	56	57	58	57	60	69	70	78	87	79	88
(därav övriga sjukhus)					(1	2	2	3	3	3	4	19	80)
(Netto)					(1	1	1	2	2	2	3	16	63)
(därav konvalescenthem)					(9	9	10	11	11	16	11	19	21)
(Netto)					(6	8	7	7	9	13	9	16	16)
(därav sjuktransporter)					12	16	24	36	47	54	60	75	76
(Netto)					10	13	19	29	36	42	47	62	59
Ofördelat					103	126	181	301	395	404	440	563	1 131
Netto		0	0	-8	99	125	181	229	174	-24	-14	-98	1 128

Verksamhetsområde	1960	1961	1962	1963	1964	1965	1966	1967	1968	1969	1970	1971	1972
<i>Summa hälso- och sjukvård</i>													
Brutto	1 033	1 158	1 353	1 554	1 979	2 347	2 810	4 097	4 918	5 633	6 777	8 981	10 424
Netto	790	902	1 077	1 219	1 592	1 926	2 323	2 783	3 398	3 985	4 838	6 551	8 362
<i>Omsorger om psykiskt utvecklingsstörda</i>													
Brutto	59	70	83	100	125	154	196	298	369	476	602	813	972
Netto	34	43	49	60	79	100	133	190	256	333	397	540	615
Brutto	8	8	10	19	30	38	44	74	95	146	146	394	575
Netto	7	6	7	12	10	14	14	47	64	111	111	323	435
<i>Summa förvaltning</i>													
Brutto	1 279	1 437	1 676	1 957	2 498	2 981	3 584	5 126	6 151	7 132	8 566	11 507	13 447
Netto	926	1 057	1 255	1 449	1 894	2 294	2 785	3 387	4 161	4 942	5 950	8 178	10 332
<i>Finansiering</i>													
Brutto	30	40	70	70	70	63	79	109	115	190	244	916	1 177
Netto ^c	10	-14	68	-25	-125	-210	-256	-364	-505	-647	-1 046	-1 113	-2 319
<i>Totalsumma</i>													
Brutto	1 309	1 477	1 746	2 028	2 569	3 045	3 663	5 235	6 266	7 322	8 810	12 423	14 624
Netto ^c	936	1 042	1 323	1 424	1 769	2 084	2 529	3 023	3 655	4 295	4 904	7 065	8 012

^a Ingår fr o m 1972 i diverse verksamheter.

^b Ingår fr o m 1972 i distriktsvård.

^c Exklusive kostnadsräntor, skatteintäkter och skatteutjämningsbidrag.

Tabell B 101 Landsting. Investeringsutgifter brutto och investeringsbidrag för olika verksamhetsområden 1960-1972.
Mjli kr. Löpande priser

Verksamhetsområde	1960	1961	1962	1963	1964	1965	1966	1967	1968	1969	1970	1971	1972
<i>Central förvaltning</i>													
Investerings- utgifter	0	1	2	5	2	7	9	15	21	12	6	9	26
Investerings- bidrag								1	3				0
<i>Fasighetsförvaltning och bostadsförvaltning</i>													
Investerings- utgifter	4	0	2	6	7	11	29	33	34	30	18	36	-a
Investerings- bidrag	0				0	0	6	3	7	2	11	1	-a
<i>Gymnasiala skolor</i>													
Investerings- utgifter	47	35	44	57	55	56	65	68	72	57	58	-2	61
Investerings- bidrag	17	13	23	20	19	28	27	28	33	23	11	11	12
(Investerings- utgifter)	(38)	30	34	48	54	53	64	68	69	49	48	-12	59)
(Investerings- bidrag)	(15)	10	21	18	18	28	25	28	29	22	10	9	12)
<i>Folkhögskolor</i>													
Investerings- utgifter	7	7	9	8	9	7	10	13	14	8	14	14	15
Investerings- bidrag				0	1		0	0	1	0	0	1	1
<i>Övrig undervisning och annan kulturell verksamhet</i>													
Investerings- utgifter	0	0	1	1	0	0	1	1	4	6	2	1	4
Investerings- bidrag			1	1	0		0	0	0	4	2	1	1
<i>Summa undervisning och annan kulturell verksamhet</i>													
Investerings- utgifter	54	42	53	66	65	63	76	82	90	71	74	12	80
Investerings- bidrag	17	13	24	21	20	28	27	28	33	28	12	12	14

Verksamhetsområde	1960	1961	1962	1963	1964	1965	1966	1967	1968	1969	1970	1971	1972
Barna- och ungdomsvård													
Investerings- utgifter	1	1	2	1	2	2	5	6	5	3	2	3	2
Investerings- bidrag	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1	0	0
Övrig socialvård													
Investerings- utgifter	5	6	2	4	4	8	16	34	28	28	34	46	60
Investerings- bidrag	0	1	1	0	0	2	4	6	4	7	4	9	10
(därrav nykterhetsvård)					(0)		0	1	1	1	1	1	2)
(Investerings- bidrag)							(0)					0	0)
(därrav arbetsvård)													
(Investerings- utgifter)	(5	6	2	4	4	8	16	33	26	27	31	43	56)
(Investerings- bidrag)	(0	1	1	0	0	2	4	5	4	7	4	9	9)
<i>Summa socialvård</i>													
Investerings- utgifter	6	7	4	5	6	9	20	40	33	31	35	49	62
Investerings- bidrag	0	1	1	1	1	2	4	6	4	7	5	9	10
Lasarett och sjuk- stugor													
Investerings- utgifter	157	196	210	244	286	356	450	565	698	745	925	1 028	1 085
Investerings- bidrag	5	4	6	9	17	22	45	54	61	77	87	65	78
Vård av psykiiskt sjuka													
Investerings- utgifter	7	9	6	7	11	13	19	28	45	54	86	85	63
Investerings- bidrag	0	0	3	1	0	0	2	36	49	34	51	29	85
(därrav mental- sjukhus)													
(Investerings- utgifter)	(7	9	6	7	1	1	5	16	29	43	79	77	58)
(Investerings- bidrag)	(0	0	3	1			2	36	49	33	48	29	81)

Verksamhetsområde	1960	1961	1962	1963	1964	1965	1966	1967	1968	1969	1970	1971	1972
<i>Summa förvaltning</i>													
Investerings- utgifter	267	286	322	414	492	599	775	971	1 269	1 311	1 490	1 619	1 741
Investerings- bidrag	30	20	35	33	41	63	88	136	163 ^c	158	196	198	292
<i>Totalsumma</i>													
Investerings- utgifter	267	286	322	414	492	599	775	971	1 268	1 311	1 489	1 619	1 741
Investerings- bidrag	30	20	35	33	41	63	88	136	181 ^c	174	222	243	338

^a Ingår fr o m 1972 i diverse verksamhet.

^b Ingår fr o m 1972 i distriktsvård.

^c Vissa investeringsbidrag redovisade under finansiering.

THE STATE OF TEXAS, COUNTY OF DALLAS.

NAME	ADDRESS	AMOUNT	DATE
J. M. Smith	123 Main St	100.00	1/15/24
A. B. Jones	456 Elm St	250.00	2/10/24
C. D. White	789 Oak St	150.00	3/5/24
E. F. Green	101 Pine St	300.00	4/1/24
G. H. Black	202 Cedar St	200.00	5/1/24
I. K. Brown	303 Birch St	100.00	6/1/24
L. M. Gray	404 Spruce St	150.00	7/1/24
N. O. Blue	505 Fir St	200.00	8/1/24
P. Q. Red	606 Willow St	100.00	9/1/24
R. S. Purple	707 Poplar St	150.00	10/1/24
T. U. Yellow	808 Hickory St	200.00	11/1/24
V. W. Orange	909 Chestnut St	100.00	12/1/24
X. Y. Green	1010 Walnut St	150.00	1/1/25
Z. A. Blue	1111 Elm St	200.00	2/1/25
B. C. Red	1212 Oak St	100.00	3/1/25
D. E. Purple	1313 Pine St	150.00	4/1/25
F. G. Yellow	1414 Cedar St	200.00	5/1/25
H. I. Orange	1515 Birch St	100.00	6/1/25
J. K. Green	1616 Spruce St	150.00	7/1/25
L. M. Blue	1717 Fir St	200.00	8/1/25
N. O. Red	1818 Willow St	100.00	9/1/25
P. Q. Purple	1919 Poplar St	150.00	10/1/25
R. S. Yellow	2020 Hickory St	200.00	11/1/25
T. U. Orange	2121 Chestnut St	100.00	12/1/25
V. W. Green	2222 Walnut St	150.00	1/1/26
X. Y. Blue	2323 Elm St	200.00	2/1/26
Z. A. Red	2424 Oak St	100.00	3/1/26
B. C. Purple	2525 Pine St	150.00	4/1/26
D. E. Yellow	2626 Cedar St	200.00	5/1/26
F. G. Orange	2727 Birch St	100.00	6/1/26
H. I. Green	2828 Spruce St	150.00	7/1/26
J. K. Blue	2929 Fir St	200.00	8/1/26
L. M. Red	3030 Willow St	100.00	9/1/26
N. O. Purple	3131 Poplar St	150.00	10/1/26
P. Q. Yellow	3232 Hickory St	200.00	11/1/26
R. S. Orange	3333 Chestnut St	100.00	12/1/26
T. U. Green	3434 Walnut St	150.00	1/1/27
V. W. Blue	3535 Elm St	200.00	2/1/27
X. Y. Red	3636 Oak St	100.00	3/1/27
Z. A. Purple	3737 Pine St	150.00	4/1/27
B. C. Yellow	3838 Cedar St	200.00	5/1/27
D. E. Orange	3939 Birch St	100.00	6/1/27
F. G. Green	4040 Spruce St	150.00	7/1/27
H. I. Blue	4141 Fir St	200.00	8/1/27
J. K. Red	4242 Willow St	100.00	9/1/27
L. M. Purple	4343 Poplar St	150.00	10/1/27
N. O. Yellow	4444 Hickory St	200.00	11/1/27
P. Q. Orange	4545 Chestnut St	100.00	12/1/27
R. S. Green	4646 Walnut St	150.00	1/1/28
T. U. Blue	4747 Elm St	200.00	2/1/28
V. W. Red	4848 Oak St	100.00	3/1/28
X. Y. Purple	4949 Pine St	150.00	4/1/28
Z. A. Yellow	5050 Cedar St	200.00	5/1/28
B. C. Orange	5151 Birch St	100.00	6/1/28
D. E. Green	5252 Spruce St	150.00	7/1/28
F. G. Blue	5353 Fir St	200.00	8/1/28
H. I. Red	5454 Willow St	100.00	9/1/28
J. K. Purple	5555 Poplar St	150.00	10/1/28
L. M. Yellow	5656 Hickory St	200.00	11/1/28
N. O. Orange	5757 Chestnut St	100.00	12/1/28
P. Q. Green	5858 Walnut St	150.00	1/1/29
R. S. Blue	5959 Elm St	200.00	2/1/29
T. U. Red	6060 Oak St	100.00	3/1/29
V. W. Purple	6161 Pine St	150.00	4/1/29
X. Y. Yellow	6262 Cedar St	200.00	5/1/29
Z. A. Orange	6363 Birch St	100.00	6/1/29
B. C. Green	6464 Spruce St	150.00	7/1/29
D. E. Blue	6565 Fir St	200.00	8/1/29
F. G. Red	6666 Willow St	100.00	9/1/29
H. I. Purple	6767 Poplar St	150.00	10/1/29
J. K. Yellow	6868 Hickory St	200.00	11/1/29
L. M. Orange	6969 Chestnut St	100.00	12/1/29
N. O. Green	7070 Walnut St	150.00	1/1/30
P. Q. Blue	7171 Elm St	200.00	2/1/30
R. S. Red	7272 Oak St	100.00	3/1/30
T. U. Purple	7373 Pine St	150.00	4/1/30
V. W. Yellow	7474 Cedar St	200.00	5/1/30
X. Y. Orange	7575 Birch St	100.00	6/1/30
Z. A. Green	7676 Spruce St	150.00	7/1/30
B. C. Blue	7777 Fir St	200.00	8/1/30
D. E. Red	7878 Willow St	100.00	9/1/30
F. G. Purple	7979 Poplar St	150.00	10/1/30
H. I. Yellow	8080 Hickory St	200.00	11/1/30
J. K. Orange	8181 Chestnut St	100.00	12/1/30
L. M. Green	8282 Walnut St	150.00	1/1/31
N. O. Blue	8383 Elm St	200.00	2/1/31
P. Q. Red	8484 Oak St	100.00	3/1/31
R. S. Purple	8585 Pine St	150.00	4/1/31
T. U. Yellow	8686 Cedar St	200.00	5/1/31
V. W. Orange	8787 Birch St	100.00	6/1/31
X. Y. Green	8888 Spruce St	150.00	7/1/31
Z. A. Blue	8989 Fir St	200.00	8/1/31
B. C. Red	9090 Willow St	100.00	9/1/31
D. E. Purple	9191 Poplar St	150.00	10/1/31
F. G. Yellow	9292 Hickory St	200.00	11/1/31
H. I. Orange	9393 Chestnut St	100.00	12/1/31
J. K. Green	9494 Walnut St	150.00	1/1/32
L. M. Blue	9595 Elm St	200.00	2/1/32
N. O. Red	9696 Oak St	100.00	3/1/32
P. Q. Purple	9797 Pine St	150.00	4/1/32
R. S. Yellow	9898 Cedar St	200.00	5/1/32
T. U. Orange	9999 Birch St	100.00	6/1/32
V. W. Green	10000 Spruce St	150.00	7/1/32

WITNESSETH that the within and foregoing is a true and correct copy of the original as the same appears from the records of the County Clerk of the County of Dallas, State of Texas.

Tabell B 102 Landsting. Driftkostnader brutto och netto för olika verksamhetsområden 1960, 1964, 1968 och 1972.

Löpande priser

Verksamhetsområde	1960			1964				
	Milj kr	Kr/inv	Andel i procent	Milj kr	Årlig förändring i procent 1960-1964	Kr/inv	Andel i procent	
Central förvaltning	Brutto	22,9	4	2	43,5	17	7	2
	Netto	21,3	4	2	40,7	18	7	2
Undervisning och annan kulturell verksamhet	Brutto	117,2	20	9	246,6	20	41	10
	Netto	48,2	8	5	130,6	28	21	7
Socialvård	Brutto	36,5	6	3	64,5	15	11	3
	Netto	25,1	4	3	39,4	12	6	2
Omsorger om psykiskt utvecklingsstörda	Brutto	59,1	10	4	124,5	20	21	5
	Netto	33,5	7	4	79,0	24	13	4
Hälsa- och sjukvård	Brutto	1 032,4	178	81	1 979,5	18	325	79
	Netto	790,3	35	85	1 592,2	19	262	84
Diverse verksamhet, fastighetsförvaltning	Brutto	10,8	2	1	39,8	39	6	2
	Netto	7,3	1	1	12,0	13	2	1
Totalt landsting ^c	Brutto	1 278,9	220	100	2 498,3	18	411	100
	Netto	925,6	159	100	1 893,8	20	311	100

^a Hänsyn tagen till mentalvårdsreformen. Kostnader för lasarett för psykiatrisk vård är frändragna i 1968 års värden vid beräkning av årlig förändring i procent.

^b Hänsyn tagen till ändrat huvudmannaskap för sjukvården i Stockholm. Kostnader för Stockholms stads sjukvård är adderade till 1968 respektive 1970 års värden vid beräkning av årlig förändring i procent.

^c Exklusive kostnadsrätor, skatteintäkter och skatteutjämningsbidrag.

1968				1972			
Milj kr	Årlig förändring i procent 1964-1968	Kr/inv	Andel i procent	Milj kr	Årlig förändring i procent 1968-1972	Kr/inv	Andel i procent
151,2	37	23	2	344,9	23	47	3
124,9	32	19	3	280,4	22	38	3
424,6	15	66	7	599,9	9	82	4
217,4	14	34	5	348,6	13	47	3
164,4	26	26	3	530,9	34	72	4
96,4	25	15	2	290,9	32	40	3
368,6	31	58	6	972,4	27	132	7
255,8	34	40	6	614,5	24	84	6
4 918,7	21 ^a	765	80	10 423,8	16 ^b	1 416	78
3 397,4	21 ^a	529	82	8 362,4	20 ^b	1 136	81
123,6	33	19	2	575,2	47	78	4
68,3	54	11	2	435,0	59	59	4
6 150,9	22 ^a	957	100	13 447,2	18 ^b	1 827	100
4 160,5	22 ^a	647	100	10 331,7	22 ^b	1 404	100

Tabell B 103 Landsting. Investeringsutgifter brutto och efter avdrag av investeringsbidrag för olika verksamhetsområden 1960, 1964, 1968 och 1972.

Löpande priser

Verksamhetsområde	1960			1964				
	Milj kr	Kr/inv	Andel i procent	Milj kr	Årlig förändring i procent 1960-1964	Kr/inv	Andel i procent	
Central förvaltning	Brutto	0,2	0	0	2,1	80	0	1
	Netto	0,2	0	0	2,1	80	0	1
Undervisning och annan kulturell verksamhet	Brutto	54,1	9	20	64,6	5	11	13
	Netto	37,4	6	16	45,0	5	7	10
Socialvård	Brutto	5,3	1	2	6,2	4	1	1
	Netto	4,9	1	2	5,8	4	1	1
Hälso- och sjukvård	Brutto	203,2	35	76	403,2	19	66	82
	Netto	190,5	33	80	384,5	19	64	85
Diverse verksamhet fastighetsförvaltning	Brutto	4,0	1	2	15,6	41	3	3
	Netto	3,8	1	2	13,2	37	2	3
<i>Landsting totalt</i>	Brutto	266,8	46	100	491,7	17	81	100
	Netto	236,8	41	100	450,6	18	74	100

^a Hänsyn tagen till mentalvårdsreformen. Kostnader för lasarett för psykiatrisk vård är frånräddade i 1968 års värden vid beräkningen av årlig förändring i procent.

^b Hänsyn tagen till ändrat huvudmannaskap. Kostnader för Stockholms stads sjukvård är adderade till 1968 resp. 1972 års värden vid beräkningen av årlig förändring i procent.

1968				1972			
Milj kr	Årlig förändring i procent 1964-1968	Kr/inv	Andel i procent	Milj kr	Årlig förändring i procent 1968-1972	Kr/inv	Andel i procent
20,7	77	3	2	26,1	6	4	1
17,8	71	3	2	25,9	10	4	2
90,1	9	14	7	79,8	-3	11	5
57,0	6	9	5	66,0	4	9	4
33,0	52	5	3	61,8	17	8	4
29,1	50	4	3	52,1	16	7	4
1 086,1	27 ^a	169	85	1 384,6	3 ^b	188	79
969,5	27	151	87	1 198,8	2 ^b	163	83
38,6	25	6	3	188,4	49	26	11
31,9	25	5	3	106,3	35	14	7
1 268,5	26 ^a	197	100	1 740,7	5 ^b	237	100
1 105,3	26 ^a	172	100	1 449,1	4 ^b	197	100

Tabell B 104 Landsting. Driftkostnader brutto och netto för Hälso- och sjukvårdens olika verksamhetsområden (inklusive de landstingsfria kommunerna, exklusive de statliga sjukhusen) 1960, 1964, 1968 och 1972.

Löpande priser

Verksamhetsområde	1960			1964				
		Milj kr	Kr/inv	Andel i procent	Milj kr	Årlig förändring i procent 1960-1964	Kr/inv	Andel i procent
Lasarett och sjukstugor	Brutto	930,1	125	56	1 698,9	16	223	58
	Netto	725,4	97	60	1 378,3	17	180	61
Vård av psykiskt sjuka	Brutto	106,4	14	6	182,4	14	24	6
	Netto	44,4	6	4	83,9	17	11	4
därav mental-sjukhus	Brutto	(102,3)	14	6	122,7	5	16	4
	Netto	(40,8)	5	3	41,2	0	5	2
Vård av långvarigt kroppsjuka	Brutto	126,6	17	8	202,5	12	27	7
	Netto	101,1	14	8	176,2	15	23	8
Vård utanför sjukhus (provinsialläkarvård fr o m 1964 distriktsvård)	Brutto	63,5	9	4	131,4	20	17	5
	Netto	41,3	5	4	74,9	16	10	3
Folktandvård	Brutto	119,4	16	7	179,5	11	23	6
	Netto	76,1	10	6	127,9	14	17	5
Övrig hälso- och sjukvård	Brutto	317,2	42	19	388,9	5	51	13
	Netto	221,4	30	18	274,3	5	36	12
därav omsorger om psykiskt utvecklingsstörda	(Brutto)	(73,8)	10	4	146,5	19	19	5
	(Netto)	(42,9)	6	4	94,5	22	12	4
Ofördelat (bl a utomlänsvård)	Brutto	—	—	—	154,7	—	20	5
	Netto	—	—	—	151,1	—	20	7
<i>Hälso- och sjukvård totalt</i>	Brutto	1 663,1	223	100	2 938,1	15	385	100
	Netto	1 209,6	162	100	2 266,6	17	297	100

1968				1972			
Milj kr	Årlig förändring i procent 1964-1968	Kr/inv	Andel i procent	Milj kr	Årlig förändring i procent 1968-1972	Kr/inv	Andel i procent
3 492,4	20	442	51	6 250,1	16	769	49
2 833,2	20	359	61	5 137,2	16	632	52
1 019,2	54	129	15	1 249,9	5	154	10
124,8	10	16	3	479,1	40	59	5
898,7	65	114	13	1 059,1	4	130	8)
29,8	-8	4	1	357,6	86	44	4)
494,2	25	63	7	1 262,9	26	155	10
439,2	26	56	9	1 092,3	26	134	11
236,7	16	30	3	616,7	27	76	5
186,4	26	23	4	524,9	30	65	5
304,4	14	39	4	521,5	14	64	4
234,2	16	30	5	402,4	14	49	4
803,0	20	102	12	1 630,6	19	201	13
539,5	18	68	12	1 028,7	18	127	11
421,3	30	53	6	1 009,4	24	124	8)
292,0	33	37	6	637,3	22	78	7)
546,3	37	69	8	1 130,9	20	139	9
305,9	19	39	6	1 128,1	39	139	12
6 896,3	24	874	100	12 663,1	16	1 558	100
4 663,1	20	591	100	9 793,1	20	1 205	100

Tabell B 105 Landsting. Investeringsutgifter brutto och efter avdrag av investeringsbidrag för Hälso- och sjukvårdens olika verksamhetsområden (inklusive de landstingsfria kommunerna, exklusive de statliga sjukhusen) 1960, 1964, 1968 och 1972.

Löpande priser

Verksamhetsområde	1960			1964			Kr/inv	Andel i procent
	Brutto	Netto	Andel i procent	Milj kr	Årlig förändring i procent 1960–1964	Andel i procent		
Lasarett och sjukstugor	Brutto	179,3	24	72	312,8	15	41	67
	Netto	170,1	23	74	292,1	14	38	65
Vård av psykiskt sjuka	Brutto	10,8	1	4	18,2	14	2	4
	Netto	10,6	1	5	18,1	14	2	4
därav mental-sjukhus	(Brutto)	(10,8)	1	4	5,9	-14	1	1
	(Netto)	(10,5)	1	5	5,9	-13	1	1
Vård av långvarigt kroppssjuka	Brutto	13,9	2	6	56,1	42	7	12
	Netto	13,8	2	6	55,9	42	7	13
Vård utanför sjukhus (provinsialläkarvård fr o m 1964 distriktvård)	Brutto	0,1	–	–	5,9	–	1	1
	Netto	0,1	–	–	5,9	–	1	1
Folktandvård	Brutto	3,2	–	1	6,1	18	1	1
	Netto	3,1	–	1	6,1	18	1	1
Övrig hälso- och sjukvård	Brutto	43,8	6	17	69,9	12	9	15
	Netto	32,7	5	14	67,9	20	9	15
därav omsorger om psykiskt utvecklingsstörda	(Brutto)	(13,2)	2	5	48,0	38	6	10
	(Netto)	(6,1)	1	3	46,6	66	6	10
Ofördelat (bl a utomlänsvård)	Brutto	–	–	–	–	–	–	–
	Netto	–	–	–	–	–	–	–
Hälso- och sjukvård totalt	Brutto	249,7	33	100	469,2	17	61	100
	Netto	229,0	31	100	446,2	18	58	100

1968				1972			
Milj kr	Årlig förändring i procent 1964–1968	Kr/inv	Andel i procent	Milj kr	Årlig förändring i procent 1968–1972	Kr/inv	Andel i procent
872,8	29	111	64	1 158,6	7	143	77
786,8	28	100	66	1 068,5	8	131	83
77,3	44	10	6	90,5	4	11	6
12,2	-9	2	1	-5,9	-	-1	-1
60,6	79	8	5	84,0	9	10	6)
-3,9	-	0	-	-8,3	-21	-1	-1)
254,8	46	32	19	93,4	-22	11	6
252,7	46	32	21	79,8	-25	10	6
15,6	28	2	1	39,8	26	5	3
15,3	27	2	1	38,2	26	5	3
18,5	32	2	1	20,4	2	3	1
18,2	31	2	2	20,0	2	2	2
117,9	14	15	9	98,5	-4	12	7
112,1	13	14	9	89,2	-6	11	7
74,7	12	9	6	76,5	1	9	5)
70,1	11	9	6	69,1	0	9	5)
2,6	-	-	-	-	-	-	-
2,6	-	-	-	-	-	-	-
1 359,3	30	172	100	1 501,3	3	185	100
1 199,8	28	152	100	1 289,7	2	159	100

Tabell B 106 Landstingsfria^a kommuner. Driftkostnader brutto och netto för Hälso- och sjukvård 1960, 1964, 1968 och 1972. Löpande priser

Verksamhet	1960		1964		1968		1972	
	Milj kr	Kr/inv	Milj kr	Kr/inv	Milj kr	Kr/inv	Milj kr	Kr/inv
Lasarett och sjukstugor	274,0	166	409,1	265	755,6	515	690,1	898
Netto	196,9	119	306,0	198	522,1	356	469,4	611
Brutto	78,4	47	116,0	75	212,2	145	156,9	204
Vård av psykiiskt sjuka	29,8	18	43,5	28	21,8	15	35,6	46
Netto	(77,1	47	107,2	69	196,6	134	133,8	174)
därv mentalsjukhus	(28,6	17	36,6	24	8,6	6	17,1	22)
Brutto	35,1	21	51,1	33	157,9	108	227,8	297
Vård av långvarigt kroppssjuka	27,5	17	43,2	28	131,5	90	190,3	248
Netto	10,0	6	10,8	7	12,6	9	27,9	36
Brutto	8,4	5	8,5	6	9,4	6	16,6	22
Vård utanför sjukhus (provinsial- läkarvård fr o m 1964 (distriktsvård)	30,9	19	39,8	26	62,9	43	48,6	63
Folk tandvård	27,9	17	34,9	23	55,5	38	41,3	54
Netto	143,2	87	155,4	101	256,6	175	115,6	150
Brutto	95,4	58	107,6	70	137,4	94	62,5	81
Övrig hälso- och sjukvård	(14,7	9	22,0	14	52,8	36	37,0	48)
därv omsorger för psykiiskt utvecklingsstörda	(9,4	6	15,7	10	35,7	24	22,8	30)
Netto	—	—	52,0	34	151,3	103	—	—
Brutto	—	—	51,7	33	131,8	90	—	—
Netto	571,6	345	834,1	540	1 609,1	1 097	1 266,9	1 649
Brutto	385,8	233	595,4	385	1 009,4	688	816,2	1 063
Netto	<i>Hälso- och sjukvård totalt</i>							

^a De landstingsfria kommunerna är

Helsingborg	1960-1962
Gävle	1960-1972
Norrköping	1960-1966
Stockholm	1960-1970
Göteborg	1960-1972
Malmö	1960-1972
Gotland	1971-1972

Tabell B 107 Landstingsfria^a kommuner. Investeringsutgifter brutto och efter avdrag av investeringsbidrag för Hälso- och sjukvård 1960, 1964, 1968 och 1972. Löpande priser

Verksamhet	1960		1964		1968		1972		
	Milj kr	Kr/inv	Milj kr	Kr/inv	Milj kr	Kr/inv	Milj kr	Kr/inv	
Lasarett och sjukstugor	Brutto	22,0	13	26,8	17	174,4	119	73,3	95
	Netto	17,9	11	26,8	15	149,1	101	60,9	79
Vård av psykiskt sjuka	Brutto	3,5	2	6,8	4	32,1	22	27,2	35
	Netto	3,5	2	6,8	4	16,0	11	15,9	21
därv mentalsjukhus	(Brutto)	(3,5)	2	4,6	3	31,8	22	26,5	35)
	(Netto)	(3,5)	2	4,6	3	15,8	11	26,5	20)
Vård av långvarigt kroppssjuka	Brutto	4,2	3	18,7	12	40,1	27	6,7	9
	Netto	4,2	3	18,7	12	39,5	27	6,6	9
Vård utanför sjukhus (provinsial- läkarvård fr o m 1964 distriktvård)	Brutto	-	-	-	-	-	-	2,2	3
	Netto	-	-	-	-	-	-	0,8	1
Folktandvård	Brutto	0,4	0	0,5	1	1,6	1	1,2	2
	Netto	0,4	0	0,5	1	1,6	1	1,1	2
Övrig hälso- och sjukvård	Brutto	17,9	11	13,2	9	23,9	16	6,0	8
	Netto	13,9	8	12,9	8	23,0	16	5,7	7
därv omsorger om psykiskt utvecklingsförda	(Brutto)	(0,3)	0	3,8	2	7,4	5	2,4	3)
	(Netto)	(0,3)	0	3,8	2	7,4	5	2,4	3)
Ofördelat (bl a utomlänsvård)	Brutto	-	-	-	-	1,1	1	-	-
	Netto	-	-	-	-	1,1	1	-	-
<i>Hälso- och sjukvård totalt</i>	Brutto	47,2	29	65,9	43	273,2	186	116,7	152
	Netto	39,2	24	61,7	40	230,3	157	91,0	119

^a De landstingsfria kommunerna är

Helsingborg
1960-1962
Gävle
1960-1962
Norrköping
1960-1966
Stockholm
1960-1970
Göteborg
1960-1972
Malmö
1960-1972
Gotland
1971-1972

Tabell B 108 Landsting. Driftkostnader brutto och netto för vård av långvarigt kroppssjuka enligt olika indelingsgrunder 1968-1972. Löpande priser

Indelingsgrund	Milj kr			Årlig förändring i procent 1968-1972			Kr/inv i målgruppen 70 år -			Årlig förändring i procent 1968-1972		Målgruppens andel av befolkningen 1968 1972			
	1968	1969	1970	1971	1972	1968	1969	1970	1971	1972	1968	1972			
	1968	1969	1970	1971	1972	1968	1969	1970	1971	1972	1968	1972			
<i>Riket</i>	Brutto	494,1	602,6	784,31	1 061,91	262,9	26,4	750	893	1 149	1 492	1 722	23,1	8,4	9,0
	Netto	439,2	534,4	692,3	909,11	1 092,2	25,6	666	792	1 014	1 277	1 489	22,3		
Stockholms läns landsting inkl Stockholms kommun	Brutto	69,8	96,9	153,2	319,7	429,6	57,5	673	918	1 411	2 896	3 739	53,5	7,3	7,7
	Netto	64,9	90,3	137,1	266,9	363,8	53,9	626	855	1 262	2 147	3 167	50,0		
Göteborg	Brutto	52,4	65,2	84,1	100,3	106,9	19,5	1 484	1 796	2 255	2 616	2 706	16,2	7,8	8,5
	Netto	47,0	57,8	68,0	81,9	86,4	16,5	1 330	1 593	1 823	2 136	2 187	13,2		
Malmö	Brutto	57,8	69,7	82,5	98,5	109,8	17,4	3 002	3 453	3 994	4 622	4 976	13,5	7,6	8,4
	Netto	39,5	47,9	69,2	83,1	93,8	24,1	2 052	2 373	3 349	3 898	4 251	20,0		
Gotland	Brutto	6,9	8,6	5,4	10,3	11,1	12,6	1 378	1 695	1 052	1 961	2 079	10,8	9,3	9,9
	Netto	6,0	7,5	4,9	9,4	10,1	13,9	1 190	1 471	946	1 781	1 890	12,3		
<i>Riket exkl Stockholms läns landsting och de landstingsfria kommunerna</i>	Brutto	307,2	362,2	459,1	533,1	605,5	18,5	620	714	899	994	1 098	15,4	8,7	9,5
	Netto	281,8	330,9	413,1	467,8	538,1	17,6	568	652	809	872	976	14,5		
<i>Bevolkningsstorlek -199 999</i>	Brutto	31,1	36,8	54,4	65,1	71,4	23,1	529	608	906	1 045	1 108	20,3	9,3	10,0
	Netto	28,6	33,6	49,3	59,0	63,5	22,1	486	556	821	947	986	19,3		
200 000-399 999	Brutto	220,8	266,0	331,4	414,4	461,3	20,2	604	712	879	1 045	1 133	17,0	8,6	9,3
	Netto	201,7	242,4	297,4	362,0	410,8	19,5	552	649	789	913	1 009	16,3		
400 000-	Brutto	55,3	59,5	73,4	53,7	72,8	7,1	773	810	996	691	908	4,1	8,7	9,2
	Netto	51,6	54,8	66,3	46,8	63,9	5,5	722	746	899	603	797	2,5		
<i>Bevolkningsutveckling</i>	Brutto	45,3	53,7	71,9	88,3	106,6	23,9	419	484	639	761	892	20,8	8,8	9,8
	Netto	41,5	49,6	65,2	78,0	96,1	23,4	384	447	580	672	804	20,3		
Befolkningsminskande landsting	Brutto	191,5	224,0	279,3	310,4	380,5	18,7	626	718	886	938	1 122	15,7	9,6	10,4
	Netto	174,5	202,8	248,9	273,6	336,3	17,8	571	650	789	827	992	14,8		
Befolkningsökning mindre än 5 %	Brutto	70,5	84,4	107,9	134,4	118,4	13,8	861	1 003	1 300	1 502	1 271	10,2	6,3	6,7
	Netto	65,8	78,4	98,9	116,6	105,8	12,6	804	932	1 192	1 300	1 137	9,1		

Indelningsgrund	Miljö kr				Årlig förändring i procent 1968-1972				Kr/inv i målgruppen 70 år -				Årlig förändring i procent 1968-1972		Målgruppens andel av befolkningen 1968 1972		
	1968	1969	1970	1971	1972	1968	1969	1970	1971	1972	1968	1969	1970	1971	1972	1968	1972
Befolkningsstruktur																	
Kvot barn/pensionärer																	
Andel 16-66 år större än 66 %	85,9	100,1	127,6	144,2	145,4	14,1	675	767	966	1 038	1 018	10,8	8,5	9,3			
64-66 %	77,6	91,4	115,4	125,4	129,8	13,7	610	700	873	903	909	10,5	8,5	9,1			
64-66 % större än 1,74	146,2	181,1	229,5	260,4	315,3	21,2	643	783	984	1 061	1 242	17,9	8,5	9,1			
64-66 % mindre än 1,74	134,3	164,6	205,1	229,7	276,9	19,8	591	711	880	936	1 091	16,6	9,4	10,4			
mindre än 64 %	60,2	63,3	80,6	109,4	121,4	19,2	581	594	755	979	1 064	16,3	9,4	10,4			
	55,5	57,8	72,0	94,8	108,6	18,3	535	543	675	848	953	15,5	8,8	9,5			
	14,9	17,7	21,5	19,2	23,4	11,9	395	455	555	475	572	9,7	8,8	9,5			
	14,4	17,1	20,6	17,9	22,9	12,3	381	441	533	444	560	10,1	8,8	9,5			
Tätortsgrad																	
- 69,9 %	57,5	73,3	98,3	117,4	145,2	26,1	500	620	833	957	1 154	23,3	9,1	9,9			
70,0-100,0 %	52,8	66,6	89,9	103,1	129,3	25,1	459	564	762	840	1 027	22,3	8,5	9,2			
	249,7	288,9	360,9	415,7	460,3	16,5	656	742	919	1 005	1 081	13,3	8,5	9,2			
	229,0	264,3	323,2	364,8	408,9	15,6	601	679	826	882	961	12,5	8,5	9,2			
Skattekraft i procent av medel-skattekraften																	
-89	24,4	27,5	36,7	63,2	57,6	24,0	678	745	979	1 616	1 456	21,1	9,9	10,8			
90-99	21,9	24,4	32,9	55,7	51,1	23,6	608	660	877	1 424	1 292	20,7	9,9	10,8			
100-	174,8	201,1	256,6	281,5	358,3	19,7	595	671	852	892	1 107	16,8	8,8	9,5			
	160,7	184,0	230,5	247,0	319,0	18,7	547	614	765	783	985	15,8	8,8	9,5			
	108,0	135,5	165,9	188,4	189,6	15,1	651	783	965	1 036	1 007	11,5	8,2	8,9			
	99,1	122,5	149,6	165,2	168,1	14,1	597	719	870	908	893	10,6	8,2	8,9			
Geografisk belägenhet																	
Inre stödområdet	47,8	52,7	66,3	86,8	104,3	21,5	651	699	862	1 100	1 278	18,4	8,1	9,2			
Allmänna stödområdet	43,5	48,7	61,4	76,9	93,9	21,2	593	646	798	974	1 151	18,0	8,1	9,2			
Övriga	39,5	39,5	50,3	55,0	76,2	17,9	489	476	607	634	862	15,2	9,4	10,3			
	37,4	37,2	45,5	47,9	69,4	16,7	462	448	549	552	785	14,2	9,4	10,3			
	219,9	270,0	342,5	391,3	425,0	17,9	644	774	976	1 055	1 114	14,7	8,6	9,3			
	200,9	245,0	306,2	343,0	374,8	16,9	588	703	873	925	982	13,7	8,6	9,3			

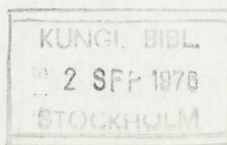

Statens offentliga utredningar 1976

Kronologisk förteckning

---

1. Arbetsmiljölög. A.
2. Bakgrund till förslag om arbetsmiljölög. A.
3. Rapport i psykosociala frågor. A.
4. Internationella konventioner inom arbetarskyddet. A.
5. Säkerhetspolitik och totalförsvaret. A.
6. Deltidsanställdas villkor. Ju.
7. Deltidsarbete 1974. Ju.
8. Regionala trafikplaner – länsvisa sammanfattningar. K.
9. Sexuella övergrepp. Ju.
10. Skolans ekonomi. U.
11. Bostadsbeskattning II. Fi.
12. Företagens uppgiftslämmande. Fi.
13. Byggnadsindex för husbyggnader och anläggningar. Fi.
14. Kårobligatorium? U.
15. Utbildning i förvaltning inom försvaret. Del 3. Fö.
16. Folkhögskolan. U.
17. Skador i arbetet. A.
18. Lokala trafikföreskrifter m. m. K.
19. Den militära underrättelsetjänsten. Fö.
20. Kultur åt alla. U.
21. Trafikbullen. Del 3. Buller från fritidsbåtar. K.
22. Sveriges export 1975–1980. Bilaga 2 till 1975 års långtidsutredning. Fi.
23. Produktansvar I. Ersättning för läkemedelsskada. Ju.
24. Internationellt patentsamarbete II. H.
25. Internationellt patentsamarbete II. Bilagor. H.
26. Bostadsverket. Samordning-decentralisering. B.
27. Den internationella bakgrunden. Bilaga 1 till 1975 års långtidsutredning. Fi.
28. Vattenkraft och miljö 3. B.
29. Verkstadsindustrins arbetsmarknad. I.
30. Använt kärnbränsle och radioaktivt avfall. Del I. I.
31. Använt kärnbränsle och radioaktivt avfall. Del II. I.
32. Spent nuclear fuel and radioactive waste. I.
33. Musiken-människan-samhället. U.
34. Arbetstidsförkortning – när? hur? A.
35. Dryckesförpackningar och miljö. Jo.
36. Anonymitet och tvångsmedel. Ju.
37. Smugglingsbrott och tulltillägg. Fi.
38. Yrkesinriktad rehabilitering. A.
39. Hemvist. Fi.
40. Kommunal utveckling. Fi.
41. Använt kärnbränsle och radioaktivt avfall. Bilagor. I.
42. Långtidsutredningens modellsystem. Bilaga 8 till 1975 års långtidsutredning. Fi.
43. Länskort i kollektivtrafiken. K.
44. Sjöfart och flagg. K.
45. Kommunernas ekonomi 1960–1972. Fi.

Statens offentliga utredningar 1976

Systematisk förteckning

Justitiedepartementet

Delegationen för jämställdhet mellan män och kvinnor 1. Deltidsanställdas villkor. [6] 2. Deltidsarbete 1974. [7]
Sexuella övergrepp. [9]
Produktsvar 1. Ersättning för läkemedelsskada. [23]
Anonymitet och tvångsmedel. [36]

Försvarsdepartementet

Säkerhetspolitik och totalförsvaret. [5]
Utbildning i förvaltning inom försvaret. Del 3. [15]
Den militära underrättelsetjänsten. [19]

Kommunikationsdepartementet

Regionala trafikplaner – länsvisa sammanfattningar. [8]
Lokala trafikföreskrifter. [18]
Trafikbuller. Del 3. Buller från fritidsbåtar. [21]
Länskort i kollektivtrafiken. [43]
Sjöfart och flagg. [44]

Finansdepartementet

Bostadsbeskattning II. [11]
Företagens uppgiftslämnande. [12]
Byggnadsindex för husbyggnader och anläggningar. [13]
1975 års långtidsutredning. 1. Sveriges export 1975–1980. Bilaga 2 till 1975 års långtidsutredning. [22] 2. Den internationella bakgrunden. Bilaga 1 till 1975 års långtidsutredning. [27] 3. Långtidsutredningens modellsystem. Bilaga 8 till 1975 års långtidsutredning. [42]
Smugglingsbrott och tulltillägg. [37]
Hemvist. [39]
Kommunal utveckling. [40]
Kommunernas ekonomi 1969–1972. [45]

Utbildningsdepartementet

Skolans ekonomi. [10]
Kårobligatorium? [14]
Folkhögskolan. [16]
Kultur åt alla. [20]
Musiken-människan-samhället. [33]

Jordbruksdepartementet

Dryckesförpackningar och miljö. [35]

Handelsdepartementet

Patentpolicykommittén. 1. Internationellt patentsamarbete II. [24]
2. Internationellt patentsamarbete II. Bilagor. [25]

Arbetsmarknadsdepartementet

Arbetsmiljöutredningen. 1. Arbetsmiljölag. [1] 2. Bakgrund till förslag om arbetsmiljölag. [2] 3. Rapport i psykosociala frågor. [3]
4. Internationella konventioner inom arbetarskyddet. [4]
Skador i arbetet. [17]
Arbetsstidsförkortning – när? hur? [34]
Yrkesinriktad rehabilitering. [38]

Bostadsdepartementet

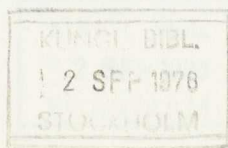
Bostadsverket. Samordning-decentralisering. [26]
Vattenkraft och miljö 3. [28]

Industridepartementet

Verkstadsindustrins arbetsmarknad. [29]
Aka-utredningen. 1. Använt kärnbränsle och radioaktivt avfall. Del I. [30] 2. Använt kärnbränsle och radioaktivt avfall. Del II. [31] 3. Spent nuclear fuel and radioactive waste. [32]
4. Använt kärnbränsle och radioaktivt avfall. Bilagor. [41]

Kronologisk förteckning

1. Nordiske naturgasutredninger
2. Maktstrukturer och styrelseformer inom teatern
3. Adult Education
4. Nordisk samarbeide om energisparing i byggsektoren
5. Norden och fackpressen
6. ILO og kvinner i arbeidslivet
7. Aikuiskasvatus Pohjoismaissa
8. Cooperation Agreements between the Nordic Countries
9. Medborgarskap för barn och jämlikhet vid naturalisation
10. Nordisk konvention om gränskommunalt samarbete
11. Sjöfartsmedisinsk forskning
12. Seminarium för journalistlärare
13. Nabostråksförståelse i Skandinavia

LiberFörlag
Allmänna Förlaget

ISBN 91-38-03029-2
ISSN 0375-250X